

De narcostand van Nederland

**Fenomeenbeeld drugs
2021**

De narcostand van Nederland **Fenomeenbeeld drugs 2021**

Afdeling Analyse en Onderzoek,
Dienst Landelijke Informatieorganisatie,
Landelijke Eenheid

Met medewerking van:

Afdeling Landelijke Informatie en
Afdeling Business Intelligence en Kwaliteit,
Dienst Landelijke Informatieorganisatie,
Landelijke Eenheid

Colofon

Uitgave:

Dienst Landelijke Informatieorganisatie

Postbus 100

3970 AC Driebergen

De Dienst Landelijke Informatieorganisatie is onderdeel van de Landelijke Eenheid

Zoetermeer, februari 2022

Rubricering: niet vertrouwelijk

Inhoudelijke redactie:

Tirza Chessa, Jessica van Mantgem en Irma Vermeulen

Landelijke Eenheid, Dienst Landelijke Informatieorganisatie, Afdeling Analyse en Onderzoek

Eindredactie:

Florence Meershoek en Iet Voorhoeve

Politiedienstencentrum, Dienst Communicatie, Team Productie

Vormgeving: Osage, Utrecht

Drukwerk: Koninklijke Van der Most, Heerde

Foto omslag: Gettybeeld

© 2022 Politie, all rights reserved.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, op geautomatiseerde wijze opgeslagen of openbaar gemaakt in enige vorm of op enigerlei wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Politie.

Inhoud

Voorwoord	9
1. Inleiding	13
2. Onderzoeksopzet.....	17
2.1 Inleiding.....	17
2.2 Doelstelling.....	17
2.3 Domeinafbakening	17
2.4 Onderzoeksvragen	19
2.5 Onderzoeksmethoden	19
2.6 Bronnen	21
3. Algemene bevindingen	27
3.1 Inleiding.....	27
3.2 Omvang	27
3.2.1 Gebruikersmarkten	27
3.2.2 Inbeslagnames	28
3.2.3 Opsporingsonderzoeken.....	30
3.2.4 Verdachten.....	31
3.2.5 Internationale rechtshulp	33
3.3 Aard.....	34
3.3.1 Crime scripts.....	35
3.3.2 Transnationale Nederlandse drugsmarkt.....	36
3.3.3 Handel is handel	36
3.3.4 Professionaliteit	38
3.3.5 Geweld	40
3.3.6 Financiële aspecten.....	41
3.4 Criminele samenwerking	42
3.4.1 Criminele netwerken en subjecten.....	42
3.4.2 Brokers	43
3.4.3 Criminele uitbesteding.....	43
3.4.4 Een graantje meepikken, een oogje dichtknijpen	44

4.	Cannabis	49
4.1	Inleiding.....	49
4.2	Omvang cannabismarkt.....	50
4.2.1	Vraag - gebruikersmarkten	50
4.2.2	Aanbod – Inbeslagname- en productiecijfers	51
4.2.3	Opsporingsonderzoeken.....	59
4.2.4	Internationale rechtshulp	61
4.2.5	Conclusie	63
4.3	Aard Nederlandse cannabismarkt	63
4.3.1	Crime script hennep	64
4.3.2	Crime script hasj	73
4.3.3	Overige aspecten	77
4.3.4	Conclusie	79
4.4	Criminele netwerken en subjecten	80
4.4.1	Omvang criminele netwerken.....	80
4.4.2	Aard criminele netwerken	83
4.4.3	Faciliterende rollen in de hennepsteelt	84
4.4.4	Polydrugs.....	85
4.4.5	Conclusie	86
4.5	Andere cannabisgerelateerde producten.....	87
4.5.1	Cannabidiol.....	87
4.5.2	Synthetische cannabinoïden	88
4.5.3	Edibles	88
4.5.4	Conclusie	89
5.	Cocaïne	93
5.1	Inleiding.....	93
5.2	Omvang cocaïnemarkt	93
5.2.1	Vraag naar cocaïne: de gebruikersmarkten	93
5.2.2	Aanbod van cocaïne: productie- en inbeslagnamecijfers	95
5.2.3	Conclusie.....	105
5.3	Aard cocaïnemarkt	106
5.3.1	Acquisitie - fase 1.....	107
5.3.2	Invoer - fase 2	108
5.3.3	Opslag - fase 3.....	117
5.3.4	Productiebenodigdheden en productie - fasen 4 en 5	117
5.3.5	Afzet - fase 6.....	122
5.3.6	Conclusie fasen crime script	124
5.3.7	Overige aspecten	125
5.3.8	Conclusie overige aspecten	131
5.4	Criminele netwerken en subjecten	131
5.4.1	Cocaïnegerelateerde verdachten in Nederland.....	131
5.4.2	Kenmerken van Nederlandse criminele netwerken en subjecten	133
5.4.3	Internationale aspecten	134
5.4.4	Een aantal rollen nader beschouwd	137
5.4.5	Conclusie	139

6.	Synthetische drugs	143
6.1	Inleiding.....	143
6.2	Gebruikersmarkt	144
6.3	Wereldwijde synthetische drugsmarkt en de rol van Nederland	145
6.4	Precursoren	147
6.4.1	Omvang	149
6.4.2	Acquisitie en invoer	155
6.4.3	Conclusie.....	156
6.5	Chemicaliën	157
6.5.1	Omvang	158
6.5.2	Essentiële chemicaliën	159
6.5.3	Katalysatoren	161
6.5.4	Overige chemicaliën	162
6.5.5	Acquisitie, invoer en opslag	163
6.5.6	Conclusie.....	165
6.6	Productiebenodigheden.....	166
6.6.1	Ketels	166
6.6.2	Glaswerk.....	167
6.6.3	Verwarmingsmantels en dekens	167
6.6.4	Tabletteermachines	167
6.6.5	Stempels.....	168
6.6.6	Overige productiebenodigheden	168
6.6.7	Criminele netwerken.....	169
6.6.8	Conclusie.....	169
6.7	Productie	170
6.7.1	Omvang	171
6.7.2	Productie per soort drugs.....	174
6.7.3	Criminele netwerken.....	184
6.7.4	Conclusie.....	187
6.8	Afvaldumpingen	188
6.8.1	Omvang	190
6.8.2	Soorten afval	191
6.8.3	Geografische verdeling	191
6.8.4	Dumplocaties	193
6.8.5	Criminele netwerken.....	195
6.8.6	Conclusie.....	195
6.9	Afzet.....	196
6.9.1	Omvang	197
6.9.2	Afzet - uitvoer.....	201
6.9.3	Acquisitie en invoer synthetische drugs.....	203
6.9.4	Conclusie.....	204
6.10	Overige aspecten	205
6.10.1	Geweld	205
6.10.2	Corruptie	205
6.10.3	Rechtspersonen	206
6.10.4	Financiële aspecten.....	206
6.11	Criminele netwerken en subjecten	207
6.11.1	Verdachten	207
6.11.2	Crime script en rollen	209
6.11.3	Netwerk op basis van aan het crime script gelabelde personen	211
6.11.4	Conclusie.....	212

7.	Heroïne en illegale synthetische opioïden	217
7.1	Inleiding.....	217
7.2	Heroïne	217
7.2.1	Azijnzuuranhydride en andere essentiële chemicaliën	218
7.2.2	Omvang heroïnamarkt	223
7.2.3	Aard heroïnamarkt.....	230
7.2.4	Criminele netwerken en subjecten.....	245
7.3	Illegale synthetische opioïden.....	250
7.3.1	Omvang markt illegale synthetische opioïden	250
7.3.2	Aard markt illegale synthetische opioïden.....	253
7.3.3	Criminele netwerken en subjecten.....	254
7.3.4	Conclusie.....	255
8.	Overige drugs.....	259
8.1	Inleiding.....	259
8.2	Lachgas	259
8.2.1	Ontwikkelingen in gebruik.....	259
8.2.2	Omvang - quickscan basisvoorziening handhaving	260
8.2.3	Beleidsontwikkelingen	260
8.3	Qat	261
8.3.1	Ontwikkelingen in gebruik.....	261
8.3.2	Omvang - inbeslagnamecijfers	261
8.4	Conclusie.....	262
9.	Drugshandel via dark web	267
9.1	Inleiding.....	267
9.2	Dark web.....	267
9.3	TOR	267
9.4	Darkwebmarktplaatsen	268
9.5	Strategisch inzicht.....	268
9.6	Financiële transacties.....	269
9.6.1	Defragmentatie	271
9.6.2	Privacy coins	272
9.7	Nederlandse criminele netwerken en subjecten	272
9.8	Conclusie.....	272
10.	Financieel-economisch perspectief	277
10.1	Inleiding.....	277
10.2	Omvang.....	277
10.2.1	Macro-economisch	278
10.2.2	Centraal Bureau voor de Statistiek	278
10.2.3	Financial Intelligence Unit-Nederland	279
10.2.4	Rapportages.....	281
10.3	Kenmerken van witwassen.....	282
10.3.1	Landen.....	282
10.3.2	Soort melder	283
10.3.3	Bedragen	283
10.3.4	Soort transactie.....	284
10.4	Witwasvormen	285
10.5	Conclusie.....	293
10.6	Bijlagen.....	294

Bronnen..... 303

Literatuur303

Nieuwsberichten312

Websites316

Opsporingsonderzoeken politie en interviews318

Kwantitatieve data.....319

Bijlage..... 323

Voorwoord

Voor u ligt het eerste fenomeenbeeld drugs van de Nederlandse politie.

Verskillende (inter)nationale onderzoeken wijzen Nederland aan als de belangrijkste Europese logistieke draaischijf voor grensoverschrijdende drugshandel.

Wij zijn een productieland van cannabis en synthetische drugs, terwijl grote partijen cocaïne via Nederlandse en Belgische havens Europa binnenkomen. Het overgrote deel van die drugs wordt geëxporteerd of doorgevoerd.

De afgelopen decennia heeft de drugsproblematiek weinig aandacht gehad van de overheid.

De verslavingsproblematiek leek beheersbaar, de drugsoverlast handhaafbaar en de discussie met betrekking tot de volksgezondheid richtte zich voornamelijk op legalisering en regulering.

De drugshandel daarentegen kon mede dankzij deze relatieve stilte bijna ongehinderd doorgroeien.

De handel is immers niet gebaat bij al te veel aandacht van de overheid.

Deze relatieve stilte bood ook ruimte voor nieuwe spelers op de drugsmarkt. Drugsridders en dealers konden doorgroeien en er ontstonden drugsnetwerken waarin allerlei nationaliteiten en etniciteiten te vinden zijn. Deze nieuwe drugsnetwerken manifesteren zich steeds vaker met vormen van onderling extreem geweld.

Zakelijke conflicten, zoals ripdeals en afrekeningen nemen de laatste jaren hand over hand toe.

Politieonderzoeken richten zich voornamelijk op de gewelddadige excessen: liquidaties, ripdeals met veel geweld en vergismorden. Grote onderzoeken naar de georganiseerde drugshandel zijn er maar beperkt. Het beeld dat de drugsmarkten gescheiden markten zijn, overheerst en is terug te zien in de verschillende onderzoeken. Bij onderzoeken naar de georganiseerde hennepcultuur bijvoorbeeld komt veelvuldig informatie over andere drugssoorten en drugsnetwerken naar voren, wat maar zelden leidt tot vervolgonderzoeken. De zorgen gaan vooral over het geweld in de onderwereld, en het geld dat met drugscriminaliteit wordt verdiend en zijn weg vindt in onze samenleving. Dat maakt dat het beeld omtrent aard, ernst en omvang van de Nederlandse drugsproblematiek maar heel beperkt is.

Mede door het onderzoek van Pieter Tops *Waar een klein land groot in kan zijn* maar met name door de moord op Derk Wiersma werd duidelijk hoe ondermijnend de drugshandel in Nederland is geworden.

Vanaf 2019 wordt door de overheid substantieel geïnvesteerd in de aanpak van het drugsprobleem.

Er zijn gelden vrijgemaakt voor het oprollen, afpakken, het voorkomen van instroom en het vergroten van de maatschappelijke weerbaarheid.

Maar wat willen we bereiken en wat zijn voor de politie de strategische doelstellingen?

Zodat we vervolgens tot activiteiten kunnen komen hoe die doelstellingen te behalen en welke interventiestrategieën hiervoor nodig zijn.

Om een passend antwoord te vinden op de voornoemde vragen heb ik als portefeuillehouder drugs aan de DLIO de opdracht gegeven om een fenomeenbeeld te maken van de georganiseerde drugshandel en de positie van ons land daarbinnen.

In een relatief kort tijdsbestek is door de DLIO met veel menskracht en deskundigheid onderzoek gedaan naar het voornoemd fenomeen.

Als portefeuillehouder en opdrachtgever wil ik al die collega's danken voor hun inzet en bijdrage!

Ik hoop dat de inhoud van dit fenomeenbeeld u niet alleen maar informeert, maar tevens inspireert om in gezamenlijkheid tot succesvolle strategieën en interventies te komen.

Drs. Max Daniel

Portefeuillehouder drugs van de politie

Januari 2022

1

Inleiding

1. Inleiding

Sinds jaar en dag speelt Nederland een grote rol in de wereld van drugs. Ons land is een belangrijke transithub in de mondiale drugshandel, met name voor de invoer en doorvoer naar Europese afzetmarkten. In Nederland worden ook al decennialang drugs geproduceerd, niet alleen voor de Nederlandse, maar vooral ook voor buitenlandse markten.

Met het fenomeenbeeld drugs is geprobeerd de narcostand van Nederland in beeld te brengen: de stand van zaken voor wat betreft de omvang en de aard van de georganiseerde drugscriminaliteit, en de criminele netwerken en subjecten die daarbij betrokken zijn. Het blijkt dat niet alleen sprake is van een omvangrijk en complex criminaliteitsfenomeen, maar ook van een maatschappelijk en economisch fenomeen.

De portefeuillehouder drugs van de politie heeft de Dienst Landelijke Informatieorganisatie (DLIO) van de Landelijke Eenheid de opdracht gegeven het fenomeenbeeld op te stellen. Daarmee kan de portefeuillehouder samen met de politieorganisatie gericht nationale en internationale strategieën voor de politie opstellen die de basis zullen vormen voor beleidsadviezen, beleidsprogramma's en projecten.

Het rapport is geschreven door een werkgroep bestaand uit medewerkers van de Afdeling Analyse en Onderzoek. Zij hebben nauw samengewerkt met medewerkers van de Afdeling Landelijke Informatie en de Afdeling Business Intelligence en Kwaliteit. De genoemde afdelingen vallen alle drie onder de DLIO.

Het rapport begint met de onderzoekopzet (hoofdstuk 2). De belangrijkste aspecten en ontwikkelingen die de verschillende onderwerpen in dit rapport met elkaar gemeen hebben, staan in hoofdstuk 3 algemene bevindingen.

In de hoofdstukken 4 tot en met 7 komen achtereenvolgens de drugsthema's cannabis, cocaïne, synthetische drugs, en heroïne en illegale synthetische opioïden aan bod, in hoofdstuk 8 overige drugs. Aangezien een deel van de handel in deze drugs via het dark web gaat, besteden we hier apart aandacht aan in hoofdstuk 9.

Drugshandel is een commerciële activiteit en dus gericht op het behalen van winst. In hoeverre en op welke manieren deze winsten in de legale Nederlandse economie terechtkomen, staat beschreven in hoofdstuk 10 financieel-economisch perspectief.

2

Onderzoeksopzet

2. Onderzoekopzet

2.1 Inleiding

De portefeuillehouder drugs van de politie heeft aan de Dienst Landelijke Informatieorganisatie (DLIO) van de Landelijke Eenheid (LE) de opdracht verstrekt het fenomeenbeeld drugs op te stellen. In dit hoofdstuk worden de doelstelling, domeinafbakening, onderzoeksvragen, onderzoeksmethoden en bronnen nader toegelicht.

2.2 Doelstelling

Het fenomeenbeeld drugs heeft tot doel het inzichtelijk maken van de omvang en de aard van de georganiseerde drugscriminaliteit in (relatie tot) Nederland en de daarbij betrokken criminele netwerken en subjecten.¹ Daarnaast dienen ook trends en ontwikkelingen op het gebied van reeds bekende drugs en nieuwe, opkomende drugs inzichtelijk te worden gemaakt, dit alles vanuit het perspectief van openbare orde en veiligheid in Nederland en voor zover dit de werkzaamheden van de politie kan raken.

Met het fenomeenbeeld drugs kan de portefeuillehouder drugs samen met de politieorganisatie gericht nationale en internationale strategieën voor de politie opstellen die de basis kunnen vormen voor beleidsadviezen, beleidsprogramma's en projecten.

2.3 Domeinafbakening

Het fenomeenbeeld drugs is bedoeld om de politie bij de aanpak van (georganiseerde) drugscriminaliteit in de breedte te bedienen – van basispolitiezorg tot opsporing en intelligence. De volgende thema's staan centraal:

- cannabis (hennep en hasj)
- cocaïne
- synthetische drugs (precursoren, chemicaliën en synthetische drugs)
- heroïne en illegale synthetische opioïden
- overige drugs (lachgas en qat)
- drugshandel via dark web
- financieel-economisch perspectief

Voor de thema's cannabis, cocaïne, synthetische drugs, heroïne en illegale synthetische opioïden, en online handel ligt de focus daarbij vooral op georganiseerde criminaliteit, zoals strafbaar gesteld in artikel 11b van de Opiumwet en artikel 140 (lid 4 en 5) van het Wetboek van Strafrecht. Het gaat daarbij om delicten die tot stand komen in de structurele samenwerking tussen personen, en die worden gepleegd met het oog op het gezamenlijk behalen van financieel of materieel gewin. Het kenmerk 'structurele samenwerking tussen personen' betekent dat er sprake is van (de intentie tot) herhaald plegen van een delict of misdrijf, en bovendien van enige consistentie in de samenstelling van het samenwerkingsverband (Boerman et al., 2017, p. 19-20).

¹ In dit rapport wordt onder Nederland verstaan: Nederland exclusief het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden.

In dit rapport wordt bij de beschrijving van het fenomeen hoofdzakelijk gesproken over subjecten indien sprake is van personen die criminele handelingen verrichten in de context van georganiseerde drugscriminaliteit. Ten aanzien van informatie afkomstig uit opsporingsonderzoeken waarbij sprake is van een verdenking, wordt gesproken over verdachten.

De georganiseerde criminaliteit in Nederland kent een breed scala aan samenwerkingsvormen (Van de Bunt & Kleemans, 2007; Kruisbergen et al., 2012; Kruisbergen et al., 2019). Dat varieert van min of meer traditionele criminele samenwerkingsverbanden (csv's) die een strikte onderverdeling in hun takenpakket kennen tot fluïde, flexibele netwerken die uit individuele criminele ondernemers bestaan. Die laatsten werken dan op freelance of ad-hocbasis samen zonder tot een centraal geleide groep te behoren (De Middeleer et al., 2018).

Criminele samenwerking doet zich voor van lokaal tot mondiaal niveau. De omvang ervan varieert. Spapens (2012) maakt een onderscheid in criminele netwerken op micro-, meso- en macroniveau. Het microniveau omvat de activiteiten en inrichting van csv's. Dit zijn criminele netwerken waarbij enkele of meerdere personen op crimineel vlak samenwerken. Het mesoniveau bestaat uit criminele netwerken die rondom verschillende soorten illegale activiteiten, criminele markten of op geografische wijze zijn geclusterd. Het macroniveau behelst een wereldwijd netwerk van criminele relaties. De in dit rapport beschreven (transnationale) criminele netwerken betreffen hoofdzakelijk netwerken op micro- en mesoniveau, omdat het onderzoek zich heeft gericht op de georganiseerde drugscriminaliteit in en via Nederland, oftewel csv's en netwerken actief op de (transnationale) drugsmarkt.

De Nederlandse georganiseerde drugscriminaliteit is hoofdzakelijk transnationaal van aard. Criminaliteit wordt over grenzen heen gecoördineerd en behelst de betrokkenheid van subjecten die in meerdere landen actief zijn (Kruisbergen et al., 2012). Daarom ligt in dit rapport ook nadrukkelijk de focus op het transnationale, grensoverschrijdende karakter van de georganiseerde drugscriminaliteit. Het perspectief of de positie van Nederland is daarbij leidend. Het gaat over georganiseerde criminaliteit die zich in Nederland voordoet, om betrokkenheid van Nederlandse criminele netwerken en/of Nederlandse subjecten, en/of om internationale netwerken die ten behoeve van de transnationale drugshandel actief zijn in Nederland. Ook voor wat betreft (de opkomst van) overige drugs is aandacht voor de internationale component.

Sociale relaties vormen een belangrijke basis voor criminele samenwerking. Deze relaties kunnen zijn gebaseerd op familiebanden. Ook kunnen personen elkaar kennen uit de wijk, het dorp of de streek waaruit ze afkomstig zijn en/of waar ze wonen (Kleemans et al., 1998). Bij internationale criminele samenwerking kan bij Nederlandse drugscriminelen een migratieachtergrond van belang zijn, zeker als daardoor in dezelfde taal kan worden gecommuniceerd. Migratieachtergrond zoals we in dit rapport hanteren, geeft weer met welk land iemand verbonden is op basis van het land waar men is geboren of op basis van het geboorteland van (een van) de (groot)ouders. Geboren zijn in een ander land dan Nederland en/of het hebben van twee nationaliteiten (naast de Nederlandse nationaliteit nog een andere nationaliteit) zijn beide indicaties van een migratieachtergrond.

Internationale, sociale relaties kunnen de toegang vormen tot belangrijke bronlanden en doorvoerlanden van drugs (Kleemans et al., 1998). Niet alleen zijn relaties van belang, het spreken van dezelfde taal speelt eveneens een belangrijke rol. Personen die dezelfde taal spreken, doen immers makkelijker zaken (Vermeulen, et al., 2018).

Nederlandse drugsnetwerken bestaan echter zelden of nooit uit gesloten, homogene groepen met één specifieke (migratie)achtergrond (Kleemans et al., 1998). Criminele samenwerking kent verschillende gronden: familie- en vriendschapsrelaties, eenzelfde achtergrond, de aanwezigheid van een dominante figuur, loyaliteit aan de groep, bepaalde (individuele) expertise en/of het delen van bepaalde middelen (cf. Morselli, 2009).

Het onderzoek heeft zich gericht op de periode 2017 tot en met 2020. Daar waar informatie beschikbaar was uit de eerste helft van 2021 is deze meegenomen.

2.4 Onderzoeksvragen

Om aan de doelstelling van het fenomeenbeeld drugs te voldoen, zijn in overleg met de portefeuillehouder drugs de volgende onderzoeksvragen geformuleerd.

De hoofdvragen zijn:

1. Wat is de omvang (productie, handel, inbeslagnames en gebruik) op internationaal en nationaal niveau van cannabis, cocaïne, synthetische drugs, heroïne en illegale synthetische opioïden, en overige drugs?
2. Wat is de aard van de organisatie en uitvoering van de georganiseerde drugscriminaliteit?
3. Wat is de omvang en de aard van de betrokken criminele netwerken en subjecten?
4. Wat is de omvang van de via dark web verkochte en vanuit Nederland verzonden drugs?
5. In hoeverre en op welke manieren komen drugswinsten in de legale Nederlandse economie terecht?

Een uitwerking van alle hoofdvragen in deelvragen is te vinden in de bijlage van dit rapport.

2.5 Onderzoeksmethoden

Het rapport omvat de uitkomsten van een beschrijvend onderzoek naar de omvang, aard en eventuele betrokken criminele netwerken en subjecten in relatie tot drugs. Ook zijn trends en ontwikkelingen beschreven.

Voor dit onderzoek is datatriangulatie toegepast, dat wil zeggen: er zijn verschillende kwantitatieve en kwalitatieve bronnen gebruikt en gecombineerd om een zo valide en betrouwbaar mogelijk beeld te kunnen schetsen. Bij de dataverzameling en de data-analyse zijn de onderzoeksvragen leidend geweest.

Om de aard van de Nederlandse drugsmarkt te kunnen beschrijven, is de methodiek van *crime scripting* toegepast. Teneinde de complexiteit van de drugshandel en/of drugsproductie te doorgronden, kan het achterliggende criminele proces vereenvoudigd worden weergegeven met behulp van crime scripting. Hierbij wordt een crimineel proces opgedeeld in componenten of fasen. Per component of fase worden de daarbij behorende criminele activiteiten die noodzakelijk zijn voor het plegen van een misdrijf in kaart gebracht en inzichtelijk gemaakt. Daarnaast helpt crime scripting bij het identificeren van noodzakelijke functies of rollen binnen het criminele proces. Deze rollen vormen de *cast* binnen een script. Het betreft functies of rollen waarvoor bepaalde competenties, kennis en/of vaardigheden essentieel zijn om criminele activiteiten succesvol uit te kunnen (laten) voeren (Cornish, 1994; Duijn, 2016; Morselli & Roy, 2008).

De politie werkt al langer met de methodiek van crime scripting en heeft crime scripts ontwikkeld voor de thema's hennep, synthetische drugs en cocaïne. Deze zijn gebruikt om de aard van deze thema's nader te duiden. Daarnaast zijn deze als input gebruikt om de methodiek van crime scripting ook te kunnen toepassen op de thema's hasj en heroïne.

Tijdens de analyse en het onderzoek dat ten grondslag lag aan dit rapport bleek dat alle in dit rapport beschreven drugsthema's – cannabis, cocaïne, synthetische drugs en heroïne – vergelijkbare componenten of fasen en, daarmee samenhangend, vergelijkbare crime scripts kennen. Dat is ook logisch omdat het criminele proces van bijvoorbeeld de handel van cocaïne via Nederland niet wezenlijk verschilt van de handel van hasj via Nederland. Wel kunnen die componenten per crime script een verschillende volgorde of fasering hebben. Ook kan per drugsthema binnen deze componenten de nadruk op andere activiteiten en rollen liggen.

Ondanks dat er sprake is van overeenkomstige componenten, activiteiten en rollen, is gebleken dat de huidige en door ons gebruikte crime scripts hennep, synthetische drugs en cocaïne weliswaar bestaan uit vergelijkbare componenten, maar verschillende termen hanteren. Dit heeft ons doen besluiten op eenduidige wijze verschillende componenten uit te werken, die toepasbaar zijn op de criminele processen van cannabis, cocaïne, synthetische drugs en heroïne. De crime scripts kunnen afhankelijk van de volgorde van hun fasering modulair worden opgebouwd uit de verschillende componenten. Die componenten of fasen zijn te zien in figuur 2.1.

Figuur 2.1. Generieke componenten drugs crime scripts

Het uitgangspunt bij het uitwerken van de componenten, is dat de positie van Nederland in de verschillende scripts leidend is. Het gaat om componenten die verband houden met handel via Nederland, met productie in Nederland en/of omdat er betrokkenheid is van Nederlandse criminele netwerken en/of subjecten.

Alleen de algemene componenten of fasen zijn benoemd. De fasering (het script) van de componenten kan per thematisch crime script verschillen. Zo vindt voorafgaand aan de acquisitie van heroïne de afzet plaats van een essentiële grondstof voor de productie ervan. Deze grondstof wordt vanuit Europa aan de heroïneproducerende landen afgezet. Een afzetfase doet zich niet voor voorafgaand aan de acquisitie van cocaïne.

Ook is het mogelijk dat een component ontbreekt of juist vaker in een crime script voorkomt. Binnen het crime script synthetische drugs is bijvoorbeeld twee keer sprake van opslag. Eerst de opslag van grondstoffen voorafgaand aan de productie en later de opslag van de synthetische drugs zelf. Een component kan per drugstype inhoudelijk verschillen en soms ook andere subfasen kennen. Zo betreft acquisitie in het geval van synthetischedrugsproductie in Nederland het verwerven van grondstoffen (precursoren en andere chemicaliën) en bij hasjhandel via Nederland betreft acquisitie het verwerven van een eindproduct (hasj). Bij de invoer van cocaïne is het 'uithalen' een belangrijke subfase, terwijl die bij de invoer van bijvoorbeeld hennep minder relevant lijkt. En voor hennep teelt zijn andere productiebehoeften nodig dan voor synthetischedrugsproductie. Ook kunnen bepaalde subfasen tegelijkertijd voorkomen of moeilijk van elkaar te onderscheiden zijn. Bijvoorbeeld als er sprake is van een 'cocktailzending' van heroïne en in Nederland geproduceerde synthetische drugs naar het buitenland (afzet). Formeel gaat het immers respectievelijk om *doorvoer* en *uitvoer*.

Het mag duidelijk zijn dat deze componenten en wijze van crime scripting een zeer vereenvoudigde en abstracte weergave van de werkelijkheid betreffen. Dezelfde criminele netwerken en subjecten die in of via Nederland opereren, kunnen actief zijn binnen verschillende thematische drugsmarkten en fasen, en kunnen meerdere handelingen verrichten en/of rollen vervullen. Daarmee zijn de verschillende componenten, criminele activiteiten en noodzakelijke rollen niet in beton gegoten maar vaak wisselend en uitwisselbaar. Wel maakt het mogelijk de verschillende thematische drugs crime scripts modulair op te bouwen, en toont het aan dat deze overeenkomstige componenten, activiteiten en rollen kennen. We pretenderen geen nieuwe crime scripting methodiek te hebben ontwikkeld. Het betreft enkel een manier om voor dit rapport de verschillende scripts op basis van vergelijkbare componenten op te kunnen bouwen.

2.6 Bronnen

Om informatie te verzamelen hebben we gebruikgemaakt van openbare bronnen, politiebronnen en informatie van partners van handhavings- en opsporingsinstanties uit de periode 2017 tot en met 2020. Daar waar informatie uit de eerste helft 2021 al beschikbaar was, is deze eveneens meegenomen.

Openbare bronnen omvatten internationale en nationale rapporten, (wetenschappelijke) onderzoeken en artikelen, en websites.

De gebruikte politiebronnen zijn Summ-IT, BVH, LURIS en andersoortige politie-informatie. Summ-IT is het opsporingssysteem voor de recherche en intelligence. Uit dit systeem is een dataset geaggregeerd met drugsgelateerde opsporingsonderzoeken en de daarbinnen geregistreerde verdachten. De basisvoorziening handhaving (BVH) is een applicatie die door de politie wordt gebruikt voor de basispolitiezorg. Hierin worden alle incidenten opgenomen, waaronder de drugsgelateerde incidenten. We hebben registraties gebruikt met betrekking tot het aantreffen van productie- en opslaglocaties van drugs en hennepplantages en registraties met betrekking tot incidenten met lachgas. Aangezien de focus op georganiseerde criminaliteit ligt en om dubbelingen te voorkomen, hebben we de in BVH geregistreerde verdachten en opsporingsonderzoeken niet meegenomen. In het landelijk uniform registratiesysteem internationale rechtshulp (LURIS) worden alle inkomende en uitgaande internationale rechtshulpverzoeken geregistreerd. Hieruit is een dataset geaggregeerd van drugsgelateerde rechtshulpverzoeken.

De openbare bronnen en politiebronnen zijn aangevuld met informatie afkomstig van de Financial Intelligence Unit- Nederland (FIU), de Koninklijke Marechaussee (KMar), de Douane en de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD). Ook is een aantal semigestructureerde interviews gehouden met medewerkers van onder meer verschillende politie-eenheden en de FIOD. Tot slot zijn verschillende thema-experts binnen de genoemde organisaties gevraagd een terugkoppeling te geven op de concept hoofdstukken.

Een overzicht van alle gebruikte bronnen is te vinden aan het eind van dit rapport.

De methode van datatriangulatie heeft tot doel gehad een zo valide en betrouwbaar mogelijk rapport op te kunnen stellen. Met behulp van queries zijn data uit de verschillende politiesystemen verkregen. De data bleken nog veel onvolkomenheden te kennen.

Gebleken is dat in Summ-IT de criminele activiteit (CA) codering voor de verschillende typen drugs lang niet altijd volledig of correct wordt aangemaakt. Dit heeft ertoe geleid dat we in de Summ-IT dataset de jaren 2019 en 2020 handmatig hebben geschoond om deze voor de thematische hoofdstukken te kunnen gebruiken. Voor de jaren 2017 en 2018 kunnen we alleen algemene uitspraken doen.

De registratie van inbeslagnames in BVH was van dien aard dat we die slechts in zeer beperkte zin hebben kunnen gebruiken. Dit omdat hoeveelheden niet eenduidig worden geregistreerd. Er worden verschillende maten gehanteerd zoals grammen, liters, stuks, zakjes et cetera. Daarnaast bleek voor een groot deel de inbeslaggenomen hoeveelheden onbekend en was bij een groot deel onbekend welk type drugs het betrof. Ook bleken de inbeslagnamecijfers van het Informatie Knooppunt

Nationaal (IKN) van de DLIO zoals ingewonnen bij de verschillende politie-eenheden geen volledig beeld te kunnen geven. Hetzelfde geldt voor data afkomstig van het Beslagportaal, het systeem waarin het ketenbeslaghuis en het Openbaar Ministerie de status van inbeslaggenomen goederen registreert en volgt. Hierin worden de hoeveelheden niet apart bijgehouden. Vandaar dat wij ons voor wat betreft inbeslagnamecijfers vooral hebben moeten baseren op de data van de Douane en de KMar.

Tot slot dient een belangrijke kanttekening te worden gemaakt bij de uit LURIS geaggregeerde dataset van rechtshulpverzoeken in relatie tot drugs. De categorie *verdovende middelen algemeen* bleek het grootst. Bijna 80 procent van alle drugsgerelateerde rechtshulpverzoeken was als zodanig gelabeld. Hierdoor vormen rechtshulpverzoeken die wel als cannabis, cocaïne, synthetische drugs of heroïne zijn gelabeld slechts een indicatie van het daadwerkelijke rechtshulpverkeer op deze thema's.

Algemene bevindingen

3. Algemene bevindingen

3.1 Inleiding

Drugsgelateerde criminaliteit is niet nieuw en niet onbekend. Sinds jaar en dag vormt Nederland een belangrijke transithub in de mondiale drugshandel, met name voor de invoer van verschillende soorten drugs en de doorvoer naar hoofdzakelijk Europese afzetmarkten. In Nederland worden ook al decennialang drugs geproduceerd, niet alleen voor de Nederlandse markt maar vooral ook voor buitenlandse markten.

Met dit rapport is beoogd de narcostand van Nederland in beeld te brengen: de stand van zaken met betrekking tot de omvang en de aard van de georganiseerde drugscriminaliteit en de criminele netwerken en subjecten die daarbij betrokken zijn.

De narcostand van Nederland is zorgwekkend. Niet alleen vanwege de enorme omvang die weer pijnlijk duidelijk wordt op het moment dat (overigens veelal onvolledige) cijfers onder elkaar worden gezet. Ook omdat we hebben moeten constateren dat Nederlandse criminele netwerken en subjecten werkelijk van alle (drugs)markten thuis zijn, dat de onderlinge verwevenheid en verbondenheid van deze netwerken en subjecten heel groot is, en dat velen binnen de drugscriminaliteit in of via Nederland actief zijn. Tot slot toont dit onderzoek aan dat georganiseerde drugscriminaliteit in Nederland kan bestaan niet alleen

omdat er onder meer een drugsconsumptievraag is, maar ook dankzij bereidwillige burgers die deze vorm van criminaliteit faciliteren en er financieel van profiteren. Er is dan ook niet enkel sprake van een omvangrijk en complex criminaliteitsfenomeen, maar ook van een maatschappelijk en economisch fenomeen (cf. Noordanus, 2020).

De onderbouwing van onze bevindingen is terug te vinden in de verschillende thematische hoofdstukken: cannabis (hasj en hennep), cocaïne, synthetische drugs, heroïne en illegale synthetische opioïden, drugshandel via het dark web, overige drugs (lachgas en qat) en een financieel-economisch perspectief op de Nederlandse drugshandel. We hebben hoofdzakelijk gekeken naar de periode 2017 tot en met 2020. Daar waar al informatie beschikbaar was uit de eerste helft van 2021 is deze meegenomen. Voor de gebruikte bronnen en methoden (waaronder *crime scripting*) verwijzen wij naar hoofdstuk 2 en Bronnen.

De belangrijkste aspecten en ontwikkelingen die de verschillende onderwerpen in dit rapport met elkaar gemeen hebben, komen in dit hoofdstuk aan bod.

3.2 Omvang

Om een indicatie te krijgen van de omvang van de drugsmarkt hebben wij in elk hoofdstuk gekeken naar de gebruikersmarkten, de inbeslagnames en de aantallen opsporingsonderzoeken, verdachten en rechtshulpverzoeken. In deze paragraaf worden de overkoepelende cijfers en verdere algemene bevindingen over de omvang toegelicht.

3.2.1 Gebruikersmarkten

De vraag naar drugs drijft deels ook het aanbod. Vraag en aanbod zijn nauw met elkaar verbonden en daarom staan we stil bij de gebruikersmarkten. Het is lastig om deze op mondiaal, Europees en nationaal niveau met elkaar te vergelijken. Dit komt omdat verschillende (internationale) instanties die het gebruik monitoren, gebruikmaken van andere leeftijdscategorieën en soorten drugs.

Wel is het belangrijk om ook naar het gebruik buiten Nederland te kijken, aangezien het merendeel van de afzetmarkten van de in Nederland geproduceerde of via Nederland doorgevoerde drugs in het buitenland ligt.

Volgens de UNODC hebben wereldwijd ongeveer 275 miljoen mensen in de leeftijdscategorie 15-64 jaar in 2019 minstens één keer drugs gebruikt. Dat is 1 op de 18 personen. Sinds 2010 is deze groep met ongeveer 22 procent gegroeid.

Zowel wereldwijd, op Europees niveau als op nationaal niveau is cannabis veruit de meest gebruikte drugssoort. In 2019 had 4 procent van de wereldbevolking tussen de 15-64 jaar - ongeveer 200 miljoen personen - cannabis gebruikt. In de Europese Unie zien we dat na cannabis cocaïne de meest gebruikte drugssoort is, gevolgd door MDMA. In Nederland is na cannabis MDMA de meeste gebruikte drugssoort.

Het gebruik van heroïne en andere opiaten komt in de Europese Unie, inclusief Nederland minder voor in vergelijking met de eerder genoemde drugssoorten. De groep heroïnegebruikers is aan het vergrijzen en aan het afnemen, maar er is in verschillende landen in de Europese Unie en in het Verenigd Koninkrijk nog wel vraag naar heroïne.

De COVID-19-pandemie, en dan voornamelijk de lockdownperiode, heeft invloed gehad op het gebruik van bepaalde soorten drugs. Bijvoorbeeld van drugs die veel in het uitgaansleven worden gebruikt, zoals cocaïne en MDMA. De pandemie heeft waarschijnlijk minder impact gehad op het gebruik van cannabis en heroïne, waarvan het gebruik stabiel is gebleven.

3.2.2 Inbeslagnames

De cijfers van de politie met betrekking tot de inbeslagnames zijn niet compleet. Dit komt doordat er op verschillende wijzen in de systemen wordt geregistreerd. Een blok hasj kun je niet optellen bij 250 gram hasj. Vandaar dat in de thematische hoofdstukken verschillende bronnen zijn gebruikt om de inbeslagnamecijfers weer te geven en de data van de politie aan te vullen. De cijfers moeten daarom ook als absolute ondergrens worden beschouwd van wat er in Nederland in beslag is genomen.

Bij hennep zien we dat het aantal geruimde hennepkwekerijen in de jaren 2017 tot en met 2020 is afgenomen. In de eerste halfjaarcijfers van 2021 zien we dat deze dalende trend doorzet. Maar we zien ook een lichte stijging in de gemiddelde capaciteit per kwekerij. Dit komt mogelijk door de inzet van technieken, zoals het gebruik van CO₂ tijdens de kweek waardoor een plant meer product oplevert. Of dit een trend is, moet de komende jaren blijken. Cijfers met betrekking tot energiediefstal laten de afgelopen jaren een stabiel beeld zien wat doet vermoeden dat het daadwerkelijke aantal hennepkwekerijen niet afneemt.

De inbeslagnamecijfers van de politie voor hasj zijn aangevuld met die van de Douane en KMar. De cijfers fluctueren, en we zien dat hogere jaarcijfers vaak worden veroorzaakt door één grote inbeslagname waardoor de cijfers van dat jaar omhoog schieten. Wat in het oog springt, is een inbeslagname in de haven van Rotterdam van een partij van ongeveer 3600 kilo hasj afkomstig uit Libanon. In totaal is er in de afgelopen jaren ongeveer 10.000 kilogram in beslag genomen door politie, Douane en KMar.

De hoeveelheid cocaïne die de Douane jaarlijks in Nederland in beslag neemt, is toegenomen van ongeveer 10.000 kilo in 2017 naar bijna 50.000 kilo in 2020. In 2019 nemen we zelfs een verdubbeling waar in vergelijking met 2018. In totaal heeft de Douane vanaf 2017 tot en met 2020 ongeveer 120.000 kilo cocaïne in beslag genomen. De inbeslagnames vonden voornamelijk plaats in de haven van Rotterdam, maar er zijn ook een aantal grote inbeslagnames geweest in de havens van Vlissingen en Moerdijk.

Ook in de haven van Antwerpen in België wordt veel cocaïne in beslag genomen. De afgelopen jaren is er zelfs elk jaar meer cocaïne in beslag genomen dan in Nederland. Het sterke vermoeden bestaat dat van de in Antwerpen inbeslaggenomen cocaïne ongeveer 70 tot 80 procent Nederland als bestemming heeft. Ook in Antwerpen wordt een toename gezien in de hoeveelheid die jaarlijks in beslag wordt genomen van 2017 tot en met 2020.

Met betrekking tot synthetische drugs zien we dat het aantal aangetroffen productielocaties is toegenomen van 82 in 2017 naar 108 in 2020.

Op de meeste locaties werden productieprocessen voor amfetamine aangetroffen, gevolgd door MDMA. Opmerkelijk is de toename in het aantal laboratoria voor methamfetamine. Voor deze drugs is in Nederland nauwelijks een gebruikersmarkt. De afgelopen jaren zijn er ook productielocaties van 2C-B, mefedron, cledron en ketamine aangetroffen. Hoewel er geen productie van fentanyl werd aangetroffen, is de aanwezigheid van de daarvoor benodigde precursoren en chemicaliën een indicatie dat die mogelijk wel binnen Nederland plaatsvindt.

De hoeveelheid inbeslaggenomen (pre-)precursoren is in de jaren 2017 tot en met 2020 toegenomen, afgezien van een kleine dip in 2019. Alleen al voor MDMA kan worden gesteld dat op basis van de hoeveelheden daarvoor noodzakelijke (pre)precursoren die in beslag zijn genomen, 101.671.000 MDMA-pillen geproduceerd hadden kunnen worden. Ook zien we dat de hoeveelheid inbeslaggenomen eindproduct significant is gestegen in de jaren 2019 en 2020. In lijn met de toename van productielocaties wordt er ook meer afval aangetroffen, meer dan een miljoen liter/kilo afval van 2017 tot en met 2020. Dit is een voorzichtige schatting waarbij afval dat niet onderzocht is, niet is meegenomen. Voor synthetischedrugsproductie in Nederland geldt dat zowel de aangetroffen hoeveelheden afval als ontdekte productielocaties in tien jaar tijd (2010-2020) zijn vervijfvoudigd.

De Europese heroïenemarkt is in de periode 2017 tot en met 2020 stabiel gebleven. De inbeslagnamecijfers in de Europese Unie laten in de periode 2017 tot en met 2019 geen duidelijke dalende of stijgende trend zien. Omdat de Nederlandse cijfers niet volledig zijn, kunnen er geen conclusies aan worden verbonden. Wel kan worden gesteld dat het een – voor Nederlandse begrippen – wat kleinere drugsmarkt betreft waarbij via Nederland en/of door Nederlandse subjecten honderden tot soms enkele duizenden kilo's op jaarbasis worden verhandeld.

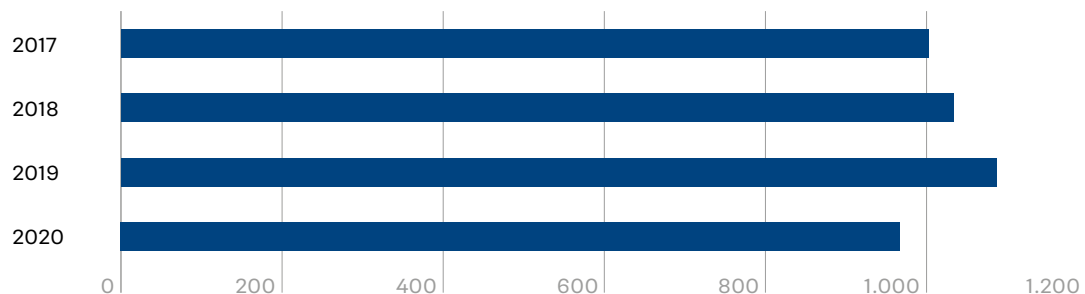
De inbeslagnames van azijnzuuranhydride zijn na een piek in 2018 gedaald in 2019 en 2020. Maar in de eerste helft van 2021 liggen ze weer hoger dan in 2020. Azijnzuuranhydride is een chemische stof die gebruikt wordt voor de productie van heroïne en via Nederland en andere landen in de Europese Unie richting de producerende landen wordt uitgevoerd.

Ook al zijn de cijfers van de verschillende drugssoorten niet met elkaar te vergelijken, wel kunnen er wat algemene bevindingen worden gedaan. Zo zien we dat voor zowel cocaïne als synthetische drugs de inbeslagnames de laatste vier jaar zijn toegenomen. Bij hennep zien we dat het aantal geruimde kwekerijen is gedaald, maar dat de capaciteit per kwekerij licht is toegenomen. Ook bij heroïne zien we een dalende tendens in het aantal inbeslagnames in Nederland; binnen de Europese Unie zijn de inbeslagnamecijfers redelijk stabiel gebleven. Mogelijk is dit te wijten aan het feit dat de thema's cocaïne en synthetische drugs in Nederland meer aandacht genieten binnen de politie waardoor er minder op thema's als cannabis en heroïne wordt ingezet. Dit geldt overigens ook voor het aantal opsporingsonderzoeken en de daaraan gekoppelde verdachten.

3.2.3 Opsporingsonderzoeken

In de jaren 2017 tot en met 2020 zijn er in totaal 4089 drugsgelateerde opsporingsonderzoeken van de politie geregistreerd in Summ-IT. Zie figuur 3.1. Zoals te zien, is het aantal drugsgelateerde opsporingsonderzoeken door de jaren vrij stabiel gebleven. Wel zien we een lichte daling in 2020, maar of dit verder doorzet zal nog moeten blijken in de komende jaren.

Figuur 3.1. Aantal drugsgelateerde opsporingsonderzoeken 2017-2020

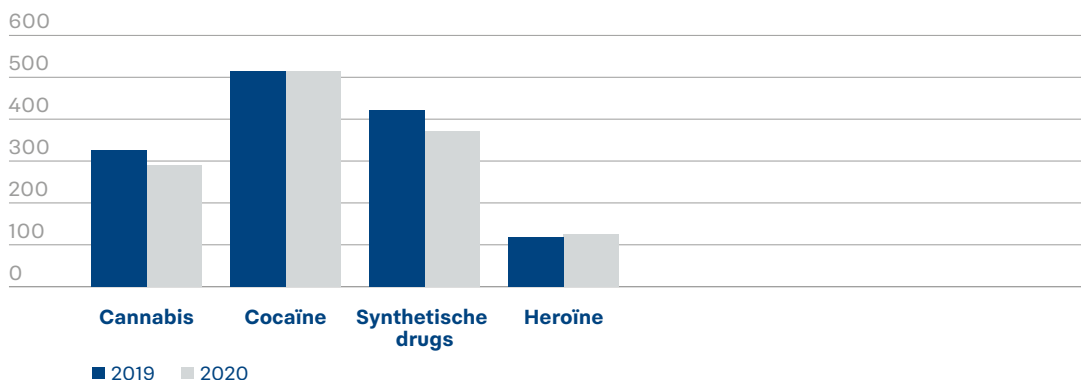
Bron: Summ-IT.

Voor de jaren 2019 en 2020 zijn de gegevens verder verfijnd, waardoor er ook een uitsplitsing gemaakt kan worden per drugstype. Zie figuur 3.2. De meeste opsporingsonderzoeken zijn cocaïnegerelateerd. Daarna komen de onderzoeken naar synthetische drugs gevolgd door cannabis en heroïne. Binnen synthetische drugs is het overgrote deel van de onderzoeken gerelateerd aan MDMA, amfetamine en precursoren. Nu zijn precursoren nodig voor de productie van drugs, dus het is niet vreemd dat veel onderzoeken zich ook richten op precursoren.

Binnen de categorie cannabis zijn veruit de meeste onderzoeken gerelateerd aan hennep en in mindere mate aan hasj.

De aantallen kunnen niet bij elkaar worden opgeteld. Het kan namelijk voorkomen dat een onderzoek zowel het label cocaïne als het label heroïne heeft gekregen. Dit onderzoek komt dan voor in de cijfers van zowel cocaïne als heroïne.

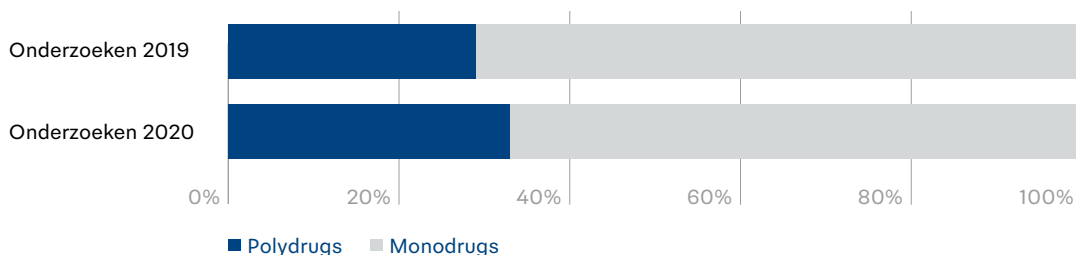
Figuur 3.2. Aantal opsporingsonderzoeken 2019 – 2020 per drugstype

Bron: Summ-IT.

In figuur 3.3 wordt een verdeling gemaakt naar onderzoeken naar één type drugs (monodrugs) en naar meerdere typen drugs (polydrugs). Van alle drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken in 2019 en 2020 gaat meer dan de helft over monodrugs. In ongeveer 30 procent van de gevallen gaat het om onderzoeken waarbij meerdere drugssoorten zijn aangetroffen of waarnaar is gerechercheerd (polydrugs).

Figuur 3.3. Verdeling polydrugs en monodrugs opsporingsonderzoeken

Bron: Summ-IT.

Het aantal monodrugsgerelateerde onderzoeken in dit algemene hoofdstuk omvat de som van de monodrugsgerelateerde onderzoeken uit de afzonderlijke hoofdstukken. Maar het aandeel polydrugsonderzoeken valt lager uit dan het aandeel in de afzonderlijke thematische hoofdstukken samen. De polydrugsgerelateerde onderzoeken uit de verschillende hoofdstukken kunnen namelijk niet bij elkaar worden opgeteld, omdat dan een behoorlijk aantal onderzoeken dubbel geteld zou worden. Een onderzoek naar cocaïne en synthetische drugs wordt immers zowel in het hoofdstuk cocaïne als in het hoofdstuk over synthetische drugs meegerekend, maar telt in dit algemene hoofdstuk maar één keer mee.

Dit staat haaks op andere politie-informatie waarin wij juist zien dat met name de handel veelal polydrugs is.

Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat opsporingsonderzoeken vaak starten naar aanleiding van een inbeslagname van een partij drugs of de ontmanteling van een hennepkwekerij of productielocatie van synthetische drugs. Dit wil echter niet zeggen dat de verdachten uit dat onderzoek zich ook maar met één type drugs bezighouden.

3.2.4 Verdachten

In de jaren 2017 tot en met 2020 zijn er in totaal 13.827 verdachten geregistreerd in de drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken van de politie in Summ-IT. Op basis van dit bestand hebben wij gekeken naar de top 4 van nationaliteiten van de drugsgerelateerde verdachten. Hier zien we dat veruit het merendeel van de verdachten de Nederlandse nationaliteit heeft, namelijk 84 procent. Hiervan heeft 13 procent ook de Marokkaanse nationaliteit en 11 procent ook de Turkse nationaliteit. In de top 4 heeft verder 1,7 procent van de verdachten de Albanese of Kosovaarse nationaliteit, 1,7 procent de Poolse en 1,4 procent de Syrische nationaliteit.²

Sociale relaties zoals familiebanden, kunnen de toegang vormen tot productielanden of doorvoerlanden van drugs. Taal speelt ook een belangrijke rol. Personen die dezelfde taal spreken, doen makkelijker zaken.

² Kosovaarse en/of Albanese verdachten kunnen samen worden beschouwd als Albaneessprekende verdachten. 95 procent van de bevolking van Kosovo is van Albanese herkomst.

Binnen de hasjonderzoeken zien we bijvoorbeeld een groter percentage verdachten met een Marokkaanse nationaliteit, al dan niet in combinatie met de Nederlandse nationaliteit. Een aannemelijke verklaring hiervoor is dat Marokko een van de grootste hasjproducenten is en deze hasj onder meer via Nederland wordt verhandeld.

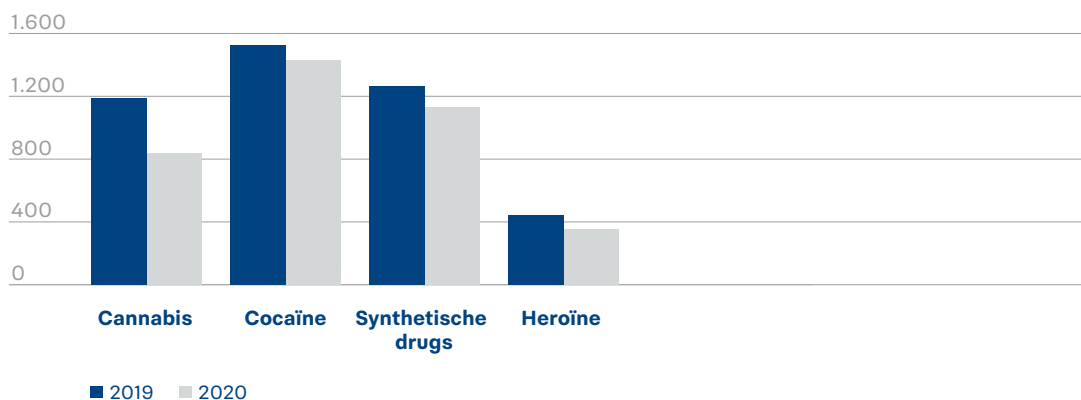
Verdachten met de Turkse en Nederlandse nationaliteit of alleen de Turkse nationaliteit zijn iets vaker vertegenwoordigd binnen heroïnegerelateerde onderzoeken. Een mogelijke oorzaak hiervan is de positie van Turkije als transitland van heroïne afkomstig uit de heroïneproducerende landen die Europa als eindbestemming heeft.

Binnen de Europese Unie en het Verenigd Koninkrijk zouden Albaneessprekende criminele netwerken een rol vervullen in de drugshandel. In de drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken in Nederland is sprake van een relatief kleine groep verdachten met de Albanese of Kosovaarse nationaliteit. Alleen bij het thema hennep is een groot opsporingsonderzoek geweest waarbij meerdere verdachten met de Albanese nationaliteit betrokken waren. Dit hoeft niet te betekenen dat Albaneessprekende criminele groepen niet in Nederland actief zijn. Zij lijken namelijk als afnemers betrokken te zijn bij via Nederland verhandelde drugs. Overigens zijn ook Poolse, Britse, Scandinavische en andere criminele netwerken en subjecten afnemers van via Nederland verhandelde drugs.

Nederlandse synthetische drugsnetwerken werken voor de productie van methamfetamine samen met Latijns-Amerikaanse netwerken, omdat die kennis hebben van sommige processen binnen het totale productieproces. Zo zien we een relatief groot aantal Mexicanen, Colombianen en Dominicanen dat is aangehouden in productielocaties voor methamfetamine. Maar op het totaal van de in Summ-IT geregistreerde drugsgerelateerde verdachten, is hun aandeel klein: 0,2 procent van de verdachten heeft de Mexicaanse nationaliteit, 0,8 procent de Colombiaanse en 0,4 procent de Dominicaanse nationaliteit.

Voor de jaren 2019 en 2020 hebben we de Summ-IT dataset met drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken handmatig geschoond en een uitsplitsing van verdachten gemaakt naar drugssoort. Deze is weergegeven in figuur 3.4.

Figuur 3.4. Aantal drugsgerelateerde verdachten per drugstype 2019-2020

Bron: Summ-IT.

Net als bij de opsporingsonderzoeken die uitgesplitst zijn naar drugstype, kunnen verdachten in de overzichten van meer dan één type drugs voorkomen. Dit omdat iemand verdachte is in een

polydrugsonderzoek en daardoor zowel gekoppeld is aan bijvoorbeeld cannabis als aan cocaïne. In dat geval komt deze verdachte in beide categorieën voor en kunnen daardoor de aantallen ook hier niet bij elkaar worden opgeteld.

De verdeling van verdachten per drugstype komt overeen met de verdeling van de opsporingsonderzoeken per drugstype.

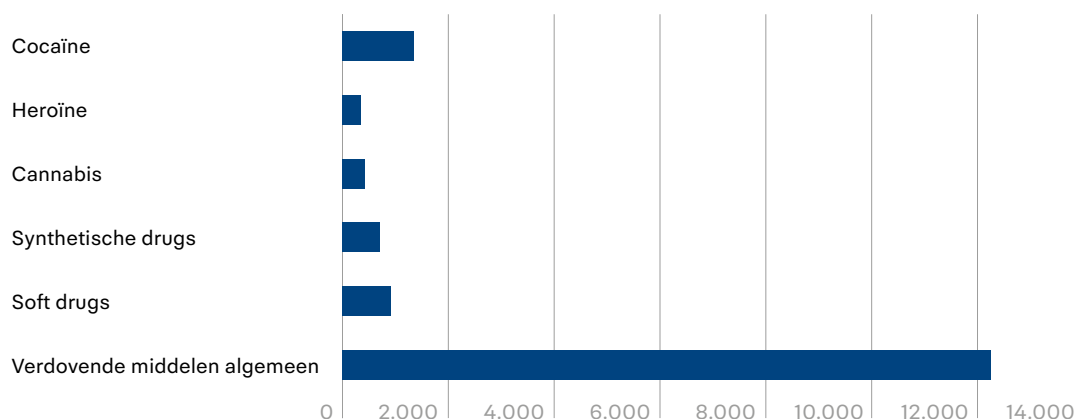
3.2.5 Internationale rechtshulp

Voor dit onderzoek zijn de gegevens over de periode 2017 tot en met 2020 gebruikt uit LURIS, een systeem waarin alle rechtshulpverzoeken geregistreerd staan (peildatum juli 2021). Wanneer een rechtshulpverzoek binnenkomt, krijgt het een registratienummer. Het komt voor dat er meerdere berichten binnen dat rechtshulpverzoek worden verzonden. Deze vallen dan onder één registratienummer. Voor deze analyse is enkel gekeken naar registratienummers, waarbij we rechtshulpverzoeken met meerdere berichten hebben geteld als één.

In de jaren 2017 tot en met 2020 zijn er 103.482 rechtshulpverzoeken geregistreerd waarvan 15.447 drugsgerelateerd. Dit is ongeveer 15 procent van het totaal aantal rechtshulpverzoeken. Dit percentage lijkt laag, maar wordt veroorzaakt door de grote diversiteit in soorten rechtshulpverzoeken waarvan een groot deel bijvoorbeeld verkeersovertredingen betreft. Ook moet worden opgemerkt dat een registratienummer met betrekking tot bijvoorbeeld een verkeersboete maar één of twee berichten bevat, terwijl een registratienummer met betrekking tot drugs vaak meerdere berichten bevat.

Zoals in figuur 3.5 is weergegeven, is de categorie *verdovende middelen algemeen*³ het grootst. 12.260 verzoeken zijn als zodanig gelabeld. Reden hiervoor zou kunnen zijn dat uit het rechtshulpverzoek niet duidelijk werd om welke drugssoort het ging. Daarnaast is het bij een aantal verzoeken zo dat er naast de categorie overige drugs ook een ander drugslabel is gegeven. In dat geval wordt het rechtshulpverzoek ook opgenomen in de telling van die andere drugssoort. Doordat de categorie overige drugs zo groot is, is het niet mogelijk inzicht te krijgen in het aantal rechtshulpverzoeken per drugstype per land.

Figuur 3.5. Aantal rechtshulpverzoeken per type drugs 2017 - 2020

Bron: LURIS.

3 De verzoeken die opgenomen zijn in deze categorie hebben de volgende labels gekregen: verdovende middelen algemeen en/of Europese Opsporingsbevelen (EOB) illegale handel in verdovende middelen en psychotrope stoffen.

Vergeleken met 2017 is het aantal drugsgelateerde rechtshulpverzoeken iets afgenomen. Dit past in de trend die te zien is in het aantal rechtshulpverzoeken in het algemeen over de afgelopen jaren.

Tabel 3.6. Aantal drugsgelateerde rechtshulpverzoeken per jaar

	2017	2018	2019	2020	Totaal
	4045	4138	3897	3358	15.447

Bron: LURIS.

De top 10 van landen waarmee de meeste rechtshulp op het thema drugs is uitgewisseld in de jaren 2017 tot en met 2020 is weergegeven in tabel 3.7. De twee landen die daar qua aantal rechtshulpverzoeken het meest boven uit springen zijn België (5023) en Duitsland (4685), samen goed voor ongeveer 63 procent van het aantal drugsgelateerde rechtshulpverzoeken. Dit past in de trend voor alle rechtshulp, waar België en Duitsland ver boven andere landen uitsteken en samen verantwoordelijk zijn voor 62 procent van alle rechtshulpverzoeken. Op nummer 3 en 4 staan Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Al met al hebben we dus het meeste rechtshulpverkeer met onze buurlanden. De hele top 10 bestaat uit landen binnen Europa, plus Turkije. Daarnaast zien we dat 73 procent van de rechtshulpverzoeken inkomend is en 27 procent uitgaand.

Tabel 3.7. Aantal drugsgelateerde rechtshulpverzoeken per land

	2017	2018	2019	2020	Totaal
België	1406	1449	1210	958	5023
Bondsrepubliek Duitsland	1110	1239	1216	1120	4685
Frankrijk	277	272	262	221	1032
Verenigd Koninkrijk	117	135	145	150	547
Spanje	131	139	138	115	523
Polen	110	96	111	77	394
Zweden	61	49	64	53	227
Italië	61	54	51	52	218
Turkije	65	49	63	37	214
Noorwegen	47	34	37	25	143

Bron: LURIS.

Bij alle drugstypen wordt de top 3 gevormd door België, Duitsland en Frankrijk. Soms wel in een andere volgorde, afhankelijk van de drugssoort. Voor zowel cannabis als cocaïne staat Spanje op nummer 4. De oorzaak hiervoor is gelegen in het feit dat Spanje voor zowel hennep en hasj (ook soms in combinatie) als voor cocaïne een belangrijk transitland naar Nederland is. Daarnaast zien we bij heroïne dat Turkije op nummer 4 staat, wat verklaard kan worden door het feit dat Turkije een transitland is voor heroïne afkomstig uit de heroïneproducerende landen. Voor synthetische drugs staat Polen op nummer 4, een belangrijk (transit)land voor de invoer van chemicaliën ten behoeve van de productie van synthetische drugs en de doorvoer van chemische stoffen.

3.3 Aard

De aard van de drugsproductie in Nederland, en de drugshandel in en via Nederland laat zich niet eenvoudig in enkele woorden beschrijven. Om de complexiteit te doorgronden is voor dit onderzoek gebruikgemaakt van *crime scripting*. Hierbij wordt een crimineel proces opgedeeld in componenten

of fasen. Alle in dit rapport beschreven drugsthema's hebben een aantal overeenkomsten. Er is sprake van een transnationale Nederlandse drugsmarkt. Opportunisme voert de boventoon en (goede) handel is handel. Er is een hoge mate van professionaliteit en alles is erop gericht om geld te verdienen. Om criminele doelen te verwezenlijken wordt, indien nodig, geweld gebruikt.

3.3.1 Crime scripts

Tijdens de analyse en het onderzoek dat ten grondslag ligt aan dit rapport bleek dat alle beschreven drugsthema's – cannabis, cocaïne, synthetische drugs en heroïne – vergelijkbare criminele processen kennen. Deze zijn met behulp van crime scripting in beeld gebracht. Vergelijkbare componenten of fasen waaruit die criminele processen of crime scripts zijn opgebouwd, komen zo naar voren. Dat is ook logisch omdat het criminele proces van bijvoorbeeld de handel van cocaïne via Nederland niet wezenlijk verschilt van de handel in hasj. Wel kunnen die componenten per crime script een verschillende volgorde of fasering hebben. Ook kan binnen deze componenten of fasen de nadruk per drugsthema op andere activiteiten en rollen liggen. Maar zoals aangegeven, is er sprake van overeenkomstige componenten of fasen, activiteiten en rollen die bijvoorbeeld zowel in de heroïnehandel als in de cocaïnehandel, of bij de hennepsteelt en bij de productie van synthetische drugs zijn te onderkennen. Wij maken onderscheid naar de volgende componenten. De positie van Nederland is daarbij leidend. Zie figuur 3.8.

Figuur 3.8. Generieke componenten drugs crime scripts

Het mag duidelijk zijn dat deze componenten en deze wijze van crime scripting een zeer eenvoudige en abstracte weergave van de werkelijkheid betreffen. Dezelfde criminele netwerken en subjecten die in of via Nederland opereren, kunnen actief zijn binnen verschillende drugsmarkten en fasen, en kunnen meerdere handelingen verrichten en/of meerdere rollen vervullen. Daarmee zijn de verschillende componenten, criminele activiteiten en noodzakelijke rollen niet in beton gegoten, maar vaak wisselend en uitwisselbaar. Wel maakt onze benadering het mogelijk de verschillende thematische crime scripts modulair op te bouwen, en toont het aan dat de verschillende scripts overeenkomstige componenten, activiteiten en rollen kennen.

3.3.2 Transnationale Nederlandse drugsmarkt

De Nederlandse georganiseerde drugscriminaliteit is hoofdzakelijk transnationaal, oftewel grensoverschrijdend van aard. Ze wordt over grenzen heen gecoördineerd en omvat netwerken en subjecten die in meerdere landen actief zijn. Nederland is een belangrijke transithub in de mondiale drugshandel. Drugs worden in- en doorgevoerd. Er worden op grote schaal drugs geproduceerd en deze worden hoofdzakelijk uitgevoerd. De voor de productie noodzakelijke grondstoffen zijn veelal afkomstig uit het buitenland.

Drugs die ten behoeve van de handel Nederland worden ingevoerd, zijn geproduceerd in verschillende landen en regio's. Cocaïne komt uit Colombia, Peru en Bolivia, hasj uit Marokko, Libanon, Afghanistan en Pakistan. Heroïne wordt eveneens vanuit Afghanistan en Pakistan ingevoerd, maar ook uit Iran en het noorden van Turkije. Hennep is afkomstig uit Spanje, Albanië en zelfs uit Canada. Ook synthetische drugs (als eindproduct) worden uit het buitenland ingevoerd. Zo wordt ketamine uit China, India en Pakistan ingevoerd en methamfetamine uit Mexico. Het belangrijkste herkomstland van (pre)precursoren ten behoeve van de productie van synthetische drugs in Nederland is China. De bij de productie eveneens noodzakelijke essentiële chemicaliën (ook voor onder meer cocaïne) zijn hoofdzakelijk afkomstig uit China en Polen. Voor de productie van heroïne wordt door Nederlandse netwerken en subjecten de chemische stof azijnzuuranhydride vanuit de Europese Unie naar onder meer Iran en Afghanistan uitgevoerd. Tot slot willen we niet onvermeld laten dat Nederlandse criminele netwerken en subjecten in het buitenland drugs produceren - of daar nauw bij betrokken zijn - die vervolgens hoofdzakelijk via Nederland verder verhandeld worden. Nederlandse subjecten exploiteren in Spanje en België hennepkwekerijen en zijn betrokken bij het opzetten en verzorgen ervan. Ook blijkt dat Nederlandse subjecten betrokken kunnen zijn bij het laten produceren van heroïne in de bronlanden.

Een deel van de drugs die Nederland zijn ingevoerd of hier zijn geproduceerd, is bestemd voor de Nederlandse gebruikersmarkt, maar het merendeel wordt uit- of doorgevoerd naar het buitenland. De belangrijkste afzetmarkten voor de via Nederland verhandelde cocaïne, cannabis, synthetische drugs en heroïne liggen in de Europese Unie en het Verenigd Koninkrijk. Cocaïne wordt onder meer ook doorgevoerd naar Rusland, het Midden-Oosten en Australië. Australië is tevens een belangrijke afzetmarkt voor in Nederland geproduceerde synthetische drugs, evenals Marokko, Turkije en Indonesië. Opvallend is dat hasj, heroïne en illegale synthetische opioïden ook naar Canada worden doorgevoerd.

3.3.3 Handel is handel

Voor Nederlandse criminele netwerken en subjecten geldt het credo '(goede) handel is handel'. Opportunisme voert de boventoon. Zij handelen in verschillende soorten drugs (polydrugs) en als eventueel andere lucratieve handel zich aandient, dan doen ze dat er soms ook bij. Denk aan illegale sigaretten, illegale medicijnen, vuurwapens en versnijdingsmiddelen. Overigens wordt er ook tegen betaling gehandeld in kennis en expertise, bijvoorbeeld hoe een nieuwe cocaïnesmokkellijn opgezet kan worden. Er kan eveneens sprake zijn van ruilhandel. Heroïne kan bijvoorbeeld worden geruild tegen cocaïne, hasj en verschillende soorten synthetische drugs. Drugspartijen worden soms betaald met of geruild tegen dure horloges.

Polydrugshandel doet zich voor op verschillende niveaus, van groothandel tot straathandel. Verondersteld kan worden dat sprake is van een Nederlandse (poly)drugsmarkt waarbinnen meerdere drugsmarkten nauw met elkaar verbonden zijn.

Nederlandse groothandelaren importeren verschillende typen drugs uit hetzelfde land of dezelfde regio. Dezelfde handelaren kunnen betrokken zijn bij de invoer uit Zuidwest-Azië van zowel methamfetamine als hasj en heroïne. Zij kunnen ook gebruikmaken van dezelfde transportlijn, bijvoorbeeld om cocaïne of methamfetamine uit Zuid-Amerika in te voeren. De transnationale groothandel *in optima forma* in handen van hetzelfde netwerk of subject omvat de invoer van drugs uit verschillende bronlanden en verschillende regio's, zoals de invoer van ketamine uit India en van

cocaïne uit Zuid-Amerika. Cocktailpartijen, verschillende soorten drugs in één lading, worden bij de invoer niet of nauwelijks gezien.

Polydrugshandel op het niveau van de tussenhandel, inclusief de door- of uitvoer van Nederland naar het buitenland, lijkt eerder regel dan uitzondering. Er wordt gehandeld in allerlei combinaties van cannabis (hasj en hennep), cocaïne, heroïne, verschillende synthetische drugs en ook precursoren. Dat gebeurt ofwel in een en dezelfde zending (cocktailzendingen) ofwel met verschillende zendingen. Bij de handel naar buitenlandse afzetmarkten maken verschillende criminele netwerken gebruik van elkaars infrastructuur. Voor een vergoeding liften ze als het ware mee op een veilige smokkellijn. Hetzelfde criminele netwerk kan verschillende soorten drugs naar afnemers in verschillende landen uitvoeren.

Nederlandse *drugsvendors* bieden online verschillende soorten drugs aan. De Nederlandse drugshandel op het dark web is voornamelijk gericht op de handel in cocaïne en andere stimulerende middelen, zoals MDMA en amfetamine.

Ook voor de detail- en straathandel in Nederland geldt dat doorgaans sprake is van polydrugsverkoop. De handel in gebruikershoeveelheden cocaïne gaat vaak gepaard met de handel in XTC, speed en andere synthetische drugs. Voor de kleine groep Nederlandse heroïnegebruikers geldt dat dealers hen veelal heroïne in combinatie met cocaïne verkopen, oftewel 'koffie en melk'. Cannabisproducten worden verkocht via coffeeshops. Cannabis wordt echter ook verkocht aan straatdealers die deze op hun beurt, al dan niet gecombineerd met andere drugs, aanbieden aan de consument.

Opportunisme doet zich ook voor bij de productie van synthetische drugs in Nederland en de handel daarvan via Nederland. Ieder jaar worden er in Nederland locaties aangetroffen waar nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) worden geproduceerd.⁴ Ook handelen Nederlandse criminele netwerken en subjecten in NPS en dat doen zij met (soms kleinschalig) in Nederland geproduceerde NPS of met uit het buitenland afkomstige NPS, zoals ketamine en synthetische cannabinoïden.

De handelaren gaan vraaggestuurd te werk en spelen in op buitenlandse bestaande en opkomende gebruikersmarkten. De productie van en de handel in NPS leidt er echter ook toe dat consumenten nieuwe drugs krijgen aangeboden. Illegale synthetische opioïden waaronder fentanyl zouden daardoor een vergelijkbare ontwikkeling kunnen ondergaan als methamfetamine. De productie van methamfetamine heeft in Nederland de afgelopen jaren een vlucht genomen. De afzetmarkten voor methamfetamine liggen vooral in het buitenland, met name de Verenigde Staten en Australië. Hoewel er in Nederland tot op heden geen productielocatie voor fentanyl is aangetroffen, zijn er wel indicaties dat deze stof in Nederland geproduceerd wordt omdat de daarvoor benodigde chemicaliën wel zijn aangetroffen. Gezien de wereldwijde vraag en de grote winsten is het niet ondenkbaar dat Nederlandse criminele netwerken (zullen) trachten deze drug te produceren en dat de handel in illegale synthetische opioïden zal toenemen.

De afgelopen jaren zijn op een aantal locaties gecombineerde synthetische drugslaboratoria aangetroffen, ook wel combilabs genoemd. De combinatie MDMA en amfetamine is het meest aangetroffen. Door overeenkomsten in de benodigde hardware en grondstoffen kunnen criminele netwerken eenvoudig overstappen van MDMA naar amfetamine en vice versa, op basis van het principe 'u vraagt, wij draaien'. Daarnaast zijn er productielocaties aangetroffen waar (grondstoffen en hardware voor) synthetische drugs, cocaïne, heroïne en/of hennep zijn aangetroffen, oftewel locaties waar verschillende drugs zijn geproduceerd, bewerkt en/of geteeld. Van één casus is bekend dat hetzelfde criminele netwerk een hennepplantage en een heroïne laboratorium exploiteerde. Voor de overige aangetroffen productielocaties is onbekend in hoeverre dezelfde personen aan het produceren waren en of het om dezelfde afnemers of opdrachtgevers ging.

⁴ NPS zijn stoffen die (nog) niet gereguleerd zijn via de *United Nations Single Convention on Narcotic Drugs* uit 1961, de *United Nations Convention on Psychotropic Substances* uit 1971, en/of de *United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances* van 1988 maar een bedreiging voor de volksgezondheid kunnen vormen. Wel kan een NPS al strafbaar zijn gesteld via de Opiumwet. Gereguleerd betekent dat alleen onder strikte voorwaarden gebruik gemaakt en/of gehandeld mag worden in bepaalde stoffen.

Het voorgenomen lachgasverbod op basis van de Opiumwet waardoor onder meer de invoer, uitvoer, handel en het bezit van lachgas strafbaar worden gesteld, zou kunnen leiden tot een toename van de illegale handel in lachgas.⁵ Dit vanwege de opportunistische aard van de Nederlandse drugsmarkt.

3.3.4 Professionaliteit

Hoewel er binnen de Nederlandse drugsmarkten ook gelukzoekers zullen zijn, blijkt op basis van de door ons bestudeerde data dat er veel 'professionals' onder de Nederlandse criminele netwerken en subjecten zitten die binnen het echelon van de georganiseerde drugscriminaliteit opereren. Zij hebben een hoge mate van professionaliteit, zijn vaak goed op de hoogte van alle regels, zien kansen en mogelijkheden en beschikken over de juiste contacten. Subjecten kunnen ogenschijnlijk net zo eenvoudig cocaïne invoeren uit Zuid-Amerika als heroïne uit Iran. Zij zijn in staat verschillende soorten drugs naar verschillende landen uit- en door te laten voeren. Ook kunnen zij switchen tussen verschillende smokkelroutes en smokkelmethoden. Zo kwam tijdens de COVID-19-pandemie de drugssmokkel niet volledig stil te liggen, omdat gesloten grenzen werden omzeild door van andere routes gebruik te maken. Het is aannemelijk dat de goede en tijdens de lockdown intact gebleven verbindingen van de Nederlandse luchtvaartmaatschappijen via het Afrikaanse continent debet zijn geweest aan een toename van het aantal doorvoorzendingen van qat via Schiphol en daarmee samenhangend de toename in de hoeveelheden inbeslaggenomen qat.

Nederlandse drugshandelaren met ervaring geven - weliswaar veelal tegen betaling - advies en begeleiding, bijvoorbeeld bij het opzetten van een nieuwe smokkellijn. Daar waar zij bepaalde kennis, expertise en/of toegang niet zelf in huis hebben, maken zij gebruik van specialisten.

Als stoffen die gebruikt kunnen worden als precursoren voor de productie van synthetische drugs internationaal gereguleerd worden, dan wordt overgestapt op andere nog niet gereguleerde stoffen. Sinds APAA een gereguleerde stof is geworden, wordt vaker MAPA aangetroffen. Nu MAPA in 2020 eveneens is toegevoegd aan de lijst met gereguleerde stoffen, is de verwachting dat ook deze stof vervangen gaat worden. De eerste tekenen hiervoor zijn inmiddels geconstateerd.

De mate van professionaliteit komt ook naar voren in de kwaliteit die Nederlandse drugshandelaren en drugsproducenten kunnen leveren en de wijzen waarop zij hun criminele activiteiten weten af te schermen.

Kwaliteit

Kwaliteit is een belangrijk en onderscheidend kenmerk op basis waarvan buitenlandse handelaren drugs van Nederlandse criminele netwerken en subjecten afnemen.

Nederlandse hennep staat bekend om de zeer goede kwaliteit en de hoge THC-gehaltes, en dat verklaart de vraag in het buitenland naar Nederlandse hennep. Er wordt ook meer betaald voor hennep uit Nederland vergeleken met hennep die elders in Europa wordt geteeld. Nederlandse netwerken die in Spanje hennepplantages exploiteren, passen daar de 'Nederlandse' teeltmethodes toe, zodat een Nederlandse kwaliteitsgarantie kan worden gegeven. Ten aanzien van hennep teelt in België wordt verondersteld dat hoe groter de plantage en de mate van professionaliteit, hoe groter de kans dat er een link met Nederland is.

Daar waar voor Nederlandse hennep vanwege de kwaliteit meer wordt betaald, wordt voor in Nederland geproduceerde cocaïne minder betaald. De voorkeur gaat uit naar cocaïne uit Peru, Colombia of Bolivia. Vooral Peruaanse cocaïne is vanwege de hoge kwaliteit zeer gewild. Door de schaarste van Peruaanse blokken kan een hoge prijs worden gevraagd. Blokken uit Colombia hebben vervolgens de voorkeur boven blokken uit Bolivia. De kwaliteit – en daarmee de prijs – van een blok hangt af van een aantal factoren: de zojuist benoemde herkomst, de hardheid, de kleur, de geur, de glans en het stempel. Het stempel geeft aan wie de producent of eigenaar van de cocaïne is en waar het vandaan komt. Stempels vormen – vergelijkbaar met Nederlands geteelde hennep – een

5 Hierop gelden drie uitzonderingen: handelingen met lachgas zijn niet strafbaar als deze een medisch, technisch of gastronomisch doel dienen.

kwaliteitsgarantie en afnemers van door Nederlandse handelaren aangeboden cocaïne vragen dan ook specifiek naar cocaïne met bepaalde stempels, oftewel blokken van hoge kwaliteit.

Ook bij heroïne vormt de kwaliteit een belangrijk aspect van de handel. Ervaren handelaren laten zich niet zozeer leiden door de kleur van de heroïne, als wel door de kwaliteit of sterkte. Sommige afnemers vinden daarentegen het uiterlijk van de heroïne belangrijker dan de kwaliteit en geven de voorkeur aan bijvoorbeeld donkere heroïne. Hoewel handel in principe handel is, kunnen deals afketsen als een leverancier vindt dat een potentiële afnemer te weinig verstand heeft van heroïne. Voor goede kwaliteit is men bereid meer te betalen dan voor een mindere kwaliteit.

Vanwege het belang van de kwaliteit wordt daar ook mee gesjoemeld. Sommigen kopen speciaal CBD-hennep uit het buitenland in. Dit is hennep met een hoog gehalte cannabidiol en een laag gehalte aan THC, de stof die voor het high gevoel zorgt. In Nederland spuiten zij de hennep in met THC-spray en verkopen die vervolgens door voor een hogere prijs. Soms worden cocaïneblokken in Nederland opzettelijk voorzien van bepaalde, hoog aangeschreven stempels om er dan meer voor te kunnen vragen. Vandaar dat er eveneens wordt gehandeld in (nagemaakte) stempels. Om een partij heroïne van mindere kwaliteit toch te kunnen verkopen, wordt deze soms gemengd met een betere kwaliteit.

Kwaliteit vertaalt zich ook door in het professionalisme bij de productie van drugs. Ziet men dat de hennepkweek niet optimaal gaat, dan wordt er gelijk ingegrepen om de planten weer te versterken. Dit alles om een eindproduct te krijgen dat van zeer hoge kwaliteit is. Bij de productie van synthetische drugs geldt dat leveranciers goede kwaliteit chemicaliën moeten leveren, en ketelbouwers goede ketels, anders wordt er geen zaken met ze gedaan. Laboranten stellen voorwaarden aan de laboratoria waarin zij werken. Dit hangt overigens niet alleen samen met het kunnen leveren van goede synthetische drugs, maar ook met hun eigen veiligheid.

Tot slot lijkt de perceptie dat Nederlandse handelswaar goede handelswaar is een reden om drugspartijen die bestemd zijn voor de Europese markten via Nederland af te zetten. Zelfs als deze drugs in eerste instantie door deze landen heen zijn gesmokkeld of er zijn geproduceerd.

Afscherming

De mate van professionaliteit komt eveneens tot uiting in de wijzen waarop drugsnetwerken en subjecten hun activiteiten afschermen en hun afschermingsmethodieken verbeteren en verder ontwikkelen.

Hennepkwekers gebruiken innovatieve methodes om niet op te vallen. Door geautomatiseerde apparatuur kunnen zij de hennep teelt op afstand monitoren en hoeven zij minder vaak naar de kwekerij te gaan. Ook gebruiken zij klimaatbeheersingssystemen waardoor de afvoer van warme lucht van buitenaf niet meer zichtbaar is. Binnen de synthetischedrugsmarkt zijn door internationale regulering en nationale strafbaarstelling van bepaalde grondstoffen criminelen de afgelopen jaren het meest actief geweest om nieuwe pre-precursoren te ontwikkelen die geschikt zijn voor de productie van BMK.

In de transnationale drugshandel wordt vaak gebruikgemaakt van de ‘van-bv-naar-bv-constructie’. Door een partij drugs of drugsgrondstoffen te laten verzenden door of via een bedrijf in het buitenland naar een bedrijf in Nederland, of door een Nederlands bedrijf naar een buitenlands bedrijf, wordt een legale administratieve stroom van opdrachten en transportdocumenten gefingeerd. Bij de invoer van cocaïne wordt bewust gebruikgemaakt van betrouwbare, gevestigde bedrijven om zo min mogelijk argwaan te wekken bij de Douane.

Ook worden ten behoeve van de drugshandel speciale dekmantelbedrijven opgericht en allerhande dekladingen gebruikt. Dekladingen moeten veelal wel verkoopbaar zijn om niet de schijn te wekken dat sprake is van illegale handel. Hieruit kan worden geconcludeerd dat bedrijven en logistiek dienstverleners vaak op de hoogte zijn dat zij drugs smokkelen.

Overigens zijn er ook bedrijven die meewerken aan zendingen waarbij de cocaïne geïmpregneerd is in de deklading en de lading zelf daarom niet meer kan worden verkocht.

Om communicatie en de kans op ontdekking te frustreren, maken criminele netwerken en subjecten gebruik van *jammers*. Om communicatie te verhullen gebruiken zij cryptocommunicatietelefoons. Ondanks dat er meerdere cryptocommunicatieproviders in beslag zijn genomen, blijven subjecten er toch gebruik van maken. Dit heeft mogelijk te maken met het transnationale karakter van de drugshandel via Nederland. Toch wordt er nog regelmatig de voorkeur gegeven aan *face-to-face*-afspraken.

3.3.5 Geweld

De georganiseerde drugscriminaliteit wordt geassocieerd met geweld. Geweld wordt daarbij vooral gebruikt om bepaalde doelen te bereiken of als ultimatum remedium.

Rippen (stelen) is bij cannabis een verdienmodel en dat gaat vaak met geweld gepaard. Er vinden observaties plaats om kwekerijen of drogerijen te lokaliseren zodat die later beroofd kunnen worden. Soms worden degenen die het toezicht hadden op een dergelijke locatie, verantwoordelijk gesteld voor de diefstal en met mishandeling en bedreiging gestraft. Ook bij cannabistransporten komt rippen voor en moeten chauffeurs onder dreiging of met geweld de lading afstaan. Uit onderzoek van de Eenheid Zeeland-West-Brabant is gebleken dat de hennepsteelt relatief veel (dodelijke) slachtoffers kent. Vooral bij het rippen van hennepkwekerijen vallen dodelijke slachtoffers.

Binnen de cocaïnehandel lijkt het gebruikte geweld de afgelopen jaren extremer te zijn geworden. Handgranaten die voor de deur van betrokkenen in het cocaïnemilieu zijn geplaatst, het aantreffen van een martelcontainer die door een criminele drugsorganisatie gebruikt zou gaan worden, zijn in het oog springende voorbeelden. Ook zijn er excessen die zich buiten het criminele milieu hebben voorgedaan. Momenteel loopt er een aantal strafrechtelijke onderzoeken naar de moorden op onder meer de broer van een kroongetuige, een advocaat en een journalist die als vertrouwenspersoon van genoemde kroongetuige optrad. Een deel van de cocaïnenetwerken en subjecten is zich er echter ook van bewust dat geweld en vooral excessief geweld tot de ondergang van voorgangers heeft geleid. Het gebruik van extreem geweld leidt immers tot media-aandacht en de nadrukkelijke aandacht van autoriteiten die daar hard tegen optreden. In de cocaïnehandel lijken criminelen dan ook meer op het gebruik van zowel ambtelijke als niet-ambtelijke corruptie te vertrouwen dan op geweld om smokkel te kunnen realiseren.

Hoewel de synthetische drugsmarkt eveneens gewelddadig kan zijn, geldt net als bij cocaïne dat criminele netwerken baat hebben bij zo min mogelijk aandacht en conflicten. De meeste netwerken werken nauw en vaak lang met elkaar samen, en voordat ze overstappen op geweld proberen ze eerst een meer vreedzame oplossing te vinden. Geweld is eigenlijk altijd het gevolg van doorspelen van informatie naar de politie of naar andere criminelen, het bedriegen van het samenwerkingsverband, het niet afbetalen van schulden of het niet nakomen van afspraken. Verschillende personen die betrokken waren bij synthetische drugs, zijn de afgelopen jaren geliquideerd of als vermist opgegeven.

Hoewel binnen de synthetische drugs criminele netwerken zo min mogelijk de aandacht op zich proberen te vestigen, trachten zij soms wel bestuurders, personen binnen de justitiële keten, private bedrijven en journalisten te intimideren en te bedreigen om daarmee onderzoek naar hun praktijken te doen stoppen of te bemoeilijken.

Ook binnen de heroïnehandel worden subjecten verantwoordelijk gehouden als het fout gaat en ook dan kan er sprake zijn van geweld, zoals mishandeling en ontvoering. Het lijkt erop dat er verhoudingsgewijs minder excessief geweld wordt gebruikt vergeleken met de andere drugsmarkten. Liquidaties die zich de afgelopen jaren mogelijk binnen de heroïnehandel hebben voorgedaan, betroffen liquidaties met een mogelijke link naar zowel cocaïne als heroïne, oftewel geen liquidaties met betrekking tot alleen heroïnehandel. Voor veel heroïnehandelaren zou gelden dat zij zich meer als ondernemers gedragen, zij het ondernemers die zich bezighouden met illegale handel.

3.3.6 Financiële aspecten

Drugshandel is net als andere vormen van (illegale) handel een marktgeoriënteerd verdienmodel: er wordt ingespeeld op de vraag naar drugs en winst wordt gemaakt op basis van het verschil tussen de aankoopprijs en de verkoopprijs. Verdiensten worden gebruikt om de handel te kunnen financieren, te herinvesteren in de aankoop van nieuwe partijen drugs en als bron van inkomen. Winsten worden deels in de legale economie witgewassen.

Ten aanzien van de cocaïnehandel kan gesteld worden dat de invoer de belangrijkste en meest lucratieve stap is en dat degenen die dat voor elkaar krijgen echte grootverdieners zijn. Dit hangt samen met het feit dat bij de invoer een grote afstand tussen de producerende landen en de Europese gebruikersmarkten moet worden overbrugd (Kruisbergen et al., 2012). Inderdaad gaan de prijzen bij de invoer van verschillende soorten drugs sterk omhoog. Het gaat hierbij niet alleen om winst. Een en ander hangt ook samen met de kosten die zijn verbonden aan het kunnen realiseren van de smokkel. Handel van cocaïne via Nederland kan leiden tot een vertienvoudiging van de aankoopprijs. Een kilo cocaïne in Colombia kost ongeveer 2700 euro, eenmaal in Nederland is een kilo tussen de 26.500 en 28.000 euro waard. Doorvoer via Nederland op groothandelsniveau leidt ook tot een waardevermeerdering. In de afzetlanden Duitsland en het Verenigd Koninkrijk wordt ongeveer 40.000 euro voor een kilo betaald en in Finland maar liefst rond de 80.000 euro. Doorvoer geniet dan ook de voorkeur boven distributie in Nederland, waar de marges bij verkoop rond de 500 euro per kilo liggen. Vergelijkbaar bij de grote afstand die cocaïne bij de invoer moet afleggen, geldt bij door- en uitvoer van drugs dat het kunnen overbruggen van een grote afstand weliswaar tot kosten leidt, maar ook zeer lucratief kan zijn.

Zo wordt in Australië 100.000 tot 130.000 euro betaald voor via Nederland verhandelde cocaïne. Een kilo methamfetamine (*crystal meth*) dat rechtstreeks afkomstig is uit een Nederlands laboratorium kost tussen de 7000 en 8000 euro. In Australië levert een kilo crystal meth tussen de 100.000 en 120.000 euro op.

Vergelijkbaar met de handel in cocaïne, is een kilo heroïne in de groothandel in Nederland meer waard vergeleken met een kilo heroïne in Zuidwest-Azië. Er is weliswaar geen sprake van een vertienvoudiging, maar wel van een vervijfvoudiging van de prijs. In Iran ligt de prijs voor een kilo heroïne rond de 1800 à 2000 euro, in Nederland liggen de kiloprijzen in de groothandel tussen de 9000 en 10.000 euro. Doorvoer naar buitenlandse afzetmarkten leidt eveneens tot een waardevermeerdering. In het Verenigd Koninkrijk en Scandinavië bedraagt een kilo heroïne ongeveer 20.000 euro en in Spanje zelfs zo'n 31.000 euro.

Hasj afkomstig uit Afghanistan is op groothandelsniveau in Nederland ruim twee keer zoveel waard geworden, van ongeveer 1300 à 1400 euro per kilo naar rond de 2875 euro per kilo.

Groothandelsprijzen voor hennep variëren afhankelijk van waar de hennep is geteeld. Dat maakt het lastiger om te bepalen wat de waardevermeerdering in geval van handel via Nederland is. De groothandelsprijs van hennep in Nederland ligt rond de 3900 euro per kilo. De prijs voor hennep afkomstig uit Spanje ligt rond de 1300 euro per kilo, maar soms wordt er ook meer betaald. De prijs van hennep uit Albanië varieert tussen de 1500 en de 2500 euro per kilo.

Tijdens de COVID-19-pandemie waren de groothandelsprijzen in Nederland tijdelijk hoger door schaarste als gevolg van de lockdown maatregelen, waaronder het sluiten van grenzen.

Zoals aangegeven moet de waardevermeerdering niet enkel worden beschouwd als winst. Binnen alle fasen van de verschillende drugs crime scripts zijn uitgaven gemoeid. Deze kosten worden betaald in geld of in een deel van een partij drugs. Vanwege de hoge kosten komt het voor dat verschillende criminele netwerken gezamenlijk grote partijen van onder meer cocaïne of cannabis aankopen. Vaak wordt het transport van het acquisitieland naar Nederland verrekend in de overeengekomen prijs. Bij de invoer van cocaïne moeten onder meer het Nederlandse bedrijf dat een container met deklading invoert betaald worden, en degenen die de cocaïne uit de container halen. Ook aan het transport van heroïne naar de Europese Unie zijn kosten verbonden. De huur, het opzetten van een drugsfab, de knippers die de geoogste hennep knippen, alles moet worden betaald.

Het verdiende geld wordt deels geherinvesteerd in nieuwe partijen. Via heroïnehandel verdiend geld wordt als investering gebruikt om cocaïne in te voeren. Er zijn signalen dat hennepteelt als inkomstenbron wordt gebruikt om andere criminele activiteiten te bekostigen, zoals de invoer en handel in cocaïne.

Kosten zijn er ook voor het afbetalen van mislukte deals, bijvoorbeeld in geval van de inbeslagname van een partij drugs of de ontmanteling van een drugslaboratorium.

Betalingen geschieden vaak in contanten of in (ruil)handel. In de online drugshandel wordt ook met cryptovaluta betaald, evenals in de offline cocaïnehandel en binnen de synthetische drugs. Betalingen met cryptovaluta zijn in de cannabis- en heroïnehandel (nog) niet gezien. Financieel facilitators dragen zorg voor het (ondergronds) overmaken van geld en het wisselen van contanten. Contant geld wordt nog steeds in grote mate fysiek gesmokkeld of virtueel door ondergrondse bankiers buiten het legale financiële stelsel om verplaatst.

Witwaspraktijken komen (deels) aan het licht wanneer gebruik wordt gemaakt van het legale financiële stelsel. Het totaalbedrag van door de Financial Intelligence Unit – Nederland verdacht verklaarde transacties die betrekking hadden op de Summ-IT dataset met drugsgerelateerde verdachten, bedroeg 467.759.526 euro. Deze berekening moet als een indicatie worden beschouwd. Vanwege het verborgen karakter van de Nederlandse drugseconomie is het echter onduidelijk hoeveel geld er daadwerkelijk in om gaat en welk deel wordt witgewassen. Er wordt veelal van ondoorzichtige financiële constructies gebruikgemaakt.

Een deel van het verdiende geld wordt geïnvesteerd in en witgewassen via vastgoed in het buitenland. In politieonderzoeken komt naar voren dat verdachten hun verdiende geld zoveel mogelijk contant proberen uit te geven aan een luxe levensstijl, variërend van de aanschaf van merkkleding, dure horloges, de huur van auto's of huizen, uitgaan en vakantie-reizen.

Het is moeilijk om zicht te krijgen op de criminele verdiensten en ook het financieel aanpakken van het illegaal verkregen vermogen wordt extra bemoeilijkt omdat geld vaak wordt weggezet in landen waar de Nederlandse overheid nauwelijks of geen samenwerking mee heeft op basis van (bilaterale) verdragen. Zo is Dubai een veelgehoorde locatie waar drugscriminelen hun geld stallen en/of een luxe leven leiden.

3.4 Criminele samenwerking

De productie van drugs in Nederland en de transnationale drugshandel via Nederland kunnen alleen floreren met steun en medewerking van anderen, veelal niet-criminelen. Enerzijds omdat criminele netwerken en subjecten drugs produceren en verhandelen om consumenten in binnen- en buitenland te bedienen: zonder vraag geen aanbod, en zonder vraag en aanbod geen markt. Anderzijds omdat zij hun werk niet kunnen doen zonder de inzet van brokers, specialisten, facilitators en, niet onbelangrijk, van bereidwillige burgers. Er is sprake van criminele samenwerking tussen criminelen onderling, maar ook met niet-criminelen, oftewel een symbiose van onder- en bovenwereld.

3.4.1 Criminele netwerken en subjecten

Nederlandse criminele netwerken en subjecten handelen in verschillende soorten drugs en andere illegale producten. Zij vervullen verschillende rollen binnen een en dezelfde drugsmarkt of binnen verschillende markten, al dan niet binnen één netwerk.

De verschillende Nederlandse drugsmarkten lijken één groot, sterk verbonden en verweven netwerk dat opportunistisch gebruikmaakt van elkaars contacten en elkaars handel en productie. Groothandel, tussenhandel en zelfs detailhandel zijn daardoor niet altijd even duidelijk van elkaar te scheiden. Nederlandse criminele subjecten schakelen tussen al die echelons en ook tussen verschillende markten. Het zijn zelfstandige ondernemers die dan weer met de een en dan weer met de ander samenwerken. Sommige subjecten zijn jarenlang actief en werken soms ook al jaren met dezelfde personen samen.

3.4.2 Brokers

De Nederlandse criminele subjecten die actief zijn in de drugshandel zijn echte netwerkers. Via via zijn zij allemaal met elkaar verbonden en zij kunnen rechtstreeks of via anderen zaken regelen. Daarnaast maken Nederlandse drugsproducenten en drugshandelaren gebruik van brokers om dingen voor elkaar te krijgen. Een broker, ook wel bemiddelaar of bruggenbouwer genoemd, is iemand die sociale relaties in meerdere gemeenschappen of netwerken heeft. Deze persoon heeft een brugfunctie en zorgt voor de verbinding tussen twee of meer mensen die onderling niet met elkaar verbonden zijn. Brokers zijn daarmee personen met een strategische positie binnen en tussen criminele netwerken, maar ook tussen criminele en niet-criminele netwerken (cf. Duijn, et al., 2014). De positie van een broker in en tussen netwerken is bepalend voor het belang en de mate van zijn eigen succes, zijn sociaal kapitaal (Burt, 1992; Borgatti & Lopez-Kidwell, 2014). Ook dient de broker over menselijk kapitaal te beschikken: bepaalde kennis, vaardigheden, organisatorisch talent en/of geld om daadwerkelijk een strategische en cruciale rol binnen de georganiseerde drugscriminaliteit te vervullen (Duijn et al., 2014; Spapens, 2012). Brokers zijn er in verschillende soorten en maten. Zij zijn actief binnen verschillende fasen van de verschillende drugs crime scripts.

Binnen de grootschalige hennepsteelt in Nederland vervullen growshopeigenaren de rol van broker. Zij kunnen hennepproducenten in contact brengen met elektriciens en hokkenbouwers. Daarnaast kan een growshopeigenaar de aanschaf van materiaal voorschieten, in ruil voor bijvoorbeeld opbrengsten van de eerste oogst. Ook zijn er tussenpersonen die locaties zoeken waarin hennepkwekerijen, hennepstekkerijen of drogerijen kunnen worden opgezet.

Vergelijkbaar met de hennepsteelt geldt voor de productie van synthetische drugs in Nederland dat criminele netwerken continu op zoek zijn naar geschikte locaties en ook hier wordt deze specifieke taak uitgevoerd door brokers. Mocht een pand niet geschikt zijn voor de productie van synthetische drugs, dan kan het eventueel wel worden gebruikt voor hennepsteelt. Deze brokerrol kan door makelaars worden vervuld, die dan meteen voor een huurcontract op naam van een katvanger zorgdragen. Hoewel er ook wel rechtstreekse contacten zijn tussen hardwareleveranciers (met name ketelbouwers) en verschillende synthetische drugsnetwerken, zijn er ook tussenpersonen die zorgdragen voor het leveren van de benodigde hardware van ketelbouwers. Deze broker zorgt er eveneens voor dat de hardwareleveranciers namens de afnemers worden betaald.

In de cocaïnehandel zijn internationaal en nationaal opererende brokers actief. In Zuid-Amerika vormen zij de gesprekspartners tussen de producenten en eigenaren van de cocaïne en de Nederlandse criminele netwerken of subjecten die de cocaïne willen kopen. Er zijn ook brokers in Nederland werkzaam: zij fungeren als schakel tussen de criminele netwerken waarvoor de cocaïne uit een container moet worden gehaald en de groepen uithalers die dat kunnen doen. Daarnaast zijn er brokers die de voor de cocaïnesmokkel noodzakelijke informatie afkomstig van corrupte ambtenaren doorspelen naar de importeurs van cocaïne.

3.4.3 Criminele uitbesteding

Nederlandse drugshandelaren en drugsproducenten besteden specifieke, lastige taken uit aan anderen: criminele uitbesteding. Deze vallen daardoor niet meer onder het beheer van het drugsnetwerk, maar worden uitgevoerd door criminele specialisten en/of facilitators (Boerman et al., 2017; Mayntz, 2004). De rollen van specialist of facilitator zijn niet duidelijk te scheiden, maar verondersteld kan worden dat aan de ene kant van het spectrum zich (voltijds) criminelen met een bepaald specialisme bevinden en aan de andere kant van het spectrum facilitators die naast hun legale baan, criminele hand- en spandiensten verrichten. Specialist en facilitators kunnen tevens de rol van broker vervullen.

Specialisten en facilitators werken veelal niet voor één crimineel netwerk of voor één drugshandelaar of -producent, maar voor meerdere drugsnetwerken en dat maakt hen dan ook zeer relevant. Hoe schaarser de deskundigheid en hoe crucialer deze deskundigheid voor het uitvoeren van bepaalde criminele activiteiten, hoe belangrijker de rol van deze personen (cf. Kruisbergen et al., 2018).

Belangrijke specialisten voor de productie van synthetische drugs zijn laboranten en hardwareproducenten. Laboranten werken vaak zelfstandig. Zij voorzien tegelijkertijd meerdere criminele netwerken van kennis en helpen hen ook fysiek bij het hele laboratoriumproces. Een relatief kleine groep hardwareproducenten levert hardware aan verschillende criminele netwerken. Materialen als ketels en glaswerk worden door vakmensen in de metaal- en glasindustrie gemaakt of gemodificeerd. Het beeld is dat specifieke ketelbouwers meerdere criminele netwerken bedienen. Uithalers zijn verantwoordelijk voor het uithalen van cocaïne uit containers in de havens en spelen daarmee een belangrijke rol. Het zijn veelal kleine groepjes die worden ingehuurd door verschillende criminele netwerken en aangestuurd door een ervaren uithaler. Het uithalen van cocaïne uit een container is erg lucratief. Er worden duizenden euro's per persoon per uithaalklus betaald. De relatief lage sancties die er bij een mogelijke ontdekking op staan, ontmoedigen uithalers niet zich meermalen te laten inhuren. Sinds 1 januari 2022 kan het onbevoegd aanwezig zijn op havens en luchthavens zwaarder worden bestraft (artikel 138aa van het Wetboek van Strafrecht). De effecten van deze nieuwe wet moeten nog blijken.

Facilitators zijn personen die veelal in de legaliteit werken, maar ten behoeve van criminelen tijdens of dankzij hun legale functie bepaalde illegale activiteiten verrichten. Belangrijke facilitators zijn financieel dienstverleners en logistiek dienstverleners. Er zijn corrupte contacten bij handhavings- en/of opsporingsinstanties (ambtelijke corruptie) en corrupte contacten bij commerciële bedrijven (niet-ambtelijke corruptie).

Verschiedende criminele netwerken werken samen met dezelfde facilitators. Zo is sprake geweest van een administratiekantoor waarvan meerdere malafide bedrijven en subjecten gebruik hebben gemaakt. Dit kantoor is betrokken geweest bij grootschalige invoer van cocaïne en bij invoer van heroïne. Financieel facilitators kunnen samenwerken om witwastrajecten uit te voeren. Ook in Nederland zijn netwerken van malafide financieel facilitators aangetroffen.

Malafide logistiek dienstverleners bieden meerdere criminele netwerken het transport naar het buitenland aan. Dezelfde transporteurs kunnen betrokken zijn bij het ophalen van verschillende partijen cocaïne en heroïne. Corrupte douaniers werken soms ook voor meerdere criminele organisaties tegelijk.

3.4.4 Een graantje meepikken, een oogje dichtknijpen

De Nederlandse drugshandel en drugsproductie kunnen alleen bestaan dankzij de hulp van bereidwillige burgers. Zij kunnen daar ook goed aan verdienen, hoewel er sprake kan zijn van dwang en intimidatie.

Ambtelijke corruptie en niet-ambtelijke corruptie zijn de uitwassen. Ambtelijke corruptie omvat onder meer het bevragen van politiesystemen en de hulp van douaniers. Hier wordt grof voor betaald. Zo zou een douanecoördinator of -planner voor het faciliteren van de cocaïnehandel tussen de 100.000 en 225.000 euro kunnen verdienen. Ook ambtenaren bij gemeenten, provincies en sociale instanties kunnen vatbaar zijn voor corruptie.

Ambtelijke corruptie beperkt zich niet alleen tot Nederland. Nederlandse netwerken en subjecten kunnen dankzij corrupte douanemedewerkers partijen hasj de grens tussen Marokko en Spanje laten passeren. Nederlandse subjecten beschikken voor de smokkel van heroïne eveneens over rechtstreekse contacten bij de grens, bijvoorbeeld in Iran.

Zonder enige vorm van hulp in havens kan cocaïne niet worden ingevoerd. Naast ambtelijke corruptie is hierbij sprake van niet-ambtelijke corruptie. Veel criminele netwerken en subjecten geven de voorkeur aan bedrijven waarvan de directeur of iemand anders hoog in de bestuurslaag op de hoogte is van de invoer van cocaïne. Op deze manier houden zij controle over hun verzonden partij en zijn zij gegarandeerd voorzien van de juiste stroom van papieren en digitale documenten. Medewerkers van deze bedrijven kunnen hier veel geld mee verdienen en hen wordt vaak geadviseerd om bij ontdekking gewoon te ontkennen dat ze iets van de cocaïnepartijen afweten. Daarmee lopen deze bedrijven ook nauwelijks risico's.

Ook voor niet-ambtelijke corruptie wordt goed betaald. Zo kan een inklaarder – degene die voor een bedrijf de douaneformaliteiten regelt - 20.000 euro verdienen. Chauffeurs kunnen voor het verplaatsen van een container met cocaïne op een haventerrein 50.000 euro ontvangen.

Ook bij de drugssmokkel via Schiphol wordt gebruikgemaakt van meerdere medewerkers die werkzaam zijn in de bagageafhandeling.

Voor de productie van synthetische drugs worden actief bewoners van boerderijen, eigenaren van bedrijven en verhuurders van loodsen benaderd. In bijna alle gevallen zijn de verhuurders of bewoners op de hoogte van wat er plaats gaat vinden. Voor sommige opdrachtgevers is dat zelfs een eis. De hoogte van de huur varieert van 5000 tot 15.000 euro per week en dat wordt naar alle waarschijnlijkheid in contanten betaald. In sommige gevallen helpt een bewoner of verhuurder mee met de opbouw van het laboratorium en het afvoeren van afval. Er zijn gevallen bekend van boeren die de toegang tot hun erf verhinderden, totdat het criminele netwerk de afgesproken vergoeding had betaald. Van enige dwang of slachtofferschap lijkt dan niet bepaald sprake.

Eigenaren of werknemers van metaalconstructiebedrijven zetten ketels ten behoeve van de productie van synthetische drugs in hun eigen bedrijfspand in elkaar. Afhankelijk van de omvang en complexiteit van een ketel varieert de prijs van enkele duizenden tot meer dan tienduizend euro. Voor de grootschalige hennepeteelt worden speciaal mensen ingehuurd, zoals elektriciens, hokkenbouwers en knippers om de geoogste teelt te knippen. Ook laten mensen in ruil voor huurverlaging een kwekerij of drogerij in hun huis plaatsen.

Tot slot willen we niet onvermeld laten dat zeer waarschijnlijk ook midden- en kleinbedrijven in Nederland profiteren van de drugshandel en drugsproductie. De vraag is of bedrijven waar in contanten wordt betaald voor vakantie-reizen, dure horloges, het leasen van auto's of het huren van woningen en dergelijke, echt geen weet hebben dat het hier mogelijk om illegaal geld gaat of dat zij wellicht een oogje dichtknippen.

Cannabis

4. Cannabis

Tirza Chessa

4.1 Inleiding

Cannabis is een verzamelnaam voor producten die van de cannabisplant afkomstig zijn. Van de cannabisproducten zijn hasj en hennep de twee meest verhandelde cannabisproducten in de Europese Unie (Europol, 2021a). Het wordt gebruikt voor zowel recreatieve als medicinale doeleinden. Hasj is een concentraat van de hars op de bloemtoppen van de cannabisplant (www.jellinek.nl; EMCDDA, 2017). Door de hars samen te persen krijg je hasj. Hennep is afkomstig van de gedroogde en gemalen bladeren en bloemtoppen van de cannabisplant (www.jellinek.nl). De cannabisplant produceert meerdere cannabinoïden waarvan delta-9-tetrahydrocannabinol, beter bekend als THC, het meest voorkomt (EMCDDA & Europol, 2019). Deze actieve stof zorgt voor het high gevoel bij gebruikers. De tweede meest voorkomende cannabinoïde is cannabidiol, beter bekend als CBD. Uit onderzoek blijkt dat CBD mogelijke negatieve effecten van THC tegengaat, zonder het high gevoel te verminderen (EMCDDA & Europol, 2019).

De meest voorkomende gebruikswijze in Nederland is het roken van cannabis in een joint (Van Laar et al., 2020). Het kan ook (puur) gerookt worden of oraal ingenomen worden, bijvoorbeeld verwerkt in een spacecake. De effecten die gebruikers ervaren zijn vaak rustgevend en ontspannend, en worden vaak omschreven als high. Er kunnen echter ook angst en/of psychotische symptomen optreden. Deze effecten worden veroorzaakt door de stof THC die in de cannabisplant zit.

Er zijn veel definities als het gaat om de cannabisproducten. De Opiumwet hanteert bijvoorbeeld andere termen dan die in de volksmond worden gebruikt. Ook is er een verschil in terminologie binnen de wetenschap (bijvoorbeeld het WODC) en de politie. In dit rapport hanteren we de termen hennep en hasj. Met hennep bedoelen we de gedroogde bloemtoppen en/of bladeren, ook wel wiet of marihuana genoemd. En met hasj wordt het product van de samengeperste hars van de cannabisplant bedoeld. Daarnaast wordt er gesproken over hennepplanten en hennepkwekerijen, waarbij met hennepplanten de cannabisplant wordt bedoeld en de hennepkwekerij de plek waar deze cannabisplant wordt gekweekt. Wanneer er over cannabis wordt gesproken, wordt zowel hennep als hasj bedoeld.

In de Opiumwet wordt niet gesproken over hasj of wiet, maar worden de termen hennep (wiet) en hasjesj (hasj) gebruikt. Beide zijn opgenomen in lijst II van de Opiumwet. In Nederland is sprake van een gedoogbeleid voor de verkoop van cannabis door vergunde coffeeshops die zich houden aan de vergunningsvoorwaarden. Eind 2020 waren er in totaal 564 gedoogde coffeeshops in Nederland. In 2000 waren dit er nog 813, maar sinds 2015 lijkt het aantal coffeeshops stabiel (Mennes et al., 2021). De daling is mogelijk te verklaren door handhavingsinitiatieven, zoals bijvoorbeeld het afstandscriterium en een negatief Bibob-advies. Schatting is dat ongeveer 70 procent van de cannabis via coffeeshops wordt verkocht en 30 procent via niet gedoogde verkooppunten (Jellinek, 2021). Daarnaast is een deel van de cannabis bestemd voor export, hier zal in paragraaf 4.3.1 over het crime script verder op in worden gaan.

Er geldt echter geen gedoogbeleid voor de productie en de aanlevering van cannabis aan coffeeshops. Deze handelingen zijn strafbaar gesteld in artikel 3 van de Opiumwet. Dit artikel verbiedt het binnen en buiten het grondgebied van Nederland brengen, het telen, bereiden, bewerken, verwerken, verkopen, afleveren, verstrekken, vervoeren, aanwezig hebben en

vervaardigen van middelen die op lijst II van de Opiumwet staan. Dit zorgt er dus voor dat de cannabis op een strafbare manier de coffeeshop binnenkomt, maar wanneer de coffeeshop vervolgens deze producten verkoopt wordt dit gedoogd. Een coffeeshophouder kan dus niet legaal zijn producten inkopen. Dit resulteert in een vreemde constructie, ook wel de (gedoogde) voordeur en (verboden) achterdeur problematiek genoemd. De strikte voorwaarden waaronder de verkoop van softdrugs in coffeeshops wordt gedoogd worden omschreven in de Aanwijzing Opiumwet.⁶

In dit hoofdstuk ligt de focus op de georganiseerde criminaliteit in relatie tot cannabis. Het gaat hierbij specifiek om georganiseerde criminaliteit op Nederlands grondgebied en ook daarbuiten waar sprake is van directe link naar Nederland en de criminele netwerken die betrokken zijn bij deze vorm van drugshandel. Het medicinale gebruik van cannabis wordt niet meegenomen in dit hoofdstuk. Elke paragraaf wordt opgedeeld in een beschrijving met betrekking tot hennep en een met betrekking tot hasj. Eerst wordt ingegaan op de omvang van de cannabismarkt waarbij onder andere gekeken wordt naar gebruikersmarkten, inbeslagnames en opsporingsonderzoeken. Vervolgens wordt gekeken naar de aard van de cannabismarkt door middel van het crime script. Daarna volgt een toelichting op de criminele netwerken die actief zijn op de cannabismarkt. Tot slot zijn twee paragrafen gewijd aan andere cannabisproducten, te weten CBD en synthetische cannabinoïden. De paragraaf met betrekking tot synthetische cannabinoïden hangt nauw samen met de paragraaf over nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) in het hoofdstuk synthetische drugs (hoofdstuk 6).

Voor dit hoofdstuk zijn verschillende bronnen gehanteerd, waaronder interviews en opsporingsonderzoeken. Deze zijn gecodeerd opgenomen in de tekst. I-41 tot en met I-43 betreffen de interviews, O-41 tot en met O-46 de opsporingsonderzoeken (zie ook Bronnen).

4.2 Omvang cannabismarkt

Om een idee te krijgen van de omvang van de cannabismarkt wordt gekeken naar de verschillende aspecten die hiervoor een indicatie kunnen geven. Allereerst de gebruikersmarkten op mondiaal, Europees en Nederlands niveau en vervolgens de inbeslagnamecijfers op deze drie niveaus. Vraag en aanbod zijn immers nauw met elkaar verbonden. Deze gegevens worden vervolgens aangevuld met die uit opsporingsonderzoeken en rechtshulpverzoeken.

4.2.1 Vraag - gebruikersmarkten

Cannabis is de meest gebruikte soort drugs mondiaal, in de Europese Unie (EU) en in Nederland (UNODC, 2021a3; EMCDDA, 2020a; Europol, 2021a; Van Laar et al., 2021). De cannabismarkt blijft dan ook verreweg de grootste drugsmarkt in de EU (Europol, 2021a).

De UNODC schat dat bijna 4 procent van de wereldbevolking tussen de 15 en 64 jaar in het jaar 2019 minstens één keer cannabis heeft gebruikt. Dit zijn ongeveer 200 miljoen mensen (UNODC, 2021a3). Dit aantal is in de laatste tien jaar met 18 procent toegenomen, mogelijk deels te wijten aan de 10 procent groei van de wereldbevolking.

6 De criteria worden ook wel de AHOJGI-criteria genoemd (tot 2013 de AHOJG-criteria, sinds 2013 geldt ook het ingezetene criterium). De letters staan voor: A: geen afficherings: dit betekent geen enkele vorm van reclame anders dan een summier aanduiding op de betreffende lokaliteit; H: geen harddrugs: dit betekent dat geen harddrugs voorhanden mogen zijn en/of verkocht worden;
O: geen overlast: onder overlast kan worden verstaan parkeeroverlast rond de coffeeshops, geluidshinder, vervuiling en/of voor of nabij de coffeeshop rondhangende klanten;
J: geen verkoop aan jeugdigen en geen toegang voor jeugdigen tot een coffeeshop: gelet op de toename van het cannabisgebruik onder jongeren is gekozen voor een strikte handhaving van de leeftijdsgrens van achttien jaar;
G: geen verkoop van grote hoeveelheden per transactie: dat wil zeggen hoeveelheden groter dan geschikt voor eigen gebruik (= 5 gram) én slechts een beperkte handelsvoorraad (niet meer dan 500 gram);
Onder transactie wordt begrepen alle koop en verkoop in één coffeeshop op eenzelfde dag met betrekking tot eenzelfde koper;
I: geen toegang voor en verkoop aan anderen dan ingezetenen van Nederland

In Azië ligt het percentage van gebruikers in 2019 het laagst, met ongeveer 2 procent van de bevolking tussen de 15 en 64 jaar. Maar door het aantal inwoners kent Azië ongeveer een derde van het totaal aantal cannabisgebruikers wereldwijd. Het hoogste percentage van volwassen gebruikers in 2019 werd gemeten in Noord-Amerika (14,4%) gevolgd door Australië en Nieuw-Zeeland (12,4%) en Europa (8%) (UNODC, 2021a3).

Volgens het EMCDDA ligt het 'ooitgebruik' in 2019 in de EU onder personen tussen de 15 en 64 jaar op 27,2 procent (EMCDDA, 2020a). Het laatstejaargebruik van cannabis tussen de 15- en 34-jarigen wordt geschat op ongeveer 15,4 procent in 2020. Wanneer wordt gekeken naar de groep van 15 tot 24 jaar is dit percentage 19,2 procent oftewel 9,1 miljoen personen. Ongeveer 10,3 procent van deze laatste leeftijdscategorie heeft in de afgelopen maand cannabis gebruikt (4,9 miljoen). Het (bijna) dagelijks gebruik door personen tussen de 15 en 64 jaar ligt op ongeveer 1,8 procent, van deze groep is 61 procent onder de 35 jaar.

Binnen de EU zijn er per land ook verschillen te zien. Het laatstejaargebruik gebruik varieert bijvoorbeeld van 3,5 procent onder jongvolwassenen (15-34 jaar) in Hongarije tot 21,8 procent in Frankrijk.

In Nederland ligt het ooitgebruik van personen tussen de 15 en 64 jaar in 2019 op 27,7 procent (Van Laar et al., 2020). Dit is bijna hetzelfde percentage als op Europees niveau. Het percentage van mensen (15-64 jaar) die in het laatste jaar of in de laatste maand hennep of hasj hebben gebruikt ligt lager: 9,3 procent in het laatste jaar en 6,2 procent in de laatste maand. Van de bevolking van 18 jaar of ouder geeft 1,6 procent aan (bijna) dagelijks te gebruiken. Dit komt neer op ongeveer 220.000 volwassenen (Van Laar et al., 2020). Deze cijfers zijn vrijwel stabiel in vergelijking met de vorige jaren. Het aantal dagelijkse gebruikers is sinds 2015 wel gegroeid (1,2%), maar in vergelijking tot 2018 stabiel gebleven (Van Laar et al., 2020).

Aangezien data over gebruikers wereldwijd niet eenduidig worden bijgehouden, is het niet mogelijk om het gebruik op mondiaal, Europees en Nederlands niveau met elkaar te vergelijken.

Tabel 4.1. Gebruikerscijfers

	Laatstejaargebruik 2019 (15-64 jaar)	Ooitgebruik 2019 (15-64 jaar)
Mondiaal (UNODC)	4%	-
Europees (EMCDDA)	tussen 14-34 jaar: 15,4%	27,2%
Nederland (Trimbos-instituut)	9,3%	27,7%

Tijdens de COVID-19-pandemie worden op Europees niveau geen grote veranderingen in het gebruik gezien. Sommige mensen zijn meer gaan gebruiken, andere minder of evenveel. Aan het begin van de pandemie was wel een piek te zien: gebruikers sloegen een voorraad cannabis in voordat maatregelen die de koop mogelijk zouden bemoeilijken, in zouden gaan (EMCDDA, 2019a). Maar over het algemeen is het gebruik daarna vrijwel stabiel gebleven (EMCDDA, 2021c). Ook in Nederland is een aantal studies gedaan naar de impact van de coronamaatregelen op het gebruik van cannabis. Het lijkt erop dat het gebruik voor velen (tijdelijk) is veranderd door de coronacrisis. Maar het is niet duidelijk of de algehele prevalentie van het gebruik is veranderd (Van Laar et al., 2020).

4.2.2 Aanbod – Inbeslagname- en productiecijfers

In de inleiding is reeds aangegeven dat cannabis de meest gebruikte drugssoort is, zowel wereldwijd als in Europa en Nederland. De cannabismarkt blijft verreweg de grootste drugsmarkt in de EU (Europol, 2021a). De productie van hennep vindt in meer of mindere mate in bijna alle landen ter

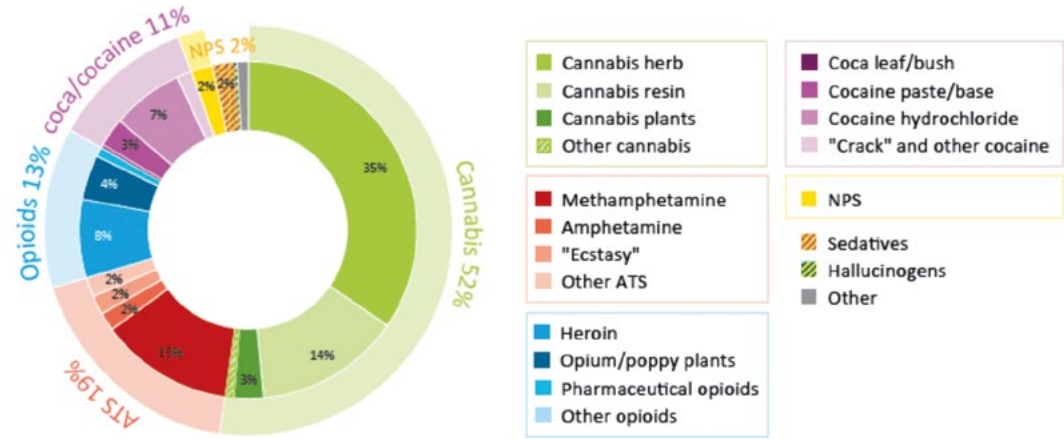
wereld plaats en dus ook in de Europese Unie (Europol, 2021a; UNODC, 2021a3). De productie van hasj vindt vooral plaats in Noord-Afrika, het Midden-Oosten en Zuidwest-Azië (Europol, 2021a; UNODC, 2021a3). Het productieproces en de productielanden worden verder toegelicht in paragraaf 4.3.1 en 4.3.2, waar in zal worden gegaan op het crime script van zowel hennep als hasj.

Inbeslagnames kunnen een indicatie geven van de omvang van de cannabismarkt. Het aantal inbeslagnames kan als ondergrens worden beschouwd van wat er daadwerkelijk aan illegale handel plaatsvindt. Daarom zal in deze paragraaf gekeken worden naar de inbeslagnames op mondiaal, Europees en Nederlands niveau.

4.2.2.1 Mondiaal

De UNODC houdt de globale inbeslagnames met betrekking tot drugs bij, gebaseerd op rapportages van de lidstaten. Van alle drugsinbeslagnames die gerapporteerd zijn aan de UNODC in 2017 tot en met 2019, is 52 procent cannabisgerelateerd (UNODC, 2021a2). Dit is onderverdeeld in 35 procent hennep, 14 procent hasj, 3 procent planten en een klein deel andere cannabisproducten. Cannabisgerelateerde drugs vormen veruit het grootste aandeel, gevolgd door synthetische drugs met 19 procent (de UNODC noemt deze groep *amfetamine type stimulants* in onderstaande figuur). Hierbij wordt opgemerkt dat de groei van het aantal inbeslagnames van synthetische opioïden en synthetische drugs in de afgelopen jaren veel meer is toegenomen, namelijk respectievelijk 300 en 20 keer zoveel sinds 1998. Bij cannabis was de toename 30 procent.

Figuur 4.2. Wereldwijde distributie van inbeslagnames per drugssoort

Source: UNODC, responses to the annual report questionnaire.
Note: Based on data from 92 Member States reporting, on average, 2.5 million seizure cases per year to UNODC over the period 2017–2019.
Bron: UNODC, 2021a2.

In tabel 4.3 staan de wereldwijde inbeslagnames van de afgelopen jaren. Volgens deze cijfers is sinds 2017 de hoeveelheid inbeslaggenomen hennep gedaald, een trend die al voor 2017 was ingezet. In 2019 is de laagste hoeveelheid inbeslaggenomen hennep gerapporteerd sinds 1998. De hoeveelheid inbeslaggenomen hasj is daarentegen sinds 2017 licht toegenomen.

Tabel 4.3. Inbeslagnames cannabis wereldwijd in kilo's

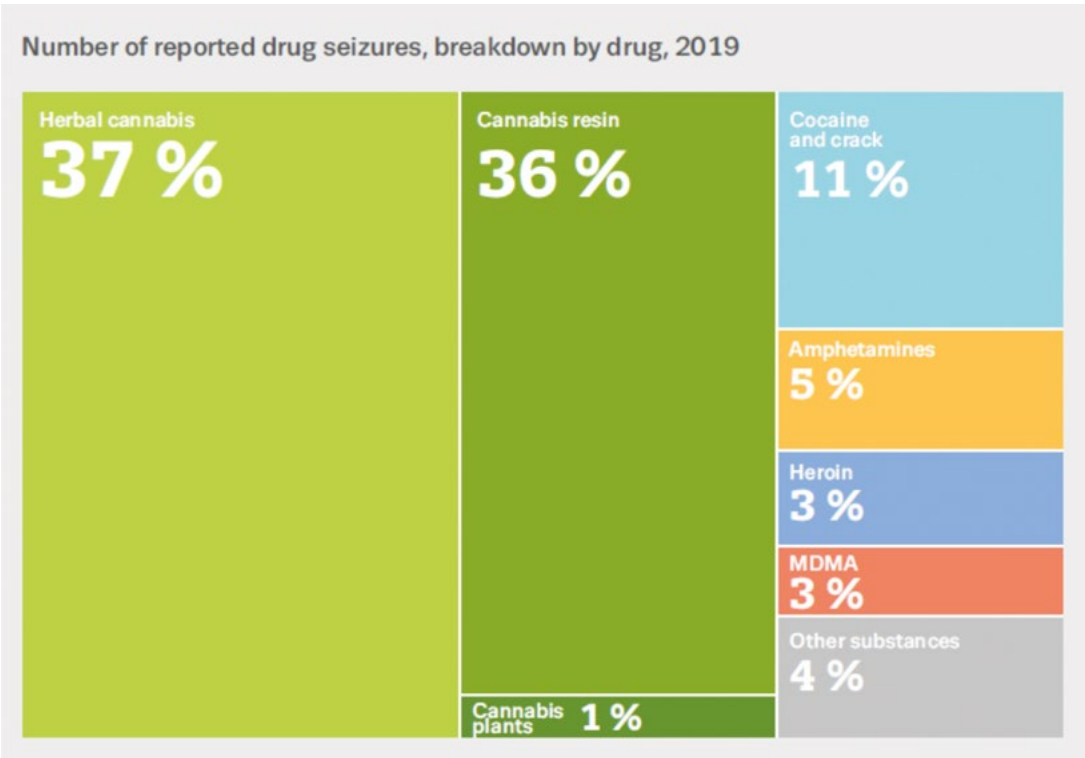
	Hennep	Hasj
2017	5.109.000	1.161.000
2018	4.303.000	1.307.000
2019	3.779.000	1.395.000

Bron: UNODC, 2019a5; UNODC, 2020a3; UNODC, 2021a3.

4.2.2.2 Europese Unie

Ook binnen de EU is te zien dat het overgrote deel van de drugsgelateerde inbeslagnames cannabis betreft. In 2019 bestaat 74 procent van alle gerapporteerde drugsinbeslagnames uit cannabis. Van deze inbeslagnames gaat het in 37 procent van de gevallen om hennep en in 36 procent van de gevallen om hasj. Zie figuur 4.4.

Figuur 4.4. Inbeslagnames in de Europese Unie per drugssoort

Bron: EMCDDA, 2021a.

Tabel 4.5 geeft een overzicht van de inbeslagnames van hennep en hasj in de EU. Deze cijfers worden door het EMCDDA verzameld en bijgehouden. In de tabel is te zien dat er in 2017 en 2018 minder inbeslagnames worden gedaan van hasj dan van hennep, maar dat het volume van deze inbeslagnames wel groter is. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het gewicht van hasj groter is dan dat van gedroogde hennep. In 2019 is naast het volume ook het aantal inbeslagnames van hasj hoger dan van hennep.

Dit gaat in tegen de wereldwijde trend waarbij er op jaarbasis normaal gesproken meer hennep dan hasj in beslag wordt genomen. Volgens het EMCDDA valt een deel te wijten aan het feit dat hasj vaker in grote volumes wordt gesmokkeld, waardoor het mogelijk eerder wordt onderschept. Wel zien we, net als op mondiaal niveau, dat het volume van de inbeslaggenomen hennep daalt, terwijl het bij hasj stabiel is gebleven met uitzondering van een piek in 2018.

Tabel 4.5. Inbeslagnames hennep en hasj in de EU

	Aantal inbeslagnames hennep	Gewicht inbeslagnames hennep	Aantal inbeslagnames hasj	Gewicht inbeslagnames hasj
2017	440.000	207.000 kg	311.000	466.000 kg
2018	412.000	194.000 kg	318.000	668.000 kg
2019	313.000	148.000 kg	326.000	465.000 kg

Bron: EMCDDA, 2019; EMCDDA, 2020a; EMCDDA, 2021a.

Binnen de EU rapporteert Spanje de meeste inbeslagnames van zowel hasj als hennep. Voor hasj volgt hierna Frankrijk, voor hennep volgt het Verenigd Koninkrijk. Hierbij moet worden opgemerkt dat de Nederlandse cijfers in dit overzicht van het EMCDDA ontbreken.

Het aantal inbeslagnames van zowel hennep als hasj is relatief stabiel in de EU sinds 2012.

Het aantal geruimde hennepkwekerijen in de EU wordt geschat op minstens 20.000 elk jaar (EMCDDA, 2019a). Maar het aantal actieve kwekerijen ligt waarschijnlijk veel hoger.

4.2.2.3 Ontwikkelingen in Nederland (en België)

Nu we hebben gekeken naar de inbeslagnames in de wereld en in de EU gaan we naar Nederland kijken. Eerst zullen de cijfers met betrekking tot hennep worden uitgelicht, daarna die van hasj.

In Nederland worden de cijfers met betrekking tot geruimde hennepkwekerijen bijgehouden. Naast het aantal hennepkwekerijen worden ook cijfers bijgehouden van het aantal (moeder)planten, stekken en toppen. Deze cijfers worden bijgehouden per politie-eenheid. Tabel 4.6 geeft een overzicht van het aantal hennepkwekerijen dat is geruimd in de jaren 2017 tot en met de eerste helft van 2021.

Tabel 4.6. Aantal geruimde hennepkwekerijen

Eenheid	2017	2018	2019	2020	Eerste helft 2021
Noord-Nederland	404	436	313	246	98
Oost-Nederland	761	640	587	527	229
Midden-Nederland	405	306	236	231	83
Noord-Holland	357	281	325	226	78
Amsterdam	309	206	176	158	102
Den Haag	510	414	374	240	117
Rotterdam	550	507	576	363	142
Zeeland-West-Brabant	532	424	365	249	88
Oost-Brabant	301	193	245	233	86
Limburg	538	502	437	419	153
Landelijke Eenheid	3	4	1	2	1
Totaal	4670	3913	3635	2894	1177

Bron: Overzichten hennepkwekerijen 2020 en eerste helft 2021, Portefeuille Drugs.

De hennepkwekerijen kunnen bestuurlijk of strafrechtelijk geruimd zijn. Het verschil tussen deze twee is dat bij een bestuursrechtelijke ruiming een hennepkwekerij door de gemeente op basis van spoedeisende bestuursdwang wordt ontmanteld. Hier vindt niet altijd strafrechtelijke vervolging plaats. In het overzicht is geen onderscheid tussen beide typen ruiming gemaakt. Bestuursrechtelijke ruiming vinden alleen plaats in de eenheden Rotterdam en Noord-Holland.

In het overzicht is te zien dat in Nederland het aantal geruimde hennepkwekerijen sinds 2017 is afgenomen met ongeveer 40 procent in 2020. De grootste afname is te zien in de eenheden Den Haag en Zeeland-West-Brabant. De kleinste afname is te zien in Oost-Brabant en Limburg. De halfjaarcijfers van 2021 zijn ook opgenomen. Als deze vergeleken worden met de eerste halfjaarcijfers van andere jaren, is hier ook een daling te zien.

Ook het aantal inbeslaggenomen planten is gedaald sinds 2017 (met een kleine stijging in 2019). Het aantal moederplanten dat gebruikt wordt om stekken vanaf te halen, is afgezien van een piek in 2018, vrijwel stabiel gebleven. Het aantal inbeslaggenomen stekken nam af, terwijl de grammen inbeslaggenomen hennep toppen vrijwel stabiel bleven afgezien van een sterke daling in 2018. Tabel 4.7 geeft het aantal planten, moederplanten, stekken en hennep toppen die de afgelopen jaren in beslag zijn genomen weer. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de definitie van een stek niet eenduidig is. Een stek kan mogelijk door registrerende collega's worden gezien als plant, maar ook andersom. Daarnaast worden de hennep toppen weergegeven in grammen. Hennep toppen kunnen nat of droog zijn. Natte hennep toppen zijn zwaarder dan droge. Met dit onderscheid wordt geen rekening gehouden in de cijfers die weergegeven zijn in tabel 4.7.

Tabel 4.7. Aantal (moeder)planten, aantal stekken en gewicht hennep toppen 2017 - 2020

	2017	2018	2019	2020
Aantal planten	722.618	516.418	556.802	464.169
Aantal moederplanten	12.819	30.283	13.896	13.082
Aantal stekken	371.323	310.240	407.193	188.593
Hennep toppen in kilo's	4067	2439	3958	4274

Bron: Overzicht Hennepkwekerijen 2020, Portefeuille Drugs.

De afname in het aantal geruimde hennepkwekerijen is mogelijk te verklaren door een aantal factoren. Een belangrijke factor is dat er binnen de regionale eenheden van de politie weinig capaciteit is voor, en een lagere prioriteit wordt toegekend aan het opsporen en ruimen van hennepkwekerijen. Basisteams, waar vaak de taak van het ruimen van hennepkwekerijen ligt, hebben onvoldoende capaciteit en binnen de opsporing ligt er meer prioriteit op andere soorten drugs, zoals cocaïne en synthetische drugs.

Ook zien we dat ondanks dat het aantal geruimde hennepkwekerijen is afgenomen, de productiecapaciteit de laatste jaren licht is toegenomen. Het aantal inbeslaggenomen planten is minder hard gedaald dan het aantal geruimde kwekerijen wat doet vermoeden dat de productiecapaciteit is toegenomen. Dit is een voorzichtige uitspraak waarbij de komende jaren gekeken moet worden of dit aanhoudt. Daarnaast kan door het gebruik van bijvoorbeeld CO₂ tijdens de teelt meer product van een plant afgehaald kan worden (1-43).

Tabel 4.8. Gemiddeld aantal inbeslaggenomen planten per geruimde kwekerij 2017 - 2021

2017	ongeveer 154 planten per kwekerij
2018	ongeveer 130 planten per kwekerij
2019	ongeveer 153 planten per kwekerij
2020	ongeveer 160 planten per kwekerij
2021 (gebaseerd op eerste helft van het jaar)	ongeveer 204 planten per kwekerij

Bron: Overzichten hennepkwekerijen 2020 en eerste helft 2021, Portefeuille Drugs.

De Dienst Roerende Zaken⁷ (DRZ) geeft aan dat er in 2021 inderdaad meer grote kwekerijen zijn geruimd dan in de jaren daarvoor. Omdat dit echter een toename van een jaar betreft, kunnen we (nog) niet spreken van een trend. De cijfers van aankomende jaren zullen moeten uitwijzen of inderdaad sprake is van een trend.

Daarnaast wordt het ontdekken van hennepkwekerijen ook moeilijker vanwege de inzet van nieuwe contra-strategieën. Zie hiervoor ook paragraaf 4.3.1 over het crime script hennep.

Energiediefstal

Netbeheer Nederland houdt jaarlijks de cijfers bij met betrekking tot hennepkwekerijen en energiediefstal. In de tabel 4.9 staan de cijfers van 2017 tot en met 2020 weergegeven.

Tabel 4.9. Aantal hennepkwekerijen waarbij energiediefstal ontdekt is en de hoeveelheid gestolen energie

	Aantal hennepkwekerijen waar energiediefstal ontdekt is	Hoeveelheid gestolen energie (in kilowattuur)
2017	3300	125 miljoen
2018	2600	95 miljoen
2019	2300	114 miljoen
2020	1800	110 miljoen

Bron: Netbeheer Nederland.

⁷ Dienst Roerende Zaken is een dienst van het ministerie van Financiën betrokken bij het ruimen van hennepkwekerijen.

Op basis van de cijfers is te zien dat het aantal hennepkwekerijen waar energiediefstal gesignaleerd werd, is gedaald. Deze daling komt deels door de totale afname van geruimde hennepkwekerijen. De cijfers met betrekking tot de totale hoeveelheid gestolen energie laten geen duidelijke afname zien, ondanks de daling van het aantal hennepkwekerijen waarbij energiediefstal is ontdekt. Na een afname in 2018 wordt in 2019 zelfs een toename gezien van de totale hoeveelheid gestolen energie. Netbeheer Nederland vermoedt dat er naar schatting 30.000 hennepkwekerijen in Nederland zijn en dat er jaarlijks rond de 1 miljard kilowattuur energie gestolen wordt (Netbeheer Nederland, 2021). Voor wat betreft de energiediefstal is er geen indicatie dat het aantal hennepkwekerijen afneemt. De schatting van Netbeheer Nederland ligt aanzienlijk hoger dan het aantal hennepkwekerijen dat jaarlijks daadwerkelijk wordt geruimd.

Cijfers van Douane en Koninklijke Marechaussee

In tabel 4.10 zijn de inbeslagnamecijfers hennep van de Douane en de Koninklijke Marechaussee (KMar) weergegeven. Zoals te zien in de Douanecijfers is er in 2017 significant meer in beslag genomen dan in de jaren daarna. In 2017 is er namelijk een grote partij van 2500 kilo hennep in beslag genomen in de haven van Rotterdam afkomstig uit Nigeria (www.om.nl). Waar het door de Douane inbeslaggenomen gewicht in 2018 maar rond de 300 kilo lag, was het in 2019 en 2020 redelijk stabiel tussen de 500 en 600 kilo.

Tabel 4.10. Inbeslagnames hennep door Douane en KMar, in kilo's

Hennep	Totaal inbeslagnames Douane	Totaal inbeslagnames KMar
2017	2852	259
2018	322	109
2019	583	85
2020	514	496
Totaal	4271	949

Bron: Douane, KMar.

Hennepkwekerijen België

Omdat de Belgische en de Nederlandse hennepteelt nauw met elkaar verbonden zijn (politie-informatie; Middeleer et al., 2018), zijn de gegevens van de Belgische autoriteiten weergegeven in tabel 4.11. In paragraaf 4.3.1 zal verder in worden gegaan op de connectie tussen Nederland en België. De aantallen zoals weergegeven in de tabellen zijn de som van alle kwekerijen, zowel kleine als grote.

Tabel 4.11. Aantal geruimde hennepkwekerijen in België

	Geruimde hennepkwekerijen
2015	1257
2016	1046
2017	1234
2018	1006
2019	1036
2020	1024

Bron: Middeleer et al., 2018; DJSOC, 2019; Mail DJSOC, 7 februari 2022.

In België is vanaf 2003 een toename in het aantal geruimde hennepkwekerijen te zien (Middelmeer et al., 2018). Deze stijging bleef doorgaan tot en met 2015. In 2016 is er voor het eerst een daling, in 2017 zien we weer een toename en in 2018 weer een daling. De capaciteit van de hennepkwekerijen nam, ondanks de daling in het aantal, wel toe in 2018 (DJSOC, 2019). Zoals eerder aangegeven is in Nederland ook een daling te zien van het aantal geruimde hennepkwekerijen, maar wel een lichte toename in de capaciteit per hennepkwekerij. Deze ontwikkelingen zijn dus vergelijkbaar.

Inbeslagnames hasj

Voor hasj worden de inbeslagnamecijfers binnen de politie minder gestructureerd bijgehouden. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat er nationaal geen regie is op dit onderwerp. Op basis van een zoekvraag in het politiesysteem BVH zijn alle hasjgerelateerde inbeslagnames in kaart gebracht. Opgemerkt dient te worden dat de manier van registreren niet uniform is. De cijfers die hier genoemd worden, betreffen alleen de inbeslagnames voor zover het gewicht daarvan duidelijk was en geven dus geen volledig beeld van de inbeslagnames. De politiecijfers vormen slechts een indicatie van de omvang van wat er door de politie in beslag is genomen. Verdere uitleg over de methode van dataverzameling en de lacunes in de data is te vinden in hoofdstuk 2 en onder Bronnen. De cijfers van de politie zijn aangevuld met inbeslagnamecijfers van de Douane en de KMar.

Tabel 4.12. Inbeslagnames hasj door politie, Douane en KMar 2017-2020, in kilo's

Hasj	Totaal inbeslagnames politie	Totaal inbeslagnames Douane	Totaal Inbeslagnames KMar
2017	2268	716	187
2018	628	3910	108
2019	301	299	122
2020	406	1010	144
Totaal	3603	5935	561

Bron: Politie, Douane, KMar.

In de jaren 2017 tot en met 2020 hebben de politie, Douane en KMar gezamenlijk in totaal 10.099 kilo hasj in beslag genomen. De straatwaarde hiervan is ongeveer 100 miljoen euro, uitgaande van een gemiddelde prijs van 10 euro per gram in Nederland. Opgemerkt moet worden dat het politiecijfer in 2017 en het Douane cijfer in 2018 hoog zijn vergeleken met de andere cijfers door één grote inbeslagname. In 2017 heeft de politie namelijk een inbeslagname gedaan van ongeveer 1200 kilo in een woning in Rotterdam. De herkomst van deze partij is niet duidelijk geworden. In 2018 heeft de Douane ongeveer 3600 kilo in de Rotterdamse haven in beslag genomen, afkomstig uit Libanon. Deze ene onderschepping is bijna even groot als alle politie-inbeslagnames in de jaren 2017 tot en met 2020. Door de KMar wordt cannabis, zowel hasj als hennep, veel aangetroffen in vracht en postpakketten, meer dan in de passagiersstroom. Nederland is voor een groot deel herkomstland, wat betekent dat het om een uitgaande stroom gaat. Opvallend is dat in de vrachstroom vooral de Verenigde Staten zichtbaar wordt als herkomstland (Koninklijke Marechaussee, 2021).

Het is niet mogelijk om het aandeel inbeslagnames gerelateerd aan hennep en hasj in Nederland te vergelijken met andere in ons land inbeslaggenomen drugssoorten (zie voor een nadere toelichting hierover hoofdstuk 2 en Bronnen). Wel kunnen we kijken naar de ontwikkelingen binnen hennep en hasj. Dan zien we dat het aantal geruimde hennepkwekerijen de afgelopen jaren is gedaald. De cijfers van de KMar met betrekking tot hennep fluctueren, maar in 2020 is de inbeslaggenomen hennep ongeveer de helft van alle inbeslaggenomen hennep in de jaren 2017 tot en met 2020. De Douane rapporteert ook wisselende cijfers, maar daar is wel een meer dalende trend te zien sinds 2017. Met betrekking tot hasj zijn er op basis van de politiecijfers geen conclusies te trekken, omdat

deze cijfers niet compleet zijn. Voor wat betreft de KMar lijkt de inbeslaggenomen hasj de afgelopen jaren vrij stabiel. De cijfers van de Douane fluctueren meer, mogelijk door grote vangsten waardoor de jaarcijfers omhoog schieten.

4.2.3 Opsporingsonderzoeken

In de EU zijn er in 2018 ongeveer 1,5 miljoen drugsovertredingen gerapporteerd. Dit is een toename van 22 procent sinds 2008. In ongeveer 75 procent van de gevallen gaat het om overtredingen met betrekking tot het gebruik of bezit van drugs. Daarvan is ongeveer 75 procent gerelateerd aan cannabis. Het aantal incidenten met betrekking tot drugshandel in de EU betreft in 2018 ongeveer 230.000. Dit is een toename van 7 procent sinds 2008. Ook in deze categorie is het aantal cannabisgerelateerde zaken dominant met ongeveer 57 procent (EMCDDA, 2020a).

In Nederland hebben we de cijfers met betrekking tot opsporingsonderzoeken van de politie voor 2019 en 2020 in kaart gebracht. Het gaat hier om opsporingsonderzoeken die geregistreerd staan in Summ-IT. Voor beide jaren geldt dat de onderzoeken kunnen variëren van straathandel tot groothandel.

Tabel 4.13 geeft een overzicht van het aantal drugsonderzoeken in de jaren 2019 en 2020 en het aantal opsporingsonderzoeken dat hennep- en hasjgerelateerd is.

Tabel 4.13. Aantal drugsonderzoeken in de jaren 2019 en 2020

	Aantal drugsgerelateerde onderzoeken	Aantal hennepgerelateerde onderzoeken	Aantal hasjgerelateerde onderzoeken
2019	1086	274	113
2020	967	233	109

Bron: Summ-IT.

Veel ruimingen van hennepkwekerijen en opsporingsonderzoeken hiernaar worden geregistreerd in BVH, de basisvoorziening Handhaving, op basis van artikel 8 Wet Politiegegevens en niet in Summ-IT. Dit betekent dat de meldingen die alleen in BVH worden geregistreerd, niet worden meegenomen in dit overzicht.

Uit gesprekken met experts en analisten bij de politie blijkt dat het aantal onderzoeken dat wordt gestart op zowel hennep als hasj heel beperkt is (I-41; I-42; I-43). Onderzoeken naar cocaïne en synthetische drugs hebben meer prioriteit, waardoor er minder of geen capaciteit is voor hennep- of hasjonderzoeken. Wanneer een hennepkwekerij wordt ontdekt, wordt deze ontruimd en wordt niet altijd een strafrechtelijk onderzoek gestart. Ook wanneer er in een onderzoek naar cocaïne of synthetische drugs hennep of hasj wordt aangetroffen, wordt hier vaak niet verder op geïnvesteerd, omdat dit niet binnen de scope van het onderzoek valt.

4.2.3.1 Hennep

Van de 1086 drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken in 2019 waren er 274 gerelateerd aan hennep. Dit is ongeveer een kwart (25%) van alle drugsgerelateerde onderzoeken in 2019. Op cocaïne en synthetische drugs na zijn de meeste drugsonderzoeken hennepgerelateerd. Van deze hennepgerelateerde onderzoeken betreffen 124 polydrugs, dat is ongeveer 45 procent. Het gaat om de combinatie met minstens één andere geen cannabisgerelateerde drugssoort. 135 onderzoeken zijn alleen hennepgerelateerd, zonder een combinatie met een ander soort drugs, ook niet met hasj. Dat is bijna de helft (49%) van alle hennepgerelateerde onderzoeken.

Hennep komt in 45 procent van de onderzoeken voor in combinatie met een ander soort drugs (niet cannabissoort). De combinatie die het meeste voorkomt is die met cocaïne, dit is het geval in 84 van de 274 onderzoeken. In zestig opsporingsonderzoeken is er een combinatie met MDMA, en in 41 daarvan is ook sprake van cocaïne. In 35 opsporingsonderzoeken komt de combinatie met amfetamine voor, in 19 de combinatie met heroïne.

De combinatie met fentanyl, captagon, lachgas en qat komt in opsporingsonderzoeken bijna niet voor. Er zijn overigens sowieso weinig opsporingsonderzoeken naar deze soorten drugs. In 62 onderzoeken is er een combinatie met hasj.

In 2020 is een vergelijkbaar beeld te zien: 233 van de 967 opsporingsonderzoeken zijn hennepgerelateerd (24%). Wel betreffen in 2020 iets meer dan de helft van de hennepgerelateerde onderzoeken polydrugs, namelijk 52 procent. Het aantal onderzoeken dat alleen hennepgerelateerd is 101. Dit is ongeveer 43 procent. In 121 gevallen (52%) wordt hennep in combinatie gezien met minstens één andere drugssoort.

Ook in 2020 komt de combinatie met cocaïne het meeste voor, namelijk in 86 onderzoeken. Hennep wordt in opsporingsonderzoeken bijna nooit gezien in combinatie met fentanyl, captagon en qat. De combinatie met lachgas, lsd en GHB komt ook in mindere mate voor. Hennep wordt in 47 gevallen gezien in combinatie met MDMA, waarvan in 37 gevallen ook met cocaïne. In 36 gevallen is de combinatie met amfetamine te zien, en in 24 met heroïne.

Tabel 4.14. Aantal hennepgerelateerde onderzoeken

		Hennep Totaal gerelateerd	Hennep - polydrugs	Hennep - monodrugs	Hennep - cocaïne	Hennep - hasj	Hennep - heroïne	Hennep - MDMA
2019	1086	274	121	135	84	62	19	60
2020	968	233	121	101	86	52	24	47

Bron: Summ-IT.

4.2.3.2 Hasj

Van de 1086 drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken in 2019 zijn er 113 hasjgerelateerd. Dat is ongeveer 10 procent van alle drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken. Van deze hasjgerelateerde onderzoeken betreffen 82 polydrugs, dat is ongeveer 73 procent. Het gaat om de combinatie met minstens één andere geen cannabisgerelateerde drugssoort. In zestien gevallen gaat het alleen om hasj en is er geen combinatie met een andere drugssoort. Daarnaast wordt in 62 gevallen hasj samen met hennep gezien.

Van de polydrugsonderzoeken, dat wil zeggen met minimaal één andere niet cannabisgerelateerde drugssoort, komt de combinatie met cocaïne het meest voor: 59 gevallen. De combinatie met MDMA wordt in 42 gevallen onderkend, waarvan 31 ook met cocaïne. De combinatie met amfetamine wordt gezien in 27 gevallen en heroïne in 20 gevallen. Hasj wordt niet gezien in combinatie met captagon of qat en ook bijna niet in combinatie met lachgas, fentanyl, precursoren en GHB.

Van de 967 drugs gerelateerde onderzoeken in 2020 zijn er 109 hasjgerelateerd. Dat is ongeveer 11 procent van alle drugsgerelateerde onderzoeken. Van deze hasjgerelateerde onderzoeken is ongeveer 74 procent in combinatie met minstens één andere geen cannabisgerelateerde drugssoort. In 17 gevallen gaat het alleen om hasj. In 52 gevallen is de combinatie met hennep gezien. Binnen de polydrugsonderzoeken wordt hasj het meest gezien in combinatie met cocaïne (65) en MDMA (31). De combinatie met amfetamine en heroïne wordt ook gezien in respectievelijk 21 en 20 gevallen.

De combinatie met qat, captagon en fentanyl wordt vrijwel niet gezien, die met hasj, lsd en GHB sporadisch.

4.15. Aantal hasjgerelateerde opsporingsonderzoeken

	Totaal	Hasj gerelateerd	Hasj - polydrugs	Hasj - monodrugs	Hasj - cocaïne	Hasj - hennep	Hasj - heroïne	Hasj - MDMA
2019	1086	113	82	16	59	62	20	42
2020	968	109	81	17	65	52	20	31

Bron: Summ-IT.

4.2.4 Internationale rechtshulp

De rechtshulpverzoeken met het label cannabis kunnen gaan over hennep en/of hasj. Naast de categorie cannabis bestaat ook een categorie softdrugs. De categorie softdrugs (909 verzoeken in de jaren 2017 tot en met 2020) bestaat uit verzoeken waarvan niet duidelijk is om welke drugs het gaat, maar ook verzoeken gerelateerd aan qat en paddo's. Het zou kunnen dat er binnen deze categorie verzoeken zijn die wél om cannabis gaan, maar toch gelabeld zijn als softdrugs. Volgens het Landelijk Internationaal Rechtshulpcentrum (LIRC) zal dit vaak aan de orde zijn. In deze analyse wordt echter uitgegaan van de rechtshulpverzoeken die specifiek gelabeld zijn met cannabis. Het werkelijke aantal zal dus hoger liggen dan de cijfers die in onderstaande tabellen worden weergegeven.

Van de in totaal 6447 druggerelateerde rechtshulpverzoeken in de jaren 2017 tot en met 2020 zijn er 421 gecategoriseerd als cannabis. Dit kan ook cannabis zijn in combinatie met andere delicten (zowel wel en niet drugsgelateerd). Dat betekent dat ongeveer 6,5 procent van alle drugsgelateerde rechtshulpverzoeken gelabeld is als cannabis. In tabel 4.16 staan de aantallen cannabisgerelateerde rechtshulpverzoeken, zowel inkomend als uitgaand, voor de jaren 2017 tot en met 2020. Er komen meer verzoeken binnen (312) dan dat Nederland uitstuurt naar het buitenland (109). Over het algemeen stuurt Nederland minder rechtshulpverzoeken uit dan dat het ontvangt. Deze bevinding is dus niet uniek voor cannabis.

Tabel 4.16. Aantal rechtshulpverzoeken met betrekking tot cannabis

	2017	2018	2019	2020	2017 t/m 2020
Inkomend	102	59	78	73	312
Uitgaand	44	27	19	19	109
Totaal	146	86	97	92	421

Bron: LURIS.

Vervolgens kan er een uitsplitsing gemaakt worden naar landen. De top 10-landen staan in tabel 4.17. De top 10-landen zijn goed voor ongeveer 92 procent van het cannabisgerelateerde rechtshulpverkeer. België en Duitsland zijn goed voor ongeveer 76 procent en steken er qua aantal rechtshulpverzoeken ver bovenuit. Daarbij is wel op te merken dat het aantal inkomende rechtshulpverzoeken vanuit België is gedaald van 76 (2017) naar 24 (2020). De inkomende rechtshulpverzoeken vanuit Duitsland zijn juist gestegen van 20 (2017) naar 42 (2020). Van beide landen is het aantal uitgaande rechtshulpverzoeken gedaald.

Tabel 4.17. Rechtshulpverzoeken cannabis per land (top 10)

	2017	2018	2019	2020	2017 t/m 2020
België	85	36	25	24	170
Inkomend	76	30	23	24	153
Uitgaand	9	6	2		17
Bondsrepubliek Duitsland	30	26	46	46	148
Inkomend	20	19	41	42	122
Uitgaand	10	7	5	4	26
Frankrijk	3	3	7	3	16
Inkomend	1	3	6	1	11
Uitgaand	2		1	2	5
Spanje	7	3	1	4	15
Inkomend	1	1	1	2	5
Uitgaand	6	2		2	10
Verenigd Koninkrijk	3	3	2	2	10
Inkomend	2	1	1	2	6
Uitgaand	1	2	1		4
Polen	3	3	3	1	10
Inkomend	1	1	1		3
Uitgaand	2	2	2	1	7
Turkije	1		4		5
Inkomend			2		2
Uitgaand	1		2		3
Italië	2	1	1	1	5
Inkomend			1		1
Uitgaand	2	1		1	4
Albanië	1		1	2	4
Uitgaand	1		1	2	4
Zwitserland		1	2		3
Uitgaand		1	2		3
Litouwen	1		1	1	3
Uitgaand	1		1	1	3
Totaal	136	76	93	84	389

Bron: LURIS.

Wanneer alleen gekeken wordt naar inkomende verzoeken blijft de top 5 vrijwel ongewijzigd. Hetzelfde geldt voor de uitgaande verzoeken. Het aantal rechtshulpverzoeken ligt het hoogst bij België en Duitsland, gevolgd door Frankrijk. Maar het aantal rechtshulpverzoeken met Frankrijk ligt een stuk lager dan bij België en Duitsland. Deze top 3 (mogelijk wel in andere volgorde) is echter ook bij alle andere drugssoorten te zien.

Interessant is om op te merken dat Marokko, een land dat een belangrijke rol speelt in de productie van hasj, niet in het overzicht naar voren komt. In de categorie softdrugs, waar mogelijk verzoeken tussen zitten waarvan niet helemaal duidelijk was of deze cannabisgerelateerd zijn, zijn er in totaal negen verzoeken geregistreerd (2017 t/m 2020) waarvan zes inkomend en drie uitgaand.

4.2.5 Conclusie

De cannabismarkt is de grootste drugsmarkt wereldwijd, in Europa en ook in Nederland. De teelt van cannabisplanten komt overal ter wereld voor. Van 2017 tot en met 2019 was 52 procent van de wereldwijde drugsinbeslagnames gerelateerd aan cannabisproducten (met hennep en hasj als de twee grootste producten). In 2019 was dit percentage in Europa nog hoger, namelijk 74 procent.

In Nederland zien we een afname in het aantal geruimde hennepkwekerijen. Er zijn verschillende factoren die hier een rol in kunnen spelen. Een belangrijke factor is de afname van politiecapaciteit die hiervoor wordt ingezet. Dit wil echter niet zeggen dat de productie ook naar beneden is gegaan. Een grotere kweekcapaciteit kan hierin een rol spelen. Op het moment van schrijven kan nog geen uitspraak gedaan worden of hier sprake is van een trend. Cijfers met betrekking tot energiediefstal laten de afgelopen jaren een stabiel beeld zien wat doet vermoeden dat het daadwerkelijke aantal hennepkwekerijen niet afneemt.

Het aantal onderzoeken geregistreerd in Summ-IT gerelateerd aan hennep en hasj is licht gedaald in 2020 ten opzichte van het jaar 2019. Omdat het gaat over een lichte daling in een relatief korte periode en er geen zicht is of deze daling ook al is ingezet in de jaren daarvoor kunnen hier geen verdere conclusies aan worden verbonden. Zo zijn er in 2020 in het algemeen iets minder drugsonderzoeken gestart vergeleken met 2017 tot en met 2019. Dit kan deels een oorzaak van de daling zijn.

Tussen de 45 procent en 52 procent van de hennepgerelateerde opsporingsonderzoeken in Summ-IT betreffen polydrugs. Hennep wordt het meest gezien in combinatie met cocaïne. Daarnaast wordt hennep ook in combinatie gezien met hasj, MDMA, amfetamine en heroïne. Bij hasj daarentegen betreffen tussen de 73 en 74 procent van de opsporingsonderzoeken in Summ-IT polydrugs. Ook bij hasj wordt de combinatie met cocaïne het meest gezien. En ook bij hasj wordt de combinatie gezien met hennep, MDMA, amfetamine en heroïne.

Bij de internationale rechtshulpverzoeken zien we dat cannabisgerelateerde rechtshulp verreweg het meest uitgewisseld wordt met België en Duitsland. Dit is ook het geval bij de andere drugssoorten. Daarna volgen Frankrijk, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Polen. Tussen de 70 en 80 procent van de rechtshulpverzoeken is inkomend. Dit ligt een stuk hoger dan de uitgaande cannabis-rechtshulp. Deze trend zien we drugsbreed.

4.3 Aard Nederlandse cannabismarkt

Om inzicht te krijgen in de aard van de Nederlandse cannabismarkt van zowel hennep als hasj, bekijken we hoe de organisatie en uitvoering eruit zien. Dit doen we door middel van crime scripting, een methode die binnen de politie wordt gebruikt om het criminele proces inzichtelijk te maken door het te verdelen in verschillende fasen. Omdat de crime scripts van hennep en hasj van elkaar verschillen onder andere qua productieplaats, worden deze apart behandeld.

4.3.1 Crime script hennep

Er spelen veel factoren mee die belangrijk zijn om tot een succesvolle teelt van hennepplanten te komen. Licht is er daar één van. Dit kan zowel zonlicht zijn (buitenteelt) als kunstmatig licht (binnenteelt). Daarnaast zijn er goede zaden of hennepstekken nodig. En verder is kennis van teelt en de gekozen methode belangrijk: de inrichting van de kwekerij, de juiste hoeveelheid water en de voedingsstoffen. Dit zijn allemaal factoren die bepalen of een oogst succesvol zal zijn. Bij het eindproduct zijn ook andere aspecten zoals de opslag en de afzet belangrijk. In het crime script worden de verschillende fasen in de productie en handel opgedeeld.

Het crime script dat de Nederlandse politie gebruikt, bestaat uit vijf verschillende fasen: productie, import eindproduct, opslag/stash/bezit, handel en distributie in Nederland en export. De productiefase is onderverdeeld in vijf subfasen, aangezien de productie van hennep veelal in Nederland gebeurt en er hier dus meer zicht op is.

In deze paragraaf hanteren we echter een andere indeling naar aanleiding van gesprekken met experts op dit gebied (I-41). De redenen voor bepaalde veranderingen zullen steeds worden toegelicht. Daarnaast is bij het uitwerken van het fenomeenbeeld drugs gebleken dat de drugsthema's cannabis, cocaïne, synthetische drugs en heroïne vergelijkbare criminele processen en daarmee samenhangend, vergelijkbare crime scripts kennen. Voor het crime script hennep zijn dan ook de faseringen en benamingen gebruikt zoals beschreven in hoofdstuk 2. Dit heeft geleid tot het volgende crime script hennep (zie in figuur 4.18).

Figuur 4.18. Crime script hennep

4.3.1.1 Productiebenodigdheden – fase 1

In de aangepaste versie van het crime script worden de productiebenodigdheden als eerste fase benoemd. Zonder locatie en hardware kan er geen kweek plaatsvinden, dus is dit de eerste essentiële stap in het proces. Ook voor de teelt van de moederplanten die vrouwelijke stekken geven (noodzakelijk voor de teelt van planten die toppen geven) is een locatie nodig, ook wel hennepstekkerij genoemd.

Locaties

Er zijn subjecten die zich bezighouden met het regelen van locaties waar kwekerijen kunnen worden gevestigd (I-41; I-43). Deze personen zoeken actief naar beschikbare locaties en geven dit door aan personen die een kwekerij willen starten. Ze fungeren als een soort makelaar. Deze rol is niet specifiek voor hennepkwekerijen, maar komt ook voor bij het vinden van locaties voor synthetische druglaboratoria. Zie hoofdstuk 6 synthetische drugs.

Het komt voor dat personen in ruil voor bijvoorbeeld huurverlaging een kwekerij of drogerij laten vestigen in hun huis (O-42). Daarnaast komt het voor dat er katvangers of bedrijven worden gebruikt om een huurcontract op naam te zetten, of dat er katvangers worden gebruikt om vaste lasten zoals de huur, water en elektriciteit te betalen (O-43; O-45). Er is een geval bekend waarbij er gebruik werd gemaakt van een onderneming die niet alleen de panden huurde, maar ook andere rekeningen betaalde (O-43). Er werd daarbij ook gebruik gemaakt van valse Griekse en Italiaanse identiteitsdocumenten om verschillende contracten af te sluiten. De criminele groep zorgde voor betalingen richting de onderneming zodat dit alles betaald kon worden.

De onderneming betaalde de huur van meer dan honderd panden en in ongeveer de helft daarvan hebben doorzoeken plaatsgevonden. Bij bijna 90 procent van die doorzoeken zijn hennepkwekerijen aangetroffen. Dit geeft aan dat deze criminele groep op zeer grote schaal bezig was met het opzetten en onderhouden van hennepkwekerijen.

Zodra een kweeklocatie in werking is, bestaat de kans dat deze geript wordt. Kwekerijen waar niemand aanwezig is, kunnen een makkelijk doelwit zijn. Daarom komt het ook voor dat een of meer personen continu aanwezig zijn en in een andere ruimte in het kweekpand slapen (I-41; I-42). Zo bewaken zij de planten. Deze personen houden zich ook vaak bezig met de dagelijkse verzorging van de kwekerij (I-41).

Hardware en groeimiddelen

Om de locatie in orde te maken voor het stekken en kweken zijn hardware en groeimiddelen nodig. Dit kunnen basisbenodigdheden zijn zoals potgrond, potten, lampen, filters en ventilatie-installaties. Vervolgens zijn er ook tijdens de teelt groeimiddelen nodig.

De hardware en groeimiddelen die nodig zijn voor het opzetten van een stekkerij of kwekerij zijn verkrijgbaar bij growshops. Dat zijn winkels, zowel online webshops als fysieke winkels waar allerlei producten worden verkocht voor het kweken van gewassen en planten, waaronder dus ook cannabis. In principe zijn growshops niet verboden, maar we zien wel dat deze vaak producten verkopen die alleen worden gebruikt voor de hennepsteelt wat wel strafbaar is.

Strafbaarheid van voorbereidingshandelingen voor professionele en/of grootschalige hennepsteelt is sinds maart 2015 opgenomen in artikel 11a van de Opiumwet. In dit artikel worden personen of bedrijven die zelf niet telen, maar wel hun geld verdienen met de levering van goederen of diensten voor professionele en/of grootschalige hennepsteelt of hun geld verdienen met de financiering van professionele en/of grootschalige hennepsteelt, strafbaar gesteld. Met deze strafbaarstelling kan

worden opgetreden tegen onder andere growshops, maar ook tegen verhuurders en bouwers van kweekruimtes en elektriciens die illegale installaties aanleggen voor het aftappen van elektriciteit.

De rechter stelt zichzelf drie vragen om tot een oordeel te komen of een growshop zich schuldig maakt aan het overtreden van artikel 11a van de Opiumwet (gerechtelijke uitspraak).⁸

1. of de bedoelde goederen bestemd waren tot het plegen van het telen van hennep in de uitoefening van een beroep of bedrijf (artikel 11 derde lid Opiumwet)
2. dan wel op het telen van een grote hoeveelheid hennep (artikel 11 vijfde lid Opiumwet),
3. en of de verdachte wist of ernstige reden had om te vermoeden dat die goederen daarvoor bestemd waren.

Daarnaast geeft de rechter ook duidelijk aan dat artikel 11a niet is bedoeld ter bestrijding van alle hennepsteelt, maar dat het nadrukkelijk gaat om de bestrijding van professionele, bedrijfsmatige en/of grootschalige teelt.

In 2017 en 2018 zijn naar aanleiding van een project in de Eenheid Zeeland-West-Brabant brieven gestuurd naar bedrijven die ook materiaal verkopen voor de professionele, grootschalige hennepsteelt, om hen bewust te maken van deze nieuwe wetgeving. Na de invoering van het artikel zijn ook een aantal growshops naar het buitenland, onder meer naar Spanje verhuisd om daar hun zaken voort te zetten (I-41).

Er is met betrekking tot artikel 11a van de Opiumwet nog onvoldoende jurisprudentie waardoor er op dit moment nog geen structurele aanpak van growshops bestaat. In 2021 zijn drie growshops in Den Haag bestuurlijk gesloten. Hoewel artikel 11a het mogelijk maakt om een verdachte te vervolgen en te veroordelen, kost het veel capaciteit bij de opsporing en het Openbaar Ministerie. Aangezien capaciteit binnen de opsporing vaak wordt toegewezen aan andere thema's, wordt vaak besloten om geen capaciteit te steken in de strafrechtelijke aanpak van growshops.

Een growshop kan behalve producten verkopen ook een groot netwerk hebben van contacten die nuttig zijn voor personen die betrokken zijn bij grootschalige hennepsteelt (I-41; I-42). Zo kan een growshopeigenaar klanten bijvoorbeeld in contact brengen met elektriciens die illegale aansluitingen kunnen leggen of met personen die hokken bouwen voor kwekerijen. Soms schieten growshopeigenaren klanten geld voor in ruil voor bijvoorbeeld opbrengsten van de eerste oogst. Een growshopeigenaar krijgt daarom ook vaak de rol van broker toegewezen (I-41). Ook wordt een medewerker van een growshop door telers soms om advies gevraagd wanneer de planten niet optimaal groeien of wanneer er sprake is van ongedierte of ziekten in de hennepplanten (I-42).

4.3.1.2 Productie - fase 2

In deze paragraaf komen verschillende vormen of subfasen van de productie van hennep aan bod: de kweek, de oogst en de bewerking. Ook staan we stil bij de professionalisering van het teeltproces en de risico's die aan de hennepsteelt kleven.

Kweek (stekkerijen en kwekerijen)

Als de kweeklocatie is ingericht en de groeimiddelen aanwezig zijn kan fase 2, de kweek, beginnen. Bij de binnenteelt van hennepplanten kunnen kweekfactoren zoals omgeving, licht, watertoevoer en bestrijding van ongedierte op dusdanige manier beïnvloed worden dat er zo snel mogelijk een zo groot mogelijke oogst gerealiseerd kan worden (EMCDDA & Europol, 2019; I-42). Er kunnen wel vijf tot zes

oogsten per jaar plaatsvinden. Bij buitenteelt is het niet mogelijk om bijvoorbeeld licht en temperatuur te beïnvloeden, waardoor het niet mogelijk is om heel het jaar door hennep te telen (I-42).

Deze fase wordt in het aangepaste crime script onderverdeeld in hennepstekkerijen en hennepkwekerijen. Dit zijn namelijk twee verschillende soorten teelt die nooit in dezelfde ruimte plaatsvinden. De teelt van stekken vindt plaats onder andere omstandigheden dan de teelt van hennepplanten. Er zijn hennepstekkerijen die zich volledig bezighouden met het stekken. Die stekken worden vervolgens verkocht en gebruikt in de hennepkwekerijen. Dat gaat sneller dan kweken van een plant vanuit zaad. Bovendien is een stek identiek aan de moederplant. Dus als het een goede moederplant is, groeit de stek ook uit tot goede plant. Bij zaden is het maar de vraag of er een goede plant uit groeit en kwaliteit is belangrijk (politie-informatie). Enkel vrouwelijke planten en stekken worden gebruikt voor de teelt.

Zaden zijn ook vrij kostbaar. Bij een aantal webshops dat zaden verkoopt, varieert de prijs voor drie zaden, afhankelijk van het soort, tussen de € 15,- en de € 27,-. Dat is tussen de € 5,- en € 9,- per zaad. Een stek kost ongeveer tussen de € 3,- en € 5,- (politie-informatie). Daarom worden zaden nauwelijks gebruikt in hennepkwekerijen, mogelijk meer door de thuiskweker. Dat is de reden dat het onderdeel zaden ook uit de aangepaste versie van het crime script gehaald is. Bovendien is de verkoop van zaden niet strafbaar.

Het onderscheid tussen een hennepstekkerij en een hennepkwekerij zit in het eindproduct. Het eindproduct van een hennepstekkerij zijn de stekken, feitelijk een halffabricaat. Het eindproduct van een kwekerij zijn de (gedroogde) toppen. Stekken komen van een moederplant, terwijl toppen van gewone hennepplanten komen.

Moederplanten worden vaak gehouden in een aparte ruimte of op een andere locatie. Dit komt omdat de moederplanten een andere lichtcyclus nodig hebben voor de groeifase in tegenstelling tot planten die in de bloeifase zitten om toppen te krijgen. Moederplanten hebben 18 uur licht nodig en 6 uur duisternis, bij planten in de bloeifase is het 12 uur op en 12 uur af. Na ongeveer drie maanden kunnen er goede stekken van een moederplant gehaald worden. Vervolgens kunnen om de twee weken stekken van de moederplant worden gehaald (I-42). Gemiddeld zijn dit vijftig stekken per moederplant per twee weken. Een moederplant gaat tussen de zes en negen maanden mee (I-41).

Zodra de stekken van de moederplant gehaald zijn, worden deze in voedingsbodems geplaatst en onder tl-lampen gezet om te wortelen. Het komt voor dat er in hennepstekkerijen gebruik wordt gemaakt van CO₂ om het wortelen te versnellen (I-43). Nadat de stekken wortels hebben ontwikkeld, moeten deze binnen 10 tot 14 dagen in potten worden gezet. Een aantal stekken ontwikkelt geen of onvoldoende wortels en gaat dood (20% tot 30%) (I-41; I-43).

Naast hennepstekkerijen zijn er ook hennepkwekerijen waar de stekken verder worden gekweekt. Daar vormen de planten toppen die kunnen worden geoogst en gebruikt voor de productie van het eindproduct, hennep. De hennepstekkerijen leveren een halffabricaat, de hennepkwekerijen het eindproduct (I-41; I-42; I-43).

In hennepkwekerijen staan planten die van stek opgekweekt worden naar volgroeide hennepplanten. Hennepplanten staan in de zogenoemde bloeifase waarbij de lichtcyclus bestaat uit 12 uur licht en 12 uur donker. Als de hennepplant volgroeid is, heeft die bloemen geproduceerd die ook wel toppen worden genoemd (I-41; I-42; I-43).

Oogst en bewerking

Zodra de hennepplanten aan het einde van de bloeifase komen, moeten de hennep toppen geoogst worden. Nadat de toppen van de hennepplant eraf gehaald zijn, moeten de kleine blaadjes in de top nog weggeknipt worden. Vervolgens worden de geknipte hennep toppen gedroogd. Dit kan allemaal

in dezelfde ruimte of in hetzelfde pand plaatsvinden, maar vaak worden deze processen over verschillende locaties verspreid. Dit gebeurt mogelijk om de risico's op ontdekking te spreiden. De oogst, het knippen en het drogen van de hennetoppen brengt immers een heel sterke geur met zich mee. Vaak komen meldingen van omwonenden of passerende mensen tijdens de oogst (I-41).

Het komt voor dat in de kwekerij de toppen grof worden geknipt en dat het nette knippen op een andere locatie gebeurt (I-42; I-43). De toppen worden in zogeheten strijkzakken naar een andere locatie vervoerd. Voor het knippen van de toppen worden mensen ingehuurd. Hoeveel hangt af van de grootte van de oogst, maar het kan een grote groep zijn. Deze mensen worden naar de locatie gebracht in sommige gevallen zonder te weten waar die is (I-43).

Nadat de toppen zijn geknipt, moeten deze gedroogd worden. Dit gebeurt vaak in een drogerij waar netten of rekken zijn geplaatst waar de toppen op kunnen drogen. Het drogen kan bij kamertemperatuur en duurt dan ongeveer tien dagen. Het droogproces kan versneld worden met behulp van blowers. Die zorgen er ook voor dat de natte hennetoppen niet gaan schimmelen (I-42). Daarnaast wordt de sterke geur die vrijkomt door koolstoffilters en afzuigers gefilterd (I-42). Een enkele keer worden de toppen ook nat verkocht. Het drogen wordt dan geregeld door de koper (I-42; I-43).

Professionalisering van het teeltproces

In de EU vindt veel innovatie plaats in het teeltproces (Europol, 2021a). Dit zien we ook in Nederland. De telers doen er alles aan om zo snel mogelijk een zo groot mogelijke winst te realiseren en daarbij onder de radar te blijven niet alleen van opsporingsdiensten, maar ook van andere criminelen (politie-informatie; I-41; I-42).

Innovatieve methodes helpen om de opbrengst zo hoog mogelijk te maken. Denk bijvoorbeeld aan het illegaal aftappen van elektriciteit en aan allerlei apparatuur om de omgevingstemperatuur, licht, CO₂-gehalte en ventilatie te reguleren. Zo hebben kwekerijen bijvoorbeeld afzuiginstallaties, CO₂-regelaars en watertimers die ervoor zorgen dat deze processen vanzelf gaan en er minder met de hand gedaan hoeft te worden (politie-informatie). Het gebruik van CO₂ verkort de teeltperiode en levert zwaardere toppen op (I-41; I-43).

De innovatie binnen de teelt komt ook de kwaliteit en het gewicht van het product ten goede. De hoeveelheid hennep die van een plant gehaald wordt, is de laatste jaren daarom ook toegenomen. De aangegeven hoeveelheid per plant is vaak meer dan zoals genoemd in de BOOM-rapportage van 2016 (I-41; I-43).

Telers zijn ook innovatief als het gaat om niet op te vallen. Door geautomatiseerde apparatuur kunnen zij de hennep teelt op afstand monitoren en hoeven zij minder vaak naar de kwekerij te gaan om de planten te verzorgen. Daarnaast is een belangrijke trend dat hennepcriminelen hun kweeklocaties zeer goed isoleren en afschermen (I-41). Ze gebruiken klimaatbeheersingssystemen waarbij de afvoer van warme lucht van buitenaf niet meer zichtbaar is (I-42). Hun afschermingstechnieken lopen de laatste jaren steeds verder vooruit op de opsporingstechnieken van de politie. Zo is de gemiddelde kwekerij zeer goed geïsoleerd en hangen er vaak watergekoelde airco's binnen waardoor het voor de politie lastig is om met een warmtebeeldcamera warmte te detecteren (I-41; I-43).

Risico's

Hennepkwekerijen brengen verschillende risico's met zich mee. In 2018 heeft de Onderzoeksraad voor Veiligheid een onderzoek gepubliceerd dat ingaat op de fysieke veiligheidsrisico's van professionele en/of grootschalige hennepkwekerijen (Onderzoeksraad voor Veiligheid, 2018). Voor de teelt van hennep is veel energie en water nodig. Daarom komt het voor dat hennep telers

illegaal stroom, gas en water aftappen. De illegale elektriciteitsaansluiting voldoet niet aan de veiligheidseisen en is niet aangelegd door een erkend bedrijf. Dit kan voor brandgevaar zorgen als gevolg van oververhitting en kortsluiting. In 2018 was bij 76 procent van de ontmantelde hennepkwekerijen aantoonbaar sprake van een gevaarlijke situatie door het elektrische systeem (Onderzoeksraad voor Veiligheid, 2018).

Ook worden er allerlei verbouwingen gedaan in het pand waar de kwekerij zich bevindt, bijvoorbeeld door het omleggen van elektra of ander leidingwerk. Dit kan instortgevaar met zich meebrengen.

Verder zijn er ook gezondheidsrisico's. Zoals in fase 2 benoemd, wordt er gebruikgemaakt van middelen om de groei te bevorderen. Deze chemicaliën (bijvoorbeeld meststoffen of pesticiden) worden gebruikt zonder dat daar enig toezicht op is. Dit brengt gezondheidsrisico's met zich mee voor zowel degenen die in de kwekerij aanwezig zijn, als voor omwonenden en consumenten van het eindproduct die niet weten welke chemicaliën daarop zijn gespoten.

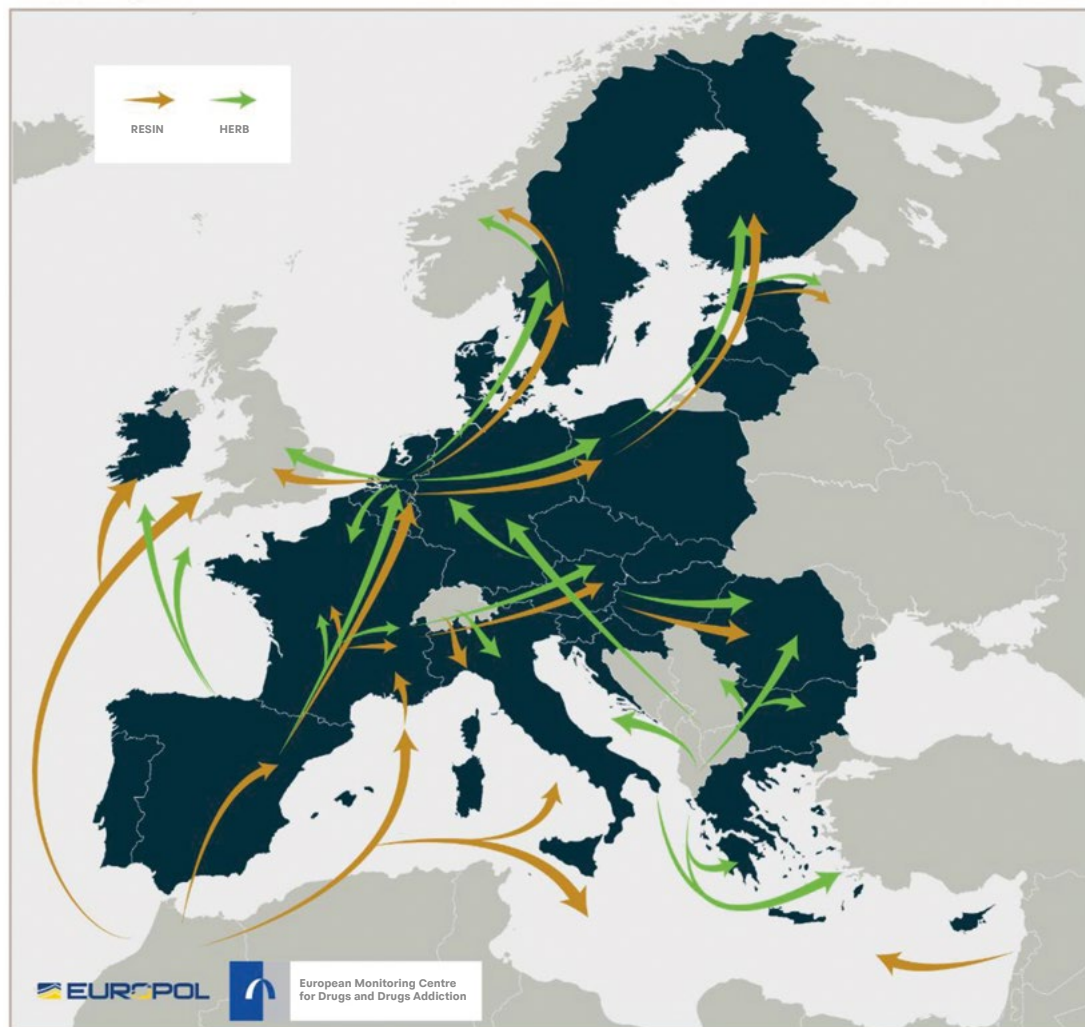
Daarnaast brengt het kweekproces ook afval met zich mee. Zo zijn er verschillende berichten waarbij er gesproken wordt over dumping van hennepafval (BN DeStem, 2019; 1Limburg, 2019; Algemeen Dagblad, 2020; RTV Oost, 2021). Het gaat dan bijvoorbeeld om het dumpen van potgrond en potten in bosrijke omgevingen of langs wegen.

4.3.1.3 Acquisitie en invoer – fasen 3 en 4

Hennep wordt niet alleen in Nederland gekweekt, in bijna elk land komt hennep teelt in meer of mindere mate voor (UNODC, 2021a3). Het EMCDDA en Europol stellen dat de hennep teelt voornamelijk de binnenlandse markt bedient en die van buurlanden. Er is in mindere mate sprake van export buiten de regio (EMCDDA & Europol, 2019). Eerder uitgevoerde schattingen laten zien dat het overgrote deel van de in Nederland geteelde hennep vermoedelijk ook bedoeld is voor export, dit wordt in paragraaf 4.3.1.4 verder toegelicht (Giessen et al., 2014; Jansen, 2012). Daarnaast zien we in Nederland ook dat hennep als eindproduct wordt ingevoerd uit het buitenland. Dit kan zijn vanuit België, maar ook vanuit Spanje, Albanië, Canada, Zwitserland en Oostenrijk. De laatste twee landen zijn voornamelijk interessant voor cannabidiol ofwel CBD, en zullen dan ook in de paragraaf 4.5 over CBD verder worden uitgewerkt. Van de ingevoerde hennep wordt een deel doorgevoerd naar het buitenland.

Uit de inbeslagnames binnen de EU blijkt dat de meeste hennep afkomstig is uit Spanje en Nederland (EMCDDA & Europol, 2019). Nederland en België worden gezien als de distributiehubs voor hennep (EMCDDA & Europol, 2019). Figuur 4.19 geeft een overzicht van de smokkelroutes.

Figuur 4.19. Smokkelroutes hennep en hasj binnen de EU

Bron: Europol (2021a)

België

In België worden sinds 2000 ook in toenemende mate hennepkwekerijen gezien. Daarvoor was het overgrote deel van de in België beschikbare hennep uit Nederland afkomstig. De in België geteelde hennep is voornamelijk bestemd voor de Nederlandse markt. Nederland wordt gezien als transitland waar de Belgische hennep naartoe wordt uitgevoerd, daar wordt verwerkt en dan weer ingevoerd in België (Middelmeer et al., 2018). Zoals al eerder vermeld, vindt de verwerking van de oogst in veel gevallen op een andere locatie plaats dan waar de kwekerij zich bevindt. Dit met het oog op risicospreiding. Omdat Nederlandse subjecten betrokken zijn bij de teelt in België, kan het zijn dat zij een locatie regelen voor de verdere verwerking in Nederland. Zeker in het grensgebied kunnen zij zich immers redelijk makkelijk bewegen tussen Nederland en België.

Hennep teelt is in heel België te zien, maar het zwaartepunt ligt in de arrondissementen Antwerpen, Limburg en Luik, die tegen de Nederlandse grens aan liggen. Hoe groter de plantage en hoe hoger de mate van professionaliteit, hoe groter de kans dat er een link is met Nederland. Ook komt het merendeel van het materiaal in Belgische kwekerijen uit Nederlandse growshops (Middeler et al., 2018; Federale Gerechtelijke Politie, 2019).

Naast dat de in België geteelde hennep grotendeels richting Nederland gaat, zien we ook dat Nederlandse criminelen verantwoordelijk zijn voor en betrokken zijn bij het onderhoud van de Belgische kweeklocaties. Daarnaast zorgen zij voor de inkoop van deze hennep om deze naar Nederland te halen (politie-informatie). De oogst van de hennepkwekerijen in België is voornamelijk bestemd voor Nederland. Dit zou vooral bij grote kwekerijen het geval zijn, omdat de productie te groot is om deze lokaal af te zetten. Daarnaast wordt in België geoogste hennep in Nederland geïmporteerd waar het verder wordt bewerkt: het wordt bijvoorbeeld net geknipt (in sommige gevallen wordt er in eerste instantie namelijk grof geknipt) en gedroogd. Het wordt vervolgens opgeslagen en verder gedistribueerd. De hennep kan vanuit Nederland in sommige gevallen ook weer worden uitgevoerd naar België ten behoeve van de Belgische consumentenmarkten (Middeler et al., 2018).

Spanje

Spanje is ook een belangrijk land voor de invoer van hennep in Nederland. De hennep teelt in Spanje is de afgelopen jaren significant toegenomen (EMCDDA & Europol, 2019). Net als in België, exploiteren ook in Spanje Nederlandse subjecten hennepkwekerijen en zijn zij betrokken bij het opzetten en verzorgen ervan (politie-informatie). Nederlanders in Spanje passen Nederlandse teeltmethodes toe, waardoor er een Nederlandse kwaliteitsgarantie wordt meegegeven (politie-informatie). Volgens het LIRC gaat het hierbij in veel gevallen om binnenteelt, maar komt het in een enkel geval ook om buitenteelt (mail LIRC, 2 februari 2022). Het komt voor dat een Nederlandse logistiek dienstverlener de transporten regelt (EMCDDA & Europol, 2019; Vermeulen, 2019). En hier ligt een link met de hasjhandel, aangezien Spanje daarvoor een belangrijk land is gezien de ligging ten opzichte van Marokko. Criminele netwerken gebruiken de henneplijnen voor hasj en andersom (O-41). Hoe hasj en hennep met elkaar zijn verbonden, staat in paragraaf 4.4.2 over de aard van de criminele netwerken.

Overige landen

Albanië wordt gezien als een van de landen waar veel hennep vandaan komt binnen de EU. De hennep wordt vanuit Albanië met schepen via de Adriatische Zee Italië binnen gesmokkeld. Hierin werken Albaneesprekende criminele groepen samen met Italiaanse criminele groepen. In Italië verdubbelde de inbeslaggenomen hennep van 42 ton in 2016 naar 90 ton in 2017, wat mogelijk duidt op verdere intensivering van de smokkel vanuit Albanië richting Italië. Albanese hennep wordt wel gezien als van mindere kwaliteit, in tegenstelling tot hennep uit bijvoorbeeld Nederland of België die van hoge kwaliteit zijn (EMCDDA & Europol, 2019; politie-informatie). Hennep uit Albanië wordt veelal buiten gekweekt waardoor de THC-gehaltes lager zijn dan van de Nederlandse of Belgische hennep. Ook op de Nederlandse markt is er vraag en aanbod van Albanese hennep (politie-informatie). Ook Canada is een land van waaruit hennep wordt ingevoerd in Nederland (politie-informatie). Deze kan voor een lagere prijs worden ingekocht dan Nederlandse hennep (politie-informatie). Er is een markt voor Canadese hennep. Canada heeft de productie en verkoop van cannabis gelegaliseerd in 2018. Export is echter verboden.

4.3.1.4 Opslag – fase 5

Nadat de toppen zijn geknipt en gedroogd, wordt het eindproduct opgeslagen zodat het daarna verkocht kan worden. Het eindproduct bestaat dus uit de gedroogde toppen al of niet geïmporteerd. De verkoop kan zijn aan coffeeshops, tussenhandelaren of aan straatdealers. Het verpakken wordt dan ook door de kopers geregeld. En eventueel ook het draaien van joints.

Een coffeeshop mag volgens de gedoogvoorwaarden 500 gram handelsvoorraad hebben. Het kan dus voorkomen dat op een andere locatie een voorraad ligt opgeslagen om de handelsvoorraad aan te vullen wanneer deze op is. In 2009 is bij de eigenaar en een medewerker van een coffeeshop thuis in Almere een grote hoeveelheid cannabisproducten aangetroffen. In 2012 oordeelde de rechter dat de eigenaren en de medewerker niet vervolgd mochten worden, omdat het namelijk logisch is dat er een opslagplaats is wanneer er voorraad aangeleverd moet worden.⁹ Het OM ging in 2014 in beroep en in 2021 heeft de rechtbank het OM niet ontvankelijk verklaard in verband met het lange voortduren van het proces (rechtspraak.nl).¹⁰

4.3.1.5 Afzet – fase 6

Afzet in Nederland

Zoals in de inleiding staat, waren er in Nederland 564 coffeeshops in het jaar 2020. Volgens de gedoogvoorwaarden mag een vergunde coffeeshop niet meer dan 500 gram aan handelsvoorraad hebben. Dit betekent echter niet dat er maar 500 gram per dag verkocht wordt. Een coffeeshop wordt meer keren per dag bevoorraadt. Een coffeeshop mag aan een klant maximaal 5 gram per transactie verkopen.

Als elke coffeeshop in Nederland 500 gram cannabisproducten per dag verkoopt, is er 282 kilo per dag aan henneproducten nodig om de handelsvoorraad in de vergunde coffeeshops op peil te houden. Dit is 1974 kilo per week en maar liefst 102.930 kilo per jaar. Het kan wel voorkomen dat een coffeeshop minder dan 500 gram per dag verkoopt, maar ook meer. Het is dus een schatting.

In november 2019 heeft de Eerste Kamer ingestemd met het wetsvoorstel Experiment gesloten coffeeshopketen. In tien gemeenten¹¹ vindt dit experiment plaats waarbij het doel is om te bekijken of een gesloten coffeeshopketen mogelijk is, dus of en hoe telers op kwaliteit gecontroleerde hennep of hasj gedecriminaliseerd aan coffeeshops kunnen leveren. Daarnaast wordt gekeken wat de effecten daarvan zijn op criminaliteit, veiligheid, overlast en de volksgezondheid. Van de tien ingelote telers zijn er zeven telers aangewezen na een positief Bibob-advies. Het experiment zit op dit moment nog in de voorbereidende fase en er is nog geen startdatum vastgesteld. De experimenteerfase zal minimaal 4 jaar duren (Rijksoverheid, 2020). In het coalitieakkoord Rutte IV (december 2021) is besloten nog een grote stad aan het experiment toe te voegen. Daarnaast wordt de tijdsduur van het experiment gehalveerd en zal er in 2024 aan de Tweede Kamer over het experiment worden gerapporteerd (Rijksoverheid, 2021).

9 ECLI:NL:RBZLY:2012:BW0879.

10 ECLI:NL:RBMNE:2021:1618.

11 Groningen, Almere, Arnhem, Nijmegen, Zaanstad, Hellevoetsluis, Breda, Tilburg, Maastricht en Heerlen.

Naast de afzet aan coffeeshops wordt er ook verkocht aan tussenhandelaren of (straat)dealers. In de tussenhandel is te zien dat er veel polydrugs wordt gehandeld. Dan kan het gaan over combinaties van hennep, cocaïne, ketamine, amfetamine, maar ook precursoren (politie-informatie).

Afzet naar het buitenland

Er is binnen de politie-eenheden geen eenduidig beeld van de export van hennep. Vaak komt het in opsporingsonderzoeken niet zo ver dat men zicht krijgt op de export. Wat we weten is dat een gedeelte van de in Nederland geproduceerde hennep bedoeld is voor de Nederlandse markt en een groter gedeelte voor de buitenlandse markt. Zoals al eerder vermeld, is er in vrijwel elk land sprake van hennep-teelt. Die landen kunnen mogelijk ook voorzien in de vraag binnen hun eigen land. Maar feit is dat Nederlandse (en ook Belgische) hennep vaak wordt gezien als hennep van heel goede kwaliteit en met hoge THC-gehaltes (EMCDDA & Europol, 2019; politie-informatie). Daarom is er in het buitenland ook vraag naar Nederlandse (en Belgische) hennep. Deze wordt vaak voor hogere prijzen verkocht dan de binnenlands geteelde hennep (EMCDDA & Europol, 2019). De landen waar de meeste export naartoe gaat, zijn Duitsland en België, maar export naar Italië, Frankrijk en Scandinavië komt ook voor (politie-informatie). Het gaat hierbij dus verder dan alleen buurlanden zoals gesteld door EMCDDA en Europol. De export betreft veelal polydrugshandel (Vermeulen et al., 2018). Hier zal in paragraaf 4.3.3 verder op worden ingegaan.

Schattingen met betrekking tot de export

In de criminaliteitsbeeldanalyse (CBA) van 2012 is een berekening gemaakt van de export van in Nederland geproduceerde hennep naar het buitenland. Deze berekening is gebaseerd op de formule: productie in Nederland min consumptie in Nederland. Hierbij zijn verschillende variabelen gebruikt om de consumptie en de productie te bepalen.

Hieruit kwam de schatting dat de export tussen de 90 en 1163 ton zou bedragen. Dit is 48 procent tot 97 procent van de geschatte productie. De meest aannemelijke schatting op basis van deze berekening was 85 procent (Jansen, 2012).

Deze berekening is gevalideerd door het WODC, die vervolgens in 2014 een nieuwe berekening heeft gemaakt op basis van die van de CBA 2012 met enkele uitbreidingen.

Die schatting komt uit op een export tussen de 53 en 924 ton (Giessen et al., 2014).

De berekening van het WODC in 2014 is de laatste berekening die is gemaakt naar de export van in Nederland geteelde hennep. Er is geen actueel beeld beschikbaar.

4.3.2 Crime script hasj

Voor hasj is er op dit moment nog geen crime script vastgelegd. Dit heeft mogelijk te maken met het feit dat er binnen de politie minder aandacht is voor dit onderwerp en er geen nationale regie is. Aangezien de productie van hasj veelal buiten Nederland gebeurt, is fase 1 tot en met 4 van het crime script hennep voor hasj niet van toepassing omdat die over productie gaan. Aangezien het product uit het bronland komt (bijvoorbeeld Marokko) en vervolgens naar Nederland wordt gebracht, kan het crime script dat is vastgesteld voor cocaïne ook deels van toepassing zijn voor hasj. Het gaat hier dus om hasj die niet in Nederland wordt geproduceerd. De meeste hasj komt van buiten Nederland. Wel wordt in een aantal Nederlandse coffeeshops 'nederhasj' verkocht, maar dit is maar een klein deel van de in Nederland gebruikte hasj. Binnen de rest van de EU zien we een vergelijkbaar beeld: de productie van hasj komt alleen op kleine schaal voor (EMCDDA & Europol, 2019).

Zoals vermeld kan het crime script cocaïne mogelijk ook worden toegepast op hasj, omdat cocaïne ook voornamelijk als eindproduct naar Nederland wordt gesmokkeld. Daarom is het crime script opgesteld zoals te zien is in figuur 4.20.

Figuur 4.20. Crime script hasj

4.3.2.1 Acquisitie – fase 1

De productie van hasj bestaat uit het loshalen van de hars die voornamelijk in de bloemtoppen van de cannabisplant voorkomen. Deze wordt vervolgens geperst, bijvoorbeeld door het op traditionele wijze te zeven en vervolgens te wrijven zodat een plakkerige substantie ontstaat. De hasjcultivatie in Marokko vindt voornamelijk plaats in het Rifgebergte in het noorden van het land. Sinds kort zien we dat de traditionele hasj uit Marokko steeds minder een lokaal product is. Het is een geïnternationaliseerd product geworden door nieuwe productietechnieken (EMCDDA, 2017). De traditionele productiemethodes die tot op de dag van vandaag worden gebruikt worden gemoderniseerd wat leidt tot hasj met hogere THC-gehaltes (EMCDDA & Europol, 2019).

Naast Marokko wordt hasj ook geproduceerd in Libanon, Afghanistan en Pakistan, en vandaar uitgevoerd naar Europa. Veel van de hasj in Nederland komt uit Marokko, maar er is ook vraag naar hasj uit Libanon, Afghanistan en Pakistan (politie-informatie). In Afghanistan wordt overigens ook heroïne en methamfetamine geproduceerd. In Pakistan wordt eveneens heroïne geproduceerd, alsook ketamine en efedrine (zie de hoofdstukken 6 en 7).

4.3.2.2 Invoer en opslag – fasen 2 en 3

Omdat hasj bijna niet in Nederland geproduceerd wordt en dus vrijwel altijd uit het buitenland komt, zijn de smokkelroutes van hasj Nederland in. Hiervoor is transport nodig. De hasj wordt vanuit Nederland ook weer verder gesmokkeld naar andere landen (politie-informatie). Dit zal in de fase afzet verder worden beschreven. Als eerste bespreken we de hasjsmokkelroutes die Nederland inkomen.

Kleinschalige hasjsmokkel bestaat al lange tijd in Europa, maar de ontwikkeling van een grote markt is pas gekomen in de jaren 60 en 70 van de vorige eeuw. De hasj kwam in die tijd voornamelijk uit

Pakistan en Afghanistan, waar later ook Libanon bij is gekomen als bronland. Door conflicten in zowel Afghanistan als Libanon is de productiemarkt in Marokko toegenomen en sinds de jaren 90 domineert Marokkaanse hasj de Europese markt (EMCDDA, 2017).

Volgens de UNODC zijn op dit moment de belangrijkste bronlanden voor hasj Marokko, Afghanistan, Pakistan en Libanon. Gevolgd door Iran, Albanië en Nederland (UNODC, 2020a3).

De hasj uit Marokko is voornamelijk bedoeld voor de Europese markt. De hasj wordt eerst naar Spanje vervoerd en vandaar verspreid naar afzetmarkten in andere landen in Europa (UNODC, 2020a3). Spanje wordt daarom gezien als voornaamste ingang in de EU als het gaat om hasj uit Marokko. Marokko wordt ook als transitland gebruikt voor cocaïne richting de EU, zie hoofdstuk 5. De hasj afkomstig uit Afghanistan, Pakistan en Libanon is voornamelijk bestemd voor het Midden-Oosten en Zuidwest-Azië, maar een deel komt ook op de Europese markt (EMCDDA & Europol, 2019). Dit geldt ook voor de Nederlandse markt (politie-informatie).

Volgens de Spaanse autoriteiten wordt er tegenwoordig minder gebruik gemaakt van de traditionele route die ook wel de oostmediterrane route wordt genoemd (Guardia Civil, 2021). Bij die route gaat de hasj vanuit Marokko richting Libië, van waaruit het de EU binnenkomt. Nu wordt er ook gebruik gemaakt van de zogenoemde Atlantische route, waarbij de hasj vanuit Marokko via zee naar Guinee Bissau, Sierra Leone en Senegal gaat en vervolgens over land de Sahelroute volgt naar Libië (Guardia Civil, 2021). Vanuit Libië gaat het naar het Europese continent.

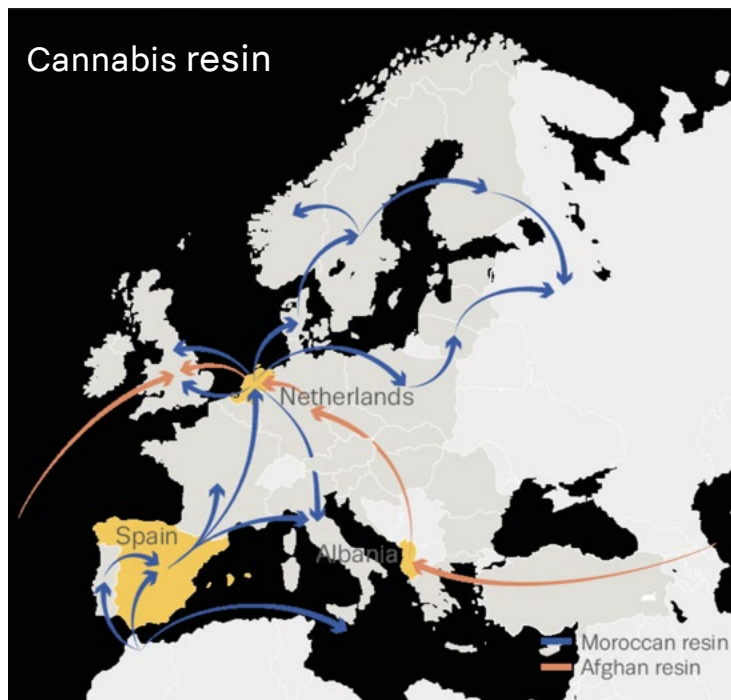
Het EMCDDA waarschuwt dat door de ligging van Libië tussen de twee grote hasjproducerende landen Marokko en Libanon in combinatie met de instabiliteit in het land, Libië mogelijk een zwak punt vormt in de regio waar criminelen van profiteren. Het land wordt mogelijk al gebruikt als opslag- en transitland (EMCDDA & Europol, 2019). Nederlandse criminelen die zich bezighouden met hasjhandel, gebruiken ook de route vanuit Marokko via Libië en dan gaat het vaak over ladingen op boten (politie-informatie).

Transport van hasj vanuit Marokko direct naar Spanje wordt ook gezien. Het transport vanaf Marokko gaat over zee, bijvoorbeeld in vrachtwagens op de pont naar Spanje. Voedsel kan hierbij als deklading gebruikt worden (politie-informatie). Ook komt het voor dat hasj via helikopters, *go fast*-boten, vissersboten of pleziervaart van Marokko naar Spanje wordt gebracht (EMCDDA & Europol, 2019; politie-informatie). Met hulp van corrupte douanemedewerkers zorgen criminelen ervoor dat de ladingen de grens tussen Marokko en Spanje over komen. Nederlandse subjecten zijn ook betrokken bij het ontvangen van de lading in Spanje en zorgen dat het ergens kan worden opgeslagen (politie-informatie). Zodra er vraag is naar de hasj, gaat het vanaf die opslaglocatie over land met vrachtwagens via Frankrijk naar Nederland en andere landen in de EU. Zo werd er begin dit jaar bij de Spaans-Franse grens in de buurt van Perpignan een partij van 740 kilo hasj in beslag genomen in een vrachtwagen afkomstig uit Spanje met Spaans kenteken en een Spaanse chauffeur (Douanes, 2021). In Frankrijk is cannabis (zowel hasj als hennep) de meest inbeslaggenomen drugssoort (Douane, 2021).

Omdat de smokkelroute van hasj veelal vanuit Marokko via Spanje gaat en vervolgens naar Nederland, is de combinatie met hennep mogelijk. Zoals al eerder genoemd, is Spanje ook een groot productieland voor hennep en zijn Nederlandse criminele groepen daar ook bij betrokken. De infrastructuur die zijn ingericht voor de hasjtransporten kunnen ook voor hennep gebruikt worden en andersom. Een gecombineerde lading van hennep en hasj uit Spanje, waar hasj en hennep samenkomen, is dus niet vreemd. Zo liep er in Nederland een onderzoek naar een partij hasj en hennep met als deklading knoflook. De lading was afkomstig uit het zuiden van Spanje (O-41). Ook de Guardia Civil deed onderzoek naar een criminele groep die zich bezighield met de productie en handel van hennep en hasj. Dit onderzoek begon met een inbeslagname van hennep en hasj in

een vrachtwagen met Nederland als bestemming (La Vanguardia, 2019). Begin 2021 is er in Spanje, ter hoogte van Córdoba, een transport van hennep en hasj dat onderweg was naar Nederland, onderschept (Diario Sur, 2021). Hierbij zijn ook Nederlandse verdachten aangehouden.

Figuur 4.21. Smokkelroutes hasj

Bron: EMCDDA, 2017.

Omdat Marokko buiten de EU ligt, zijn er controles vanuit Marokko de EU in. Wanneer de lading binnen de EU is, worden er geen grenscontroles uitgevoerd, zoals dat is afgesproken binnen de Schengenzone.

Hasj vanuit Libanon, Pakistan en Afghanistan komt over land of over zee in containers naar Nederland (politie-informatie). In 2018 is op een bedrijventerrein in Rotterdam 3600 kilo hasj aangetroffen in een zeecontainer afkomstig uit Libanon (O-46).

Voor het regelen van transporten wordt vaak gebruik gemaakt van bv's om de drugs van de ene bv aan de andere te verkopen (politie-informatie). Hierdoor kan het papierwerk rondom de transporten geregeld worden. Deze constructie wordt veel gezien binnen de hasjhandel, maar ook bij andere drugstypen. Het komt voor dat prijzen van kilo's hasj worden gemaakt met de kosten van het transport daarbij inbegrepen (politie-informatie).

De bv naar bv-constructie wordt ook gebruikt bij de handel in cocaïne en heroïne (zie de hoofdstukken 5 en 7).

Waar bij cocaïne een duidelijk beeld is van hoe het uithaalproces van de cocaïne uit containers werkt, is er voor hasj geen beeld over het gebruik van uithalers. Als de hasj in Nederland aankomt, wordt het wel vaak opgeslagen op locaties voordat het verkocht of verder gedistribueerd wordt naar het buitenland (I-41).

4.3.2.3 Afzet – fase 4

Nederland

Net zoals bij hennep is een deel van de hasj die Nederland binnenkomt, bedoeld voor de Nederlandse markt. Zo wordt de hasj verkocht aan coffeeshops die dat vervolgens weer verkopen aan hun klanten. Meer informatie over de verkoop van cannabisproducten in coffeeshops staat in paragraaf 4.3.1. Net als hennep wordt hasj ook verkocht aan tussenhandelaren die het doorverkopen aan (straat)dealers. Zij verkopen de hasj vervolgens aan hun afnemers samen met een groter assortiment drugs (politie-informatie).

Doorvoer

Van de geïmporteerde hasj blijft een deel in Nederland voor de Nederlandse markt en een deel gaat naar het buitenland. Op de verhouding tussen hasj die in Nederland blijft en die door gaat naar het buitenland is geen zicht.

De hasj gaat vanuit Nederland naar bijvoorbeeld Scandinavië en het Verenigd Koninkrijk (politie-informatie; Vermeulen, 2019). De doorvoer van hasj is vaak onderdeel van polydrugshandel (Vermeulen et al., 2018).

Het komt voor dat het transport van hasj van Marokko via Spanje wordt geregeld door Nederlanders, die vervolgens ook de distributie naar andere landen regelen (politie-informatie).

We zien ook dat hasj uit Pakistan wordt geïmporteed in Nederland en vervolgens geëxporteerd naar Canada. Het kan ook direct van Pakistan naar Canada gaan, maar dit wordt wel geregeld door Nederlandstalige subjecten (politie-informatie).

4.3.3 Overige aspecten

Met behulp van de crime scripts hennep en hasj is de cannabismarkt inzichtelijk gemaakt. In deze paragraaf komt een aantal andere aspecten aan de orde dat ook voor cannabismarkt relevant is. Het betreft de handel via het dark web, het THC-gehalte van cannabisproducten, het business model en de mate van geweld.

Dark web

Het gebruik van het dark web komt steeds vaker voor. Het is een gunstig kanaal voor de verkoop en distributie van drugs, zeker als het gaat om kleine hoeveelheden (EMCDDA, 2021c). Het EMCDDA veronderstelt dat de hoeveelheid cannabis die online wordt verkocht maar een fractie is van de hoeveelheden die via traditionele wegen worden verhandeld. De handel die online plaatsvindt, gaat vaak in hoge frequentie en in kleine volumes (EMCDDA & Europol, 2019). De distributie vindt vervolgens plaats door verzending via post- en pakketdiensten. Het is de verwachting dat dit in de toekomst verder zal toenemen (Europol, 2021a). De zogenoemde vendors (verkopers) op het dark web hebben vaak een uitgebreid assortiment. Naast hennep of hasj bieden zij ook andere drugsoorten aan, zoals cocaïne, MDMA of andere synthetische drugs. In hoofdstuk 9 is het gebruik van dark web voor drugshandel verder uitgewerkt.

THC-gehalte

Het THC-gehalte in een plant is voor een groot deel genetisch bepaald, daarom wordt er ook met stekken gewerkt die van een kwalitatief goede moederplant komen (I-42). Factoren zoals warmte, licht, bodem en het CO₂-gehalte in de lucht dragen ook bij aan het THC-gehalte van een plant. In een warme en droge omgeving produceert de cannabisplant meer harsen die THC bevatten (Niesink & van Laar, 2012).

Het gemiddelde THC-gehalte van hasj ligt in de EU tussen de 20 en 28 procent en van hennep ligt dat tussen de 8 en 13 procent (EMCDDA & Europol, 2019). Uit gegevens van het EMCDDA blijkt dat het THC-niveau van de hasj die verkocht wordt in Europa twee keer zo hoog is als dat van hennep. Mogelijke oorzaken van deze hogere THC-niveaus zijn het gebruik van *high-potency*-cannabisplanten en nieuwe productietechnieken in Marokko.

Ook in Nederland is te zien dat het THC-gehalte van geïmporteerde hasj hoger is dan dat van in Nederland geproduceerde hennep. Het Trimbos-instituut monitort de prijzen en THC-gehalten van hennep en hasj door monsters bij verschillende coffeeshops in Nederland aan te kopen.

Het gemiddelde THC-gehalte van geïmporteerde hasj is sinds 2014 toegenomen. Sinds 2018 is dat vrij stabiel gebleven en in 2021 ligt het op 24,3 procent. In 2020 was dit 24,4 procent en daarmee bijna hetzelfde als in 2021. Het gemiddelde THC-gehalte van in Nederland geproduceerde hasj fluctueert door de jaren heel erg, maar ligt in 2021 op 21 procent, terwijl dit in 2017 35,1 procent was. Het aantal monsters voor nederhasj is ook een stuk kleiner (Trimbos-instituut, 2021). Dit heeft mogelijk te maken met het beperkte aanbod.

Het gemiddelde THC-gehalte van hennep in Nederland steeg in 2004 naar ongeveer 20 procent. Dit is vervolgens geleidelijk gedaald en nooit meer boven een gemiddelde van 20 procent gekomen, ondanks een lichte toename vanaf 2015. Zowel de populaire soort hennep, ook wel nederwiet genoemd als de sterkste soort komen niet meer boven een THC-gehalte van 20 procent. In 2021 is het gemiddelde THC-gehalte van nederwiet gelijk gebleven op 14,6 procent, net als in 2020. Het gemiddelde THC-gehalte van de sterkste soort hennep daalde in 2021 iets in vergelijking met 2020 en ligt op 17,0 procent (Trimbos Instituut, 2021).

Het THC-gehalte van geïmporteerde hennep is in vergelijking met in Nederland geproduceerde hennep een stuk lager. In 2021 was dit 4 procent. Dit is door de jaren ook vrij stabiel gebleven met uitzondering van lichte stijgingen in 2008 en 2009 (Trimbos-instituut, 2021).

Business model

De drugs prijzen zoals gemeld door het EMCDDA liggen voor hasj tussen € 7,- en € 12,- per gram en voor hennep tussen € 8,- en € 13,- per gram (EMCDDA & Europol, 2019). De groothandelsprijs van hennep lag in Nederland in 2020 op € 3900,- per kilo (Politie, 2021). Volgens het EMCDDA lag de groothandelsprijs voor hennep in Spanje rond de € 1300,- per kilo (EMCDDA & Europol, 2019). Maar in 2020 worden ook prijzen van Spaanse hennep gezien van € 2200,- per kilo (politie-informatie). Een deel van de hennep in Spanje wordt door Nederlanders geteeld en verkocht met de vermelding dat het op de Nederlandse manier geteeld is (politie-informatie). Dit als een soort kwaliteitsgarantie. De prijs van hennep uit Albanië varieert tussen de € 1500,- en de € 2500,- per kilo. De groothandelsprijs voor hasj lag in 2020 rond de € 2875,- per kilo (Politie, 2021). Bij inkoop vanuit bijvoorbeeld Afghanistan is de prijs ongeveer € 1300,- tot € 1400,-.

Vermeld moet worden dat tijdens de COVID-19-pandemie, en specifiek de periode waarin veel landen hun grenzen dicht hadden, de prijzen van zowel hennep als hasj hoger waren vanwege de schaarste. Zo was de prijs van hasj uit Marokko aanzienlijk hoger en lag rond de € 5000,- en € 6000,- per kilo. Ook andere soorten hennep uit bijvoorbeeld Albanië of Spanje, die normaal gesproken als goedkoop worden gezien, waren tijdens de lockdown een stuk duurder (politie-informatie).

Betalingen worden cash gedaan. Er zijn geen signalen over andere betaalmethoden zoals het gebruik van cryptovaluta (politie-informatie).

Het Trimbos-instituut monitort de prijzen en THC-gehaltes van hennep en hasj door monsters te kopen bij verschillende coffeeshops in Nederland. Voor een gram hennep (populaire soort) betaalt men in de coffeeshop in 2021 gemiddeld € 11,70 en voor de sterkste soort is de prijs € 14,21 per gram. De afgelopen jaren wordt een geleidelijke prijsstijging gezien van zowel de populaire als de sterkste soort hennep. De prijs van geïmporteerde hennep bleef in de afgelopen jaren wel redelijk stabiel. De prijs schommelde de afgelopen tien jaar tussen de € 4 en € 6 per gram. In 2021 was de prijs gemiddeld € 4,67 (Trimbos-instituut, 2021).

Voor geïmporteerde hasj zijn de prijzen in coffeeshops sinds 2000 ook geleidelijk gestegen. In 2021 kost een gram geïmporteerde hasj gemiddeld € 11,74. Dit lag in 2020 nog op gemiddeld € 9,65, een stijging van iets meer dan € 2 (Trimbos-instituut, 2021). Tijdens bepaalde perioden van de COVID-19-pandemie leek hasj moeilijker verkrijgbaar te zijn vanuit de bronlanden (politie-informatie). Mogelijk dat dit meespeelt in de prijsstijging. Deze prijsstijging zou in dat geval van tijdelijke aard zijn.

Geweld

Volgens Europol is een groot aandeel van de gerapporteerde zaken over zwaar en dodelijk geweld gelinkt aan drugs, specifiek aan cannabisincidenten (Europol, 2021a). In Nederland heeft de cannabismarkt ook een zeer gewelddadige component. Binnen de eenheid Zeeland-West-Brabant wordt gezien dat de hennepmarkt een criminele markt is waarbij relatief veel (dodelijke) slachtoffers vallen. Vooral bij het rippen van hennepkwekerijen vallen dodelijke slachtoffers.

Rippen komt voor zowel bij transport, in hennepkwekerijen als in drogerijen of andere opslaglocaties. Criminelen doen observaties om locaties te zoeken waar eventueel een hennepkwekerij of een drogerij gevestigd is. Zij kijken wie er naar binnen gaan en of de locatie wordt beveiligd door personen al of niet bewapend met een vuurwapen. Hier lijkt het rippen een verdienmodel op zich (politie-informatie).

Het is ook voorgekomen dat een transport met zowel hennep als hasj werd geript. De chauffeurs werden mishandeld en moesten onder bedreiging van een vuurwapen de lading afstaan aan de overvallers. Zij brachten vervolgens de oplegger naar een loods aan de andere kant van Nederland waar deze werd gelost (O-41).

Een ander opvallend ripincident betrof een casus waarbij personen in hun woning een drogerij hadden en de inhoud van deze drogerij werd geript. De eigenaar van het drogerij stelde de personen in de woning verantwoordelijk voor de verloren partij hennep en mishandelde en bedreigde hen (O-42). Verder zien we dat subjecten die zich bezighouden met het onderhoud van hennepkwekerijen zich ook bezighouden met het aanschaffen van en de handel in handvuurwapens (politie-informatie).

Dit zijn enkele voorbeelden waaruit blijkt dat de hasjhandel, hennep teelt en -handel een zeer gewelddadig karakter hebben. Dit lijkt een onderbelicht fenomeen, mogelijk omdat het onderwerp cannabis binnen het thema drugs niet als prioriteit wordt behandeld binnen de politie.

4.3.4 Conclusie

Het crime script geeft goed inzicht in de productie en handel van Nederlandse hennep. Teeltlocaties zijn cruciaal in dit proces, want zonder locatie kan geen teelt plaatsvinden. Daarnaast zijn growshops belangrijk, omdat zij alle materialen verstrekken om een hennepkwekerij in te richten en zij telers in contact brengen met facilitators zoals elektriciens en hokkenbouwers. De teelt wordt steeds professioneler, er wordt gebruikgemaakt van CO₂ en apparatuur zoals watergekoelde airco's. Naast een grote productie van hennep in Nederland zien we ook dat Nederlandse subjecten betrokken zijn bij de invoer ervan, bijvoorbeeld uit België, Spanje, Albanië en Canada. Een groot deel van deze hennep is ook bedoeld voor verdere distributie in Europa.

Wat betreft export zien we dat Nederland hennep uitvoert naar landen zoals België, Duitsland, Frankrijk en Italië.

België en Spanje zijn belangrijke landen voor de hennephandel via Nederland, omdat uit deze landen ook hennep wordt geïmporteerd naar Nederland. Daarnaast exploiteren Nederlandse criminelen hennepkwekerijen in deze landen en zijn zij ook betrokken bij het transport richting Nederland.

Een uitgebreid crime script voor hasj, zoals dat van hennep, bestond op het moment van schrijven nog niet. Daarom is voor dit rapport deels uitgegaan van het crime script van cocaïne, omdat hierbij ook een eindproduct uit een bronland komt. Hasj op de Nederlandse markt komt voornamelijk uit Marokko. Maar er wordt ook hasj geïmporteerd vanuit Afghanistan, Pakistan en Libanon.

Vanuit Marokko gaat de hasj over zee naar Spanje in vrachtwagens of per boot. Daar wordt het opgeslagen en gaat het vervolgens via land door Frankrijk naar Nederland. Hierbij zijn Nederlandse criminelen betrokken die zich bezighouden met de logistiek. Niet alle naar Nederland getransporteerde hasj is bedoeld voor de Nederlandse markt. Een deel van de hasj wordt verder gedistribueerd naar het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en zelfs naar Canada. In Spanje zien we wel dat hasj- en hennepmarkten samenkomen, omdat de hasj vaak via Spanje wordt getransporteerd. Vanuit Spanje worden dan gecombineerde ladingen gemaakt met hasj en hennep.

Bij de in Nederland geproduceerde hennep zien we dat de THC-gehalten vrij stabiel zijn gebleven met een lichte daling sinds 2020, maar wel met een lichte toename in prijs. Voor geïmporteerde hennep zijn zowel de gemiddelde prijs als de THC-gehalten stabiel gebleven en liggen deze beide een stuk lager dan voor de Nederlandse variant. Voor geïmporteerde hasj zien we stabiele THC-gehalten en een stabiele prijs, met wel een lichte toename in prijs in 2021.

De cannabismarkt, en specifiek die van hennep, heeft een gewelddadig karakter. Zo zijn er geweldsincidenten te linken aan hennepkwekerijen, maar vinden er onderling ook ripdeals plaats. Dit kan zijn bij hennepkwekerijen, bij andere locaties in het productieproces en ook tijdens het transport. Degenen die hierbij betrokken zijn, zijn in sommige gevallen ook in het bezit van een vuurwapen om het product te beveiligen of te beroven.

4.4 Criminele netwerken en subjecten

Er zijn verschillende netwerken en subjecten op de Nederlandse cannabismarkt actief. In deze paragraaf gaan we daar dieper op in en besteden we ook aandacht aan de belangrijkste rollen zoals die binnen de verschillende fasen van de crime scripts zijn geïdentificeerd.

4.4.1 Omvang criminele netwerken

Van de jaren 2019 en 2020 zijn de verdachten op basis van drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken van de politie geïnventariseerd (Summ-IT) en is er gekeken welke verdachten gekoppeld zijn aan de hennep- en hasjgerelateerde onderzoeken. Hierbij moet worden opgemerkt dat de dataset klein is, zeker die met betrekking tot hasj. Er moet dus opgepast worden met het trekken van brede conclusies.

4.4.1.1 Hennepgerelateerde verdachten

Zoals in tabel 4.22 is weergegeven, zijn er in 2019 meer verdachten gekoppeld aan hennepgerelateerde opsporingsonderzoeken dan in 2020. Daarnaast is te zien dat in beide jaren het aantal mannelijke verdachten meer dan 80 procent van alle verdachten betreft. Van de hennepgerelateerde verdachten was in 2019 ongeveer 43 procent betrokken bij polydrugsonderzoeken. In 2020 lag dit percentage een stuk hoger, namelijk op 58 procent. Deze verdachten zullen dus ook terugkomen in tabellen in de hoofdstukken cocaïne, heroïne en synthetische drugs.

Tabel 4.22. Aantal verdachten in hennepgerelateerde onderzoeken

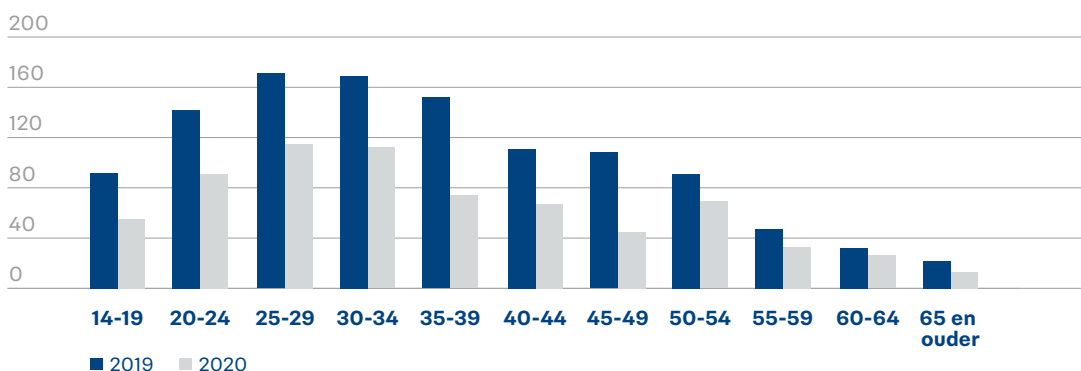
Hennep	Totaal	Man	Vrouw
2019	1137	991 (87%)	146 (13%)
2020	700	600 (86%)	100 (14%)

Bron: Summ-IT.

In zowel 2019 als 2020 zien we dat meer dan 80 procent van de verdachten de Nederlandse nationaliteit heeft. Daarnaast zijn er verdachten met de Marokkaanse of Turkse nationaliteit (deze hebben grotendeels ook de Nederlandse nationaliteit) en de Poolse en Duitse nationaliteit.

Een groot verschil tussen 2019 en 2020 is te zien in het aantal verdachten met de Albanese en Griekse nationaliteit. Dit heeft mogelijk te maken met twee specifieke opsporingsonderzoeken in 2019 waarbij verdachten met een Albanese en Griekse nationaliteit betrokken waren. In 2020 zijn nauwelijks verdachten met een Albanese en/of Griekse nationaliteit geregistreerd.

In figuur 4.23 zijn de leeftijden weergegeven van de verdachten in hennepgerelateerde onderzoeken in 2019 en 2020. In 2020 is er geen duidelijke piek te zien, in 2019 is er een piek tussen de 25 en 34 jaar. Vanaf 35 jaar zien we een daling van het aantal verdachten. Die daling is niet heel groot en we zien zelfs een kleine stijging in de leeftijdscategorie 50-54 in 2020. De daling zet zich echt in vanaf 55 jaar en ouder, zowel in 2019 als in 2020. Mogelijk is hennepteelt iets wat subjecten voor langere tijd blijven doen.

Figuur 4.23. Leeftijd verdachten in hennepgerelateerde onderzoeken 2019-2020

Bron: Summ-IT.

4.4.1.2 Hasjgerelateerde verdachten

Het aantal verdachten gekoppeld aan hasjonderzoeken staat in tabel 4.24. Hierin is te zien dat er in het jaar 2020 minder verdachten waren dan in 2019. Deze daling is echter niet zo groot in vergelijking met die van verdachten in hennepgerelateerde onderzoeken in 2019 en 2020. Het aandeel mannelijke verdachten is 90 procent en het aandeel vrouwelijke verdachten 10 procent.

In 2019 was 74 procent van de verdachten betrokken bij polydrugsonderzoeken en hield een verdachte zich dus niet alleen bezig met hasj. In 2020 lag dit percentage iets hoger namelijk op 78 procent. Deze verdachten zullen dus ook terugkomen in tabellen in de hoofdstukken cocaïne, heroïne en synthetische drugs. In vergelijking met de hennepgerelateerde verdachten ligt het percentage hasjgerelateerde verdachten die betrokken zijn bij polydrugsonderzoeken veel hoger.

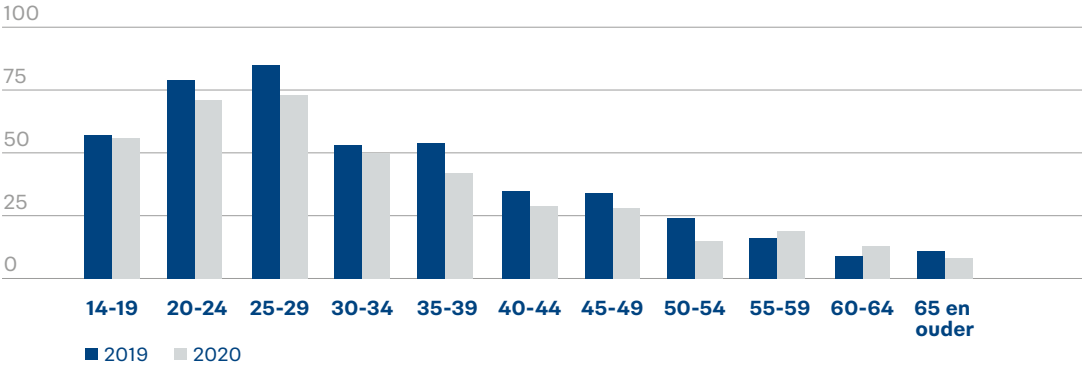
Tabel 4.24. Aantal verdachten in hasjgerelateerde onderzoeken

Hasj	Totaal	Man	Vrouw
2019	457	411 (90%)	45 (10%)
2020	404	363 (90%)	41 (10%)

Bron: Summ-IT.

In zowel 2019 als 2020 hebben ongeveer 86 procent van de verdachten in hasjgerelateerde onderzoeken de Nederlandse nationaliteit. Ongeveer een vijfde van de verdachten heeft de Marokkaanse nationaliteit, en een groot gedeelte daarvan heeft ook de Nederlandse nationaliteit. Daarnaast worden er ook verdachten gezien met de Turkse, Poolse en Duitse nationaliteit. Van de verdachten met de Turkse nationaliteit, heeft een deel ook de Nederlandse nationaliteit.

Figuur 4.25. Leeftijd verdachten in hasjgerelateerde onderzoeken 2019-2020

Bron: Summ-IT.

De leeftijden van de verdachten van hasjgerelateerde onderzoeken in 2019-2020 zijn weergegeven in figuur 4.25. Deze grafiek toont een duidelijker piek dan die van hennepgerelateerde verdachten. Die piek zit tussen de 20 en 29 jaar. De piek begint ook eerder in vergelijking met hennep. Vanaf 30 jaar neemt het aantal verdachten gestaag af, dit in contrast met de grafiek van hennep waarbij de daling van het aantal verdachten meer geleidelijk gaat.

4.4.2 Aard criminele netwerken

Volgens Europol zijn de criminele netwerken die zich bezighouden met de handel in hennep en hasj strak georganiseerd. De netwerken hebben vaak een hiërarchische structuur met rollen en rangen die gedefinieerd zijn rondom het leiderschap. Het komt echter ook voor dat de netwerken strak georganiseerd zijn maar omringd worden door individuen die zich bezighouden met criminele

activiteiten (Europol, 2021a). Er wordt een grote diversiteit aan criminele groepen gezien en een toename van geweld tussen die groepen (EMCDDA & Europol, 2019).

Er zijn Nederlandse criminele groepen actief in de hennepcultuur en in sommige gevallen niet alleen in Nederland. Zo zijn Nederlandse subjecten ook betrokken bij de hennepcultuur in België (vaak in de grensregio), maar ook in Spanje (politie-informatie). Daarbij maken ze gebruik van hardware afkomstig van Nederlandse growshops. Het eindproduct uit zowel België als Spanje is deels bedoeld voor de Nederlandse markt of om via Nederland verder door te voeren.

Vanuit het LIRC is informatie ontvangen dat in Spanje in 2020 36 cannabisgerelateerde incidenten zijn geregistreerd waarbij Nederlanders betrokken waren. In 2021 zijn dat er tot eind november 53. Het gaat bij sommige incidenten om onderzoeken waarbij grote partijen hennep en hasj in beslag zijn genomen. In de meeste gevallen ging het om hennep, maar ook om partijen hasj (in een aantal gevallen ook gecombineerd met hennep).

Voor wat betreft hennep betreffen de meldingen ruiming van kwekerijen, maar ook postpakketten met hennep die vanuit Spanje naar Nederland worden gestuurd. Uit de van het LIRC verkregen informatie blijkt dat de afname van deze postpakketten vanuit Nederland wordt gecoördineerd, en dat er contacten zijn met de beheerders van de kwekerijen in Spanje. In sommige gevallen worden de pakketten, nadat ze zijn ontvangen in Nederland, doorgestuurd naar het Verenigd Koninkrijk. Personen met de Nederlandse nationaliteit zijn betrokken als vervoerder, teler en organisator (mail LIRC, 6 december 2021).

De hennepcultuur in België wordt gedomineerd door Nederlandse organisatoren. Maar we zien steeds vaker dat ook andere niet-Nederlandse criminele groepen hennep gaan telen, mogelijk ook om andere criminele activiteiten te financieren. Er ontstaan multinationale criminele samenwerkingsverbanden waarin samengewerkt wordt tussen criminele groepen uit verschillende landen. Deze casus's zien wij ook in Nederland (Middelmeer et al., 2018).

In de hennepcultuur zijn ook criminele groepen actief met een Vietnamese achtergrond. Dit is geen nieuw fenomeen en zien we op meerdere plekken in Europa, ook in België en Nederland (EMCDDA & Europol, 2019; Middelmeer et al., 2018; O-45; politie-informatie). Landen zoals het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Tsjechië, Noorwegen en Zweden rapporteren ook al een aantal jaar over de betrokkenheid van Vietnamezen in de hennepcultuur. In Tsjechië wordt wel een afname gezien van hun betrokkenheid bij de hennepcultuur, mogelijk doordat zij de overstap hebben gemaakt naar methamfetamine (EMCDDA & Europol, 2019). Uit opsporingsonderzoeken en andere politie-informatie blijkt dat bepaalde hennepkwekerijen worden gerund door subjecten met een Vietnamese achtergrond. Zij houden zich bezig met de dagelijkse activiteiten in de hennepkwekerijen (O-45; politie-informatie).¹²

Volgens het EMCDDA zijn ook Albaneesprekende criminele groepen steeds vaker actief in de hennepcultuur en -handel. Zoals eerder gezegd, wordt er ook Albanese hennep geëxporteerd naar Nederland. En naast die import vanuit Albanië zien we ook dat Albaneesprekende criminele groepen actief zijn in de hennepcultuur in het zuiden van Nederland. Het ging om een Albanese criminele groepering die door tussenkomst van een onderneming meerdere panden huurde waarin hennepkwekerijen zijn aangetroffen (O-43). De dagelijkse werkzaamheden in die kwekerijen werden gedaan door personen uit Albanië die door de Albanese criminele groep waren ingevlogen. Er is mogelijk sprake geweest van druk vanuit de criminele groep richting de personen die de dagelijkse werkzaamheden deden in de hennepkwekerijen. Uit een vervolgonderzoek bleek dat de Albanese

12 Er worden maar enkele verdachten met de Vietnamese nationaliteit binnen hennepgerelateerde onderzoeken gezien. Het kan zijn dat deze in de jaren 2017 en 2018 voorkomen of dat deze verdachten geregistreerd zijn in BVH en niet in Summ-IT.

criminele groep zich bezighield met grootschalige hennepsteelt en –handel, zowel binnen als buiten Nederland (Spanje en België) (O-44). Daarnaast hielden zij zich bezig met de import van hennep vanuit Spanje naar Nederland. Naast deze twee onderzoeken zijn er verder geen verdachten met de Albanese nationaliteit gezien die verband houden met de hennepsteelt in Nederland.

Europol spreekt ook over het feit dat er in Spanje Albaneesprekende criminele groepen bezig zijn met het opzetten van hennepkwekerijen (Europol, 2021a). In die casus werd de hennep vervolgens verstopt in pallets en per vrachtwagen naar Nederland vervoerd (Europol, 2021a).

Subjecten die zich bezighouden met het telen hebben verstand van het teeltproces en wisselen deze kennis ook onderling uit. Bepaalde subjecten zijn verantwoordelijk voor de dagelijkse processen in de kwekerij vanaf het bouwen tot het knippen en drogen van de planten en toppen. Door automatisering hoeft er alleen dagelijks gecheckt te worden of de planten het goed doen. Als dat niet zo is, dan wordt er gelijk ingegrepen om de planten weer te versterken. Dit alles om een eindproduct te krijgen dat van zeer hoge kwaliteit is. Kwaliteit is belangrijk en hier wordt door handelaren ook op gelet bij het aankopen (politie-informatie).

4.4.3 Faciliterende rollen in de hennepsteelt

Naast de criminele netwerken die zich bezighouden met de teelt en handel van hennep, is er ook een groep individuen die meer faciliterende rollen bekleden. Dit kunnen personen zijn die als het ware als zzp'ers worden ingezet voor een bepaalde klus. Zoals eerder genoemd in de paragraaf over het crime script hennep (4.3.1) is te zien dat er subjecten zijn die panden zoeken waarin hennepkwekerijen, hennepstekkerijen of drogerijen kunnen worden opgezet. Mogelijk dat deze personen ook een zelfde soort rol spelen binnen de synthetische drugs waarbinnen dit fenomeen ook wordt gezien (zie hoofdstuk 6). Daarnaast zien we ook katvangers die panden op hun naam zetten. Dit kunnen ook bedrijven zijn. Zij stellen hun rekeningen beschikbaar om huur te betalen of andere vaste lasten zoals elektriciteit en belastingen.

Verder zijn er personen actief als elektriciens of hokkenbouwer. Zij spelen een belangrijke rol in het opzetten van een hennepkwekerij of hennepstekkerij. Elektriciens zorgen dat de elektra goed wordt omgelegd, zodat de hennepkwekerij of hennepstekkerij illegaal stroom van het net kan aftappen. Hokkenbouwers zijn behendig in het opzetten van de structuren binnen een locatie zodat er teelt kan plaatsvinden (I-42). Deze personen zijn dus van belang nog voordat er over productie van hennep kan worden gesproken.

Wanneer de toppen eenmaal zijn geoogst, worden er personen ingezet om te komen knippen. Afhankelijk van de oogst kan dit een grote groep zijn die per uur of per dag wordt uitbetaald (politie-informatie).

De pakkans van deze knippers is groter dan van de organisatoren die achter de hennepkwekerijen zitten. Zij blijven vaak buiten beeld. Dit komt ook omdat er vaak geen onderzoek wordt opgestart na het aantreffen van een hennepkwekerij naar het criminele samenwerkingsverband dat achter de hennepkwekerij schuil gaat.

Op criminele netwerken die gerelateerd zijn aan de hasjhandel, is minder zicht in Nederland. Volgens het EMCDDA en Europol spelen criminele groepen met een Marokkaanse achtergrond nog steeds een sleutelrol in de handel in hasj vanuit Marokko (EMCDDA & Europol, 2019). Dit wordt ook in Nederland gezien (politie-informatie). In de paragraaf over de verdachten (4.4.1) was ook te zien dat er bij hasjgerelateerde opsporingsonderzoeken meer verdachten met een Marokkaanse (migratie) achtergrond voorkwamen dan bij de hennepgerelateerde onderzoeken. Dit wordt ook in België gezien (Middelmeer et al., 2018). Vaak werken deze groepen samen met andere Europese criminele

groepen in bijvoorbeeld Nederland of Albanië (EMCDDA, 2017). Sommige criminele groepen met een Marokkaanse achtergrond hebben controle vanaf de productie in Marokko tot en met de verkoop op straat in andere landen (EMCDDA, 2017; politie-informatie).

Om transporten te regelen, drugs in te kopen, deals te maken en onderling contact te houden wordt er veel gebruikt gemaakt van PGP-telefoons (pretty good privacy). Dit zijn telefoons waarbij berichten versleuteld verstuurd kunnen worden, waardoor de politie en anderen in principe niet mee kunnen kijken naar de inhoud ervan. In de afgelopen jaren heeft de politie een aantal servers van PGP-aanbieders gekraakt en in beslag genomen.

4.4.4 Polydrugs

Zoals eerder genoemd in de paragraaf over opsporingsonderzoeken gerelateerd aan hennep en hasj, is te zien dat deze vaak in combinatie met elkaar en/of met andere drugssoorten worden aangetroffen. Criminelen beperken zich vaak niet tot één soort drugs. Dit is meer regel dan uitzondering. Handel varieert tussen onder andere hennep, hasj, heroïne, cocaïne, ketamine en amfetamine of een combinatie daarvan (politie-informatie).

In opsporingsonderzoeken zien we dat zowel hennep als hasj het meest wordt gecombineerd met cocaïne. Bij hasj is dit zelfs in meer dan de helft van het aantal onderzoeken het geval. Criminelen die zich bezighouden met het importeren van cocaïne uit Zuid-Amerika, houden zich ook bezig met het importeren van hasj uit Marokko (politie-informatie). Er zijn signalen dat hennepteelt ook wordt gebruikt om geld te verdienen voor andere criminele activiteiten, zoals de import en handel in cocaïne. Uit onderzoek door de politie blijkt namelijk dat er 'klein' wordt begonnen met de doorvoer van hennep en vervolgens de overstap wordt gemaakt naar harddrugs (Vermeulen et al., 2018). Ook uit gesprekken met experts blijkt dat hennep en hasj vaak worden gezien in combinatie met andere (drugs) delicten en dat criminelen hennep en hasj beschouwen als een stabiel inkomen naast andere activiteiten (I-41; I-43). Maar het is moeilijk om deze uitspraken te bevestigen door informatie uit opsporingsonderzoeken. Juist omdat de scope van onderzoeken vaak ergens anders ligt, bijvoorbeeld cocaïne, wordt een deelonderzoek naar de hennep en/of hasj niet uitgevoerd.

Uit politie-informatie blijkt dat van de subjecten die zich bezighouden met de handel in hennep en hasj, een aantal zich ook bezighoudt met andere drugssoorten, zoals bijvoorbeeld heroïne, ketamine, metamfetamine en amfetamine of een combinatie hiervan. Het beeld is dat criminelen opportunistisch te werk gaan. Zij handelen in producten waar vraag naar is en dat betekent dat zij zich vaak bezighouden met meerdere drugssoorten (politie-informatie).

In 2019 was er een casus waarbij een criminele groep betrokken was bij een productielocatie van heroïne in een tuinbouwkas in Nederland. Deze groep had op een andere locatie een grote hennepwekerij.¹³

Vanwege de herkomst uit Pakistan wordt hasj ook in combinatie gezien met heroïne, maar ook in combinatie met efedrine en ketamine (politie-informatie; zie ook hoofdstuk 7). In de regio Limburg in België is begin 2021 ook hasj aangetroffen waar een kleine hoeveelheid heroïne in was vermengd (VRT, 2021). Dit werd mogelijk door de dealer gedaan als truc om de gebruikers sneller verslaafd te maken, aldus de woordvoerder van de politieregio in Limburg. Ook in Nederland komt het voor dat dealers cannabis mengen met heroïne (zie ook hoofdstuk 7).

Daarnaast is te zien dat, in tegenstelling tot wat het EMCDDA en Europol in 2019 hebben gesteld, netwerken binnen de handel niet allemaal hiërarchisch gestructureerd zijn. Het lijkt meer op een groot netwerk dat opportunistisch gebruik maakt van elkaars contacten en handel. Wanneer er bijvoorbeeld een transport vanuit het buitenland naar Nederland wordt gepland, dan kan het zijn

¹³ ECLI:NL:RBDHA:2019:1609.

dat andere criminelen ook mee gaan op dat transport met hun eigen handel. Ook worden er deals gesloten om grote partijen gezamenlijk af te nemen. Er lijkt dus geen sprake te zijn van losse rollen voor groothandel, tussenhandel en straathandel. Het lijkt heel erg verweven te zijn, vooral de groothandel en de tussenhandel (politie-informatie).

4.4.5 Conclusie

In 2020 zijn er aanzienlijk minder verdachten gekoppeld aan hennepgerelateerde opsporingsonderzoeken dan in 2019. Voor hasj blijft het aantal verdachten redelijk stabiel. Omdat het informatie van slechts twee jaar betreft, kunnen daar verder geen conclusies uit worden getrokken. Voor hennep en hasj is tussen de 86 en 87 procent van de verdachten man. Bij hasj is relatief vaker sprake van verdachten met een Marokkaanse (migratie)achtergrond vergeleken met de hennepgerelateerde verdachten. Dit is ongeveer een vijfde. Mogelijk komt dit doordat Marokko van oudsher een belangrijk land is voor de hasjhandel en dat het daardoor makkelijker is om contact te leggen. Hennepteelt lijkt een meer Nederlandse aangelegenheid.

Wat betreft leeftijden zien we wel een duidelijk verschil tussen hennep- en hasjgerelateerde verdachten. Bij hasj zien we een hoge piek van verdachten met de leeftijd van 20 tot 29 jaar. Daarna neemt de piek snel af. Bij hennep is ook een piek te zien, maar deze ligt tussen de 20 en 39 jaar en neemt daarna ook geleidelijk af. Wel zien we nog relatief veel 40-plussers bij de verdachten. Hennepverdachten gaan mogelijk langer door met het plegen van hennepgerelateerde delicten.

Er zijn verschillende criminele groepen in Nederland actief die zich bezighouden met zowel hennepteelt en -handel als met hasjhandel. Dit kunnen Nederlanders zijn (zowel in Nederland, België en Spanje) als Vietnamezen en in mindere mate Albaneessprekende criminelen. Bij hasj zijn er ook criminele groepen met een Marokkaanse (migratie)achtergrond.

Binnen de hennepteelt zijn er veel faciliterende rollen te onderscheiden. Het kan hierbij gaan om zelfstandige ondernemers die worden ingehuurd voor een bepaalde klus. Rollen die voorkomen zijn makelaars die op zoek gaan naar locaties, personen die panden op hun naam nemen, personen die hun rekening ter beschikking stellen voor betalingen, elektriciens, hokkenbouwers en knippers. De rol van de growshop, waar telers in verbinding kunnen gebracht worden met verschillende faciliterende personen zoals hokkenbouwers, is ook belangrijk.

Verder is er binnen de netwerken niet altijd een duidelijke rolverdeling te zien. Het lijkt eerder één groot netwerk dat opportunistisch met elkaar samenwerkt. Wanneer er kansen zijn om in een andere drugssoort te handelen, dan wordt daar op ingespeeld. Ook transporten worden met elkaar gedeeld. Er is een grote mate van verwevenheid tussen de groothandel en de tussenhandel en tussen verschillende drugsmarkten.

4.5 Andere cannabisgerelateerde producten

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk komen drie cannabisgerelateerde producten aan bod. Het betreft cannabidiol, synthetische cannabinoïden en *edibles*.

4.5.1 Cannabidiol

Naast THC is er ook een andere stof die voorkomt in de cannabisplant, namelijk cannabidiol (CBD). Zowel CBD als THC behoren tot de cannabinoïden. CBD heeft zelf geen psychoactieve effecten, maar het beïnvloedt wel de werking van THC. Uit onderzoek blijkt dat CBD sommige effecten van THC tegen kan gaan, met name psychotische symptomen, angst en verslechtering van het geheugen. Er is echter nog niet veel onderzoek gedaan of hennep of hasj met een hoog CBD-gehalte minder riskant is. CBD wordt de laatste jaren steeds meer in het straatbeeld gezien. Het gaat dan om producten die alleen de stof CBD bevatten en in sommige gevallen ook een combinatie van CBD en THC of alleen THC. Veel winkels verkopen CBD-producten omdat deze mogelijk zouden helpen tegen klachten zoals slaapproblemen, angst, epilepsie en chronische pijnen. Het heeft geen psychoactieve werking, je krijgt er geen high gevoel van (Jellinek, 2021).

4.5.1.1 Strafbaarstelling

Vandaag de dag zien we vrijwel overal winkels waar CBD-producten worden verkocht. Zolang CBD of THC een olie is, valt het onder lijst I van de Opiumwet. Ontheffing van de strafbaarstelling wordt verleend als de teelt bestemd is voor wetenschappelijk onderzoek naar de geneeskundige werking of voor de productie van geneesmiddelen. Deze opiumontheffing wordt afgegeven door het Bureau voor Medicinale Cannabis.

Er is één uitzondering op strafbare hennepcultuur, namelijk de teelt van vezelhennep. Deze uitzondering wordt genoemd in artikel 12 van het Opiumwetbesluit. Vezelhennep is een hennepsoort die geen psychoactieve stoffen bevat. Vezelhennep mag enkel voor twee doelen worden geteeld en gebruikt, namelijk voor de winning van vezel óf voor de vermeerdering van zaad voor de productie van vezelhennep. Het THC gehalte van vezelhennep mag niet meer zijn dan 0,2 procent. Het gebruik van de toppen van de vezelhennepplant valt dus niet onder deze uitzondering. Hieruit volgt dat de teelt en bewerking van toppen en bladeren (ook het extraheren van olie – lijst I) afkomstig van zowel hennepplanten als vezelhennepplanten voor CBD in Nederland wel strafbaar is. Dit leidt er toe dat legale winning van CBD in Nederland niet mogelijk is.

4.5.1.2 Ontwikkelingen

In Nederland komt handel in zogenoemde CBD-hennep met hoge CBD-, maar lage THC-gehalten voor, er is vraag naar. Deze handel is strafbaar volgens lijst II van de Opiumwet. Deze hennep wordt vaak gezien als van slechte kwaliteit, omdat je er geen high gevoel van krijgt zoals bij andere soorten hennep met hoge THC-gehalten. Daarnaast komt het ook voor dat CBD-hennep wordt verkocht als zijnde een ander soort hennep, omdat het qua uiterlijk niet altijd door iedereen eenvoudig is te onderscheiden. Het is een soort oplichting richting tussenhandelaren, maar ook richting de consument (politie-informatie).

CBD-hennep komt veelal uit Zwitserland en soms ook uit Oostenrijk. Vaak zijn de prijzen van deze hennep lager dan die van hennep met hogere THC-gehalten. De prijs van een kilo ligt rond de 1000 en 2000 euro per kilo. Het komt voor dat personen specifiek CBD-hennep inkopen, met als doel om deze verder te bewerken. Deze hennep wordt bij aankomst in Nederland bespoten met een spray die THC bevat en vervolgens verkocht voor een hogere prijs. Door de THC-spray krijg je er toch een high gevoel van (politie-informatie). Het is niet duidelijk of deze hennep bestemd is voor de Nederlandse markt of voor die in het buitenland.

4.5.2 Synthetische cannabinoïden

Synthetische cannabinoïden zijn nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) die de effecten van THC nabootsen (Van Laar et al., 2020). THC zit in cannabisproducten zoals hennep en hasj. In het hoofdstuk 6 synthetische drugs, is een nadere toelichting over NPS te vinden. De effecten van synthetische cannabinoïden kunnen sterk zijn en doordat de effecten onvoorspelbaar zijn ook gevaarlijk. Een bekende vorm wordt ook wel Spice genoemd. Andere soorten synthetische cannabinoïden zijn Moonlight en K2.

4.5.1.1 Gebruikersmarkten

In Nederland ligt het gebruik van synthetische cannabinoïden laag. Het meest recente cijfer met betrekking tot het gebruik komt uit 2016. Toen had 0,1 procent van de jongvolwassenen (15-34 jaar) in het laatste jaar synthetische cannabinoïden gebruikt.

Synthetische cannabinoïden kunnen erg verslavend zijn, sommige soorten lijken zelfs meer verslavend dan heroïne. In een aantal landen in Europa wordt het gebruik van synthetische cannabinoïden onder gemarginaliseerde groepen zoals daklozen en gevangenen als probleem gezien. In Hongarije zijn synthetische cannabinoïden samen met stimulantia de meeste gebruikte soort NPS (Van Laar et al., 2020). In Nederland is het gebruik van synthetische cannabinoïden laag, maar in omliggende landen zoals Duitsland en Engeland is het gebruik wel populair (Jellinek, 2015). In 2019 is er wereldwijd 1.9 ton synthetische cannabinoïden in beslag genomen (UNODC 2021a2). Binnen de EU is er ongeveer 0.2 ton aan synthetische cannabinoïden in beslag genomen in 2020 (EMCDDA, 2021a).

Volgens het EMCDDA blijven nieuwe synthetische cannabinoïden ontstaan, wat een dreiging vormt voor de gezondheid. Zo wordt er in de EU gerapporteerd over cannabis vervalst met nieuwe en sterke synthetische cannabinoïden en worden deze vervolgens verkocht aan gebruikers die in de veronderstelling zijn dat ze 'gewone' cannabis gebruiken. Hongarije meldt dat er tussen mei en augustus 2020 21 personen zijn overleden door vergiftiging van een nieuwe vorm genaamd 4F-MDMB-BICA. Deze is voor het eerst in 2020 geregistreerd (EMCDDA, 2021a).

4.5.1.2 Ontwikkelingen in Nederland

In Nederland zijn er in de jaren 2017-2020 twee mogelijke synthetische cannabinoïden productielocaties ontmaskerd. Dit was er een in 2018 en een in 2020. In 2018 werd in een huis een in werking zijnde hennepkwekerij aangetroffen. In een andere kamer was de ruimte ingericht voor een hennepstekkerij, en in een andere kamer werd een pillendrukker gevonden en ook doordrukstrips gevuld met witte pillen. Deze pillen zijn getest en daar kwam uit dat er geen stoffen in zaten die onder de Opiumwet vallen, maar waren er wel sporen van kruiden in te vinden. Daarnaast werd er ook een kruidenmengsel aangetroffen alsmede zakjes kruiden met daarop het opschrift 'Moonlight' (O-641). In 2020 werden op een locatie ook synthetische cannabinoïden aangetroffen en werden deze gemixt met ander materiaal (O-642). Daarnaast zijn er ook signalen dat Spice onder gedetineerden in verschillende penitentiaire inrichtingen in Nederland wordt gebruikt (politie-informatie).

4.5.3 Edibles

Edibles is een verzamelnaam voor voedsel waar cannabis in is verwerkt. Denk bijvoorbeeld aan cake en snoep (EMCDDA, 2019c). Doordat de cannabis in voedsel verwerkt is, start de werking niet direct zoals bij het roken van cannabis en duren de effecten langer. Juist omdat de effecten even op zich laten wachten, komt het voor dat gebruikers extra gebruiken wat kan leiden tot een te grote inname. Omdat de cannabis op een andere manier wordt verwerkt door het lichaam, zijn de effecten van spacecake vaak heftiger en intenser (Jellinek, 2020).

In een onderzoek van het Trimbos-instituut in 2019 is er gekeken welk aanbod aan cannabisproducten door coffeeshops wordt verkocht. Hiervoor hebben 54 coffeeshops de vragenlijst ingevuld. De bevraagde coffeeshops verkochten in 48% van de gevallen edibles. Door de coffeeshops die aangaven edibles te verkopen, wordt spacecake het meest verkocht (65%), maar ook brownies, bonbons, koekjes en snoep komen veel voor. Het overgrote deel wordt zelf gemaakt (88%), een klein deel wordt ingekocht.

In de Verenigde Staten is een enorme toename geweest van edibles. De coffeeshopeigenaren die zijn bevraagd in het onderzoek van het Trimbos-instituut zien een dergelijke ontwikkeling in Nederland niet zo snel gebeuren. Dit komt ook omdat edibles niet verkocht mogen worden in coffeeshops. Het is wel de verwachting dat de groep cannabisgebruikers die nu al op zoek zijn naar specifieke soorten cannabis, mogelijk geïnteresseerd zal zijn in nieuwe cannabisproducten en gebruikswijzen. Daarnaast is er een groep gebruikers die geen tabak rookt en 'gezondere' gebruikswijzen zoekt. Deze groep lijkt volgens het Trimbos-instituut te groeien (Rigter et al., 2019).

4.5.4 Conclusie

In deze paragraaf zijn drie cannabisgerelateerde producten beschreven: cannabidiol, synthetische cannabinoïden en edibles.

Cannabidiol (CBD) in olie-vorm valt onder lijst I van de Opiumwet en de handel in CBD-hennep is strafbaar volgens lijst II van de Opiumwet. Omdat CBD-hennep van mindere kwaliteit is, komt het voor dat deze verder wordt bewerkt door deze te bespuiten met spray die THC bevat. Daardoor kunnen criminelen deze hennep vervolgens verkopen tegen een hogere prijs.

Synthetische cannabinoïden zijn nieuwe psychoactieve stoffen (NPS). In Nederland ligt het gebruik van synthetische cannabinoïden laag, maar in een aantal landen in Europa is sprake van (problematisch)gebruik onder gemarginaliseerde groepen zoals daklozen en gevangenen.

In Nederland zijn er in de jaren 2017-2020 twee mogelijke synthetische cannabinoïden productielocaties ontmanteld.

Edibles zijn eetbare producten waarin cannabis is verwerkt. De verwachting is dat de groep cannabisgebruikers die nu al op zoek zijn naar specifieke soorten cannabis, mogelijk geïnteresseerd zal zijn in nieuwe cannabisproducten en gebruikswijzen, waaronder edibles.

5

Cocaïne

5. Cocaïne

Louise de Graaf en Caitlin Hoogendoorn

5.1 Inleiding

De belangrijkste varianten van cocaïne zijn cocaïne in poedervorm enerzijds en een reeks cocaïnebasisproducten (meestal onder de noemer van *crack* vallend) anderzijds (UNODC, 2010). Cocaïne (cocaïnehydrochloride) oftewel coke is een wit kristalachtig poeder dat gesnoven kan worden. De werkzame stof cocaïne is afkomstig van bladeren van de cocaplant (*erythoxylon coca*) die vooral in Zuid-Amerika groeit. De bladeren bevatten 0,1 tot 0,9 procent cocaïne. Cocaïne wordt via een chemisch proces uit de bladeren van de cocaplant bereid.

Crack is de bewerkte vorm van cocaïne. Crack ontstaat door maagzout (natriumcarbonaat) of ammonia toe te voegen aan cocaïnehydrochloride (snuifcoke) en vervolgens te koken tot een base. Crack ziet er uit als harde witgele of bruingele brokken (www.drugskompas.nl; www.jellinek.nl).

Cocaïne, cocablad en de chemische verbinding ecgonine, die gevonden kan worden in cocabladen (met inbegrip van de esters en derivaten ervan, die kunnen worden omgezet in ecgonine en cocaïne) vallen onder lijst I van het Enkelvoudig Verdrag inzake verdovende middelen van 1961 (UNODC, 1961) en zijn in Nederland strafbaar conform lijst I van de Opiumwet. Wanneer er in dit rapport wordt gesproken over cocaïne dan wordt hiermee cocaïnehydrochloride bedoeld, tenzij anders vermeld.

De focus van dit hoofdstuk ligt op georganiseerde criminaliteit in relatie tot cocaïne, met een link naar Nederland. Het kan gaan om georganiseerde criminaliteit die zich op Nederlands grondgebied voordoet, om betrokkenheid van Nederlandse criminele netwerken en/of Nederlandse subjecten en/of om internationale netwerken die ten behoeve van de transnationale drugshandel ook actief zijn in Nederland.

De volgende onderwerpen komen aan bod: de omvang van de cocaïnemarkt, de aard ervan, eventuele trends en ontwikkelingen en de betrokken criminele netwerken en subjecten. Daarbij wordt steeds achtereenvolgens ingegaan op het wereldwijde beeld, de situatie in Europa en vervolgens in Nederland. Er is vooral data gebruikt uit de periode 2017 tot en met 2020. Mocht er bij het opstellen van dit hoofdstuk al informatie beschikbaar zijn geweest uit de eerste helft 2021, dan is deze eveneens meegenomen. Informatie afkomstig uit opsporingsonderzoeken is gecodeerd opgenomen in de tekst: O-51 tot en met O-57.

5.2 Omvang cocaïnemarkt

De cocaïnemarkt is een markt van vraag en aanbod. Om een indicatie te kunnen geven van de omvang van deze markt, geeft deze paragraaf eerst inzicht in de gebruikersmarkten. Vervolgens wordt dieper ingegaan op het aanbod, door onder meer te kijken naar productie- en inbeslagnamecijfers. Voor zowel vraag als aanbod geldt dat deze telkens worden gezien op mondiaal, Europees en Nederlands niveau.

5.2.1 Vraag naar cocaïne: de gebruikersmarkten

In 2019 lag het laatstejaargebruik van cocaïne onder de populatie van 15-64-jarigen wereldwijd op 0,4 procent. Dit komt neer op ongeveer 20 miljoen mensen (UNODC, 2021a4). Geschat wordt dat het cocaïnegebruik het hoogst is in Oceanië. Dit geldt vooral voor Australië en Nieuw-Zeeland, waar het laatstejaargebruik in 2019 op 2,7 procent werd geschat. In Noord-Amerika lag het

laatstejaargebruik in 2019 op 2,1 procent, in West- en Centraal-Europa op 1,4 procent en in Zuid- en Centraal-Amerika op 1 procent (UNODC, 2021a4).

Het totale mondiale cocaïnegebruik laat sinds 2017 een stijgende lijn zien. Jaarlijks zijn er ongeveer een miljoen gebruikers in de leeftijdsgroep van 15-64-jarigen bij gekomen. Dit hangt deels samen met de toename van de wereldbevolking. De prevalentie van het cocaïnegebruik stijgt minder hard en ligt op ongeveer 0,4 procent (UNODC, 2021a4; UNODC, 2020a3; UNODC, 2019a4). Dit is ook te zien in figuur 5.1.

Figuur 5.1. Cijfers geschatte aantallen cocaïnegebruikers wereldwijd 2010-2019

Source: UNODC estimates, based of the annual report questionnaire.

Note: Annual prevalence of use among the population aged 15-64. Number of users in the past year aged 15-64

Bron: UNODC, 2021a4.

Ook in (sommige landen in) West- en Centraal-Europa wijzen resultaten van afvalwateranalyses uit dat sprake is van een toename van het cocaïnegebruik (UNODC, 2021a2).

In Europa is cocaïne de op één na meest gebruikte drug, hoewel de prevalentieniveaus en trends tussen landen aanzienlijk verschillen (EMCDDA, 2021a; EMCDDA, 2020a).¹⁴

Uit schattingen van cocaïnegebruik in de Europese Unie blijkt dat 1,2 procent van volwassenen (15-64 jaar) cocaïne heeft gebruikt in 2020. Dat komt neer op bijna 3,5 miljoen gebruikers. Voor wat betreft 'ooitgebruik' ligt dit percentage op 4,8 procent, wat neerkomt op 13,8 miljoen gebruikers (EMCDDA, 2021a).

¹⁴ Cannabis is de meest gebruikte drug. Het gebruik ervan ligt vele malen hoger dan dat van cocaïne (zie hoofdstuk 4).

Volgens een analyse uit 2019 naar cocaïneresten in gemeentelijk afvalwater werden de hoogste concentraties van benzoylecgonine - de belangrijkste metaboliet¹⁵ van cocaïne - gevonden in steden van de EU-landen België, Spanje en Nederland, maar ook in steden van het Verenigd Koninkrijk (EMCDDA, 2020a). Dit zou erop kunnen wijzen dat het gebruik in deze landen het hoogst is binnen Europa¹⁶. De meest recente gegevens wijzen erop dat cocaïne steeds gangbaarder wordt in steden in het oosten van Europa, hoewel het detectieniveau laag blijft (EMCDDA, 2021a).

Tijdens de eerste lockdown in 2020 als gevolg van de COVID-19-pandemie werd er in relatief veel Europese steden een afname waargenomen van benzoylecgonine in het afvalwater, terwijl na die lockdown in relatief veel steden weer sprake was van een toename. Een mogelijke verklaring voor de afname van het cocaïnegebruik tijdens de eerste lockdown is dat er minder gelegenheden waren om drugs te gebruiken als gevolg van COVID-19-maatregelen. Cocaïne wordt geassocieerd met de nachtelijke economie, die tijdens de eerste lockdown stil lag. Voor de tweede helft van 2020 waren er weer indicaties van toename van gebruik tijdens de zomerperiode, mogelijk veroorzaakt door de sociale bijeenkomsten en uitgaansgelegenheden die toen weer werden georganiseerd (EMCDDA, 2021c).

Het gebruik van cocaïne ligt in Nederland boven het Europese gemiddelde. In 2019 lag het ooitgebruik onder 15-64-jarigen op 6,5 procent en het laatstejaargebruik op 2,3 procent. Het ooitgebruik van cocaïne onder 15-64-jarigen lag in 2019 in Nederland daarbij significant hoger dan in 2015. Daar waar in 2015 het ooitgebruik 5,1 procent betrof, was dat in 2019 zoals aangegeven 6,5 procent. Overigens lijkt de stijgende tendens te zijn afgevlakt. Het percentage van het ooitgebruik in 2018 was even hoog als in 2019. Het laatstejaargebruik verschilde nauwelijks in de periode 2015 tot en met 2019 en fluctueerde tussen 1,9 en 2,3 procent. Cocaïnegebruik komt het meest voor onder jongvolwassenen. Onder twintigers is het laatstejaargebruik van cocaïne het hoogst: 7,1 procent in de categorie 25-29-jarigen en 6,9 procent in de categorie 20-24-jarigen. Cocaïne wordt relatief vaak in combinatie met andere drugs gebruikt, 54 procent van de cocaïnegebruikers met een gezondheidsincident in Nederland heeft nog een andere drug gebruikt, meestal ecstasy of GHB (Van Laar et al., 2021).¹⁷

5.2.2 Aanbod van cocaïne: productie- en inbeslagnamecijfers

Deze paragraaf geeft een indicatie van de omvang op basis van productie- en inbeslagnamecijfers, oftewel het aanbod. Inbeslagnamecijfers kunnen als ondergrens worden beschouwd van wat er daadwerkelijk aan cocaïnehandel plaatsvindt. Ook deze paragraaf schetst eerst het mondiale beeld, vervolgens het Europese en tot slot het Nederlandse beeld. De Nederlandse inbeslagnamecijfers zijn aangevuld met data van opsporingsonderzoeken en rechtshulpverzoeken. Omdat cocaïne die getracht werd via de haven van Antwerpen binnen te smokkelen, veelal bestemd zou zijn geweest voor Nederlandse netwerken, komen die inbeslagnamecijfers ook in deze paragraaf aan bod.

De teelt van coca en de productie van cocaïne vinden voornamelijk plaats in de landen in de Andes-regio, waaronder Colombia, Peru en Bolivia. De productie is vanaf 2017 enorm toegenomen, waarbij er in 2017 al bijna 2.000.000 kilo 100 procent zuivere cocaïne geproduceerd werd (EMCDDA, 2019a), een stijging van 25 procent ten opzichte van het jaar daarvoor (UNODC, 2019a4). Volgens de UNODC

15 Metabolieten zijn de tussen- of eindproducten die ontstaan nadat een chemische stof in een biologisch systeem van levende organismen metabolisme (stofwisseling) heeft ondergaan. Metabolieten zijn onder andere aminozuren, adenosinetrifosfaat, glucose, adrenaline, alkaloiden en glycosiden (www.ensie.nl/piet-van-der-ploeg/metaboliet).

16 In deze analyses wordt doorgaans geen onderscheid gemaakt tussen lozingen en menselijke consumptie. Wel zijn de gegevens die sterk wijzen op een lozing uit de analyses weggelaten (www.trimbos.nl/kennis/feiten-cijfers-drugs-alcohol-roken-rioolwateronderzoek).

17 Gezondheidsincidenten worden door de Monitor Drugsincidenten (MDI) bijgehouden en hebben te maken met acute risico's van drugsgebruik in Nederland, waaronder acute gezondheidsproblemen (www.trimbos.nl/kennis/feiten-cijfers-drugshandel-drugsincidenten/monitoring-drugsincidenten-in-nederland).

is de wereldwijde cocaïneproductie tussen 2014 en 2019 verdubbeld, met in 2019 het hoogste productieniveau ooit (UNODC, 2021a4).¹⁸

Tabel 5.2. Cijfers wereldwijde cocaïneproductie in kilo's en hectares cocaplanten

Cocaïne	Totaal productie cocaïne* in kilo's	Totaal hectare cocaplanten in hectare
2017	1.644.000 - 1.976.000	245.000
2018	1.723.000	244.200
2019	1.784.000	234.200
2020	-	-

* Voor de productiecijfers is er alleen gekeken naar de productie van 100 procent pure cocaïne.

Bron: UNODC, 2019a4; UNODC, 2020a3; UNODC 2021a4.

Zoals tabel 5.2 laat zien, is het aantal hectares dat gebruikt wordt voor de teelt van coca sinds 2018 afgenomen. Dit komt voornamelijk door een afname in Colombia (min 9 procent). In Peru bleef het aantal hectares stabiel en in Bolivia nam het toe (plus 11 procent) (UNODC, 2021a4). Ondanks de afname van het aantal hectares dat in Colombia gebruikt wordt voor de teelt van coca, is het aantal geteelde cocabladeren zelf iets toegenomen. Dit laat zien dat de teelt in Colombia efficiënter is geworden en de opbrengst per hectare is toegenomen (INCB, 2021b; UNODC, 2021a4). In Colombia vindt nog steeds het merendeel van de cocateelt plaats. In 2019 was het land verantwoordelijk voor 64 procent van de mondiale teelt. Peru kwam op de tweede plaats met 23 procent en Bolivia met 11 procent op de derde plek (UNODC, 2021a4).

Op het moment van schrijven van dit rapport zijn data van de wereldwijde hoeveelheden inbeslaggenomen cocaïne in 2020 nog niet beschikbaar. Wel zijn de cijfers van 2017 tot en met 2019 bekend, zie tabel 5.3.

Tabel 5.3. Mondiale inbeslagnamecijfers cocaïne in kilo's

Cocaïne	Totaal inbeslaggenomen*
2017	1.275.000
2018	1.311.000
2019	1.436.000
2020	-

*De inbeslaggenomen hoeveelheden bevatten verschillende niveaus van puurheid.

Bron: UNODC, 2019a4; UNODC, 2020a3; UNODC, 2021a4.

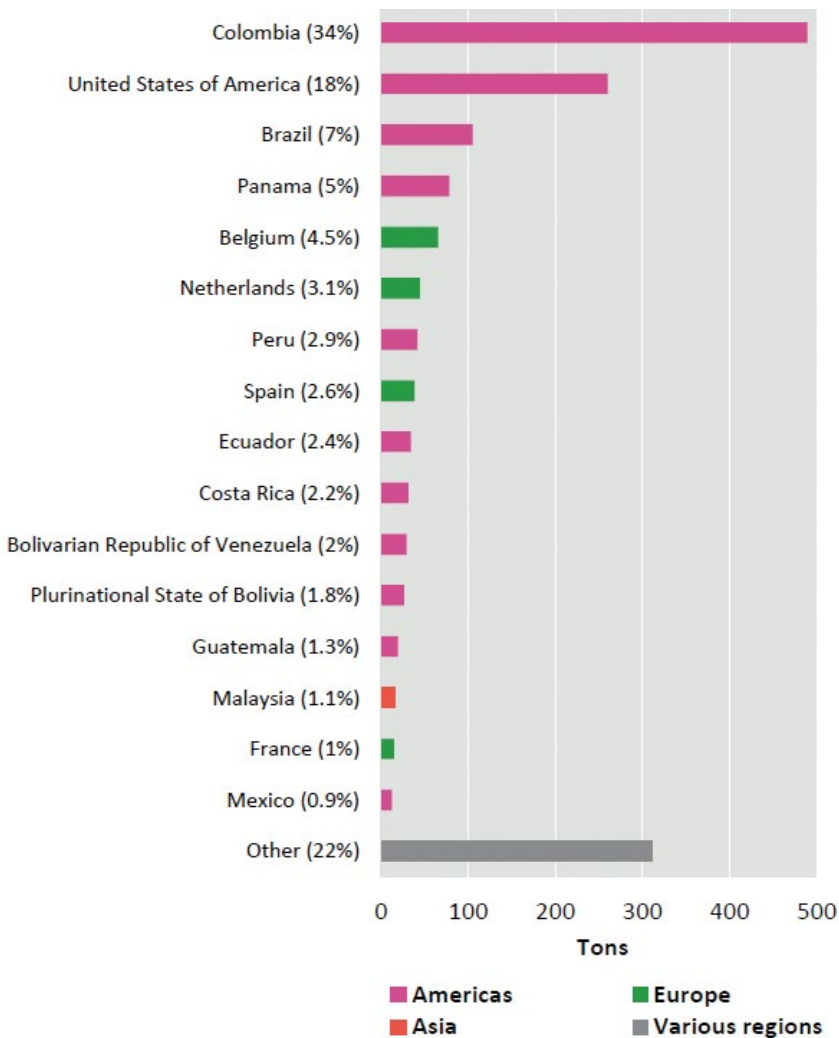
De inbeslagnamecijfers van cocaïne zoals vermeld in tabel 5.3, zijn niet te vergelijken met de cocaïneproductiecijfers vermeld in tabel 5.2. De productiecijfers betreffen pure cocaïne, de inbeslagnamecijfers omvatten gegevens van cocaïne met verschillende niveaus van zuiverheid. Het grootste deel van inbeslagnames van cocaïne in 2017 gebeurde op zee of bij zeehavens (55 procent). 25 procent is op land geconfisqueerd en 15 procent op luchthavens (EMCDDA, 2019a). Voor de jaren na 2017 is de verdeling niet bekend.

18 De UNODC heeft verschillende cijfers berekend (cf. UNODC, 2019a4; UNODC, 2020a3). Om verwarring te voorkomen, zijn we voor dit rapport zoveel mogelijk uitgegaan van de meest recente UNODC rapportage van 2021. Overigens is de mondiale opiumpapaerverteelt groter dan de cocateelt (UNODC, 2021a2; zie ook hoofdstuk 7).

In de periode 2017 tot en met 2019 nam het aantal inbeslaggenomen kilo's toe. In 2019 werd een recordhoogte van 1.436.000 kilo in beslag genomen. Dit is een stijging van 9,6 procent ten opzichte van 2018. Mogelijk komt dit door een toename van de productie en/of handel in de afgelopen jaren. Daarnaast veronderstelt de UNODC dat het ook een gevolg kan zijn van een grotere efficiëntie van de rechtshandhaving (UNODC, 2021a4).

Van de zestien landen die in 2019 de grootste hoeveelheden inbeslaggenomen cocaïne hebben gerapporteerd, lagen elf in Amerika (UNODC, 2021a4). Figuur 5.4 laat zien dat in Colombia, de Verenigde Staten en Brazilië het meeste in beslag is genomen. Ook België, Nederland en Spanje waren verantwoordelijk voor grote hoeveelheden inbeslaggenomen cocaïne.

Figuur 5.4. Inbeslaggenomen cocaïne in kilo's in 2019

Bron: UNODC, 2021a4.

Ook de cocaïnemarkt in Europa en de Europese Unie is omvangrijk. In 2018 werd in de Europese Unie 177.000 kilo in beslag genomen en in 2019 maar liefst 213.000 kilo. 69 procent daarvan werd in België, Nederland en Spanje in beslag genomen (EMCDDA, 2021a). In vrijwel alle landen in Europa zijn de inbeslaggenomen hoeveelheden toegenomen (UNODC, 2021a4).

Naast cocaïne in poedervorm zijn in de Europese Unie ook cocabladeren en kleine hoeveelheden cocapasta in beslag genomen. In 2018 betrof het 243 kilo cocabladeren en 184 kilo cocapasta. Dit kan duiden op een diversificatie van het productieproces door sommige criminele netwerken. In voorgaande jaren werden cocaïne laboratoria in Europa voornamelijk gebruikt als secundaire extractiefaciliteiten, om cocaïne te winnen uit dragermaterialen waarin het is verwerkt of verstopt, niet om cocaïne te produceren uit cocabladeren of cocapasta (EMCDDA, 2020a). Dit wordt verder beschreven in paragraaf 5.3.4.

Figuur 5.5. Aantal inbeslagnames in de Europese unie in 2019 en hoeveelheid in kg

*EU + 2 verwijst naar de EU + Noorwegen en Turkije.

Bron: EMCDDA 2021a.

De zuiverheid van cocaïne vertoont de afgelopen tien jaar een stijgende trend, zowel op groothandelsniveau als op consumentenniveau. Op groothandelsniveau is de zuiverheid relatief hoog, namelijk boven de 85 procent. Dit wijst op een grote beschikbaarheid van cocaïne in Europa (EMCDDA, 2019a).

Op consumentenniveau is de zuiverheid met 57 procent gestegen tussen het indexjaar 2009 en 2019, zoals te zien in figuur 5.5. terwijl de consumentenprijzen van cocaïne stabiel zijn gebleven (EMCDDA, 2021a). Ook dit suggereert dat de beschikbaarheid van cocaïne in de Europa ongekend hoog is (EMCDDA, 2020a).

Tabel 5.6. Top tien EU landen en Turkije met de grootste hoeveelheden inbeslaggenomen cocaïnehydrochloride in kilo*

Land	Aantal kg 2017	Aantal kg 2018	Aantal kg 2019	Toe- of afname in % (2019 t.o.v. 2017)
België	44752	53032	65248	45,8
Nederland **	14629	40134	43836	199,7
Spanje	40960	48453	37868	-7,5
Roemenië	8	35	16157	196936,6
Frankrijk	17500	16357	15761	-9,9
Portugal	2734	5541	10567	286,5
Italië ***	4084	3623	8245	101,9
Polen	69	277	2248	3157,7
Letland	2	5	2202	95621,7
Turkije ***	1476	1509	1634	10,8

* afgerond op hele kilo's

** voor Nederland zijn dit de minimumcijfers. Cijfers van inbeslagnames zijn niet compleet.

Daarnaast komen deze cijfers van een andere bron, waardoor zij afwijken van de cijfers uit tabel 5.7.

*** losse vangsten van liters vloeibare cocaïne zijn hierin niet meegenomen.

Bron: Statistical Bulletin 2021 EMCDDA, seizures of drugs.

In tabel 5.6 zijn de tien landen opgenomen waar in 2019 de grootste hoeveelheden cocaïne in beslag zijn genomen van 2017 tot en met 2019. In de laatste kolom is de procentuele toe- of afname weergegeven, waarbij de hoeveelheden in 2019 vergeleken zijn met die in 2017. Wat opvalt, is dat in 70 procent van de landen een toename is geweest in de hoeveelheid inbeslaggenomen cocaïne. Bij sommige landen is de procentuele toe-of afname erg hoog, doordat de inbeslaggenomen hoeveelheden in die landen soms erg klein waren in 2017. Van alle cocaïne-inbeslagnames in 2017 was 83 procent op detailhandelsniveau. De hoeveelheden cocaïne verschillen per inbeslagname in grootte. Vaak gaat het om hoeveelheden onder de 10 gram (EMCDDA, 2019a). Onbekend is waar het EMCDDA de Nederlandse cijfers op heeft gebaseerd. Hierdoor wijken zij af van de door ons gehanteerde cijfers in tabel 5.7. Dit laat zien hoe lastig het is om de cijfers van Nederland inzichtelijk te krijgen. Wel is te zien dat beide tabellen dezelfde trend laten zien voor Nederland, namelijk een jaarlijkse toename in het aantal inbeslaggenomen kilo's.

Indicatie omvang Nederland op basis van inbeslagnamecijfers Nederland

Vergelijkbaar met de rest van de Europese Unie, is in Nederland de afgelopen jaren een toename te zien van het aantal inbeslaggenomen kilo's cocaïne (zie tabel 5.7). In 2018 en 2019 zijn de door de Douane inbeslaggenomen hoeveelheden zelfs nagenoeg verdubbeld. In 2020 is nog steeds een stijging te zien, maar deze is minder groot dan in de jaren daarvoor. De Koninklijke Marechaussee (KMar) nam vergeleken met de Douane veel minder cocaïne in beslag. Dit komt doordat de Douane de goederenstromen controleert en de KMar het grenstoezicht op stromen van mensen (en eventuele bagage), waarmee kleinere hoeveelheden cocaïne gesmokkeld kunnen worden (zie tabel 5.7). Vooral met goederenvervoer over zee kunnen veel grotere volumes cocaïne worden vervoerd, en transport over zee is de meest voorkomende smokkelmethode (zie paragraaf 5.3.2.1). Omdat de politie inbeslagnamecijfers niet eenduidig registreert, zijn deze cijfers in dit hoofdstuk niet meegenomen (voor meer informatie zie hoofdstuk 2 en Bronnen).

Tabel 5.7. Inbeslagnamecijfers van de Douane en KMar in kilo's¹⁹

Cocaïne	Totaal inbeslagnames Douane	Totaal inbeslagnames KMar
2017	10.219	804
2018	21.188	1005
2019	40.095	1067
2020	48.891	948
Totaal	120.393	3824

Bron: Douane en KMar.

Cocaïne met bestemming Nederland wordt ergens anders ingeladen. Voor het fenomeenbeeld drugs zijn van het HARC data verkregen van deze laadlanden.²⁰ Het betreft cijfers van inbeslaggenomen cocaïne die is verscheept met behulp van containervaart in Nederland, over de jaren 2019 en 2020, zie tabel 5.8. Bij een aantal in Nederland geconfisqueerde partijen cocaïne is het laadland onbekend gebleven, bijvoorbeeld omdat de cocaïne aangespoeld op het strand werd gevonden, of in een bestelbusje op de kade, waardoor het niet bekend was uit welke container het kwam.

Voor onderstaand deel is data gebruikt van het HARC-team Rotterdam, deze data wijkt iets af van de totale aantallen inbeslaggenomen cocaïne door een aantal ontbrekende cijfers (zie tabel 5.8). In 2019 zijn door de Douane 134 partijen met cocaïne in de havens van Nederland ontdekt, dit steeg in 2020 naar 148. Het aantal inbeslaggenomen kilo's nam toe van 37.338 kilo in 2019 naar 47.681 kilo in 2020. De inbeslagnames vonden voornamelijk plaats in de haven van Rotterdam, maar ook in Vlissingen en Moerdijk.

In tabel 5.8 is de top vijftien van laadlanden van 2019 en 2020 opgenomen. 41 procent (15.375 kilo) van de in 2019 inbeslaggenomen cocaïne is ingeladen in Brazilië. Ecuador staat met 20 procent (7350 kilo) op de tweede plek als laadland. Costa Rica staat op de derde plek met 5461 kilo (15 procent). Ook vanuit Suriname en Colombia kwamen in 2019 veel zendingen waarbij cocaïne in beslag is genomen.

De hoeveelheid cocaïne ingeladen in Ecuador is in 2020 ruimschoots verdubbeld ten opzichte van 2019, namelijk tot 15.007 kilo in totaal. Ecuador staat daarmee in 2020 op de eerste plek als laadland met het grootste aantal inbeslaggenomen kilo's cocaïne, zo'n 31 procent van het totaal. Brazilië is in 2020 naar de tweede plaats verschoven met 12.093 kilo (25 procent) dit is minder dan in 2019. Costa Rica stond net als 2019 in 2020 op de derde plek met 7372 kilo (15 procent). Opvallend is de toename van het aantal zendingen uit de Dominicaanse Republiek in 2020: van één zending met vijftien kilo in 2019 naar tien zendingen van in totaal 4044 kilo in 2020. Er is ook een grote stijging in het aantal zendingen vanuit Curaçao waargenomen: van drie zendingen naar negen.

¹⁹ Gegevens verkregen van de Douane.

²⁰ Het HARC-Rotterdam is een samenwerkingsverband van de Douane, Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst (FIOD), de Zeehavenpolitie van de Eenheid Rotterdam en het Openbaar Ministerie.

Tabel 5.8. Laadlanden en hoeveelheden in kilo's in 2020 en 2019

Laadland	Totaal kilo's		Aantal zendingen		Gemiddelde aantal kilo per zending	
	2020	2019	2020	2019	2020	2019
Ecuador	15.007	7350 kg	30	38	500	199
Brazilië	12.093	15.375 kg	35	33	346	466
Costa Rica	7372	5461 kg	5	7	1474	780
Dominicaanse Republiek	4044	15 kg	10	1	404	15
Chili	2259	2068 kg	7	2	323	1034
Colombia	1534	2363 kg	11	20	140	124
Peru	1324	96 kg	8	5	165	24
Panama	1077	-	2	-	539	-
Verenigde Staten	856	-	2	-	428	-
Suriname	537	3111 kg	17	15	32	207
Mexico	259	499 kg	2	1	129	499
Nederland	156	-	2	-	78	-
Curaçao	127	352 kg	9	3	14	117
Rusland	35	-	1	-	35	-
China	19	-	1	-	19	-
Totaal	47.681	37.338	148	134	322	285

Bron: HARC-team Rotterdam.²¹

Ten opzichte van 2019 zijn er in 2020 meer kleine zendingen, en ook vaker uit verschillende landen, zoals vanuit Rusland, China, Panama en de Verenigde Staten. Dit lijkt een signaal dat smokkelaars vaker gebruikmaken van andere routes en vertrekpunten (politie-informatie; UNODC, 2020a3). Criminelen lijken op de hoogte te zijn van zogenaamde 'risicolanden', landen waar de ladingen vaker gecontroleerd worden. Daarom gaan zij op zoek naar alternatieve routes om onder de radar van douaneautoriteiten en politie te blijven (politie-informatie).

De wijzigingen in laadlanden zijn mogelijk een gevolg van de COVID-19-pandemie. Tijdens de pandemie kenden meerdere landen een (volledige) *lockdown* en lag de handel tussen landen soms (gedeeltelijk) stil (www.UNCTAD.org; www.Waypointports.com). Dit hield onder andere in dat sommige havens of transportbedrijven (gedeeltelijk) dicht waren en dat er dus alternatieve routes gezocht moesten worden om cocaïne naar Europa te smokkelen. Daarnaast waren in Zuid-Amerika veel landsgrenzen gesloten, waardoor partijen cocaïne beoogde transit- of laadlanden (zoals Brazilië) niet altijd konden bereiken en men moest uitwijken naar andere transitlanden in Zuid- of Midden-Amerika (<https://diplomatie.belgium.be>).

Uit data verkregen van het HARC-team Rotterdam blijkt dat in Nederland het merendeel van de cocaïne in beslag wordt genomen in de haven van Rotterdam. Daarnaast zijn er in 2020 elf inbeslagnames geweest in Vlissingen. Hoewel er in kleinere havens weinig controle is omdat hier weinig grote containervaart binnenkomt, zijn er aanwijzingen dat wel degelijk gebruik wordt gemaakt van havens als IJmuiden, Zeebrugge, Lauwersoog, Harlingen, Den Helder en Urk (politie-informatie). De cocaïne

21 Data verkregen van het HARC-team Rotterdam. Er is een verschil in het totaal aantal in beslag genomen kilo's uit tabel 5.7, dit heeft onder andere te maken met de manier van tellen en een aantal missende gegevens in het document. Zo geeft de Douane aan dat in 2019 40.095 kg cocaïne in beslag is genomen, maar uit de data van het HARC team is dit opgeteld 37.338 kilo

wordt deze havens in gesmokkeld met kleine boten en viskotters. De cocaïne wordt dan gedropt op zee of op zee overgeheveld (politie-informatie). De in Nederland inbeslaggenomen partijen cocaïne zijn over het algemeen ook bestemd voor de handel in en via Nederland (data HARC Rotterdam).

De bestudeerde data van de inbeslagnames van het HARC-team Rotterdam tonen vooral de invoer van cocaïne en zendingen die uitsluitend cocaïne bevatten. De uitvoer van drugs vanuit Nederland is een blinde vlek, de focus van de opsporingsdiensten is hier minder op gericht (Staring et al., 2019). Uit onderzoek door Vermeulen et al. (2018) blijkt dat bij de doorvoer van cocaïne via Nederland hoofdzakelijk polydrugshandel wordt aangetroffen. Er zijn bij het HARC-team geen totaalcijfers bekend van het aantal inbeslaggenomen polydrugszendingen. Uit de voor ons beschikbare data kon dan ook niet worden opgemaakt welke combinaties van cocaïne met andere drugssoorten voorkwamen in de geïmporteerde en geëxporteerde zendingen.

Indicatie omvang Nederland op basis van inbeslagnamecijfers Antwerpen

Het grootste deel van de cocaïne die in de haven van Antwerpen binnenkomt of bedoeld was daar te arriveren, is bestemd voor Nederlandse criminele netwerken. Antwerpen heeft na Rotterdam de grootste importhaven van Europa. In eerdere onderzoeken wordt geschat dat 70 tot 80 procent van de cocaïne transporten die de haven van Antwerpen binnenkomen, voor de Nederlandse criminele markt bestemd is (Boerman et al., 2017; Colman et al., 2018).

Vandaar dat in deze paragraaf ook aandacht wordt besteed aan inbeslagnamecijfers van Antwerpen. De Federale Gerechtelijke Politie (FGP) heeft data ter beschikking gesteld die gebruikt worden in dit rapport. Tabel 5.9 geeft het totaal aantal kilo inbeslaggenomen cocaïne in Antwerpen weer.

Zoals eerder in deze paragraaf is te lezen, stond België in de periode 2017 tot en met 2019 jaarlijks bovenaan de lijst van EU-landen waar de meeste cocaïne in beslag werd genomen. Het merendeel daarvan is in Antwerpen aangetroffen (data FGP). In 2020 is ruim 2451 kilo cocaïne buiten Antwerpen in beslag genomen, 4 procent van het totale aantal in België (data FGP). Ook voor Antwerpen geldt dat het aantal inbeslaggenomen kilo's de afgelopen jaren behoorlijk is toegenomen, hoewel de stijgende trend in 2020 wel iets is afgevlakt. Zie tabel 5.9.

Tabel 5.9. Inbeslagnamecijfers cocaïne Antwerpen in kilo's

	Cocaïne
2017	41.160
2018	50.644
2019	62.102
2020	65.568
Totaal	219.474

Bron: FGP Antwerpen.

In 2020 bestond de top drie van laadlanden uit Ecuador, Guyana en Brazilië. Uit deze landen kwam 58 procent van het totaal aantal zendingen en 56 procent van het totaal aantal geconfisqueerde kilo's. Opvallend is de tweede plaats die wordt ingenomen door Guyana. Dit betrof één zending en de grootste internationale cocaïnevangst ooit, namelijk 11.497 kilo (The Brussels Times, 2020). Omdat Guyana mogelijk een vertekend beeld geeft van de belangrijkste laadlanden van cocaïne met bestemming Antwerpen, is in tabel 5.10 de top vijf van 2019 en 2020 weergegeven. Zowel in 2019 als in 2020 staat Ecuador in de top drie. Het aantal zendingen uit Ecuador is gestegen van 30 naar 43, en het aantal kilo's van 10.237 kilo naar 25.401 kilo cocaïne. Dit is 39 procent van het totaal in 2020. Net zoals in Nederland is er sprake van een flinke toename van het aantal inbeslaggenomen kilo's cocaïne uit Ecuador.

Het aantal zendingen uit Brazilië is afgenomen (van 23 naar 15) en daarmee samenhangend het aantal kilo's, evenals het aantal zendingen (van 18 naar 8) en kilo's uit Colombia. Beide landen staan wel nog in de top vijf van de laadlanden. Het valt op dat Costa Rica niet meer in de top vijf staat in 2020. In 2019 stond Costa Rica nog op de vierde plek met 9176 kilo over negen zendingen, dit is in 2020 gedaald naar 646 kilo over drie zendingen.

Tabel 5.10. Laadlanden en hoeveelheden in 2019 en 2020, bestemming Antwerpen

Laadland	2020	Aantal zendingen	Gemiddeld aantal kilo's per zending	2019	Aantal zendingen	Gemiddeld aantal kilo's per zending
	Totaal aantal kilo's			Totaal aantal kilo's		
Ecuador	25.401	43	591	10.237	30	341
Guyana	11.498	1	11.498	-	-	-
Brazilië	6332	15	422	15.793	23	687
Paraguay	5609	3	1870	5110	3	1703
Colombia	4040	8	505	10.405	18	578

Bron: FGP.

De FGP beschikt over ook over data van internationale inbeslaggenomen partijen cocaïne met als beoogde bestemming België (Antwerpen). In 2019 is er 76.986 kilo cocaïne buiten België inbeslaggenomen en in 2020 daalde dit met ongeveer 12 procent naar 67.780 kilo. Brazilië, Ecuador en Colombia nemen in 2020 verreweg de meeste cocaïne in beslag met bestemming Antwerpen. Data van internationale inbeslagnames van cocaïne met beoogde bestemming Nederland (Rotterdam) zijn bij de politie niet bekend.

Indicatie omvang Nederland op basis van opsporingsonderzoeken in Summ-IT

Tabel 5.11 laat zien dat er in 2019 514 opsporingsonderzoeken waren op het gebied van criminaliteit in relatie tot cocaïne, variërend van straathandel tot groothandel. In 2020 waren dat er 515. Deze opsporingsonderzoeken lopen uiteen van onderzoeken naar straatdealers en tussenhandelaren (een groot deel van de onderzoeken) tot onderzoeken naar grootschalige invoer, doorvoer en uitvoer van grote partijen cocaïne. In beide jaren waren er behoorlijk wat onderzoeken naar cocaïnewaterijen. Van de 514 onderzoeken in 2019 hadden er 99 als onderwerp (criminele activiteit) de 'in- en doorvoer van cocaïne' en dus mogelijk een internationale component. In 2020 gold dat voor 103 van de 515 onderzoeken.

Tabel 5.11 toont verder dat bijna de helft van de onderzoeken ook betrekking had op andere drugs-soorten. In 2019 ging het om 48,8 procent (251 van de 514) en in 2020 om 50,7 procent (261 van de 515).

Tabel 5.11. Verdeling polydrugs in cocaïne onderzoeken in 2019 en 2020

Opsporings-onderzoeken	Totaal	Cocaïne-gerelateerd	Cocaïne-polydrugs	Cocaïne-heroïne	Cocaïne-syndru	Cocaïne-chemicaliën	Cocaïne-cannabis
2019	1.086	514	251	92	290	28	146
2020	968	515	261	96	320	46	153

Bron: Summ-IT.

De andere drugssoorten sluiten elkaar niet uit. Sterker nog, vaak werden er meerdere drugssoorten aangetroffen of onderzocht naast cocaïne. Waar sprake was van polydrugshandel, ging het naast cocaïne het vaakst om synthetische drugs. In de meeste gevallen betrof dat MDMA, maar in 2020 is er ook een opvallende toename van het aantal onderzoeken waarin speed/amfetamine voorkwam. Daarnaast komen cannabis en heroïne (opium/morfine) relatief vaak voor in onderzoeken naar cocaïne.

Voor de jaren 2017 en 2018 is er slechts gekeken naar de classificatie van de opsporingsonderzoeken, zonder deze stuk voor stuk na te lopen. In beide jaren zijn evenveel opsporingsonderzoeken (namelijk 132) en hebben één van de volgende classificaties: in-, uit- en doorvoer cocaïne, handel in cocaïne en laboratorium cocaïne.

Indicatie omvang Nederland op basis van rechtshulpverzoeken LURIS

Opgemerkt moet worden dat bij de registratie van rechtshulpverzoeken in relatie tot drugs, maar liefst 79,4 procent is gelabeld als *verdovende middelen algemeen*²² (zie hoofdstuk 2 en Bronnen). Voor de rechtshulpverzoeken die als cocaïnegerelateerd zijn geregistreerd, geldt daarom dat deze slechts indicatief zijn voor wat daadwerkelijk aan rechtshulpverkeer op dat vlak plaatsvindt. In de jaren 2017 tot en met 2020 waren er in totaal 1347 rechtshulpverzoeken cocaïnegerelateerd (zie tabel 5.12). Het aantal inkomende rechtshulpverzoeken (1037) ligt - vergelijkbaar met cannabis, synthetische drugs en heroïne - een stuk hoger dan het aantal uitgaande rechtshulpverzoeken (310). Het totaal aantal cocaïnegerelateerde rechtshulpverzoeken daalde in 2018 en 2019, maar steeg weer in 2020.

Tabel 5.12. Inkomende en uitgaande cocaïnegerelateerde rechtshulpverzoeken

	2017	2018	2019	2020	2017 t/m 2020
Inkomend	323	243	221	250	1037
Uitgaand	113	63	59	75	310
Totaal	436	306	280	325	1347

Bron: LURIS.

In tabel 5.13 is een uitsplitsing gemaakt van de top vijf landen met het meest aantal cocaïnegerelateerde rechtshulpverzoeken. Vergelijkbaar met andere drugssoorten staan Duitsland en België bovenaan en zijn samen goed voor ongeveer 40 procent van alle cocaïnegerelateerde rechtshulpverzoeken.

Interessant om te melden is dat Suriname alleen bij cocaïnegerelateerde rechtshulpverzoeken op de tiende plaats staat en dat dit het enige land is binnen de top tien waarbij sprake is van meer uitgaande verzoeken vanuit Nederland dan inkomende.

Voor Curaçao en Colombia (net buiten de top tien) geldt ook dat vaker sprake is van uitgaande dan van inkomende rechtshulpverzoeken. Mogelijk heeft dit te maken met de positie die deze landen innemen in de mondiale cocaïnehandel met een relatie naar Nederland (zie paragraaf 5.3).

22 De verzoeken die opgenomen zijn in deze categorie hebben de volgende labels gekregen: verdovende middelen algemeen, EOB illegale handel in verdovende middelen en psychotrope stoffen.

Tabel 5.13. Top vijf landen met het meest aantal cocaïnegerelateerde rechtshulpverzoeken

	2017	2018	2019	2020	2017 t/m 2020
Bondsrepubliek Duitsland	114	65	69	83	331
Inkomend	98	57	64	77	296
Uitgaand	16	8	5	6	35
België	76	44	28	55	203
Inkomend	45	36	22	47	150
Uitgaand	31	8	6	8	53
Frankrijk	40	33	23	24	120
Inkomend	32	32	21	20	105
Uitgaand	8	1	2	4	15
Verenigd Koninkrijk	25	21	18	24	88
Inkomend	24	19	16	22	81
Uitgaand	1	2	2	2	7
Spanje	14	16	16	15	61
Inkomend	8	11	11	11	41
Uitkomend	6	5	5	4	20

Bron: LURIS.

5.2.3 Conclusie

In deze paragraaf is gekeken naar de omvang van de cocaïnemarkt, zowel vraag als aanbod. Hierbij is ingegaan op het wereldwijde beeld, de situatie in Europa en vervolgens in Nederland. Op de gebruikersmarkten laat het mondiale cocaïnegebruik sinds 2017 een stijgende lijn zien. Jaarlijks komen er ongeveer een miljoen gebruikers bij in de leeftijdsgroep van 15-64 jarigen, met in 2019 in totaal 20 miljoen gebruikers. In Europa is cocaïne op cannabis na de meest gebruikte drug. Uit schattingen blijkt dat er in 2020 ongeveer 3,5 miljoen gebruikers waren in de leeftijdsgroep van 15-64 jaar. Het gebruik van cocaïne in Nederland ligt daarbij boven het Europese gemiddelde. Cocaïne wordt relatief vaak in combinatie met andere drugs gebruikt.

Voor het aanbod van cocaïne is er gekeken naar de productie- en inbeslagnamecijfers. Inbeslagnamecijfers kunnen als ondergrens worden beschouwd van wat er daadwerkelijk aan cocaïnehandel plaatsvindt. Mondiaal nam de productie vanaf 2017 toe, met in 2019 het hoogste productieniveau ooit. De teelt, die over het algemeen plaatsvindt in Zuid-Amerikaanse landen in het Andes-gebergte, is efficiënter geworden aangezien de opbrengst per hectare toenam. Het merendeel van de cocateelt vindt nog steeds plaats in Colombia. Peru en Bolivia komen op de tweede en derde plaats.

Op mondiaal niveau nam het aantal inbeslaggenomen kilo's in de periode van 2017 tot en met 2019 toe, met in 2019 een recordhoogte van 1.436.000 kilo.

In Europa waren achtereenvolgend België, Nederland en Spanje verantwoordelijk voor de grootste hoeveelheden inbeslaggenomen cocaïne. In 2019 werd in de Europese Unie 213.000 kilo geconfisqueerd. In bijna alle landen in Europa namen de inbeslaggenomen hoeveelheden toe. De zuiverheid van cocaïne is daarbij in de afgelopen tien jaar zowel op groothandelsniveau als op consumentenniveau toegenomen, met op groothandelsniveau een zuiverheid van boven de 85 procent. Dit wijst op een grote beschikbaarheid van cocaïne in Europa.

Voor een indicatie van de omvang in Nederland is gekeken naar de inbeslagnamecijfers van Nederland en van Antwerpen, het aantal opsporingsonderzoeken binnen de politie en rechtshulpverzoeken. Het aantal inbeslagnames van cocaïne in Nederland nam toe. In 2020 kwam de meeste inbeslaggenomen cocaïne in Nederland uit Ecuador en daarna uit Brazilië. In 2019 was dit andersom en stond Brazilië op de eerste plaats. In beide jaren stond Costa Rica als laadland op de derde plaats. Ten opzichte van 2019 zijn er daarnaast in 2020 meer kleine zendingen, en vaker uit verschillende landen afkomstig. Dit lijkt een signaal dat smokkelaars vaker gebruikmaken van andere routes en vertrekpunten.

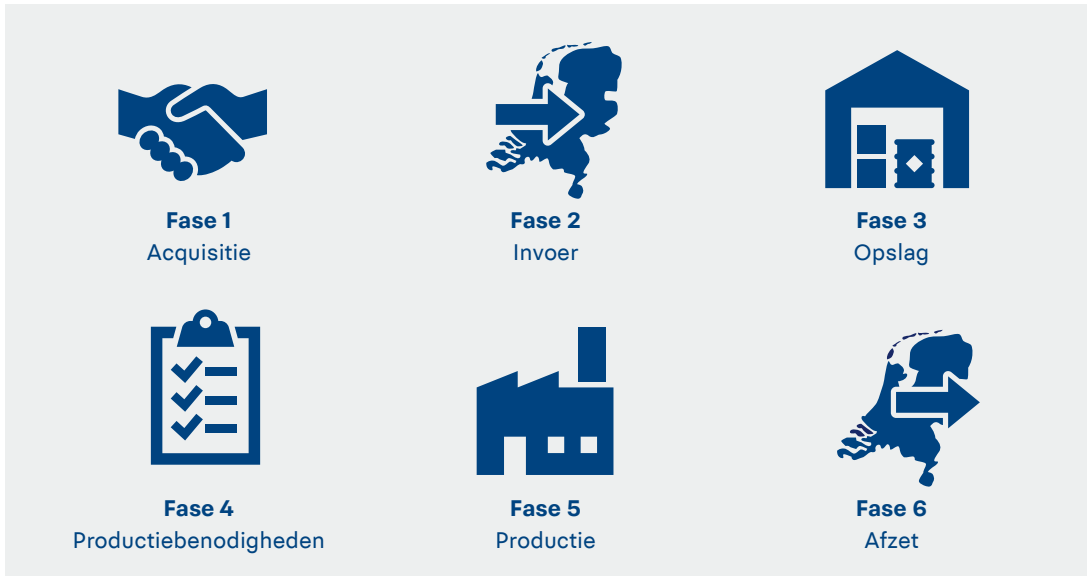
In Nederland zelf wordt het merendeel van de cocaïne in beslag genomen in de haven van Rotterdam. Er is een enorme toename van het aantal zendingen uit de Dominicaanse Republiek waargenomen in 2020: van één zending met 15 kilo in 2019 naar 10 zendingen van in totaal 4044 kilo in 2020.

Ook in Antwerpen nam het aantal inbeslaggenomen kilo's de afgelopen jaren behoorlijk toe. In 2020 bestond de top drie van laadlanden uit Ecuador, Guyana en Brazilië, waarbij de inbeslaggenomen cocaïne uit Guyana bestond uit één grote inbeslagname, wat mogelijk zorgt voor een vertekend beeld. In 2019 waren er in Nederland 514 opsporingsonderzoeken en in 2020 515 opsporingsonderzoeken in relatie tot cocaïne. Ongeveer de helft hiervan waren polydrugsonderzoeken. Waar sprake was van polydrugshandel, ging het naast cocaïne het vaakst om synthetische drugs. In de meeste gevallen betrof dat MDMA, maar in 2020 is er ook een opvallende toename van het aantal onderzoeken waarin speed/amfetamine voorkwam.

In de jaren 2017 tot en met 2020 waren er in totaal 1347 cocaïnegerelateerde rechtshulpverzoeken. De landen met de meeste cocaïnegerelateerde rechtshulpverzoeken waren achtereenvolgend Duitsland, België, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Spanje. Hierbij waren Duitsland en België samen goed waren voor 40 procent, wat vergelijkbaar is met andere drugssoorten. Suriname staat echter alleen bij cocaïnegerelateerde rechtshulpverzoeken in de top tien, en dit is ook het enige land binnen de top tien waarbij sprake is van meer uitgaande verzoeken vanuit Nederland dan inkomende verzoeken.

5.3 Aard cocaïnemarkt

Bij de beschrijving van de aard van de cocaïnemarkt maken wij gebruik van een crime script. Tijdens de analyse en het onderzoek dat ten grondslag lag aan dit rapport is gebleken dat alle in dit rapport beschreven thematische drugsfenomenen – cannabis, cocaïne, synthetische drugs en heroïne – vergelijkbare componenten/fasen en, daarmee samenhangend, vergelijkbare crime scripts kennen. Voor meer informatie: zie hoofdstuk 2. Voor het crime script cocaïne zijn dan ook de faseringen en benamingen gebruikt zoals beschreven in hoofdstuk 2. Voor de nadere uitwerking is gebruik gemaakt van het voor en binnen de Intelcel cocaïne van de DLIO van de Landelijke Eenheid ontwikkelde crime script (cf. Krekel, 2019). De positie van Nederland als cocaïne transithub vormt bij de beschrijving het uitgangspunt, maar logischerwijze wordt ook het mondiale en Europese perspectief meegenomen. De via Nederland georganiseerde cocaïnehandel is immers transnationaal van aard. Criminaliteit wordt over grenzen heen gecoördineerd en behelst de betrokkenheid van netwerken en subjecten uit meerdere landen. Lang niet alle fasen van het crime script cocaïne spelen zich dan ook in Nederland af, maar zijn wel onlosmakelijk verbonden met de cocaïnehandel via Nederland. Zie figuur 5.14.

Figuur 5.14. Crime script cocaïne

Bij acquisitie gaat het om acquisitie van het halffabricaat of eindproduct in het bronland en alles wat daarbij komt kijken.

Bij invoer gaat het om het transport van het halffabricaat of het eindproduct van het bronland naar Nederland en alle logistieke processen die daarbij komen kijken. Ook gaat het hierbij om de uithaal van de zendingen cocaïne uit de (lucht)havens.

Bij opslag gaat het om de daadwerkelijke opslag van de halffabricaten of het eindproduct in Nederland. Dit kan in allerlei soorten locaties plaatsvinden zoals loodsen, woonhuizen, bedrijfslocaties, auto's en dergelijke.

Bij productiebenodigheden gaat het om alle hardware en chemische benodigheden die nodig zijn voor de verdere verwerking van halffabricaten tot het eindproduct, of de productie van cocaïne van de grondstoffen tot het eindproduct.

Bij productie gaat het om de daadwerkelijke verwerking (inclusief het uitwassen) van halffabricaten tot het eindproduct en de daadwerkelijke productie van het eindproduct vanaf de grondstoffen, waarbij dit plaatsvindt in Nederland. Hieronder valt ook nog het versnijdingsproces met behulp van versnijdingsmiddelen.

Bij de afzet gaat het om de distributie van het eindproduct of halffabricaten in Nederland, of wanneer er sprake is van doorvoer, de uitvoer naar het buitenland. Hieronder vallen ook de tussenhandel en de uiteindelijke handel op straat.

5.3.1 Acquisitie - fase 1

Zoals in paragraaf 5.2.2 naar voren kwam, bevinden bijna alle cocaplantages zich in Colombia, Peru en Bolivia. In 2017 zou Colombia goed zijn geweest voor maar liefst 70 procent van de mondiale cocaproductie, Peru voor ruim 20 procent en Bolivia voor 10 procent (UNODC, 2020a3).

Ook het overgrote deel van de ontmantelde cocaïne laboratoria wereldwijd bevinden zich in Colombia, Peru en Bolivia. In de afgelopen jaren zijn daarnaast in Zuid-Amerika grote hoeveelheden chemische middelen die gebruikt worden voor de productie van cocaïne (zoals kaliumpermanganaat,

salpeterzuur²³, natriumhypochloriet²⁴, natriummetabisulfiet²⁵ en calciumchloride²⁶) in beslag genomen. Colombia was in 2016 en 2017 verantwoordelijk voor 96 tot 99 procent van de inbeslaggenomen kaliumpermanganaat (EMCDDA & Europol, 2019).

Om cocaïne te kunnen produceren, moeten verschillende chemische processen na elkaar worden doorlopen. Eerst worden de cocabladeren omgezet in cocaïnepasta of bazooka. Hiervoor gebruikt men calciumcarbonaat of andere kalkproducten en kerosine. Afhankelijk van het gehalte aan cocaïne in de bladeren, levert duizend kilo aan cocabladeren ongeveer vier kilo bazooka op. Vervolgens wordt op basis van cocaïnepasta, cocaïnebase (basecoke) geproduceerd. Hiervoor noodzakelijke chemische stoffen zijn onder meer zwavelzuur of zoutzuur en kaliumpermanganaat. Dit wordt purificatie genoemd. Omdat de productie van cocaïnebase meer apparatuur vereist, wordt dit meestal ergens anders uitgevoerd. Om tot slot cocaïnebase - met behulp van onder andere aceton of ether en zoutzuur - om te kunnen zetten in cocaïnehydrochloride oftewel snuifbare cocaïne, moet kristallisatie plaatsvinden. Over het algemeen kan men uit vier kilo bazooka twee kilo snuifbare cocaïne maken.

Uit politie-informatie blijkt dat kopers van cocaïneblokken de voorkeur hebben voor cocaïneblokken die in Colombia, Peru of Bolivia geproduceerd zijn. Daarom wordt cocaïne door Nederlandse criminele netwerken vaak daar, of in nabijgelegen buurlanden gekocht.

5.3.2 Invoer - fase 2

Om cocaïne vanuit Zuid-Amerika naar Europa te smokkelen, moet een lange weg worden afgelegd. Het transport kan alleen over zee of via de lucht plaatsvinden. Smokkelaars gebruiken over het algemeen de legale infrastructuur om hun illegale zendingen te maskeren (McDermott et al., 2021; EMCDDA & Europol, 2019). Deze paragraaf gaat in op de invoer en de daaronder vallende subfase transport en logistiek, en de subfase uithaal.

5.3.2.1 Transport en logistiek

Cocaïnesmokkelaars gebruiken een grote verscheidenheid aan routes en methoden om cocaïne naar Europa te smokkelen. Hieronder bespreken wij de belangrijkste smokkelroutes en smokkelmethoden, wat tegelijkertijd inzicht geeft in het logistieke proces dat daarmee samenhangt.

Smokkelroutes

Partijen cocaïne kunnen rechtstreeks vanuit de productielanden Colombia, Peru en Bolivia naar Europa worden uitgevoerd, maar dit kan ook via transitlanden, in onder meer Zuid-Amerika, Midden-Amerika en de Cariben. De cocaïne wordt via land-, lucht- of zeeroutes naar de transitlanden vervoerd.

De belangrijkste transitlanden in Zuid- en Midden-Amerika zijn Brazilië, Ecuador, Venezuela, Panama en Paraguay (EMCDDA & Europol, 2019; UNODC, 2021a4; www.europol.europa.eu). Brazilië is

23 Salpeterzuur wordt gebruikt als vervangingsmiddel voor kaliumpermanganaat dat wordt gebruikt bij de zuivering van cocapasta (EMCDDA & Europol, 2019).

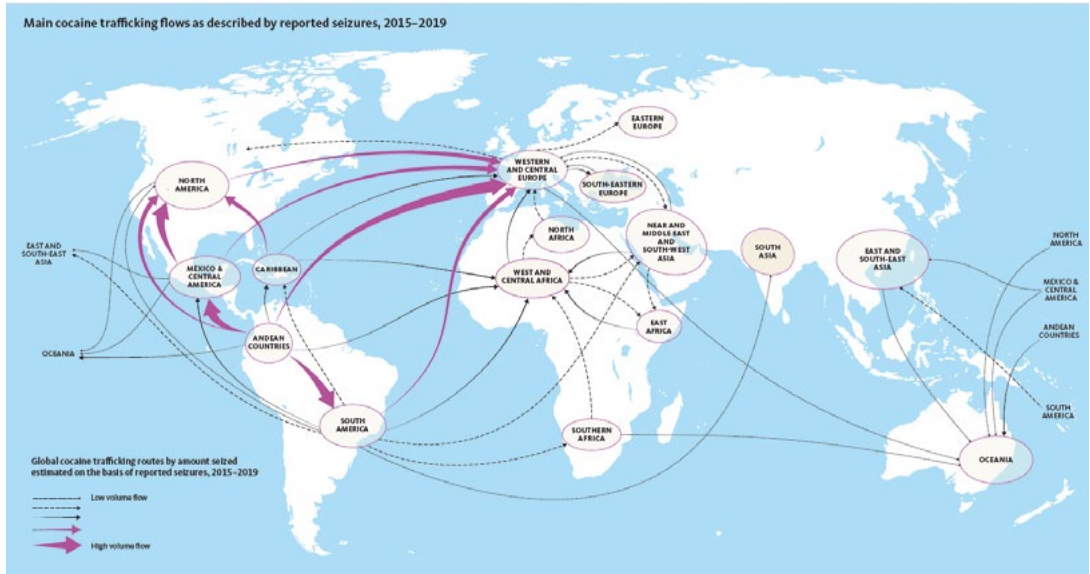
24 Natriumhypochloriet is de actieve stof in de meeste bleekmiddelen die worden gebruikt om huishoudelijke oppervlakten te bleken en schoon te maken. Natriumhypochloriet vormt in water een stof, waterstofhypochloriet, die een oxiderende werking heeft. Dit betekent dat zuurstof uit waterhypochloriet reageert met organische materialen, die op het schoon te maken oppervlak aanwezig zijn. Voorbeelden hiervan zijn vuilresten, kleurstoffen, bacteriën en schimmels. Door de reactie breken organische materialen grotendeels af en kun je ze met water wegspoelen. Bron: <https://waarzitwatin.nl/stoffen/natriumhypochloriet>.

25 Natriummetabisulfiet is een reductiemiddel dat wordt gebruikt bij het standaardiseren van cocaïnebase (EMCDDA & Europol, 2019).

26 Calciumchloride is een droogmiddel voor oplosmiddelen (EMCDDA & Europol, 2019).

gezien de grootte van het land en het aantal internationale havens populair onder smokkelaars. Ook Ecuador is een geliefd transitland, vanwege de goede geografische ligging tussen de verschillende productielanden. Vanuit de transitlanden wordt de cocaïne richting andere regio's vervoerd, vooral naar Noord-Amerika en Europa, zie figuur 5.15.

Figuur 5.15. Cocaine transitroutes

Bron: UNODC, 2021.

Volgens Europol vormt Midden-Amerika een steeds belangrijkere transitregio (Europol, 2021a). Vanuit de productielanden worden ladingen cocaïne vervoerd naar onder meer Panama, Honduras, Guatemala en Costa Rica en van daaruit via lucht- en zeeroutes naar Europa (Boerman et al., 2017; InSight Crime, 2020a,b; UNODC, 2020a3). Vooral Panama ziet de laatste jaren een enorme toename in het aantal inbeslagnames van cocaïne, in de eerste helft van 2021 stond de teller al op bijna vijftig ton (InSight Crime, 2020b; UNODC, 2021a4).

Een andere smokkelroute loopt via de Cariben. Vanuit de productielanden worden partijen cocaïne naar Venezuela getransporteerd en van daaruit naar landen in het Caribisch gebied, vooral Jamaica en de Dominicaanse Republiek. Via het Caribisch gebied worden de drugs vervolgens via de lucht of over zee naar Europa vervoerd (EMCDDA & Europol, 2019; McDermott et al., 2021). Onder Nederlandse subjecten is de Dominicaanse republiek een gewild transitland. Daarnaast wordt cocaïne onder meer via Suriname en Curaçao naar Nederland gesmokkeld (politie-informatie).

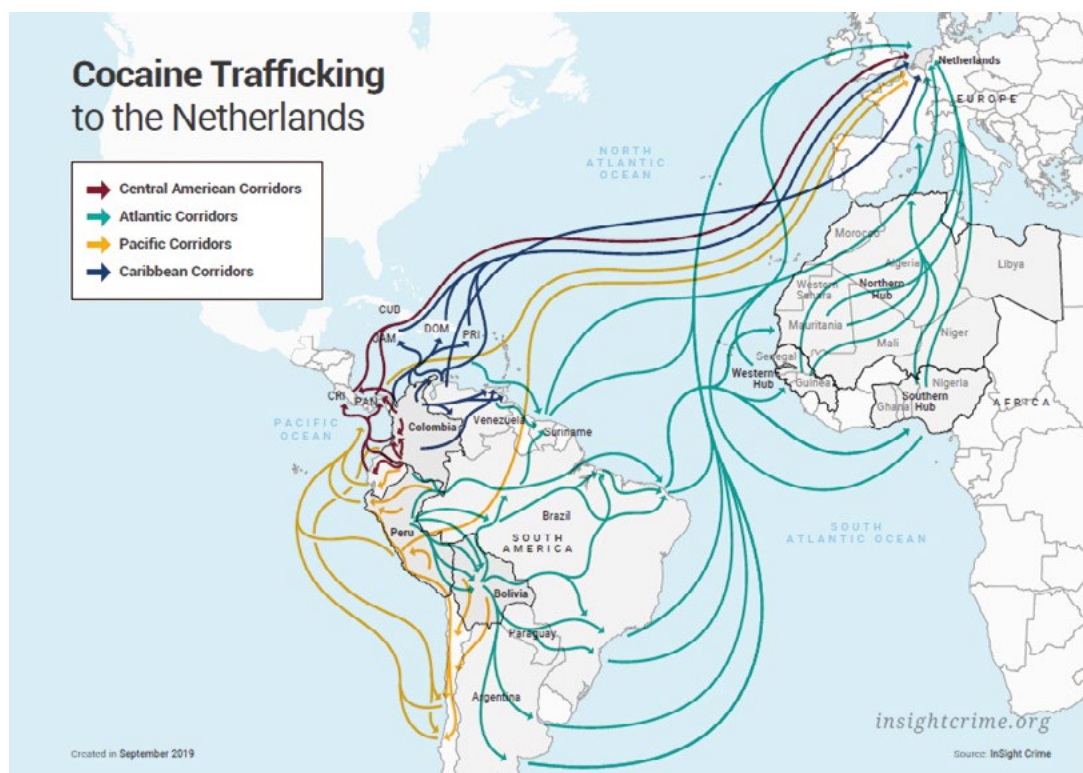
Aan de andere kant van de Atlantische Oceaan vormt (West-)Afrika ook een transitregio voor de smokkel van cocaïne naar Europa. Transporten naar het Afrikaanse continent gaan via de lucht en over zee (politie-informatie; Sampó, 2019; UNODC, 2021a4).

Er zijn signalen dat (West-)Afrika de laatste jaren vaker als transithub fungeert. Criminele netwerken en subjecten werken mogelijk samen met bepaalde Afrikaanse overheidsambtenaren, wat deze routes minder riskant maakt dan de rechtstreekse routes naar Europa (politie-informatie; Sampó, 2019). De ladingen cocaïne worden onder andere via West-Afrika naar de Noord-Afrikaanse landen getransporteerd en daar via de oude hasjsmokkellijnen vanuit Marokko/Noord-Afrika of de heroïnesmokkellijnen vanuit Oost-Afrika Europa ingevoerd. (www.europol.europa.eu; McDermott et al.,

2021; UNODC & Europol, 2021). Belangrijke transitlanden in Afrika zijn Marokko, Mauritanië, Guinea-Bissau, Kaapverdië, Nigeria, Benin, Ethiopië en Zuid-Afrika (UNODC, 2021a4). Zie voor de genoemde smokkellijnen ook de hoofdstukken 4 en 7.

De hierboven geschetste routes worden ook gebruikt voor de door- en invoer van cocaïne naar Nederland, zoals is te zien in figuur 5.16.

Figuur 5.16. Cocaïnesmokkelroutes richting Nederland

Bron: InSight Crime, 2021.

Het merendeel van de cocaïne wordt met behulp van container *shipping* verscheept en komt Europa binnen via zeehavens. De havens van Antwerpen, Rotterdam en Valencia en Algeciras in Spanje zijn al jaren de belangrijkste importhavens. Ook de havens van Hamburg, Le Havre en het Italiaanse Gioia Tauro worden steeds belangrijker voor de invoer van partijen cocaïne (EMCDDA & Europol, 2019). Geschat wordt dat 70 tot 80 procent van de cocaïne transporten die in de haven van Antwerpen arriveert, voor de handel via Nederland bestemd is (Boerman et al., 2017; Colman et al., 2018; UNODC & Europol, 2021). Zo vond in 2020 een enorme vangst van 4,3 ton cocaïne in een loods in Deurne (België) plaats. In de loods waren verschillende containers en vuurwapens aanwezig. Bij dit opsporingsonderzoek van de FGP zijn veertien personen aangehouden met de Nederlandse en Surinaamse nationaliteit (FGP Antwerpen, 2020). Ook begin 2021 zijn in de havens van Hamburg en Antwerpen binnen anderhalve week meer dan 23 ton cocaïne met als eindbestemming Nederland onderschept (Politie, 2021c).

Niet alleen de havens van Antwerpen en Hamburg worden misbruikt voor de invoer van cocaïne met (tussen)bestemming Nederland. Nederlandse netwerken en subjecten maken ook gebruik van andere Europese havens, zoals onder meer het eerdergenoemde Le Havre en de Spaanse havens. Nederland is daarmee een belangrijke transithub voor de in- en doorvoer van cocaïne, waarbij criminele netwerken en subjecten veelvuldig gebruikmaken van de bestaande Nederlandse infrastructurele voorzieningen en economische stromen (Abraham et al., 2021). Dit principe staat bekend als transitcriminaliteit (Kleemans, 2002; Kruisbergen et al., 2012), waarbij criminelen dezelfde gelegenheidsstructuren gebruiken die ook legale economische activiteiten faciliteren. Vandaar dat ook de haven van Rotterdam een cruciale rol speelt bij de invoer van cocaïne naar Europa: het is de grootste haven van Europa. Via container shipping en de goede en efficiënte infrastructuur van deze haven kunnen criminelen grote hoeveelheden cocaïne naar Nederland smokkelen en verder distribueren. Maar dit gebeurt ook via kleinere (zee-)havens: in 2020 werd 4500 kilo cocaïne onderschept in de haven van Vlissingen (Omroep Zeeland, 2020).

Hoewel het merendeel van de cocaïne wordt gesmokkeld met behulp van zeevaart en Nederland binnenkomt via zeehavens, wordt ook misbruik gemaakt van luchtvaart, bijvoorbeeld via commerciële lijnen (passagiers en bagage), luchtvracht of postpakketten (Abraham, et al., 2021; Boerman et al., 2017; McDermott et al., 2021).

Er zijn signalen van het gebruik van chartervluchten direct uit Zuid-Amerika naar Europa (McDermott et al., 2021). Er zijn gevallen bekend van vluchten vanuit Colombia en Uruguay naar het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Zwitserland (InSight Crime 2021; McDermott et al., 2021).

Volgens de KMar wordt er voor de cocaïnesmokkel naar Nederland via het luchtsegment veelal gebruikgemaakt van commerciële vluchten (KMar, 2021). Op Schiphol komt cocaïne via passagiersstromen voornamelijk binnen via transitlanden in het Caribisch gebied en dan met name Curaçao en Suriname. Schiphol is de enige luchthaven die directe verbindingen heeft met deze transitlanden, wat kan verklaren dat dit fenomeen niet zichtbaar is op de overige luchthavens. Ook worden Brazilië en Aruba opgemerkt als transitlanden waar vandaan cocaïne via drugskoeriers of reizigersbagage naar Schiphol wordt gesmokkeld (KMar, 2021; Van Wijk et al., 2020).

Het overgrote deel van de onderschepte cocaïnezzendingen in de vrachstroom blijkt afkomstig uit Suriname (Van Wijk et al., 2020). Volgens de KMar is georganiseerde cocaïnesmokkel met name zichtbaar op Schiphol. Daarnaast kan ook Maastricht Aachen Airport, vanwege vrachtluchten vanuit Zuid-Amerika, een knooppunt vormen voor cocaïnesmokkel (KMar, 2021).

Smokkelmethoden

Er zijn veel methoden om cocaïne te smokkelen en criminele netwerken die betrokken zijn bij cocaïnesmokkel zijn bijzonder adaptief. Zij kunnen smokkelmethoden aanpassen aan de activiteiten van de opsporingsdiensten (Staring et al., 2019).

Omdat er erg veel verschillende methoden zijn om cocaïne te smokkelen, worden in dit hoofdstuk alleen de nieuwe, meest opvallende of veelgebruikte methoden behandeld. De mogelijkheid bestaat dat de COVID-19-pandemie voor veel smokkelaars een reden is geweest om hun gebruikelijke smokkelmethoden aan te passen (EMCDDA, 2020c).

Smokkelmethoden in het maritieme segment

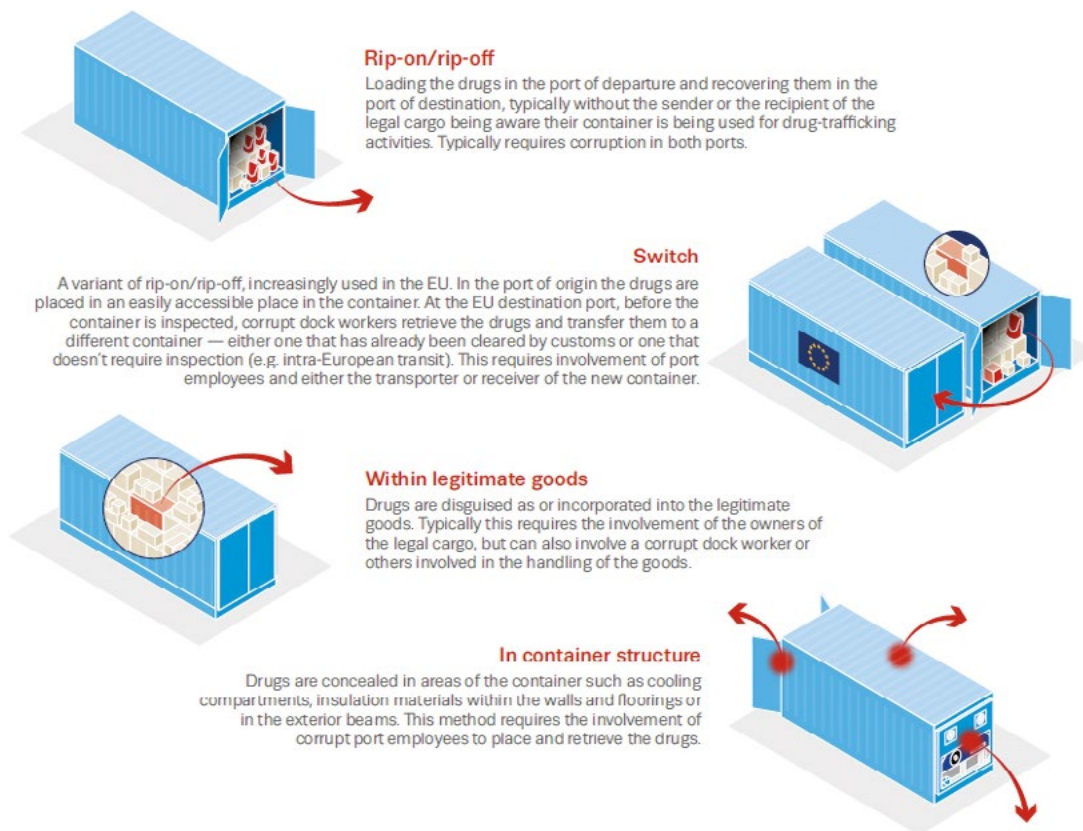
De meest gebruikte smokkelmethode binnen het maritieme segment is smokkel met behulp van containerschepen. De cocaïne wordt vaak in containers verborgen. De smokkel van cocaïne door scheepscontainers tijdens COVID-19-pandemie lijkt bijna niet aangetast, gezien de vele inbeslagnames van grote partijen in Europese havens (EMCDDA, 2020c).

Tussen maart 2017 en april 2018 werd 44 procent van de wereldwijde onderschepte cocaïne op maritieme routes gevonden. In heel 2017 was dit zelfs 55 procent. Dit lijkt weinig, maar een groot deel wordt al in de producerende landen in beslag genomen. De exploitatie van maritieme routes blijft een groot probleem. Jaarlijks worden meer dan 750 miljoen 20ft²⁷ containers vervoerd over zee, verantwoordelijk voor 90 procent van de wereldwijde vrachthandel. Daarbij wordt minder dan 2 procent van alle scheepscontainers wereldwijd gecontroleerd (EMCDDA & Europol, 2019).

Bij het huren van containers zijn smokkelaars, net als bonafide transporteurs, gebonden aan de normale gang van zaken in de zeevrachtbranche. Ze kunnen een volledige container huren (*Full Container Load, FCL*) of een deel van een container (*Less than Container Load, LCL*); (www.bsf.nl). In het laatste geval wordt de container gedeeld met verschillende andere transporteurs (vaak uit het legale circuit), wat dan voordeliger is (www.bsf.nl). Daarnaast zijn er nog verschillende soorten contracten mogelijk tussen kopers en verkopers van de vracht (in het illegale circuit ook wel de deklading genoemd).

De meest voorkomende smokkelmethoden met containers zijn te vinden in figuur 5.17.

Figuur 5.17. Meest voorkomende methoden met containers

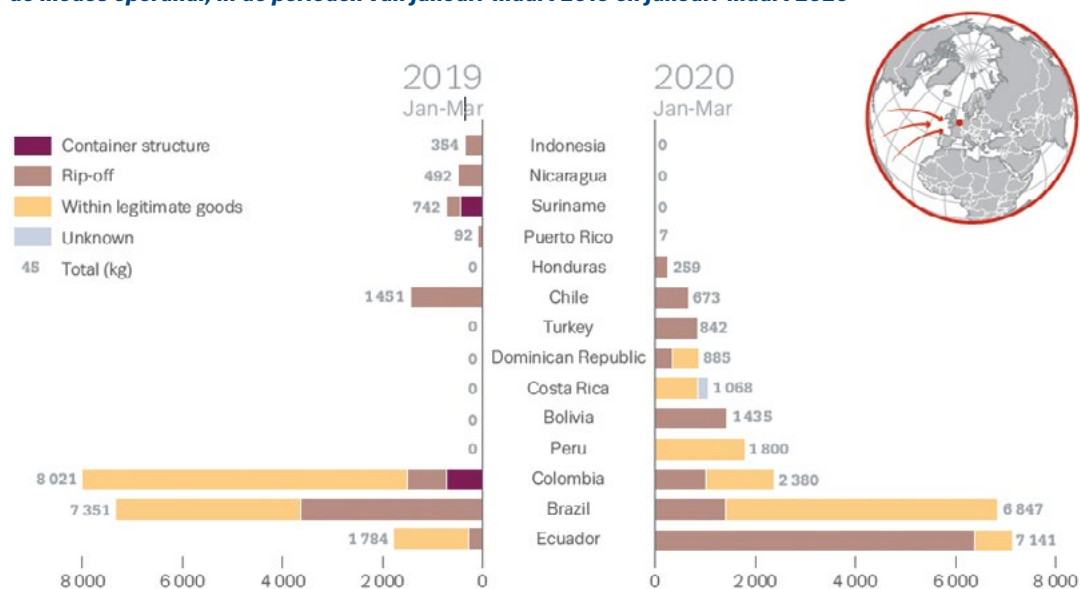
Bron: EMCDDA & Europol, 2019.

27 20ft staat voor 20 voet. Een equivalente eenheid van 20 voet vertegenwoordigt de laadcapaciteit van een standaard multi-modale container (EMCDDA & Europol, 2019).

Bij de rip-on/rip-off-methode wordt vaak gebruik gemaakt van sporttassen die direct achter de deur in de container worden gezet. De switch-methode is een variant op de rip-on/rip-off-methode, waarbij de lading cocaïne nog vóór de controle in de haven vanuit een Zuid-Amerikaanse container wordt verplaatst naar een Europese container. De 'in- of tussen de lading' methode houdt in dat de cocaïne wordt verwerkt in de lading zelf of wordt verstopt tussen de lading. Tot slot is er de constructiemethode, waarbij de cocaïne in de structuur van de container zelf wordt verstopt, zoals in het plafond of in de muren (Staring et al., 2019).

In de haven van Antwerpen zijn in 2019 en 2020 de meeste zendingen gesmokkeld met de rip-on/rip-off-methode en de 'in- of tussen de lading' methode (EMCDDA, 2020c). Dit is te zien in figuur 5.18.

Figuur 5.18. Inbeslaggenomen cocaïne in containers in of onderweg naar Antwerpen in kilo's, verdeeld over de modus operandi, in de perioden van januari-maart 2019 en januari-maart 2020

Bron: EMCDDA, 2020c.

In Rotterdam wordt volgens het HARC-team de switch-methode veruit het meest gebruikt. De switch-methode werkt als volgt: vanuit Zuid-Amerika komen er containers met daarin zendingen cocaïne naar Nederlandse (of andere Europese) havens. Zodra deze containers de Nederlandse haven binnenkomen, zorgen uithalers dat de ladingen cocaïne snel worden overgeladen naar Europese containers, oftewel de switchcontainers. Het overladen van de tassen is dan eigenlijk weer de rip-on/rip-off variant. Criminele netwerken doen dit om de kans op ontdekking kleiner te maken. Zuid-Amerikaanse containers worden namelijk vaker voor controle naar de scanner van de douanediens gestuurd. Voor Europese containers geldt het vrije handelsverkeer binnen de Europese Unie. Is de 'switch' gebeurd, dan krijgt een chauffeur van een vrachtwagen groen licht om de Europese container met de zending cocaïne op te halen en af te leveren bij klanten of naar een loods te brengen, waar de zending cocaïne kan worden uitgehaald (HLN, 2019).

De switch-methode wordt op diverse manieren uitgevoerd. Uit politie-informatie blijkt dat onder andere hulp kan worden ingeschakeld van bestuurders van *straddlecarriers*, ofwel containerliften,

om de containers te verplaatsen en de ‘switch’ te vergemakkelijken²⁸. Daarnaast komt het voor dat de Europese container die gebruikt wordt voor de ‘switch’ zelf, ook is besteld door handlangers van de criminele organisatie. Deze Europese containers zijn veelal gevuld met ladingen van houtskool of houtpellets. Vaak wordt er na de ‘switch’ en de uithaal van de cocaïne weinig moeite gedaan om deze lading verkocht te krijgen, maar soms wordt de container met de lading teruggestuurd, zogenaamd omdat de kwaliteit niet goed genoeg is. Op deze manier proberen zij minder snel op te vallen (PZC, 2020).

Het HARC-Rotterdam constateert dat de switch-methode vaak wordt gecombineerd met pincodefraude, nader beschreven in paragraaf 5.3.2.2.

Naast smokkel met behulp van containerschepen worden ook andere methoden in het maritieme segment toegepast, namelijk smokkel door middel van narco-onderzeeërs, torpedo’s en parasieten, en pleziervaartuigen.

Narco-onderzeeërs zijn handgemaakte constructies, geschilderd in oceaankleuren, zodat ze moeilijk te detecteren zijn. Ze zijn hermetisch afgesloten, bevatten diesel- of elektrische motoren en zijn ofwel zelfvarend ofwel vervoeren mensen die zorgen dat de drugs hun bestemming bereiken (Louisville Courier Journal, 2021). Meestal worden narco-onderzeeërs gebruikt voor cocaïnesmokkel in de regio’s van Colombia en Ecuador rondom de Stille oceaan (InSight Crime, 2021). In 2019 is voor het eerst in Europa door de Spaanse autoriteiten in Málaga een narco-onderzeeër ontdekt en in beslag genomen. Deze narco-onderzeeër was de Atlantische oceaan overgestoken met drie ton cocaïne, met een huidige handelswaarde van ongeveer 90 miljoen euro (McDermott et al., 2021). De Spaanse politie vermoedt dat dergelijke schepen al jaren worden gebruikt voor de smokkel van cocaïne. Recente ontdekkingen suggereren dat ook met *Self-Propelled Semi-Submersibles* (SPSS), die zijn gemaakt van glasvezel en tot tien ton cocaïne kunnen vervoeren, de oversteek wordt gemaakt van Suriname en Brazilië naar Europa (InSight Crime, 2021; McDermott et al., 2021).

Partijen cocaïne kunnen onder water meeliften naar Europa. Verzegelde pakjes cocaïne worden als ‘parasieten’ bevestigd aan de romp of het roer van een schip (InSight Crime, 2021). Of ze worden verpakt in metalen buizen (torpedo’s) en aan de achterkant van boten meegesleept, net onder de waterlijn. Mochten autoriteiten naderen, dan worden de torpedo’s losgesneden en later weer met GPS apparatuur gelokaliseerd en opgehaald (InSight Crime, 2021).

Zowel de parasietenmethode als de torpedomethode zijn in Nederland geconstateerd. In onderzoek O-51 van het HARC-Rotterdam werd door duikers van een inspectiebedrijf onder een motorschip een tas met 35 pakketten met daarin 43 kilo cocaïne aangetroffen. Deze tas was met een touw en een musketonhaak aan de zogenaamde zeekast bevestigd. In een ander onderzoek van het HARC-Rotterdam, O-52, werd een onderwatercontrole uitgevoerd bij een motorschip in de haven van Rotterdam. Hierbij werd op de bakboord kimkiel van het motorschip een metalen constructie gevonden. Dit bleek om een torpedo te gaan, waar 20 pakketten, bestaande uit 23 kilo, in zaten. Tot slot wordt cocaïne gesmokkeld met behulp van pleziervaartuigen, zoals jachten en zeilboten. Ze vertrekken veelal vanuit Brazilië en Suriname, maar ook vanuit Venezuela en de Cariben richting Europa (InSight Crime, 2021; McDermott et al., 2021). Jachten en andere recreatieve zeilvaartuigen kunnen een ton cocaïne tegelijk vervoeren en zijn lastig te ontdekken tussen de duizenden pleziervaartuigen die elk jaar het Caribisch gebied en de Atlantische Oceaan doorkruisen (InSight Crime, 2021).

28 Een containerlift of straddlecarrier is een voertuig dat op overslagterminals wordt ingezet om ISO-standaardcontainers te transporteren. Deze machine kan een container oppakken van onder een walkraan, transporteren en vervolgens neerzetten op de grond, op een oplegger, op andere containers of op een spoorwegstation door middel van een hydraulisch of elektrisch hijsmechanisme (www.definitions.net).

Smokkelmethoden in het luchtsegment

In 2017 werd vijftien procent van alle inbeslaggenomen cocaïne wereldwijd op luchthavens in beslag genomen (EMCDDA & Europol, 2019). Smokkelmethoden in het luchtsegment zijn erg divers. Er wordt gebruik gemaakt van passagiersstromen, bagagestromen, vrachtstromen en poststromen. Al deze stromen maken gebruik van vluchten vanuit Zuid-Amerika, de Cariben en Afrika naar Europa (InSight Crime, 2021).

In de passagiersstroom kunnen koeriers cocaïne illegaal binnenbrengen in of op het lichaam, of in de handbagage (Van Wijk et al., 2020).

In de bagagestroom wordt de cocaïne gesmokkeld in de bagage van een koerier. Hierbij spelen kofferlabels een belangrijke rol, die geven de geplande route en eindbestemming van een koffer weer. Een mogelijke smokkelmethode is dat een koffer opzettelijk een verkeerd label krijgt, met daarop een andere bestemming, zodat men de koffer in het daadwerkelijke land van bestemming onopvallend kan onttrekken aan het logistieke proces (Van Wijk et al., 2020).

Daarnaast kunnen de koffers worden voorzien van een label waarmee de koffer in de *belly* van het vliegtuig belandt. Van daaruit zijn er snelle uithaalmogelijkheden op een luchthaven. De laatste jaren vindt er een verfijning plaats in de modus operandi van drugssmokkel in de bagagestroom. Waar eerder één persoon alle handelingen op zich nam en individueel alle fasen doorliep, zijn deze taken nu steeds vaker opgedeeld onder meerdere personen. Er is een duidelijke rolverdeling en hierbij speelt niet-ambtelijke corruptie een belangrijke rol (Van Wijk et al., 2020).

Bij smokkel via de vrachtstroom verbergen smokkelaars de drugs in de luchtvracht, maar ook in de vrachttuistrusting, zoals AKE containers of de metalen pallets die deze containers vervoeren (InSight Crime, 2021).²⁹ Hoewel officiële cijfers laten zien dat dit niet vaak voorkomt, blijkt uit politie-informatie dat criminele netwerken en subjecten deze smokkelmethode wel degelijk gebruiken.

Het HARC-Schiphol registreerde in 2016, 2017 en 2018 respectievelijk 1100, 1527 en 1432 gevallen waarbij drugs in de poststroom werden aangetroffen.³⁰

Het gaat om geschenkzendingen, postzendingen en koerierszendingen³¹. In 2018 zijn in totaal 522 geschenkzendingen, 66 postzendingen en 11 koerierszendingen met cocaïne aangetroffen. Het overgrote deel van de onderschepte geschenkzendingen naar Nederland komt uit Suriname, namelijk 98 procent. Hoewel op geschenkzendingen uit Suriname een 100 procent-controleregime heerst, wordt deze methode nog steeds frequent gebruikt. Kennelijk nemen daders de onderscheppingen op de koop toe (Van Wijk et al., 2020).

De herkomstlanden van postzendingen met cocaïne lopen uiteen. Curaçao, Aruba en Sint-Maarten vertegenwoordigen samen 47 procent van het totaal aantal zendingen met Nederland als bestemming. Vanuit deze landen worden ook postpakketten met cocaïne verstuurd naar Australië en naar verschillende Europese landen, zoals het Verenigd Koninkrijk, Italië, Ierland, Noorwegen of Spanje. In koerierszendingen wordt niet vaak cocaïne aangetroffen (Van Wijk et al., 2020).

Een ander voorbeeld van cocaïnesmokkel per post is de smokkel via documentpakketten. Grote bedrijven (voornamelijk multinationals) sturen vaak pakketten met documenten via de post. Door het grote aantal documentpakketten dat bedrijven verzenden, valt niet op dat corrupte medewerkers van postbedrijven daar extra pakketten bijboeken, op zakelijke accountnummers. Documentpakketten worden minder vaak gecontroleerd door de Douane dan andere pakketten, omdat het vaak privacygevoelige documentatie van bedrijven betreft (politie-informatie).

29 De term AKE verwijst naar een type luchtvaartcontainer (Van Wijk et al., 2020).

30 Het HARC-Schiphol is een samenwerkingsverband van Douane, FIOD en KMar.

31 Koerierszendingen zijn zendingen die bezorgd worden door koeriersbedrijven (<https://baggage.nl>).

Ook andere vormen van cocaïnesmokkel via postpakketten zijn vaak afhankelijk van niet-ambtelijke corruptie. Het zijn de medewerkers van postbedrijven die zorgen dat pakketten niet door de scan of controles hoeven.

De verwachting is dat cocaïnesmokkel door middel van postzendingen en pakketzendingen de komende jaren zal toenemen, mede door de handel via het dark web, zie hoofdstuk 9 (EMCDDA, 2019c).

Impact COVID-19-pandemie

De COVID-19-pandemie heeft er toe geleid dat cocaïnesmokkelaars hun gebruikelijke smokkelmethoden in zowel het maritieme segment als het luchtsegment moesten aanpassen (EMCDDA, 2019c). Waar wereldwijd landsgrenzen sloten en het transport van bepaalde goederen stil lag, maakten criminele netwerken handig misbruik van transporten van essentiële benodigdheden, zoals medische middelen, mondklappers en chirurgische handschoenen, om cocaïne te smokkelen (EMCDDA, 2019c; INCB, 2021b). Hetzelfde geldt voor de doorvoer van cocaïne in Europa. Om landsgrenzen te passeren, deden smokkelaars alsof ze een essentieel beroep hadden (EMCDDA, 2019c). Daarnaast maakten smokkelaars handig gebruik van handlangers met bijvoorbeeld familie in het buitenland, waarbij er uitzonderingen golden op inreisverboden voor familieleden van EU-burgers (politie-informatie).

Wel lijkt de cocaïnesmokkel via commerciële vluchten tijdens de pandemie enorm te zijn afgenomen, als gevolg van de wereldwijde reisbeperkingen (EMCDDA, 2019c). Overigens lijkt het waarschijnlijk dat juist de goede en tijdens COVID-19-pandemie intact gebleven vliegverbindingen via Afrika van de Nederlandse luchtvaartmaatschappijen debet zijn geweest aan een toename van het aantal (beoogde) doorvoorzendingen van qat via Schiphol in 2020. De Douane heeft deze trend ook geconstateerd bij de doorvoer van heroïne (mail Douane, 7 september 2021; zie hoofdstukken 7 en 8).

5.3.2.2 Uithaal

Een belangrijk aspect van de fase invoer vormt het uithalen van partijen cocaïne uit containers zodra die in een haven als Rotterdam of Antwerpen zijn gearriveerd. Ook moet de cocaïne een haventerrein worden afgereden. Cocaïne-importeurs maken hiervoor gebruik van groepen uithalers, oftewel personen die letterlijk partijen cocaïne uit containers halen.

Uithalers worden het terrein opgestuurd door het criminele netwerk of de eigenaar van de partij cocaïne en krijgen de positie van de container mee, of de locatie waar de container aankomt (politie-informatie). Er wordt gebruikgemaakt van verschillende methoden voor het uithalen van de drugs uit de containers op de terminals. De meest gebruikte methoden voor het uithalen zijn de eerder in deze paragraaf beschreven switch-methode en de rip-on/rip-off-methode.

Daarvoor moeten uithalers echter wel eerst een haventerrein binnendringen en ook een verblijf bewerkstelligen. Methoden hiervoor zijn 'Trojaanse containers', 'hotelcontainers' en autobusjes. Om vervolgens het terrein af te komen gebruikt men vaak pincodefraude en 'kopiecontainers'. Vaak wordt er een combinatie van deze varianten toegepast.

De Trojaanse container-methode bestaat uit het gebruikmaken van gemanipuleerde lege en/of exportcontainers om uithalers het terrein op te smokkelen. Dit gebeurt ook met autobusjes (politie- en douane-informatie). Het vermoeden bestaat dat uithalers soms al dagen voordat de container aankomt, het terrein op worden gebracht (politie-informatie). Daarom is het ook van belang dat uithalers op het haventerrein kunnen verblijven. 'Trojaanse containers' of andere lege containers fungeren dan ook vaak als 'hotelcontainers'. Hetzelfde geldt voor de autobusjes, waarin zij dan verblijven (politie-informatie).

Hotelcontainers zijn lege containers die worden gebruikt als tijdelijke verblijfplaats voor uithalers en als het ware fungeren als hotel, ze zijn in meerdere opsporingsonderzoeken in 2020 aangetroffen. In onderzoeken O-53, O-54 en O-55 werden lege containers aangetroffen met daarin levensmiddelen en goederen die een meerdaags verblijf mogelijk maakten.

De Trojaanse containermethode wordt toegepast bij de switch-methode, zodat de uithalers al op het terrein zijn voordat de containers binnenkomen en zij de lading direct kunnen switchen. Om de schijn te wekken dat containers niet zijn geopend, worden vervalste of gekloonde containerverzegelingen gebruikt. Zulke gekloonde zegels zijn ook aangetroffen bij de invoer van heroïne met behulp van containers (zie hoofdstuk 7).

Een andere modus operandi die voor de uithaal wordt toegepast, is het werken met 'kopiecontainers'. Deze containers zijn een exacte kopie van de container met de zending cocaïne. Zij hebben dezelfde bestickering (waaronder ook het containernummer) en dezelfde deklading (FGP Antwerpen, 2020). De container met de zending cocaïne wordt door een chauffeur opgehaald en vóór de douanescan een loods op het haventerrein binnengereden, waar een 'kopiecontainer' klaar staat. In de loods worden de containers verwisseld en de chauffeur rijdt vervolgens met de 'kopiecontainer' (zonder cocaïne) door naar de douanescan voor controle. In de tussentijd wordt in de loods de zending cocaïne uit de container gehaald (FGP Antwerpen, 2020). Deze modus operandi kwam naar voren in een zaak uit Antwerpen waarbij 4,3 ton cocaïne in een koelcontainer met inktvis verborgen zat (PZC, 2021). Nederlandse subjecten maken ook gebruik van deze methode (politie-informatie).

Om in het legale circuit containers van het haventerrein af te krijgen, hebben chauffeurs een pincode nodig die de rederij aan de eigenaar van de inhoud van de container verstrekt. De pincodefraude bestaat eruit dat malafide chauffeurs onrechtmatig aan deze pincode weten te komen en de container meenemen, zonder medeweten van de eigenaar en de rechtmatige vervoerder. De cocaïne wordt uit deze container gehaald en vervolgens wordt de container met valse zegels alsnog bij de rechtmatige eigenaar bezorgd of mogelijk zelfs snel terug op het haventerrein gezet (politie- en douane-informatie; gerechtelijke uitspraak).

5.3.3 Opslag - fase 3

Zodra een ingevoerde partij cocaïne een haven(terrein) heeft verlaten, wordt deze naar een stashlocatie of *safe house* gebracht (InSight Crime, 2021). Voor de stashlocaties worden allerlei soorten panden gebruikt. Het betreft onder meer loodsen, afgelegen boerderijen, garages en woningen, en vaak worden deze faciliteiten gehuurd met behulp van katvangers (politie-informatie). Criminelen willen graag dat de eigenaar van de opslaglocatie op de hoogte is van de criminele activiteiten, om het afbreukrisico te verlagen (politie-informatie). Dit is vergelijkbaar met de huur van productielocaties voor synthetische drugs. Ook daar zijn bijna in alle gevallen de verhuurders of bewoners op de hoogte van wat er gaat gebeuren (zie hoofdstuk 6).

Er wordt ook gebruik gemaakt van zogenaamde stashauto's, vaak met grote verborgen ruimtes waar drugsloadingen in kunnen worden opgeslagen. Deze stashauto's staan dan geparkeerd in verschillende garages waarover de criminelen de beschikking hebben. Ook lijkt het voor te komen dat de stashauto's worden verplaatst wanneer iemand iets van de lading cocaïne nodig heeft (politie-informatie).

5.3.4 Productiebenodigdheden en productie - fasen 4 en 5

Zoals in paragraaf 5.3.1 (acquisitie) beschreven, worden er verschillende chemische processen doorlopen om cocaïne te kunnen produceren. De productie van cocaïne vindt hoofdzakelijk plaats in Colombia, Bolivia en Peru.

Toch wijst onderzoek uit dat cocaïnehydrochloride steeds vaker ook in Europa wordt geraffineerd, getuige het aantreffen van de daarvoor noodzakelijke chemische stoffen en van productielocaties (EMCDDA & Europol, 2019). Het betreft het omzetten van cocaïnebase in cocaïnehydrochloride

(snuifbare cocaïne), net als het productieproces dat daarvoor plaatsvindt, namelijk het omzetten van cocapasta in cocaïnebase.

Het omzetten van cocaïnebase in cocaïnehydrochloride is vaak nodig bij een smokkelmethode waarbij cocaïne geïmpregneerd wordt in dragermaterialen, zoals plastic. De cocaïnebase moet dan worden geëxtraheerd of uitgewassen uit de dragermaterialen in zogenaamde cocaïnewaterijen.³² Er zijn indicaties dat sommige criminele netwerken ook cocaïnebase invoeren, zonder dat het daarna nog ergens uitgewassen moet worden (politie-informatie). Dit gebeurt bijvoorbeeld in postpakketten die via Schiphol worden verstuurd (politie-informatie). Een mogelijke reden hiervoor lijkt dat de corrupte medewerkers van postbedrijven de (vaak kleinere) pakketten gemakkelijker ongemerkt kunnen onttrekken aan het logistieke proces (politie-informatie). Daarnaast is het vermoedelijk goedkoper voor criminele netwerken om cocaïne in basevorm te kopen dan in hydrochloridevorm, zelfs met de aanvullende kosten voor een 'kok en een keuken' voor het chemische proces. Dit wordt ook beschreven in paragraaf 5.3.7.

Zowel de cocaïne die in cocaïnebasevorm wordt geïmporteerd als de cocaïnebase die uit dragermaterialen wordt gewassen, wordt in cocaïnewaterijen vervolgens met zoutzuur gekristalliseerd tot cocaïnehydrochloride (zoals ook vermeld in paragraaf 5.3.1). Daarna wordt de cocaïnehydrochloride vaak versneden en tot de bekende kiloblokken geperst.

Voor wat betreft de omvorming van cocaïnepasta naar cocaïnebase wijzen inbeslagnames erop dat ook dit proces (al dan niet op kleine schaal) in Europa voorkomt.

In Europa waren in 2016 en 2017 de hoeveelheden bij inbeslagnames van kaliumpermanganaat erg klein. In totaal was er 13,5 kilo in beslag genomen, bijna allemaal in Spanje (EMCDDA & Europol, 2019). Kaliumpermanganaat wordt, zoals in paragraaf 5.3.1 beschreven, gebruikt om cocaïnepasta om te vormen tot cocaïnebase. Hoewel de inbeslagnames in 2016 en 2017 erg klein waren, hield Spanje in die jaren wel veel inkomende zendingen al tegen voordat deze verzonden werden, waarbij de totale hoeveelheid van de zendingen neerkwam op meer dan 54.000 kilo kaliumpermanganaat (EMCDDA & Europol, 2019). Verder zijn er in 2016 en 2017 aanzienlijke hoeveelheden natriummetabisulfiet (zie ook paragraaf 5.3.1) in Nederland in beslag genomen. Tot slot vonden er ook nog inbeslagnames plaats van calciumchloride (zie paragraaf 5.3.1) in Europa. In 2016 werd een niet nader gespecificeerde hoeveelheid in beslag genomen in Spanje en meer dan 1000 kilo in Nederland (EMCDDA & Europol, 2019). Al met al wijzen deze inbeslagnames erop dat toch een deel van de omzetting van cocaïnepasta naar cocaïnebase plaatsvindt in Europa, waaronder in Nederland (EMCDDA & Europol, 2019; INCB, 2021a).

Dit blijkt ook uit het feit dat er naast inbeslagnames van chemicaliën ook inbeslagnames van cocaïne in de cocaïnepastavorm hebben plaatsgevonden, namelijk: 377 kilo (2015) en 86 kilo cocaïnepasta (2016) in Spanje en Italië. Ook zijn er af en toe mediaberichten over inbeslagnames van cocaïnepasta in Colombia bestemd voor Europa, en inbeslagnames in Europa, zoals de 210 kilo die in 2016 in Barcelona in beslag werd genomen (EMCDDA & Europol, 2019). Er zijn ook signalen dat Nederlandse netwerken en subjecten naast kilo's cocaïnehydrochloride, soms ook cocaïnepasta uit Zuid-Amerika aankopen (politie-informatie).

32 Het scheiden van de cocaïne uit dragermaterialen vindt op een soortgelijke manier plaats als bij de primaire extractie van cocaïne uit de cocabladeren in de bronlanden en wordt daarom 'secondaire extractie' genoemd, omdat het dan voor een tweede keer wordt geëxtraheerd.

Hoewel impregneren van cocaïne in dragermaterialen een van de smokkelmethoden is die smokkelaars hanteren, lijkt het aantal 'secundaire extractie' labs dat wordt ontmanteld in Europa niet hoog te zijn. In de periode van 2014 tot 2019 zijn er volgens het EMCDDA in totaal tien faciliteiten gemeld (door vijf landen) via de European Reporting on Illicit Cocaine Extraction-Conversion Sites (ERICES) tool. Echter, mediaberichten suggereren dat er meer secundaire extractiefaciliteiten zijn gevonden dan er worden vermeld via ERICES (EMCDDA & Europol, 2019). Nederland heeft bijvoorbeeld over de periode 2014 tot 2019 geen faciliteiten gemeld, want is pas in 2021 gestart met melden via de ERICES tool. Dit is ook te zien aan tabel 5.19. De Nederlandse cijfers tot 2019 laten al grotere aantallen zien dan de tien faciliteiten zoals gemeld door het EMCDDA.

In Nederland is het aantal aangetroffen faciliteiten voor de opslag van chemicaliën of verder verwerken (of wassen uit dragermaterialen) van cocaïnehalfabricaten tot cocaïnehydrochloride de afgelopen twee jaar toegenomen. Vooral het aantal cocaïnewaterijen nam toe. Dit is ook te zien in tabel 5.19. Het aantal cocaïnewaterijen is in 2020 meer dan verdubbeld ten opzichte van 2017. Ook het aantal aangetroffen opslaglocaties nam flink toe. In 2017 is één laboratorium aangetroffen, waar synthetische cocaïne werd geproduceerd. Of de term cocaïnewaterij in tabel 5.19 ook is gehanteerd bij cocaïne laboratoria waar er sprake was van andere verwerkingsprocessen dan alleen het uitwassen, is onbekend.

Tabel 5.19. Aantal cocaïnewaterijen, synthetische cocaïne laboratoria en opslaglocaties in Nederland

Faciliteit	2017	2018	2019	2020	Totaal
Cocaïnewaterij	9	8	10	19	54
Lab synthetische cocaïne	1	0	0	0	1
Opslaglocatie	2	4	5	11	22
Totaal	12	12	15	30	77

Bron: LFO & BVH.³³

Opsporingsinstanties in Nederland nemen jaarlijks veel chemicaliën voor drugsproductie in beslag. In tabel 5.20 zijn de cijfers weergegeven van een aantal inbeslaggenomen chemicaliën voor de jaren 2017 tot en met 2020, die kunnen wijzen op het plaatsvinden van de omzetting van cocaïne pasta naar cocaïne base en de omzetting van cocaïne base naar cocaïnehydrochloride.³⁴

33 Dataset samengesteld op basis van data van de Landelijke Faciliteit Ontmantelen (LFO) van de Dienst Landelijke Operationele Samenwerking (DLOS) en uit BVH.

34 Cijfers van andere inbeslaggenomen chemicaliën die mogelijk relevant zijn voor de productie van cocaïne zijn hier buiten beschouwing gelaten, omdat deze ook veelvuldig in de productie van andere drugssoorten worden gebruikt en het dus niet duidelijk is of deze daadwerkelijk verband houden met cocaïne productie. Dit geldt overigens ook voor een aantal chemicaliën die wél vermeld staan in de tabel. Deze hebben een *.

Tabel 5.20. Cijfers aangetroffen chemicaliën relevant voor cocaïne in liters (tenzij anders vermeld)

Chemicaliën	2017	2018	2019	2020
Aceton*	9.272	21.226	11.227	21.482
Ammoniak*	-	3.153	433	-
Benzocaïne	-	-	-	75 kg
Boorzuur	-	-	-	7 kg
Calciumchloride	-	170 kg	325 kg	1.586 kg
Inositol	-	-	-	17 kg
Kaliumpermanganaat	-	23 kg	25 kg	201 kg
Lidocaïne	-	0,5 kg	25 kg	50 kg
Natriumhydroxide*	26.929 kg	31.474 kg	29.330 kg	5250 / 33.028 kg
Natriumhypochloriet	40	-	-	10 kg
Natriummetabisulfiet	50 kg	20	50 kg	50 kg
Natriumsulfaat	325 kg	-	-	250 kg
Procaïne	0,9 kg	-	125 kg	30 kg
Tetramisol	-	345 kg	-	1.946 kg
Zoutzuur*	28.966 / 47 kg	34.786 / 1280 kg	28.861	37.551 / 2551 kg

Bron: FIOD.

Te zien is dat de hoeveelheid aangetroffen kaliumpermanganaat in 2020 (201 kilo) flink toenam ten opzichte van de jaren ervoor. Ook van de chemicaliën natriumhydroxide en natriumsulfaat zijn in de periode van 2017-2020 grote hoeveelheden in beslag genomen, hoewel deze ook gebruikt worden voor de productie van andere soorten drugs (gerechtelijke uitspraak).³⁵ Deze chemicaliën worden vaak gebruikt bij de omzetting van cocaïnepasta naar cocaïnebase.

Van de chemicaliën die gebruikt kunnen worden voor het kristallisatieproces van cocaïne, oftewel het omzetten van cocaïnebase in cocaïnehydrochloride (EMCDDA & Europol, 2019), zijn ook grote hoeveelheden in beslag genomen: 21.482 liter aceton in 2020, 37.551 liter zoutzuur in 2020 en 3.153 liter ammoniak in 2018 (zie tabel 5.20). Aceton wordt overigens ook gebruikt voor de productie van synthetische drugssoorten (zie hoofdstuk 6).

Ook zijn er behoorlijke hoeveelheden van andere chemicaliën die specifiek zijn voor het verwerkingsproces van cocaïne in beslag genomen, zoals: boorzuur, calciumchloride, natriumhypochloriet, en natriummetabisulfiet. Vaak gebruikt men deze in combinatie met- of als alternatieven voor de hierboven beschreven chemicaliën (EMCDDA & Europol, 2019).

Uit politie-informatie blijkt dat Nederlandse criminele netwerken vaak een 'kok' (iemand die het chemische proces kent) vanuit een Zuid-Amerikaans land naar Nederland halen, om hier de verwerking van cocaïnepasta of cocaïnebase tot cocaïnehydrochloride uit te voeren. Dit kwam ook naar voren in onderzoek O-56. Hier werden meerdere verdachten met onder andere de Colombiaanse nationaliteit in een cocaïnewaterij aangetroffen.

De zuiverheid van de cocaïne is de laatste jaren toegenomen. Met een percentage van 68,9 procent cocaïnebase in 2019 is de gemiddelde concentratie momenteel op recordhoogte. De cocaïne in Nederland is zeer zuiver, ook vergeleken met andere Europese landen (Van Laar et al., 2020).

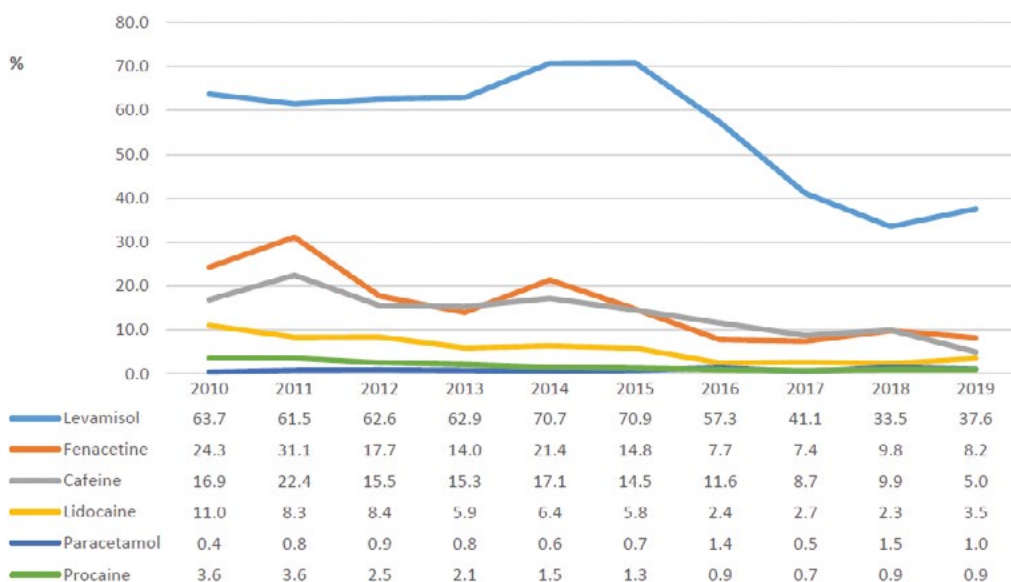
35 Rechtspraak.nl: ECLI:NL:RBOBR:2016:2235.

Het maximaal haalbare volumepercentage van cocaïnebase in snuifcocaïne is 89 procent (Van Laar et al., 2020).

Tot slot zijn er door de opsporingsdiensten ook chemische stoffen aangetroffen die worden gebruikt bij het versnijden van cocaïnehydrochloride (zie tabel 5.20) zoals 1.946 kilo tetramisol in 2020; 75 kilo benzocaïne in 2020; 50 kilo lidocaïne in 2020; 125 kilo procaïne in 2019 en 17 kilo inositol in 2020. Voor bijna al deze versnijdingsmiddelen geldt dat in 2020 de grootste hoeveelheden in beslag zijn genomen.

Het versnijden van cocaïnehydrochloride heeft tot doel om meer cocaïne te kunnen verkopen aan afnemers. Dit houdt in dat de cocaïnehydrochloride altijd nog versneden wordt met versnijdingsmiddelen voordat het bij de eindgebruikers komt (Van Laar et al., 2020). In figuur 5.21 zijn de percentages te zien van in Nederland gekocht cocaïnepoeder met de daarin aangetroffen versnijdingsmiddelen in de periode van 2010 tot en met 2019.

Figuur 5.21. Percentage als cocaïne gekochte poeders met naast cocaïne ook versnijdingsmiddelen

Bron: Van Laar et al., 2020.

In figuur 5.21 is te zien dat van alle versnijdingsmiddelen, levamisol³⁶ het meest wordt aangetroffen in cocaïnepoeder. Na 2015 was een daling te zien in het aantal cocaïnemonsters dat dit versnijdingsmiddel bevatte, maar vanaf 2018 is weer een stijging zichtbaar. In 2019 bevatte 39,2 procent van de als cocaïne gekochte poeders levamisol, tegenover 74,1 procent in 2015. Er zijn meerdere mogelijke redenen waarom levamisol als versnijdingsmiddel wordt gebruikt. Het is goedkoop, het lijkt veel op cocaïne, het valt niet op bij het maken van crack, het is ruim beschikbaar en mogelijk versterkt levamisol ook nog eens het stimulerende effect van cocaïne. Naast levamisol

36 Levamisol werd ooit gebruikt in de behandeling tegen kanker. Sinds 2004 wordt het niet meer gebruikt. In de dierengeneeskunde wordt het nog wel gebruikt als antiwormmiddel (www.jellinek.nl).

zijn de meest voorkomende versnijdingsmiddelen in cocaïne fenacetine³⁷ (8,6%), cafeïne (5,2%) en lidocaïne³⁸ (3,7%) (Van Laar et al., 2020). Opvallend is dat de versnijdingsmiddelen levamisol, fenacetine en cafeïne niet voorkwamen op de lijst met de aangetroffen chemicaliën door opsporingsinstanties, opgenomen in tabel 5.20. Mogelijk vindt het versnijdingsproces toch vaak nog elders plaats dan op de productielocaties.

Criminele netwerken en subjecten maken ook veelvuldig gebruik van een soort ‘supermix’ als versnijdingsmiddel. Dit middel bestaat uit een combinatie van cafeïne, manitol en lactose. Ook komen er nog andere versnijdingsmiddelen voor, zoals tetramisol en zelfgemaakte mixen van verschillende middelen die worden verkocht. Er zijn signalen dat criminele netwerken soms voorkeur hebben voor bepaalde versnijdingsmiddelen, omdat deze de kwaliteit van de blokken cocaïne ten goede zouden komen (politie-informatie).

Vaak worden meerdere versnijdingsmiddelen door elkaar heen gebruikt. In figuur 5.21 is dit ook te zien aan de percentages van de verschillende versnijdingsmiddelen. Wanneer deze percentages bij elkaar worden opgeteld per jaar, komt de optelsom vaak boven de 100 procent.

Naast chemicaliën die nodig zijn voor de productie of verwerking van cocaïne in een laboratorium of wasserij, zijn er vaak ook andere productiebenodigdheden nodig. Dit is ook duidelijk geworden in onderzoek O-56, waar in een cocaïne laboratorium/wasserij onder andere een destillatieketel, betonmolens, *Intermediate Bulk Containers* (dit zijn grote plastic vaten met inhoud 1000 liter), een hydraulische pers, een verwarmingsunit en meerdere magnetrons werden aangetroffen. Ook werden er meerdere logo's/stempels gevonden die gebruikt worden om op de kiloblokken cocaïne te zetten (onderzoek O-56). Daarnaast zijn in het cocaïne laboratorium grote hoeveelheden dragermateriaal gevonden en restanten van *big bags*. Voor de personen die werkzaam waren in het laboratorium waren er ook slaapfaciliteiten gerealiseerd (onderzoek O-56).

5.3.5 Afzet - fase 6

De volgende stap van de cocaïnehandel is de verkoop van cocaïne (hydrochloride). De afzet kan daarbij worden onderverdeeld in meerdere componenten: de groothandelsmarkt, tussenhandel en de detailhandel (InSight Crime, 2021; politie-informatie).

Zodra de cocaïne in de stashlocatie is opgeslagen, zijn er meerdere mogelijkheden: zelf de cocaïne doorvoeren naar het buitenland, de handel beschikbaar stellen voor de tussenhandel of de handel distribueren in de eigen werkgebieden in Nederland (Olde Kalter, 2021). Vaak wordt de lading cocaïne vanuit de stashlocaties opgesplitst in verschillende (kleinere) batches voor verschillende kopers. Naast kleinere partijen met kiloblokken worden er ook veel cocaïne cilinders verkocht in de tussenhandel. Deze gaan in verpakkingen van 250 gram en worden ook per kilo verkocht. Vermoedelijk worden deze cocaïne cilinders gekocht om uit te voeren naar het buitenland, omdat deze precies in buizen te plaatsen zijn, waardoor ze onopvallend vervoerd kunnen worden (politie-informatie). Soms kan de stashlocatie zelf ook fungeren als groothandelsmarkt. De stashlocatie kan een overdrachtspunt zijn tussen leveranciers en kopers in de cocaïne keten (InSight Crime, 2021; politie-informatie).

Distributie Nederland

Een klein deel van de cocaïne die in Nederland aankomt, is bestemd voor de binnenlandse markt. Via de tussenhandel (kilohandel) wordt de cocaïne door Nederland verspreid en komt zo terecht bij

37 Fenacetine is een pijnstiller en kan nierschade veroorzaken (www.jellinek.nl).

38 Lidocaïne is een lokaal verdovend middel (www.jellinek.nl).

de detailhandel. Het detailhandelsniveau richt zich op een consumentenmarkt voor crack-cocaïne enerzijds en snuifbare poedercocaïne anderzijds, dit zijn dus de dealers die gebruikershoeveelheden verkopen. De detailhandel in Nederland vindt vaak plaats in stedelijke centra, met als grootste markt Amsterdam (InSight Crime, 2021; Tops & Tromp, 2019). Dit gebeurt onder andere bij distributiepunten zoals nachtclubs en ander uitgaansgelegenheden, maar tegenwoordig zijn er ook steeds vaker bezorgservices die worden georganiseerd met behulp van beveiligde communicatie of sociale media zoals *Whatsapp*, *Telegram messenger* en *Signal*. De cocaïne wordt dan door koeriers per scooter, auto of taxi bij gebruikers afgeleverd (InSight Crime, 2021; Roks & Hendriksen, 2021; Tops & Tromp, 2019). Ook zijn er straatdealers die cocaïne aan consumenten verkopen op straat. In de detailhandel is veelal sprake van polydrugs aanbod. Ook zijn er consumenten die verschillende drugs afnemen. Zo wordt heroïne vaak in combinatie met cocaïne aangekocht ('koffie en melk') (Summ-IT; zie ook hoofdstuk 7).

Distributie van cocaïne vindt ook plaats via het *dark web*, voornamelijk op detailhandelniveau, dit is in Europa ongeveer 6 procent van het totale aantal (EMCCDA, 2020a). Voor meer informatie over de drugshandel via het dark web, zie hoofdstuk 9.

Doorvoer

Nederland fungeert als één van de belangrijkste distributiehubs voor cocaïne in Europa (UNODC & Europol, 2021). Het merendeel van de geïmporteerde cocaïne in Nederland wordt zo snel mogelijk Nederland uitgevoerd. De belangrijkste afzetmarkten van via Nederland verhandelde cocaïne bevinden zich in Europa (specifiek het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Scandinavië) maar ook de Russische Federatie, Turkije, het Midden-Oosten en Australië nemen cocaïne via Nederland af (politie-informatie; Vermeulen et al., 2018).

Bij de doorvoer van cocaïne en andere drugs via Nederland wordt gebruikgemaakt van de mogelijkheden van legale stromen van personen en van handel in goederen. De doorvoer naar het buitenland is structureel van aard en kan plaatsvinden op groothandelniveau, waarbij partijen van vele tientallen kilo's per keer worden doorgevoerd, en op detailhandelniveau, waarbij telkens kleinere hoeveelheden van enkele grammen worden doorgevoerd. Door het vrije verkeer van goederen en personen binnen de EU wordt cocaïne relatief eenvoudig binnen Europa vervoerd. Er worden daarbij verschillende transportmiddelen gebruikt, die vaak zijn voorzien van verborgen ruimten. Het transport gaat daarbij hoofdzakelijk over de weg, maar er is ook sprake van vervoersbewegingen via water, lucht en spoor (Vermeulen et al., 2018).

Er wordt vaak meegelif op transporten van allerlei legale goederen voor de groot- en detailhandel in Europa. Drugs worden bijvoorbeeld onder dekladingen van levensmiddelen gestopt. Er wordt gebruikgemaakt van bonafide vrachtvervoersbewegingen over de weg die sommige bedrijven dagelijks maken tussen verschillende vestigingen in Nederland en het buitenland (Vermeulen et al., 2018). Daarnaast zijn er malafide logistieke dienstverleners die de doorvoer van cocaïne en andere drugs organiseren, gebruikmakend van bonafide of malafide transportbedrijven (Vermeulen, 2019). Ook uit politie-informatie blijkt dat men vaak vrachtwagens van transportbedrijven gebruikt om drugs uit te voeren naar het buitenland. Een voorbeeld hiervan is opsporingsonderzoek O-57 waaruit naar voren kwam dat voor diverse transporten gebruik werd gemaakt van een vrachtwagen om cocaïne en andere soorten drugs naar het buitenland te smokkelen. In dat onderzoek bleek een Nederlandse vrachtwagenchauffeur met een legaal transport naar Zweden te vertrekken en onderweg meerdere stops te maken in Zweden om 'pakketten' aan diverse afnemers te leveren. Bij die verschillende afnemers zijn uiteindelijk drugs aangetroffen. Naast polydrugszendingen naar Scandinavië was ook sprake van transporten naar het Verenigd Koninkrijk.

Vrachtwagens en personenauto's worden vaak voorzien van verborgen ruimten om cocaïne en ook andere drugs tijdens het transport in te verstoppert. Ook wordt gebruikgemaakt van campers, al dan

niet voorzien van verborgen ruimten. De verborgen ruimten die in auto's of campers worden gemaakt zijn afhankelijk van het model en de grootte van het voertuig. Criminele netwerken en subjecten hebben daarom vaak voorkeur voor grotere voertuigen, waarin meer ruimte is voor een grotere verborgen ruimte en waar dus meer blokken cocaïne in passen. Om de verborgen ruimten open te krijgen moet men vaak een serie handelingen verrichten, zoals: de achterraitverwarming aanzetten, tegen iets aantikken en daarna iets met een telefoonlader doen (politie-informatie).

Campers rijden net als (vracht)auto's door meerdere landen in Europa om drugs, waaronder cocaïne, af te leveren op verschillende locaties. Dit doet denken aan de SRV-wagens van vroeger, maar dan internationaal.³⁹ Tussendoor overnachten de chauffeurs op campings. Om minder op te vallen, geven ze er de voorkeur aan dat een stel in het voertuig zit, een man en een vrouw. Beiden krijgen dan een vergoeding voor het rijden of meerijden. Het geldt dat op de locaties wordt betaald voor de afgeleverde drugs gaat in de verborgen ruimten weer mee terug. Tijdens de COVID-19-pandemie was deze smokkelmethode soms wat lastiger, door gesloten grensovergangen of het moeten overleggen van negatieve coronatestresultaten bij grensovergangen (politie-informatie).

Hoewel er weinig informatie over beschikbaar is, wordt voor cocaïne-transporten in Europa ook gebruikgemaakt van vrachtschepen en kustvaarders in de wateren tussen Nederland en andere landen in Europa, ook zouden vissersboten en pleziervaartuigen gebruikt kunnen worden voor dergelijke transporten (Boerman et al., 2017; Vermeulen et al., 2018). Incidenteel wordt cocaïne aangetroffen op binnenschepen in Nederland, al dan niet bestemd voor de binnenvaart in Europa (Vermeulen et al., 2018).

Bij de doorvoer van cocaïne via de lucht worden onder meer helikopters en vliegtuigen ingezet (Vermeulen et al., 2018). Bij de smokkel met chartervliegtuigen ofwel privévluchtelingen blijkt dat hier vaak ook corrupte contacten nodig zijn op buitenlandse vliegvelden. Deze contacten werken samen met charterbedrijven. Deze smokkelmethode gaat als volgt: de cocaïne wordt met behulp van vliegveld-interne transportbedrijfjes 's nachts van het vliegveld gehaald, terwijl de passagiers ergens in de betreffende stad overnachten (politie-informatie).

De impact van restricties als gevolg van de COVID-19-pandemie lijkt meer invloed te hebben gehad op tussenhandelsniveau dan op groothandelsniveau. Hoewel in Europa grote hoeveelheden cocaïne beschikbaar waren, was de logistiek van het doorvoeren van kleinere partijen moeilijker te organiseren door de reisbeperkingen (EMCDDA, 2020c); politie-informatie). Toch blijven criminele netwerken zich aanpassen aan de situatie en doen smokkelaars zich bijvoorbeeld voor als personen met een essentieel beroep om zich makkelijker vrij te kunnen verplaatsen binnen Europa (EMCDDA, 2020c).

5.3.6 Conclusie fasen crime script

In deze paragraaf kwamen de zes fasen van het crime script cocaïne aan bod. Wat in alle fasen duidelijk naar voren komt, is dat criminele netwerken een grote mate van flexibiliteit hebben in hun werkwijzen. Zo maken zij gebruik van meerdere smokkelmethoden in zowel het maritieme- als het luchtsegment en kunnen zij overstappen op andere routes als dat nodig blijkt. Dit is vooral gebleken tijdens de COVID-19-pandemie, waarbij soms landgrenzen sloten of passagiersvliegtuigen aan de grond moesten blijven. Er zijn de laatste jaren voortdurend nieuwe smokkelmethoden geconstateerd, die telkens weer net wat geraffineerder blijken te zijn dan de al bekende smokkelmethoden. Voorbeelden hiervan zijn de switch-methode, hotelcontainers en kopiecontainers die naar voren kwamen in diverse opsporingsonderzoeken. Maar ook de stashauto's die zich flexibel kunnen verplaatsen en de campers die worden ingezet bij de doorvoer van de cocaïne naar andere landen,

39 SRV-wagens zijn rijdende winkels (www.encyclo.nl).

wijzen op steeds geavanceerdere werkwijzen. Hierbij lijkt het erop dat deze modus operandi worden bedacht om het afbreukrisico zo klein mogelijk te houden. Hetzelfde geldt voor het regelen van opslaglocaties, waarbij criminele netwerken de voorkeur lijken te hebben voor eigenaren die op de hoogte zijn van wat zich op hun locatie afspeelt.

Voor Nederlandse criminele netwerken lijken bepaalde landen in de Cariben erg interessante transitlanden te zijn. Deze landen liggen dicht bij de Zuid-Amerikaanse landen waar de cocaïne veelal wordt geproduceerd en waar nog steeds het grootste deel van de cocaïne die in Nederland belandt, vandaan komt. Maar er zijn de laatste jaren ook signalen die impliceren dat een klein deel van het productieproces tegenwoordig ook in Nederland plaatsvindt, al dan niet met behulp van Zuid-Amerikaanse specialisten.

Al met al is het belangrijk om stil te staan bij de hoge mate van flexibiliteit en het innoverend vermogen van criminele netwerken.

5.3.7 Overige aspecten

Een aantal aspecten van de georganiseerde cocaïnecriminaliteit heeft betrekking op verschillende fasen van het crime script cocaïne. Het betreft misbruik van rechtspersonen, corruptie, financiële aspecten, contrastrategieën, kwaliteit van de cocaïne, gebruik van geweld en polydrugshandel. Deze aspecten worden in deze paragraaf apart besproken.

Misbruik van rechtspersonen en corruptie

Uit politie-informatie blijkt dat voor de smokkel van cocaïne veelal rechtspersonen nodig zijn om de cocaïne te kunnen invoeren. Dit zijn allereerst rechtspersonen die handelen in goederen in zowel de bron- of transitlanden als in Nederland. Daarbij moeten deze rechtspersonen met elkaar in verbinding staan, als verzendende en ontvangende partij van deze goederen. De goederen die het bedrijf invoert, worden als dekmantel gebruikt, ook wel deklading genoemd. In een groot deel van de gevallen betreft het fruitbedrijven of bedrijven in versproducten, aangezien daar een versneld controleproces op zit wegens de bederfelijkheid van de waren. Ook bedrijven die bulkproducten invoeren, worden veelvuldig gezien.

Daarnaast zijn er ook rechtspersonen zoals transportbedrijven nodig, die kunnen helpen bij het afrijden van de zendingen cocaïne van het (lucht)haventerrein en kunnen zorgen voor het vervoer naar stashlocaties. Tot slot kunnen er ook rechtspersonen gebruikt worden bij het regelen van opslaglocaties. Al dit soort bedrijven kunnen al bestaande rechtspersonen zijn, maar het komt ook voor dat criminele organisaties zelf een bedrijf opzetten of opkopen om er vervolgens mee te gaan smokkelen. Indien sprake is van bestaande rechtspersonen, kunnen deze bedrijven te goeder trouw zijn. Dit houdt in dat zij niet weten dat met hun bedrijf cocaïne wordt geëxporteerd of vervoerd, maar het kan ook zijn dat zij wel op de hoogte zijn van de criminele activiteiten (politie-informatie). Wanneer de eigenaren of werknemers van de rechtspersonen op de hoogte zijn van de criminele activiteiten, komt het veelal voor dat zij de geïmporteerde deklading nog willen kunnen verkopen, zowel voor hun inkomsten als voor hun reputatie, zodat ze op papier geen vreemde inkopen doen en het de schijn kan wekken dat zij niets met de cocaïnesmokkel te maken hebben (politie-informatie). Er moet dan onderhandeld worden met het bedrijf welke kwaliteit/prijs voor de deklading aanvaardbaar is om nog te kunnen verkopen aan de potentiële klanten van het bedrijf. Aan de andere kant werken sommige bedrijven ook mee met cocaïne-zendingen die geïmpregneerd zijn in de deklading, die ze daarna dus niet meer kunnen verkopen (politie-informatie).

Wanneer rechtspersonen op de hoogte zijn van de criminele activiteiten, is er sprake van niet-ambtelijke corruptie binnen deze rechtspersonen. Hierbij blijkt dat veel subjecten de voorkeur hebben voor bedrijven waarvan de directeur of iemand anders hoog in de bestuurslaag op de hoogte is van de cocaïne-invoer (politie-informatie). Dit scheelt veel tijd en gedoe bij het regelen van de papieren voor de invoer en op deze manier houden ze meer controle over hun verzonden partij cocaïne. Medewerkers van bedrijven kunnen er veel geld mee verdienen en hen wordt vaak

geadviseerd om bij ontdekking gewoon te ontkennen dat ze iets van de cocaïnepartijen afweten. Dat beperkt het risico voor bedrijven. Naast deze medewerkers kunnen ook havenmedewerkers of scheepsbemanning corrupt zijn (politie-informatie). De mate van niet-ambtelijke corruptie ligt waarschijnlijk dan ook hoger dan gedacht.

Naast niet-ambtelijke corruptie blijkt ook juist ambtelijke corruptie in Europa in veel gevallen een belangrijke voorwaarde voor succesvolle cocaïne-invoer (EMCDDA & Europol, 2019). Bij ambtelijke corruptie is er sprake van corrupte ambtenaren, zoals politieambtenaren of douaniers. Deze vorm van corruptie kan liggen in het verstrekken van informatie zoals het natrekken van bedrijven, het uitzoeken van de risico's om met het betreffende bedrijf een zending cocaïne te smokkelen of het verschaffen van informatie over de werkwijzen in de haven. Maar het kan ook gaan om het verrichten van bepaalde handelingen, zoals het doorlaten van een bepaalde container (politie-informatie). De medewerking van corrupte ambtenaren wordt rijkelijk beloond. Voorbeelden hiervan zijn opgenomen in paragraaf 5.3.7.

Cocaïnesmokkelaars vertrouwen kennelijk vaker op corruptie dan op geweld. Zonder toegang tot corrupte havenmedewerkers of -ambtenaren, douaneambtenaren, politieambtenaren, scheepsbemanning en anderen zou de smokkel vrijwel onmogelijk zijn (InSight Crime, 2021; McDermott et al., 2021).

Huidige inzichten laten zien dat verschillende criminele netwerken alles tot in de puntjes voorbereiden (politie-informatie). Een voorbeeld hiervan is de selectie van een bedrijf voor de invoer van goederen uit Zuid-Amerika. Uit politie-informatie blijkt dat bij het aangaan van samenwerking met een bedrijf voor de invoer al gelet wordt op de geloofwaardigheid van een bedrijf. Hiertoe wordt bekeken of het BTW nummer en EORI-nummer⁴⁰ actief zijn, of de betalingen per bank uitgevoerd worden, of er geen schulden zijn, of de website en de papieren correct zijn en of het bedrijf normaal bereikbaar is. Dit alles om ervoor te zorgen dat het gekozen bedrijf geen argwaan zal wekken bij de Douane. Er is dus een hoge mate van professionalisering.

Financieel: kosten versus baten

De cocaïnehandel is net als andere vormen van (illegale) handel een voorbeeld van een marktgeoriënteerd verdienmodel: er wordt ingespeeld op de vraag naar cocaïne en winst gemaakt op basis van het verschil tussen de aankoopprijs en de verkoopprijs (Kruisbergen et al., 2012). Verdiensten worden gebruikt om de handel te kunnen financieren, te herinvesteren in de aankoop van nieuwe partijen drugs en als illegale bron van inkomen. In deze paragraaf staan we stil bij het verdienmodel van de cocaïnehandel, oftewel de kosten versus de baten.

De Europese drugsmarkt werd in 2017 voorzichtig geschat ongeveer 30 miljard euro waard te zijn. Cocaïne zou verantwoordelijk zijn voor 31 procent daarvan, wat uitkomt op ongeveer 9,3 miljard euro (EMCDDA & Europol, 2019).

Cocaïne wordt bijna altijd ingekocht in Zuid-Amerikaanse landen (zie paragraaf 5.3.1). Cocaïne kan in verschillende vormen worden ingekocht (zoals beschreven in paragraaf 5.3.4), namelijk: cocaïnepasta, cocaïnebase of cocaïnehydrochloride (de kiloblokken).

Inkooprijzen zijn vaak afhankelijk van meerdere factoren, zoals het land waar het wordt ingekocht, de hoeveelheid die wordt ingekocht per keer en hoe vaak er wordt ingekocht bij dezelfde partij (politie-informatie). De COVID-19-pandemie heeft daarnaast ook invloed gehad op de drugsprijzen. Zo waren in Peru de prijzen van cocaïnehydrochloride en cocaïnepasta in het eerste kwartaal van 2020 gezakt met respectievelijk 25 en 23 procent ten opzichte van 2019 (INCB, 2021b).

40 Een EORI-nummer is een identificatienummer dat ervoor zorgt dat gegevens sneller worden uitgewisseld in de EU. Bedrijven hebben dit nodig als zij internationaal zaken doen en met de Douane te maken krijgen (www.belastingdienst.nl).

Voor wat betreft cocaïnepasta lagen de inkooprijzen in 2019 ongeveer tussen 1300 en 5000 euro per kilo (politie-informatie). In Nederland wordt de cocaïnepasta vervolgens omgezet in cocaïnehydrochloride in 'keukens' (politie-informatie). Prijzen hiervoor zouden ongeveer 1000 euro per kilo zijn voor de keuken zelf met inbegrip van de benodigde chemicaliën. De kok die de cocaïnepasta verwerkt tot cocaïnehydrochloride kost ongeveer 1500 euro per kilo (politie-informatie). De inkooprijzen voor cocaïnebase is niet bekend.

Inkooprijzen van kiloblokken cocaïnehydrochloride in Zuid-Amerikaanse landen varieerden in 2019 van bijvoorbeeld 1410 euro in het bronland Peru tot 7855 euro in een doorvoerland als Chili (dataunodc.un.org).⁴¹

Naast de inkooprijzen van de cocaïne zelf zijn er nog vele andere kosten die criminele organisaties maken om de cocaïne daadwerkelijk tot hun beschikking te krijgen. Dit zijn bijvoorbeeld opzetkosten, transportkosten, kosten voor deklading, kosten van ambtelijke en niet-ambtelijke corruptie, vergoedingen voor brokers (zie paragraaf 5.4.4), de uithaal van de cocaïne in de haven en de huur van locaties voor de opslag of voor de verdere verwerking van halffabricaten (politie-informatie).

Uit politie-informatie blijkt dat er vaak een totaalprijs wordt afgesproken voor de opzetkosten (de kosten van het opzetten van een cocaïnelijn van Zuid-Amerika naar Nederland) en het transport vanuit Zuid-Amerika per kiloblok. Vaak zijn deze kosten bij elkaar evenveel als de oorspronkelijke inkooprijzen van een kiloblok. Uit politie-informatie blijkt overigens ook dat smokkelaars uit Zuid-Amerika vaak bij transporten meeliften met een aandeel kilo's cocaïne afgerekend tegen de groothandelswaarde in Europa. Zo profiteren zij mee van de goede verkoopmarges in Europa en zijn de handelaren in Europa verzekerd van goede kwaliteit cocaïne (Olde Kalter, 2021). Veelal worden bepaalde kosten ook onderling gedeeld of verrekend.

Het invoeren van cocaïne uit Zuid-Amerika is niet mogelijk zonder corrupte douanepersoneel. Corruptie speelt dus een grote en belangrijke rol en komt in veel verschillende vormen voor (zie het begin van deze paragraaf). Kosten voor het omkopen van ambtenaren of niet-ambtelijke medewerkers van bedrijven lopen erg uiteen.

Het meeste geld wordt betaald aan corrupte douaneambtenaren. Vaak worden er contractuele bedragen tussen één en anderhalf miljoen euro afgesproken met douaneambtenaren die kunnen zorgen dat de containers met de lading cocaïne niet gecontroleerd worden (politie-informatie). Andere kosten zijn bijvoorbeeld een planner in de haven (tussen 75.000 en 125.000 euro per invoer) en een Straddler chauffeur die een bedrag tussen 25.000 en 75.000 euro verdient om een container te verplaatsen (De Middelmeer et al., 2018).

Overigens worden niet alleen de corrupte contacten betaald. Ook brokers die deze corrupte contacten aandragen of uitlenen, kunnen hieraan veel geld verdienen. Zo kan een broker die corrupte douanemedewerkers in contact brengt met de smokkelaars 10.000 euro per transport verdienen (De Middelmeer et al., 2018).

Voor de uithaal (besproken in paragraaf 5.3.2.2) wordt vaak vijftien tot twintig procent van de opbrengsten van het eindproduct gerekend (De Middelmeer et al., 2018; politie-informatie). Uit politie-informatie volgen overigens signalen dat er voor de uithaal van de cocaïne op vliegvelden hogere percentages gerekend worden, namelijk 25 procent van de opbrengsten van het eindproduct. Dit heeft mogelijk te maken met het feit dat er minder lading mee kan met luchtvervoer, waardoor er uiteindelijk minder verdiend kan worden in zijn totaliteit. Een andere mogelijke reden zou kunnen zijn dat het lastiger is om op vliegvelden de lading uit te halen.

41 De gemiddelde wisselkoers van USD naar EUR was in 2019: 0.8931 EUR. Hiervan wordt uitgegaan in deze paragraaf bij het omzetten van USD naar euro (www.exchangerates.org.uk).

Wanneer de lading cocaïne is uitgehaald, is vervoer naar een stashlocatie nodig. Een transportfirma kan per transport 150.000 euro verdienen (De Middeleer et al., 2018).

De kosten van opslaglocaties kunnen erg uiteen lopen. Zo wordt er voor een magazijn bijvoorbeeld 4500 euro aan huur per kwartaal betaald met daarbij nog een borg, maar legt men voor grote locaties 40.000 euro neer (politie-informatie). Ook voor (kleine) loodsen, garages, boerderijen, woningen en andere opslaglocaties worden regelmatig flinke bedragen betaald. Dit kan bestaan uit een maandelijkse huur of een afgesproken totaalbedrag, maar het kan ook zijn dat de eigenaren of katvangers een percentage of bedrag krijgen per blok cocaïne (politie-informatie).

Als de criminele netwerken eenmaal de beschikking hebben over hun cocaïne, kunnen zij deze vervolgens verkopen.

In Nederland ligt de kiloprijs van cocaïne tussen 27.000 en 29.000 euro (InSight Crime, 2021). Veelal komen er kiloprijzen naar voren tussen 26.500 en 28.000, euro maar er komen ook kiloprijzen voor van 31.000 voor. Prijzen lijken daarbij te worden beïnvloed door de vraag en het aanbod op dat specifieke moment, maar ook de kwaliteit en de herkomst van de cocaïne spelen hierin mee. Zo was Peruaanse cocaïne in 2020 erg gewild, maar ook enorm schaars (politie-informatie). Naast de kiloblokken worden er ook cocaïnecilinders verkocht in de tussenhandel (zie paragraaf 5.3.5). De kiloprijs hiervan ligt tussen 24.000 en 25.000 euro (politie-informatie).

Het doorvoeren van cocaïne naar het buitenland is op groothandelsniveau nog veel lucratiever. Zo werden kiloblokken in 2019 in het Verenigd Koninkrijk verkocht voor ruim 39.000 euro en lag in Finland de prijs rond 80.000 euro (dataunodc.un.org). In landen buiten Europa worden er soms nog veel hogere prijzen betaald: zo worden er in Australië en Nieuw-Zeeland prijzen betaald tussen 102.548 en 130.516 euro per kilo, in China een prijs rond 64.759 euro en in Koeweit zelfs rond 190.960 euro (dataunodc.un.org). Ook uit politie-informatie kwamen signalen dat in juni 2020 een kiloblok voor 130.000 euro in Hongkong kon worden verkocht.

De hoge prijzen in het buitenland zorgen er ook voor dat tussenhandelaren, die de kiloprijs in Nederland betalen, de handel doorvoeren naar het buitenland (politie-informatie). Distributie van cocaïne in eigen land lijkt met een maximummarge van 500 euro per kilo namelijk het minst lucratief (Olde Kalter, 2021; politie-informatie). Maar het doorvoeren van de cocaïne naar andere landen brengt natuurlijk op zichzelf weer veel nieuwe risico's en kosten met zich mee.

Uit politie-informatie blijkt dat criminele netwerken die zich bezighouden met cocaïnehandel hun winsten soms omzetten in cryptovaluta en dat hier op groothandelsniveau ook mee betaald kan worden. Zie voor meer informatie over cryptovaluta de hoofdstukken 9 en 10.

Tot slot kan ook op straathandelsniveau erg veel geld verdiend worden met de handel in cocaïne. Procentueel verdienen straatdealers waarschijnlijk het meeste geld per kilo. Zij kopen de cocaïne in voor gemiddeld 40 euro per gram. Vervolgens verkopen zij het voor ongeveer 50 euro per gram, maar de grammen die zij verkopen bestaan slechts voor 0,6 gram uit de door hen ingekochte cocaïne. De rest is versneden met andere substanties. Hierdoor maken zij van de ingekochte 100 gram bijvoorbeeld 140 gram, wat al snel neerkomt op 14 euro winst per gram. Daarnaast stoppen zij vaak ook geen hele gram in het pakje, maar bijvoorbeeld slechts 0,8 gram, omdat klanten de grammen toch niet gaan nawegen met een keukenweegschaal wanneer zij deze kopen in een taxi (Olde Kalter, 2021). Maar omdat zij voornamelijk handelen in onsjes en grammen, maken zij minder snel echt grote winsten.

Contrastrategieën

Criminele netwerken en subjecten actief in de cocaïnehandel doen er alles aan om hun illegale activiteiten te verhullen, voor zowel criminele concurrenten als voor opsporingsautoriteiten. Daarvoor maken zij gebruik van contrastrategieën. Een van de meest in het oog springende strategieën is het gebruik van cryptocommunicatie. Ook wordt van verschillende modus operandi gebruikgemaakt en regelmatig van werkwijze gewisseld.

De laatste jaren zijn meerdere servers van cryptocommunicatieproviders in beslag genomen of gekraakt. Deze cryptocommunicatiemiddelen zijn niet verboden, maar lijken vooral te worden gebruikt door criminelen, omdat er versleutelde berichten mee kunnen worden verstuurd die niet traceerbaar zouden moeten zijn (Insight Crime, 2021; Openbaar Ministerie, 2020). Omdat het gebruik van deze zogenaamde cryptotelefoons prijzig is, worden ze vooral gebruikt door beroepscriminelen die meer geld te besteden hebben en niet zozeer door de gemiddelde straatdealer of criminele loopjongen (politie-informatie). Veel van de berichten gaan over drugsgerelateerde (georganiseerde) criminaliteit (Vermeulen et al., 2021).

Het internationale karakter van de invoer en doorvoer van cocaïne en het belang om snel te kunnen communiceren over werkzaamheden zou het gebruik van cryptocommunicatie kunnen stimuleren. Toch wordt er regelmatig de voorkeur gegeven om *face-to-face* afspraken te maken. Voor belangrijke criminele besprekingen geven subjecten vaak de voorkeur aan een wandeling in een park of bos. Ook zijn parkeerplaatsen, tankstations en restaurants langs snelwegen populaire ontmoetingsplekken. Subjecten uit andere landen zoals Zuid-Amerika, België of het Verenigd Koninkrijk komen ook naar Nederland voor het maken van afspraken omtrent de invoer, doorvoer of verkoop van cocaïne en Nederlandse subjecten gaan ook naar het buitenland om rechtstreeks zaken te kunnen doen (politie-informatie).

Criminele netwerken en subjecten proberen de autoriteiten voor te blijven door continu de modus operandi te wijzigen. Dit houdt onder andere in dat er gezocht wordt naar nieuwe smokkelmethoden (zoals beschreven in paragraaf 5.3.2.1). De Douane in Nederland heeft meerdere methoden om cocaïne in containers op te sporen. Zij hebben de beschikking over vaste en mobiele scanapparatuur, die worden ingezet om lading te controleren op mogelijke onregelmatigheden ten aanzien van goederen (Douane, 2017, 2021). Daarnaast beschikt de Douane over honden die opgeleid zijn om cocaïne en andere drugs op te sporen.

Criminelen proberen zich op allerlei manieren aan deze opsporingsmiddelen te onttrekken. Zij gebruiken bepaalde manieren om de cocaïneblokken minder zichtbaar te maken op de scan door ze bijvoorbeeld te verpakken met carbonpapier, lood of een ander metaal. Ook wordt cocaïne verwerkt in producten zoals vis, fruitpulp of koeienhuiden (politie-informatie).

Cocaïneblokken worden daarnaast soms ook vacuüm verpakt om ervoor te zorgen dat de speurhonden ze niet goed meer kunnen ruiken (politie-informatie).

Tot slot willen eigenaren van de waardevolle cocaïneverzendingen vaak dat deze onderweg in de gaten gehouden worden, al dan niet door een persoon of door technologische hulpmiddelen zoals een camera of gps (politie-informatie). Vermoedelijk is dit om *rip-offs* te voorkomen en mogelijk kunnen ze hiermee ook zien waar in de bestemmingshaven de partij cocaïne zich bevindt.

Kwaliteit

Kwaliteit is een belangrijk en onderscheidend kenmerk op basis waarvan buitenlandse handelaren cocaïne van Nederlandse criminele netwerken en subjecten afnemen (politie-informatie).

De kwaliteit, en dus de prijs, van een blok cocaïne wordt bepaald door een aantal factoren. Allereerst is de herkomst van belang. Zo werd Peruaanse cocaïne in 2020 geprefereerd boven cocaïne uit Colombia of Bolivia (zie paragraaf 5.3.7).

Een aantal factoren bepaalt de kwaliteit van een blok cocaïne, namelijk: de hardheid (een blok moet niet zacht zijn), kleur (wit, niet geel), een specifieke geur en de glans (niet dof) (politie-informatie). Daarnaast vormt ook de stempel een indicatie van de kwaliteit. De stempel of opdruk van een blok cocaïne kan aangeven wie het blok geproduceerd heeft, waar het vandaan komt of voor wie het bestemd is. Regelmatig weten handelaren welke blokken van hoge kwaliteit zijn, en zijn ze specifiek op zoek naar blokken met een bepaald stempel (politie-informatie).

Vanwege het belang van kwaliteit van de cocaïne in de handel wordt hiermee ook gesjoemeld. In Nederland worden blokken nagemaakt met bepaalde stempels. Daarnaast worden blokken van mindere kwaliteit soms gemixt met versnijdingsmiddelen, waarna er een andere stempel op wordt gedrukt. Er blijkt zelfs handel te zijn in (nagemaakte) stempels voor blokken cocaïne (politie-informatie). Dit zorgt ervoor dat je aan de hand van de stempel of opdruk niet altijd precies kunt zeggen waar de cocaïne vandaan komt en wie de eigenaar is geweest.

Geweld

Volgens Europol gebruikt een meerderheid van de criminele netwerken (ongeveer 60 procent) in de Europese Unie geweld als onderdeel van hun criminele handelen. Vooral de handel in cannabis en cocaïne kan in verband worden gebracht met (een toename van) liquidaties, schietpartijen, kidnappings, brandstichting, mishandelingen en bedreigingen (Europol, 2021a; UNODC & Europol, 2021). Dit heeft onder andere te maken met de groeiende cocaïnemarkt. Een aantal criminele cocaïnenetwerken gebruikt buitensporig geweld en het geweld in Europa lijkt toe te nemen (EMCDDA & Europol, 2019; UNODC & Europol, 2021). In Nederland zien we in de context van de cocaïnehandel dergelijke excessen ook terug: handgranaten die voor de deur van betrokkenen in het cocaïnemilieu zijn geplaatst en het aantreffen van een martelcontainer die door een criminele drugsorganisatie gebruikt zou gaan worden, zijn in het oog springende voorbeelden. Daarnaast loopt er momenteel een aantal strafrechtelijke onderzoeken naar de moorden op onder meer de broer, de advocaat en de vertrouwenspersoon van een kroongetuige.

Hoewel het bovenstaande laat zien dat criminele netwerken tegenwoordig in sommige gevallen bereid zijn om extreem geweld te gebruiken, begrijpt een deel ook dat dit heeft geleid tot de ondergang van vele van hun voorgangers. Geweld en vooral extreem geweld zorgen voor krantenkoppen en trekken de aandacht van autoriteiten die daar hard tegen willen optreden. In de transnationale cocaïnehandel lijkt dan ook een deel van de criminele organisaties liever corruptie en omkoping te gebruiken dan geweld, al sluit het elkaar zeker niet uit (McDermott et al., 2021; politie-informatie).

Polydrugshandel

Bij de invoer van cocaïne uit Zuid-Amerika gaat het over het algemeen uitsluitend om partijen drugs die alleen cocaïne bevatten. Zogenaamde cocktailpartijen met meerdere typen drugs tegelijkertijd komen nauwelijks voor (data HARC). Wel worden dezelfde transportlijnen voor de invoer van cocaïne ook gebruikt om methamfetamine uit Mexico in te voeren (zie hoofdstuk 6). Ook zijn er criminele netwerken die naast cocaïne bijvoorbeeld heroïne invoeren vanuit Zuidwest-Azië (zie hoofdstuk 7). Zodra de cocaïne in Nederland of België aankomt, wordt de partij vaak in delen verkocht aan en onder tussenhandelaren (ook wel blokkenhandelaren genoemd). Dit gaat doorgaans via brokers die vraag en aanbod bij elkaar brengen (politie-informatie; zie ook paragraaf 5.4.4). Deze tussenhandelaren handelen vaak in meerdere soorten drugs. Het kan hierbij om grote gecombineerde partijen gaan, van bijvoorbeeld kiloblokken cocaïne, blokken heroïne en hasj. Ook gaat de tussenhandel in cocaïne regelmatig gepaard met de handel in synthetische drugs (politie-informatie; zie ook de hoofdstukken 4, 6 en 7).

Uit de door ons onderzochte drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken van de politie in 2017 tot en met 2020 zoals geregistreerd in Summ-IT, blijkt dat een groot deel van de onderzoeken naar straatdealers gaat over polydrugshandel. Zo gaat de handel in gebruikershoeveelheden cocaïne bijvoorbeeld vaak gepaard met de handel in XTC, speed en andere synthetische drugs. Heroïne wordt op straatniveau vaak verhandeld in combinatie met cocaïne (zie hoofdstuk 6 en 7).

Ook bij de door- en uitvoer van drugs naar andere landen gaat het regelmatig om polydrugspartijen (cocktailzendingen) (zoals vermeld in paragraaf 5.3.5). Zo kwam in onderzoek O-57 naar voren dat vanuit Nederland cocaïne vaak samen met andere drugssoorten geëxporteerd werd naar andere landen.

5.3.8 Conclusie overige aspecten

Paragraaf 5.3.7 belicht een aantal aspecten van georganiseerde criminaliteit, die betrekking hebben op verschillende fasen van het crime script cocaïne. Hierin is duidelijk geworden dat er bij criminele organisaties sprake is van een hoge mate van professionalisering. Zo maken ze op grote schaal gebruik van rechtspersonen en bereiden ze alles tot in de puntjes voor. Ook is gebleken dat de mate van niet-ambtelijke corruptie vermoedelijk veel hoger is dan gedacht werd, en dat ambtelijke corruptie een nog grotere rol speelt: zonder toegang tot corrupte ambtenaren in de haven zou cocaïnesmokkel op zo'n grote schaal bijna onmogelijk zijn. Deze mate van professionalisering kost overigens veel geld, want iedereen die informatie of diensten verleent, moet betaald worden. Het is daarom voor criminele netwerken van belang dat de criminele activiteiten goed lopen en onopgemerkt blijven, onder andere door het gebruik van cryptocommunicatie, maar ook juist door corrupte medewerkers die het criminele proces verhullen. Dit alles wijst op risicomijdend gedrag. Met goede kwaliteit cocaïne kan overigens meer dan genoeg geld verdiend worden. De opbrengsten van de cocaïnehandel zijn vaak vele malen hoger dan de kosten ervan, wat verklaart dat veel van de opbrengsten regelmatig direct weer geherinvesteerd worden in de cocaïnehandel en zelfs in de uitvoer van andere drugssoorten.

Geld is dus niet alleen het einddoel, maar ook het middel. Corruptie is een belangrijk instrument, waarbij sommige criminele netwerken excessief geweld niet schuwen. Bij deze criminele netwerken lijkt het zwaartepunt van de balans tussen risicomijdend gedrag en vergeldingsdrang meer op het laatste te liggen.

5.4 Criminele netwerken en subjecten

Op de mondiale cocaïnemarkt zijn meerdere spelers actief, waaronder Nederlandse criminele netwerken en subjecten. In deze paragraaf wordt eerst een algemene beschouwing gegeven van cocaïnegerelateerde verdachten in Nederland. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de belangrijkste kenmerken van de Nederlandse criminele netwerken en subjecten die zich bezighouden met cocaïnehandel. Tot slot wordt aandacht besteed aan een aantal belangrijke internationale aspecten en opvallende rollen binnen het crime script cocaïne.

5.4.1 Cocaïnegerelateerde verdachten in Nederland

In deze paragraaf beschrijven we de verdachten die voorkwamen in cocaïnegerelateerde politieonderzoeken in 2019 en 2020 zoals geregistreerd in Summ-IT. Het gaat daarbij om opsporingsonderzoeken variërend van straathandel tot groothandel.

1528 personen zijn in 2019 verdachte geweest in een cocaïnegerelateerd politieonderzoek. Hiervan was 89 procent man, zie tabel 5.22. In 2020 kwamen 1428 verdachten in beeld en daarvan was 90 procent man. Mannen zijn dus veel vaker verdachte van cocaïnegerelateerde criminaliteit dan vrouwen.

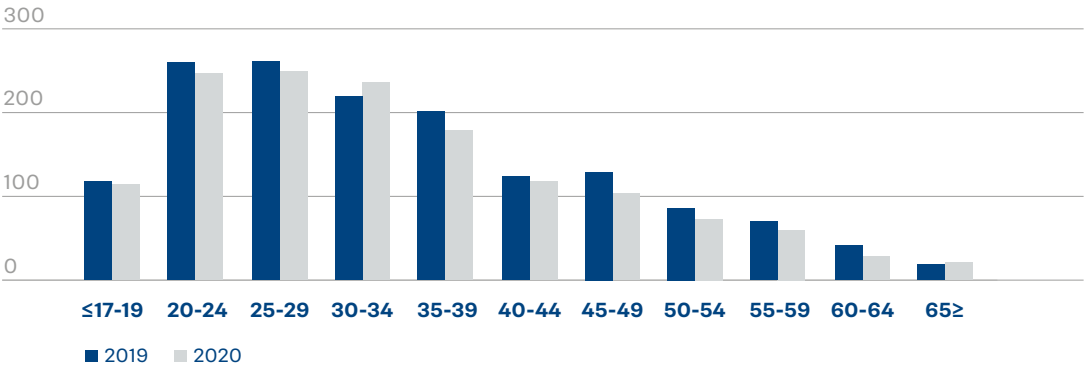
Tabel 5.22. Aantal en geslacht cocaïneverdachten

Cocaïne	Aantal verdachten	Man	Vrouw
2019	1528	1362 (89%)	166 (11%)
2020	1428	1292 (90%)	136 (10%)
Totaal	2956	2654	302

Bron: Summ-IT.

In figuur 5.23 zijn de leeftijdscategorieën van de verdachten in 2019 en 2020 opgenomen. Ruim een derde van de verdachten bleek tussen de twintig en dertig jaar oud. De jongste verdachten waren veertien jaar oud, maar nog geen tien procent van alle verdachten was jonger dan twintig. In zowel 2019 als 2020 was meer dan de helft van de verdachten boven de dertig jaar oud. Er zit weinig verschil in de verdeling naar leeftijdscategorie tussen de verdachten uit 2019 en 2020 (figuur 5.23). In vergelijking met verdachten van veelvoorkomende criminaliteit, ligt de gemiddelde leeftijd van verdachten in cocaïneonderzoeken iets hoger (www.cbs.nl).

Figuur 5.23. Aantallen verdachten per leeftijdscategorie in cocaïneonderzoeken

Bron: Summ-IT.

De meeste verdachten uit cocaïneonderzoeken uit 2019 en 2020 zijn geboren in de grote steden. De top drie voor beide jaren betreft Amsterdam (respectievelijk 9 en 8 procent), Rotterdam (respectievelijk 7 en 8 procent) en Den Haag (respectievelijk 6 en 5 procent). In 2019 bleken meer verdachten geboren te zijn in Paramaribo (de vierde plek) en Curaçao (de vijfde plek) dan in Utrecht (de zesde plek). Maar in 2020 stond Utrecht op de vierde plek en stonden Paramaribo en Curaçao op de vijfde en zesde plek als geboorteplaats.

Uit de onderzochte Summ-IT onderzoeken uit 2019 blijkt dat bijna 85 procent van de verdachten in ieder geval de Nederlandse nationaliteit had. In 2020 lag dit percentage op 87 procent. In 2019 en 2020 hadden respectievelijk 35 en 36 procent van de verdachten meer dan één nationaliteit. De meest voorkomende nationaliteiten naast de Nederlandse waren de Marokkaanse en de Turkse nationaliteit. Van het totaal aantal verdachten had in 2019 ongeveer 18 procent naast de Nederlandse nationaliteit ook de Marokkaanse nationaliteit. In 2020 gold dit voor ongeveer 22 procent van de verdachten. In 2019 had ongeveer 9 procent en in 2020 ongeveer 6 procent naast de Nederlandse ook de Turkse nationaliteit.

5.4.2 Kenmerken van Nederlandse criminele netwerken en subjecten

Nederlandse criminele netwerken en subjecten in de cocaïnehandel houden zich vaak ook bezig met andere vormen van illegale handel. Daarnaast blijkt dat hun wijze van samenwerken zeer fluïde en flexibel is. De samenstelling van deze criminele groepen of netwerken is vaak dynamisch, gestuurd door kansen, criminele competitie of beleidsmaatregelen (Duijn, et al., 2014; De Middeleer et al., 2018).

Van de onderzochte cocaïnegerelateerde Summ-IT onderzoeken (2019 en 2020) bleek bijna 50 procent polydrugs te betreffen. Criminelen gebruiken hun contacten en faciliteiten om ook andere soorten drugs in te voeren, uit te voeren of te verhandelen, zolang het risico niet te groot is en de winst hoog is. Zij lijken zich naast de cocaïnehandel ook bezig te houden met de handel in hasj en/of hennep, heroïne en synthetischedrugssoorten (politie-informatie). Cocaïnegerelateerde criminaliteit gaat altijd gepaard met andere vormen van criminaliteit. Zo moeten de enorme geldbedragen die zijn verdiend, worden witgewassen. Daarnaast komen wapenhandel, diefstal (bijvoorbeeld voertuigen of kentekenplaten), fraude en bedreigingen regelmatig voor in combinatie met strafbare feiten rondom cocaïnehandel (politie-informatie). Zoals in paragraaf 5.3.7 al is aangegeven, gaat cocaïnegerelateerde criminaliteit vaak gepaard met geweld. Uit politie-informatie blijkt ook dat cocaïnehandelaren zich bezighouden met andersoortige handel, zoals illegale sigaretten, goud en kunstvoorwerpen.

Nederlandse criminele netwerken die zich bezig houden met cocaïnehandel kennen een hoge mate van verwevenheid (politie-informatie). Dit komt overeen met het onderzoek van Vermeulen et al. uit 2021 naar de Nederlandstalige georganiseerde synthetischedrugsriminaliteit. Hieruit bleek dat driekwart van het door hen bestudeerde mesonetwerk direct of via anderen met elkaar verbonden was, wat het netwerk erg robuust maakte. Het is waarschijnlijk dat Nederlandse criminele micronetwerken (csv's) die zich bezighouden met cocaïnehandel (vergelijkbaar met netwerken betrokken bij synthetischedrugsriminaliteit) sterk met elkaar verbonden zijn en daarmee met elkaar verweven zijn. Dit zou kunnen inhouden dat, zodra er iemand wegvalt uit een van deze netwerken, een ander diens plaats inneemt.

Daarnaast zijn de criminele netwerken die zich bezighouden met cocaïnegerelateerde drugsriminaliteit flexibel en fluïde. Zo werken ze de ene dag samen met de ene persoon en de andere dag met een ander. Het komt ook regelmatig voor dat subjecten 'shoppen' naar werk en naar nieuwe samenwerkingspartners of smokkelmogelijkheden zoeken (politie-informatie). Het komt ook vaak voor dat een partij cocaïne die Nederland binnen wordt gesmokkeld niet voor één subject/groepering bestemd is, maar voor meerdere personen of groeperingen die hebben geholpen of hebben bijgedragen aan de financiering van de partij (politie-informatie). Langdurige, duurzame contacten zijn echter nog steeds belangrijk en personen waar men vaker mee samenwerkt en waarmee een duurzame sociale relatie bestaat, worden eerder vertrouwd (politie-informatie). Bovendien blijkt regelmatig sprake te zijn van persisterende daders, die vaak jarenlang crimineel actief zijn (cf. Kruisbergen et al., 2019). Een groot aantal subjecten dat zich bezighoudt met de invoer van cocaïne heeft een hoge mate van professionaliteit. Zij zijn goed op de hoogte van alle regels, kansen, contacten en mogelijkheden voor het invoeren van goederen en het daarbij meesmokkelen van cocaïne. Deze kennis hebben zij jarenlang opgebouwd en daarmee hebben zij aanzien verworven in de criminele wereld. Uit politie-informatie komt naar voren dat mensen met ervaring vaak andere mensen adviseren of begeleiden (vaak tegen betaling, in welke vorm dan ook), bijvoorbeeld op het gebied van het uithalen van cocaïne in de Rotterdamse haven of het opzetten van een nieuwe smokkellijn. Deze expertise is gewild, omdat er veel komt kijken bij het opzetten van bijvoorbeeld een smokkellijn en hiervoor ook veel specifieke kennis nodig is. Dit geldt ook voor de blokhandelaren: zonder expertise is er meer kans om opgelicht te worden.

Persisterende daders laten vaker de risicovolle werkzaamheden op het gebied van cocaïnegerelateerde criminaliteit door jongere onervaren personen uitvoeren. Denk hierbij aan het uithalen van de cocaïne in de haven en het vervoeren van de blokken cocaïne of grote geldbedragen (politie-informatie; voor meer informatie over uithalers zie paragraaf 5.4.4).

De Nederlandse criminele netwerken worden beschouwd als belangrijke spelers op de mondiale cocaïnegemarkt. Bij in beslag genomen partijen in Europa van 100 kilo cocaïne of meer hebben sinds 2017 de meeste aangehouden personen de Nederlandse nationaliteit (UNODC & Europol, 2021).

5.4.3 Internationale aspecten

De cocaïnesmokkel naar Nederland is altijd internationaal van aard: cocaïne komt bijna altijd uit Zuid-Amerika en wordt via Nederland vervolgens doorgevoerd naar buitenlandse afzetmarkten. De in- en doorvoer van cocaïne vereist internationale samenwerking. Nederlandse criminele netwerken en subjecten zijn actief in het buitenland, werken samen met andere nationaliteiten en huren experts uit het buitenland in om zaken voor hen te regelen (politie-informatie).

Uit politie-informatie blijkt dat Nederlandse subjecten op het gebied van de invoer en afzet (doorvoer) van cocaïne regelmatig contact hebben met subjecten (en criminele netwerken) in het buitenland. Het gaat daarbij zowel om contacten met Nederlandse subjecten in het buitenland als om contacten met subjecten van andere nationaliteiten.

Nederlandse criminele netwerken en subjecten in de cocaïnegerelateerde criminaliteit zijn regelmatig bezig met verschillende internationale criminele activiteiten en zoeken vaak naar personen in hun netwerk (direct of indirect), die hen kunnen helpen of informatie kunnen verschaffen vanuit het buitenland (politie-informatie).

Tijdens de COVID-19-pandemie ondervonden handelaren problemen met het smokkelen van cocaïne omdat sommige landen de grenzen sloten. Er was door de pandemie veel minder luchtverkeer en containervervoer. De flexibiliteit van de netwerken bleek uit het feit dat zij naar alternatieve werkwijzen, routes en nieuwe contacten zochten om toch hun internationale criminele werkzaamheden te kunnen voortzetten (politie-informatie). De cocaïnehandel kwam daardoor niet volledig stil te liggen.

Nederlandse opdrachtgevers in het buitenland

Nederlandse opdrachtgevers en geldschietters van cocaïne-transporten blijken zich vaak in het buitenland schuil te houden in onder andere landen als Dubai, Colombia, de Dominicaanse republiek, Suriname en Spanje (politie-informatie). Ze komen meestal zelf niet in aanraking met de cocaïne, maar zorgen voor de coördinatie van transport, uithaal en verkoop. Ook blijken prominente Nederlandse criminelen zich met regelmaat in de productielanden van cocaïne te bevinden (InSight Crime, 2021).

Nederlandse criminele netwerken en subjecten in Zuid-Amerika en het Caribisch gebied

Om zendingen cocaïne uit Zuid-Amerikaanse landen in Nederland of andere Europese landen te krijgen, wordt gebruik gemaakt van contacten en netwerken in Zuid-Amerika die nauwe banden hebben met de eigenaren van de cocaïne in de bronlanden. Er wordt hierbij onder andere gebruik gemaakt van brokers (zie paragraaf 5.4.4), die een goede informatiepositie hebben en aanbod en afzet bij elkaar kunnen brengen (InSight Crime; 2021). Deze brokers krijgen hiervoor vergoedingen die vaak bestaan uit percentages van de opbrengst, maar het kunnen ook vaste bedragen zijn of een deel van de zending cocaïne (politie-informatie; en zie paragraaf 5.3.7). Een goed internationaal netwerk of goede contacten met internationale brokers is cruciaal voor het succesvol invoeren van cocaïne naar Nederland (politie-informatie).

Er blijken zich tal van Nederlands of Engelssprekende subjecten in het buitenland te bevinden om daar contacten te onderhouden met de personen die de cocaïne bezitten of versturen (politie-informatie). Het spreken van Spaans blijkt bij cocaïne-invoer een enorm voordeel. Subjecten zoeken vaak mensen die Spaans spreken om bijvoorbeeld mee te nemen naar afspraken (politie-informatie). Het komt namelijk voor dat Nederlandse subjecten naar Zuid-Amerika vliegen voor afspraken met de eigenaren van de te importeren cocaïne en andersom.

De Dominicaanse Republiek in het Caribisch gebied blijkt een gewilde transitroute voor Nederlandse subjecten (politie-informatie; zie ook paragraaf 5.3.2.1). Daarnaast heeft Nederland sterke historische en linguïstische banden met het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden en met Suriname. Hierdoor hebben veel Nederlanders familiale banden met personen in dit gebied. Het Caribisch gebied is een belangrijke transitroute voor cocaïne naar Europa (Mc Dermott et al., 2021), dus een netwerk in dit gebied kan zorgen voor een link tussen aanbod van cocaïne vanuit Zuid-Amerika en de vraag in Nederland (Stevanovic, 2020). Uit politie-informatie blijkt inderdaad dat er veel samenwerking is tussen Nederlandse subjecten en subjecten die zich bevinden in het Caribisch gebied en in Suriname.

Criminele verwevenheid Nederland en België

Bij de teelt van cannabis en de productie van synthetische drugs werken Belgen en Nederlanders al lang samen (De Middelmeer & De Ruyver, 2017; Spapens, et al., 2016). De verwevenheid van België en Nederland is ook te zien in de cocaïnehandel. Volgens eerder onderzoek zou 70 tot 80 procent van de cocaïne-transporten die de haven van Antwerpen binnenkomt, voor Nederland bestemd zijn en bevinden de opdrachtgevers en financiers van de cocaïne-invoer zich veelal in Nederland (Boerman, et al., 2017; Colman, 2018; UNODC & Europol, 2021). Bovenstaande informatie en recente mediaberichten (Een Vandaag, 2021; Omroep Brabant, 2020; De Volkskrant, 2020) schetsen het beeld dat vooral Nederlandse criminelen actief zijn in de cocaïnehandel in België en de haven van Antwerpen. Uit politie-informatie blijkt echter dat Belgische en Nederlandse cocaïnegerelateerde subjecten regelmatig samenwerken. Zo hebben de Nederlandse subjecten de Belgische subjecten nodig voor hun contacten en ingangen in de haven van Antwerpen. De Nederlandse en Belgische criminele netwerken zijn veelal verweven (politie-informatie), veel meer dan met subjecten uit andere naastgelegen landen zoals Duitsland en Frankrijk. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de communicatie tussen Nederlanders en Belgen (Vlaamssprekende) gemakkelijk is doordat er geen taalbarrière aanwezig is. Eerdere bevindingen uit het onderzoek van De Middelmeer et al. (2018) wijst ook op een integratie van Belgische en Nederlandse criminele netwerken en zij vonden in hun onderzoek geen sterke indicaties dat de problematiek vanuit Nederland verschuift naar België. Uit politie-informatie komt wel naar voren dat sommige Nederlandse subjecten de voorkeur hebben om cocaïne via de haven van Antwerpen binnen te smokkelen, omdat dit gemakkelijker zou zijn. Het is niet duidelijk geworden waarom dit gemakkelijker zou zijn.

Criminele netwerken en subjecten met een Marokkaanse (migratie)achtergrond

Europol gaf in 2013 al aan dat smokkelaars met een Marokkaanse (migratie)achtergrond een belangrijke rol zouden hebben in de cocaïne-distributie in Europa, via de distributiehubs Spanje en Nederland (Europol, 2013). Ook Belgisch onderzoek laat zien dat personen met een Marokkaanse (migratie)achtergrond een belangrijke rol lijken te hebben bij de invoer en distributie van cocaïne in België (Colman, 2018; De Middelmeer e.a., 2018).

In Nederland is de aanwezigheid van personen met een Marokkaanse (migratie)achtergrond bij cocaïnegerelateerde criminaliteit ook zichtbaar. Zo wordt in het *Nationaal dreigingsbeeld 2017 Georganiseerde criminaliteit* gesteld dat personen met een Marokkaanse, Albanese en Turkse achtergrond een rol hebben in de Nederlandse cocaïnemarkt en regelmatig gezien worden als uithalers van cocaïne in de havens (Boerman et al., 2017). Van de in 2020 in Nederland aangehouden

uithalers had ongeveer een kwart (naast de Nederlandse nationaliteit) de Marokkaanse nationaliteit wat de rol van personen met een Marokkaanse (migratie)achtergrond lijkt te bevestigen (HARC data).

Uit de bestudeerde cocaïnegerelateerde opsporingsonderzoeken van de politie blijkt dat in 2019 en 2020 ongeveer een vijfde van de verdachten naast de Nederlandse nationaliteit ook de Marokkaanse nationaliteit had. Daarmee is het aandeel van verdachten met zowel de Nederlandse als de Marokkaanse nationaliteit bij cocaïnegerelateerde criminaliteit – net als bij hasjgerelateerde criminaliteit – hoger dan bij andere vormen van drugsgerelateerde criminaliteit zoals geregistreerd in Summ-IT (zie hoofdstuk 4). Er zijn signalen (zoals aangegeven in paragraaf 5.3.2.1) dat (West-) Afrika een belangrijke transithub lijkt te worden voor cocaïne. De cocaïne reist daarna mogelijk via de oude hasjsmokkellijnen van Marokko naar Europa, wat een verklaring zou kunnen zijn voor de aanwezigheid van verdachten met zowel de Nederlandse als Marokkaanse nationaliteit.

Albaneessprekende criminele netwerken en subjecten

Volgens meerdere bronnen zijn Albaneessprekende⁴² criminele groeperingen belangrijke spelers op de cocaïnemarkt in Europa (EMCDDA & Europol, 2019; Europol, 2020; Saggars, 2019; Stevanovic, 2020; UNODC, 2021a4). Albaneessprekende criminele groeperingen zouden directe lijnen hebben met de Colombiaanse kartels, zodat ze de cocaïne bij de bron kunnen inkopen en geen zaken hoeven te doen via tussenpersonen (Saggars, 2019; Zhillia & Lamallari, 2016; UNODC & Europol, 2021). Ook zouden leden van Albaneessprekende criminele netwerken regelmatig in Colombia wonen (UNODC & Europol, 2021). Albaneessprekende criminele netwerken zouden daarnaast ook betrokken zijn bij de distributie van cocaïne binnen Europa en het Verenigd Koninkrijk en ook bij de straatverkoop van cocaïne (EMCDDA & Europol, 2019; Saggars, 2019; The Guardian, 2019; UNODC 2021a4). Een vijf jaar durend Italiaans opsporingsonderzoek heeft geleid tot een Joint Investigation Team (JIT) met onder andere Nederland en Italië. Dit gezamenlijke onderzoeksteam ontmantelde een Albaneessprekend crimineel netwerk dat cocaïne naar Europa smokkelde. De gezamenlijke actie leidde tot de arrestatie van twintig personen, waarvan twee in Nederland (Europol, 2020).

Ondanks bovenstaande signalen zien wij in de door ons onderzochte cocaïnegerelateerde opsporingsonderzoeken uit 2019 en 2020 geen grote vertegenwoordiging van verdachten die mogelijk Albaneessprekend zijn, wanneer wordt uitgegaan van de geregistreeerde nationaliteiten. In 2019 had twee procent van de verdachten de Albanese of Kosovaarse nationaliteit⁴³ en in 2020 was dat één procent. Onduidelijk is of er inderdaad minder Albaneessprekende criminelen actief zijn in Nederland vergeleken met wat door andere Europese landen wordt geschetst of dat hier mogelijk sprake is van een blinde vlek.

Wel zijn er signalen dat Nederlandse cocaïnehandelaren soms zaken doen met Albaneessprekende personen, maar dat doen zij ook met personen uit andere Europese landen (politie-informatie).

Koks uit Colombia

Uit een Spaans opsporingsonderzoek is gebleken dat een Colombiaans-Spaans netwerk personen naar Europa haalde die gespecialiseerd waren in de chemische stappen rondom het uitwassen en de productie van cocaïne, en in het bezit waren van de Colombiaanse nationaliteit. Deze ‘cocaïnekoks’ reisden van Colombia naar Spanje en vandaar door naar Bulgarije en Nederland (UNODC & Europol, 2021). In onderzoek O-56 wordt dit signaal bevestigd. Dit onderzoek betrof de ontmanteling van een

42 De term ‘Albaneessprekend’ wordt gebruikt omdat hiermee personen van meerdere nationaliteiten worden bedoeld, die dezelfde taal en etnische achtergrond delen, waaronder Albanese staatsburgers maar ook personen uit Kosovo, Bosnië, Herzegovina, Montenegro en Noord-Macedonië (EMCDDA & Europol, 2019).

43 In verschillende landen zijn gemeenschappen van etnisch Albanen, onder meer in Griekenland, Italië en Noord-Macedonië. Omdat niet op etniciteit maar op nationaliteit wordt geregistreerd, zijn in het bestand alleen Kosovaarse en/of Albanese verdachten opgenomen. Kosovaarse verdachten, omdat 95 procent van de bevolking van Kosovo van Albanese herkomst is.

grote cocaïnewasserij, waarin dertien cocaïnekoks met de Colombiaanse nationaliteit werkten. Zij waren onder andere via Spanje naar Nederland gekomen.

Ook politie-informatie bevestigt dat criminele netwerken personen uit Colombia zoeken met expertise in het uitwassen en produceren van cocaïne, zoals beschreven in paragraaf 5.3.4. Subjecten proberen op steeds andere manieren cocaïne naar Nederland te smokkelen. Zo impregneren ze cocaïne in producten (zie smokkelmethoden in paragraaf 5.3.2.1). De cocaïne moet dan in Nederland door specialisten op een chemische manier weer geëxtraheerd worden. In de onderzochte opsporingsonderzoeken uit 2019 en 2020 kwamen respectievelijk 26 en 27 personen naar voren met de Colombiaanse nationaliteit. Ze worden ingehuurd voor het uitwassen en produceren van cocaïne in Nederland, omdat Nederlandse criminele netwerken deze expertise niet hebben. Dit is vergelijkbaar met de samenwerking met Mexicaanse subjecten bij methamfetamineproductie in Nederland (zie hoofdstuk 6).

5.4.4 Een aantal rollen nader beschouwd

Cocaïnehandelaren kunnen hun werk niet doen zonder de inzet van brokers, facilitators en specialisten. Er is sprake van criminele samenwerking tussen criminelen onderling, maar ook - zoals uit paragraaf 5.3.7 bleek - met niet-criminelen. In deze paragrafen staan we stil bij de rollen van tussenhandelaren (blokkenhandelaren), brokers, facilitators en uithalers gezien hun cruciale bijdrage aan de cocaïnehandel via Nederland.

Tussenhandelaren / blokkenhandelaren

De cocaïnetussenhandel is het niveau tussen de groothandel (invoer) en de detailhandel. De tussenhandelaar is een rol die in fase 6 van het crime script (afzet) kan worden weggeschreven. Een eenduidige definitie van een tussenhandelaar ontbreekt. In dit rapport wordt met tussenhandelaar bedoeld: handelaren in cocaïneblokken, die deze blokken afnemen van groothandelaren en doorverkopen aan afnemers (Gruter & Van de Mheen, 2005; Kleemans, et al., 2002). Helaas is er maar beperkt wetenschappelijk onderzoek gedaan naar het niveau van de tussenhandel en daarom is er weinig over bekend (Colman, 2018). Tussenhandelaren kopen de cocaïne soms in grote hoeveelheden tegelijk om vervolgens de partijen (in delen) te verkopen aan andere partijen, in Nederland, Europa en zelfs buiten Europa (politie-informatie). Soms zijn ze op zoek naar hoge kwaliteit blokken (zie 5.3.7) of een blok uit een specifiek land, omdat hun klant bijvoorbeeld alleen blokken uit Colombia wil hebben (politie-informatie). Uit politie-informatie blijkt ook dat tussenhandelaren blokken cocaïne opkopen en vervolgens versnijden om hun winstmarge te vergroten voordat ze deze doorverkopen. Soms zit er zelfs nog een extra laag personen tussen de verkoop: een soort brokers onder tussenhandelaren, dus tussenhandelaren die aan tussenhandelaren verkopen.

Brokers

Zoals eerder beschreven in deze paragraaf zijn de Nederlandse criminele cocaïnenetwerken fluïde. De Nederlandse criminele subjecten in de cocaïnehandel zijn echte netwerkers, die via via met elkaar verbonden zijn en op die manier ook zaken regelen. Daarnaast maken zij gebruik van brokers om dingen voor elkaar te krijgen. Brokers kunnen in alle fasen van het crime script werkzaam zijn. Een broker, ook wel bemiddelaar of bruggenbouwer genoemd, is iemand met sociale relaties in meerdere gemeenschappen of netwerken. Deze persoon heeft een brugfunctie en zorgt voor de verbinding tussen twee of meer mensen die onderling niet met elkaar verbonden zijn. Brokers zijn daarmee personen met een strategische positie binnen en tussen criminele netwerken, maar ook tussen criminele en niet-criminele netwerken (cf. Duijn, Kashirin & Sloot, 2014). De positie van een broker in en tussen netwerken is bepalend voor het belang en de mate van zijn succes (Borgatti & Lopez-Kidwell, 2014; Burt, 1992). Ook moet de broker over bepaalde kennis, vaardigheden, organisatorisch talent en/of geld beschikken om daadwerkelijk een strategische en cruciale rol binnen de georganiseerde drugscriminaliteit te vervullen (Duijn et al., 2014; Spapens, 2012).

Brokers vormen dus bijzondere en belangrijke schakels in de gehele cocaïnemarkt. Ze zijn binnen alle fasen van het crime script werkzaam. Het zijn de (internationale) brokers die vraag en aanbod bij elkaar brengen (InSight Crime, 2021). Brokers gevestigd in Zuid-Amerika zijn de gesprekspartners van de producenten en eigenaren van de cocaïne daar en de internationale, waaronder Nederlandse, criminele netwerken of subjecten die de cocaïne willen kopen (Insight Crime, 2021). Brokers kunnen ook in Nederland verschillende partijen bij elkaar brengen door te fungeren als schakel tussen bijvoorbeeld uithalersgroepen en eigenaren van partijen cocaïne die uitgehaald moeten worden. Daarnaast kunnen zij bijvoorbeeld informatie, afkomstig van corrupte ambtenaren, verschaffen aan smokkelaars (politie-informatie).

Brokers werken onderling vaak samen en vormen daarmee als het ware netwerken van brokers (InSight Crime, 2021; politie-informatie).

Deze manier van werken brengt ook risico's met zich mee voor de criminele netwerken, omdat er meer schakels en verschillende personen nodig zijn die allemaal een stukje van de logistieke keten moeten vervullen. Hierdoor wordt de kans groter dat personen met de autoriteiten praten of mogelijk fouten maken. Daarnaast is er ook wederzijds vertrouwen nodig omdat ze niet allemaal deel uitmaken van hetzelfde criminele netwerk, maar wel samenwerken (InSight Crime, 2021).

Facilitators

Naast brokers zijn ook facilitators actief in alle fasen van het crime script. Facilitators hoeven zelf niet in aanraking te komen met de cocaïne, maar bieden door hun diensten de gelegenheid voor de smokkel en handel van cocaïne. Er zijn allerlei soorten facilitators die verschillende specifieke diensten aanbieden. Hierbij valt te denken aan *resellers* van cryptocommunicatietoestellen, accountants, werknemers van bedrijven die een rol hebben bij het logistieke proces en financieel facilitators die de criminele verdiensten witwassen (InSight Crime, 2021; politie-informatie). Ook de personen die auto's ombouwen voor het stashen van cocaïne, corrupte havenmedewerkers en personen die ruimtes beschikbaar stellen voor een cocaïnewaterij, kunnen als facilitator bestempeld worden (politie-informatie).

Uithalers

Een specifieke rol binnen de cocaïnehandel in Nederland is de rol van 'uithaler'. Deze rol valt binnen fase 2 (invoer) van het crime script. Uithalers worden onder andere ingehuurd of geronseld om cocaïne uit de containers in de havens te halen, zoals beschreven in paragraaf 5.3.2.2. Ze zijn een groot en groeiend probleem, vooral in de Rotterdamse haven (Trouw, 2021; NOS, 2021; RTL nieuws, 2021; Zeehavenpolitie, 2021). In september 2021 alleen al zijn er 110 uithalers aangehouden (De Telegraaf, 2021).

Voor het fenomeenbeeld drugs is een analyse gemaakt van uithalers die zijn aangetroffen in de haven van Rotterdam in 2020. Het gaat om de gegevens van 201 personen die in Summ-IT het label 'uithaler/losser' hebben gekregen.

Deze personen bleken allemaal mannen tussen de 17 en 48 jaar oud. Het grootste gedeelte van de uithalers is tussen de 20 en 29 jaar oud, namelijk zo'n 71 procent. 13 procent van de verdachten was jonger dan 20 jaar en slechts 4 procent was ouder dan 35 jaar. In vergelijking met het totaal aantal verdachten van cocaïnegerelateerde criminaliteit uit de onderzoeken zoals beschreven in paragraaf 5.4.1, ligt de leeftijd van uithalers dus een stuk lager. In 2021 is zelfs een jongen van veertien aangehouden op het haventerrein van Rotterdam (Algemeen Dagblad, 2021). De meeste uithalers wonen in Rotterdam-Zuid of hebben geen vaste woon- of verblijfplaats (Zeehavenpolitie, 2021). Vermoedelijk wordt een groot deel van de uithalers dan ook geworven in Rotterdam-Zuid. Vaak worden de jonge onervaren jongens begeleid door een oudere, meer ervaren uithaler (politie-informatie). De ervaren uithaler staat veelal als enige in contact met de opdrachtgever of uithaalmakelaar en heeft de informatie over de container die uitgehaald moet worden.

Wanneer uithalers op het haventerrein van de Rotterdamse haven door de autoriteiten worden aangetroffen maar niet direct te linken zijn aan een partij drugs, krijgen ze regelmatig een boete voor het onbevoegd betreden van een terrein (artikel 461Sr) en/of een boete voor het niet kunnen tonen van een identiteitsbewijs. Velen beroepen zich op hun zwijgrecht of komen met een smoes waarom ze op het haventerrein waren. Vaak staan deze jongens enkele uren later weer buiten het politiebureau met een boete, waarna ze binnen korte tijd opnieuw onbevoegd worden aangetroffen in het havengebied. Deze boetes lijken hen dus niet af te schrikken (Zeehavenpolitie, 2021). Dit blijkt ook uit onderzoek van Abraham et al. (2021). Zij beschrijven dat uithalers zeer beperkt ontmoedigd worden door de relatief lichte sancties (maxius.nl).

Het komt regelmatig voor dat uithalers meerdere keren per jaar op het haventerrein worden aangetroffen (Crimesite, 2021). In 2020 is één persoon zelfs elf keer aangehouden op het haventerrein als verdachte van uithalen (Zeehavenpolitie, 2021). Omdat de uithalers meestal niet worden aangehouden met de drugs, is het moeilijk om te bewijzen dat ze op het terrein zijn om cocaïne uit een container te halen. Dit kan regelmatig zorgen voor vrijspraak of een lage boete (gerechtelijke uitspraak)⁴⁴. Op 1 januari 2022 is de nieuwe 'uithalerswet' in werking getreden. Artikel 138aa van het Wetboek van Strafrecht zorgt ervoor dat het onbevoegd aanwezig zijn op havens en luchthavens zwaarder kan worden bestraft. Wie er wordt betrapt zonder dat hij er wat te zoeken heeft, kan maximaal twee jaar celstraf opgelegd krijgen (www.om.nl). Overigens geeft artikel 138aa lid 3 aan dat, indien er verzwarende omstandigheden zijn, de in lid 1 en 2 geldende straffen nog met een derde kunnen worden verhoogd. De effecten van deze nieuwe wet moeten nog blijken.

5.4.5 Conclusie

In deze paragraaf is ingegaan op de belangrijkste kenmerken van de Nederlandse criminele netwerken en subjecten die zich bezighouden met cocaïnehandel, waarbij ook nader is gekeken naar internationale aspecten en opvallende rollen binnen het crime script cocaïne. De gemiddelde leeftijd van verdachten van cocaïnehandel ligt iets hoger dan bij vormen van veelvoorkomende criminaliteit. Dit zou wellicht te maken kunnen hebben met de benodigde expertise voor de cocaïnehandel en financiële middelen. Daarnaast is gebleken dat 85 tot 87 procent van de verdachten in cocaïneonderzoeken in 2019 en 2020 in ieder geval de Nederlandse nationaliteit had. Een deel daarvan heeft naast de Nederlandse nationaliteit ook een andere nationaliteit. Hierbij komen de Marokkaanse of de Turkse nationaliteit het meeste voor.

Een belangrijk kenmerk van de Nederlandse netwerken en subjecten is dat zij enorm flexibel en fluïde zijn, en gestuurd worden door kansen. De samenstelling van netwerken verandert daardoor regelmatig. Goede internationale samenwerkingen zijn eerder regel dan uitzondering. Opvallend hierin zijn de veelvoorkomende samenwerkingen tussen Nederlandse en Belgische criminele netwerken en het inhuren van Zuid-Amerikaanse koks die in Nederland een deel van het productieproces uitvoeren. Subjecten binnen de cocaïnehandel vervullen vaak meerdere rollen binnen de fasen van het crime script en houden zich ook vaak bezig met meerdere vormen van criminaliteit. Hierbij springt een aantal rollen in het oog: brokers en uithalers. Brokers zijn de belangrijkste schakels in de gehele cocaïnemarkt. Zij brengen criminele netwerken uit verschillende landen bij elkaar en dragen daardoor bij aan de flexibele en fluïde manier van samenwerken. Uithalers vallen daarnaast op hun eigen manier op. Zij zijn cruciaal bij het uithalen van cocaïne uit containers en vormen een groot en groeiend probleem in de Rotterdamse haven. Het is afwachten welk effect de nieuwe wetgeving zal hebben op deze groepen.

⁴⁴ Rechtspraak.nl: ECLI:NL:RBROT:2020:7501.

6

Synthetische drugs

6. Synthetische drugs

Peter Jansen en Laura Moerenhout

6.1 Inleiding

Nederland staat al jaren bekend als een productieland van verschillende soorten synthetische drugs (Tops et al., 2018). Internationale rapportages (EMCDDA, 2020a; Europol, 2021a; UNODC, 2021a4) benadrukken allemaal de belangrijke rol van Nederland als het gaat om de productie van amfetamine en MDMA. Het European Drug Report (EMCDDA, 2021a) benoemt Nederland, België en Polen als belangrijkste landen binnen Europa als het gaat om de productie van amfetamine. Ook wordt de productie van methamfetamine met hulp van Mexicaanse verdachten in Nederland in 2019 een belangrijke ontwikkeling genoemd (EMCDDA, 2020a). De meeste methamfetamine wordt nog steeds buiten Europa geproduceerd, maar men verwacht dat de productie zich hier ook steeds verder zal ontwikkelen en alleen maar zal toenemen, onder andere in Nederland. MDMA (ecstasy) is een andere soort synthetische drug waar Nederland wereldwijd om bekend staat. In Nederland werden vergeleken met de rest van Europa de meeste MDMA-laboratoria ontmanteld (Europol, 2021a). Diezelfde rapportage vermeldt dat de laboratoria, ongeacht het soort synthetische drugs wat er geproduceerd wordt, steeds professioneler en geavanceerder worden.

Bovenstaande geeft weer hoe groot de rol van Nederland eigenlijk is op het toneel van de wereldwijde synthetische drugsproductie. We kunnen natuurlijk niet alles zelf consumeren wat hier wordt geproduceerd. Logischerwijs is Nederland dan ook een uitvoerland van synthetische drugs. Nederland bevoorraadt de internationale markt binnen Europa en ver daarbuiten (Europol, 2021a).

Dit hoofdstuk gaat in op de verschillende soorten synthetische drugs. Naast de meest gangbare soorten zoals amfetamine, MDMA en methamfetamine, zijn er ook andere synthetische drugs die in meer of mindere mate in Nederland worden geproduceerd of aangetroffen. Het gaat bijvoorbeeld om GHB, ketamine, LSD en verschillende soorten Nieuwe Psychoactieve Stoffen (NPS). De synthetische drugsproductie kan niet plaatsvinden zonder precursoren, andere benodigde chemicaliën, hardware en geschikte productielocaties. Ook deze ontwikkelingen zullen uitgebreid besproken worden, evenals de dumpingen van restafval na afloop van het productieproces, die van grote invloed zijn op natuur en volksgezondheid en die de samenleving veel geld kosten.

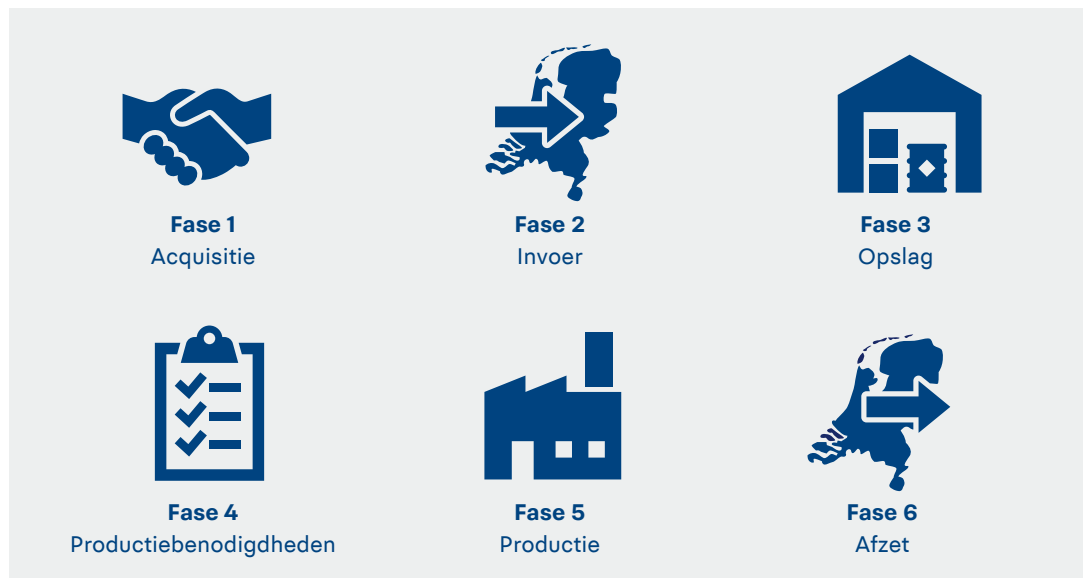
In het eerste deel van dit hoofdstuk zal kort ingegaan worden op de omvang van de synthetische drugsmarkt, door te kijken naar de gebruikersmarkt. Vervolgens wordt het onderwerp besproken aan de hand van de fasen van het crime script synthetische drugs, waarbij binnen elke fase aandacht besteed wordt aan de verschillende soorten synthetische drugs en/of precursoren.

Bij het uitwerken van het fenomeenbeeld drugs is gebleken dat de drugsthema's cannabis, cocaïne, synthetische drugs en heroïne vergelijkbare criminele processen en daarmee samenhangend, vergelijkbare crime scripts kennen. Voor het crime script synthetische drugs zijn dan ook de faseringen en benamingen gebruikt zoals beschreven in hoofdstuk 2. Voor de nadere uitwerking is gebruik gemaakt van het voor en binnen de Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs van de DLIO van de Landelijke Eenheid ontwikkelde crime script synthetische drugs.

De opeenvolgende fasen in het proces om synthetische drugs in Nederland te kunnen produceren zijn respectievelijk: de acquisitie van precursoren en chemicaliën, het vinden van opslaglocaties en het verwerven van de juiste productiebenodigdheden waaronder hardware en geschikte productielocaties. Deze fasen zijn noodzakelijk om uiteindelijk te komen tot productie waarbij het

dumpen van afval een belangrijke subfase vormt. De laatste fase van het crime script synthetische drugs betreft de afzet van de drugs - in Nederland maar vooral naar het buitenland. Zie figuur 6.1.

Figuur 6.1. Crime script synthetischedrugsproductie

Voor dit hoofdstuk zijn verschillende bronnen gehanteerd, waaronder opsporingsonderzoeken, die gecodeerd opgenomen zijn in de tekst: O-601 tot en met O-654. Daarnaast is ook informatie ter beschikking gesteld door partners als de Douane, FIOD, de Koninklijke Marechaussee (KMar) en buitenlandse autoriteiten. Deze informatie wordt door de Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs verzameld in het politieregistratiesysteem Summ-IT (O-601). Interviews zijn gecodeerd opgenomen als I-61 tot en met I-63. Zie ook Bronnen.

6.2 Gebruikersmarkt

In deze paragraaf wordt ingegaan op de gebruikersmarkten van de verschillende soorten synthetische drugs. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen gebruik wereldwijd en gebruik in Europa en Nederland.

Wanneer we het ecstasygebruik in Europa met de wereldwijde gebruikersmarkt vergelijken, zien we dat het percentage mensen dat hier ecstasy gebruikt, niet het hoogst is. Het World Drug Report (UNODC, 2021a4) laat zien dat dit percentage het hoogst is in Oceanië. Het gebruik in deze regio neemt de laatste jaren ook toe, terwijl het gebruik in Europa en bijvoorbeeld Noord-Amerika stabiel blijft. In Afrika en Azië is de gebruikersmarkt een stuk kleiner. Ook in Midden- en Zuid-Amerika is de gebruikersmarkt relatief klein, maar in sommige landen is wel een toename te zien (UNODC, 2021a4). Binnen Europa is volgens dezelfde rapportage het gebruik van deze drug wel het grootst in Nederland.

Ecstasy (MDMA) is na cannabis de meest gebruikte drug in Nederland. In de EU is Nederland al jaren koploper als het gaat om het gebruik van ecstasy. In 2019 was het percentage volwassenen in Nederland dat ooit ecstasy heeft gebruikt 8,8 procent, wat neerkomt op ongeveer 1,2 miljoen mensen (Laar et al., 2021). Ook het EMCDDA (2020a) geeft aan dat Nederland het grootste aantal gebruikers van ecstasy heeft in de EU. Na Nederland worden in diezelfde rapportage Ierland en het Verenigd Koninkrijk genoemd als landen waar ook veel ecstasy wordt gebruikt.

Als we kijken naar het gebruik van amfetamine op wereldniveau, zijn er regio's waar dit een stuk hoger ligt dan in Europa. Cijfers van het UNODC tonen dat het percentage gebruikers veruit het grootst is in Noord-Amerika, gevolgd door Oceanië en Midden-Amerika. Het absolute aantal gebruikers blijkt het grootst in Oost- en Zuidoost-Azië. De markt voor deze drug lijkt op basis van deze cijfers dus grotendeels buiten Europa te liggen (UNODC, 2021a4). In Nederland gebruikte één op de twintig volwassenen ooit in hun leven amfetamine, een derde daarvan in het afgelopen jaar. Tussen 2015 en 2019 zijn die percentages niet veel veranderd (Laar et al., 2021). Vergeleken met andere Europese landen, was het gebruik in Nederland wel het hoogst in 2018 (EMCDDA, 2020a).

De gebruikersmarkt van methamfetamine lijkt voornamelijk buiten Europa te liggen. Het gaat vooral om de Verenigde Staten, maar de markt in Oost- en Zuidoost-Azië lijkt groter te worden (UNODC, 2021a4). Het gebruik van methamfetamine is in Nederland beperkt vergeleken met de rest van de wereld, ook al lijkt de productie in Nederland toe te nemen. In Nederland lijkt het gebruik van methamfetamine zich vooralsnog te beperken tot specifieke niches in het uitgaansleven (Laar et al., 2021).

Het gebruik van andere soorten synthetische drugs, zoals GHB en ketamine, is in Nederland beperkt. In 2019 had 0,6 procent van de volwassenen ketamine gebruikt in het laatste jaar, bij GHB was dit 0,4 procent. Er lijkt wel een toename te zijn van het gebruik van ketamine onder uitgaande jongeren en jongvolwassenen, maar de markt is nog steeds beperkt (Laar et al., 2021).

De COVID-19-pandemie heeft effect gehad op het gebruik van de zogenoemde partydrugs. Uitgaansgelegenheden waren lange tijd gesloten en ook andere vormen van samenkomen van grote groepen, zoals bij festivals, waren verboden. Het aandeel gebruikers in Nederland dat minder ecstasy is gaan gebruiken tijdens de coronacrisis, is groter dan het aandeel dat meer is gaan gebruiken volgens de cijfers in de Nationale Drug Monitor van 2020 (Laar et al., 2021).

6.3 Wereldwijde synthetische drugsmarkt en de rol van Nederland

Zoals in de inleiding al kort benoemd, speelt Nederland een grote rol bij de productie van synthetische drugs wereldwijd. Nederland is vooral een productieland van amfetamine en MDMA, maar ook methamfetamine is in opkomst, al speelt Nederland daar wereldwijd nog geen grote rol in.

Het World Drug Report (UNODC, 2021a4) spreekt van een recordaantal inbeslaggenomen amphetamine-type stimulants (ATS) in 2019. ATS is de benaming die het UNODC gebruikt voor verschillende soorten synthetische drugs. Het gaat om 456 ton in totaal, 64 procent meer dan het jaar daarvoor en de grootste jaarlijkse stijging sinds 2001. De wereldwijde synthetische drugsmarkt wordt nog steeds gedomineerd door methamfetamine (72%), gevolgd door amfetamine (19%) en ecstasy (4%) (UNODC, 2021a4). De meeste inbeslagnames vinden buiten Europa plaats. De Verenigde Staten is koploper als het gaat om inbeslagnames van methamfetamine. Amfetamine wordt het meest aangetroffen in het Midden-Oosten en Zuidwest-Azië, en ecstasy in Zuid-Amerika en het Caribisch gebied.

De productie van methamfetamine vindt voornamelijk plaats in Noord- en Zuid-Amerika, ongeveer 85 procent, waarbij in de Verenigde Staten de meeste productielocaties worden ontdekt. Van de ontmantelde productielocaties bevond slechts zes procent zich in Europa in de periode 2015-2019. De meeste daarvan werden ontmanteld in Tsjechië. Nederland en België lijken echter in opkomst als het gaat om de productie van methamfetamine binnen Europa (EMCDDA, 2020a), al is dat aandeel marginaal vergeleken met de wereldwijde productie. Nederland wordt binnen Europa de laatste jaren wel gezien als een belangrijk doorvoerland voor de afzet van synthetische drugs (UNODC, 2021a4).

De productie van amfetamine wereldwijd laat een ander beeld zien. In de jaren 2015-2019 werden volgens het UNODC (2021a4) 571 productielocaties voor amfetamine ontmanteld, 85 procent daarvan werd ontmanteld in Europa. Binnen Europa worden de meeste locaties aangetroffen in Nederland, gevolgd door Rusland, België en Polen.

De productie van ecstasy laat een vergelijkbaar beeld zien als het gaat om de rol van Nederland. Van de wereldwijd ontmantelde productielocaties in de periode 2015-2019 bevond 58 procent zich in Europa, waarbij Nederland en België als belangrijkste landen genoemd worden (UNODC, 2021a4).

Rechtshulpverzoeken

Als we kijken naar de rechtshulpverzoeken vanuit en naar Nederland, zien we dat er in de jaren 2017 tot en met 2020, 706 rechtshulpverzoeken gelabeld zijn als gerelateerd aan synthetische drugs in het registratiesysteem voor rechtshulpverzoeken (LURIS). Daarbij moet wel worden genoteerd dat het overgrote deel van de rechtshulpverzoeken betreffende drugs niet gelabeld is naar het soort drugs. Deze cijfers laten daardoor maar een deel zien van het totaal aantal rechtshulpverzoeken waarin synthetische drugs een rol spelen. Daarnaast kunnen rechtshulpverzoeken ook gelabeld zijn naar een ander soort drug, wanneer de verzoeken informatie over meerdere soorten drugs bevatten.

Wat we wel kunnen zeggen op basis van de beschikbare data in LURIS is dat, net zoals bij de andere drugssoorten, het aantal inkomende rechtshulpverzoeken (552) een stuk hoger ligt dan het aantal uitgaande rechtshulpverzoeken (154). Er zit een dalende lijn in het aantal synthetische druggerelateerde rechtshulpverzoeken vanaf 2017 (235) tot en met 2020 (153).

Tabel 6.2. Inkomende en uitgaande rechtshulpverzoeken

	2017	2018	2019	2020	2017 t/m 2020
Inkomend	188	126	127	111	552
Uitgaand	47	38	27	42	154
Totaal	235	164	154	153	706

Bron: LURIS.

Evenals bij de andere drugssoorten vormen België (203) en Duitsland (202) bij synthetische drugs de top twee landen van de meeste rechtshulpverzoeken. Samen zijn deze twee landen goed voor ongeveer 57 procent van de aan synthetische druggerelateerde rechtshulpverzoeken. Opvallend is dat het land dat op nummer drie staat, Frankrijk, een stuk minder rechtshulpverzoeken heeft (28). Frankrijk wordt op de voet gevolgd door Polen (23), een belangrijk land in de synthetische drugsproductie. Een opvallend land in de top tien is Argentinië, dat Nederland elf rechtshulpverzoeken stuurde, andersom was dat er maar een.

Een land dat net buiten de top tien valt, maar wel vaak genoemd wordt met betrekking tot de afzetmarkt voor synthetische drugs, is Australië (11). Ook de Verenigde Staten (11) vallen net buiten de top tien, gevolgd door Zwitserland (8) en Brazilië (8).

Opsporingsonderzoeken politie in Summ-IT

De geanalyseerde Summ-IT data laten zien dat de politie in 2019 in totaal 422 onderzoeken naar synthetische drugs heeft gedaan, in 2020 waren dat er 371. Tabel 6.3 laat een uitsplitsing zien van de soorten synthetische drugs die in een onderzoek zijn aangetroffen. Deze tellen echter niet op tot het totaal aantal onderzoeken naar synthetische drugs, omdat er meerdere soorten drugs binnen een onderzoek kunnen vallen. In 2019 betrof 69 procent van de onderzoeken meerdere vormen van synthetische drugs, in 2020 was dat 54 procent. Dat betekent dat de meeste onderzoeken naar

synthetische drugs meerdere vormen van drugs en/of precursoren bevatten. Wat opvalt, is dat het overgrote deel van de politieonderzoeken MDMA, amfetamine of precursoren betreft. Nu zijn precursoren nodig voor de productie van drugs, dus het is niet vreemd dat veel onderzoeken zich ook daarop richten. De categorie 'overig' bevat drugs die niet onder een van de andere categorieën valt, of bevat onderzoeken waarvan het niet helemaal duidelijk is geworden om welke soort synthetische drugs het gaat.

Tabel 6.3. Aantal politieonderzoeken per soort synthetische drugs

	Precursoren			Meth-						
	Totaal	Chemicaliën	MDMA	Amfetamine	amfetamine	GHB	Ketamine	LSD	Captagon	Overig
2019	422	127	232	137	37	35	56	22	4	50
2020	371	145	169	125	63	20	48	13	1	41

Bron: Summ-IT.

Naast verschillende soorten synthetische drugs, zien we ook combinaties met andere soorten verdovende middelen in de onderzoeken naar voren komen. Cocaïne komt het meest voor in onderzoeken naar synthetische drugs in de jaren 2019 en 2020. In 2019 is in 157 onderzoeken naar synthetische drugs ook cocaïne aangetroffen; in 2020 gebeurde dit in 171 onderzoeken.

Tabel 6.4. Andere soorten drugs in onderzoeken naar synthetische drugs

	2019	2020
cocaïne	157	171
fentanyl	6	2
hasj	54	49
qat	0	0
heroïne	33	35
lachgas	2	10
cannabis	82	78
totaal polydrugsonderzoeken⁴⁵	203	205

Bron: Summ-IT.

6.4 Precursoren

Synthetische drugs worden gemaakt door middel van één of verschillende chemische reacties. Als basis hiervoor dienen essentiële grondstoffen, die precursoren worden genoemd. Zonder acquisitie van deze stoffen kan men geen productieproces starten. Er zijn verschillende soorten precursoren die gebruikt worden voor verschillende soorten eindproduct. Zo zijn precursoren als benzylmethylketon (BMK), nodig voor de productie van amfetamine en methamfetamine, en piperonylmethylketon (PMK), voor de productie van MDMA en mefedron, al lange tijd (inter)nationaal verboden. Criminelen gingen op zoek naar alternatieven om toch drugs te kunnen produceren. Stoffen als APAAN, APAA, MAPA, PMK/BMK methylglycidaat en PMK/BMK-glycidezuur deden hun intrede. Vanuit deze zogenoemde pre-precursoren kwam men met een extra chemisch proces tot BMK en PMK en zo tot het gewenste

⁴⁵ Het totaal in de tabel telt niet op, omdat er meer dan twee verschillende soorten drugs in onderzoeken naar voren kunnen komen.

eindproduct. Het voordeel van deze pre-precursoren: het ging om niet-gereguleerde stoffen, waardoor veel landen niet konden optreden tegen de handel. Gereguleerd betekent dat onder strikte voorwaarden gebruikt gemaakt en/of gehandeld mag worden in bepaalde stoffen. Internationaal zijn verschillende pre-precursoren nu gereguleerd volgens de *United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances of 1988* (Verdrag van Wenen). Het blijkt echter een 'wapenwedloop', waarbij steeds nieuwe pre-precursoren op de markt verschijnen die buiten het internationale juridisch kader vallen. Sommige van deze stoffen worden 'designer precursors' genoemd omdat ze geen andere toepassing kennen dan voor de productie van synthetische drugs. Andere pre-precursoren zijn gewone chemicaliën die veel toegepast worden in de legale industrie. In Nederland kan op basis van artikel 10a van de Opiumwet opgetreden worden tegen elke stof, wanneer deze gebruikt gaat worden voor de productie van een drug die vermeld staat op lijst I (harddrugs) van de Opiumwet (strafbare voorbereidingshandelingen). Daarnaast is per 1 januari 2022 de wet versterking strafrechtelijke aanpak ondermijnende criminaliteit van kracht waardoor het voorhanden hebben, vervoeren, in- en uitvoeren van aangewezen (pre)precursoren strafbaar is (www.officielebekendmakingen.nl). Dit juridisch handelingskader is niet internationaal geborgd, waardoor veel landen niet zomaar kunnen optreden tegen de handel in deze stoffen. Hierdoor vinden deze pre-precursoren op verschillende manieren en via diverse landen hun weg richting Nederland, waar ze worden omgezet naar eindproducten. Deze paragraaf gaat verder in op de aanwezigheid van de verschillende soorten precursoren, de ontwikkeling, de gebruikte smokkelmethodes en de werkwijze van de betrokken criminele netwerken.

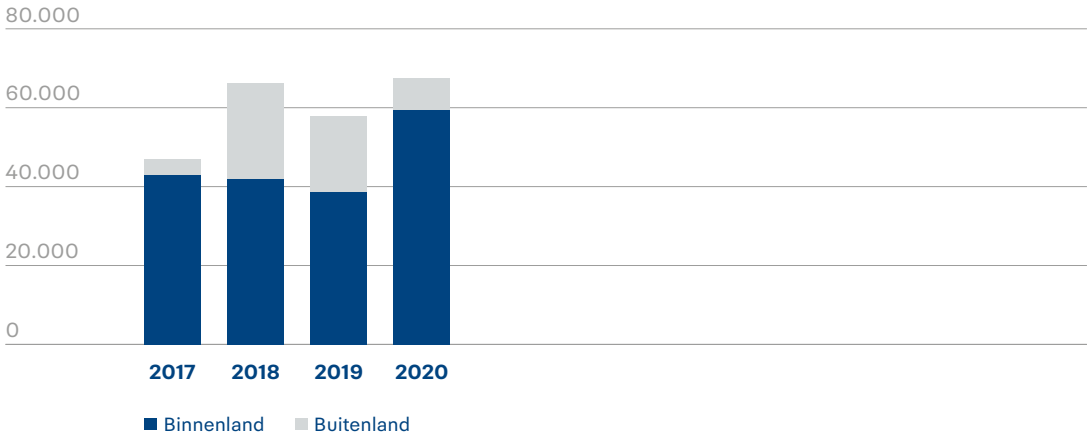
Ten behoeve van het fenomeenbeeld drugs is onderzoek verricht naar de omvang van de handel in en aanwezigheid van precursoren en pre-precursoren. Incidenten waarbij precursoren werden aangetroffen door de Douane, FIOD en politie zijn inzichtelijk gemaakt. Als basis is hiervoor de informatie gebruikt die door de Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs op nationaal en internationaal niveau is verzameld. Deze afdeling verzamelt van de betrokken overheidsinstanties als Douane en FIOD de relevante incidenten en combineert deze met de politiegegevens, wat zorgt voor een (inter-)nationaal overzicht. Naast de inbeslagnames van aangetroffen volle verpakkingen met (pre-)precursoren, is ook een schatting gemaakt van de hoeveelheid op basis van het aantal aangetroffen lege verpakkingen op productie-, opslag- en dumplocaties. BMK en PMK die in Nederland zijn geproduceerd uit pre-precursoren, is niet meegenomen in dit overzicht. Dit om dubbeltelling te voorkomen. Daarnaast zijn er in het buitenland (pre-)precursoren aangetroffen met Nederland als eindbestemming. De zendingen waarbij er aanwijzingen waren dat deze bestemd waren voor Nederland, zijn ook meegenomen in dit hoofdstuk.

Verder is het waardevol om inzicht te krijgen in de herkomst, smokkelmethodes en transportroutes van deze stoffen. Van de aangetroffen partijen (pre-)precursoren is dit op basis van verpakkingen, labels en meldingen vanuit het buitenland, inzichtelijk gemaakt.

6.4.1 Omvang

Op basis van de aangetroffen (pre-)precursoren ontstaat het volgende overzicht.

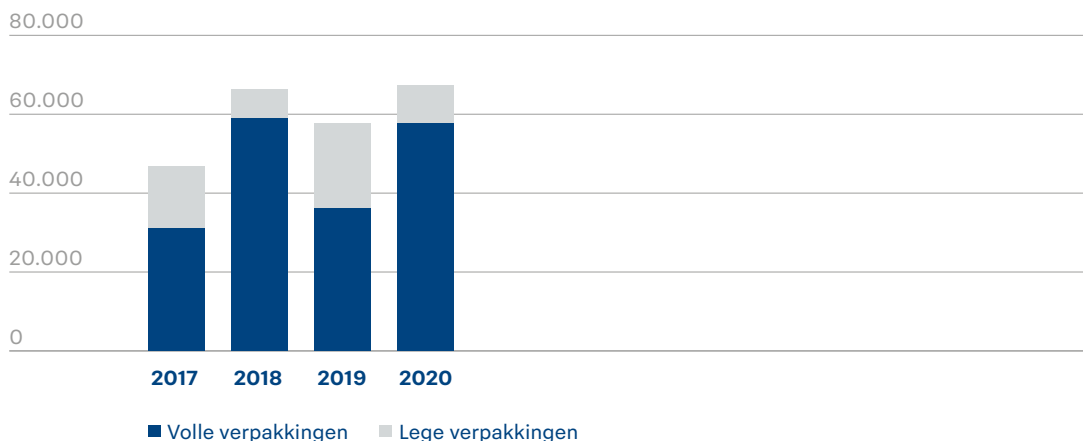
Figuur 6.5. Aangetroffen (pre)precursoren in liter/kilo

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

Van 2017 tot en met 2020 werd er in totaal 237.914 liter/kilo precursoren en pre-precursoren aangetroffen, waarvan 55.344 liter/kilo in het buitenland, met als eindbestemming Nederland. 182.570 liter/kilo werd aangetroffen op Nederlands grondgebied. De totale hoeveelheid aangetroffen (pre)precursoren op Nederlands grondgebied ligt ieder jaar rond de 40.000 liter/kilo. In 2020 is een scherpe stijging te zien en betrof het ongeveer 60.000 liter/kilo. Dit verschil wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de vondst van 21.000 liter GBL, een precursor voor GHB, in december 2020 in Helmond. Hier werden 21 intermediaire bulkcontainers (IBC's) van 1000 liter aangetroffen. In het buitenland zijn in 2018 en 2019 substantieel meer (pre)precursoren ontdekt dan in de overige jaren. In 2018 werd in verschillende Europese landen bij negen incidenten tussen de 1000 en 4000 liter/kilo (pre)precursoren ontdekt. In 2019 werd in België 10.000 liter GBL onderschept die bestemd was voor een Nederlands bedrijf. In Bulgarije werd een partij van 8000 kilo MAPA ontdekt die bestemd was voor een Bulgaars bedrijf met Nederlandse bestuurders. Hierbij werd verondersteld dat deze partij voor de Nederlandse markt bestemd was (O-601).

De onderschepte en inbeslaggenomen (pre)precursoren zijn niet door criminelen verwerkt tot een eindproduct. De aangetroffen lege verpakkingen op productielocaties daarentegen zijn wel verwerkt om verschillende soorten drugs te maken. In de volgende figuur is een onderscheid gemaakt tussen de volle en lege partijen (pre-)precursoren.

Figuur 6.6. Aangetroffen verpakkingen (pre)precursoren in liter/kilo

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

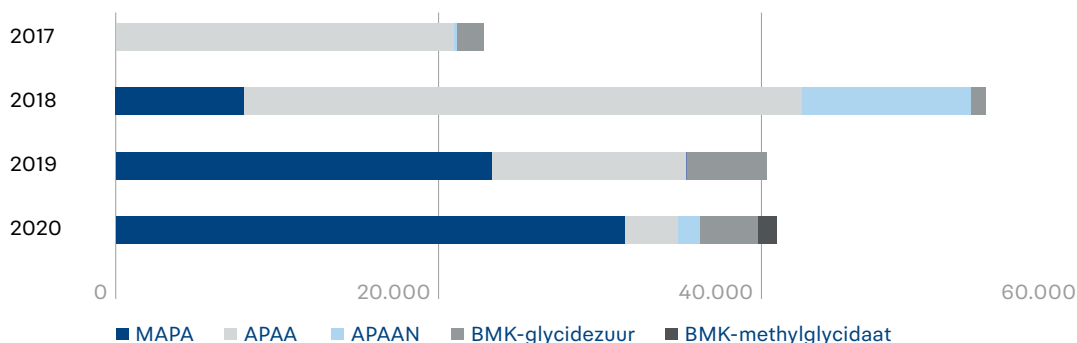
In de vier onderzochte jaren zijn veel lege verpakkingen (pre)precursoren aangetroffen die goed zijn voor in totaal 54.263 liter/kilo. Deze verpakkingen werden vooral aangetroffen op productieplaatsen waar men tijdens het moment van ontdekken nog actief aan het produceren was. Daarnaast werden bij afvaldumpingen zo nu en dan ook lege verpakkingen gevonden. Bijna alle lege verpakkingen waren afkomstig van de precursoren voor de productie van BMK (39.653 kilo) en PMK (13.368 kilo). Naar alle waarschijnlijkheid laten deze getallen het absolute minimum zien van de hoeveelheid precursoren die omgezet wordt naar BMK of PMK en daarna het eindproduct. Er is geen zicht op het totale aantal lege verpakkingen, aangezien dit afval waarschijnlijk buiten het zicht van de autoriteiten wordt vernietigd. Deze cijfers laten wel zien dat ongeveer 183.651 liter/kilo (pre)precursor uit omloop is gehaald en niet is gebruikt om drugs te produceren.

6.4.1.1 Omvang (pre-) precursoren per soort drugs

Iedere drug heeft zijn eigen precursoren en pre-precursoren. Hieronder zal per drugssoort worden uiteengezet hoeveel van en hoe deze stoffen zijn aangetroffen.

Amfetamine en methamfetamine

BMK en BMK-precursoren worden gebruikt voor de productie van amfetamine en methamfetamine. Door internationale regulering en nationale strafbaarstelling hebben criminelen de afgelopen jaren veel nieuwe pre-precursoren ontwikkeld die geschikt zijn voor de productie van BMK. Uit deze BMK wordt het uiteindelijke product geproduceerd: amfetamine of methamfetamine. De volgende figuur geeft een overzicht van de meest gebruikte pre-precursoren.

Figuur 6.7. Meest gebruikte pre-precursoren voor amfetamine en methamfetamine in liter/kilo

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

Van deze vijf soorten (pre-)precursoren is 158.018 kilo aangetroffen. Dit komt neer op twee derde van het totaal aangetroffen (pre-)precursoren. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het marktaandeel van de productie van amfetamine en methamfetamine veruit het grootst is. De hoeveelheid aangetroffen lege verpakkingen op productie- en dumplocaties wordt geschat op totaal 40.000 kilo. Om een schatting te kunnen maken hoeveel eindproduct er totaal gemaakt is of kon worden, wordt de totale hoeveelheid gebruikt voor amfetamine en methamfetamine. De pre-precursoren worden gebruikt voor de productie van BMK wat door middel van synthese omgezet kan worden tot beide soorten drugs. Een verdeelsleutel voor deze twee drugs is afhankelijk van te veel onzekere factoren. We hebben gekozen om voor beide soorten drugs de totale hoeveelheid te berekenen. De berekening is tot stand gekomen in overleg met materiedeskundigen van het Team Expertise en Wetenschap van de Afdeling Opsporingsondersteuning van de Dienst Landelijke Recherche van de Landelijke Eenheid (I-61).

Op basis van de aangetroffen lege verpakkingen (40.000 kilo) wordt geschat dat hiervan 52.800 kilo amfetamine is geproduceerd. De hoeveelheid pre-precursor die in beslag is genomen (118.365 kilo) zou goed zijn geweest voor de productie van 156.242 kilo amfetamine.

Op basis van de aangetroffen lege verpakkingen (40.000 kilo) wordt geschat dat hiervan 10.000 kilo crystal meth is geproduceerd. De hoeveelheid pre-precursor die in beslag is genomen (118.365 kilo) zou goed zijn geweest voor de productie van 29.591 kilo crystal meth.

APAA werd tot en met 2018 het meest aangetroffen, sinds 2019 heeft MAPA deze rol overgenomen. Een verklaring hiervoor is dat APAA sinds 2019 internationaal gereguleerd is en men daarom is overgestapt op MAPA. Daaropvolgend is MAPA in 2020 toegevoegd aan de internationale lijst van gereguleerde stoffen. De verwachting bestaat dat MAPA langzaam van het toneel zal verdwijnen en dat niet-gereguleerde opvolgers meer dominant zullen worden. De eerste tekenen zijn al zichtbaar met de toename van BMK-glycidezuur en BMK-methylglycidaat. Daarnaast werd er in oktober 2020 door de Douane een nieuwe pre-precursor ontdekt. Na laboratoriumonderzoek bleek het te gaan om 150 liter EAPA. Deze zending was vanuit China per luchtpost verstuurd naar Duitsland en daarna doorgegaan naar Nederland. EAPA zou de opvolger kunnen zijn die we in de toekomst het meest aan gaan treffen.

Naast bovengenoemde veelvoorkomende stoffen is de afgelopen jaren voor de productie van BMK nog een aantal andere pre-precursoren aangetroffen. Het verschil met de hierboven genoemde *designer precursors* is dat deze stoffen legale toepassingen kennen. Zo worden deze in veel

verschillende producten als voeding, geneesmiddelen of schoonmaakmiddelen gebruikt. De stoffen benzaldehyde, benzylcyanide en fenylazijnzuur werden in kleine hoeveelheden aangetroffen in productie- en opslaglocaties.

In maart 2020 werd tijdens een inval in een loods in Uden bij een grote hoeveelheid chemicaliën ook een metalen drum met 200 liter benzylcyanide ontdekt, met een etiket waarop stond 'bright wash' en die afkomstig zou zijn uit Griekenland (O-602). Gezien deze relatief grote hoeveelheid, is het niet onwaarschijnlijk dat deze stof in de toekomst vaker gebruikt zal gaan worden.

Methamfetamine

Naast BMK kan met efedrine en/of pseudo-efedrine ook methamfetamine worden geproduceerd. In de jaren 2017-2020 is ongeveer 93 kilo pseudo-efedrine aangetroffen. In 2018 werd in Zuidlaren een productieplaats voor methamfetamine ontdekt waar gebruik werd gemaakt van deze precursor (O-603). Het lijkt erop dat de meeste criminele netwerken gebruik maken van de precursor BMK en pre-precursoren zoals MAPA. Het chemisch proces bevat minder ernstig schadelijke stoffen en de kosten voor de precursor zijn ook veel lager. In 2020 zou een kilo pseudo-efedrine in de illegale tussenhandel gemiddeld 3525 euro kosten; een kilo MAPA kostte daarentegen gemiddeld 140 euro (Politie, 2021b).

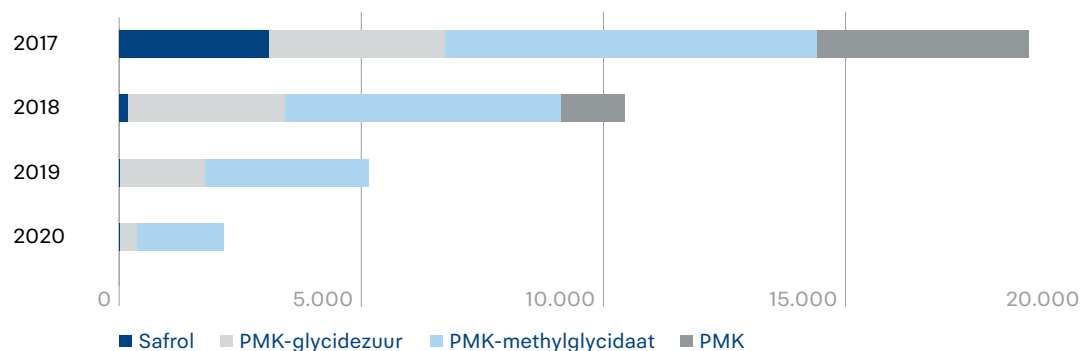
MDMA

Om MDMA te produceren, maakt men gebruik van de precursor PMK. Nadat dit internationaal werd gereguleerd, deden pre-precursoren als PMK-methylglycidaat, PMK-glycidezuur en safrol hun intrede. Ook deze drie stoffen zijn tegenwoordig internationaal gereguleerd.

De vier bovengenoemde stoffen werden de afgelopen jaren in meer en mindere mate aangetroffen. PMK is in dit overzicht alleen opgenomen wanneer dit gesmokkeld werd vanuit het buitenland.

De omzetting vanuit een pre-precursor naar PMK is niet meegenomen, aangezien er dan een dubbeltelling ontstaat.

Figuur 6.8. Aangetroffen (pre)precursoren voor MDMA in liter/kilo

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

In totaal werd er ongeveer 36.500 liter aan volle en lege verpakkingen aangetroffen van deze vier stoffen over de jaren 2017-2020. Om te komen tot een schatting van hoeveel MDMA-pillen er met deze totale hoeveelheid gemaakt kunnen worden, is dit in samenwerking met materiedeskundigen van het Team Expertise en Wetenschap (I-61) berekend.

Op basis van de aangetroffen lege verpakkingen (13.368 kilo) wordt geschat dat 47.181.000 MDMA-pillen kunnen worden geproduceerd. De hoeveelheid pre-precursor (17.457 kilo) en PMK (5675 kilo) die in beslag zijn genomen, zouden goed zijn geweest voor de productie van 101.671.000 MDMA-pillen.

Er is per jaar een duidelijke daling te zien van de hoeveelheid inbeslaggenomen (pre)precursoren. Ten opzichte van de overige jaren werden er in 2017 veel meer productielocaties van MDMA ontdekt. Op deze locaties trof men veel lege verpakkingen van PMK-methylglycidaat en PMK-glycidezuur aan. Daarnaast werd een partij van 4295 liter PMK in beslag genomen in een loods in Schiedam (O-604). Deze zending kwam uit Vietnam en was Europa binnengekomen via Bulgarije. In een loods in Waspik werd tijdens een doorzoeking 2800 liter safrol gevonden (O-605), in jerrycans met Chinees opschrift. In 2018 vonden buitenlandse autoriteiten ook nog partijen met Nederland als eindbestemming. In 2019 en 2020 zijn er daarentegen geen buitenlandse inbeslagnames meer bekend geworden. Mogelijk dat criminelen een smokkelmethode hebben ontwikkeld die de autoriteiten nog niet hebben opgemerkt. De productie van MDMA lijkt zich namelijk te hebben gestabiliseerd tussen 2018 en 2020, aangezien er ieder jaar ongeveer twintig MDMA-productielocaties werden gevonden. Een nieuwe ontwikkeling is de introductie van de pre-precursor MAMDPa. Deze stof werd in grote hoeveelheden (tussen de 400 en 2000 kilo) in de loop van 2021 steeds vaker aangetroffen bij verschillende incidenten. Het lijkt dat MAMDPa nu de pre-precursor is waaruit MDMA wordt geproduceerd.

GHB

Voor de productie van de drug GHB wordt gebruikgemaakt van de precursor GBL. Deze stof is niet internationaal gereguleerd. Uit onderzoek door de materiedeskundigen drugs van het Team Expertise en Wetenschap blijkt dat 1 liter GBL ongeveer 1,5 liter GHB op kan leveren. In 2017 en 2018 werd er in totaal ongeveer 2100 liter GBL aangetroffen. In 2019 is deze hoeveelheid vervijfvoudigd door een enkele inbeslagname van 10.000 liter in België. Deze zending was bestemd voor een Nederlands bedrijf. Daarnaast werd er in 2020 in een loods in Helmond 21.000 liter GBL aangetroffen (O-606). Deze grote inbeslagnames illustreren dat de markt behoorlijk is. Dit is in lijn met het toenemend aantal berichten van internationale opsporingsdiensten met betrekking tot onderschepte zendingen GBL die de Intel & Expertise cel Cluster Synthetische drugs heeft ontvangen en die afkomstig lijken van in Nederland gevestigde bedrijven. Uit onderzoek van de Intel & Expertise cel blijkt dat meerdere bedrijven in Nederland deze stof verkopen onder het mom van een schoonmaakproduct, om zo buiten het bereik van strafbare wetgeving te blijven.

Ketamine

Voor de productie van ketamine kan de precursor hydroxylamine worden gebruikt, die voor het eerst in 2019 werd aangetroffen in een laboratorium (O-608). Dat ging om tien kilo, en daarna was er nog een vondst bij een productielocatie in Lijnden in 2020 (50 kilo). In Lijnden werd deze precursor vermoedelijk omgezet naar het eindproduct ketamine (O-607). Tot nu wordt het overgrote deel van de ketamine nog aangekocht uit het buitenland.

Mefedron

Voor de productie van mefedron (4-MMC) wordt de precursor 2-broom-4-methylpropiofenon gebruikt. In totaal werd hiervan ongeveer 2285 kilo in vier jaar tijd aangetroffen. In 2017 werd in Didam 1200 kilo van deze stof ontdekt (O-609). Deze partij was gebracht door een busje met een Pools kenteken. Ook de verdachten die hierbij werden aangehouden, waren allen Poolse ingezetenen. Daarnaast werd er in 2020 op de N302 een Pools busje gecontroleerd dat naast andere chemicaliën en goederen, ook 180 kilo van deze stof vervoerde. De vaten waren voorzien van valse etikettering met opschrift '*Chiral Auxillary Agent 2B4M*'. Ook werden kleine hoeveelheden aangetroffen op verschillende productielocaties waar andere soorten synthetische drugs werden

geproduceerd. In november 2017 ontdekte de Nederlandse Douane een zending van 500 kilo, afkomstig uit India en bestemd voor een Pools bedrijf.

Clefedron

Clefedron is een Nieuwe Psychoactieve Drug (NPS) die niet strafbaar is volgens de Nederlandse wetgeving. In Nederland zijn verschillende soorten precursoren aangetroffen om een van de varianten te kunnen produceren:

- 3-chloorpropiofenon (3-cmc)
- 4-chloorpropiofenon (4-cmc)
- 2-broom-4-chloorpropiofenon (4-cmc)

In totaal is 420 kilo aangetroffen, verdeeld over twee productielocaties, in Leerdam (O-610), in Middelharnis (O-611) en een opslaglocatie in Aalsmeer (O-612). Hierbij werden alleen personen met de Poolse nationaliteit als verdachte aangemerkt. De 250 kilo die men vond in de opslaglocatie was voorzien van etikettering waaruit bleek dat het uit China kwam en via de lucht was vervoerd naar Nederland.

Fentanyl

Fentanyl zorgt in delen van de wereld voor grootschalige problemen. Alleen al in de Verenigde Staten overlijden per jaar tienduizenden mensen na gebruik (National Institute on Drug Abuse, 2021). In Nederland is deze drug op veel kleinere schaal aanwezig. Precursoren voor de productie van fentanyl zijn de stoffen ANPP en NPP, die internationaal worden gereguleerd door het verdrag van New York (United Nations, 1988). Voor dit onderzoek werden er in Nederland geen incidenten gevonden waarbij deze stoffen werden aangetroffen, maar er zijn twee meldingen ontvangen vanuit het buitenland waarbij Nederland wel een rol speelt. In Mexico werden in de periode tussen oktober 2018 en februari 2019, acht postzendingen met NPP uit Nederland onderschept. In totaal betrof dit 7,8 kilo. De postpakketten waren aangemerkt als normale goederen zoals cadeaus, snacks en cosmetica. Onderzoek door het Post Interventie Team (PIT) wees uit dat de daadwerkelijke herkomst van deze postpakketten naar alle waarschijnlijkheid China betrof; Nederland zou alleen het transitland zijn geweest.

In mei 2019 liet de Belgische Douane weten dat zij een postpakket hadden onderschept met daarin een kilo pre-precursor voor de productie van fentanyl. Dit pakket was bestemd voor een persoon in Zoetermeer. Het betrof de pre-precursor 4-Piperidone Monohydraat, die via ANPP omgezet kan worden in fentanyl. Het postpakket was afkomstig uit China. Er kan aangenomen worden dat het voornemen was fentanyl te produceren of deze stof verder te verhandelen. Voor meer informatie over fentanyl zie ook hoofdstuk 7.

2C-B

Productie van 2C-B vindt in Nederland op kleine schaal plaats. Grote hoeveelheden precursoren zijn de afgelopen jaren niet gevonden. Op twee productielocaties binnen hetzelfde onderzoek (O-608) werd de precursor 2,5-Dimethoxybenzaldehyde aangetroffen. In totaal bleek het te gaan om drie kilo. Uit dit onderzoek bleek dat de laborant via de mail contact onderhield met Chinese producenten. Dit sterkt het vermoeden dat deze precursor uit China kwam.

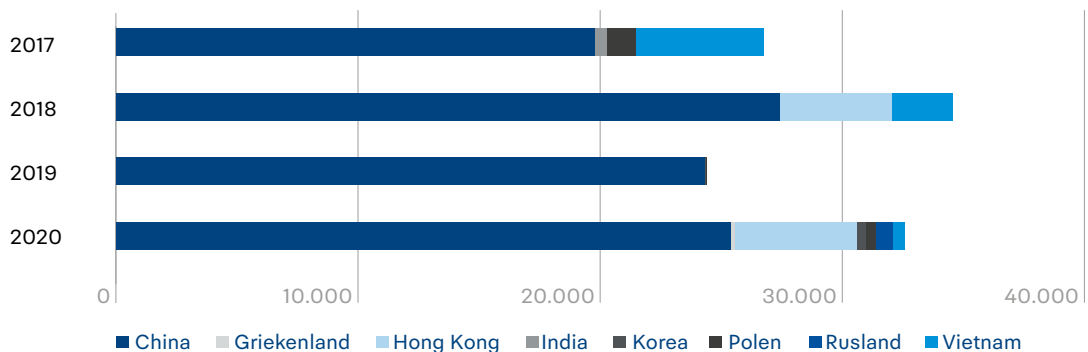
6.4.2 Acquisitie en invoer – fasen 1 en 2

De precursoren die nodig zijn voor productie worden geïmporteerd uit het buitenland. Aangezien veel van deze stoffen internationaal gereguleerd zijn, worden ze op verschillende manieren gesmokkeld naar hun eindbestemming. Landen met een grote chemische industrie zijn aantrekkelijk om de benodigde stoffen uit te betrekken. In het World Drug Report 2021 (UNODC, 2021a4) wordt China gezien als het grootste bronland voor verschillende soorten (pre-)precursoren. Deze paragraaf verschaft inzicht in de herkomst van deze stoffen, de transportroutes en de methodes van verhulling.

6.4.2.1 Herkomst

Door onderschepte zendingen en op locaties in Nederland aangetroffen partijen kan een beeld worden gevormd over de herkomst van de precursoren en pre-precursoren. Op verpakkingen waar deze stoffen in zaten, vond men labels, etiketten, merktekens en informatie over de transportroutes. Hieruit konden verschillende landen van herkomst worden geïdentificeerd. De volgende figuur laat zien hoeveel kilo/liter uit welk land afkomstig was.

Figuur 6.9. Herkomstland (pre)precursoren in liter/kilo

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

In 63 gevallen kon China als land van herkomst worden aangewezen. Bij elkaar was dit goed voor 96.000 liter/kilo aan goederen. Daarnaast werd er een aantal grote zendingen onderschept uit Hong Kong en Vietnam. Uit de overige landen samen kwam een klein deel van de totale hoeveelheid. Uit Polen werd drie keer een precursor voor de productie van mefedron/clefedron aangetroffen. In 2017 trof de Douane op Schiphol 500 kilo precursor voor mefedron aan, afkomstig uit India. Daarnaast werden op productie- en opslaglocaties verpakkingen gevonden waarbij het etiket verwees naar het land van herkomst. In 2020 werd op een metalen drum van 200 liter, een etiket van een Grieks bedrijf aangetroffen (O-602). Ook werd er in 2020 op een productielocatie te Winterswijk, zakken met APAA aangetroffen, die volgens het etiket afkomstig waren uit Rusland (O-613). Bij twee verschillende incidenten in 2019 (O-614) en 2020 (O-615) trof men lege verpakkingen met restant MAPA en PMK-glycidezuur aan waarop *made in Korea* stond. Hierbij moet rekening worden gehouden met het feit dat etiketten en verpakkingen mogelijk vals zijn, om de ware herkomst te verhullen.

Criminelen passen de smokkelmethodes continu aan. Ze maken gebruik van luchtvracht en in enkele gevallen van containers via de scheepvaart. Daarnaast worden de stoffen verhuld door middel van mislabeling, door op de aangifte en de verpakking een andere stof te vermelden. Voorbeelden hiervan zijn 'Pigment white', 'Cellulose fiber', 'Titanium dioxide' en 'Urea-Formaldehyde Resin'.

Uit onderzoek verricht door het Team Expertise en Wetenschap bleek dat Chinese producenten en/of tussenhandelaren zorgen voor het mislabelen en dat alle benodigde papieren toegevoegd zijn. Een andere methode is het sturen van deklading waarvan een gedeelte (pre-)precursoren bevat. Zo werd in 2017 in de haven van Antwerpen een partij van 15.000 kilo *caustic soda flakes* gecontroleerd. Na controle bleek hier 2500 kilo APAAN tussen te zitten, uiteindelijk bestemd voor Nederland.

6.4.2.2 Invoer

Om de (pre-)precursoren geleverd te krijgen, werd er gebruikgemaakt van verschillende transportroutes binnen Europa.

Van 2017 tot en met 2020 is zicht verkregen op transportroutes via zeventien Europese landen. De buurlanden Duitsland en België hebben het grootste aantal transporten onderkend. België heeft de grootste hoeveelheden onderschept. De helft daarvan betrof een zending van 10.000 liter GBL in 2019. Daarna volgt Bulgarije met een flinke hoeveelheid, door twee grote inbeslagnames in 2017 en 2019. In Hongarije werden relatief gezien veel (pre-)precursoren aangetroffen op productielocaties. Uit etiketten op de verpakkingen kon worden opgemaakt dat Budapest de bestemming van verschillende partijen was. Verder valt op dat in 2018 in veel verschillende landen partijen zijn onderkend. Daarnaast werd in elf landen maar één keer een zending in beslag genomen, vaak tijdens grote inbeslagnames. Zo werd in 2018 in Litouwen 3400 kilo APAA ontdekt. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat criminele netwerken snel overstappen naar andere smokkelroutes, wanneer de autoriteiten een transportroute ontdekken.

Op basis van onderzoek van de Intel & Expertise cel Cluster Synthetische drugs naar de buitenlandse inbeslagnames, blijkt dat veel zendingen bestemd waren voor bedrijven die waren gevestigd in het desbetreffende land. De bestuurders van deze bedrijven waren mogelijk Nederlanders, maar in een aantal gevallen bleken ze niet te traceren, waardoor er twijfel was over hun authenticiteit. Criminele netwerken proberen met het opzetten van bedrijven in het buitenland ongezien goederen Europa binnen te krijgen, om de goederen vervolgens zonder enige vorm van controle naar Nederland te vervoeren. Wanneer een partij precursoren eenmaal binnen de Europese grenzen is, wordt het via wegtransport naar Nederland vervoerd, door koeriersdiensten die het transport te goeder trouw of te kwader trouw uitvoeren.

Het lijkt alsof criminele netwerken direct transport van grote partijen pre-precursoren van het bronland naar Nederland mijden: in de periode 2017-2020 werden slechts twee zendingen met precursor voor mefedron in Nederland onderkend. Een veronderstelling zou kunnen zijn dat criminele netwerken verwachten dat de autoriteiten in Nederland meer ervaring hebben en gefocust zijn op het onderkennen van verdachte transporten. Daarnaast kunnen goederen die bestemd zijn voor drugsproductie in beslag worden genomen onder artikel 10a van de Opiumwet. Criminele netwerken zoeken daardoor wegen waar men minder weerstand ondervindt (politie informatie). De mogelijkheden zijn talloos, gezien de diversiteit aan landen waar men precursoren en pre-precursoren aantrof.

6.4.3 Conclusie

China blijft het belangrijkste herkomstland van (pre-)precursoren. Criminele netwerken vervoeren deze (pre-)precursoren via veel verschillende routes en Europese landen naar Nederland. Daarnaast passen ze de smokkelmethodes snel aan door goederen steeds met nieuwe namen te mislabelen. Precursoren voor de productie van amfetamine en methamfetamine worden het meest aangetroffen in Nederland. De internationale regulering van stoffen zorgt voor ontwikkelingen op de precursorenmarkt. Sinds APAA in 2018 een gereguleerde stof werd, is deze flink minder gevonden. De precursor MAPA heeft deze plek ingenomen. In 2020 is MAPA ook toegevoegd aan de lijst met gereguleerde stoffen, de verwachting is dat criminelen ook deze stof zullen vervangen en dat het in de toekomst minder vaak aangetroffen zal worden. De eerste tekenen zijn al zichtbaar: er is sprake van een toename van andere en mogelijk nieuwe stoffen zoals EAPA en MAMDPa.

De aangetroffen precursoren voor MDMA laten een scherpe daling zien de laatste jaren. Enerzijds is dit te verklaren door een aantal grote inbeslagnames in 2017 en minder inbeslagnames in de jaren erna. Anderzijds worden er de afgelopen jaren weinig partijen MDMA-precursoren met Nederland als bestemming in beslag genomen. Het is goed mogelijk dat er nieuwe, nog niet bekende smokkelmethodes zijn, want het aantal productielocaties van MDMA dat wordt ontdekt, blijft sinds 2018 stabiel. De gehanteerde smokkelmethodes zijn niet uniek voor synthetische drugs maar worden tevens gehanteerd bij andere soorten drugs als cocaïne en heroïne.

6.5 Chemicaliën

Teneinde synthetische drugs te produceren, heb je naast (pre-)precursoren ook andere chemicaliën nodig om tot het gewenste eindproduct te komen. Dit zijn chemicaliën die vaak vele legale toepassingen kennen, vooral in de (chemische) industrie, maar ook in het dagelijkse leven gebruikt worden. Te denken valt aan aceton in nagellak remover en caustic soda, dat verwerkt zit in gootsteenontstopper. Voor sommige chemicaliën zijn in nationale en internationale wetgeving voorwaarden gesteld om deze stoffen te mogen verhandelen, gebruiken en/of in bezit te hebben. Op nationaal niveau stelt de Wet voorkoming misbruik chemicaliën (Wvmc) een meldplicht bij ongebruikelijke transacties als voorwaarde. De Wet vervoer gevaarlijke stoffen (Wvgs) stelt eisen zodat het transport van deze goederen op een veilige wijze plaatsvindt. De Opiumwet biedt in artikel 10a de mogelijkheid om chemicaliën die zijn bedoeld voor de productie van harddrugs (lijst I Opiumwet) aan het verkeer te onttrekken. Ondanks deze juridische handvaten lukt het criminele netwerken om in overvloed te beschikken over de benodigde chemicaliën. In deze paragraaf zal worden getracht overzicht en inzicht te verschaffen in de aanwezigheid van en handel in chemicaliën.

Om te komen tot een nadere duiding is onderzoek verricht naar de omvang van de handel in en aanwezigheid van chemicaliën. Incidenten waarbij chemicaliën werden gevonden door de Douane, FIOD en politie zijn inzichtelijk gemaakt. Naast de inbeslagnames van aangetroffen volle verpakkingen is ook een schatting gemaakt van de hoeveelheid op basis van het aantal aangetroffen lege verpakkingen op productie-, opslag- en dumplocaties. Deze verpakkingen variëren van jerrycans, IBC's, grote (klemdeksel) vaten, zakken, dozen en gascilinders. Het overzicht voorziet alleen in wat er naar schatting is ontdekt bij incidenten in Nederland. Buitenlandse meldingen van inbeslaggenomen chemicaliën die bestemd waren voor Nederland, zijn voor de gestelde periode niet gedaan. De omvang van de aangetroffen chemicaliën moet worden gezien als een schatting. De totale omvang is waarschijnlijk vele malen hoger en dit aantal moet worden beschouwd als een absoluut minimum.

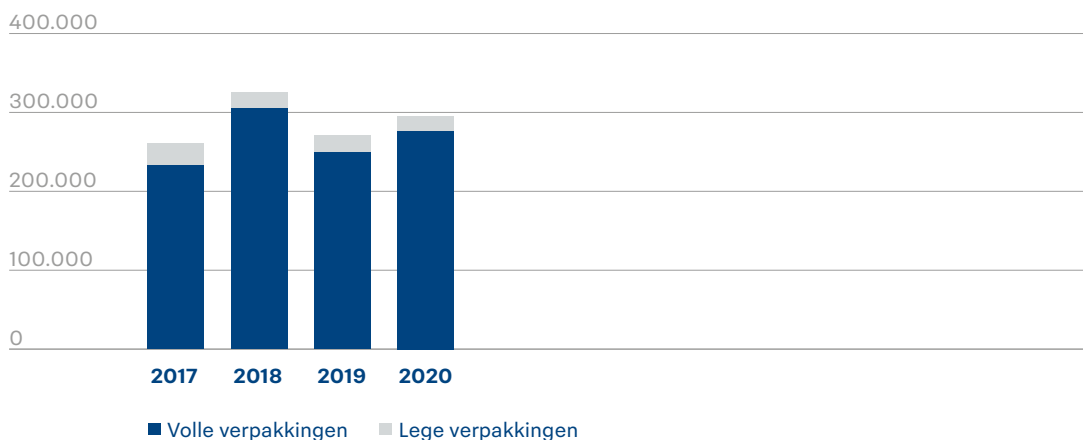
Verder is het waardevol om inzicht te verkrijgen in de herkomst, smokkelmethoden en transportroutes van deze stoffen. Van de aangetroffen partijen chemicaliën is dit op basis van verpakkingen, labels en opsporingsonderzoeken inzichtelijk gemaakt.

6.5.1 Omvang

Bij synthetische drugsincidenten werden in de periode 2017-2020 meer dan 120 verschillende soorten chemicaliën gevonden. In totaal was dit goed voor zo'n 1.151.272 liter/kilo.

De totale hoeveelheid liter/kilo gebaseerd op het aantal lege verpakkingen wordt geschat op 88.600 liter/kilo. Dit staat in schril contrast met het aantal aangetroffen volle verpakkingen. Een aantal factoren heeft hier invloed op. Criminelen ontdoen zich van lege jerrycans en andere verpakkingen door ze te vernietigen. Daarnaast is van veel lege verpakkingen niet duidelijk wat de inhoud is geweest. Vaak probeert men alle etiketten van jerrycans te verwijderen zodat de herkomst niet te achterhalen is. Verder wil een lege jerrycan, IBC of vat niet zeggen dat hier oorspronkelijk chemicaliën in hebben gezeten. Deze worden namelijk ook leeg aangeschaft om ze te gebruiken voor het overpompen van bulkhoeveelheden in kleinere verpakkingen, in het productieproces of als opslag voor tussenproduct en afval (O-601).

Figuur 6.10. Aangetroffen volle en lege verpakkingen chemicaliën in liter/kilo

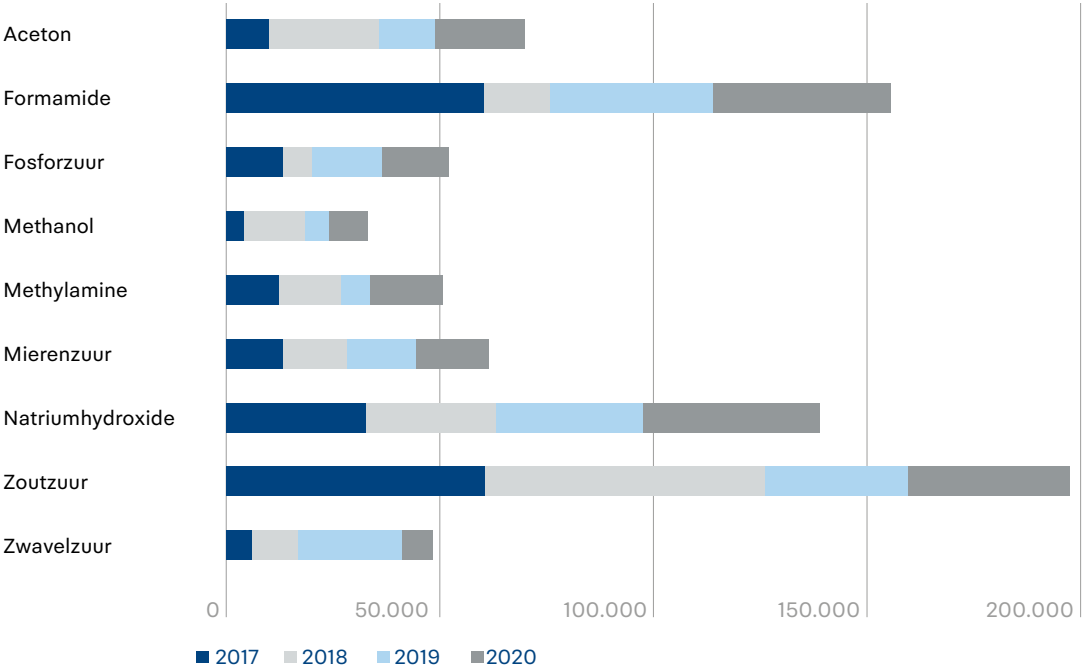

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

Van 2017 tot en met 2020 is er meer dan 1 miljoen liter/kilo aan chemicaliën in beslag genomen. Dit zijn stoffen die gereed stonden in laboratoria, in opslaglocaties of tijdens transport werden ontdekt. In 2018 is een lichte stijging te zien die te verklaren is door twee onderzoeken (O-616 en O-617), die gericht waren op de grootschalige invoer en distributie van chemicaliën uit Polen. Bij doorzoeken werden tienduizenden liters aan chemicaliën aangetroffen in zeecontainers, loodsen en schuren.

Het overzicht van de negen meest aangetroffen chemicaliën laat zien dat deze goed zijn voor drie kwart van het totaal. Er werd meer dan 806.000 liter/kilo van deze stoffen aangetroffen.

Figuur 6.11. Meest aangetroffen chemicaliën naar soort in kilo/liter

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

In deze paragraaf zal een onderverdeling worden gemaakt van de aangetroffen chemicaliën. Deze onderverdeling zal bestaan uit:

- Essentiële chemicaliën
- Katalysatoren
- Overige chemicaliën

Omdat er vele wegen zijn om te komen tot het gewenste eindproduct, is een selectie gemaakt van een aantal chemicaliën.

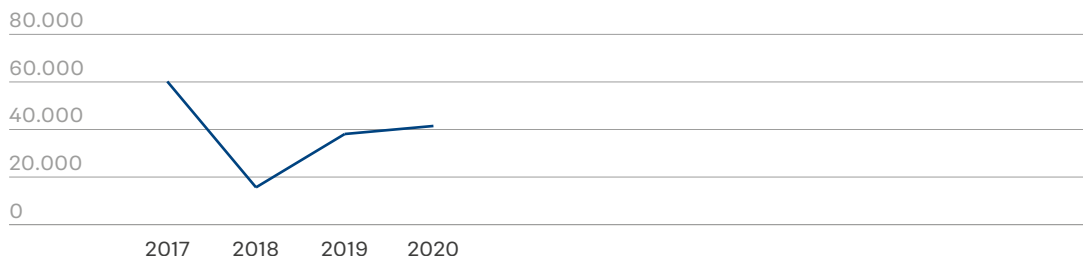
6.5.2 Essentiële chemicaliën

In Nederland worden de drugs amfetamine, methamfetamine en MDMA het meest geproduceerd. Om tot deze eindproducten te komen, heb je naast (pre-)precursoren nog aanvullende essentiële chemicaliën nodig. Deze chemicaliën leveren een cruciale bijdrage aan de chemische reactie door een uitwisseling van de benodigde atoomgroepen met de precursor mogelijk te maken, waardoor het gewenste eindproduct ontstaat. Zonder deze chemicaliën kan, door de gangbare methoden die door de criminele organisaties gehanteerd worden, het gewenste eindproduct niet worden gevormd. De meest essentiële chemicaliën die gebruikt worden voor de gangbare processen zijn formamide en methylamine.

Formamide

Formamide wordt gebruikt voor de productie van amfetamine. Binnen dit proces wordt BMK met formamide en andere chemicaliën omgezet in amfetamine.

Figuur 6.12. Aangetroffen formamide in liters

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

Uit de aangetroffen hoeveelheid formamide blijkt dat er veel amfetamine in Nederland is geproduceerd. Formamide werd vaak aangetroffen in vaten van 200 liter. Op vaten waar het etiket nog zat, bleek dat de inhoud anders was omschreven. Men heeft bijvoorbeeld gebruikgemaakt van mislabeling als *cleaning detergent analysis* en *ethylene glycol diacetate*. Veel van deze formamide bleek uit China afkomstig.

Op deze stof berust een meldplicht volgens de Wvmc. Hierdoor is het lastiger om ongemerkt grote hoeveelheden aan te schaffen, maar criminelen weten het toch te bemachtigen. In 2017 werd tijdens een inval in een loods in Waspik een soort distributiecentrum voor drugsproductie aangetroffen (O-605). In deze loods werd maar liefst 42.000 liter formamide gevonden (70 procent van het totaal dat jaar). Op het etiket van de 200 liter vaten stond *made in China*. In 2020 werd bij een inval in een loods in IJmuiden 16.000 liter formamide gevonden (O-618). Op deze vaten zat wederom een etiket waar *made in China* stond. Verder werd de inhoud aangeduid als *diethylene glycerol*. Deze grote hoeveelheden formamide geven aan dat de productie van amfetamine nog steeds op grote schaal plaatsvindt.

Methylamine

Methylamine is een stof die hoofdzakelijk gebruikt wordt voor de productie van MDMA en methamfetamine. Hoewel methylamine in pure vorm gasvormig is, werd deze stof hoofdzakelijk aangetroffen in vloeibare/opgeloste vorm. Het zit dan in vaten van 200 liter en jerrycans, opgelost in bijvoorbeeld methanol. Daarnaast werd het in veel mindere mate aangetroffen in gascilinders.

Figuur 6.13. Aangetroffen methylamine in liters

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

Na een afname in 2019 is er een sterke toename te zien in 2020. In februari van dat jaar werden er zes pallets met methylamine afgeleverd op een verkeerd adres in Den Hoorn (O-619). Het bleek te gaan om in totaal 4800 liter, geregeld door een Pools bedrijf. Bij veel aangetroffen partijen methylamine waren de etiketten van vaten en jerrycans verwijderd om de herkomst te verhullen. Uit verschillende door ons bestudeerde politieonderzoeken blijkt echter dat de methylamine veelal afkomstig uit China en via Polen zijn weg vond naar Nederland.

6.5.3 Katalysatoren

Naast de essentiële chemicaliën worden ook katalysatoren gebruikt. Deze zijn nodig om het chemisch proces op gang te brengen of te versnellen. Hieronder lichten we een aantal van deze katalysatoren uit.

Platina oxide

Deze katalysator kan gebruikt worden voor de productie van MDMA en methamfetamine. Van deze stof is maar een hele kleine hoeveelheid nodig om het gewenste resultaat te bereiken, maar het is ook zeer kostbaar. Uit onderzoek blijkt dat op de illegale markt een kilo platina oxide tussen de 35.000 en 50.000 euro kost. Doordat de prijs van deze stof zo hoog ligt, is het aantrekkelijk voor criminelen om deze op clandestiene wijze te bemachtigen. Zo is in 2017 en 2018 een bedrijf in Uden slachtoffer geworden van diefstal van platina oxide uit hun voorraad (O-620). In totaal werd er zo'n 1800 kilo gestolen. Geschat wordt dat deze partij een clandestiene waarde vertegenwoordigde van 63.000.000 euro. Een bijkomend voordeel van platina oxide is dat het niet verbruikt wordt tijdens het productieproces. Het kan meerdere malen worden hergebruikt en daarnaast kan het nog worden teruggewonnen als het vervuild is geraakt. Het terugwinnen van platina oxide lijkt een chemisch proces dat maar weinig personen beheersen (materiedeskundigen). Door de toename van de productie van methamfetamine waarbij platina oxide gebruikt kan worden, is de verwachting dat in de toekomst meer vraag zal ontstaan vanuit de criminele netwerken.

Kwikchloride

Deze stof kan, samen met aluminiumsnippers, gebruikt worden om methamfetamine en MDMA te produceren via de aluminium-amalgaam methode. Kwikchloride is een giftige stof, waardoor bij het aantreffen ervan voorzorgsmaatregelen moeten worden genomen. Deze stof werd aangetroffen in partijen van enkele kilo's tot maximaal 35 kilo. Op een vat met 35 kilo kwikchloride zat een etiket bevestigd met *made in China* (O-621).

AIBN/MYPC

Azobisisobutyronitrille (AIBN) is een stof die gebruikt wordt om een deel van het zwakke methamfetamine (L-Meth) om te zetten naar sterke methamfetamine (D-Meth). Deze stof werd vooral aangetroffen in 2020, in totaal zo'n 1200 kilo. Uit de verpakkingen die op verschillende locaties werden aangetroffen, kon worden afgeleid dat deze stof veelvuldig afkomstig was uit Letland.

Een andere stof die voor dezelfde doeleinden wordt gebruikt is dimyristyl peroxidicarbonaat (MYPC). Deze stof moet onder bepaalde omstandigheden worden opgeslagen. Vanaf 25 graden Celsius kan de stof instabiel worden en een explosieve reactie veroorzaken. Deze stof is op vier productielocaties in 2020 aangetroffen. In totaal betrof het iets meer dan 200 kilo. Uit de verpakkingen kon worden afgeleid dat Duitsland voornamelijk het land van herkomst was.

Jood

Jood of Iodium kan gebruikt worden voor de productie van methamfetamine uit (pseudo)efedrine met behulp van de hypofosforigzuur- of rode fosfor-methode. Sinds 2018 is een afname te zien van het aantal locaties waar deze stof werd aangetroffen. In 2018 werd in een loods in Weert 1000 kilo jood aangetroffen in 50 tonnen van 20 kilo (O-616). Uit het etiket bleek dat deze partij afkomstig was uit China. Naast deze partij jood werd nog 7000 liter hypofosforigzuur gevonden, dat binnen hetzelfde proces gebruikt kan worden.

Natriumboorhydride

Deze stof kan gebruikt worden voor de productie van MDMA en methamfetamine door middel van de koude methode, zie paragraaf 6.7. In totaal werd er 271 kilo van deze stof aangetroffen. Het merendeel van deze chemicaliën waren afkomstig uit Polen en eenmaal was er indicatie dat een bedrijf uit Spanje de leverancier was.

6.5.4 Overige chemicaliën

Om het chemische proces verder te ondersteunen, worden veelal algemene chemicaliën toegevoegd. Deze chemicaliën worden in grote hoeveelheden gebruikt in synthese laboratoria, conversielaboratoria en cocaïnewaterijen.

Zoutzuur werd hiervan het meest aangetroffen, iets minder dan 200.000 liter. Deze stof wordt in zeer veel productieprocessen toegepast; van de omzetting van preprecursoren tot de vervaardiging en bewerking van onder andere cocaïne, amfetamine en MDMA. Uit leveringen en etiketten bleek dat veel van het zoutzuur afkomstig was uit Polen. Andere zuren die veel werden aangetroffen zijn mierenzuur, fosforzuur en zwavelzuur. Mierenzuur wordt hoofdzakelijk gebruikt voor de productie van amfetamine. Fosforzuur en zwavelzuur worden gebruikt bij de productie van precursoren BMK en PMK uit preprecursoren. Daarnaast wordt zwavelzuur tevens gebruikt voor de bewerking van amfetamine en cocaïne.

Rode fosfor wordt gebruikt voor de productie van methamfetamine. Deze stof wordt gebruikt om de precursor (pseudo)efedrine om te zetten naar methamfetamine. Rode fosfor werd in kleine hoeveelheden gevonden. Een verklaring is dat de precursor (pseudo)efedrine slechts op kleine schaal gebruikt werd om methamfetamine te maken. Dit wordt ondersteund door het feit dat er ook weinig (pseudo)efedrine werd aangetroffen de laatste jaren.

Natriumhydroxide (caustic soda) is een stof die als hulpmiddel wordt gebruikt in het merendeel van de productieprocessen. In totaal werd van deze stof ongeveer 139.000 kilo gevonden, over het algemeen in zakken van 25 kilo. Deze stof is uit veel verschillende landen afkomstig. China en Rusland werden het vaakst waargenomen, maar ook landen dichterbij huis als Duitsland, Polen, Frankrijk en Spanje.

Oplosmiddelen als aceton en methanol worden gebruikt bij de productie van MDMA, amfetamine en methamfetamine. Daarnaast zijn het stoffen die gebruikt worden bij de terugwinning en versnijding van cocaïne. Aceton is het oplosmiddel dat het meest werd aangetroffen. Uit etiketten op de jerrycans blijkt dat deze chemicaliën veelal afkomstig zijn uit Polen. Een ander oplosmiddel wat de afgelopen jaren steeds meer wordt gezien, is toluen. Deze stof wordt vooral gebruikt bij het terugwinnen van cocaïne en de productie van methamfetamine. De toename van toluen kan verklaard worden door de stijging van het aantal locaties waar methamfetamine werd geproduceerd.

De toename van de methamfetamineproductie zorgt ook voor een stijging van het gebruik van wijnsteenzuur. Deze stof wordt gebruikt om het potente D-methamfetamine te scheiden van het zwakke L-methamfetamine. Ten opzichte van andere jaren werd deze stof in 2020 zeer veel aangetroffen, in zakken van 25 kilo. Uit de verpakkingen bleek dat de herkomst veelal China betrof, gevolgd door Spanje (O-601).

In oktober 2020 werden in een loods in Breda nog enkele bijzondere chemicaliën gevonden, die het vermelden waard zijn (O-622). Deze drie stoffen werden niet eerder ontdekt en bleken gebruikt te kunnen worden voor de productie van fentanyl. Van de stoffen aniline, bromoethyl benzeen en propionyl chloride werd een kleine 2000 liter aangetroffen. Uit de aanwezige verpakkingen bleek dat ze via Hongarije via luchtvracht Europa waren binnengekomen. In de loods werden ook lege jerrycans gevonden. Door de aangetroffen pomp bestond het vermoeden dat de chemicaliën op deze locatie werden overgepompt. De aanwezigheid van deze chemicaliën kan duiden op productie van fentanyl binnen Nederland of op handel in deze chemicaliën bestemd voor het buitenland. Zie voor meer informatie over fentanyl hoofdstuk 7.

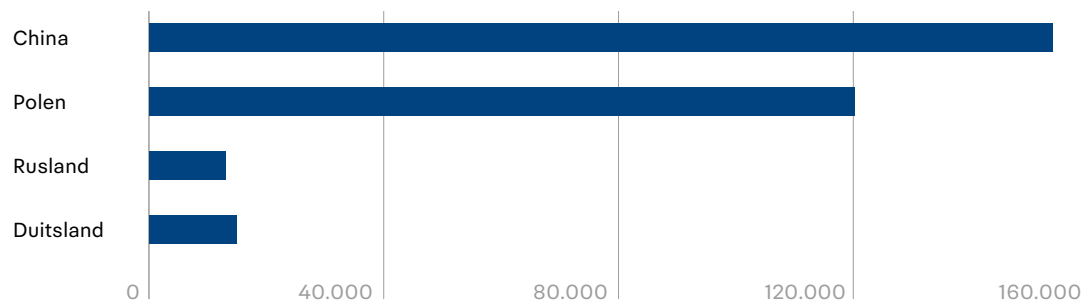

6.5.5 Acquisitie, invoer en opslag – fasen 1, 2 en 3

Vergelijkbaar met precursoren, zijn ook chemicaliën die noodzakelijk zijn voor de productie van synthetische drugs veelal uit het buitenland afkomstig.

6.5.5.1 Herkomst

Door onderschepte zendingen en aangetroffen partijen op locaties in Nederland kan een beeld worden gevormd over de herkomst van de chemicaliën. Op de verpakkingen van deze stoffen zaten labels, etiketten, merktekens en andere informatie over de transportroutes. Hieruit konden verschillende landen van herkomst worden geïdentificeerd. Helaas is van het merendeel van de aangetroffen chemicaliën niet te zeggen van waar deze afkomstig zijn. Vaak zijn kenmerken als etiketten en labels op verpakkingen verwijderd of is de inhoud overgeheveld uit de originele verpakking. Daarnaast worden etiketten vervalst. De etiketten geven dan aan dat de partij afkomstig is van een gerenommeerd chemiebedrijf om de indruk te wekken dat het om een legale partij gaat. Criminele netwerken proberen op deze manier de herkomst verborgen te houden, zodat men kan blijven beschikken over een vertrouwde leveringslijn. De volgende figuur laat zien uit welke vier landen de meeste chemicaliën afkomstig zijn.

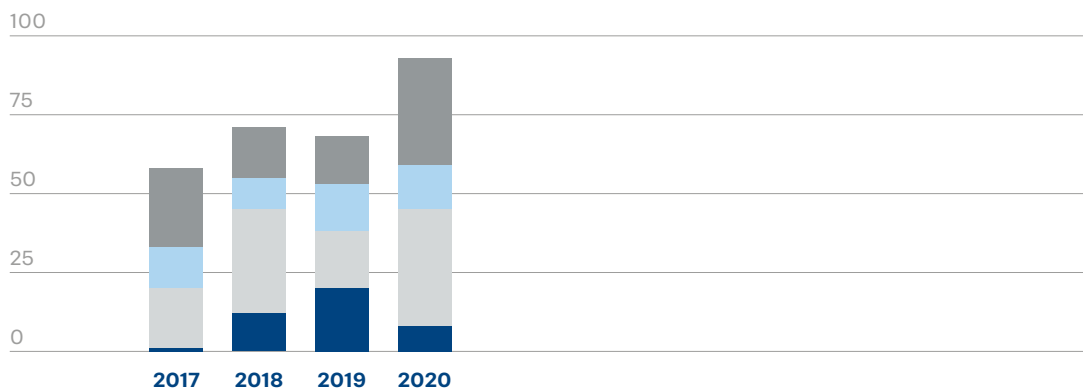
Figuur 6.14. Herkomstland chemicaliën per liter/kilo

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

Van de chemicaliën die wel te herleiden zijn naar een land van herkomst, blijkt dat veel daarvan afkomstig zijn uit China. Daarnaast zijn veel stoffen afkomstig uit Polen. De afgelopen jaren werden van verschillende bedrijven die in Polen gevestigd zijn, chemicaliën aangetroffen in productie- en opslaglocaties. Het gaat hier om meer dan tien verschillende bedrijven die op grote schaal chemicaliën en goederen leveren. Uit politie-informatie blijkt dat veel van deze bedrijven enigszins op de hoogte zijn van het doel waartoe zij chemicaliën leveren in Nederland. De Poolse bedrijven betrekken op hun beurt de chemicaliën weer van grote, legale chemiebedrijven uit Europa en de rest van de wereld. Na Polen volgen op gepaste afstand Rusland en Duitsland. Uit Rusland komt voornamelijk natriumhydroxide in zakken van 25 kilo. Uit Duitsland zijn veelal gascilinders afkomstig. De aangetroffen gascilinders zijn vaak als gestolen opgegeven in Duitsland. Uit onderzoeken blijkt dat criminelen speciaal voor dit doel de grens met Duitsland overgaan. Verder werden er chemicaliën uit dertien verschillende Europese landen aangetroffen, en kleine hoeveelheden uit de Verenigde Staten en India.

6.5.5.2 Invoer en opslag

Er is een aantal criminele netwerken dat zich gespecialiseerd heeft in de handel in chemicaliën. Deze schaffen in grote hoeveelheden de benodigde chemicaliën aan en slaan deze op in loodsen en schuren. Vervolgens worden deze doorverkocht aan de netwerken die deze stoffen gaan gebruiken op de productielocaties.

Figuur 6.15. Aantal aangetroffen opslaglocaties voor chemicaliën naar soort gebied

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

De meeste locaties waar chemicaliën en goederen worden opgeslagen, bevinden zich op bedrijventerreinen. Loodsen werden hiervoor het meest gebruikt. Opvallend is dat ook in woonwijken veel locaties zijn aangetroffen waar chemicaliën werden opgeslagen. Hiervoor werden garageboxen en schuren gebruikt, maar ook vaak woningen. Het gaat bij opslag in woonwijken veelal om kleine hoeveelheden. De grote opslaglocaties bevinden zich in loodsen op bedrijventerreinen en in landelijk gebied. In De Meern werd in 2020 in een loods op een bedrijventerrein, een grote hoeveelheid chemicaliën aangetroffen (O-623). Na deze constatering brandde deze loods de volgende dag volledig af. Het lijkt erop dat de betreffende criminele organisatie deze loods in brand heeft gezet om sporen te wissen.

Naast inbeslagnames bij opslaglocaties werden er ook verschillende partijen chemicaliën onderschept op A- en N-wegen. Tijdens routinecontroles stuitte politieagenten op deze transporten van chemicaliën. Vaak werd er een overtreding van de Wet vervoer gevaarlijke stoffen geconstateerd en was de bijgevoegde documentatie niet in orde. De partijen werden vaak vervoerd door koeriersdiensten in bestelbussen. Deze koeriersdiensten waren afkomstig uit Polen, Roemenië en Hongarije. Daarnaast werden ook Nederlandse chauffeurs aangehouden. Het vermoeden bestaat dat deze personen de betreffende partij chemicaliën hadden opgehaald en zouden gaan afleveren op een productielocatie.

6.5.6 Conclusie

Voor de productie van synthetische drugs worden veel verschillende chemicaliën gebruikt. Veel van deze chemicaliën worden ook binnen de productie van andere soorten drugs gebruikt. Daarnaast worden deze chemicaliën over het algemeen ook op grote schaal gebruikt voor legale toepassingen in de industrie en bij bedrijven en particulieren. De chemicaliën die werden aangetroffen waren veelal afkomstig uit China en Polen en werden meestal via luchtvracht of wegtransport naar Nederland getransporteerd. Criminele netwerken staan in nauw contact met leveranciers van chemicaliën, die soms zelf deel uitmaken van het netwerk. Labels op verpakkingen als jerrycans en vaten worden vaak door de criminele netwerken verwijderd om de herkomst te verhullen. De chemicaliën worden tevens gebruikt voor de productie en bewerking van drugs als cocaïne en heroïne.

6.6 Productiebenodigdheden – fase 4

Om synthetische drugs te produceren zijn productiebenodigdheden nodig. Alle materialen die gebruikt worden bij de productie van synthetische drugs worden hardware genoemd. Er zijn verschillende soorten hardware nodig. Chemische processen vinden plaats in speciaal daarvoor geconstrueerde ketels of glaswerk. Daarnaast gebruikt men tabletteermachines voor het maken van MDMA-pillen, diepvriezen voor kristallisatie van amfetamine enzovoorts. In deze paragraaf worden de kenmerken en herkomst van de aangetroffen hardware besproken. Ook wordt stil gestaan bij de criminele netwerken die hierbij betrokken zijn.

6.6.1 Ketels

Voor het uitvoeren van chemische processen worden verschillende soorten ketels gebruikt. Dit zijn roestvrijstalen ketels die gebruikt worden als destillatie- en reactieketels en stoomgenerators. De afgelopen jaren zijn meer dan 600 rvs ketels aangetroffen op productie- en opslaglocaties (O-601). De meest gangbare vorm bleken cilindervormige ketels. In een aantal gevallen werden vierkante ketels aangetroffen en soms zijn ketels van kunststof. Er is een duidelijke toename te zien in het aantal ketels met een grotere inhoudsmaat: in 2019 werden meerdere ketels aangetroffen met een inhoudsmaat van meer dan 2500 liter. Grotere ketels betekent dat men in een productiecyclus meer kan produceren. Bij kleinere ketels moet het chemisch proces vaker worden doorlopen om tot dezelfde hoeveelheid product te komen. Hierdoor moet men langer aanwezig zijn op een locatie, met meer risico op ontdekking.

De aangetroffen ketels zijn er grofweg in twee categorieën, te weten zelfbouw en modificatie.

Zelfbouw

Deze ketels worden door personen met kennis van metaalbewerking en lassen opgebouwd vanuit losse onderdelen. De drugsproducenten/opdrachtgevers geven de specificaties door aan de ketelbouwer. Naargelang de omvang en complexiteit van een ketel kan de prijs variëren tussen enkele duizenden euro's tot zelfs meer dan tienduizend euro. Uit opsporingsonderzoeken blijkt dat eigenaren of werknemers van metaalconstructiebedrijven de ketels in hun eigen bedrijfspand in elkaar zetten (O-624). Het voordeel hiervan is dat het minder opvalt en dat alle benodigde materialen en gereedschappen aanwezig zijn. Iedere ketelbouwer heeft een bepaalde manier van werken en laat hierbij zijn 'handtekening' achter, bijvoorbeeld een specifieke wijze van lassen of gebruik van specifieke onderdelen. De Landelijke Faciliteit Ontmantelen (LFO) komt regelmatig ketels met dezelfde handtekeningen tegen in verschillende laboratoria. Hierdoor ontstaat het beeld dat specifieke ketelbouwers meerdere criminele netwerken bedienen. Het merendeel van deze ketelbouwers bevindt zich in Nederland.

Modificatie

Naast zelfbouw laat men ketels die normaliter gebruikt worden binnen legale (industriële) processen modificeren voor gebruik in de drugslaboratoria. Men schaft via verschillende wegen de ketels aan en levert deze aan een ketelbouwer die ze naar behoefte kan aanpassen. Zo werden de afgelopen jaren vaak gemodificeerde bierfusten aangetroffen, die werden gebruikt als stoomgenerator voor bij het destilleren. Van een aantal bierfusten is bekend dat deze afkomstig waren uit Duitsland. Daarnaast werden grote industriële ketels aangetroffen. Uit de aanwezige typeplaatjes kon worden afgeleid dat deze ketels afkomstig waren van bedrijven uit België, Duitsland, Frankrijk, Nederland en Turkije (O-601).

Verder worden ook andere benodigdheden door ketelbouwers gefaciliteerd. Zo bouwt men op maat gemaakte au-bain-mariebakken die gebruikt worden voor het verwarmen van kunststof vaten of zelfs hele IBC's.

Op basis van onderzoek wordt door de Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs geschat dat een groep van 30 à 40 personen de criminele netwerken faciliteert in het produceren van ketels en aanverwante producten.

6.6.2 Glaswerk

Naast ketels wordt er ook gebruikgemaakt van glazen reactievaten, koelbuizen en klein laboratoriumglaswerk. Glaswerk wordt voornamelijk gebruikt in de syntheses, omdat het niet reageert met veel soorten chemicaliën, zie voor de verschillende syntheses paragraaf 6.7. Daarnaast is het doorzichtig en kun je handelingen, zoals scheiden of extraheren, goed zien. De glazen reactievaten, zogenaamde rondbodempkolven, zijn over het algemeen 20 liter in volume en vaak afkomstig van fabrieken in Duitsland, Tsjechië of China. Na aanschaf dienen deze rondbodempkolven nog te worden aangepast voor de drugsproductie. Hiervoor maken criminele netwerken gebruik van glasinstrumentmakers waarvan het vermoeden bestaat dat deze in Nederland, België, Duitsland of Polen zitten (O-601). Deze glasinstrumentmakers maken op bestelling ook ander benodigd glaswerk, zoals lange koelbuizen. Ze faciliteren de criminele netwerken te goeder of te kwader trouw. Naast de 20 liter rondbodempkolven worden er tegenwoordig op productielocaties ook grote glazen reactievaten van 200 liter aangetroffen, vermoedelijk afkomstig uit China.

6.6.3 Verwarmingsmantels en dekens

Voor het op temperatuur brengen van de chemische reacties in vaten en rondbodempkolven gebruiken de criminele netwerken verwarmingsmantels en verwarmingsdekens, die op stroom werken, zodat er geen gasbranders nodig zijn voor de verwarming. De aanschaf loopt via reguliere bedrijven, met een breed assortiment. Bij verschillende incidenten trof de politie verwarmingsproducten van deze bedrijven aan. Het lijkt alsof de criminele netwerken allemaal de weg weten te vinden naar dezelfde aanbieders. Veel van deze producten waren te herleiden naar Nederlandse bedrijven, die deze verwarmingsdekens weer bij een leverancier uit het Verenigd Koninkrijk kochten. Een keer waren er aanwijzingen die wezen in de richting van Zweden (O-625). Verder werd er in 2017 bij een chemicaliëntransport uit Polen ook een verwarmingsdeken gevonden.

6.6.4 Tabletteermachines

MDMA wordt als eindproduct grotendeels aangeleverd in pilvorm. De 'xtc-pillen' worden gemaakt met tabletteermachines, die in verschillende vormen en maten bestaan. Zo zijn er enkelslag-machines, die per slag een tot zeven pillen produceren. Maar er zijn ook rondlopers met ruimte voor wel twaalf stations, wat betekent dat de productiesnelheid vele malen hoger is. Een van de grootste machines aangetroffen in 2019 in een vrachtwagentrailer te Wekerom (O-626), was uitgerust met 35 stations en kon in totaal per uur 150.000 pillen produceren. Zulke machines zijn te koop in China voor tussen de 8000 en 12.000 euro. Bij deze vondst werden ook stempels en pillen met het logo 'Captagon' aangetroffen. Deze pillen worden veelvuldig gebruikt in het Midden-Oosten en bevatten geen MDMA, maar amfetamine.

Tussen 2017 en 2020 werden in totaal 83 tabletteermachines gevonden, die bijna allemaal te herleiden zijn naar bedrijven in China (O-601). Via internet zijn deze machines vrij aan te schaffen en kan men deze vershippen naar Nederland. In beginsel is de aanschaf van zo'n tabletteermachine niet strafbaar.

Door materiedeskundigen van het Team Expertise en Wetenschap is onderzoek verricht naar het gebruik van tabletteermachines binnen het legale bedrijfsleven. Een ronde langs farmaceuten, snoepfabrikanten en de vitaminebranche leverde als inzicht op dat er bijna geen tabletteermachines van Chinese makelij werden gebruikt. In deze branches kiest men voor meer betrouwbaardere machines uit Duitsland en Groot-Brittannië. Hierdoor bestaat het sterke vermoeden dat tabletteermachines die uit China worden geïmporteerd, uitsluitend bestemd zijn voor de productie van drugs.

6.6.5 Stempels

In de tabletteermachines kunnen verschillende stempels geplaatst worden. Deze stempels zorgen voor de vorm van de pil en dat het gewenste logo op de desbetreffende pil komt te staan. Door de jaren heen zijn er talloze logo's gebruikt om te dienen als 'merknaam' voor partijen xtc-pillen. Deze logo's zijn meestal van bestaande merken. Van dure horloges (Rolex) tot spelcomputers (Nintendo), van autofabrikanten (Ferrari) tot voetbal clubs (FC Barcelona) en zelfs een Amerikaanse president (Trump) werd de afgelopen jaren misbruikt. De variaties zijn eindeloos. Deze stempels worden gemaakt van rvs en zijn tegenwoordig eenvoudig en goedkoop te bestellen via internet. Hierdoor is een bepaald logo niet toe te schrijven aan een bepaalde criminele organisatie. De logo's worden van elkaar gebruikt en misbruikt naargelang de wensen van de afnemer of de 'positieve' reputatie van een bepaalde pil.

6.6.6 Overige productiebehoeften

Op productielocaties wordt naast de hierboven genoemde specifieke hardware, ook gebruikgemaakt van meer alledaagse producten. Deze 'overige productiebehoeften' worden in verschillende productieprocessen gebruikt.

Vrieskisten

Vrieskisten worden in verschillende productieprocessen gebruikt. Vooral bij het kristalliseren van eindproducten wordt gebruikgemaakt van deze apparatuur. In deze vrieskisten worden jerrycans of emmers gezet, waarna bij lage temperatuur het eindproduct uitkristalliseert. Vrieskisten worden soms nog nieuw in de verpakking aangetroffen op locaties. Ze worden aangeschaft via legale aanbieders van witgoed. Uit onderzoek is bekend dat criminele organisaties deze vrieskisten in partijen van meerdere stuks aanschaffen (twee tot vijf).

Centrifuges

Centrifuges worden voornamelijk gebruikt binnen de productie van methamfetamine maar ook binnen cocaïnewasserijen. Door het centrifugeren scheidt men vloeistof van een vaste stof. Sinds 2020 worden centrifuges meer en meer aangetroffen op productielocaties van methamfetamine. In 2020 werden op een locatie in Kerkenveld veertien centrifuges aangetroffen (O-627). Deze centrifuges zijn van bekende merken die verkrijgbaar zijn bij webshops en witgoedzaken. Het vermoeden bestaat dat ook centrifuges groot worden ingekocht.

Koelboxen / Drinkwaterkoelers

Naast de centrifuges werden op productielocaties van methamfetamine koelboxen of zogenaamde drinkwaterkoelers aangetroffen, die normaliter worden gebruikt bij sportwedstrijden. Op de productielocaties werden ze gebruikt om grote methamfetaminekristallen te maken. Opvallend is dat, ten opzichte van 2017 tot en met 2019, deze koelers in 2020 veel werden aangetroffen. Dit waren koelers van een bepaald merk, met inhoudsmaat 18,9 liter.

Vacuümsealmachine

Vacuümsealmachines worden gebruikt om verschillende soorten drugs luchtdicht te verpakken. Zo voorkomt men het uitdampen van het oplosmiddel bij amfetaminepasta. MDMA-pillen worden vaak in een gewone sealbag verpakt, zonder vacuüm. De aangetroffen machines worden ook veel gebruikt in de horeca en voedingsmiddelenindustrie. Op productie- en opslaglocaties werden machines aangetroffen met resten van MDMA en amfetamine. Van één bepaald merk werden de meeste vacuümsealmachines aangetroffen. Dit merk is verkrijgbaar bij groothandel en webshops. Vacuümsealmachines worden ook veel gebruikt bij andere drugssoorten als cocaïne.

Persen

Hydraulische persen worden vaak gebruikt op locaties waar men van eindproduct blokken wil maken. Vaak worden deze machines gebruikt voor het persen van blokken cocaïne, waarbij dan verschillende logo's op de blokken worden geperst. Ook binnen de productie van synthetische drugs wordt deze techniek gebruikt. Amfetamine wordt tot blokken geperst en daarna vacuüm geseald. Ook hierbij maakt men gebruik van logo's om aan te duiden van wie de partij afkomstig is of voor wie het bestemd is. Deze apparaten probeert men op verschillende manieren aan te schaffen. Tweedehands kunnen deze worden gekocht via bedrijven, maar ook via online marktplaatsen worden deze verkocht. Bij synthetische drugs is het persen van blokken nog redelijk zeldzaam, maar het zou een nieuwe trend kunnen worden.

6.6.7 Criminele netwerken

De criminele netwerken zorgen er voor dat ze toegang blijven behouden tot de benodigde hardware. Wanneer er een probleem optreedt, weet men snel te schakelen naar 'plan B' zodat de productie en leveringen doorgang kunnen vinden. Het netwerk is dusdanig flexibel dat men altijd in contact staat met een tussenpersoon die hardware kan leveren. Deze tussenpersoon (bemiddelaar of broker) is de 'gatekeeper' tot de ketelbouwer en zet de werkopdrachten door. De tussenpersoon levert de hardware aan de afnemer en zorgt voor betalingen. Een andere manier is dat de ketelbouwer zelf de rol van tussenpersoon vervult. Deze heeft direct contact met het brede netwerk en levert aan verschillende groeperingen. Een onderzoek naar zo'n ketelbouwer in Tilburg bracht aan het licht dat hij verschillende groeperingen voorzag van hardware (O-624). Daarnaast investeerde hij zelf ook in partijen drugs om mee te kunnen delen in de uiteindelijke winst. Deze ketelbouwer produceerde de ketels binnen zijn eigen metaalbedrijf. Ketelbouwers worden in sommige gevallen ook naar de productielocatie gebracht. Vaak is er dan een probleem met de ketels (lekkage of constructiefout) wat ter plaatse gerepareerd moet worden. Deze ketelbouwers weten waarvoor de ketels worden gebruikt. Door deze wetenschap zijn er kansen om personen te vervolgen conform artikel 10a Opiumwet.

Personen en bedrijven die werkzaam zijn in de metaalbouw kunnen door criminele netwerken benaderd worden voor de productie van de hardware. Bestaande en nieuw opgerichte bedrijven kunnen gevoelig zijn om te faciliteren. Het geven van voorlichting aan deze branche kan preventief werken. In het verleden zijn dergelijke stappen ondernomen doordat materiedeskundigen van de politie in gesprek zijn gegaan om uitleg te geven over artikel 10a Opiumwet. Het bedrijf weet zodoende dat men strafbaar is wanneer men ketels fabriceert of glaswerk aanpast, die naar alle waarschijnlijkheid gebruikt worden binnen het productieproces van drugs.

6.6.8 Conclusie

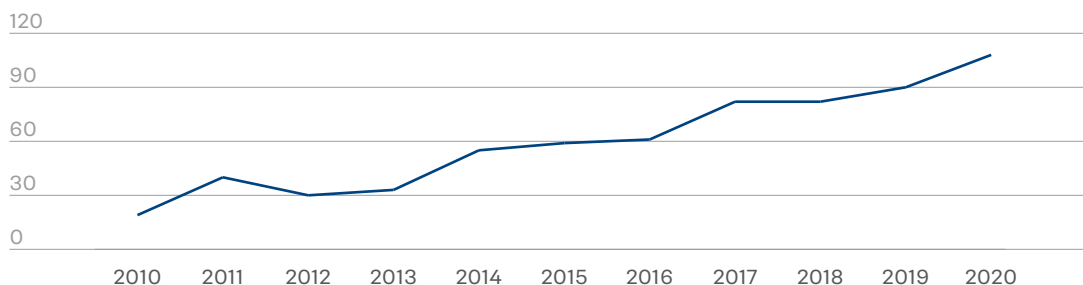
Hardware voor de productie van synthetische drugs wordt op verschillende manieren bemachtigd. Specifieke materialen als ketels en glaswerk worden door vakmensen in de metaal- en glasindustrie gemaakt of gemodificeerd. Andere hardware als tabletteermachines en vrieskasten worden aangeschaft via het internet en bedrijven die in deze goederen handelen. Tabletteermachines die werden gevonden op productielocaties, waren veelal afkomstig uit China. Onderzoek binnen legale branches, leverde op dat men daar bijna geen gebruik maakt van tabletteermachines uit China. Hieruit kan men de conclusie trekken dat tabletteermachines uit China eigenlijk vooral bestemd zijn voor de productie van synthetische drugs.

6.7 Productie – fase 5

Nederland wordt gezien als land waar op grote schaal synthetische drugsproductie plaatsvindt (EMCDDA en Europol, 2019). Binnen Europa worden inderdaad in Nederland de meeste laboratoria aangetroffen. In deze laboratoria produceren criminele netwerken MDMA, amfetamine, methamfetamine en verschillende andere synthetische drugs. Tot 2010 was er nog sprake van twintig ontdekte productielocaties per jaar. In 2020 is dit aantal gestegen naar 108: een toename van 500 procent.

Figuur 6.16. Aantal ontdekte productielocaties per jaar

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs; KLPD, 2012.

In deze paragraaf zal nader worden ingegaan op het aantal ontdekte laboratoria, de soorten drugs die werden geproduceerd, locaties en de criminele netwerken die hierbij betrokken zijn.

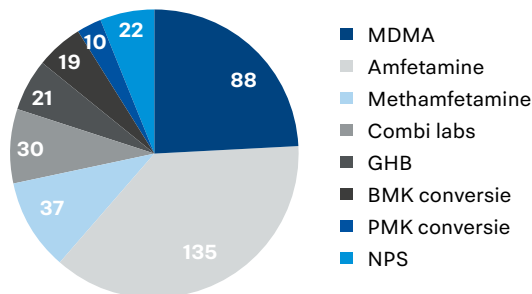
Voor het verder onderzoeken van de aard en omvang van de productielocaties van synthetische drugs, is gebruik gemaakt van het nationaal overzicht dat ieder jaar door de politie wordt gepubliceerd in de vorm van de ERISSP rapportage (Politie, 2021a). In deze rapportage worden de landelijk aangetroffen productielocaties gevalideerd en gecategoriseerd door materiedeskundigen van het Team Expertise en Wetenschap. Onder productie vallen locaties waar het volgende plaatsvindt:

- Conversie: de omzetting van pre-precursor naar precursor
 - Synthese: de productie van eindproduct uit precursoren
 - Kristallisatie: het verwerken van eindproduct naar een (consumeerbaar) zout
 - Tabletteren: het verwerken van eindproduct in pilvorm
 - Distribueren: het ompakken en bewerken van eindproduct voor grootschalige (online) handel
- De locaties zijn verder gespecificeerd naar de soorten drugs en de gebruikte processen.

6.7.1 Omvang

Tussen 2017 en 2020 zijn er in totaal 362 productielocaties van synthetische drugs aangetroffen. Deze locaties zijn onder te verdelen naar het soort drug dat op de locatie geproduceerd werd.

Figuur 6.17. Productielocaties naar soort synthetische drugs in 2017-2020

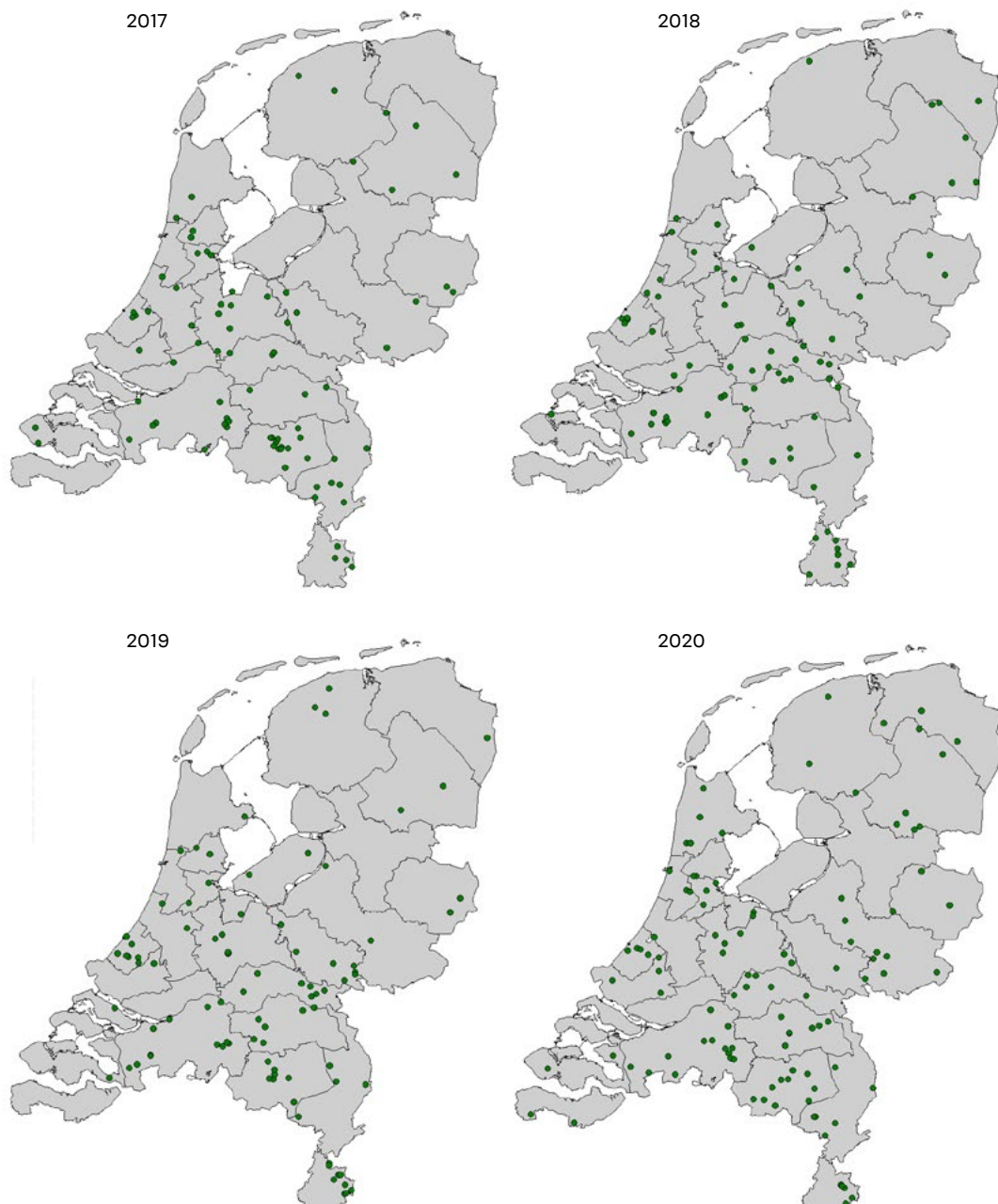
Bron: Politie, 2021a. ERISSP Landelijk overzicht Synthetische Drugs 2020.

Op de meeste locaties werden processen voor de productie van amfetamine aangetroffen. Dit betrof 37 procent van het totaal. Daarna volgt MDMA met 24 procent. Met betrekking tot methamfetamine zijn er in 2020 alleen al 24 locaties aangetroffen, een groot deel van het totaal aantal aangetroffen locaties met betrekking tot deze drug. De GHB- en NPS-locaties zijn nagenoeg evenredig verdeeld over de jaren. De conversie van pre-precursoren is verdeeld in de categorieën BMK en PMK. Voor BMK is een lichte stijging te zien, terwijl bij de PMK-conversie het aantal ontdekte locaties vanaf 2018 is gedaald naar een à twee per jaar. Combilaboratoria zijn locaties waar minimaal twee verschillende soorten synthetische drugs werden geproduceerd. Het aantal locaties waar methamfetamine samen met een andere drug (MDMA/amfetamine) werd geproduceerd nam toe, terwijl de combinatie van MDMA en amfetamine juist afnam. De productielocaties van GHB en NPS blijven gelijk verdeeld over de jaren.

Geografische verdeling

De afgelopen decennia hebben productielocaties zich vooral gemanifesteerd in het zuiden van Nederland. Criminele netwerken in deze regio's namen het voortouw in de productie van amfetamine en MDMA. Dit is nog steeds terug te zien in de huidige cijfers. In Noord-Brabant worden verreweg de meeste productielocaties aangetroffen, tussen de 25 en 30 per jaar. Het aantal aangetroffen locaties in Limburg blijft jaarlijks constant, zo rond de dertien.

Figuur 6.18. Geografische spreiding ontdekte productielocaties Nederland

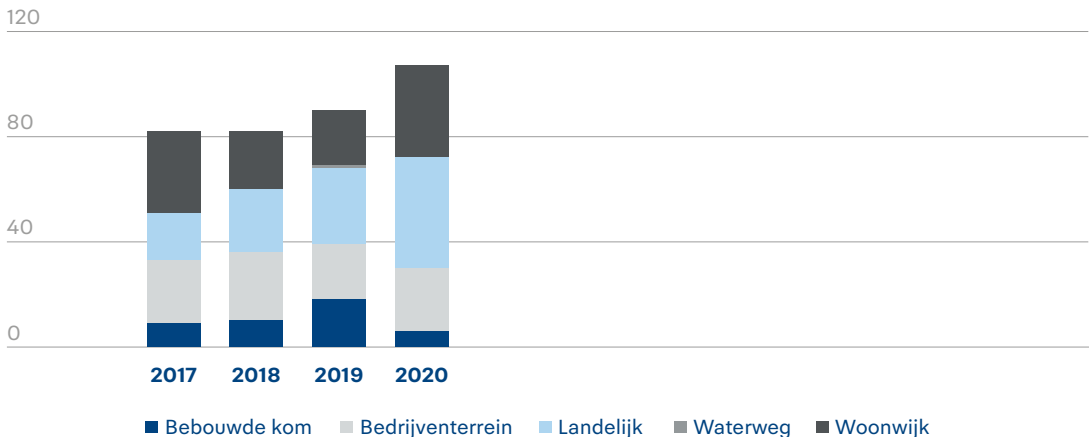
Bron: Politie, 2021a. ERISSP Landelijk overzicht Synthetische Drugs 2020.

Daarnaast is er in de rest van Nederland een stijging te zien van het aantal ontdekte productielocaties. Doordat de productie in het Zuiden op hetzelfde niveau blijft, kunnen we spreken van een uitbreiding naar de rest van Nederland en niet zo zeer van een waterbedeffect. In de bovenstaande overzichtskaarten is te zien dat de uitbreiding per jaar steeds meer naar het Noorden plaatsvindt. Uit de verschillende onderzoeken binnen de Eenheden Noord- en Oost-Nederland blijkt dat de aangetroffen productielocaties vooral toebehoren aan criminele netwerken uit Zuid-Nederland en/of de Randstad. Daarnaast vindt deze uitbreiding ook plaats richting België en Duitsland. In deze landen is ook een toename te zien in de aangetroffen productielocaties (O-601). Ook hier is er veelal sprake van betrokkenheid van Nederlandse criminele netwerken.

Kenmerken locatie laboratoria

Productielocaties zijn in de periode 2017 tot en met 2020 op verschillende plekken aangetroffen.

Figuur 6.19. Aantal ontdekte productielocaties naar soort gebied

Bron: Politie, 2021; ERISSP Landelijk overzicht Synthetische Drugs 2020.

In landelijk gebied zijn de afgelopen jaren de meeste productielocaties aangetroffen. Men kiest deze gebieden omdat de kans op ontdekking kleiner is. Op de tweede plaats volgt het laboreren in woonwijken en als derde bedrijventerreinen. In Moerdijk werd in 2019 op een binnenvaartschip een methamfetaminelaboratorium aangetroffen, wat tot nu toe een uniek geval blijkt (O-628). Opvallend veel productielocaties werden aangetroffen in woonwijken, waar de kans op ontdekking vele malen groter lijkt. Daarnaast is de gevaarzetting een reden tot zorg. Door het gebruik van ontvlambare chemicaliën, gascilinders, illegaal afgetapte elektriciteit en gebrek aan ervaring bij laboranten kunnen gevaarlijke situaties ontstaan. Met enige regelmaat worden productielocaties ontdekt door brand en/of ontploffing. In 2017 vond er achter een woning in Urmond een explosie plaats en brandde een schuur volledig uit (O-629). Na politieonderzoek bleek het hier te gaan om een locatie waar conversie naar PMK plaatsvond. In 2019 werd op een boerderij in Doornenburg een amfetaminelaboratorium ontdekt na een brand in een schuur (O-630). Helaas vallen er soms ook dodelijke slachtoffers. In de periode 2017 tot en met 2020 vielen er door explosies en het daarbij vrijkomen van giftige gassen vier dodelijke slachtoffers, die na onderzoek allemaal werkzaam bleken te zijn geweest in amfetaminelaboratoria. In 2019 werden in het Belgische Hechtel-Eksel drie dodelijke slachtoffers in een amfetaminelaboratorium aangetroffen. Na onderzoek bleek het te gaan om drie Nederlanders uit de omgeving van Eindhoven (O-601).

Wanneer de locaties worden afgezet tegen de processen die er plaatsvinden, levert dit een zeer diffuus beeld op. Er zijn geen specifieke locaties aan te wijzen waar specifieke processen worden uitgevoerd. Grootchalige productielocaties voor conversie en synthese worden in de regel vaker aangetroffen in landelijk gebied. Om ketels met een inhoudsmaat van 2000 liter met de daarbij benodigde chemicaliën te kunnen huisvesten, is veel ruimte nodig. Daarnaast vallen transportbewegingen, waarbij bijvoorbeeld jerrycans worden uitgeladen, daar minder op. Processen waar minder ruimte voor nodig is, vinden over het algemeen vaker plaats in woonwijken en binnen de bebouwde kom. Het kristalliseren van amfetamine, MDMA en methamfetamine werd veelvuldig aangetroffen in woningen en appartementen. Bedrijventerreinen zijn ook locaties waar criminelen graag gebruik van maken. Men kan opgaan in de normale bedrijvigheid van de omgeving. Transport van chemicaliën met bestelbussen valt niet op en het lossen van goederen kan over het algemeen achter gesloten deuren.

6.7.2 Productie per soort drugs

In deze paragraaf zal per soort geproduceerde drug worden beschreven wat de specifieke kenmerken zijn.

6.7.2.1 Conversie tot PMK en BMK

Door de introductie van pre-precursoren is er een extra productiestap ontstaan. Uit de pre-precursoren worden BMK en PMK geproduceerd. Deze processen kunnen naast andere productieprocessen aanwezig zijn op een locatie. Echter kiezen criminele netwerken er eerder voor om dit op aparte locaties uit te voeren. Wanneer een locatie ontdekt mocht worden, is men alleen dit gedeelte kwijt en niet de vervolprocessen. Men spreidt dus het risico ondanks de hogere onkosten van de huur en het opzetten van het laboratorium.

In de jaren 2017 tot en met 2020 werden er tien PMK- en negentien BMK-conversielaboratoria ontdekt. De PMK-conversielaboratoria waren gesitueerd door het hele land. Ze werden voornamelijk aangetroffen in loodsen op bedrijventerreinen, maar ook in woonwijken. In 2020 werd te Amstelveen in de badkamer van een woning in een flatgebouw een PMK-conversielaboratorium aangetroffen (O-615). De benodigde chemicaliën waren opgeslagen in de kelder van deze woning.

De BMK-conversielaboratoria zijn grotendeels gesitueerd in Limburg en Noord-Brabant. Ook hier is een evenredige verdeling tussen landelijke gebieden, bedrijventerreinen en woonwijken te zien. Opvallend hierbij is dat in 2020 een BMK-conversielaboratorium werd aangetroffen in een stuk bos bij Valkenswaard (O-631). APAA werd in ingegraven au-bain-mariebakken omgezet naar BMK. Ook in de bossen bij Venlo werd in 2020 een locatie aangetroffen waar MAPA werd omgezet naar BMK (O-632). Het zou kunnen dat gebruikmaken van een locatie in een bos in de toekomst vaker voorkomt. Het voordeel is natuurlijk dat men geen dure locatie hoeft te huren; een nadeel is het open karakter van een bos waardoor de kans op ontdekking groter is.

6.7.2.2 Vacuüm B

Met de (op)komst van de productie van methamfetamine vanuit BMK is een vraag ontstaan naar extra zuivere BMK. Deze BMK wordt door middel van vacuüm destillatie extra gezuiverd van vervuilingen. Deze BMK wordt in de criminele wereld vacuüm B genoemd. Met deze BMK wordt een zuiverder eindproduct verkregen, wat uiteindelijk grotere en helderdere methamfetaminekristallen oplevert (crystal meth of Ice), die weer meer geld opbrengen in de handel. Het produceren van Vacuüm B kan worden uitgevoerd op dezelfde locatie als de conversie van pre-precursoren.

6.7.2.3 Amfetamine

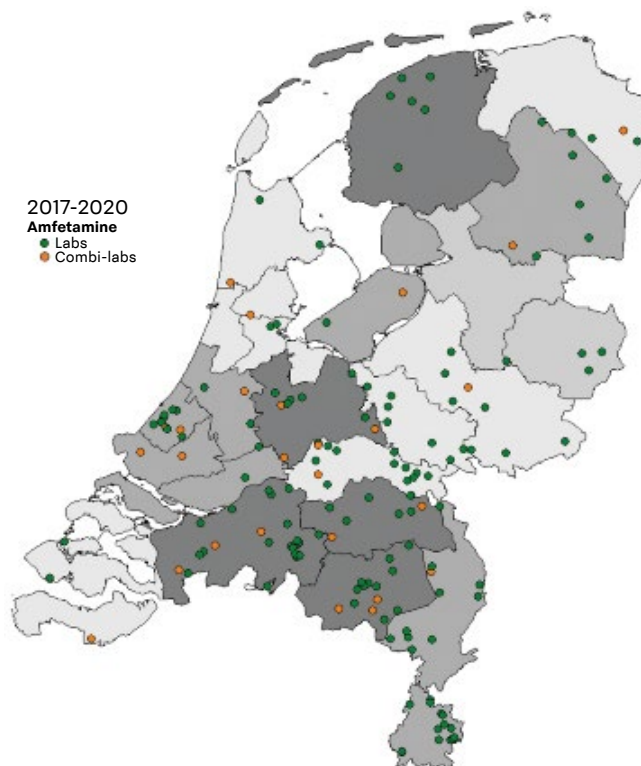
Amfetamine is het type drug waarvoor de meeste productielocaties werden aangetroffen. De processen conversie en synthese werden veelal gezamenlijk op een locatie aangetroffen. Kristallisatie vond over het algemeen op andere locaties plaats.

Naast amfetamine werden er op sommige locaties tevens andere drugs (MDMA, methamfetamine en/of GHB) geproduceerd. Geografisch gezien is de productie van amfetamine verspreid over het

hele land. Daarbij ligt het zwaartepunt duidelijk in Noord-Brabant rondom Tilburg en Eindhoven. Daarnaast vallen de regio's Kerkrade/Heerlen, Den Haag en Arnhem/Nijmegen op.

Voor de productie wordt over het algemeen gebruikgemaakt van de Leuckart-synthese. Met formamide en andere chemicaliën wordt BMK omgezet naar amfetaminebase. Deze amfetaminebase wordt daarna gekristalliseerd tot het eindproduct. Bij de Leuckart-synthese kunnen er giftige stoffen vrijkomen, zoals koolmonoxidegas of blauwzuurgas. Deze synthese wordt al tientallen jaren gebruikt en is bekend bij de Nederlandse criminele netwerken. De aangetroffen laboranten in deze productielocaties zijn over het algemeen personen met de Nederlandse nationaliteit. Daarnaast werden op verschillende productielocaties ook personen met de Poolse nationaliteit aangetroffen.

Figuur 6.20. Productielocaties amfetamine

Amfetamine pillen - captagon

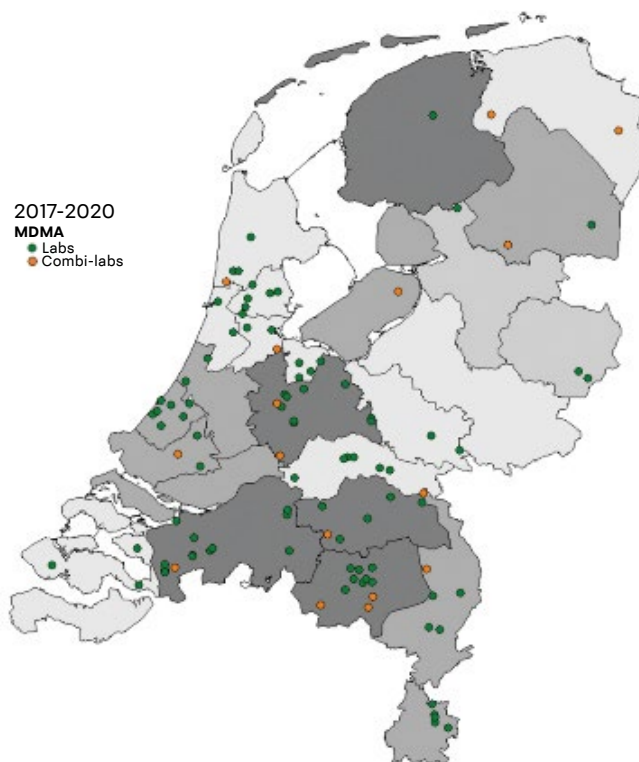
Wereldwijd is er een stijgende vraag naar captagonpillen. Volgens het UNODC is de grootste gebruikersmarkt gesitueerd in het Midden-Oosten. Landen als Saudi Arabië, Jordanië en de Verenigde Arabische Emiraten melden ieder jaar meer inbeslagnames van deze pillen. Ook in Europa is een stijging waarneembaar. In de periode van 2013 tot 2018 zag men een grote stijging van het aantal inbeslaggenomen amfetaminepillen met het logo van captagon (UNODC, 2020b). Captagonpillen bevatten over het algemeen amfetamine en cafeïne en zijn voorzien van het logo. Captagon was de merknaam van een geneesmiddel met als actieve stof Fenethylline, dat sinds de jaren 80 verboden is. Hierna werd de merknaam misbruikt voor de productie van namaakpillen waarin in een aantal gevallen de stof amfetamine als actief bestandsdeel verwerkt zat.

In Nederland wordt de productie van deze amfetaminepillen ook waargenomen. Amfetamine wordt door middel van tabletteermachines en hulpstoffen tot pil verwerkt. In Brunssum werd in 2017 een grote professionele tabletteermachine aangetroffen waarmee op grote schaal captagonpillen geslagen konden worden (O-633). In een trailer in Wekerom werd in 2019 een nog grotere tabletteermachine aangetroffen die een productiecapaciteit van 150.000 pillen per uur had (O-626). Het vermoeden bestaat dat deze productie bestemd was voor het Midden-Oosten en dat criminele netwerken met Turkse en Arabische achtergronden deze organiseren.

6.7.2.4 MDMA

Binnen Europa worden de meeste productielocaties van MDMA aangetroffen in Nederland (EMCDDA, 2020a). In 2017 werden 37 locaties aangetroffen, waarna het aantal wel is gedaald tot ongeveer 23 per jaar. Uit de overzichtskaart blijkt dat MDMA-productie niet alleen plaatsvindt in het Zuiden. De meeste locaties werden ontdekt in Noord-Brabant. De provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht volgen daarna. In veel mindere mate vindt er productie van MDMA plaats in het Noordoosten van het land. De verschillende MDMA-productieprocessen worden overal uitgevoerd en zijn niet tot een specifieke regio terug te brengen. Zo werden er overal tabletteerlocaties aangetroffen en vond er in veel regio's synthese en kristallisatie plaats.

Figuur 6.21. Productielocaties MDMA

Voor de productie van MDMA werd het meest gebruikgemaakt van de reductieve aminering door middel van de verhoogde druk methode. PMK wordt met methylamine, een oplosmiddel, waterstofgas en een katalysator omgezet naar MDMA. Doordat er gebruik wordt gemaakt van brandbare stoffen kunnen er gevaarlijke situaties ontstaan. Een andere methode die wordt toegepast is de koude methode. Deze synthese wordt uitgevoerd in grote vrieskisten waarna MDMA-olie ontstaat. Deze methodieken zijn bekend binnen de Nederlandse criminele netwerken en worden door hen uitgevoerd. De laboranten zijn over het algemeen personen met de Nederlandse nationaliteit.

Het overgrote deel van de ontdekte MDMA-productielocaties betroffen tabletteerlocaties. In vier jaar tijd werden er per jaar gemiddeld dertien locaties ontdekt, zelfs ten tijde van de COVID-19-pandemie in 2020. Dit is opvallend aangezien uit strafrechtelijke onderzoeken bleek dat tijdens de pandemie, de wereldwijde vraag naar MDMA-pillen afnam.

Het produceren van goede pillen is een specialistische vaardigheid. Men moet niet alleen kennis en ervaring bezitten om MDMA, kleurstof en (diverse) hulpstoffen in de juiste verhoudingen met elkaar te vermengen. Men moet ook ervaring en inzicht hebben in het verwerken van het verkregen mengsel (tabletteren), zodat de pillen het juiste gewicht en de juiste dichtheid krijgen. Zogenaemde tabletteerders, die deze kennis en ervaring bezitten, worden graag gebruikt door de criminele netwerken. Deze tabletteerders maken afspraken met de opdrachtgever over het logo, de vorm en sterkte van de pillen, waarna een 'per stuk prijs' wordt afgesproken. De opdrachtgever is meestal degene die op voorhand een (buitenlandse) afnemer heeft van de partij.

De MDMA-productie lijkt over het algemeen in handen te zijn van Nederlandse criminele netwerken. Zij bezitten de kennis, hebben toegang tot de benodigde chemicaliën en hardware en weten de drugs af te zetten op de internationale markt. Daarnaast valt op dat personen met een Turkse nationaliteit vaker dan andere nationaliteiten betrokken zijn bij de productie van deze drug. Een reden hiervoor kan zijn dat er een grote afzetmarkt voor MDMA is in Turkije en het achterland (O-601).

6.7.2.5 Methamfetamine

De productie van methamfetamine heeft in Nederland de afgelopen jaren een vlucht genomen. In 2020 werden er 32 productielocaties van methamfetamine ontdekt, waarvan er acht combilaboratoria waren. De groeiende wereldwijde vraag, de enorme winsten en de door de coronapandemie afnemende vraag naar andere drugs (zoals MDMA), lijken deze ontwikkeling te hebben aangewakkerd.

De productie vond plaats in heel Nederland. Door de explosieve toename in 2020 werden er in het hele land meer locaties gevonden. Hierbij werd vaak gebruikgemaakt van locaties in landelijke gebieden. Op grote schaal vond hier conversie, synthese en kristallisatie van methamfetamine plaats.

Figuur 6.22. Productielocaties methamfetamine

Methodes

Methamfetamine wordt geproduceerd uit de precursoren BMK en (pseudo)efedrine. Er zijn globaal drie methodes om vanuit (pseudo)efedrine te komen tot het eindproduct. In Nederland worden deze methodes weinig waargenomen. Een methode die wel werd aangetroffen, is de Jood - rode fosfor methode. In 2018 werd in Zuidlaren een laboratorium aangetroffen, waar volgens deze methode gewerkt werd (O-603). In dit laboratorium werd, naast Nederlanders, ook een persoon met de Vietnamese nationaliteit aangetroffen. Ook bij andere ontdekte laboratoria waar deze methode werd gehanteerd, waren er indicaties van Aziatische betrokkenheid.

Vanuit BMK zijn er globaal twee methodes om te komen tot het eindproduct: de Leuckart-methode en de reductieve aminering. De Leuckart-methode om methamfetamine te produceren werd sporadisch aangetroffen. Verreweg de meest gebruikte methode was de reductieve aminering. Deze is op zijn beurt weer onder te verdelen in drie methodes. De verhoogde druk methode werd het meeste toegepast, gevolgd door de aluminium-amalgaam-methode. De koude methode werd zelden gezien. Het voordeel van de verhoogde druk methode is dat men de hardware van de MDMA-productie kan gebruiken. Deze methode is in Nederland alom bekend en dus eenvoudig toe te passen door de criminele netwerken.

Het nadeel van BMK als precursor is dat het eindproduct voor de helft bestaat uit sterke (D-) methamfetamine en voor de helft uit zwakke (L-)methamfetamine. Als eindproduct is over het algemeen een zo potent (sterk) mogelijk product gewenst. Daarom wordt de zwakkere L-methamfetamine vaak gescheiden van de sterkere D-methamfetamine met behulp van

wijnsteenzuur, waarna de sterke variant gekristalliseerd wordt tot grote kristallen. Deze processen (het scheiden van de D- en L-methamfetamine en het kristalliseren tot grote kristallen) beheersen de Nederlandse netwerken nog niet.

Latijns-Amerikaanse betrokkenheid

De Nederlandse netwerken zijn voor de productie van methamfetamine uit BMK gaan samenwerken met Latijns-Amerikaanse netwerken. De Nederlandse netwerken ontbreekt het aan kennis op het gebied van sommige processen binnen het totale productieproces. De samenwerking is onder andere te zien aan het relatief grote aantal Mexicanen, Colombianen en Dominicanen dat werd aangehouden in de desbetreffende methamfetamine productielocaties. Uit onderzoek van de Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs is gebleken dat de Latijns-Amerikaanse netwerken verantwoordelijk zijn voor drie processtappen aan het einde van de productieketen:

1. Zij zorgen er voor dat de zwakke L-methamfetamine gescheiden wordt van de sterke D-methamfetamine;
2. Zij weten de onbruikbare L-methamfetamine door middel van een chemisch proces met onder andere AIBN of MYPC om te zetten naar de sterke D-methamfetamine;
3. Ze kennen het proces van kristallisatie om te komen tot grote kristallen 'crystal meth' die het meeste opleveren op de criminele markt.

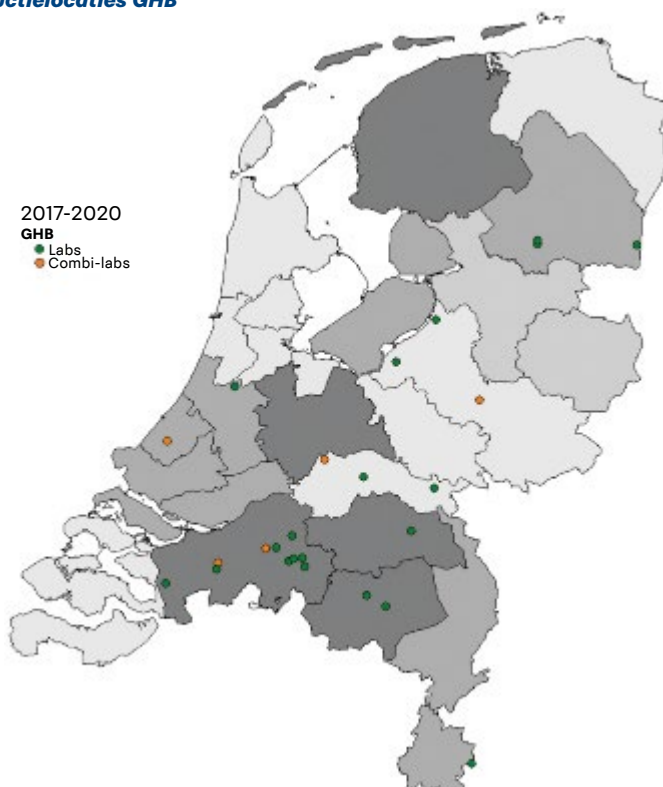
Invoer van methamfetamine

Naast dat er in Nederland methamfetamine wordt geproduceerd, is ook getracht deze in te voeren vanuit Mexico. In 2019 werd in Rotterdam een partij van 2500 kilo methamfetamine ontdekt (O-623). Deze partij was met behulp van een deklading Nederland binnengekomen. In 2020 werd een andere grote partij in beslag genomen in Slowakije. Deze partij van 1500 kilo zat verstopt in een bruggenhoofd en was vermoedelijk onderweg vanuit Mexico naar Nederland. Mexicaanse en Nederlandse netwerken werken samen om de methamfetamine in Nederland te krijgen (O-634). Net als bij cocaïne is het waarschijnlijk dat de Nederlandse netwerken de partijen bestellen bij hun Latijns-Amerikaanse contacten. Deze zorgen in samenwerking met de Nederlandse netwerken voor het transport, waarna de partij op de eindbestemming over gaat van eigenaar. Aangezien het gebruik van methamfetamine in Nederland zeer beperkt is (Laar et al., 2021), is het vermoeden dat deze partijen methamfetamine in zijn geheel worden geëxporteerd.

6.7.2.6 GHB

Er werden in totaal zo'n 21 productielocaties van GHB ontdekt. Op vier locaties ging het om combinaties van de productie van amfetamine en GHB.

De 21 locaties concentreren zich voornamelijk in Noord-Brabant en meer specifiek rondom Tilburg. Het productieproces van GHB vindt vaak plaats in een woning die in een woonwijk ligt. GHB wordt geproduceerd uit de precursor GBL. Met caustic soda en gedestilleerd water wordt het mengsel gekookt tot het eindproduct. Het wordt in kleine batches geproduceerd, waardoor er niet veel ruimte nodig is. Daarnaast valt de productie minder op, omdat men niet met grote hoeveelheden grondstoffen en goederen hoeft te slepen.

Figuur 6.23. Productielocaties GHB

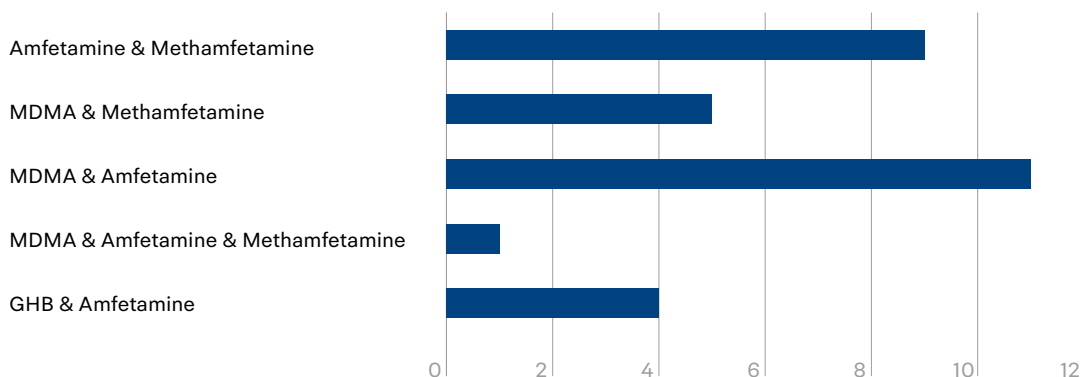
Afgaand op de aangetroffen locaties lijkt het erop dat de productie van GHB voorziet in de lokale gebruikersmarkt. De laboranten of bewoners waren er in sommige gevallen zelf aan verslaafd.

De kleinschalige productie van GHB staat haaks op de grote hoeveelheden GBL, soms enkele duizenden liters, die werden aangetroffen. Deze GBL werd onder de noemer van een legale toepassing geïmporteerd naar Nederland. Bedrijven verkopen op hun beurt de GBL in kleinere hoeveelheden via websites. Het wordt dan aangeboden als een soort schoonmaakmiddel en vaak via de post opgestuurd naar de koper. Onder andere uit het Verenigd Koninkrijk zijn berichten ontvangen van vele onderscheppingen van GBL afkomstig uit Nederland (O-601).

Criminele netwerken lijken zich minder bezig te houden met de binnenlandse productie van GHB maar des te meer met de grootschalige handel in de precursor GBL. Ze gebruiken bedrijven om op grote schaal GBL in te voeren, waarna ze deze met winst wereldwijd weten af te zetten.

6.7.2.7 Combilaboratoria

De afgelopen jaren werden - zoals eerder aangegeven - op een aantal locaties zogenaamde combilaboratoria aangetroffen. Dit zijn locaties waar meer dan één synthetische drugssoort geproduceerd wordt. In totaal werden er 30 van dit soort laboratoria ontdekt. MDMA en amfetamine werden het meest als combinatie aangetroffen. Met de grote opkomst van de productie van methamfetamine werd in 2019 en 2020 een combinatie met deze productie vaker gezien.

Figuur 6.24. Aantal ontdekte combilaboratoria

Bron: Politie, 2021; ERISSP Landelijk overzicht Synthetische Drugs 2020.

Voor de productie van methamfetamine en amfetamine wordt veelal dezelfde precursor BMK gebruikt. Wanneer methamfetamine wordt geproduceerd met behulp van de verhoogde druk methode, wordt hiervoor dezelfde hardware gebruikt als bij MDMA-productie. Ook de chemicaliën die worden gebruikt bij de MDMA-productie kunnen worden gebruikt voor de productie van methamfetamine. Door deze overeenkomsten kunnen criminele netwerken eenvoudig overstappen naar de productie van een andere drug, wanneer hier vraag naar is.

Bij de combinatie van MDMA en amfetamine gaat het soms om grote hoeveelheden. Zo werd in 2017 te Leende (Noord-Brabant) een zeer groot en professioneel combilaboratorium aangetroffen waar aparte ruimtes waren ingericht voor de productie van deze twee soorten drugs (O-635).

Naast combinaties tussen verschillende soorten synthetische drugs werden er ook locaties gevonden waar naast synthetische drugs cocaïne, heroïne of hennep werd geproduceerd, bewerkt, geteeld en/of gevonden. In 2020 is in Poortvliet (Zeeland) een cocaïne-extractielaboratorium aangetroffen (O-636). Dit werd ontdekt nadat een hevige brand de schuur had verwoest. In de naastgelegen container werden grondstoffen, hardware en afval voor de grootschalige productie van MDMA gevonden. In 2017 werd in Veenendaal in een bedrijfsgebouw een productielocatie voor heroïne aangetroffen (O-637). Hier werden ook een tabletteerinrichting voor MDMA-pillen en een verpakkingslijn voor hennep ontdekt. Zie hiervoor ook de hoofdstukken 4, 5 en 7.

Uit bovenstaande kan men concluderen dat criminele netwerken polydrugs georiënteerd zijn. Naargelang de vraag, start men met de productie en maakt men gebruik van de beschikbare locaties.

6.7.2.8 Overige synthetische drugs – NPS

Ieder jaar worden er ook locaties aangetroffen waar andere soorten drugs worden geproduceerd dan de hiervoor benoemde 'grote vier'. Over het algemeen bevinden deze productielocaties zich in het Westen en Zuiden van ons land. Het overgrote deel was gesitueerd in een bedrijfspand of loods.

Figuur 6.25. Productielocaties NPS

Mefedron

Mefedron (4-MMC) is een drug die behoort tot de synthetische cathinonen. In de volksmond wordt het ook wel ‘miauw miauw’ genoemd. Mefedron staat vermeld op lijst I van de Opiumwet en is dus strafbaar. In Nederland werden de afgelopen jaren drie mefedronproductielocaties ontdekt. Hierbij waren over het algemeen Nederlandse verdachten betrokken. Ook werden in deze periode productielocaties ontdekt waar het op grootschalige wijze werd geproduceerd. Uit onderzoek blijkt dat het Verenigd Koninkrijk een grote afnemer is van mefedron.

DMT

In 2020 werden twee locaties ontdekt waar DMT (N,N-dimethyltryptamine) werd geproduceerd. Deze drug behoort tot de familie van de tryptamines (hallucinogeen middel) en is strafbaar volgens lijst I van de Opiumwet. Op beide locaties werd op kleinschalige wijze DMT geproduceerd. In Rotterdam werd bij een persoon die twee jaar chemie had gestudeerd in zijn woning een ruimte aangetroffen waar hij experimenteerde met de productie van verschillende soorten drugs (O-638). In Amsterdam werd na een brand in een woning een DMT-productielocatie ontdekt, waarbij de bewoner verklaarde dat hij de drugs voor eigen gebruik produceerde (O-639).

2C-B

2C-B is een drug die strafbaar is volgens lijst I van de Opiumwet. Er werden in de periode 2017 - 2020 twee locaties aangetroffen waar deze drug werd geproduceerd. Deze twee locaties behoorden toe aan hetzelfde criminele netwerk. De laborant werd aangestuurd door een persoon die gedetineerd zat (O-608). Men voerde grondstoffen en hardware uit China in om de drugs te kunnen produceren.

Ketamine

Ketamine is een stof die gereguleerd is volgens de Geneesmiddelenwet. Uit onderzoek blijkt dat criminele netwerken veel handelen in ketamine. Over het algemeen proberen ze het te bemachtigen uit de regio India/Pakistan en China. Ook proberen ze via vage bedrijfsconstructies ketamine aan te schaffen bij farmaceutische bedrijven binnen Europa. Daarnaast bleek dat op twee locaties op twee verschillende manieren werd geprobeerd ketamine te produceren. In 2019 werd in Den Bosch een ketamine-extractielocatie aangetroffen. Uit het dierengeneesmiddel *Ursotamin* werd de daarin aanwezige ketamine gehaald door middel van uitdamping (O-640). In 2020 werd in Lijnden (Noord-Holland) in een loods een productielocatie ontdekt waar op grootschalige wijze ketamine werd geproduceerd vanuit de precursor hydroxylamine hydrochloride (O-607). Wanneer het internationaal lastiger wordt om ketamine aan te schaffen, kunnen de hierboven vermelde processen vaker worden gebruikt door de criminele netwerken. De wereldwijde vraag blijkt zeer groot te zijn. Uit politie-informatie blijkt dat door criminele netwerken, op methamfetamine na, veel gehandeld wordt in ketamine, dat hiermee een behoorlijke positie lijkt te hebben verworven op de Nederlandse drugsmarkt. Het overgrote deel van de handel richt zich op de export naar het buitenland.

Clefedron

Clefedron is een drug die behoort tot de familie van de synthetische cathinonen. Deze stof, 4-CMC, is recent (28 oktober 2021) strafbaar gesteld volgens de Opiumwet. In 2017 werd in Leerdam in een bedrijfspand een productielocatie voor deze stof aangetroffen (O-610). In 2019 werd door verhuurders van een bedrijfspand melding gemaakt van het aantreffen van een drugslaboratorium, waar ook clefedron werd geproduceerd (O-611). De personen die verdacht werden van betrokkenheid bij deze twee locaties hebben allen de Poolse nationaliteit. Uit onderzoek blijkt dat in Polen het aantal aangetroffen productielocaties van clefedron toeneemt. De clefedron die in Nederland geproduceerd wordt, lijkt exclusief bedoeld voor de uitvoer (afzet) naar bijvoorbeeld Polen.

Synthetische cannabinoïden

Synthetische cannabinoïden zijn stoffen die de werking van hennep en hasj nabootsen. Het zijn synthetische varianten die gemixt worden met materiaal wat je kan consumeren. Deze stoffen worden over het algemeen direct uit China besteld en daarna verder bewerkt. Er zijn enkele tientallen, zo niet enkele honderden, verschillende soorten op de markt. Veel daarvan zijn niet strafbaar volgens de Opiumwet of andere wetgeving. In Nederland zijn in de periode 2017-2020 twee locaties ontdekt waar een soort synthetische cannabinoïden werd verwerkt tot eindproduct. In Lisse werd in 2018 een locatie in een bedrijfspand aangetroffen waar synthetische cannabinoïden werden gemixt en verpakt in zakjes met de merknaam 'Moonlight' (O-641). In 2020 werd in Hengelo (Gelderland) een locatie aangetroffen waar synthetische cannabinoïden werden gemixt met dragermateriaal (O-642). Daarnaast bleek dit een soort grow/smartshop te zijn, die niet-strfbare NPS verkocht. Deze werden verpakt en verstuurd via de post, voornamelijk naar Duitsland. Voor meer informatie zie hoofdstuk 4.

Fentanyl

Tot op heden werd er geen productielocatie voor fentanyl in Nederland aangetroffen, maar er zijn wel indicaties dat het mogelijk in ons land wordt geproduceerd. Zo werd in België een precursor voor deze stof in beslag genomen die onderweg was naar Zoetermeer. Verder werden in Breda chemicaliën ten behoeve van de productie van fentanyl gevonden. Het bleek hier te gaan om in totaal 2000 liter (O-622). Uit onderzoek is helaas niet gebleken wat de verdere bestemming was van deze chemicaliën. In een schuur in Eindhoven werd tijdens een doorzoeking ongeveer 1,2 kilo fentanyl gevonden (O-644), naar schatting goed voor meer dan 700.000 doseringen. Na analyse van het NFI bleek dat deze partij niet afkomstig was uit de legale farmaceutische productie. De fentanyl was namelijk chemisch op andere wijze geproduceerd.

Op basis van bovenstaande signalen is af te leiden dat het een realistisch scenario is dat fentanyl al in Nederland geproduceerd wordt, of dat dit in de toekomst zal gebeuren. Gezien de wereldwijde vraag en de grote winsten die ermee te behalen zijn, is het niet ondenkbaar dat criminele netwerken proberen het te produceren. Het gevaar van fentanyl en andere soorten synthetische opiaten is dat er zeer kleine hoeveelheden nodig zijn per dosis. Een overdosis ligt op de loer, aangezien 2 tot 3 milligram al dodelijk kan zijn. Voor meer informatie zie hoofdstuk 7.

Afzet NPS

In Nederland vindt op grote schaal distributie van NPS plaats. Via websites op het (open) web worden deze drugs aangeboden. Vervolgens worden ze via de reguliere post wereldwijd verstuurd. Klanten vanuit de hele wereld kunnen op verschillende manieren betalen voor het gewenste product. De reden dat deze handel in Nederland zo groot is, ligt in het feit dat veel NPS niet strafbaar zijn volgens de nationale wetgeving. In veel landen, zowel binnen als buiten Europa, is dit wel het geval. Hierdoor zijn door de jaren heen veel 'handelaren' en bedrijven naar Nederland getrokken om hier hun handel voort te zetten.

Per jaar worden er verschillende verkooppunten van NPS aangetroffen. Hier worden vaak meer dan 100 verschillende soorten NPS gevonden. Deze NPS zijn vaak aangeschaft in China en India. De partijen worden na ontvangst verpakt in gebruikershoeveelheden en via webshops aangeboden. Op verzoek van de Duitse autoriteiten werd in 2019 in Almere binnengetrokken in een bedrijfspand, waar men veel verschillende soorten NPS aantrof (O-643).

6.7.3 Criminele netwerken

In deze paragraaf zal inzicht worden verschaft in hoe criminele netwerken te werk gaan bij het opzetten van de productielocaties. De informatie is afkomstig van de Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

6.7.3.1 Vinden locatie

Criminele netwerken zijn continu op zoek naar geschikte locaties om te kunnen produceren. Bepaalde personen binnen de netwerken hebben de specifieke taak om deze locaties te vinden, zogenaamde bemiddelaars (brokers). Ze benaderen hiervoor actief bewoners van boerderijen, eigenaren van bedrijven en verhuurders van loodsruimte. Wanneer er een geschikte locatie is gevonden, wordt deze voorgelegd aan de opdrachtgever. Die keurt de locatie af of goed, vaak in overleg met de laboranten, afhankelijk van het proces dat er plaats zal vinden. In sommige gevallen voldoet de locatie niet voor het beoogde proces, maar is deze wel geschikt voor bijvoorbeeld hennepweek. Dan wordt geprobeerd de locatie daarvoor te gebruiken. In bijna alle gevallen zijn de verhuurders of bewoners op de hoogte van wat er gaat gebeuren. Men maakt afspraken over de hoogte van de huur en wanneer er toegang is tot de locatie. Voor sommige opdrachtgevers is het een vereiste dat de verhuurder of bewoner op de hoogte is van het feit dat men gaat laboreren. De hoogte van de huur varieert van 5000 tot 15.000 euro per week; voor een methamfetamineproductielocatie wordt meer betaald dan voor een BMK-omzettingslocatie. In sommige gevallen helpt de bewoner actief mee met de opbouw van het laboratorium en het afvoeren van afval. Door criminele netwerken wordt gebruik gemaakt van makelaars voor het vinden van geschikte locaties. Deze makelaar zorgt dan meteen voor een huurcontract op naam van een katvanger. In veel onderzoeken blijken huurcontracten op naam van Oost-Europeanen te staan, die naar alle waarschijnlijkheid geen verdere betrokkenheid hadden bij het hele proces. De bewoners of verhuurders van de locaties krijgen waarschijnlijk contant betaald. Er zijn gevallen bekend van boeren die criminelen toegang tot hun erf verhinderden, totdat het criminele netwerk de afgesproken vergoeding had betaald.

6.7.3.2 Opbouwen locatie

Wanneer de locatie gereed is voor gebruik, wordt het laboratorium opgebouwd. De productielocaties zijn in veel gevallen eigendom van verschillende samenwerkende netwerken. Ieder netwerk levert bepaalde diensten of goederen en krijgt naar gelang de inbreng een gedeelte van de opbrengst of het eindproduct. Zo levert het ene netwerk een geschikte locatie, een ander de grondstoffen en weer een derde partij de laboranten. Vooraf is besproken wat de verdeling zal zijn. In sommige gevallen zijn wel vier à vijf verschillende partijen betrokken bij een enkel laboratorium. Het laboratorium wordt opgebouwd door de laboranten zelf of door ‘opbouwers’, personen die hier speciaal voor worden ingezet. De laboranten geven de specificaties door en de opbouwers zorgen dat het laboratorium op die manier gebouwd wordt. Pas wanneer de laboranten een goed gevoel hebben bij de constructie, gaat men van start. Bij een verkeerd aangesloten afzuiging of een slechte verhulling wordt de kans op ontdekking groter. Laboranten dragen het risico van ontdekking en eventuele strafvervolgning en willen de risico's daarom tot een minimum beperken.

6.7.3.3 Productie

Een locatie wordt voor een bepaalde tijd in gebruik genomen. Hoe lang een locatie wordt gebruikt, hangt af van verschillende factoren. Zo kan het zijn dat de eigenaar van een locatie wil stoppen, er controles plaatsvinden door het Openbaar Bestuur, zoals de gemeente, of dat het criminele netwerk het gevoel heeft dat de locatie niet meer veilig is. Daarnaast kan een gebrek aan pre-precursoren, chemicaliën en/of laboranten ervoor zorgen dat een laboratorium wordt afgebroken. Ook kan het zijn dat er geen vraag naar een bepaald product is, en er dus niets geproduceerd hoeft te worden. Zo snel als een laboratorium is opgebouwd, wordt dit ook weer afgebroken. De goederen die hergebruikt kunnen worden, haalt men op (ketels, chemicaliën). Bij eenmalig gebruik laat men over het algemeen het afval achter voor de eigenaar van het pand, die dan opgescheept zit met het verwijderen ervan. Criminele netwerken zijn zo van dit probleem af en weten dat de eigenaar hen niet zal verraden: die heeft genoeg betaald gekregen om zich te ontdoen van dit afval. Daarnaast zijn er criminele netwerken die rouleren van locaties om ontdekking tegen te gaan. Dan ruimt men bijvoorbeeld om de vier weken alles op, om het daarna op een andere geschikte locatie weer op te bouwen. Opvallend is dat men gebruik maakt van locaties waar door overheidsoptreden al eerder een drugslaboratorium of een hennepkwekerij is ontdekt. De duur van het gebruik van een productielocatie varieert van enkele weken tot een aantal maanden.

De productie van drugs vindt plaats aan de hand van verschillende processtappen. Al deze stappen zouden, afhankelijk van de locatie, op een en dezelfde locatie uitgevoerd kunnen worden. Maar criminelen netwerken kiezen er vaak voor om het proces op te knippen en de uitvoering te verspreiden over verschillende productielocaties. Daardoor lijden ze minder verlies wanneer ze een locatie kwijt raken. ‘Afdelingen’ binnen de netwerken zijn verantwoordelijk voor een deel van het proces. De ene afdeling verzorgt de omzetting van de pre-precursor, krijgt hiervoor betaald en levert dit aan de volgende. Deze verzorgt vervolgens de synthese en levert het olievormige syntheseproduct aan de volgende in de keten. Kristallisatie en tabletteren vinden als laatste plaats, waarna het eindproduct in de gewenste en afgesproken vorm geleverd wordt aan de initiële opdrachtgever. Deze zorgt voor de verdere afzet. Tussen deze stappen levert een andere afdeling de benodigde pre-precursoren en chemicaliën. Deze koopt de benodigde spullen in bij criminele netwerken die zich gespecialiseerd hebben in de handel in deze goederen. Personen worden ingezet om goederen af en aan te voeren naar de laboratoria. Wanneer deze personen behoren tot het criminele netwerk, worden de goederen direct op locatie geleverd. Een andere werkwijze is het overdragen van het voertuig met de goederen erin, waarna de laborant dit zelf naar de locatie rijdt. Het voertuig wordt hierna weer op dezelfde locatie teruggegeven.

Wanneer een product klaar is, wordt het direct opgehaald en geleverd aan de afnemende partij. Zo vermindert men de kans dat een partij gepakt wordt door de politie of geript wordt door andere criminelen.

Laboranten

Personen die als laborant kunnen fungeren in een laboratorium kunnen over het algemeen ingedeeld worden in twee categorieën. Er zijn personen met beperkte kennis van de chemische processen. Deze laboranten worden met een uitgeschreven recept het laboratorium ingestuurd. Zij worden fysiek of op afstand bijgestaan door de zogenaamde 'superlaborant'. De superlaborant heeft door ervaring of opleiding verstand van de uit te voeren chemische processen. Hij weet problemen op te lossen en personen te coachen. Een superlaborant is hierdoor zeer waardevol voor de criminele netwerken. Een 'gewone' laborant daarentegen is bij het wegvallen zo te vervangen door een ander. Superlaboranten werken vaak zelfstandig en laten zich 'inhuren' door de verschillende netwerken. Uit onderzoek is gebleken dat superlaboranten tegelijkertijd meerdere netwerken voorzien van kennis en fysiek laboreren. Laboranten kunnen voor 'een weekendje draaien' tot wel 10.000 euro betaald krijgen.

6.7.3.4 Latijns-Amerikaanse betrokkenheid

Met de opkomst van de productie van methamfetamine is de Latijns-Amerikaanse aanwezigheid in Nederland gegroeid (EMCDDA, 2020a). Het grootste aantal Latijns-Amerikaanse laboranten dat werd aangetroffen, betrof Mexicanen (ongeveer 20). Daarnaast werden er zeven personen uit de Dominicaanse Republiek, drie personen uit Guatemala en een persoon uit Colombia aangehouden. In 2020 werd op de productielocatie in Drempt ook een staatsburger van de Verenigde Staten aangetroffen (O-645). Deze had een Mexicaanse achtergrond.

Mexicaanse en Nederlandse samenwerking

Uit onderzoek door de Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs is gebleken, dat de Latijns-Amerikaanse betrokkenheid onder regie staat van Mexicaanse personen. Deze personen staan in direct contact met de Nederlandse criminele netwerken. Er wordt intensief samengewerkt in de productie van methamfetamine. Waar deze samenwerking uit bestaat, welke afspraken men maakt en hoe de verdeling van het eindproduct verloopt, verschilt per individu of samenwerkingsverband. In politieonderzoeken zijn drie hoofdstromen te zien:

1. Individueel

Sommige Latijns-Amerikaanse personen worden door verschillende criminele netwerken persoonlijk benaderd om methamfetamine te produceren. Deze superlaboranten werken als het ware als 'freelancer'. Het laboratorium wordt ingericht volgens de wensen van deze laborant. Vervolgens worden alle benodigde goederen en chemicaliën geleverd, waarna deze laborant zijn deel van het proces uitvoert. De laborant krijgt een vooraf afgesproken bedrag betaald. Dit kan een vaste prijs zijn of een prijs per geleverde kilo eindproduct. Uit onderzoek is gebleken dat bij methamfetamine ongeveer een vijfde deel van de verkoopprijs 'aflab' wordt betaald aan de laborant. 'Aflab' wil zeggen: verkoopprijs direct uit het laboratorium.

2. Criminele netwerken

Uit onderzoek is gebleken dat Nederlandse en Mexicaanse netwerken intensief samenwerken bij de productie van methamfetamine. Leidinggevende personen van het Nederlandse netwerk houden contact met leidinggevende personen binnen het Mexicaanse netwerk. Het Mexicaanse netwerk zorgt voor de levering van kundige laboranten. Deze laboranten worden vooral ingezet voor de drie productiestappen waarvan kennis ontbreekt bij de Nederlandse laboranten. De Mexicaanse organisatoren regelen laboranten die al aanwezig zijn in Europa of laten deze overvliegen uit Latijns-Amerika. Veelal zijn deze afkomstig uit Mexico. Deze laboranten kunnen makkelijk Europa inreizen omdat ze geen inreisvisum nodig hebben. Over het algemeen geeft men aan als toerist naar Europa te komen en te gaan rondreizen. Men maakt gebruik van verschillende reisroutes, onder andere via Spanje, Frankrijk, Nederland en Turkije. Wanneer de laboranten zijn gearriveerd in Nederland, wordt er gezorgd voor huisvesting. Met behulp van het Nederlandse netwerk of eigen bemiddelaars worden

de laboranten gehuisvest in appartementen in de Randstad. Door het internationale karakter en het toerisme vallen deze personen niet direct op in het straatbeeld.

De Mexicaanse organisatoren regelen met het Nederlandse netwerk de inrichting van het laboratorium. Het Nederlandse netwerk zorgt voor een geschikte locatie en levert hardware, chemicaliën en de benodigde vacuüm BMK. Als de locatie is goedgekeurd door de Mexicaanse organisatoren, worden de laboranten door het Nederlandse netwerk opgehaald en naar de locatie gebracht. De laboranten verblijven gedurende een aantal weken op locatie in het laboratorium, waar over het algemeen slaapplekken zijn gecreëerd en er een ruimte is om te koken en te eten. De processen die zij uitvoeren, nemen meer dan 48 uur in beslag. Op deze manier kunnen ze door blijven werken aangezien de processen elkaar opvolgen. Wanneer processtap 1 voltooid is, kunnen ze deze opnieuw opstarten. Zo kan men na verloop van tijd iedere dag een hoeveelheid eindproduct opleveren. Het Nederlandse netwerk zorgt ondertussen voor de aanlevering van vacuüm BMK, chemicaliën en levensmiddelen als eten en drinken. Daarbij voert het Nederlandse deel ook het afval af wanneer hier om gevraagd wordt. De laboranten stoppen met produceren wanneer er geen levering van vacuüm BMK meer plaats kan vinden of men voldoende heeft weten te produceren. Hierna worden de laboranten weer opgehaald en afgezet op hun verblijfslocatie.

De laboranten houden over het algemeen een administratie bij over de hoeveelheid eindproduct die wordt geleverd aan het Nederlandse netwerk. Het Mexicaanse en Nederlandse netwerk hebben van te voren afgesproken hoe de verdeling plaatsvindt. Het Nederlandse netwerk betaalt een vast bedrag per geleverde kilo eindproduct of het Mexicaanse netwerk ontvangt een gedeelte van het totale eindproduct in kilo. Het laatste geval zou betekenen dat het Mexicaanse netwerk een eigen afzetmarkt heeft weten te creëren. In een geval is bekend dat een Mexicaanse organisator, die al langere tijd in Europa woont, een eigen afzetmarkt richting Duitsland heeft.

3. Invoer

Mexicaanse en Nederlandse netwerken werken niet alleen samen op het gebied van de productie van methamfetamine, maar ook bij de grootschalige invoer van methamfetamine. Vanuit Mexico worden grote partijen methamfetamine gesmokkeld naar Europa. De methamfetamine wordt gesmokkeld via de lijnen die al sinds lange tijd gebruikt worden voor de smokkel van cocaïne. Mexicaanse netwerken zorgen voor het transport naar Europa, waarna Nederlandse netwerken zorgen voor de ontvangst. Hierna wordt de methamfetamine veelal nog omgezet naar grote kristallen, waarna men overgaat tot de verdere handel.

6.7.4 Conclusie

Het aantal ontdekte productielocaties voor synthetische drugs is de afgelopen tien jaar enorm toegenomen. De meeste locaties die in de jaren 2017-2020 werden aangetroffen, betroffen locaties voor de productie van amfetamine, gevolgd door MDMA en op gepaste afstand methamfetamine. De productie van methamfetamine in Nederland laat echter wel een toename zien. Ook is de samenwerking met Mexicaanse criminele netwerken bij de productie van methamfetamine sinds 2019 in opkomst. Mexicaanse criminele netwerken leveren de expertise die de Nederlandse criminele netwerken nog niet hebben. Het gaat dan vooral om het leveren van laboranten. Uit onderzoek is gebleken dat de netwerken intensief samenwerken, ook op leidinggevend niveau. De vraag is of de Mexicaans-Nederlandse samenwerking ook in de toekomst gehandhaafd zal blijven, of dat de Mexicaanse criminele netwerken weer van het toneel verdwijnen zodra de kennis is overgedragen.

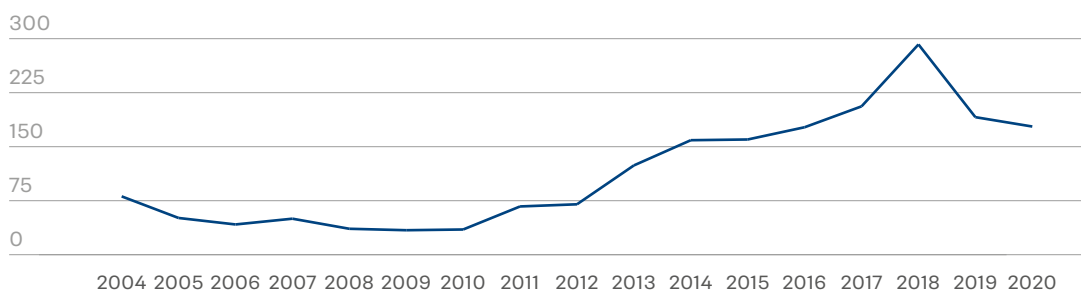
Het Zuiden van Nederland blijft nog steeds populair als regio voor de productielocaties. Maar ook in andere delen van Nederland worden steeds meer productielocaties aangetroffen. Er lijkt niet zozeer sprake van een verplaatsing, maar meer van een uitbreiding.

6.8 Afvaldumpingen

Het produceren van synthetische drugs levert naast het eindproduct een grote hoeveelheid chemisch afval op. Dit afval is een neveneffect van de productiefase. Iedere week wordt er in de media bericht over achtergelaten vaten en jerrycans op bospaden, openbare wegen of zelfs midden in woonwijken. Treffende voorbeelden zijn een in brand gestoken bus vol afval voor een appartementencomplex in Eindhoven (Eindhovens Dagblad, 2018) en de waterzuivering die een week ontregeld was in Baarle-Nassau (NOS, 2017). Het afval kan zeer veel schade aanrichten voor mens, dier en natuur. De bodem waar afval in is gelekt, moest in enkele gevallen worden gesaneerd (Omroep Brabant, 2020) terwijl mens en dier gezondheidsklachten hadden. Zo zijn door de jaren heen nietsvermoedende burgers en politieagenten incidenteel onwel geworden na het aantreffen van afval. Daarnaast kost het opruimen van dit afval de samenleving honderdduizenden tot miljoenen euro's. Deze kosten werden niet alleen gedragen door de overheid, ook particulieren werden in het verleden geconfronteerd met hoge opruimkosten wanneer het afval op privéterrein werd aangetroffen. Naar aanleiding van de kamerbrief *financieringsregeling drugsafvaldumpingen* (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2020) worden particulieren tegenwoordig honderd procent vergoed voor de gemaakte kosten.

Vanaf 2004 is bekend hoeveel afvaldumpingen er per jaar zijn onderkend (KLPD, 2012). In 2010 werden er nog 35 dumpingen onderkend, tien jaar later is het aantal gestegen naar 178 (figuur 6.26) (KLPD, 2012 & Politie, 2021a).

Figuur 6.26. Aantal aangetroffen afvaldumpingen per jaar

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs; KLPD, 2012.

Na een relatieve daling dan wel stabilisatie tussen 2004 en 2010, is er een sterke stijging te zien vanaf 2011. Dit is in lijn met de stijging van het aantal aangetroffen productielocaties (zie paragraaf 6.7). De stijging van het aantal productielocaties staat in correlatie met het aantal aangetroffen dumplocaties. Bij meer productie blijft er meer afval achter als restproduct.

Een ander aspect dat invloed heeft op de stijging van het afval, ligt in het feit dat criminelen zich hebben aangepast aan de opgeworpen juridische barrières. Door de jaren heen zijn precursoren en pre-precursoren zoals APAAN, APAA, MAPA, PMK-glycidaat, geplaatst op lijsten van nationale wetgeving en internationale verdragen (United Nations, 1988). Hierdoor is de handel in deze stoffen strafbaar. Criminelen blijven zoeken naar stoffen die nog niet strafbaar zijn (zoals de pre-precursor EAPA) en dus vrij te koop in bijvoorbeeld China. Het probleem dat zich met deze stoffen voordoet, is dat er meer chemische stappen nodig zijn om te komen tot het eindproduct. Deze extra chemische stappen vertalen zich niet alleen in meer productielocaties, maar ook in significant meer afval.

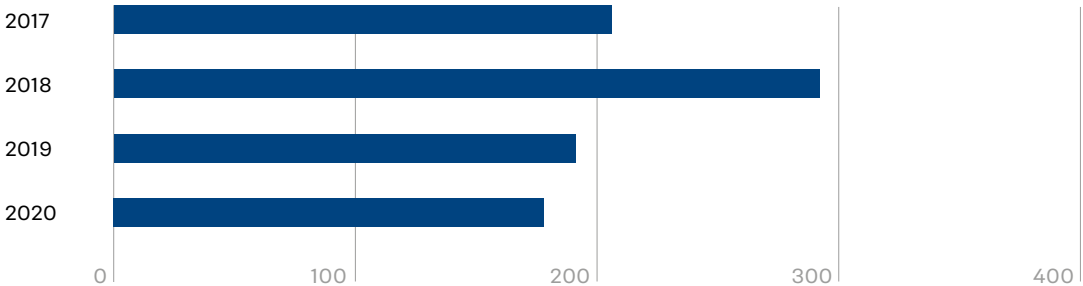
In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de geschatte omvang van het aangetroffen afval met daarbij de kenmerken van de locaties waar het is gevonden. Tot slot wordt er beschreven hoe criminelen omgaan met dit afval en wat hun werkwijze is van dumpen.

Voor het verder onderzoeken van de aard en omvang van het synthetische drugsafval zal gebruik worden gemaakt van het nationaal overzicht dat ieder jaar wordt gepubliceerd in de ERISSP rapportage (Politie, 2021a). In deze rapportage worden de incidenten, zoals bijgehouden door de Intel & Expertise cel Cluster Synthetische Drugs, rond synthetische drugs gevalideerd door materiedeskundigen van het Team Expertise en Wetenschap. Bij het valideren van drugsafvaldumpingen stuit men vaak op het feit dat er weinig informatie beschikbaar is om een incident correct te kunnen duiden. Het aangetroffen afval wordt vaak, zonder te weten wat het precies is, meteen afgevoerd en vernietigd. Verder is er een grote differentiatie in de wijze van vastleggen (dit geschiedt hoofdzakelijk in BVH) en is de omvang van de dumping vaak niet precies te achterhalen.

Door de significante stijging van het aantal laboratoria, hebben het Nederlands Forensisch instituut (NFI) en de LFO prioriteiten moeten stellen, waardoor er geen capaciteit over blijft om bij iedere afvaldumping aanwezig te kunnen zijn en voor het NFI geen capaciteit om eventuele monsters te kunnen analyseren. Alleen wanneer er een opsporingsindicatie richting verdachten is, wordt er binnen de schaarse capaciteit ruimte gemaakt om ondersteuning te verlenen en de plaats delict te onderzoeken.

De materiedeskundigen beoordelen op basis van de beschikbare informatie of een incident voldoende kenmerken bezit om geclassificeerd te worden tot een synthetische drugsafvaldumping. Kenmerken zijn de waarnemingen van verbalisanten, metingen door de brandweer of de omstandigheden van de dumping. Voor de jaren 2017 - 2020 levert dit het volgende overzicht op:

Figuur 6.27. Aantal dumplocaties synthetische drugs

Bron: Politie, 2021a; ERISSP Landelijk overzicht Synthetische Drugs 2020.

De incidenten die horen bij dit overzicht zijn ten behoeve van dit onderzoek nader geanalyseerd om te komen tot een schatting van de hoeveelheid afval die is aangetroffen, met daarbij de kenmerken van deze dumpingen. Daarnaast is ook het afval dat werd achtergelaten op productielocaties geïnventariseerd en meegenomen in deze analyse.

Om te komen tot zo betrouwbaar mogelijke cijfers, zijn er voor deze analyse een aantal keuzes gemaakt. Dit ligt in het feit dat beschikbare informatie rondom drugsafval vaak niet compleet is.

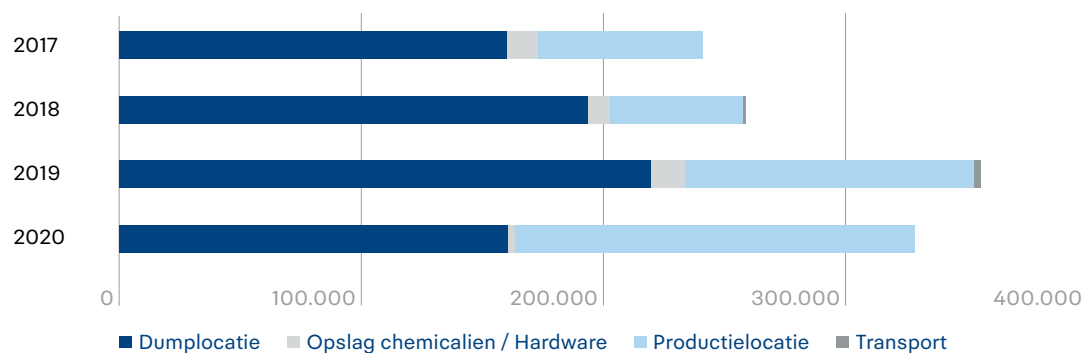
- De hoeveelheid aangetroffen afval is in veel gevallen geschat op basis van het aantal aangetroffen vaten en jerrycans. Bij onvoldoende informatie zijn deze buiten beschouwing gelaten;
- Lozingen in bodem, wateroppervlakte, direct in het riool en in brand gestoken afval zijn niet meegenomen in de totale hoeveelheid omdat simpelweg niet te achterhalen is hoeveel afval op deze manier wordt gedumpt;
- Afval achtergelaten op een productielocatie is gekwalificeerd als afval afkomstig van de aanwezige chemische processen.

De hoeveelheid aangetroffen afval in de jaren 2017 - 2020 geeft geen compleet beeld. Het is richtinggevend en biedt inzicht in het absolute minimum van de totale omvang.

6.8.1 Omvang

Volgens de hierboven beschreven methode is per jaar inzichtelijk gemaakt hoeveel synthetisch drugsafval er is aangetroffen. Hierbij is een onderverdeling gemaakt naar het soort locatie waar afval is gevonden.

Figuur 6.28. Aangetroffen drugsafval per type locatie in liter/kilo

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

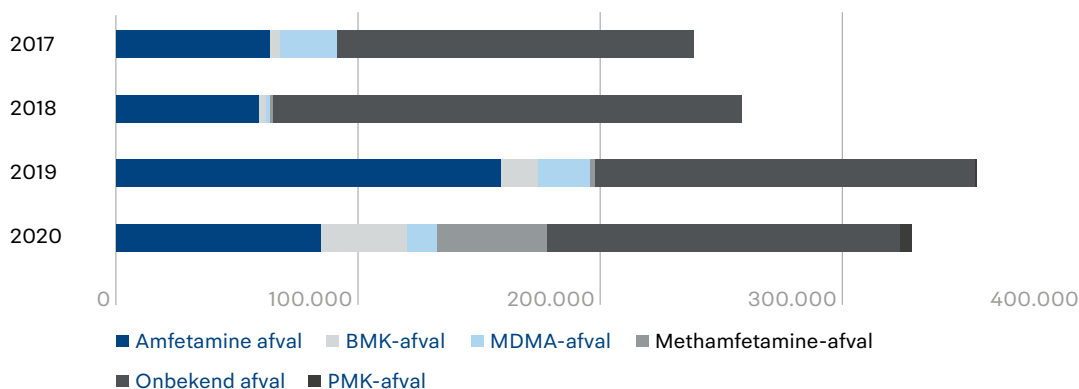
In totaal is er in vier jaar tijd ongeveer 1.181.691 liter/kilo synthetisch drugsafval aangetroffen. Opvallend is dat in 2018 veel meer dumpingen zijn ontdekt, maar de totale hoeveelheid aangetroffen afval lager is dan men zou verwachten. Een verklaring hiervoor is dat er in 2018 meer dumpingen zijn ontdekt waar alleen lege jerrycans en vaten werden gevonden. Daarnaast ligt het aantal dumpingen in 2018, waarbij de omvang en hoeveelheid onbekend zijn, hoger ten opzichte van de overige jaren. De stijging in 2019 is verder te verklaren door de vondst van meer dan 45.000 liter afval in een loods bij Voorthuizen (De Gelderlander, 2019). Daarnaast wordt er steeds meer afval aangetroffen op de productielocaties. In 2020 werd op zes locaties meer dan 10.000 liter afval aangetroffen.

In de *Criminaliteitsbeeldanalyse Synthetische drugs en precursoren 2012* (KLPD, 2012), werd vermeld dat er in 2010 ongeveer 30.000 liter afval is aangetroffen bij 35 drugs afvaldumpingen. Tien jaar later is er rond de 151.000 liter aangetroffen bij 178 dumpingen. Uit deze cijfers blijkt dat in tien jaar tijd de problematiek rondom drugsafvaldumpingen vijf maal zo groot is geworden. Dit is in lijn met het aantal ontdekte productielocaties in 2010 (19) en 2020 (108) die tevens met een factor vijf is gestegen.

6.8.2 Soorten afval

In Nederland worden op grote schaal verschillende soorten drugs geproduceerd. Het hiervan afkomstige afval kan, wanneer het wordt getest, herleid worden naar het proces waar het van afkomstig is.

Figuur 6.29 Aangetroffen drugsafval per soort in liter/kilo

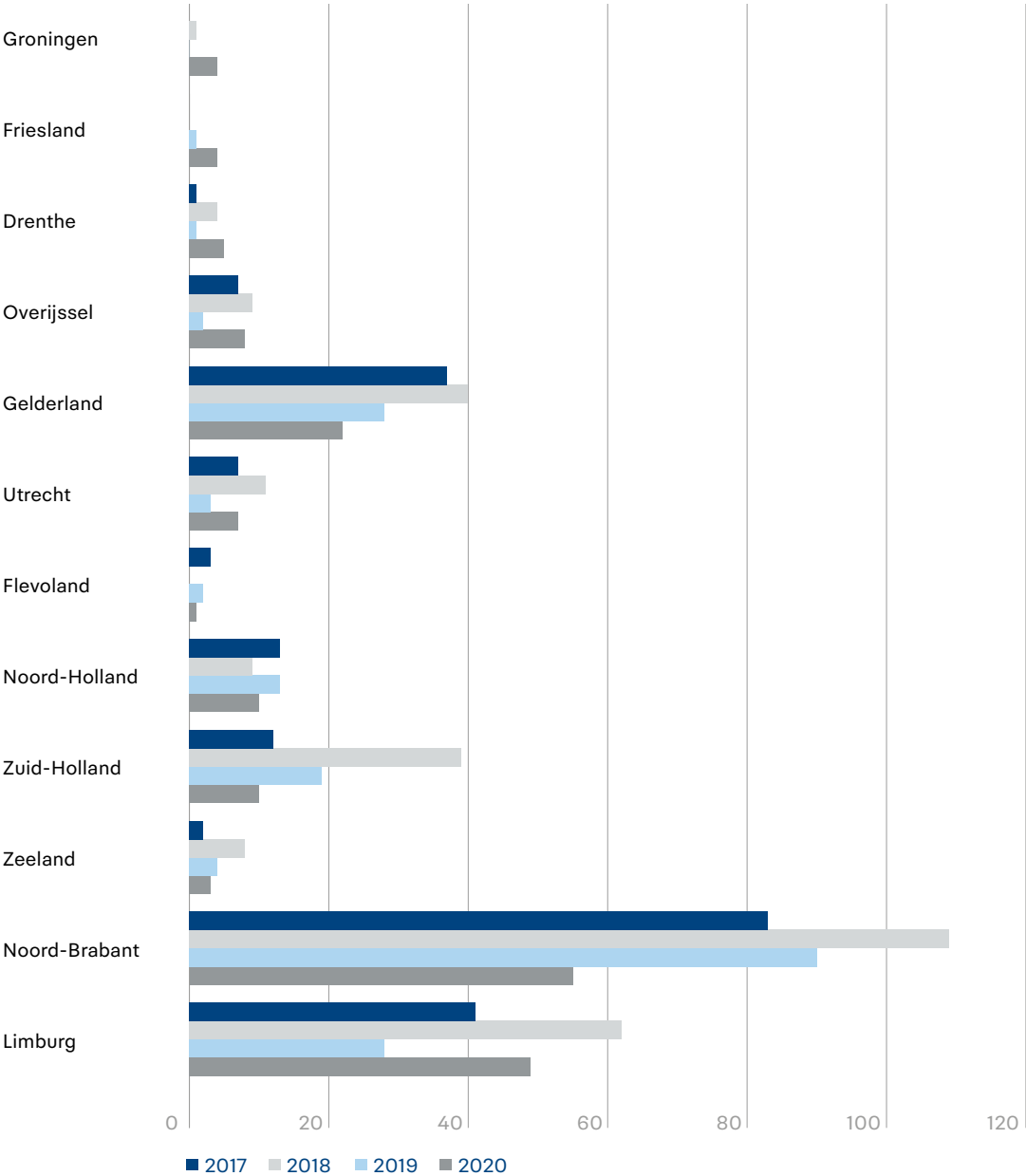
Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

Meer dan de helft van het gevonden afval kon niet nader worden gespecificeerd en valt onder de categorie 'onbekend afval'. Het gros van dit afval wordt zonder onderzoek afgevoerd en vernietigd. Door de omstandigheden van het aantreffen van het afval kan worden gesteld dat het vermoedelijk gaat om synthetisch drugsafval. Wat het daadwerkelijk was, is niet volgens de geldende richtlijnen vastgesteld. Van het afval waarbij wel is vast komen te staan wat het was, blijkt er ieder jaar veel amfetamine-afval te worden aangetroffen. Dit is in lijn met het grote aantal ontdekte amfetamineproductielocaties. De grote stijging van amfetamine-afval in 2019 is opnieuw terug te voeren op de 45.000 liter afval in de loods in Voorthuizen (O-646). Bij de productie van MDMA blijft er substantieel minder afval achter, waardoor dit minder vaak wordt aangetroffen, naast dat er sowieso minder productielocaties voor MDMA zijn ontdekt. Daar komt bij dat het afval van MDMA-productie voor een aanzienlijk deel bestaat uit vluchtige en brandbare oplosmiddelen (in tegenstelling tot amfetamine, wat erg waterig afval genereert). Dit afval kan verbrand worden en/of verdampt in de tijd, waardoor de noodzaak tot dumpen minder groot is. De grote stijging van het methamfetamine-afval in 2020 is te verklaren door de grote toename van de metamfetamineproductie. Het afval werd vooral aangetroffen in de ontdekte productielocaties.

6.8.3 Geografische verdeling

Wanneer we kijken naar de geografische verdeling van de dumpingen valt op dat het meest aantal dumpingen aangetroffen werden in de provincies Noord-Brabant (39%), Limburg (21%) en Gelderland (15%). Daarnaast werd in de provincies Zuid-Holland (9%) en Noord-Holland (5%) tevens significant gedumpt.

Figuur 6.30. Aantal dumplocaties per provincie

Bron: Politie, 2021a; ERISSP Landelijk overzicht Synthetische Drugs 2020.

Op het grondgebied van de vijf genoemde provincies vond in vier jaar tijd 89 procent van het totaal aantal dumpingplaatsen plaats. Dit is logisch gezien het aantal productielocaties dat in deze provincies werd aangetroffen in die periode.

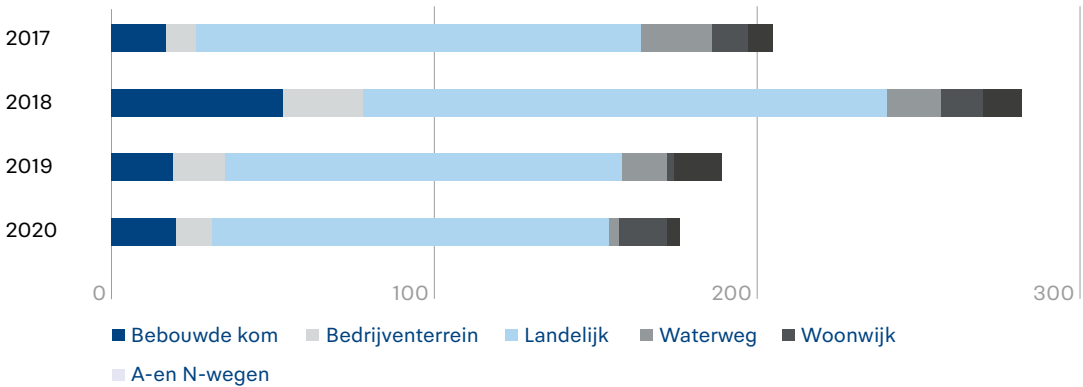
6.8.4 Dumplocaties

De afgelopen jaren zijn dumpingen op veel verschillende soorten plaatsen aangetroffen. Deze locaties kunnen ingedeeld worden in de volgende categorieën:

1. A- en N-wegen : autosnelwegen en hoofdwegen
2. Bebouwde kom : gebied waar veel bebouwing is
3. Bedrijventerrein : gebied waar een groot aantal bedrijven is gesitueerd
4. Landelijk : gebied waar weinig bebouwing is
5. Waterweg : rivieren, kanalen, brede sloten en meren
6. Woonwijk : gebied waar veel woningen staan

De volgende figuur toont de verdeling over deze categorieën per jaar.

Figuur 6.31. Aantal dumpingen naar soort gebied

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

Uit deze figuur is duidelijk te zien dat de meeste dumpingen worden aangetroffen in landelijk gebied. Vooral door relatief veel dumpingen in 2018 volgt de bebouwde kom op de tweede plaats. Op de overige categorieën worden ongeveer evenveel dumpingen ontdekt.

Landelijk gebied

De meeste dumpingen werden ontdekt in buitengebied. Criminelen maken gebruik van het feit dat ze zich ongezien kunnen ontdoen van het afval. Het afval wordt snel gedumpt langs de openbare weg, in sloten en bermen. Illustratief voor deze werkwijze is de enorme dumping die in december 2019 plaatsvond in Buren. Hier werd een enorme berg jerrycans en vaten aangetroffen, waarbij de omvang van het afval geschat wordt op zo'n 12.000 liter. Naast het dumpen langs openbare wegen werd er ook veel gedumpt in bosrijk gebied. In 2017 en 2018 werden er per jaar zo'n 40 dumpingen ontdekt. In 2019 en 2020 is dit aantal gedaald naar ongeveer 20 per jaar. Het afval wordt vaak in het bos achtergelaten op zandpaden, die met (grote) voertuigen te bereiken zijn. Zo werden er in 2018 twee grote IBC's van 1000 liter gedumpt in het natuurgebied De Wildenberg in Drenthe. Getuigen zagen personen deze IBC's dumpen uit een gehuurde bus met laadklep. Deze personen zijn later aangehouden op de A28, waarna bleek dat zij tevens verantwoordelijk waren voor het dumpen van drie IBC's en vaten in Benthuisen, Zuid-Holland. De verdachten waren afkomstig uit de regio Den Haag (gerechtelijke uitspraak)⁴⁶. Uit deze casus blijkt dat men bereid is behoorlijke afstanden af te leggen om zich te ontdoen van het afval.

46 Rechtspraak.nl: ECLI:NL:RBOVE: 2018:3479.

Woonwijk / Bebouwde kom

Helaas vinden er geregeld dumpingen plaats in de bebouwde kom en in woonwijken. Vanzelfsprekend is de gevaarstelling groter, omdat meer mensen blootgesteld kunnen worden aan schadelijke stoffen. Deze dumpingen vinden over het algemeen plaats op de openbare weg op plaatsen waar de kans op ontdekking kleiner is. Men geeft de voorkeur aan locaties die meer uit het zicht liggen. Parkeerplaatsen bij sportparken, recreatieterreinen en andere openbare ruimten worden hiervoor gebruikt. Ook in woonwijken werd afval aangetroffen. Dit stond dan opgeslagen op een aanhanger of in een bestelbus, maar werd ook in de berm en in bosjes gevonden. Een extreem voorbeeld is de bestelbus met drugsafval die in oktober 2018 midden in een woonwijk in Eindhoven in brand werd gestoken (O-647). Hierdoor werden woningen en een appartementencomplex ontruimd. Deze excessen zijn gelukkig zeer zeldzaam. Verder worden er soms garageboxen en loodsen gebruikt om het afval in op te slaan.

Bedrijventerreinen

Op bedrijventerreinen werden per jaar ongeveer vijftien dumpingen ontdekt. Ook hier werd het meeste afval aangetroffen op de openbare weg. Daarnaast kunnen loodsen en bedrijfspanden worden gebruikt als opslaglocatie van dit afval. In Deventer vond men in 2019 bij de sloop van een oude fabriek verschillende vaten met afval. Men schatte in dat deze hier al een aantal jaar zouden staan. Daarnaast worden verhuurders van locaties soms geconfronteerd met grote hoeveelheden afval. In Marum werd door de verhuurder van een loods ongeveer 10.000 liter afval aangetroffen, wat werd afgevoerd door een gespecialiseerd bedrijf.

Waterwegen

Het is lastig te achterhalen hoeveel er gedumpt wordt in het riool en het oppervlaktewater. Afval in jerrycans en vaten wordt op een bepaald moment opgemerkt, lozingen direct in het water zijn moeilijker detecteerbaar. Daarnaast kan een lozing ook afkomstig zijn van ander chemisch afval. Het aantal ontdekte dumpingen in of nabij het water is in 2020 behoorlijk afgenomen. Werden er in 2017 nog ongeveer twintig dumpingen geregistreerd, in 2020 is dit teruggelopen naar drie. De meeste dumpingen werden ontdekt op dijken en oevers. Ook hier kiezen criminelen bewust voor deze locaties omdat de kans op ontdekking laag is. Daarnaast wordt een aantal keer per jaar afval ontdekt in sloten en kanalen. Zo vonden in 2017 magneetvissers in het kanaal bij Kelpen-Oler gascilinders. Omdat er voor de scheepvaart gevaar kon ontstaan, liet Rijkswaterstaat een duikteam het kanaal doorzoeken. In totaal werden 30 gascilinders uit het water gehaald. In 2017 zag een jager bij het kanaal in Nuenen een persoon op en neer lopen naar een bestelbus. Op het water werd een substantie aangetroffen. Monsterneming door Rijkswaterstaat wees uit dat het om afval afkomstig van synthetische drugs ging.

Het lozen van afval gebeurt ook op de productielocaties zelf. Op verschillende locaties werden op het terrein gaten gegraven, waar direct afval in geloosd werd en werden er ingegraven IBC's en vaten met afval aangetroffen. Daarnaast werd afval met slangen en afvoer gedumpt in sloten en werden op boerenbedrijven mestkelders gebruikt om op grote schaal dit afval te dumpen. Het direct lozen op het riool is ook een methode die regelmatig wordt waargenomen. Via een zelfgemaakte aansluiting op het rioolnet of direct via het toilet zijn de afgelopen jaren dumpingen aangetroffen. In Baarle-Nassau leidde dit in 2017 tot ontregeling van de waterzuivering. Na metingen werd in een oude boerderij een grote amfetamineproductielocatie ontdekt, waar een deel van het afval werd geloosd op het riool (O-648).

Bij 46 van de in de periode 2017-2020 aangetroffen productielocaties werd geconstateerd dat afval bij de locatie zelf is gedumpt. In driekwart van de gevallen betrof het dumping via de afvoer van toilet, wasbak, bad of douche direct op het riool. De overige dumpingen vonden bijvoorbeeld plaats (via een gat) in de grond, via regenwaterafvoer of in een gierkelder.

A- en N-wegen

Op A- en N-wegen vinden ook een aantal keer per jaar dumpingen plaats. Zo zijn er bij op- en afritten, in de berm of bij carpoolplaatsen jerrycans en/of vaten ontdekt.

Een modus operandi die past bij dit type locatie is het achterlaten van grote hoeveelheden afval in bestelbussen en vrachtwagens. Het voertuig wordt helemaal volgeladen met afval en achtergelaten op bijvoorbeeld een parkeerplaats of afgelegen plek. Deze voertuigen worden vaak voorzien van valse kentekenplaten en staan als gestolen gesignaleerd. Opvallend is dat een significant aantal aangetroffen gestolen vrachtwagens uit Duitsland afkomstig is. In Hilvarenbeek werd in 2017 een achtergelaten vrachtauto aangetroffen die vermoedelijk tijdens het rijden defect was geraakt. Deze vrachtwagen zat helemaal vol met drugsafval en was gestolen in Duitsland.

Het achterlaten van dit soort voertuigen biedt kansen voor de opsporing, onderzoek naar bijvoorbeeld vingerafdrukken en DNA kan leiden tot daders. Om dit risico te verkleinen, worden deze voertuigen geregeld in brand gestoken, waardoor eventuele sporen worden vernietigd. Van 2017 tot en met 2020 werden de meeste bestelbussen en vrachtauto's aangetroffen in het Zuiden van Nederland. In Noord-Brabant werd deze werkwijze het meest toegepast.

Dumpingen België

België is naast Nederland ook een productieland van synthetische drugs in Europa en daar horen ook afvaldumpingen bij. Pardal et al. (2021) laten op basis van een media-analyse zien dat het aantal dumpplaatsen van afval van synthetische drugs in België is toegenomen, en dat deze zich voornamelijk aan de Nederlandse grens bevinden. Al langere tijd wordt in verschillende wetenschappelijke artikelen (EMCDDA & Europol, 2019; Colman et al., 2008; Middelmeer et al., 2018) de samenwerking tussen Nederlandse en Belgische criminele netwerken aangehaald als het gaat om de productie van synthetische drugs, evenals de aankoop van precursoren via België. Het lijkt daarom logisch dat Nederlandse criminele netwerken, in samenwerking met Belgische, ook een aandeel hebben in de afvaldumpingen in de Belgische grensregio met Nederland. Mogelijk vinden deze dumpingen over de grens plaats om de opsporing te bemoeilijken.

6.8.5 Criminele netwerken

De netwerken die zich bezighouden met de productie van synthetische drugs hebben er belang bij dat het afval zo discreet mogelijk wordt gedumpt. Het afval moet niet herleid kunnen worden naar de productieplaats. Uit opsporingsonderzoeken komt naar voren dat de laboranten op locatie aangeven wanneer het afval moet worden opgehaald. De organisator van het laboratorium zorgt dat een vertrouwd persoon het afval komt ophalen. Deze persoon zorgt zelf voor de dumping van het afval of draagt dit over aan een derde partij. Deze overdracht vindt plaats op een locatie die niet te herleiden is naar de productielocatie. Zo wordt de productielocatie afgeschermd tegen interventies door de overheid en criminaliteit (diefstal). Een chauffeur die met een busje vol afval werd aangehouden op de A67 bij Eersel, verklaarde dat hij 250 euro zou ontvangen als hij deze bus van locatie A naar locatie B zou brengen. Hij verklaarde niet op de hoogte te zijn van de inhoud van de bus. Uit opsporingsonderzoeken blijkt verder dat organisaties op zoek zijn naar 'gespecialiseerde' personen die het afval voor een vooraf afgesproken bedrag dumpen. De prijs varieert van 1 tot 2 euro per liter te dumpen afval. Het afval wordt in IBC's van 1000 liter en jerrycans aangeleverd, waarna men zich van het afval ontdoet. De organisatie van de productielocatie waar het afval vandaan komt, heeft met deze werkwijze geen invloed op de wijze van dumpen. Men heeft het als het ware uitbesteed en vertrouwt erop dat de dumpers zorgen voor een goede afhandeling. Uit politie-informatie bestaat het vermoeden dat een deel van dit afval via reguliere bedrijven afgevoerd wordt.

6.8.6 Conclusie

Het dumpen van afval afkomstig van de productie van synthetische drugs is schadelijk voor de natuur en voor mens en dier. Vaak weten we niet wat voor soort afvalproduct het is, aangezien het meestal snel wordt afgevoerd, zonder het te testen. De afgelopen jaren zijn er wel meer dumpingen

gevonden. De meeste aangetroffen dumplocaties bevinden zich in het Zuiden van het land, wat in lijn is met het grotere aantal productielocaties daar. De meeste dumpingen, voor zover bekend, worden gedaan in landelijk gebied, waar de kans op ontdekking minder groot is. Wanneer afval wordt gedumpt in bewoond gebied, is het risico voor de mensen groter om te worden blootgesteld aan schadelijke stoffen. Gelukkig komen situaties waarbij dit fout gaat niet heel vaak voor. Het aantal dumpingen van afval net over de grens in België is ook toegenomen, mogelijk zijn Nederlandse criminele netwerken hier (deels) verantwoordelijk voor.

6.9 Afzet – fase 6

In Nederland wordt op grote schaal synthetische drugs geproduceerd, grotendeels bestemd voor het buitenland. Wanneer men de Nederlandse gebruikersmarkt afzet tegenover de hoeveelheid die hier geproduceerd wordt, is een andere conclusie niet mogelijk. In het *Global Synthetic Drug Assessment 2020* ziet de UNODC (2020b) dat de markt voor synthetische drugs wereldwijd groeit. Vanuit Europees perspectief ziet men een stijging in de hoeveelheid synthetische drugs die binnen Europa geproduceerd of verhandeld wordt. In dit hoofdstuk zal nader worden ingegaan op de nationale inbeslagnames, de afzet (hoofdzakelijk de doorvoer naar het buitenland) en werking van de criminele netwerken.

Er is geprobeerd vanuit de politiesystemen betrouwbare cijfers te genereren over inbeslagnames van eindproduct. De data in de politiesystemen bleken niet geschikt voor geautomatiseerde zoekvragen. Data worden op een dusdanige manier vastgelegd dat geen betrouwbare cijfers kunnen worden gegenereerd. Hiervoor zijn opschoning en nadere duiding noodzakelijk, maar dat is niet haalbaar gebleken voor deze rapportage.

Om inzicht te verkrijgen in de aard en omvang is gebruikgemaakt van de kwalitatieve data die verzameld zijn door de politie, de Douane en de Koninklijke Mareschaussee. De Douane en de Koninklijke Mareschaussee hebben per jaar een overzicht van de inbeslaggenomen drugs ter beschikking gesteld. De Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs verzamelt op het thema synthetische drugs de nationale en internationale incidenten met betrekking tot inbeslagnames. Op nationaal niveau worden incidenten die te maken hebben met synthetische drugs geautomatiseerd verzameld. Daarnaast ontvangt men informatie vanuit opsporingsonderzoeken en van partners als de Douane en de FIOD. De politie beoordeelt deze incidenten en bij voldoende indicatoren worden deze verwerkt in het politiesysteem Summ-IT. Op dezelfde manier worden ook de internationale incidenten beoordeeld die de politie via verschillende kanalen bereiken. Het betreft hier inbeslagnames met een link naar Nederland. Door deze werkwijze ontstaat een kwalitatief beeld van de nationale en internationale inbeslagnames van synthetische drugs.

Verder is voor deze rapportage inzichtelijk gemaakt hoeveel eindproduct er werd aangetroffen op productie-, opslag- en transportlocaties. Deze hoeveelheden bieden ook inzicht in de omvang van de markt en de potentiële criminele opbrengsten.

Het beeld bestaat uit:

- kwalitatieve data verzameld door de politie, zowel nationaal als internationaal;
- jaaroverzicht inbeslagnames van de Douane;
- jaaroverzicht inbeslagnames van de KMar;
- aangetroffen eindproduct op productie-, opslag en transportlocaties.

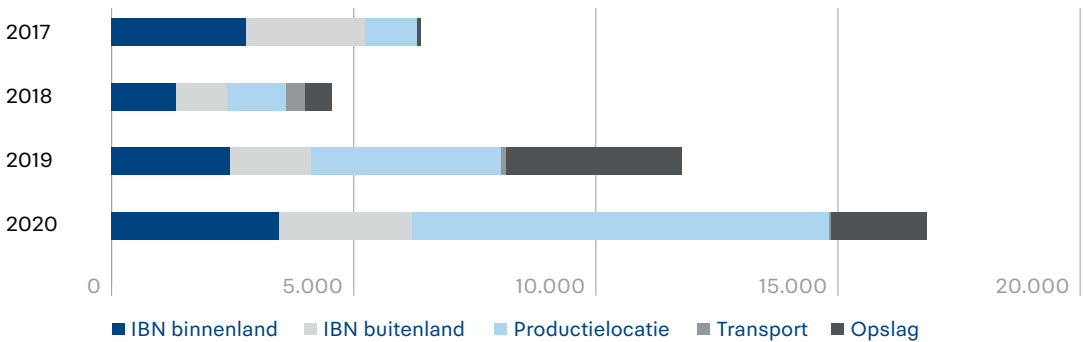
Voor een juiste vergelijking zijn alle soorten drugs vermeld in kilo/liter. Bij inbeslagnames van MDMA-tabletten of pillen is ervoor gekozen om deze om te rekenen met de facto 1 kilo = 2500 pillen. Voor captagonpillen is rekening gehouden met de facto 1 kilo = 5000 pillen. Bij internationale inbeslagnames worden alleen die incidenten meegeteld, waarbij voldoende indicaties aanwezig zijn dat de drugs uit Nederland afkomstig waren.

Het overzicht dat door middel van de hierboven beschreven methode ontstaat, zal een absolute ondergrens vertegenwoordigen van wat de criminele netwerken wereldwijd omzetten aan eindproduct waarbij Nederland een rol heeft. In de eerste plaats wordt er maar een fractie van het totaal gesmokkelde synthetische drugs onderkend door de autoriteiten en maar een beperkt aantal van het totale aantal drugslaboratoria ontdekt en geruimd. Daarnaast zijn niet alle wereldwijde inbeslagnames met een link naar Nederland bekend bij de politie. De hieronder omschreven omvang is dan ook ter indicatie en slechts richtinggevend.

6.9.1 Omvang

Van 2017 tot en met 2020 werd er in totaal ongeveer 39.500 kilo/liter eindproduct in beslag genomen.

Figuur 6.32. Aangetroffen inbeslaggenomen eindproduct per soort locatie

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

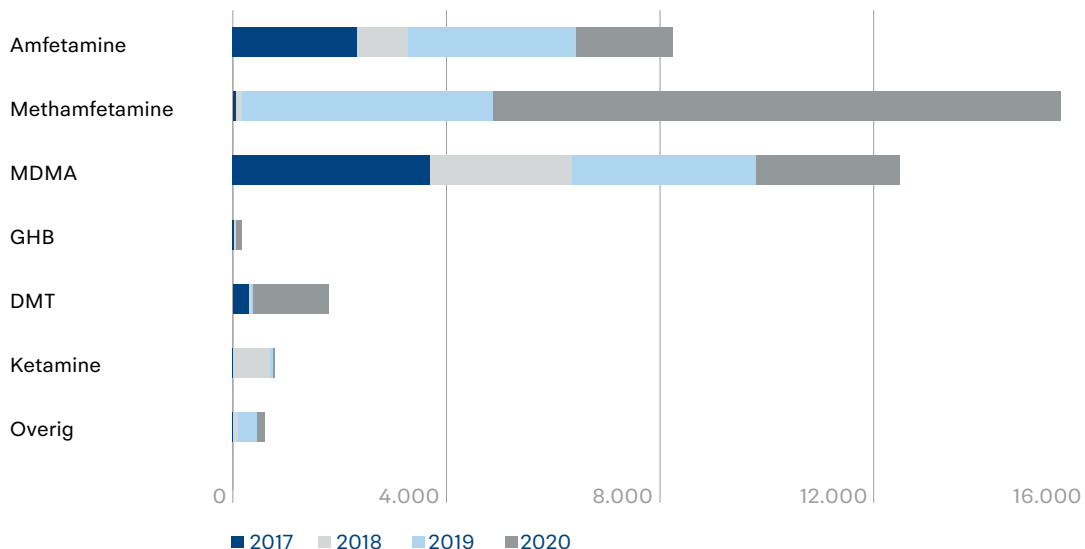
Na een daling in 2018 is de hoeveelheid aangetroffen eindproduct significant gestegen in 2019 en 2020. De toename wordt vooral veroorzaakt doordat er meer eindproduct op de productielocaties werd gevonden. Door interventies, met behulp van de cryptocommunicatiedata EncroChat, werd bij productielocaties ingegrepen terwijl de criminelen nog bezig waren met het productieproces. Hierdoor werd voornamelijk veel methamfetamine-olie aangetroffen. Zo nam men in 2020 in Herwijnen meer dan 1000 liter methamfetamine-olie in beslag (O-649). De stijging in 2019 is toe te wijzen aan één grote inbeslagname. In Rotterdam werd tijdens een doorzoeking een verborgen ruimte aangetroffen waar meer dan 2500 kilo methamfetamine lag. Deze partij was afkomstig uit Mexico (O-636).

In 2018 werd er veel minder eindproduct aangetroffen. Zowel de binnen- als de buitenlandse inbeslagnames bleven achter, terwijl het aantal aangetroffen productielocaties ten opzichte van 2017 gelijk (82) was gebleven. Dit impliceert dat er in potentie net zoveel eindproduct aanwezig zou moeten zijn. Een verklaring zou kunnen liggen in het feit dat criminele netwerken hun smokkellijnen buiten het zicht van de autoriteiten hebben weten te houden.

6.9.1.1 Omvang per soort

In deze paragraaf zal per soort geproduceerde drugs worden beschreven wat de specifieke kenmerken zijn.

Figuur 6.33. Hoeveelheid inbeslaggenomen synthetische drugs naar type in liter/kilo per jaar

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

Zoals valt af te lezen in de figuur zijn methamfetamine, MDMA en amfetamine de meest voorkomende producten die in beslag werden genomen. Hierbij laten MDMA en amfetamine een meer regelmatig beeld zien over de vier onderzochte jaren, terwijl methamfetamine in 2019 en 2020 een enorme vlucht nam.

Methamfetamine

In 2020 werd methamfetamine het meeste in de vorm van olie aangetroffen op de ontdekte productielocaties. Dit hing vermoedelijk samen met het feit dat de interventies plaatsvonden terwijl de chemische processen bezig waren. Deze olie zou waarschijnlijk verder verwerkt worden tot uiteindelijk gekristalliseerde methamfetamine. Naast de olie werden er ook significante hoeveelheden gekristalliseerde methamfetamine aangetroffen op productielocaties. In een productielocatie in Westdorpe (Zeeland) werd in 2020 meer dan 275 kilo aan methamfetaminekristallen aangetroffen. Meerdere personen die zich bezig hielden met het proces werden daar op heterdaad aangehouden (O-650).

Methamfetamine wordt niet alleen hier in Nederland geproduceerd: de afgelopen jaren werden twee grote partijen van ruim 4000 kilo aangetroffen, afkomstig uit Mexico met als (tussen)bestemming Nederland. Nederlandse en Mexicaanse criminele netwerken lijken intensief samen te werken. Het Mexicaanse netwerk verzorgt de levering en transport van het product, waarna het Nederlandse netwerk de ontvangst en de verdere distributie regelt. Uit politie-informatie bleek dat Nederlandse criminele netwerken zich vanaf 2020 meer en meer zijn gaan toeleggen op de productie en handel van methamfetamine. Hieruit kan worden afgeleid dat de vraag naar methamfetamine groot is en dat de netwerken willen meeprofiteren van de enorme winsten die hiermee te behalen zijn. Zo kostte in april/mei 2020 een kilo methamfetaminekristallen (crystal meth) rechtstreeks afkomstig uit het laboratorium

tussen de 7000 en 8000 euro. In Australië leverde een kilo in dezelfde periode tussen de 100.000 en 120.000 euro op (Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs).

Een trend die door de UNDOC en het EMCDDA is aangekaart, is de stijgende productie van methamfetamine in Afghanistan (I-62 en I-63). Uit de efedra plant, die in veel regio's in Afghanistan groeit op een hoogte van 2500 meter, wordt efedrine gewonnen wat daarna door middel van een synthese wordt geproduceerd tot methamfetamine. Deze methamfetamine wordt volgens groothandelprijzen in Afghanistan en Iran verkocht voor 259 euro per kilo (I-63). De methamfetamine wordt gesmokkeld via dezelfde routes die gebruikt worden voor de smokkel van heroïne uit deze regio. Hoewel er in Nederland tot eind 2021 geen 'Afghaanse' methamfetamine is aangetroffen, bestaat er een reële kans dat dit in de toekomst zal veranderen. De reeds aanwezige smokkelroutes voor andere soorten drugs als heroïne en de lage prijs per kilo maken het voor criminele netwerken aantrekkelijk om methamfetamine uit Afghanistan te importeren en verder te verhandelen.

MDMA

Van 2017 tot en met 2020 laat MDMA een evenredig beeld zien wat betreft inbeslagnames. MDMA werd het meeste aangetroffen in pilvorm. MDMA-kristallen en MDMA-olie werden over het geheel genomen alleen aangetroffen in Nederland op productie- en opslaglocaties. Wanneer je de inbeslaggenomen MDMA-pillen, die wereldwijd te relateren zijn aan Nederland, bij elkaar optelt, kom je voor de jaren 2017 tot en met 2020 indicatief uit op een totaal van 21 miljoen stuks. Uit de politiesystemen blijkt dat tijdens de COVID-19-lockdown van medio 2020 sommige criminele netwerken problemen ondervonden met de afzet van hun MDMA-olie. De afname van de wereldwijde consumptie lijkt hier aan ten grondslag te liggen. De MDMA-olie werd in die periode tegen bodemprijzen aangeboden, maar tegen het einde van 2020 leek deze markt zich te hebben hersteld. Hieruit blijkt dat wereldwijde ontwikkelingen invloed hebben op de handel in een recreatieve drug als MDMA.

Amfetamine

Van 2017 tot en met 2020 zijn amfetamineproductielocaties het meest aangetroffen. Hier vond men veelvuldig amfetamine-olie, die door criminele netwerken veel in deze vorm wordt doorverkocht. De kopende partijen verzorgen hierna de kristallisatie of zorgen voor de smokkel in olievorm. In Zweden en Spanje zijn partijen amfetamine-olie in beslag genomen, die afkomstig waren uit Nederland. Veel amfetamine (in kristalvorm) werd aangetroffen in Duitsland. Uit de politiesystemen blijkt dat Scandinavië nog steeds een grote afzetmarkt is voor amfetamine. In 2021 werden in Zweden blokken amfetamine in beslag genomen die uiterlijk dezelfde kenmerken hadden als blokken cocaïne. Het betrokken Nederlandse criminele netwerk perste de amfetamine tot blokken en gaf deze een logo, dat in samenspraak met het Scandinavische netwerk was ontworpen. Deze blokken werden vervolgens vacuüm verpakt en over de weg gesmokkeld naar de eindbestemming (O-651). Het lijkt er op dat dit netwerk deze 'cocaïnemethode' gebruikt om een herkenbaar en betrouwbaar 'merk' neer te zetten. Bij een andere vorm van amfetamine wordt de drug omgeslagen tot pillen. In de meeste gevallen wordt hier het logo van captagon op geslagen. Deze captagonpillen zijn populair in het Midden-Oosten, waar geregeld grote partijen in beslag worden genomen. In Nederland zijn de afgelopen jaren tabletteerlocaties ontdekt waar captagonpillen werden aangetroffen en/of stempels met het logo voor captagon. Daarnaast werd in 2017 in Koeweit een partij van twee miljoen pillen gepakt die afkomstig was uit Nederland. Nederlandse criminele netwerken met een connectie naar deze regio organiseren de productie en levering. Personen met een Turkse of Libanese achtergrond waren betrokken bij deze tabletteerlocaties. Doordat er voldoende kennis en infrastructuur voor het tabletteren van captagonpillen in Nederland aanwezig is, kunnen de criminele netwerken snel voorzien zodra de vraag zich voordoet: 'crime as a service'.

Overige synthetische drugs - NPS

Van de overige soorten drugs is van 2017 tot en met 2020 een kleine 1500 kilo in beslag genomen. Meer dan de helft betrof ketamine. In een onderzoek naar drugsproductie werden in 2018 in Lunteren grote hoeveelheden chemicaliën en pre-precursoren aangetroffen (O-652). Daarnaast trof men groene tonnetjes met ongeveer 375 kilo ketamine aan. Hieruit blijkt dat dit criminele netwerk handelde in verschillende soorten drugs. Verder trof de Douane in 2018 in een deklading van zout 300 kilo ketamine aan. Uit deze twee voorvallen blijkt dat criminele netwerken op grote schaal ketamine importeren om het weer verder te distribueren. Uit politie-informatie blijkt dat criminele netwerken na methamfetamine, veelvuldig handelen in ketamine. Ketamine wordt in verschillende vormen aangeboden. Het meest wordt gezocht naar 'naaldjes', waarmee ketamine in kleine kristalvorm bedoeld wordt. Uit de grote interesse van de Nederlandse criminele netwerken blijkt dat er zeer veel vraag is naar ketamine. Een deel vindt waarschijnlijk zijn weg naar de Nederlandse gebruikersmarkt, maar het grootste gedeelte is wederom bestemd voor de uitvoer (afzet). Uit politie-informatie blijkt dat het Verenigd Koninkrijk een van de grote afzetmarkten is. In 2019 werd door de Douane naast 287 kilo methamfetamine, 18 kilo ketamine aangetroffen. Deze partij was verstopt tussen bevroren kippenbouten.

Daarnaast werd er door de Douane meer Dimethyltryptamine, DMT, aangetroffen. In 2020 werden zendingen uit Brazilië en Ecuador onderschept. DMT is een werkzame stof die hallucinaties veroorzaakt. Het wordt onder andere gebruikt tijdens ayahuasca-ceremonies. Tijdens de healingssessies wordt een drank met DMT genuttigd waarna hallucinaties optreden. In 2019 overleed een persoon na het meedoen aan zo'n sessie in Eersel (Noord-Brabant). Uit onderzoek bleek dat een internationale organisatie, bestaande uit Spanjaarden en Italianen, deze sessies organiseerde in Nederland. In september 2019 overleed een persoon uit Oudewater tijdens een driedaagse behandeling in IJzendijke. Deze persoon had tijdens deze driedaagse behandeling DMT toegediend gekregen. Uit onderzoek bleek dat deze persoon ook cocaïne had gebruikt en dat er geweld op hem was toegepast, waardoor de doodsoorzaak een combinatie van deze factoren kan zijn. De organisatie achter deze ceremonies bleek uit Nederlandse ingezetenen te bestaan. Uit de toename van de aangetroffen DMT kan men concluderen dat er vraag naar deze stof is. Het lijkt er op dat deze behoefte meer gezocht moet worden in organisaties die een spirituele inslag hebben. De Hoge Raad heeft in 2019 bepaald dat de handel in ayahuasca-thee die DMT bevat, strafbaar is en blijft volgens de Opiumwet. De noodzaak om de volksgezondheid te beschermen weegt zwaarder dan het recht van vrijheid van godsdienst zoals werd aangekaart in het beroep (gerechtelijke uitspraak)⁴⁷.

Opvallend is dat er weinig GHB werd aangetroffen in de onderzochte periode. De meeste GHB werd aangetroffen op de productielocaties, veelal keukenlaboratoria. Daarnaast werden er in Nederland bij inbeslagnames kleine hoeveelheden GHB gevonden. Gezien de grote inbeslagnames van de precursor GBL en de handel in deze stof door bedrijven, was de verwachting dat er meer GHB zou worden aangetroffen. GBL lijkt verkocht te worden op de gebruikersmarkt, waarna de gebruiker zelf zorgt voor de verdere synthese naar GHB. Een andere manier van gebruik is om de GBL te nuttigen waarna het eigen lichaam zorgt voor de omzetting naar GHB. Uit politie-informatie blijkt dat het Verenigd Koninkrijk een grote afnemer is van deze stof.

De categorie 'overig' (zie figuur 6.33) bestaat uit stoffen die in kleinere hoeveelheden werden aangetroffen. Het gaat hier om de zogenaamde Nieuwe Psychoactieve Stoffen (NPS) waarvan de handel veelal niet strafbaar is volgens Nederlandse wetgeving. Daarnaast kan het gaan om stoffen waarvan maar een hele kleine hoeveelheid benodigd is om tot gebruikersdoseringen te komen. Voorbeelden hiervan zijn LSD en synthetische opioïden zoals fentanyl. Zo werden er vellen met LSD-zegels aangetroffen die per post naar een bestemming werden verstuurd. Daarnaast werd er in een schuur in Eindhoven 1,2 kilo fentanyl aangetroffen die goed bleek te zijn voor meer dan 750.000

47 Rechtspraak.nl: ECLI:NL:HR:2019:1456.

doseringen. De verkoop van NPS vindt op grootschalige wijze via Nederland plaats. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat personen handig gebruik maken van de mazen van de Nederlandse wet en wereldwijd NPS verkopen. In 2017 werd in Boxtel een NPS distributiecentrum ontdekt naar aanleiding van een rechtshulpverzoek uit Finland. Hier werden meer dan 218 verschillende soorten NPS via internet verkocht (O-653). In 2019 werd in een ander onderzoek zo’n soort locatie aangetroffen in Almere. De aanleiding voor dit onderzoek was een rechtshulpverzoek uit Duitsland (O-654).

6.9.2 Afzet - uitvoer

Het overgrote deel van de in Nederland geproduceerde drugs zijn bedoeld voor de uitvoer naar het buitenland. In totaal werd, in binnen- en buitenland, bijna 7000 kilo in vier jaar tijd inbeslaggenomen. Meer dan de helft van deze inbeslagnames betrof MDMA, gevolgd door amfetamine en daarna methamfetamine. De inbeslagnames in binnen- en buitenland geven zicht op de uitvoer naar 55 landen over de gehele wereld. Europa is hierin het meest vertegenwoordigd. In Duitsland en het Verenigd Koninkrijk werd het meeste aangetroffen. Hierna volgen landen uit Azië. Het gaat daarbij om landen uit het Midden-Oosten (Koeweit, VAE) en Oost-Azië (Thailand, Japan, China). Ook relatief veel landen in Noord- en Zuid-Amerika hebben drugs ontvangen die terug te herleiden zijn naar Nederland. Australië en Nieuw-Zeeland zijn de landen in Oceanië waar inbeslagnames hebben plaatsgevonden.

Opvallend is dat er maar drie landen in Afrika zijn waar drugs, te relateren aan herkomst uit Nederland, werden aangetroffen. Naast Marokko en Zuid-Afrika werden in 2020 twee postpakketten met MDMA onderschept die onderweg waren naar de Seychellen.

Wanneer de tien landen waarvoor de meeste drugs bestemd waren, bij elkaar opgeteld worden, zijn deze goed voor ongeveer 80% van het totaal inbeslaggenomen eindproduct.

Tabel 6.34. Top 10 landen - inbeslagnames aan Nederland gerelateerde synthetische drugs

Nr	Land	Totaal IBN in kilo/liter
1	Verenigd Koninkrijk	779
2	Duitsland	761
3	Indonesië	717
4	Australië	717
5	Zweden	626
6	Marokko	429
7	Koeweit	400
8	Turkije	385
9	Frankrijk	316
10	Spanje	198

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

Het Verenigd Koninkrijk en Duitsland zijn van oudsher grote afzetmarkten voor drugs vanuit Nederland (KLPD, 2012). Hier werden veel kleine maar ook grotere partijen van onder andere MDMA, methamfetamine en ketamine naar verzonden. In Indonesië werden grote partijen verzonden MDMA-pillen onderschept. In 2017 werden door de Nederlandse Douane afwijkingen geconstateerd in een wals. In de ‘rol’ van deze wals werden iets minder dan 1.000.000 MDMA-pillen aangetroffen. Deze wals zou per schip naar de eindbestemming in Indonesië worden verscheept. Verder werden in 2017 in Indonesië 1.200.000 MDMA-pillen aangetroffen in luchtvracht afkomstig uit Nederland. Uit deze inbeslagnames blijkt dat er een behoorlijke afzet is naar Indonesië. Mogelijk dat criminele netwerken via deze weg proberen de drugs naar Australië te krijgen. Australië is een land waar sinds

jaren veel drugs uit Nederland onderschept worden. Jaarlijks worden daar veel postzendingen met drugs uit Nederland onderschept. De afgelopen jaren zijn ook grotere zendingen onderkend. In een Australisch onderzoek uit 2017 werd 200 kilo MDMA in beslaggenomen, afkomstig uit Nederland. De MDMA zou via Dubai met het vliegtuig naar Australië zijn vervoerd. In 2018 werd in waterstoffilters ongeveer 140 kilo MDMA aangetroffen, ook onderweg naar Australië. Naar Zweden werd in 2017 een partij van 400 kilo amfetamine, verborgen in een vrachtwagen, onderschept. Ook in 2019 werd in een vrachtwagen, die onderweg was naar Zweden, een grote hoeveelheid amfetamine aangetroffen (153 kilo). Deze inbeslagnames tonen aan dat Scandinavië nog steeds een grote afzetmarkt is voor amfetamine.

Marokko is een nieuwe markt. De afgelopen jaren werden hier grote partijen MDMA-pillen aangetroffen. In 2018 trof de Douane in Marokko op een aanhanger bijna 500.000 MDMA-pillen aan. In 2019 werd in een voertuig ongeveer dezelfde hoeveelheid aangetroffen. De partijen waren afkomstig uit Nederland. In 2020 is een toename te zien van inbeslaggenomen postpakketten met methamfetamine. In Koeweit werd in 2017 een partij van 2.000.000 captagonpillen in beslag genomen, via het vliegtuig vervoerd vanuit Nederland. Turkije werd in de Criminaliteitsbeeldanalyse van 2012 al aangeduid als een belangrijk afzetland voor Nederlandse synthetische drugs (KLPD, 2012). Deze trend heeft zich sindsdien doorgezet en grote partijen met MDMA-pillen, bestemd voor dat land, werden aangetroffen. In 2017 werden in een vrachtwagen 400.000 MDMA-pillen onderschept door de Oostenrijkse autoriteiten. Deze partij was onderweg naar Turkije. In 2019 werden aan de grens met Turkije ongeveer 500.000 MDMA-pillen aangetroffen in een vrachtwagen. Uit deze incidenten blijkt dat grote partijen via de weg gesmokkeld worden naar Turkije. In Frankrijk en Spanje werden vooral in 2019 en 2020 grotere partijen MDMA en amfetamine aangetroffen. In Frankrijk werd in 2019 tijdens een controle op de snelweg 100 kilo MDMA in een Nederlandse personenauto aangetroffen. In 2020 werd in Frankrijk een vrachtauto met bloemen een partij van 169 kilo amfetamine aangetroffen en daarnaast 250 kilo cocaïne. Deze vrachtwagen was afkomstig uit Nederland en had een Nederlandse chauffeur. In 2018 werd in Spanje 52 liter amfetamine-olie aangetroffen. Deze partij zou in Spanje nog verder verwerkt worden tot vaste amfetamine.

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat in de periode 2017-2020 zicht is verkregen op iets minder dan 7000 kilo synthetische drugs, gereed of al geëxporteerd. Deze opbrengst is marginaal, afgezet tegen de productiecapaciteit van de aangetroffen productielocaties. Traditionele afzetmarkten als Australië, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk blijven relatief veel drugs ontvangen vanuit Nederland. Daarnaast heeft er een uitbreiding plaatsgevonden naar andere regio's en landen. Grote partijen van vooral MDMA onderweg naar Marokko en Indonesië werden onderschept. Daarbij ontvangen veel landen postpakketten met drugs afkomstig uit Nederland. Dit zijn weliswaar kleinere hoeveelheden, maar het grote aantal postpakketten is een doorn in het oog van de nationale autoriteiten. Australië en Nieuw-Zeeland rapporteren jaarlijks over het grote aantal postpakketten met drugs die zijn te herleiden naar Nederland. Ook landen in Zuidoost-Azië en Zuid-Amerika onderscheppen steeds meer postpakketten met drugs uit Nederland (O-601).

Smokkelmethodes

Criminele netwerken besteden veel aandacht aan het smokkelen van drugs naar de eindbestemming. Wanneer dit lukt, levert dit grote winsten op. Door jarenlange internationale ervaring en samenwerking beschikken de criminele netwerken over verschillende smokkelroutes, veranderen geregeld van modus operandi, kennen de (on)mogelijkheden van opsporingsautoriteiten en beschikken internationaal over corrupte contacten. Daarnaast maken de verschillende criminele netwerken gebruik van elkaars infrastructuur. Voor een vergoeding 'liften' ze als het ware mee op een veilige smokkellijn. Dit resulteert soms in de ontdekking van polyzendingen drugs. Uit de verschillende inbeslagnames kan men concluderen dat criminele netwerken nog steeds gebruik maken van dezelfde smokkelmethodes voor grote partijen. Deze methodes zijn ten opzichte van

tien jaar geleden niet veel veranderd. Zo worden nog steeds grote industriële machines gebruikt om partijen drugs in te verbergen. Criminele netwerken proberen methodes te vinden die opgaan in het normale verkeer. Men koopt bijvoorbeeld landbouwvoertuigen op via een exportbedrijf van voertuigen en verzendt deze naar een bedrijf dat in het land van ontvangst handelt in deze voertuigen. Of men voert in flessen olijfolie een oplossing van drugs uit, die in het land van bestemming verder wordt bewerkt. Criminele netwerken hebben het geduld om een zo veilig mogelijke smokkellijn op te zetten. Zo worden eerst een of meerdere proefzendingen zonder drugs verzonden. Daarnaast kan het zo zijn dat een partij drugs eerst verschillende landen of werelddelen aandoet, voordat deze uiteindelijk arriveert op de eindbestemming. Men tracht zo de herkomst uit Nederland te maskeren, waardoor de kans op een routinecontrole drastisch wordt verminderd.

Postpakketten

De afgelopen jaren is de smokkel van drugs via de reguliere post- en pakketdiensten enorm toegenomen. Per jaar is een toename van het aantal inbeslagnames bij postzendingen te zien. Criminele netwerken sturen in kleine hoeveelheden hun product de wereld over. De dagelijkse wereldwijde post- en pakketstroom is dusdanig groot dat veel pakketten met drugs hun eindbestemming bereiken. Het feit dat digitalisering de wereld kleiner heeft gemaakt draagt bij aan dit 'succes'. Een grotere groep gebruikers kan via het open- en dark web drugs bestellen waarna deze via vendors verstuurd worden. Ook internationaal opererende criminele netwerken verzenden grote aantallen van kleine partijen naar hun netwerken in het buitenland. Chinese netwerken kopen bijvoorbeeld van Nederlandse drugsproducenten grote partijen methamfetamine en MDMA op. Deze partijen worden door het Chinese netwerk in Nederland geprepareerd om in pakketten van 5 à 10 kilo verzonden te worden naar de beoogde eindbestemming. Men gebruikt hiervoor verschillende producten om de drugs in te verbergen, variërend van verfblikken tot bordspellen, van zakken met snoep tot elektronische apparatuur. Het Post Interventie Team van de Landelijke Eenheid heeft de afgelopen jaren succesvol geïntervenieerd op een aantal van deze netwerken. Voor het verzenden van deze pakketten maken de criminele netwerken gebruik van reguliere postbedrijven. Aangezien post uit Nederland in het buitenland vaak extra wordt gecontroleerd, proberen de criminele netwerken deze herkomst te maskeren. Hiervoor rijden koeriers met grote hoeveelheden post vanuit Nederland naar het buitenland om deze aan te bieden voor verzending. België en Duitsland worden veelal gebruikt, maar er zijn ook gevallen bekend dat men naar Frankrijk is gereden.

Het verzenden van drugs via de post blijkt een hardnekkig probleem waarvan men verwacht dat dit de komende jaren zeker niet minder zal worden. Steeds meer personen in de wereld krijgen toegang tot het internet, waardoor de potentiële gebruikersmarkt groter wordt. Daarnaast maakt de mogelijkheid om te betalen via cryptovaluta het makkelijk om relatief anoniem drugs te bestellen.

6.9.3 Acquisitie en invoer synthetische drugs

De afgelopen jaren is gebleken dat er ook synthetische drugs naar Nederland gesmokkeld worden. Het gaat dan om stoffen die niet in Nederland geproduceerd worden. Een uitzondering hierop is methamfetamine. Vanaf 2018 is er een significante stijging te zien in het aantal kilo's methamfetamine dat voornamelijk uit Mexico naar Nederland verstuurd wordt. De Douane heeft in verschillende dekladingen zendingen tot 100 kilo ontdekt. Daarnaast werd in 2019 in Rotterdam een partij van 2.500 kilo ontdekt die na onderzoek afkomstig bleek te zijn uit Mexico (O-623). In 2020 werd in Slowakije 1500 kilo methamfetamine ontdekt, die verborgen zat in een bruggenhoofd (O-634). Deze zending was georganiseerd door een Nederlands crimineel netwerk. Het vermoeden bestaat dat deze partijen via Nederland onderweg waren naar landen met een grote gebruikersmarkt van deze drug.

De Douane zag de afgelopen jaren een stijging van producten die de verboden stof DMT bevatten. Deze producten werden ingevoerd uit landen als Brazilië en Ecuador.

Verder blijkt dat criminele netwerken opvallend veel handelen in ketamine. Uit politie-informatie blijkt dat veel netwerken de stof als tussenhandelaar opkopen en met winst weten te verkopen in het buitenland. Ketamine werd veelal aangetroffen in zendingen afkomstig uit Pakistan en India. Ook proberen criminele netwerken ketamine aan te schaffen bij legale producenten in Europa. Via ingewikkelde constructies met bedrijven in verschillende landen probeert men een ogenschijnlijk legale handel te creëren. Deze partijen verdwijnen op een gegeven moment in de illegaliteit.

De laatste categorie drugs die op grootschalige wijze naar Nederland ingevoerd worden, zijn Nieuwe Psychoactieve Stoffen (NPS). Variërend van een kilo tot enkele honderden kilo's worden deze voornamelijk geïmporteerd uit China en India. Het probleem met deze stoffen is dat deze veelal niet strafbaar zijn volgens de Nederlandse wetgeving. Hierdoor ontbreekt de juridische grond voor Douane en andere autoriteiten om deze stoffen bij aantreffen in beslag te nemen. In veel landen binnen Europa zijn deze stoffen wel strafbaar, waardoor Nederland een Europese 'draaischijf' wordt voor de handel in deze NPS. Door de jaren heen hebben buitenlanders hun handel verplaatst naar Nederland zodra de wetgeving in hun eigen land werd aangepast. Zo hebben personen uit het Verenigd Koninkrijk en Polen zich hier gevestigd en vervolgens bedrijven opgestart die uitsluitend handelen in deze niet-strafbare NPS. Geregeld werden door de Douane partijen NPS ontdekt die bestemd waren voor zulke bedrijven. In 2019 werd door de Douane 264 kilo 3-MMC aangetroffen, afkomstig uit India. Door het gebrek aan juridische handvatten moest de Douane deze partij vrijgeven. Uit een onderzoek uit 2015 bleek dat meer dan 50 bedrijven zich in Nederland bezig hielden met de handel in NPS (Faber et al., 2015). Gezien de internationale signalen die Nederland ontvangt, lijkt het aantal van dergelijke bedrijven te zijn toegenomen (Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische drugs).

In Nederland is er nagenoeg geen gebruikersmarkt voor deze verschillende soorten NPS (Laar et al., 2020). Handelaren die deze stoffen importeren, verkopen deze stoffen via webwinkels over de gehele wereld. Het voordeel van deze websites is dat ze gemakkelijk te vinden zijn en je online je winkelmandje kan vullen met de NPS die je wil aanschaffen. Veel websites maken het de klant gemakkelijk door verschillende betalingswijzen aan te bieden. Tevens garanderen de websites anonieme verzending over bijna de hele wereld.

De bovenstaande situatie heeft mede geleid tot een voorstel tot een wetswijziging van de Opiumwet. Hiermee worden vele soorten NPS strafbaar volgens een generieke strafbaarstelling, waarmee stofgroepen voortaan strafbaar gesteld worden, in plaats van individuele specifieke stoffen. De verwachting is dat veel NPS-handelaren zullen stoppen met de verkoop van strafbaar gestelde producten. Een deel zal de handel ergens anders in de wereld trachten onder te brengen, terwijl weer anderen de mazen van de wet zullen gaan opzoeken om voort te kunnen blijven bestaan.

6.9.4 Conclusie

De synthetische drugs die in Nederland worden geproduceerd, zijn deels bestemd voor de binnenlandse markt, maar het grootste deel is bestemd voor de uitvoer. Europa, en dan voornamelijk Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, is een populaire afzetmarkt. Daarnaast is Australië een traditionele afzetmarkt voor de in Nederland geproduceerde synthetische drugs. Ook in Zuidoost-Azië, het Midden-Oosten en in Noord- en Zuid-Amerika worden uit Nederland afkomstige drugs aangetroffen. Er lijken ook enkele nieuwe bestemmingslanden te zijn. Grote partijen MDMA zijn aangetroffen in Marokko en Indonesië. Daarnaast ontvangen veel landen postpakketten met synthetische drugs uit Nederland. De afgelopen jaren is de smokkel via reguliere post- en pakketdiensten flink toegenomen. Het zijn kleinere hoeveelheden drugs per keer die opgaan in de grote reguliere stroom post en pakketten. Soms wordt geprobeerd Nederland te maskeren als herkomstland en wordt de post verstuurd vanuit de buurlanden België en Duitsland, maar ook vanuit Frankrijk.

6.10 Overige aspecten

In deze paragraaf worden de aspecten gebruik van geweld, corruptie en financieel gewin gerelateerd aan de synthetische drugsproductie besproken.

6.10.1 Geweld

Het gebruik van geweld is een fenomeen dat zich tevens manifesteert binnen en tussen de criminele netwerken die zich bezig houden met de productie van synthetische drugs. Verschillende personen zijn de afgelopen jaren geliquideerd of als vermist opgegeven. Uit signalen blijkt dat dit geweld direct of indirect te relateren was aan de synthetische drugs markt. De oorzaak van dit extreme geweld moet in eerste instantie gezocht worden in: het doorspelen van informatie naar politie of naar andere criminelen, het bedriegen of stelen van het samenwerkingsverband, het niet afbetalen van schulden of nakomen van afspraken.

Voordat men overgaat tot het liquideren van personen, tracht men eerst te komen tot een meer vreedzame oplossing. De criminele netwerken werken nauw met elkaar samen over een langere periode en hebben baat bij zo min mogelijk aandacht en conflict. Uit politie-informatie blijkt dat wanneer er een conflict dreigt te ontstaan, criminele netwerken dit proberen op te lossen. Bepaald wordt wie schuld heeft, waarna men de verdeling van de kosten van het verlies onderling regelt. Wanneer bijvoorbeeld een synthetisch drugslaboratorium door de politie wordt ontdekt en ontmanteld, onderzoeken de betrokken criminele partijen waar de oorzaak ligt. Ligt de schuld bij de laboranten, omdat ze verkeerd zijn omgesprongen met chemicaliën, dan dienen zij hun schuld in te lossen door het betalen van een bedrag of hun diensten aan te bieden totdat het afgesproken bedrag afgelost is. Ook kan het zijn dat een bedrijf of verhuurder verantwoordelijk wordt gesteld omdat men van mening is dat deze nalatig is geweest. Deze bedrijven of verhuurders van panden worden dan onder druk gezet om het verlies van locatie en goederen te compenseren. Hierbij wordt bedreigd met (fysiek) geweld, maar ook voertuigen worden in brand gestoken. Dit laatste is een veel gekende modus operandi binnen criminele netwerken.

Tussen 2014 en 2017 traden veel synthetische drugscriminelen toe tot Outlaw Motor Gangs (OMG's). Clubs als Satudarah, No Surrender, Trailer Trash Travellers en Bandidos bleken aantrekkelijk voor personen die actief zijn op de synthetische drugsmarkt. Enerzijds traden zij toe voor protectie en anderzijds voor toegang tot het wereldwijde criminele netwerk. In deze jaren zag je regelmatig (gewapende) conflicten tussen deze verschillende OMG's. Mogelijk lag de basis hiervoor in de productie van synthetische drugs.

Uit politie-informatie blijkt tevens dat OMG's invloed trachten uit te oefenen op de bovenwereld. Door dreiging met geweld probeert men bestuurders, medewerkers uit de justitiële keten, private bedrijven en zelfs journalisten af te schrikken. Zo tracht men onderzoek naar hun praktijken te doen stoppen of te bemoeilijken (BN De Stem, 2019).

6.10.2 Corruptie

Uit politie-informatie is gebleken dat criminele netwerken toegang hebben tot (ambtelijke) corrupte contacten. Het netwerk voorziet elkaar van informatie via deze corrupte contacten. Voor bevraging in de politiestructuren worden grote bedragen neergelegd. De criminele netwerken zorgen dat ze toegang hebben tot deze (ambtelijke) corrupte contacten en maken hier veel gebruik van. Wanneer ze het gevoel hebben dat ze onderwerp zijn van onderzoek, checken ze dit. Geld speelt hierin geen enkele rol. Een treffend voorbeeld is een politiemol die jarenlang informatie wist door te spelen naar criminele personen (Openbaar Ministerie, 2018). Het gaat niet alleen om personen die binnen het opsporingsdomein werken, maar ook personen die toegang hebben tot andere informatie, kunnen vatbaar zijn. Te denken valt hierbij aan medewerkers van banken, overheidsinstanties (gemeenten, provincies), woningstichtingen, sociale instanties, et cetera.

Deze corruptie beperkt zich niet tot de landsgrenzen. Er zijn signalen dat criminelen in het buitenland en bij internationale organisaties ook contacten hebben die hen voorzien van bruikbare informatie. Daarnaast tracht men voor de smokkel van goederen een goede informatiepositie te verkrijgen in verschillende landen. Men kan makkelijker de goederen Europa in krijgen door middel van deze contacten.

Net als bij andere criminele markten besparen de criminele netwerken in de synthetische drugs kosten nog moeite om toegang te krijgen tot informatie uit overheidssystemen, vooral de systemen van de opsporingsdiensten.

6.10.3 Rechtspersonen

Binnen de synthetische drugsmarkt wordt ook gebruikgemaakt van rechtspersonen. Voor ontvangst van pre-precursoren, chemicaliën en hardware worden bestaande bedrijven of speciaal hiervoor opgerichte bedrijven gebruikt. Deze bedrijven worden vaak geregistreerd als bedrijven ten behoeve van de import en export van allerlei goederen. In sommige gevallen worden hiervoor zogenaamde katvangers ingezet. Ook in het buitenland worden bedrijven opgericht, die goederen verzenden of ontvangen. Na ontvangst vinden deze goederen hun weg naar Nederland.

Naast het ontvangen en verzenden van goederen worden ook bedrijven opgericht om crimineel geld te verhullen. Mensen richten allerlei soorten bedrijven op waarmee men 'voor de Bühne' legale inkomsten heeft. (Huwelijks)partners van deze personen hebben vaak weet van de herkomst van het geld en worden ingezet om bedrijven op hun naam te zetten. Verder worden personen op loonlijsten van bedrijven gezet, zodat het lijkt alsof diegene legaal werk heeft. In werkelijkheid is deze persoon helemaal niet werkzaam bij het bedrijf.

6.10.4 Financiële aspecten

De synthetische drugsmarkt is een miljardenindustrie (Tops et al., 2018). Een gedeelte van deze omzet is bestemd voor de Nederlandse criminele netwerken. Deze netwerken gebruiken de winsten om te voorzien in hun eigen levensonderhoud of voor investeringen in nieuwe projecten. Het blijkt lastig om zicht te krijgen op de financiële stromen. Uit politie-informatie blijkt dat de binnenlandse markt gebruik maakt van contante betalingen. Zo worden verhuurders, ketelbouwers, laboranten en koeriers contant betaald voor hun diensten. Betalingen naar het buitenland zijn lastiger te ontdekken. Leveranciers van goederen vanuit China en Polen zullen eerst betaald moeten worden voordat ze producten leveren. Uit politie-informatie blijkt dat criminele netwerken hiervoor gebruik maken van financiële dienstverleners. Deze personen weten op verschillende manieren geld 'van A naar B' te krijgen. Daarnaast lijkt een groot gedeelte van het netwerk gebruik te maken van *cryptovaluta*. Personen versturen dan *cryptovaluta* van en naar verschillende *cryptowallets* van andere personen.

Uit opsporingsonderzoeken naar verdachte personen gerelateerd aan synthetische drugs blijkt dat het lastig is om deze personen financieel aan te pakken. Op papier hebben veel verdachten geen inkomsten of (on)roerend goed op hun naam staan. Wat dan wel op naam staat, is vaak door hen te verantwoorden. Criminele netwerken maken ook gebruik van voertuigen die men via ondoorzichtige constructies weet te leasen. Men gebruikt bedrijven die onderdeel uitmaken van een criminaliteit faciliterende keten. Uit politie-informatie blijkt dat het verdiende geld veelal besteed wordt aan een luxueus leven, zoals vakanties in het buitenland en aanschaf van dure goederen, zoals horloges en kleding. Daarnaast zijn er signalen dat men investeert in vastgoed in het buitenland. Wat het nog complexer maakt, is dat het geld weggezet wordt in landen waarmee de Nederlandse overheid slecht of niet samenwerkt op basis van (bilaterale) verdragen. Dubai is een veelgehoorde locatie waar criminelen hun geld stallen en/of een luxe leven leiden.

6.11 Criminele netwerken en subjecten

In deze paragraaf wordt dieper ingegaan op de criminele netwerken en subjecten die binnen de synthetischedrugsmarkt opereren. Eerst wordt ingegaan op de verdachten die in de context van synthetische drugs in opsporingsonderzoeken van de politie naar voren zijn gekomen. Vervolgens worden op basis van het crime script synthetische drugs een aantal belangrijke rollen nader toegelicht. De paragraaf eindigt met een inzage in het synthetischedrugsnetwork.

6.11.1 Verdachten

Het aantal verdachten dat we zien in politieonderzoeken (zoals besproken in paragraaf 6.3) naar synthetische drugs, is weergegeven in tabel 6.34. In 2019 en 2020 ging het om respectievelijk 1265 en 1129 verdachten in totaal. In diezelfde tabel is ook het aantal verdachten te vinden uit de onderzoeken naar de verschillende soorten synthetische drugs. Deze aantallen tellen niet op naar het totaal aantal verdachten, omdat er meerdere soorten synthetische drugs onderwerp kunnen zijn in hetzelfde onderzoek. Het grootste aantal verdachten vinden we in MDMA-gerelateerde onderzoeken, gevolgd door onderzoeken naar precursoren en amfetamine. Dit is niet verrassend, aangezien ook de meeste onderzoeken naar deze drugs worden verricht.

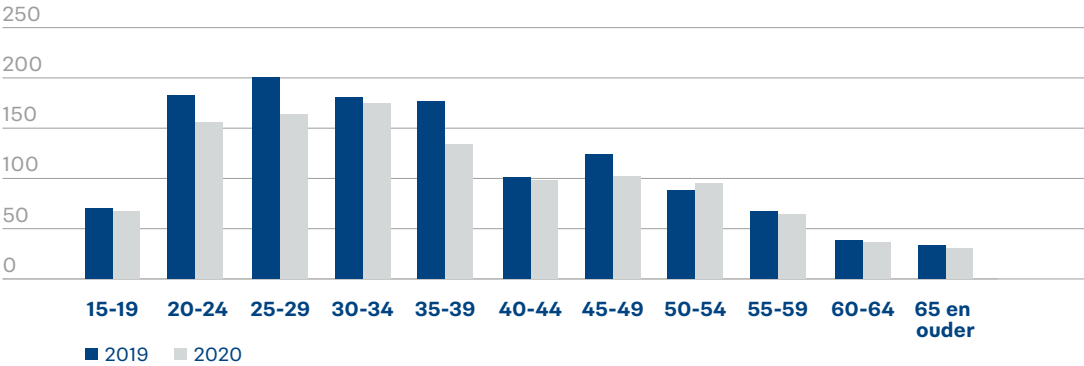
Tabel 6.35. Aantal verdachten in onderzoeken naar synthetische drugs

Jaar	Totaal	Precursoren	MDMA	Amfetamine	Meth- amfetamine	GHB	Ketamine	LSD	Captagon	Overig
2019	1265	469	793	440	189	74	141	57	6	94
2020	1129	499	557	423	305	83	194	37	16	73

Bron: Summ-IT.

Een blik op deze verdachtenpopulatie laat verder zien dat het overgrote deel van de verdachten van het mannelijke geslacht is, namelijk 89 procent. Als we kijken naar de leeftijdsverdeling (figuur 6.36 en tabel 6.37) zien we dat de meeste verdachten die betrokken zijn bij de onderzoeken naar synthetische drugs, in de leeftijdscategorieën 20-39 jaar vallen.

Figuur 6.36 en tabel 6.37. Leeftijdverdeling verdachten

leeftijdscategorie	2019	2020
15-19	70	67
20-24	183	156
25-29	200	164
30-34	181	175
35-39	177	134
40-44	101	98
45-49	124	102
50-54	88	95
55-59	67	64
60-64	38	36
65 en ouder	33	30

Bron: Summ-IT.

Het achterhalen van de nationaliteiten van verdachten blijkt lastig. Verdachten kunnen meerdere nationaliteiten hebben en mogelijk worden sommige daarvan niet vermeld in de politiesystemen. Wat we wel kunnen zeggen op basis van de data, is dat ongeveer drie kwart van de verdachten in ieder geval de Nederlandse nationaliteit heeft. In veel mindere mate is er ook sprake van verdachten met naast de Nederlandse nationaliteit een Turkse of Marokkaanse nationaliteit en van verdachten met de Poolse nationaliteit, wat niet vreemd is als we kijken naar de nationaliteiten die we in Nederland zien in het algemeen. Zoals eerder in dit hoofdstuk aangehaald, wordt er in de literatuur en media gesproken over de inmenging van Mexicaanse verdachten in de synthetische drugshandel in Nederland (EMCDDA, 2020a & de Vries, 2020). Er werd gesproken over het aantreffen van Mexicaanse verdachten bij een productielocatie van methamfetamine in 2019. Honderden kilo's crystal meth met een geschatte straatwaarde van 80 miljoen euro werden aangetroffen. De drie verdachten in die zaak zijn inmiddels veroordeeld (De Vries, 2020). Op basis van de verdachtencijfers in 2019 en 2020 zien we in totaal zeventien unieke verdachten met een Mexicaanse nationaliteit. Zoals in eerdere paragrafen besproken (zie 6.7) is er een samenwerking tussen Nederlandse en Mexicaanse subjecten. De Mexicaanse subjecten brengen expertise mee, die Nederlandse criminele netwerken nog onvoldoende bezitten.

In de paragraaf over afvaldumpingen wordt gesproken over de samenwerking tussen Nederlandse en Belgische criminele netwerken met betrekking tot de productie van synthetische drugs in België. Van de rechtshulpverzoeken die Nederland binnenkomen, komt een groot deel uit België (en Duitsland) (zie paragraaf 6.3). We zien echter niet veel verdachten met een Belgische nationaliteit in Nederlandse politieonderzoeken terugkomen. Het lijkt erop dat wanneer er sprake van samenwerking is, deze niet in Nederland plaatsvindt, maar in België. Uit politieonderzoeken blijkt dat Nederlandse criminele netwerken in samenwerking met Belgische criminele netwerken, productielocaties opzetten op Belgisch grondgebied. Het initiatief ligt hierbij voornamelijk bij de Nederlandse netwerken.

6.11.2 Crime script en rollen

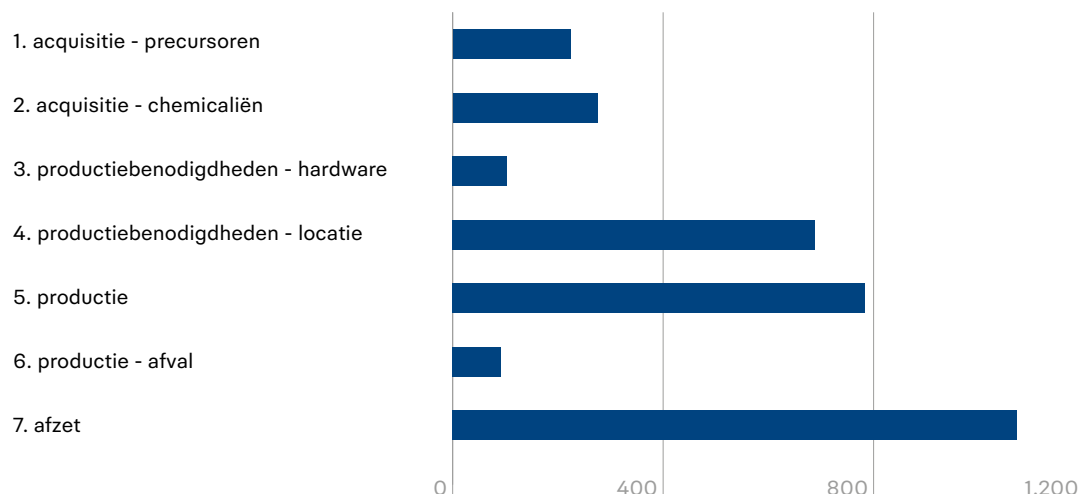
Ten behoeve van de productie van synthetische drugs in Nederland, worden verschillende fasen doorlopen en zijn verschillende activiteiten en rollen noodzakelijk. In elke fase zijn personen betrokken die handelingen moeten verrichten om (uiteindelijk) synthetische drugs te kunnen produceren en natuurlijk af te kunnen zetten. Het crime script dat de basis vormt voor synthetischedrugsproductie in Nederland en zoals in dit hoofdstuk aan bod is gekomen, is weergegeven in figuur 6.1.

Rollen kunnen in meerdere fasen binnen het crime script voorkomen. Denk bijvoorbeeld aan de rol van organisator, financier, broker, of transporteur. Sommige rollen zijn meer specifiek voor een bepaalde stap in het proces, zoals laborant en tabletteerder tijdens de productie, dumper van afval of bijvoorbeeld koerier en exporteur als het gaat om de afzet van de geproduceerde goederen.

De politie houdt van alle betrokkenen in synthetische drugsgerelateerde politieonderzoeken bij wat hun rol is en labelt deze rollen in het politiesysteem Summ-IT, voor zover daar zicht op is. Het gaat daarbij niet alleen om verdachte personen, maar om alle betrokkenen die gelinkt zijn aan een onderzoek naar synthetische drugs.

In totaal zijn in de periode 2017 t/m 2020 4397 rollen gekoppeld aan personen binnen het crime script synthetische drugs. Het betrof hier 3099 unieke personen waar een of meerdere rollen aan zijn gekoppeld.

In figuur 6.39 wordt een overzicht gegeven van de geclassificeerde rollen per fase in de jaren 2019 en 2020. Het gaat hier om 2322 unieke personen die één of meerdere rollen hebben binnen de zeven fasen. De meest voorkomende rollen zijn bezitter, ondersteuner (hiervan is een rol niet goed te duiden, maar er is wel betrokkenheid binnen de betreffende fase), laborant/kok, handelaar, organisator en transporteur.

Figuur 6.38. Aantal toegekende rollen per fase van crime script synthetische drugs in 2019-2020

Bron: Intel & Expertise cel van het Cluster Synthetische Drugs.

Uit bovenstaande figuur blijkt dat de meeste personen een rol toegewezen hebben gekregen in de fases Afzet, Productie en de onder productiebenodigdheden vallende subfase Locatie. Binnen deze fases worden veelal personen op heterdaad aangehouden, zoals laboranten, (ver-)huurders en bezitters van drugs. Binnen het script zijn rollen als organisator, opdrachtgever en financier meer leidende en sturende rollen. In 2019 en 2020 zijn voor deze drie rollen in totaal 305 personen gelabeld.

De rol van financier is hierin 21 keer toegekend. Deze groep personen zou vanuit financieel oogpunt en impact op de synthetische drugsmarkt interessant zijn om nader op te investeren. Per fase zullen de rollen worden besproken.

Acquisitie – precursoren: fase 1

Deze fase voorziet in de aanschaf, levering en ontvangst van de pre-precursoren en precursoren. In deze fase zijn de rollen leverancier en verwerver van precursoren het meeste toegekend. Met verwerven wordt bedoeld de aanschaf in het land van herkomst zelf of op de interne markt via tussenhandel. Dit geldt ook voor de leverancier.

Acquisitie – chemicaliën: fase 2

Deze fase voorziet in de aanschaf, levering en ontvangst van chemicaliën. In deze fase zijn 275 personen aan een rol gekoppeld. De rol van transporteur en verwerver chemicaliën zijn het meest toegekend. De rol van transporteur is toegekend aan personen die in opdracht van het netwerk chemicaliën ophalen en afleveren. Hierbij gaat het ook vaak om personen met een buitenlandse nationaliteit die met volgeladen busjes naar Nederland afreizen. De verwervers van chemicaliën zijn personen die via Nederlandse tussenhandelaren of buitenlandse bedrijven de benodigde stoffen aanschaffen om deze in de laboratoria te gebruiken.

Productiebenodigdheden – hardware: fase 3

Deze fase ziet op de productie, aanschaf en verkoop van de hardware die benodigd zijn voor de productie. In deze fase zijn 103 personen aan een rol gekoppeld. De rollen van producent en bezitter zijn hier het meeste toegekend. Uit deze fase blijkt dat er in 2019 en 2020 zicht is op 17 hardware

producten. Afgezet tegenover andere rollen uit het gehele crime script lijkt het er op dat deze rol door een klein aantal personen wordt uitgevoerd. Een hypothese is dat deze rol meer uniek is binnen de criminele markt waardoor interventies op personen met deze rol grotere impact kunnen hebben op het functioneren van de gehele keten.

Productiebehoeftigheden – locatie: fase 4

Deze fase voorziet in het regelen en opbouwen van locaties. In deze fase zijn 688 personen aan een rol gekoppeld. Rollen die het meeste zijn toegekend, hebben te maken met de verhuur en eigendom van de locatie. De rol van huurder is het meeste toegekend. Veelal wordt door de verhuurder een document met een verhuurovereenkomst overhandigd. In veel gevallen gaat het hier om katvangers. Daarnaast is er zicht op 32 personen die verantwoordelijk zijn voor de opbouw van laboratoriumlocaties. Zij verzorgen de inrichting van het laboratorium en leggen stroom, water en andere zaken aan.

Productie: fase 5

Deze fase ziet op de productie van synthetische drugs. In deze fase zijn 784 personen aan een rol gekoppeld. De rol die het meeste werd toegekend is de rol van laborant (328). Daarnaast werd er aan 179 personen de rol van ondersteuner toegekend. Deze personen zijn zelf geen laborant maar ondersteunen in het proces. De rollen van laborant en ondersteuner komen vaker voor en zijn daardoor minder uniek. Een meer unieke rol lijkt die van superlaborant/chef kok.

Een zestal personen heeft deze rol toegewezen gekregen. De rol van superlaborant/chef kok is het trainen, begeleiden en adviseren van laboranten. Daarnaast is deze persoon in staat problemen die zich tijdens de productie voordoen op te lossen en het productieproces te verbeteren. Interventies op deze kleine groep personen zouden de criminele markt effectief kunnen beïnvloeden aangezien hun kennis en kunde niet of nauwelijks beschikbaar is.

Productie – afval: fase 6

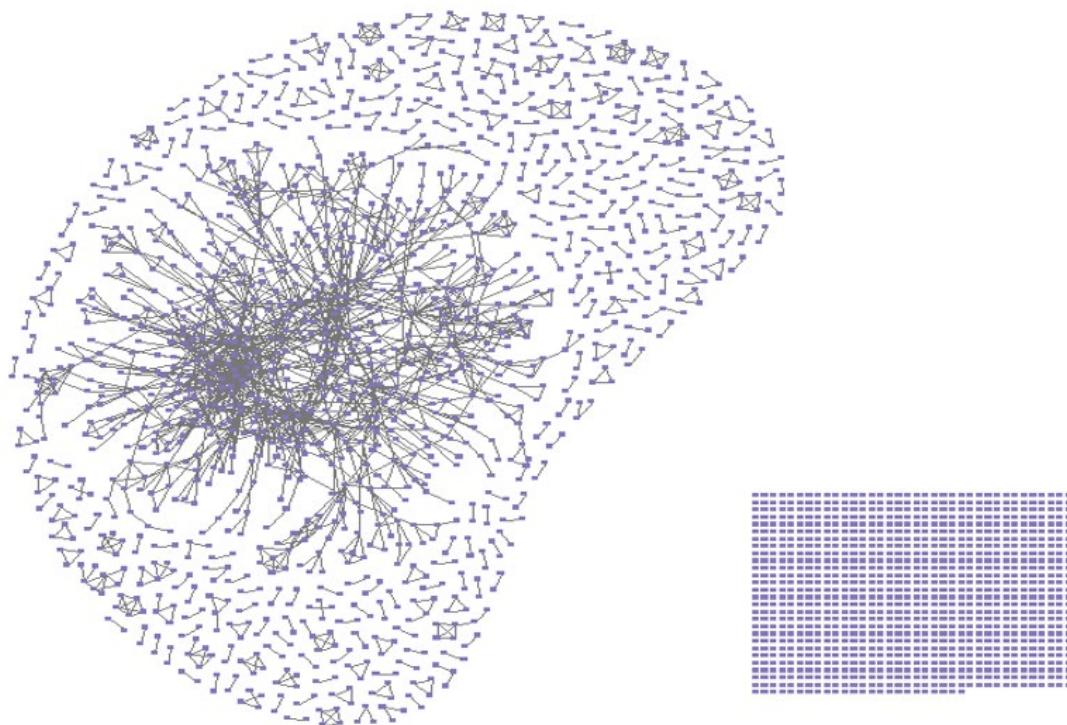
Een belangrijke fase in de context van productie is het zich ontdoen van het afval dat vrijkomt bij de productie van synthetische drugs. In deze fase is aan 92 personen een rol toegekend. Aan 46 personen is hierbij de rol van dumper afvalstoffen gekoppeld. Daarnaast zijn er 21 personen met de rol van facilitator. Dit zijn personen die behulpzaam zijn geweest bij de dump van afval. In veel gevallen gaat het hierbij om het uitlenen van voertuigen waarmee afval werd gedumpt.

Afzet: fase 7

Deze fase voorziet in de handel van eindproducten en de smokkel ervan. In deze fase is aan 1072 personen een rol toegekend. Rollen die hierin het meest zijn toegekend hebben veelal te maken met de verkoop en smokkel van drugs. De rol die het meest gezien wordt is die van bezitter (381). Een persoon krijgt deze rol toegekend wanneer er drugs op hem/haar worden aangetroffen. Opvallend is dat er in twee jaar tijd elf personen zijn die de rol van internethandelaar toegekend hebben gekregen. De afgelopen jaren heeft deze vorm van verkoop een enorme vlucht genomen.

6.11.3 Netwerk op basis van aan het crime script gelabelde personen

Zoals aan het begin van paragraaf 6.11.2 aangegeven, houdt de politie van alle betrokkenen in synthetische drugsgelateerde politieonderzoeken bij wat hun rol is en labelt deze rollen in het politiesysteem Summ-IT (voor zover daar zicht op is). Op basis daarvan konden voor 2019 en 2020 2322 personen aan een of meerdere rollen uit het crime script synthetische drugs worden gekoppeld. Deze groep personen vormen gezamenlijk het volgende netwerk.

Figuur 6.39. Netwerk op basis van rollen crime script synthetische drugs 2019-2020

Het netwerk is gebaseerd op de directe relaties tussen deze personen. Uit deze analyse blijkt dat 722 personen met elkaar één groot netwerk vormen. Daarnaast vormen 712 personen verschillende kleine netwerken, die niet verbonden zijn met het grote netwerk. De overige personen zijn op geen enkele wijze verbonden aan personen binnen dit netwerk. Uit deze analyse kan worden geconcludeerd dat ongeveer een derde van het netwerk direct met elkaar in verbinding staat, voor zover daar zicht op is natuurlijk. In de praktijk zal het netwerk nog meer met elkaar verbonden zijn.

6.11.4 Conclusie

Synthetische drugscriminaliteit in Nederland wordt voornamelijk uitgevoerd door mannen met de Nederlandse nationaliteit.

Personen die betrokken zijn bij deze vorm van criminaliteit worden door de politie binnen Summ-IT geclassificeerd tot een rol binnen het crime script synthetische drugs. In 2019 en 2020 zijn 2322 unieke personen gekoppeld aan één of meerdere rollen. Binnen de fasen productiebehoeften - locatie, productie en afzet zijn de meeste personen aan een rol gekoppeld. Personen die de rol van hardware producent of superlaborant zijn toegekend vormen een kleine groep. De twee groepen bezitten kennis en kunde die essentieel zijn voor het productieproces. Het interveniëren op deze twee groepen zou er voor kunnen zorgen dat toegang tot deze specifieke kennis en kunde schaarser wordt. Criminele netwerken zullen dan problemen ondervinden om de productieprocessen uit te kunnen blijven voeren.

Het criminele netwerk rondom synthetische drugs blijkt, op basis van Summ-IT, echter zeer nauw verbonden. Bij veranderende omstandigheden, zoals interventies vanuit de politie, kan men snel schakelen zodat het criminele proces door kan blijven gaan. Het interveniëren op individuen

of clusters tot 5 personen is door het totale netwerk op te vangen waardoor men geen hinder ondervindt en criminele processen ongestoord door kunnen gaan. Het vereist een systeemgerichte aanpak om de criminele processen structureel en langdurig te kunnen verstoren.

Heroïne en illegale synthetische opioïden

7. Heroïne en illegale synthetische opioïden

Irma Vermeulen

7.1 Inleiding

Heroïne en synthetische opioïden zijn stoffen met een sterk pijnstillende, verdovende werking. Heroïne is een chemisch product van natuurlijke oorsprong. Uit de zaadbollen van papaverplanten wordt opium gewonnen, dat via een chemisch proces tot morfine kan worden omgezet. Uit morfine kan vervolgens heroïne worden vervaardigd. Opium, morfine en heroïne zijn opiaten. In tegenstelling tot opiaten zijn synthetische opioïden volledig chemische producten. Morfine en synthetische opioïden worden in principe voor medische doeleinden gebruikt, heroïne is een illegaal product (www.drugskompas.nl; www.jellinek.nl; Van Laar et al., 2020; UNODC, 2020).⁴⁸

Synthetische opioïden kunnen zijn geproduceerd door de legale farmaceutische industrie, maar kunnen ook uit een illegaal circuit afkomstig zijn. Het kan daarbij enerzijds gaan om de illegale handel van gestolen en/of omgeleide varianten van synthetische opioïden, anderzijds om illegaal geproduceerde synthetische opioïden, oftewel synthetische drugs (Visser, 2020).

Vanwege de vergelijkbare en verslavende werking van heroïne en synthetische opioïden kan het voorkomen dat mensen die synthetische opioïden in eerste instantie op doktersrecept hebben verkregen, zodanig gewend zijn geraakt dat zij niet meer zonder kunnen en zodra de medicatie niet meer wordt voorgeschreven, overstappen op illegale opioïden (Boerman, 2016). In de Verenigde Staten overlappen de gebruikersmarkten van heroïne en illegale synthetische opioïden elkaar (DEA, 2020; UNODC, 2021a3). Uit Australisch onderzoek is gebleken dat indien de prijzen voor heroïne omhoog gaan, gebruikers overstappen op (farmaceutische) opioïden (Chalmers et al., 2010). De mogelijke verwevenheid van de gebruikersmarkten van via Nederland verhandelde heroïne en illegale synthetische opioïden gaf aanleiding om beide onderwerpen in dit hoofdstuk te beschrijven, zij het in aparte paragrafen, respectievelijk 7.2 en 7.3. De paragraaf illegale synthetische opioïden hangt nauw samen met hoofdstuk 6 waarin aandacht wordt besteed aan synthetische drugs. De focus ligt op georganiseerde criminaliteit in relatie tot heroïne en illegale synthetische opioïden, met een link naar Nederland. Het kan gaan om georganiseerde criminaliteit die zich op Nederlands grondgebied voordoet, om betrokkenheid van Nederlandse criminele netwerken en/of Nederlandse subjecten en/of om internationale netwerken die ten behoeve van de transnationale drugshandel ook actief zijn in Nederland.

Voor dit hoofdstuk zijn verschillende bronnen gehanteerd, waaronder opsporingsonderzoeken en interviews. Deze zijn gecodeerd opgenomen in de tekst. O-71 tot en met O-75 betreffen de opsporingsonderzoeken, I-71 tot en met I-75 de interviews (zie ook Bronnen).

7.2 Heroïne

Deze paragraaf gaat in op de omvang en de aard van het fenomeen heroïne, alsook de betrokken criminele netwerken en subjecten. Voor wat betreft omvang worden vraag en aanbod uitgewerkt. Daarbij wordt stilgestaan bij de belangrijkste afzetmarkten van via Nederland verhandelde heroïne, te weten de gebruikersmarkten van Europa en Nederland. Vervolgens wordt dieper ingegaan op

⁴⁸ Wel is sinds 2007 in Nederland gereguleerd dat op medische indicatie heroïne kan worden voorgeschreven en verstrekt aan heroïneverslaafden in geval bestaande behandelingen bij hen onvoldoende resultaat opleveren (www.ggd.amsterdam.nl).

de omvang op basis van onder meer productie- en inbeslagnamecijfers. Voor de beschrijving van de aard van het fenomeen is gebruikgemaakt van het crime script heroïne, waarbij onder meer de belangrijkste smokkelroutes aan bod komen. Zowel de omvang als de aard worden in deze paragraaf telkens van mondiaal, naar Europees, naar Nederlands niveau 'afgepeld'.

De paragraaf begint met de beschrijving van de illegale handel in azijnzuuranhydride en andere essentiële chemicaliën. Azijnzuuranhydride is een van de belangrijkste essentiële chemicaliën bij het omzetten van morfine in heroïne. De landen die heroïne voor de Europese markt produceren, nemen deze essentiële chemische stof onder meer uit Europa af. Nederlandse criminele netwerken spelen hierbij een rol en kunnen daarbij overigens ook betrokken zijn bij de invoer van heroïne naar Europa. De heroïnemarkt is dan ook onlosmakelijk verbonden met de illegale handel in azijnzuuranhydride.

7.2.1 Azijnzuuranhydride en andere essentiële chemicaliën

Zoals aangegeven is azijnzuuranhydride de belangrijkste essentiële chemische stof bij het omzetten van morfine naar heroïne.⁴⁹ Andere essentiële chemicaliën voor de productie van heroïne zijn onder meer watervrij azijnzuur (ijsazijn/glaciaal azijnzuur), natriumcarbonaat (sodiumcarbonaat), ammoniumchloride en acetylchloride. Voor de productie van heroïne in Zuidwest-Azië wordt onder meer vanuit Europa azijnzuuranhydride naar deze bronlanden gesmokkeld. Hoewel de stoffen in principe legaal zijn, zijn de illegale handel en het gebruik ervan voor de productie van heroïne dat natuurlijk niet.

In deze paragraaf wordt op basis van inbeslagnamecijfers stilgestaan bij de omvang van de illegale handel in azijnzuuranhydride en enkele andere essentiële chemicaliën. Daarna wordt dieper ingegaan op de aard van de handel inclusief de betrokken criminele subjecten en netwerken.

7.2.1.1 Omvang

Een belangrijke indicatie voor de omvang van illegale handel - in dit geval de illegale handel in azijnzuuranhydride en andere essentiële chemicaliën - vormen inbeslagnamecijfers. Inbeslagnamecijfers kunnen als ondergrens worden beschouwd van wat er daadwerkelijk aan illegale handel plaatsvindt.

Mondiaal en Europees niveau

De International Narcotics Control Board (INCB) van de Verenigde Naties houdt onder meer gegevens bij van essentiële chemicaliën, waaronder azijnzuuranhydride. Op basis van de bij hen beschikbare gegevens is er in 2019 wereldwijd 565 miljoen liter van de stof verhandeld, waarvan 46 procent bestemd was voor de Europese Unie. Er is niet veel azijnzuuranhydride nodig om heroïne te produceren. Voor de productie van 100 kilo heroïne is 100 tot 250 liter azijnzuuranhydride nodig (INCB, 2021a). Minder dan 0.1 procent van de legaal geproduceerde azijnzuuranhydride wordt gebruikt voor de productie van heroïne (EMCDDA & Europol, 2019).

Mondiaal gezien zijn de inbeslagnamecijfers van gesmokkelde azijnzuuranhydride in 2019 vergeleken met 2018 behoorlijk gedaald en de INCB vermoedt dat deze neerwaartse trend zich in 2020 heeft voortgezet. In tabel 7.1 staat het aantal liters dat wereldwijd in beslag is genomen (INCB, 2021a).

⁴⁹ Essentiële chemicaliën zijn chemicaliën die specifiek nodig zijn om een precursor om te zetten naar een drug. Deze stoffen zijn eventueel uitwisselbaar. Precursoren zijn de echte grondstoffen die nodig zijn om een bepaalde drug te maken en deze stoffen zijn niet uitwisselbaar of te vervangen. In het geval van heroïne is morfine – hoewel al een drug op zichzelf – op basis van de formele definitie daarmee ook een precursor (I-74).

Tabel 7.1. Inbeslaggenomen azijnzuuranhydride mondiaal in liters**Azijnzuuranhydride mondiaal in liters**

2017	127.281
2018	194.281
2019	60.049

Bron: INCB, 2021a.

De INCB vermoedt dat de afname in inbeslagnames te wijten is aan een afname in de verspreiding van azijnzuuranhydride en daarmee de smokkel ervan, de toename in de smokkel van acetylchloride (een alternatieve essentiële chemische stof voor de productie van heroïne) en het gebruik van alternatieve smokkelroutes (INCB, 2021a).

In 2019 zijn grote hoeveelheden azijnzuuranhydride in beslag genomen in twee voor de Europese markt relevante heroïneproducerende landen, te weten Iran en Pakistan. In Afghanistan, een van de grootste heroïneproducenten ter wereld en leverancier voor Europa, is veel minder in beslag genomen. Dit komt mogelijk doordat de stof niet altijd Afghanistan bereikt omdat het elders al (in grote hoeveelheden) in beslag is genomen (INCB, 2021a).

Over watervrij azijnzuur, natriumcarbonaat, ammoniumchloride en acetylchloride is minder bekend. In Afghanistan is voor het eerst in 2017 90 liter acetylchloride in beslag genomen. De tweede inbeslagname vond plaats in 2019 en betrof 300 liter.

In Turkije - een belangrijk transitland in de smokkel van azijnzuuranhydride - is de inbeslagname in 2019 sinds 2013 niet zo laag geweest. In 2019 is ook in verschillende landen in Europa azijnzuuranhydride in beslag genomen, maar ook deze hoeveelheden liggen lager dan in 2018 (INCB, 2021a). Zie tabel 7.2 voor het overzicht van 2019.

De INCB heeft op het moment van schrijven van dit rapport nog geen cijfers van de jaren 2020 en 2021. Omdat sinds 2020 de opiumpaverteelt weer is toegenomen (zie paragraaf 7.2.2.2), kan worden verondersteld dat de vraag naar azijnzuuranhydride en/of andere heroïnegerelateerde essentiële chemicaliën ook weer zal toenemen. Voor Nederland zijn wel de cijfers van 2020 en de eerste helft 2021 bekend.

Tabel 7.2. Inbeslaggenomen azijnzuuranhydride 2019 in liters**Azijnzuuranhydride in 2019 in liters**

Pakistan	19.060
Iran	15.000
Afghanistan	786
Turkije	803
Bulgarije	8000
Roemenië	4975
België	3000

Bron: INCB, 2021a.

Omvang in Nederland

Opsporingsinstanties in Nederland hebben in de periode 2017 tot en met de eerste helft van 2021 verschillende, aan heroïneproductie te linken chemicaliën in beslag genomen waarvan azijnzuuranhydride de belangrijkste is.⁵⁰ In tabel 7.3 staat het aantal liters dat in beslag is genomen.

Tabel 7.3. Inbeslaggenomen heroïnegerelateerde chemicaliën in Nederland in liters

	Azijnzuuranhydride	Watervrij azijnzuur	Natriumcarbonaat	Acetylchloride
2017	6.953	4735	1725	-
2018	13.840	505	100	-
2019	4063	12.351	1100	-
2020	1970	241	98	20
06-2021	5610	546	80	-

Bron: FIOD.

Douane, FIOD en politie komen voor wat betreft heroïnegerelateerde chemicaliën vooral de illegale handel (of pogingen daartoe) in azijnzuuranhydride tegen. Met name in de jaren 2017 en 2018 zijn grote hoeveelheden ervan in beslag genomen (I-72).

De illegale handel in azijnzuuranhydride kwam in Nederland voor het eerst in beeld toen in 2015 een tankauto met 18.000 liter van de stof werd gestolen. Daarna zijn er verschillende pogingen geweest om azijnzuuranhydride in Nederland aan te kopen (Hendriks, 2017). Hoewel in 2019 en 2020 sprake is geweest van een afname in de hoeveelheden inbeslaggenomen azijnzuuranhydride, is in de eerste helft van 2021 maar liefst 5610 liter in beslag genomen.

Het toezicht en de handhaving van de illegale handel van azijnzuuranhydride is gereguleerd in de Wet voorkoming misbruik chemicaliën (Wvmc). De FIOD krijgt op basis van deze wet meldingen binnen van verdachte transacties en pogingen daartoe van Nederlandse groothandelsbedrijven in chemische stoffen.

De andere chemische stoffen die worden gebruikt bij de productie van heroïne vallen niet onder de Wvmc. Voor die stoffen geldt echter wel dat indien opsporingsinstanties ze aantreffen, ze in beslag worden genomen. Zoals in tabel 7.3 is te zien, zijn er in de periode 2017 tot en met de eerste helft van 2021 ook inbeslagnames geweest van watervrij azijnzuur, natriumcarbonaat en acetylchloride. Opvallend is de inbeslagname van in totaal ruim 12.000 liter watervrij azijnzuur in 2019, waarvan 10.000 liter bij één inbeslagname. In 2020 is in Nederland 20 liter acetylchloride in beslag genomen, in de overige jaren niets. Ammoniumchloride is in de periode 2017 tot en met de eerste helft van 2021 niet aangetroffen (I-72).

7.2.1.2 Illegale handel in azijnzuuranhydride

Azijnzuuranhydride wordt in de reguliere chemische industrie in de Europese Unie veel toegepast en is in principe dan ook een legaal product dat, mits men over de juiste registratie- en uitvoervergunningen beschikt, vrij kan worden verhandeld. Het wordt niet alleen gebruikt voor de omzetting van morfine naar heroïne, maar ook voor de omzetting van fenylazijnzuur naar BMK, een belangrijke grondstof voor de productie van methamfetamine en amfetamine. In heroïneproducerende landen wordt dan ook in toenemende mate methamfetamine geproduceerd (zie ook hoofdstuk 6) (EMCDDA & Europol, 2019; Tops et al., 2018).

⁵⁰ Inbeslagnamecijfers zijn verkregen via de FIOD.

Ook de minder bekende en waarschijnlijk ook minder gebruikte essentiële chemicaliën van heroïne - watervrij azijnzuur, ammoniumchloride, acetylchloride en natriumcarbonaat - zijn legaal, maar kunnen dus ook voor illegale doeleinden worden gebruikt. Watervrij azijnzuur wordt vaak gecombineerd met azijnzuuranhydride bij de productie van heroïne. Ammoniumchloride wordt net als azijnzuuranhydride niet alleen als essentiële chemische stof bij de productie van heroïne gebruikt, maar ook bij de productie van methamfetamine. Dit gebeurt onder meer in Afghanistan. Acetylchloride en natriumcarbonaat worden gebruikt bij de productie van zowel heroïne als cocaïne (INCB, 2021a).

De aanpak van de illegale handel in azijnzuuranhydride is door de legale status van het product lastig. Daar komt bij dat voor de productie van heroïne geen grote hoeveelheden nodig zijn (Europol, 2021a). Zoals al eerder aangegeven is voor de productie van 100 kilo heroïne slechts 100 tot 250 liter azijnzuuranhydride nodig (INCB, 2021a).

Het toezicht op de illegale handel in azijnzuuranhydride is gereguleerd in het Verdrag van de Verenigde Naties tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen. Binnen de EU zijn toezichtmaatregelen vastgesteld in de verordeningen EC 273/2004 en 111/2005, en in Nederland in de eerder genoemde Wet voorkoming misbruik chemicaliën. In Nederland zijn de FIOD en de Douane belast met de handhaving van die wet (Hendriks, 2017).⁵¹

Het is vele malen goedkoper om azijnzuuranhydride aan te schaffen in de EU dan in de (omringende) heroïneproducerende landen. In die landen is de stof schaars en duurder (Europol, 2021a; Tops et al., 2018). In de jaren 2017 en 2018 lag de groothandelsprijs in de EU tussen de 4 en 25 euro per liter, in Turkije op 800 euro en in Iran tot zelfs 1500 euro per liter (I-74). De stof is in de heroïneproducerende landen nu goedkoper dan in de jaren 2017-2018. Vergeleken met voorgaande jaren worden er minder transporten of pogingen daartoe richting Iran of Turkije gezien (I-73). Maar volgens politie-informatie houden Nederlandse subjecten zich wel degelijk nog bezig met deze smokkel.

Azijnzuuranhydride lijkt vooral richting Afghanistan en Iran te worden uitgevoerd. Gezien de aangetroffen etiketten op verpakkingen bestaat het sterke vermoeden dat er bestellingen in Polen worden gedaan waar de naleving van de regels minder strikt lijkt te zijn. Vandaaruit wordt de azijnzuuranhydride de Europese Unie uitgevoerd. Criminele netwerken proberen via dekmantelbedrijven de stof in België, Duitsland en Frankrijk aan te schaffen (I-72).

Dekmantelbedrijven doen vaak kleinere bestellingen bij verschillende bonafide leveranciers uit verschillende landen. Vervolgens worden deze kleinere partijen samengevoegd en Europa uit gesmokkeld (EMCDDA & Europol, 2019).

De smokkel van azijnzuuranhydride vanuit Europa en ook vanuit Nederland volgt de omgekeerde routes die worden gebruikt bij de invoer van heroïne, onder andere de *reverse Balkan route* (EMCDDA & Europol, 2019; EMCDDA 2021a; politie-informatie). Zie ook paragraaf 7.2.3.3. Wel veronderstelt de INCB dat een aantal van deze routes, waaronder de omgekeerde Balkanroute, aan belang heeft ingeboet aangezien de inbeslagnames langs deze smokkelroutes behoorlijk zijn afgenomen (INCB, 2021a). Dat zou kunnen komen doordat criminelen andere routes kiezen. Voor de handel in heroïne kunnen criminele netwerken gebruikmaken van verschillende smokkelroutes. Zij hebben toegang tot verschillende landen of kunnen dat via realiseringen (I-73; politie-informatie). Mogelijk geldt voor de smokkel van azijnzuuranhydride hetzelfde.

De transporten van azijnzuuranhydride vanuit Europa gaan zowel over land als over zee. Transport over land gaat veelal via vrachtvervoer en lijkt het meeste voor te komen (EMCDDA & Europol, 2019). In de transitlanden Bulgarije en Turkije zijn meermalen partijen azijnzuuranhydride in vrachtwagens in beslag genomen (I-72). De partijen worden ook gesmokkeld in containerschepen. Dit lijkt

51 Toezicht en handhaving met betrekking tot de heroïnegerelateerde essentiële chemicaliën watervrij azijnzuur, acetylchloride, ammoniumchloride en natriumcarbonaat is niet gereguleerd.

minder vaak voor te komen, maar de gesmokkelde hoeveelheden zijn wel veel groter. Het feit dat transporten over zee minder vaak worden geconstateerd kan komen doordat douane-instanties in de EU vooral gericht zijn op het controleren van de invoer en niet zozeer op de uitvoer van goederen (EMCDDA & Europol, 2019; Staring et al., 2019).

Bij de smokkel van azijnzuuranhydride werken Europese criminele netwerken samen met criminele netwerken uit Afghanistan, Iran en Turkije. Dit kunnen dezelfde netwerken zijn die zich ook bezighouden met de invoer van heroïne naar Europa (EMCDDA & Europol, 2019).

Illegale handel in azijnzuuranhydride vanuit Nederland en/of door Nederlandse subjecten

Ook vanuit Nederland en/of door Nederlandse subjecten wordt azijnzuuranhydride naar heroïneproducerende landen gesmokkeld. De stof wordt veelal aangekocht via bonafide leveranciers van chemicaliën in Nederland of het buitenland (EMCDDA & Europol, 2019; O-72; O-71; politie-informatie). Overigens blijft het bij de aanschaf van azijnzuuranhydride via Nederlandse groothandelsbedrijven in chemische stoffen vaak bij pogingen daartoe, omdat op basis van de Wvmo bedrijven verdachte bestellingen melden (I-72). Het komt echter wel voor dat subjecten de stof via dekmantelbedrijven aankopen (O-71). Grote ladingen die in onder meer Afghanistan en Iran in beslag zijn genomen, zijn op basis van vrachtbrieven terug te herleiden naar in Nederland gevestigde (dekmantel)bedrijven (I-72).

In 2017 kwam een Nederlands crimineel netwerk aan het licht dat vanuit Nederland, België en/of Duitsland heeft getracht in totaal een paar duizend liter azijnzuuranhydride (en zoutzuur) uit te voeren naar Afghanistan en/of Iran. Dit netwerk hield zich ook bezig met georganiseerde hennepcultuur (gerechtelijke uitspraak).⁵²

Het kan bij de uitvoer van azijnzuuranhydride gaan om een paar duizend liter per keer. Tijdens de COVID-19-pandemie stagneerde de smokkel naar onder meer Iran, maar vanaf het moment dat de grenzen weer opengingen, was het voor Nederlandse smokkelaars weer *business as usual* (politie-informatie).

Azijnzuuranhydride is niet alleen bestemd voor de uitvoer, maar ook voor het omzetten van morfine naar heroïne in Nederland (zie paragraaf 7.2.3.4). Nederlandse subjecten kunnen betrokken zijn zowel bij de uitvoer als bij het leveren aan Nederlandse productielocaties. In onderzoek O-71 was de stof door de hoofdverdachte aangekocht en werd deze bij een gecombineerd cocaïne- en heroïne laboratorium aangetroffen. Ook zijn er grote hoeveelheden chemicaliën in beslag genomen voor het uitwassen van cocaïne en/of de verdere bereiding van cocaïne (O-71).

Nederlandse subjecten houden zich ook bezig met de aanschaf van en handel in acetylchloride, watervrij azijnzuur en natriumcarbonaat (politie-informatie). Onbekend is in hoeverre deze essentiële chemicaliën bestemd zijn voor (de uitvoer voor) heroïneproductie.

Om de illegale handel in azijnzuuranhydride te verhullen worden verschillende modi operandi (MO's) gebruikt. Naast de eerder genoemde gefingeerde vrachtbrieven en dekmantelbedrijven wordt ook van allerhande dekladingen gebruikgemaakt. In de casus uit 2017 bestond de deklading uit schroot en automaterialen. Daarnaast werd de azijnzuuranhydride in jerrycans vervoerd, voorzien van motorolie labels (gerechtelijke uitspraak).⁵³ De stof is eveneens aangetroffen in jerrycans of blikken met etiketten voor ruitenwisservloeistof en slaolie. Ook is een keer een partij in jerrycans aangetroffen die waren voorzien van watervrij azijnzuur etiketten (I-72).

Een andere MO is de stof binnen de Europese Unie legaal te vervoeren (met een vergunning) naar een land in het oosten van de EU. De partij wordt daar enige tijd opgeslagen en vervolgens illegaal de EU uitgevoerd (I-73).

⁵² Rechtspraak.nl: ECLI:NL:RBNHO:2018:3181.

⁵³ Rechtspraak.nl: ECLI:NL:RBNHO:2018:3181.

Voor zover bekend gaat het bij de uitvoer van heroïne gerelateerde essentiële chemicaliën door Nederlandse subjecten eigenlijk altijd om azijnzuuranhydride. Er is één casus bekend waarbij zowel azijnzuuranhydride als watervrij azijnzuur vanuit Nederland is gesmokkeld naar Iran (I-72). Nederlandse criminele subjecten en netwerken zijn zowel betrokken bij de uitvoer van azijnzuuranhydride als bij de invoer van heroïne naar Europa. Het is goed mogelijk dat zij daarvoor van dezelfde – zij het in omgekeerde richting – smokkelroutes gebruikmaken (politie-informatie; O-71; O-72). De netwerken zijn zeer divers, subjecten met een Turkse migratieachtergrond lijken wel wat vaker vertegenwoordigd te zijn (I-72; O-71; O-72).

7.2.1.3 Conclusie

Om morfine om te kunnen zetten naar heroïne zijn essentiële chemicaliën nodig. De belangrijkste daarvan is azijnzuuranhydride. Voor de productie van heroïne in Zuidwest-Azië wordt onder meer vanuit Europa azijnzuuranhydride naar deze landen gesmokkeld. De mondiale inbeslagnamecijfers van azijnzuuranhydride lagen in 2017 en 2018 heel hoog, maar zijn in 2019 behoorlijk gedaald. Omdat sinds 2020 de opiumpapaverteelt weer is toegenomen kan worden verondersteld dat de vraag naar azijnzuuranhydride en/of andere heroïne gerelateerde essentiële chemicaliën eveneens weer zal toenemen.

Ook de Nederlandse inbeslagnamecijfers kenden in 2017 en 2018 een piek en zijn de jaren erna gedaald. In de eerste helft van 2021 is de inbeslagname weer behoorlijk toegenomen. Wellicht komt dit door een toegenomen vraag vanuit de bronlanden, maar daarvoor ontbreken vooralsnog de cijfers.

Vanuit Nederland en/of door Nederlandse subjecten wordt azijnzuuranhydride naar heroïneproducerende landen gesmokkeld. De stof wordt veelal aangekocht via bonafide leveranciers in Nederland of het buitenland en met allerlei methoden wordt geprobeerd de smokkel te verhullen. Nederlandse criminele subjecten en netwerken zijn zowel betrokken bij de uitvoer van azijnzuuranhydride als bij de invoer van heroïne naar Europa.

De Europese heroïne markt is al met al onlosmakelijk verbonden met de illegale handel in azijnzuuranhydride en Nederlandse subjecten vervullen hierin een rol.

7.2.2 Omvang heroïne markt

De heroïne markt is net als andere drugsmarkten een markt van vraag en aanbod. Er is behoefte aan heroïne en criminelen spelen daar handig op in. Op basis van vraag en aanbod kan een indicatie worden gegeven van de omvang en daarom worden deze twee onderwerpen in deze paragraaf nader uitgewerkt.

7.2.2.1 Vraag – gebruikersmarkten

Om de vraag naar heroïne op mondiaal, Europees en nationaal niveau inzichtelijk te kunnen maken, is gebruik gemaakt van diverse bronnen. De data van deze gebruikersmarkten zijn niet één op één met elkaar te vergelijken. Dit heeft te maken met verschillende wijzen van registratie. Zo registreert de UNODC het *laatstejaargebruik* van *opiaten* (heroïne en opium) onder 15- 64-jarigen, het EMCDDA het *probleemgebruik* van *opiaten* en *opioïden* onder 15-64-jarigen en het Trimbos-instituut het *laatstejaar-* en *ooitgebruik* van *heroïne*.

Het gebruik van opiaten waaronder heroïne en/of synthetische opioïden kan ernstige invloed hebben op de gezondheid (UNODC, 2020). De wijzen waarop heroïne en andere opiaten worden gebruikt, zoals injecteren, zijn zeer schadelijk (EMCDDA 2020a). Bij het injecteren van heroïne lopen gebruikers het risico ziekten als HIV en hepatitis C te krijgen, vooral wanneer naalden en spuiten gedeeld worden. Ook is er een vergrote kans op (fatale) overdoses (UNODC, 2021a2).

Naast injecteren kan heroïne ook worden geïnhaleerd. De heroïne wordt dan op een stukje aluminiumfolie verhit en de damp die zo ontstaat wordt via een rietje of buisje geïnhaleerd. Deze

methode wordt *chinezen* genoemd en is in Nederland de meest voorkomende methode (Van Laar et al., 2021). Soms wordt heroïne toegevoegd aan hennepproducten (Bervoets et al., 2021). Heroïnegebruik is zelden recreatief of incidenteel. Meestal betreft het problematisch gebruik, vaak in combinatie met andere drugs oftewel polydruggebruik (Van Laar et al., 2021).

In 2019 lag het mondiale laatstejaargebruik van opiaten (heroïne en opium) onder 15-64-jarigen op 0,6 procent. Bijna 70 procent van alle opiatengebruikers is in Azië woonachtig. De hoogste prevalentie van opiatengebruik is dan ook te vinden in Zuidwest-Azië (1,8 %), Zuid-Azië (1,1%) en Centraal-Azië (1%). Noord-Afrika kent eveneens een hoge prevalentie, namelijk 1,1 procent (UNODC, 2021a2).

Het EMCDDA houdt gecombineerde data bij van opiaten en opioïdengebruik in de Europese Unie. Heroïne is daarvan de meest gebruikte drug (EMCDDA, 2020a). Het gebruik van heroïne en andere opiaten en opioïden komt in de EU weinig voor. De groep heroïnegebruikers is aan het vergrijzen en aan het afnemen (EMCDDA, 2021a). In 2019 lag het probleemgebruik van opioïden en opiaten in de EU onder 15-64-jarigen op 0,35 procent. In 2018 lag dat op 0,4 procent.⁵⁴ De vijf landen die in 2018 het hoogste aantal gebruikers per 1000 inwoners kenden, waren het Verenigd Koninkrijk, Finland, Italië, Oostenrijk en Ierland (EMCDDA, 2020a)⁵⁵.

Hoewel de gebruikerscijfers vergeleken met die van andere drugs laag zijn, zijn de sterftecijfers als gevolg van overdoses van opiaten (specifiek heroïne) vaak in combinatie met andere drugs, verhoudingsgewijs hoog. In 2018 was in Duitsland 45,5 procent van de door de politie geregistreerde drugsgerelateerde sterfgevallen een gevolg van opiatengebruik (heroïne en morfine). In Engeland en Wales bedroeg dit in hetzelfde jaar 46 procent en in Schotland 45 procent (EMCDDA, 2021b).⁵⁶ Van alle mensen die in de EU in 2019 hulp zochten als gevolg van drugsgebruik, was 27 procent opiaten- en opioïdengebruiker. Het aantal personen dat voor het eerst hulp zoekt voor de behandeling van primair heroïnegebruik, is sinds 2009 sterk gedaald (EMCDDA, 2021a). De COVID-19-pandemie lijkt geen invloed te hebben gehad op het gebruik van heroïne en andere opiaten en opioïden in Europa. Tijdens en na de eerste lockdownperiodes in 2020 is het gebruik stabiel gebleven (EMCDDA, 2021c).

Nederland kende in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw een groot aantal heroïneverslaafden. Zo telde Amsterdam in 1980 ruim 10.000 heroïneverslaafden. Tegenwoordig is de Nederlandse gebruikersmarkt niet meer zo groot. Dit is onder meer te danken aan het imago van *loser drug* en de daarmee samenhangende afgenomen populariteit. Eenmaal verslaafde heroïnegebruikers kunnen immers enorm aftakelen (jellinek.nl). Dankzij het verstrekken van methadon en medische heroïne is het gebruik van ‘criminele heroïne’ gedaald (Van Laar et al., 2020). Deze methode van *harm reduction* heeft tot gevolg gehad dat rond 2010 heroïneverslaafden uit het Nederlandse straatbeeld zijn verdwenen (Blok, 2016).

In Nederland lag in 2019 het ooitgebruik van heroïne op 0,3 procent en het laatstejaargebruik op 0,1 procent. In 2018 lag dit onder 15- tot en met 64-jarigen op respectievelijk 0,6 en 0,1 procent.⁵⁷ Ter vergelijking: in 2019 lag het ooitgebruik van cannabis onder 15-64-jarigen op 27,7 procent en het laatstejaargebruik op 9,3 procent. Voor cocaïne lag dit in hetzelfde jaar op 6,5 en 2,3 procent (Van Laar et al., 2021).

54 Het EMCDDA verstaat onder probleemgebruik het gebruik van drugs via injecteren en/of lang en regelmatig gebruik van opiaten en opioïden, cocaïne en/of amfetamine (emcdda.europa.eu).

55 Het Verenigd Koninkrijk maakte in 2018 nog onderdeel uit van de Europese Unie.

56 Drugsproblematiek in Schotland lijkt veelal heroïneproblematiek te zijn, zeker in Glasgow (Het Parool, 2019).

57 De Nederlandse Doodsoorzakenstatistiek van het Centraal Bureau van de Statistiek registreert onder meer fatale overdoseringen door drugs, maar is niet specifiek toegerust op de registratie van drugsgerelateerde sterfte. Voor wat betreft opiaten en opioïden is bovendien grotendeels onbekend om welke stoffen het gaat (Van Laar et al., 2021). Vandaar dat hier geen uitspraken kunnen worden gedaan over sterfte in Nederland ten gevolge van opiaten of opioïden.

Nederlandse gebruikers nemen heroïne af via (straat)dealers. De Nederlandse gebruikersmarkt is weliswaar niet groot, maar bestaat wel degelijk. Ook blijken dealers heroïne vaak te verkopen in combinatie met cocaïne (Summ-IT).⁵⁸

Vergelijkbaar met de rest van Europa lijkt de COVID-19-pandemie nauwelijks invloed te hebben gehad op de beschikbaarheid, consumentenprijzen en samenstelling van verschillende drugs (Trimbos.nl). Wel hebben heroïneverslaafden vaker een beroep gedaan op methadonverstrekking, omdat heroïne (tijdelijk) minder beschikbaar was (NRC, 2020).

7.2.2.2 Aanbod – productiecijfers en inbeslagnamecijfers

Op basis van productiecijfers en inbeslagnamecijfers kan een indicatie worden gegeven van het aanbod van heroïne. Inbeslagnamecijfers kunnen daarbij als ondergrens worden beschouwd van wat er daadwerkelijk wordt aangeboden.

Illegale opium wordt in meerdere landen geproduceerd. Afghanistan is verantwoordelijk voor 83 procent van de mondiale productie. Na Afghanistan zijn Myanmar en Mexico de grootste producenten, met een aandeel van respectievelijk 7 en 6 procent (UNODC, 2021a3). Uit geteelde papaver wordt opium geëxtraheerd, dat via een chemisch proces tot morfine kan worden omgezet. Daaruit kan vervolgens heroïne worden vervaardigd.

De heroïne voor de Europese markt is hoofdzakelijk afkomstig uit landen in Zuidwest-Azië, waar in eerste instantie ook de daarvoor noodzakelijke opium en morfine zijn geproduceerd (EMCDDA, 2020a; I-73).

De mondiale opiumpapaverteelt is de afgelopen jaren behoorlijk afgenomen, maar neemt in 2020 weer toe. Deze stijging is met name te wijten aan de toegenomen teelt in Afghanistan (UNODC 2018; UNODC 2019; UNODC 2020; UNODC, 2021a3). Zie tabel 7.4. In 2019 vond 69 procent van de opiumpapaverteelt in Afghanistan plaats, 14 procent in Myanmar en 9 procent in Mexico (UNODC, 2021a3).

Tabel 7.4. Mondiale opiumpapaverteelt in hectare

	Opiumpapaverteelt
2017	418.000
2018	346.000
2019	240.000
2020	294.350

Bron: UNODC 2018, 2019, 2020, 2021a3.

De opiumpapaverteelt is omvangrijk. Ter vergelijking: in 2019 lag de geschatte mondiale teelt van cocaplanten op 234.200 hectaren en was dus minder groot dan de papaverteelt in hetzelfde jaar (UNODC, 2021a4).

De mondiale inbeslagnamecijfers van de UNODC laten in de periode 2017 tot en met 2019 een toename zien van opium en een afname van morfine en heroïne (UNODC 2019, UNODC 2020, UNODC 2021a3).⁵⁹ Zie tabel 7.5. De mondiale inbeslagnamecijfers van 2020 zijn bij de UNODC in 2021 nog niet bekend.

⁵⁸ Zo is uit onderzoek naar drugsgebruik onder jongeren in Gouda gebleken dat deze stad een kleine heroïnescene kent (Bervoets et al., 2021).

⁵⁹ Uit geteelde papaver kan opium worden geëxtraheerd en deze kan worden omgezet in morfine. Vervolgens kan morfine worden omgezet in heroïne. Voor meer informatie zie paragraaf 7.2.3.

Het merendeel van de opium en morfine wordt in beslag genomen in Iran, Afghanistan en Pakistan (maar liefst 98 procent van de mondiale inbeslagnames in 2019). Opvallend is dat er meer opium en morfine in beslag is genomen in Iran dan in Afghanistan, het land dat verantwoordelijk is voor de hoogste productie van opium.

Heroïne wordt in veel meer verschillende landen in beslag genomen, als gevolg van het feit dat de handel in heroïne als eindproduct geografisch gezien wijder verspreid is dan die van opium en morfine. De landen waar de meeste heroïne in 2019 in beslag is genomen -Turkije, Iran en Pakistan - zijn samen verantwoordelijk voor 48 procent van de totale mondiale inbeslagnames (UNODC, 2021a3).

Tabel 7.5. Inbeslaggenomen opiaten in kilo's

	Opium	Morfine	Heroïne
2017	693.000	87.000	103.000
2018	704.000	43.000	97.000
2019	726.000	26.000	96.000

Bron: UNODC 2019, 2020, 2021a3.

De UNODC veronderstelt dat opsporingsinstanties wereldwijd efficiënter zijn geworden in het onderscheppen van opiaten, omdat de hoeveelheden inbeslaggenomen opiaten verhoudingsgewijs meer zijn toegenomen dan de productie van opium (papaver) (UNODC, 2021a3). Toekomstige inbeslagnamecijfers zullen uitwijzen of deze veronderstelling klopt. Bij het opstellen van dit rapport waren deze nog niet bekend.

Daarnaast veronderstelt de UNODC dat fluctuaties in de opiumpapaverteelt worden opgevangen door het tijdelijk opslaan van partijen opium. Hierdoor kunnen de consumentenmarkten constant worden voorzien van heroïne en stagneert de toevoer niet (UNODC, 2021a3).

Europol stelt dat de Europese heroïnemarkt in de periode 2017 tot en met 2020 stabiel is gebleven. De toename in het aantal inbeslaggenomen kilo's in 2018 is te wijten aan een paar grotere in beslag genomen partijen in Antwerpen (Europol, 2021a). Op basis van de cijfers van het EMCDDA uit 2021 laat 2019 vergeleken met 2018 een daling zien, maar ligt het totaal wel hoger dan in 2017. Zie tabel 7.6.

Tabel 7.6. Inbeslaggenomen heroïne in de Europese Unie in kilo's

	Inbeslaggenomen heroïne
2017	5200
2018	9700
2019	7900

Bron: EMCDDA, 2021a; Europol, 2021.

Inbeslagnamecijfers Nederland

Voor de inbeslagnamecijfers van heroïne in Nederland baseren we ons op de cijfers van de Douane, de Koninklijke Marechaussee (KMar) en de politie (uit BVH).⁶⁰ Voor de hier getoonde inbeslagnamecijfers van de politie geldt dat deze de ondergrens vormen van wat er daadwerkelijk door de politie in beslag is genomen. Hiaten en problemen in de registratie zijn hier de oorzaak van (zie hoofdstuk 2 en bronnen).

60 BVH: basisvoorziening handhaving.

Tabel 7.7. Inbeslaggenomen heroïne in Nederland in kilo's

Heroïne	Totaal IBN Douane	Totaal IBN KMar	Indicatie IBN Politie	Totaal
2017	830	104	795	1.729
2018	296	117	94	507
2019	625	23	170	818
2020	105	57	254	416
06-2021	1.500	-	-	-

Bron: Douane, KMar, Politie.

De inbeslagnamecijfers van heroïne laten sinds 2017 – met uitzondering van 2019 – een dalende tendens zien. De totaalcijfers van 2021 zijn nog niet meegenomen, maar met alleen al de vangst van ruim 1500 kilo in de haven van Rotterdam in maart 2021 vallen de cijfers van voorgaande jaren in het niet (www.om.nl).

Zoals in hoofdstuk 5 valt te lezen, komt via de haven van Antwerpen veel cocaïne binnen die uiteindelijk via Nederland wordt verhandeld (cf. Boerman et al., 2017; cf. De Middeleer et al., 2018). Ook heroïne die via Nederland wordt verhandeld kan in eerste instantie met containerschepen naar Antwerpen zijn verscheept (I-73; Summ-IT).

Overigens kan heroïne met eindbestemming Nederland ook elders al in beslag zijn genomen.

Zo werd in 2019 1279 kilo heroïne in de Engelse haven Felixtowe in beslag genomen. Deze partij had eigenlijk via de haven van Antwerpen naar Nederland moeten worden gevoerd (O-75).

Europol (*Analysis Project Heroin*) heeft een overzicht gemaakt van de bij hen bekende inbeslagnames van heroïne uit de periode 2019 tot en met eerste helft 2021 waarbij sprake is van betrokkenheid van Nederlandse criminele netwerken. Het gaat om inbeslagnames in de Europese Unie (onder andere in België, Bulgarije en Polen), in het Verenigd Koninkrijk en in transitlanden ten oosten en zuidoosten van de EU. Het betreft onder meer Oekraïne, Armenië, Turkije en Belarus. Bij twee inbeslagnames in 2020 is naast heroïne ook in totaal 115 kilo opium in beslag genomen. Inbeslagnames in Nederland die al dan niet verband houden met deze Nederlandse netwerken zijn in dit overzicht buiten beschouwing gelaten om dubbeltellingen te voorkomen. Zie tabel 7.8.

Tabel 7.8. Inbeslaggenomen heroïne buiten Nederland met betrokkenheid Nederlandse netwerken

	Aantal landen	Totaal aantal kilo's
2019	7	5520
2020	8	3312
2021 (januari t/m juli)	5	3812

Bron: Europol.

Hoewel voor deze data geldt dat het inbeslagnamecijfer in 2020 lager is dan in 2019, ligt het aantal inbeslaggenomen kilo's in de eerste helft van 2021 hoger dan het totaal van 2020.

Opsporingsonderzoeken politie in Summ-IT

In 2019 zijn bij de politie in totaal 1086 opsporingsonderzoeken in relatie tot drugscriminaliteit geweest. Daarvan waren er 119 heroïnegerelateerd, oftewel 11 procent van het totaal. Het jaar 2020 telde 968 drugsonderzoeken, waarvan 125 heroïnegerelateerd, oftewel 13 procent van het totaal. Voor beide jaren geldt dat het onderzoeken betreffen variërend van straathandel tot groothandel.

Hoewel er in 2020 in totaal minder opsporingsonderzoeken zijn geweest, ligt het aandeel heroïnegerelateerde onderzoeken vergeleken met 2019 wel iets hoger. Opgemerkt dient te worden dat in 2019 81,5 procent van de heroïnegerelateerde opsporingsonderzoeken polydrugs betroffen en in 2020 80 procent. Daarmee is er overlap met onderzoeken zoals opgenomen in de hoofdstukken 4, 5 en 6.

Tabel 7.9. Aantal heroïnegerelateerde opsporingsonderzoeken

	Totaal	Heroïne- gerelateerd	Heroïne - polydrugs	Heroïne - cocaïne	Heroïne - syndru	Heroïne - chemicaliën	Heroïne - cannabis
2019	1086	119	97	90	29	5	29
2020	968	125	100	92	31	11	35

Bron: Summ-IT.

Rechtshulpverzoeken

Een belangrijke kanttekening bij deze paragraaf is dat bij de registratie van rechtshulpverzoeken in relatie tot drugs, de categorie *verdovende middelen algemeen*⁶¹ het grootst is. Maar liefst 79,4 procent van alle rechtshulpverzoeken is als zodanig gelabeld (zie hoofdstuk 2 en 3). Voor de rechtshulpverzoeken die als heroïnegerelateerd zijn geregistreerd, geldt dat deze – vergelijkbaar met de heroïne-inbeslagnamecijfers van de politie – zeer waarschijnlijk de spreekwoordelijke top van de ijsberg vormen.

In de jaren 2017 tot en met 2020 zijn er in totaal 355 heroïnegerelateerde rechtshulpverzoeken geweest. Het aantal inkomende verzoeken (302) ligt significant hoger dan het aantal uitgaande verzoeken (53). Het aantal inkomende en uitgaande rechtshulpverzoeken fluctueert in deze periode, maar laat al met al een neerwaartse trend zien. Zie tabel 7.10.

Tabel 7.10. Totaal aantal heroïnegerelateerde rechtshulpverzoeken per jaar

	2017	2018	2019	2020	2017 t/m 2020
Inkomend	90	67	74	71	302
Uitgaand	20	7	14	12	53
Totaal	110	74	88	83	355

Bron: LURIS.

Van de heroïnegerelateerde rechtshulpverzoeken betreft ruim twee derde (69%) alleen heroïne (244 verzoeken). Dat lijkt opvallend omdat polydrugs op basis van de overige bronnen die zijn gebruikt de norm lijkt. Het is echter zeer wel mogelijk dat polydrugscombinaties vooral onder de categorie *verdovende middelen algemeen* zijn geregistreerd.

In tabel 7.11 is een uitsplitsing gemaakt van vijf landen met het hoogste aantal heroïnegerelateerde rechtshulpverzoeken. Deze top 5 is goed voor 68,7 procent van het totale aantal heroïnegerelateerde rechtshulpverzoeken. Duitsland is het land met veruit het grootste aandeel (94). Turkije staat op nummer 4 en dat is waarschijnlijk te wijten aan de positie die dit land inneemt in de doorvoer van

61 De verzoeken die opgenomen zijn in deze categorie hebben de volgende labels gekregen: verdovende middelen algemeen, Europees Opsporingsbevel illegale handel in verdovende middelen en psychotrope stoffen.

heroïne vanuit het Midden-Oosten naar Europa en de betrokkenheid van criminele subjecten en netwerken met een Turkse (migratie)achtergrond.

Vanuit Nederland gaan de meeste uitgaande rechtshulpverzoeken naar België (8), Turkije (6) en Frankrijk (6). De meeste inkomende rechtshulpverzoeken komen uit Duitsland (89), Frankrijk (45) en België (29), op de voet gevolgd door Turkije (28).

Tabel 7.11. Aantal heroïne-gerelateerde rechtshulpverzoeken per land per jaar

	2017	2018	2019	2020	2017 t/m 2020
Bondsrepubliek Duitsland	25	17	26	26	94
Inkomend	23	17	24	25	89
Uitgaand	2		2	1	5
Frankrijk	10	17	13	11	51
Inkomend	8	16	13	8	45
Uitgaand	2	1		3	6
België	13	10	7	7	37
Inkomend	8	8	6	7	29
Uitgaand	5	2	1		8
Turkije	15	5	10	4	34
Inkomend	12	4	9	3	28
Uitgaand	3	1	1	1	6
Verenigd Koninkrijk	15	2	6	5	28
Inkomend	14	2	5	5	26
Uitgaand	1		1		2

Bron: LURIS.

7.2.2.3 Conclusie

Het gebruik van heroïne en andere opiaten komt in de Europese Unie, inclusief Nederland weinig voor. De groep heroïnegebruikers is aan het vergrijzen en aan het afnemen. Er is echter nog wel vraag naar heroïne in verschillende landen in de Europese Unie en het Verenigd Koninkrijk, en ook Nederland kent een kleine afzetmarkt. De wijzen waarop heroïne en andere opiaten worden gebruikt, zijn zeer schadelijk voor de gezondheid en in verhouding tot andere drugs zijn de sterftecijfers als gevolg van overdoses, vaak in combinatie met andere drugs, hoog.

De mondiale inbeslagnamecijfers van opium, morfine en heroïne zijn in de periode 2017 tot en met 2019 gedaald. Ook de mondiale opiumpapaverteelt is in die jaren behoorlijk afgenomen, maar nog steeds zeer omvangrijk. Ter vergelijking: in 2019 lag de geschatte mondiale teelt van papaver hoger dan die van cocaplanten. In 2020 is de opiumpapaverteelt weer toegenomen. Op moment van schrijven is onbekend of deze trend zal doorzetten en in hoeverre dat mogelijk zou kunnen leiden tot een toename in de inbeslagnames (oftewel de productie) van opium, morfine en heroïne.

De Europese heroïne markt is in de periode 2017 tot en met 2020 stabiel gebleven. De inbeslagnamecijfers in de Europese Unie laten in de periode 2017 tot en met 2019 geen duidelijke dalende of stijgende trend zien. Omdat de Nederlandse cijfers niet volledig zijn, kunnen er geen conclusies aan worden verbonden. Wel kan worden gesteld dat het een – voor Nederlandse begrippen – wat kleinere drugsmarkt betreft waarbij via Nederland en/of door Nederlandse subjecten honderden tot soms enkele duizenden kilo's op jaarbasis worden verhandeld.

gebruikt, modulaair worden opgebouwd uit verschillende componenten. Elke component kan daarbij uit verschillende subcomponenten bestaan. Al naar gelang de volgorde van deze componenten in het script, vormen deze de verschillende fasen van dat script. Dit geldt ook voor het crime script heroïne. Uitgangspunt daarbij is dat de positie van Nederland leidend is. Het gaat om componenten die verband houden met handel via Nederland, met productie in Nederland en/of omdat er betrokkenheid is van Nederlandse criminele netwerken en/of subjecten. Zie figuur 7.13.

Figuur 7.13. Crime script heroïne

Het crime script heroïne toont overeenkomsten met het crime script cocaïne, in die zin dat er sprake is van een product dat in het buitenland wordt geproduceerd en aangekocht (acquisitie), en Nederland wordt ingevoerd. Vervolgens wordt een relatief klein deel in Nederland gedistribueerd en wordt de rest via Nederland naar andere landen uitgevoerd (afzet). Een belangrijk verschil is echter dat de heroïneproducerende landen een essentiële chemische stof (azijnzuuranhydride) nodig hebben die uit Europa en ook Nederland afkomstig is (zie paragraaf 7.2.1). Daarmee is de eerste fase van het crime script heroïne vergelijkbaar met die van het crime script synthetische drugs, namelijk de component acquisitie van grondstoffen. Deze chemische stof wordt vervolgens door onder meer Nederlandse criminele netwerken of subjecten, Nederland of Europa uitgevoerd (component afzet). Daarmee komen de componenten acquisitie en afzet in het crime script heroïne beiden tweemaal voor, zij het als verschillende fasen en bestaand uit verschillende subcomponenten. De eerste keer vanwege de levering van grondstoffen aan de landen waar heroïne wordt geproduceerd (acquisitie en afzet - fasen 1 en 2), de tweede keer vanwege het aankopen van heroïne in de

heroïneproducerende landen en de afzet ervan in Nederland en het buitenland (acquisitie en afzet - fasen 3 en 7). Ook dient te worden opgemerkt dat voor het crime script heroïne een component productie is gehanteerd, vergelijkbaar met het crime script synthetische drugs. Dit vanwege de aanwezigheid van heroïne laboratoria in Europa en in Nederland.

Wat in deze paragraaf zal blijken, is dat subjecten zich niet houden aan welk crime script dan ook. Zij kunnen actief zijn binnen verschillende fasen en verschillende rollen vervullen. Een heroïne-importeur kan ook exporteur zijn en een handelaar kan ook producent zijn. Vaak zijn de criminelen ook binnen andere criminele markten actief. Polydrugshandel voert de boventoon. Bij onderstaande uitwerking van het crime script heroïne is een aantal fasen samengevoegd.

7.2.3.1 Acquisitie grondstoffen en afzet – fasen 1 en 2

Voor de productie van heroïne zijn essentiële chemische stoffen (specifiek azijnzuuranhydride) nodig. Deze grondstoffen worden door Nederlandse netwerken en subjecten aangekocht en vanuit Nederland en/of andere landen in Europa naar de heroïneproducerende landen gesmokkeld. Zie paragraaf 7.2.1 voor meer informatie over deze fasen van het crime script heroïne.

7.2.3.2 Acquisitie eindproduct – fase 3

Heroïne ten behoeve van de Europese markt is afkomstig van hoofdzakelijk in Afghanistan geproduceerde opium. Uit de geteelde papaver wordt opium geëxtraheerd en deze wordt omgezet in morfine. Vervolgens wordt de morfine in Iran, Pakistan, Afghanistan en in het oosten van Turkije omgezet in heroïne (EMCDDA, 2020a; I-73). De heroïne wordt in blokken geperst en vervolgens ingepakt. De verpakking van de blokken wordt voorzien van een logo of een bepaalde kleur. Aan de verpakking is te zien naar welke afnemer een partij moet gaan (I-73).

Heroïne is meestal bruin, maar er bestaat ook witte heroïne. Soms is heroïne lichtroze van kleur. Op de consumentenmarkt is heroïne veelal in poedervorm, maar het kan ook in een vaste bruine vorm op de markt komen, dan lijkt het op gedroogde klei (www.jellinek.nl).

Witte heroïne is een zuivere heroïnevariant en wordt ook wel *China white* genoemd (www.urban.dictionary.com). Doordat witte heroïne op cocaïne lijkt, kunnen beide drugs met elkaar verward worden met alle negatieve gevolgen van dien: heroïne is sterker dan cocaïne. In 2014 zijn door het gebruik van witte heroïne in Amsterdam drie Britse toeristen om het leven gekomen waarschijnlijk omdat zij dachten dat zij cocaïne in handen hadden (RTL Nieuws, 2021). Witte heroïne is afkomstig uit Iran, Pakistan en Afghanistan (politie-informatie).

Opvallend is dat Nederlandse subjecten betrokken kunnen zijn bij het laten produceren van heroïne in de bronlanden (politie-informatie). Hoewel de productie van heroïne ten behoeve van de Europese markt vooral plaatsvindt in Zuidwest-Azië, zijn er de afgelopen jaren in de Europese Unie ook enkele laboratoria aangetroffen om morfine om te kunnen zetten in heroïne. Zie paragraaf 7.2.3.4, fase 6.

In Afghanistan wordt overigens ook methamfetamine en hasj geproduceerd (zie de hoofdstukken 4 en 6) (EMCDDA, 2020b; Europol, 2021a; politie-informatie). In Afghanistan hebben gecombineerde inbeslagnames van heroïne en methamfetamine plaatsgevonden. De Taliban zou betrokken zijn bij de handel van zowel heroïne als methamfetamine (UNODC, 2021a4). Op het moment van schrijven is onbekend wat de impact zal zijn op de productie en handel van deze drugs nu de Taliban in Afghanistan de macht heeft overgenomen. Europol (2021b) schetst twee mogelijke scenario's. De ene is dat de Taliban de opiumpapaverteelt en opiumproductie aan banden zal leggen of verbieden, de andere dat zij de opiumpapaverteelt blijven exploiteren. De laatste lijkt volgens Europol het meest voor de hand

liggend omdat een deel van de arme boerenbevolking financieel afhankelijk is van de opiumpapaverteelt en de Taliban de lokale bevolking niet van zich wil laten vervreemden.⁶³ Belangrijker is wellicht dat de heroïneproductie en –handel een belangrijke bron van inkomsten vormen voor de Taliban. Mochten de opiumpapaverteelt en opiumproductie in Afghanistan toenemen dan heeft dat rechtstreeks consequenties voor de Europese heroïnemarkt (Europol, 2021b).

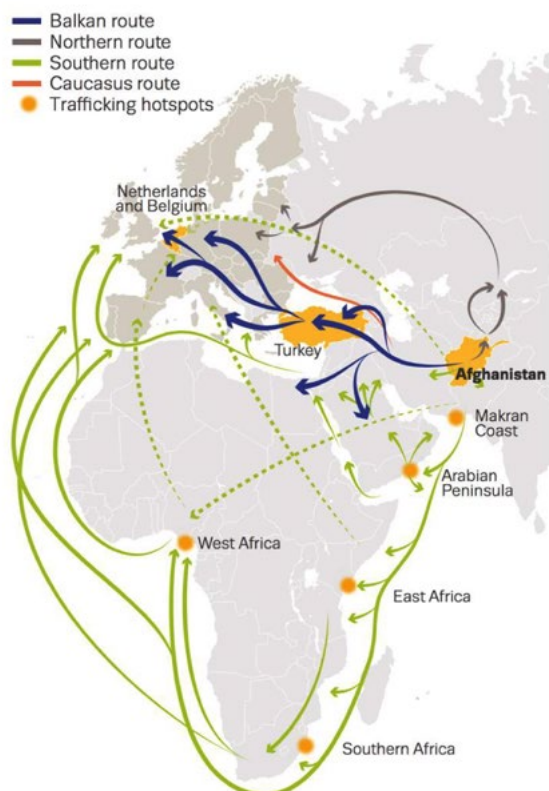

7.2.3.3 Invoer en opslag - fasen 4 en 5

Sinds jaar en dag zijn de belangrijkste routes voor de invoer van heroïne uit Zuidwest-Azië naar de Europese Unie en het Verenigd Koninkrijk de Balkanroute, de Kaukasusroute, de noordelijke route en de zuidelijke route.

- Balkanroute: via Iran, Turkije en de Balkanlanden
- Kaukasusroute: via Iran, Turkije, Georgië en Oekraïne
- Noordelijke route: via de regio rond de Zwarte Zee
- Zuidelijke route: via Iran en Pakistan, Oost-Afrika en Zuid-Afrika, West-Afrika en Noord-Afrika (Boerman, 2017; EMCDDA 2020a; Europol, 2021a).

Figuur 7.14. Smokkelroutes heroïne

Bron: Europol, 2018.

63 De verwachting is dat zowel de teelt van papaver als dat van efedra (om methamfetamine van te kunnen maken) zullen toenemen om economische problemen in Afghanistan het hoofd te kunnen bieden (Oxford Analytica Daily Brief, 2021).

De Balkanroute wordt als de belangrijkste route beschouwd, waarbij de heroïne over land met vrachtwagens naar Europa wordt getransporteerd. Ook de Kaukasusroute en de noordelijke route gaan over land (Europol, 2021a).

Voor deze laatste twee routes wordt de doorvoer van heroïne gefaciliteerd in landen als Belarus, Oekraïne, Georgië en Moldavië. De criminele heroïnenetwerken maken in die landen gebruik van bonafide opslag- en overslaglocaties. Daar kan een partij heroïne eventueel van een nieuwe deklading worden voorzien. Het komt ook voor dat de deklading hetzelfde blijft, maar dat het papierwerk zo wordt aangepast dat het lijkt alsof de 'legale' (dek)lading uit een van de genoemde landen afkomstig is. Een transport van bijvoorbeeld steen uit een Oost-Europees land springt minder in het oog dan een transport met steen uit Iran. Op deze manier proberen de criminele netwerken de pakkans te verkleinen. Een andere interessante modus operandi is het switchen van lading. Dan wordt buiten de EU een legale EU-lading verwisseld met zogenaamd identieke EU-lading waarin een partij heroïne is verstopt. Onder het mom van het retourneren van een niet gewenste EU-lading wordt de heroïne vervolgens de EU binnengesmokkeld. Corrupte contacten in de niet-EU-landen van Europa vergemakkelijken het oversteken van grenzen (I-73).

De positie van Turkije als transitland zowel voor de invoer van heroïne naar Europa als de uitvoer van azijnzuuranhydride vanuit Europa zorgt er waarschijnlijk voor dat er relatief veel heroïnegerelateerd rechtshulpverkeer tussen Nederland en Turkije plaatsvindt (zie ook paragraaf 7.2.2.2).

Een ontwikkeling van recentere aard is de doorvoer van heroïne via het Suezkanaal en (de havens aan) de Middellandse Zee (EMCDDA, 2020a; Europol, 2021a; UNODC, 2021a3). Zo wordt onder meer heroïne naar de haven van Koper in Slovenië getransporteerd. Andere kleinere EU-havens waar sprake is van invoer van heroïne zijn Constanta in Roemenië, Varna in Bulgarije en Gdansk in Polen (I-73). Heroïne wordt ook ingevoerd via Antwerpen en Rotterdam, getuige de inbeslagnames van meerdere, grote hoeveelheden heroïne in genoemde havens en van partijen met bestemming Antwerpen of Rotterdam (Summ-IT; UNODC 2021a3).

Criminele heroïnenetwerken kunnen vrij eenvoudig switchen van route. Transporten gaan over zee via bijvoorbeeld Gdansk, Antwerpen en Koper en over land via de Balkanroute of de noordelijke route. Criminele netwerken lijken overal toegang te hebben of dat via via te kunnen regelen (I-73; politie-informatie).

Hoewel Nederlandse criminelen zich hebben beklagd over het feit dat de grenzen van de belangrijkste bronlanden voor in Europa verhandelde heroïne (waaronder Afghanistan en Iran) ten gevolge van de COVID-19-pandemie gesloten waren, is de handel gewoon doorgegaan, onder meer door voor andere routes te kiezen (politie-informatie).

De toevoer van (hoofdzakelijk) Afghaanse opiaten naar Europa is niet stil komen te liggen (UNODC, 2021b). Wel is het aanbod van heroïne tijdelijk schaarser geweest, waardoor de prijzen per kilo hoger lagen (politie-informatie).

Wanneer de heroïne over land arriveert in een land in het oosten van de EU (onder meer in Roemenië, Hongarije, Oostenrijk en Slowakije), dan wordt de lading vaak uit de vrachtwagen gehaald en overgeladen in een vrachtwagen met een EU-kenteken. Zo wordt de kans om ontdekt te worden kleiner. Een vrachtwagen met een EU-kenteken loopt minder risico gecontroleerd te worden vergeleken met een vrachtwagen met bijvoorbeeld een Turks kenteken. In de EU met haar open grenzen geldt immers vrij verkeer van goederen en mensen. Het overslaan van de heroïne naar EU-vrachtwagens gebeurt bij bonafide bedrijven of bij speciaal daarvoor opgerichte dekmantelbedrijven.

Containers met partijen heroïne die over zee de EU zijn ingevoerd (Constanta, Gdansk, Antwerpen et cetera), worden met vrachtvervoer (trekker-opleggercombinaties) verder doorgevoerd. Vanuit Koper wordt tevens gebruikgemaakt van een goederentrein die onder meer naar Wenen, Bratislava en Budapest rijdt (I-73).

Groothandelspartijen zijn bestemd voor verschillende criminele netwerken in Nederland, België en Duitsland. Deze afnemers zijn geen concurrenten van elkaar, maar bedienen verschillende markten.

Zij spreken met elkaar af wanneer, hoe en waar de lading wordt opgedeeld. Het opsplitsen van geïmporteerde partijen heroïne in groothandelspartijen geschiedt onder meer in Duitsland, Nederland en Noord-Frankrijk (I-73).

Nederlandse groothandelaren kunnen tientallen tot honderden kilo's per keer invoeren. De invoer kan structureel van aard zijn waarbij op jaarbasis meerdere ladingen worden ingevoerd (O-71; politie-informatie).

Nederlandse subjecten doen vooral zaken met Iran en Pakistan om heroïne in te kunnen voeren (I-71; I-73; politie-informatie). Mogelijk komt dit doordat in deze landen niet alleen heroïne wordt geproduceerd, maar dat Iran daarnaast als transitland voor in Afghanistan geproduceerde heroïne kan fungeren. Iran grenst rechtstreeks aan Turkije en beschikt – in tegenstelling tot Afghanistan – over zeehavens. Contacten in Pakistan zijn er ook en ook daar wordt georganiseerd dat heroïne in containers over zee naar Europa gaat (politie-informatie). Heroïne-transporten over zee met bestemming Europa gaan ook via Dubai (I-71; politie-informatie).

Zoals aangegeven kan het om grote partijen gaan. In opsporingsonderzoek O-71 is een inmiddels veroordeelde hoofdverdachte in 2018 betrokken geweest bij de invoer van 954 kilo heroïne en van 1259 kilo heroïne in de haven van Antwerpen. Daarnaast was hij betrokken bij de invoer van een partij van 268 kilo heroïne afkomstig uit Iran die via de haven van Genua de Europese Unie ingevoerd had moeten worden. In een loods in Nederland is een partij van 169 kilo heroïne verborgen tussen marmeren tegels aangetroffen. De genoemde hoofdverdachte is ook te linken aan een in 2019 in Duitsland inbeslaggenomen partij heroïne (658 kilo) die zich in een vrachtwagen bevond met halva (zoete waren) afkomstig uit Kirgizië en die oorspronkelijk uit Iran afkomstig was. Het criminele netwerk kon dus niet alleen transport over zee, maar ook over land organiseren (O-71).

In 2019 hebben de Britse autoriteiten in de haven van Felixtowe 1279 kilo heroïne onderschept. De heroïne werd vervoerd in een zeecontainer met textiel afkomstig uit Pakistan en was bestemd voor een katvangbedrijf in Nederland. Naar aanleiding van deze inbeslagname is bij een doorzoeking in een loods in Nederland een kopie van de containerzegel aangetroffen. Deze gekloonde zegel hadden de subjecten op de container willen plaatsen nadat de heroïne zou zijn verwijderd en voordat de 'ongeoopende' container naar de formele afnemer vervoerd had moeten worden. Overigens zijn bij de doorzoeking meerdere van dit soort zegels aangetroffen. Deze modus operandi komt ook regelmatig voor bij de invoer van cocaïne in containers (O-75; zie ook hoofdstuk 5).

Nederlandse subjecten zijn eveneens betrokken bij de invoer van heroïne via de eerder beschreven smokkelroutes met behulp van vrachtvervoer. Daarbij wordt gebruikgemaakt van bv naar bv-constructies om zo een legale papier stroom van opdrachten en transportdocumenten te fingeren (O-71). Invoer wordt onder meer gerealiseerd met behulp van bv-constructies via Oekraïne, maar ook via Belarus (politie-informatie). Ten tijde van de pandemie kon niet altijd via Turkije of Iran handel worden gedreven omdat de grenzen gesloten waren. In die tijd is uitgeweken naar transporten via Oekraïne en Rusland (politie-informatie).

Sowieso hebben Nederlandse criminele netwerken toegang tot en kunnen zij gebruikmaken van verschillende smokkelroutes (politie-informatie). In onderzoek O-71 kwam naar voren dat te veel mensen op de hoogte waren van de heroïne-transporten via Kirgizië waardoor het betrokken Nederlandse criminele netwerk deze als te risicovol beschouwde. Omdat de hoofdverdachte ook over contacten in Kazachstan beschikte, werd overgestapt naar transporten via Kazachstan (O-71).

Daar waar Europol (2021a) aangeeft dat de Balkanroute de belangrijkste invoerroute voor heroïne is, lijken Nederlandse netwerken veelal de noordelijke route via onder meer Kazachstan en Kirgizië en/of de Kaukasusroute te gebruiken. Via onder meer Polen komen de transporten vervolgens de EU binnen (I-71; politie-informatie).

Dekladingen die bij de invoer van partijen heroïne door Nederlandse subjecten en netwerken worden gebruikt, zijn onder meer constructiematerialen, zoals steen, marmer en zand, etenswaren, onder meer halva en Turks fruit, en textiel (I-73; O-71; O-75). Ook komt het voor dat de heroïne is verwerkt in

de pallets waarop andere goederen liggen. De heroïne kan verstopt zijn in de lading, dus bijvoorbeeld in tegels. Het is onbekend of heroïne ook verwerkt wordt in een andere stof waar het dan later uitgewassen moet worden, zoals bij de smokkel van cocaïne wel gebeurt.

Douaneformaliteiten worden via katvangbedrijven en/of via verladers geregeld (O-71). Daarnaast hebben Nederlandse subjecten ook wel rechtstreekse contacten bij de grens, bijvoorbeeld met Iran (politie-informatie).

Ook Nederlandse subjecten wisselen vlak voor de grens van vrachtwagen om de kans op ontdekking te verkleinen. De heroïne wordt dan overgeladen in een vrachtwagen met EU-kenteken. Tevens is voorgekomen dat meteen bij het inladen gebruik is gemaakt van een vrachtauto met een EU-kenteken (O-71).

Om de heroïne-transporten in goede banen te leiden, vliegen Nederlandse subjecten onder meer naar Iran en Turkije (I-71; politie-informatie). Ook gaan zij naar landen toe waar de heroïne wordt in- of overgeladen en/of ingepakt. Nederlandse subjecten zijn daarvoor onder meer naar Kirgizië en Kazachstan gereisd. Het is niet zo dat zij in alle landen waar een transport doorheen gaat contacten hebben of dat zij daar naartoe reizen (I-71).

Zoals eerder aangegeven kunnen dezelfde Nederlandse subjecten betrokken zijn zowel bij de uitvoer van azijnzuuranhydride als bij de invoer van heroïne, en via dezelfde routes (O-71; politie-informatie). Ook kan sprake zijn van ruilhandel. Dan leveren zij azijnzuuranhydride aan en krijgen daar heroïne voor terug (politie-informatie).

Dezelfde Nederlandse subjecten kunnen naast heroïne ook hasj uit Pakistan invoeren. Daarnaast kunnen zij betrokken zijn bij de invoer van ketamine of efedrine uit Pakistan (politie-informatie). Heroïne-importeurs kunnen tevens cocaïne-importeurs zijn, evenals importeurs van bijvoorbeeld ketamine uit India en synthetische opioïden uit China, zie ook de hoofdstukken 4, 5 en 6 (politie-informatie).

Hoewel transport over land en over zee richting Nederland het meest lijkt voor te komen, is ook sprake van invoer van heroïne via de lucht. Dit gebeurt hoofdzakelijk met behulp van vrachtluchten en een enkele keer met koeriers. Luchttransport volgt vaak de zuidelijke route via verschillende Afrikaanse landen, met name via Zuid-Afrika. Tijdens de COVID-19-pandemie in de tweede helft van 2020 is daarbij vaker geconstateerd dat heroïne – net als qat (zie hoofdstuk 8) – via het Afrikaanse continent is doorgevoerd. Het lijkt aannemelijk dat de goede en tijdens de pandemie intact gebleven luchtverbindingen hier debet aan zijn geweest (mail Douane, 7 september 2021).

Het is niet bekend in hoeverre er gebruik wordt gemaakt van uithalers wanneer containers met heroïne aankomen in Europese havens waar Nederlandse criminele netwerken toegang toe hebben. Wel is bekend dat containers vanuit Antwerpen en Rotterdam met trekker-oplegger combinaties naar locaties in onder meer Nederland en België worden gereden (O-71; O-74). De heroïne wordt dan in bijvoorbeeld een loods uitgeladen en opgeslagen. Uit onderzoek O-71 is gebleken dat de heroïne in een loods uit marmer is gehakt (O-71). Heroïne die via Nederland verder wordt verhandeld, wordt in kleinere hoeveelheden opgeslagen in onder meer woningen, garages en autowasserijen (I-73; O-71).

7.2.3.4 Productie - fase 6

De productie van heroïne ten behoeve van de Europese markt vindt vooral plaats in Zuidwest-Azië. De afgelopen jaren zijn er echter ook in de Europese Unie enkele laboratoria aangetroffen waar morfine omgezet werd in heroïne. De laboratoria stonden in Spanje, Tsjechië, België en Bulgarije (EMCDDA, 2020a; EMCDDA 2021a; I-71; I-73). Ook in Nederland is dit waar te nemen. Volgens Europol is dit een belangrijke ontwikkeling, mede vanwege het feit dat er in de EU een toenemend aantal laboratoria wordt aangetroffen dat voor meerdere doeleinden wordt gebruikt. Zo wordt in dezelfde laboratoria cocaïne uit producten geëxtraheerd (‘wassen’) en synthetische drugs geproduceerd (Europol, 2021a). In heroïne laboratoria wordt gedroogde morfine met azijnzuuranhydride in grote ketels of metalen drums aan de kook gebracht en vervolgens gefiltreerd (Hendriks, 2017; gerechtelijke uitspraak)⁶⁴.

In Nederland zijn in de periode 2017 tot en met 2020 in totaal dertien productielocaties van heroïne aangetroffen en zeven opslaglocaties van chemicaliën die noodzakelijk zijn voor de productie van heroïne, zie tabel 7.15.⁶⁵ Bij een aantal laboratoria is daarbij ook morfine aangetroffen (Summ-IT; gerechtelijke uitspraak).⁶⁶

Tabel 7.15. Aantal aangetroffen locaties heroïne

	Heroïneproductie	Opslag chemicaliën
2017	5	1
2018	1	3
2019	5	3
2020	2	-
Totaal	13	7

Bron: LFO & BVH.

De verdeling over deze jaren is redelijk constant. Daarmee lijkt de eerder genoemde schaarste van azijnzuuranhydride in de heroïneproducerende landen geen effect te hebben gehad op het aantal productielocaties in Nederland. Wel moet opgemerkt worden dat de aantallen van dien aard zijn dat het lastig is om hier een eventuele trend in te kunnen ontdekken.

Opvallend is dat bij vier laboratoria sprake is geweest van de productie van verschillende soorten drugs. In elk jaar is één zo’n gecombineerde productielocatie aangetroffen. Eén locatie bleek bestemd voor het uitwassen van cocaïne enerzijds en de productie van heroïne anderzijds. De tweede betrof een gecombineerd MDMA-, cocaïne- (wassen) en heroïne laboratorium, de derde een MDMA- en heroïne productielocatie waar ook een paar duizend kilo gedroogde hennep werd aangetroffen. Bij het vierde laboratorium is naast onder meer azijnzuuranhydride ook MAPA aangetroffen dat wordt gebruikt bij de productie van BMK. BMK is een grondstof voor amfetamine of methamfetamine (O-72). Overigens bestond bij een andere heroïne productielocatie het vermoeden dat er ook cocaïne-base werd omgezet in cocaïnehydrochloride (zie ook de hoofdstukken 5 en 6).

Bij heroïne productielocaties en/of opslaglocaties van chemicaliën in Nederland worden ook wel andere chemicaliën aangetroffen die gebruikt kunnen worden bij de productie van heroïne. Zo is bij een

64 Rechtspraak.nl: ECLI:NL:RBDHA:2019:1687.
65 Dataset samengesteld op basis van data van de Landelijke Faciliteit Ontmantelen (LFO) van de Dienst Landelijke Operationele Samenwerking (DLOS) en uit BVH.
66 Overigens hebben zowel de Douane als de Koninklijke Marechaussee over de periode 2017 tot en met 2020 geen inbeslagnamecijfers van morfine. Mogelijk dat morfine vooral over land naar Nederland wordt doorgevoerd. Rechtspraak.nl: ECLI:NL:RBDHA:2019:1687.

productielocatie naast een paar duizend liter azijnzuuranhydride ook bijna 200 liter watervrij azijnzuur aangetroffen en enkele tientallen kilo's natriumcarbonaat. Ook is bij een opslaglocatie onder meer azijnzuuranhydride en natriumcarbonaat aangetroffen (I-72).

Een crimineel samenwerkingsverband waarvan leden in 2019 voor de rechter zijn verschenen, heeft gebruikgemaakt van verschillende tuinbouwkassen waar zij in ieder geval op één locatie heroïne hebben geproduceerd. Op een andere locatie werd een grote hennepplantage aangetroffen. Voor de productie van heroïne wilden zijn maandelijks onder meer 1600 liter azijnzuuranhydride afnemen en is er ook 3200 liter daadwerkelijk geleverd (gerechtelijke uitspraak).⁶⁷ Met de geleverde 3200 liter had 1280 tot 3200 kilo heroïne geproduceerd kunnen worden.⁶⁸

In België is in 2019 een heroïneproductielocatie aangetroffen waar ook Nederlandse subjecten bij betrokken waren. Het ging om een onderzoek naar de in- en doorvoer van heroïne en de smokkel van azijnzuuranhydride (I-71; O-71).

Voordat heroïne aan de detailhandel wordt doorverkocht, wordt het – vergelijkbaar met cocaïne – vaak versneden met een mengsel van cafeïne en paracetamol, eventueel aangelengd met een bruine kleurstof. Deze stoffen zijn onder meer aangetroffen bij drie heroïneproductielocaties (I-74; Summ-IT). Het maken van dit versnijdingsmengsel ten behoeve van de Europese heroïenemarkt lijkt een echte Nederlandse aangelegenheid en daarmee vervult ons land ook op dit aspect van de heroïnehandel een belangrijke rol (I-74). Dat het hier om grootschalige productie kan gaan, blijkt uit het aantreffen van een professionele locatie in 2021 waar 125 kilo cafeïne, ruim 370 kilo paracetamol en bijna 33 liter aan kleurstof is aangetroffen (Summ-IT). De illegale handel in paracetamol en cafeïne kan eveneens grote vormen aannemen. In 2021 is een verdachte veroordeeld voor de handel van 2300 kilo paracetamol en 1300 kilo cafeïne (gerechtelijke uitspraak).⁶⁹

7.2.3.5 Afzet – fase 7

Via Nederland verhandelde heroïne is voor een klein deel bestemd voor Nederland. Het merendeel wordt doorgevoerd naar het buitenland.

Nederland

Via de tussenhandel (kilohandel) wordt de heroïne, veelal in combinatie met andere drugs, door Nederland verspreid (politie-informatie; Summ-IT).

Nederland kent geen grote consumentenmarkt, maar er zijn wel degelijk mensen die heroïne gebruiken. Dealers verkopen de heroïne vaak in combinatie met cocaïne, oftewel 'koffie en melk'. Ook bieden dealers naast heroïne andere soorten drugs aan zoals synthetische drugs en cannabis (Summ-IT). Uit recent onderzoek naar drugsgebruik in Gouda is gebleken dat in deze gemeente het dealen in heroïne is toegenomen. Dit omdat hennepdealers hun producten "(...) een extra 'bite' geven door heroïne toe te voegen" (Bervoets et al., 2021, p. 39).

In de detailhandel wordt de heroïne verder versneden voordat deze aan de eindgebruikers wordt verkocht (politie-informatie; Summ-IT). Middelen die hiervoor worden gebruikt, zijn onder meer paracetamol, cafeïne, diazepam en kinine, maar ook cocaïne en amfetamine (toxicologie.org). In de Verenigde Staten wordt heroïne soms versneden met fentanyl (DEA, 2020). In december 2020 wordt in een chat op drugsforum.nl aangegeven dat in Nederland soms ook heroïne die is versneden

67 Rechtspraak.nl:ECLI:NL:RBDHA:2019:1609.

68 Om 100 kilo heroïne te produceren is tijdens het omzettingsproces 100 tot 250 liter azijnzuuranhydride nodig (INCB, 2021a).

69 Rechtspraak.nl:ECLI:NL:RBDHA:2021:6292.

met fentanyl wordt aangeboden. Dit lijkt echter niet veel voor te komen (drugsforum.nl). Meer over heroïne gemengd met fentanyl is te lezen in paragraaf 7.3.2.

Heroïne en synthetische opioïden hebben een vergelijkbare en verslavende werking. Daarmee kan mogelijk sprake zijn van een overlap onder Nederlandse gebruikers (Boerman, 2016). Uit een kleine zoekslag in Summ-IT is gebleken dat er inderdaad sprake kan zijn van een gecombineerd gebruik van heroïne met synthetische opioïden, al dan niet aangevuld met andere drugs. De eerder genoemde discussie op drugsforum.nl lijkt ook in die richting te wijzen, hoewel de deelnemers aan de chat elkaar ook waarschuwen voor het gebruik van fentanyl (drugsforum.nl). De omvang van gecombineerd gebruik van heroïne en synthetische opioïden in Nederland lijkt beperkt.

In de door ons doorgenomen opsporingsonderzoeken uit 2019 en 2020 in Summ-IT komen geen onderzoeken voor waarbij zowel in heroïne als in synthetische opioïden werd gedeald. De online (internationale) handel laat een iets ander beeld zien. Dezelfde vendor kan soms heroïne en synthetische opioïden aanbieden, in combinatie met andere drugs en (illegale) medicijnen (Summ-IT). Zie voor meer informatie hoofdstuk 9.

Doorvoer

Zoals eerder aangegeven zijn groothandelspartijen bestemd voor verschillende criminele netwerken in Nederland, België en Duitsland. Deze netwerken spreken met elkaar af wanneer, hoe en waar een geïmporteerde lading wordt opgedeeld. Het opsplitsen van de lading in groothandelspartijen gebeurt onder meer in Duitsland, Nederland en Noord-Frankrijk. De Nederlandse netwerken die groothandelspartijen doorverhandelen, lijken dat vanuit Nederland te doen ook als zij bijvoorbeeld een lading in Frankrijk moeten ophalen (I-73). Zo kan het ook voorkomen dat heroïne vanuit Nederland naar Duitsland wordt doorgevoerd, terwijl dit een deel van een partij kan zijn die eerder vanuit Polen, via Duitsland Nederland is ingevoerd (I-71).

Heroïne die via Nederland wordt verhandeld is onder meer bestemd voor de Belgische en Franse markt (Bervoets et al., 2021). Heroïne gaat ook richting bijvoorbeeld Scandinavië, het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Spanje (politie-informatie; O-73; I-73; Summ-IT).

Naast bruine heroïne verhandelen Nederlandse subjecten soms ook witte heroïne, maar die is niet overal in Europa gewenst (politie-informatie).

Het gaat bij de doorvoer van heroïne vrijwel altijd om combinaties met cocaïne of andere drugs, oftewel polydrugshandel. Dat kan ofwel in een en dezelfde zending (cocktailzendingen) ofwel met verschillende zendingen (Summ-IT; politie-informatie; O-73). In heroïne gespecialiseerde doorvoer doet zich ook voor, getuige de poging om 60 kilo heroïne met een *general aviation* (kleine luchtvaart) vliegtuig vanaf vliegveld Teuge naar het Verenigd Koninkrijk te smokkelen (O-74). Bijzonder om te melden is dat heroïne uit Iran door Nederlandse subjecten ook wordt doorgevoerd naar Canada (politie-informatie). Doorgevoerde partijen zijn echter hoofdzakelijk bestemd voor de detailhandel in verschillende EU-landen (I-73; Vermeulen et al., 2018).

Doorvoer van heroïne en andere drugs in Europa gebeurt met auto's met verborgen ruimten, vrachtvervoer over de weg (eveneens soms ook met verborgen ruimten) en ook via de lucht (Summ-IT; O-71; O-73; O-74; Vermeulen et al., 2018). Transporten met vrachtwagens kunnen worden begeleid door een of twee personenauto's (O-73).

Om de doorvoer te realiseren, wordt gebruikgemaakt van dekmantelbedrijven. Zo had het criminele netwerk uit onderzoek O-73 de beschikking over een eigen internationaal opererend transportbedrijf dat gevestigd was in Polen. De deklading bestond uit vrachtautobanden om de transporten een legale status te verschaffen. Een administrateur zorgde voor de juiste stroom van papieren en digitale documenten. Daarnaast werd ook gebruikgemaakt van cryptocommunicatie, jammers (stoorzenders) en verkenningsteams om de criminele activiteiten te verhullen, oftewel contrastrategieën (O-73).

Bij de doorvoer van heroïne en andere drugs kan worden meegelift op andermans transport (politie-informatie). Ook komt het voor dat iemand niet alleen zijn eigen heroïne-transporten organiseert, maar ook voor anderen (O-71).

De doorvoer van heroïne al dan niet in combinatie met andere drugs varieert van enkele kilo's tot meerdere kilo's per keer en kan structureel van aard zijn. Zo zijn aan het criminele netwerk dat in onderzoek O-73 in beeld is gekomen meerdere transporten te linken, waaronder de doorvoer van ruim 100 kilo heroïne naar het Verenigd Koninkrijk (O-73; cf. Vermeulen et.al., 2018).

7.2.3.6 Overige aspecten

Met behulp van het crime script is de aard van de heroïne markt inzichtelijk gemaakt. In deze paragraaf komt een aantal andere aspecten aan de orde die ook relevant zijn. Het betreft financiële aspecten, kwaliteit en geweld.

Financiële aspecten

De heroïnehandel is net als andere vormen van illegale (drugs)handel een voorbeeld van een marktgeoriënteerd verdienmodel: inspelen op de vraag naar heroïne en winst maken op basis van het verschil tussen de aankoop prijs en de verkoopprijs. Net als bij cocaïne is sprake van een grote afstand tussen de producerende landen en de Europese gebruikersmarkten. Kruisbergen et al. (2012) stellen dat het kunnen overbruggen van die afstand voor cocaïne “de belangrijkste en meest lucratieve stap” is en dat degenen die dat voor elkaar krijgen echte grootverdieners zijn (Kruisbergen et al., 2012, p. 183-184). Hoewel de groothandelsprijzen en consumentenprijzen voor heroïne lager liggen dan voor cocaïne (zie hoofdstuk 5) geldt ook voor heroïne dat de prijzen vele malen omhoog gaan. De marges zijn groot; wel kost elke schakel in de keten geld. En er zijn vele schakels tussen de papavervelden in Afghanistan tot de spuit of het aluminiumfolie van de gebruiker in Europa.

Prijzen

De kiloprijzen in Europa zijn – in samenhang met de stabiele heroïne markt – de afgelopen jaren stabiel gebleven of zelfs licht gedaald (Europol, 2021a). Wel verschillen de prijzen in Europa enorm (www.emcdda.europa.eu). Mogelijk komt dit door de beschikbaarheid en/of de kwaliteit van de heroïne in de verschillende landen. Wat ook kan meespelen, is het verschil tussen groothandel en tussenhandel. Ten eerste is een kilo heroïne in een groothandelspartij goedkoper dan een kilo in een (kleinere) tussenhandelspartij (I-73). Ten tweede lijkt bij de doorvoer ook de afstand van invloed te zijn op de kiloprijs. Hoe langer de afstand, hoe hoger de prijs per kilo (I-71). Tot slot kan de moeilijkheidsgraad bij de doorvoer een rol spelen. Zo is het lastiger om drugs per ferry door te voeren naar het Verenigd Koninkrijk of over de brug van Denemarken naar Zweden (Vermeulen, 2019).

Nederland is een transitland voor de handel van heroïne. Dit houdt in dat grote partijen heroïne ons land worden ingevoerd en in kleinere partijen worden doorgevoerd. Zie figuur 7.12. In Nederland liggen de kiloprijzen in de groothandel tussen de 9000 en 10.000 euro (I-71; I-73; politie-informatie). Voor mindere kwaliteit is dat zo'n 8000 euro en voor goede kwaliteit 12.000 euro (I-71; politie-informatie). Tijdens de COVID-19-pandemie is door krapte op de markt tijdelijk rond de 12.000 tot 13.000 euro gevraagd (politie-informatie).

De kiloprijzen in de tussenhandel in Nederland liggen wat hoger, ongeveer tussen de 12.000 en 14.000 (I-73). In de tussenhandel wordt soms gewacht met de verkoop om zo de prijs omhoog te duwen (I-71).

In Iran ligt de prijs voor een kilo heroïne rond de 1800 à 2000 euro, in transitland Turkije rond de 4500 à 5000. Voor het transport naar de Europese Unie zou rond de 2500 per kilo moeten worden betaald. In het Verenigd Koninkrijk en Scandinavië bedraagt een kilo heroïne ongeveer 20.000 euro en in Spanje zelfs ongeveer 31.000 euro (data *Analysis Project Heroin*, Europol).

Op basis van wat hierboven staat, zou het verdienmodel van via Nederland verhandelde heroïne er uit kunnen zien zoals in tabel 7.16 weergegeven. De prijzen per kilo zijn in euro's.

Tabel 7.16. Verdienmodel heroïnehandel in euro's per kilo

Iran	1800 - 2000
Turkije	4500 - 5000
Transport naar de EU	Circa 2500
Nederland groothandel	9000 - 10.000
Nederland tussenhandel	12.000 - 14.000
Verenigd Koninkrijk en Scandinavië tussenhandel	Circa 20.000
Spanje tussenhandel	Circa 31.000

Een kilo heroïne van 2000 euro in Iran is dus in waarde vertienvoudigd vanaf het moment dat het via Nederland naar het Verenigd Koninkrijk en/of Scandinavië is doorgevoerd. In Spanje is die kilo ruim vijftien keer zoveel waard. Het gaat hierbij niet alleen om winst. Er zijn ook kosten verbonden aan het kunnen realiseren van de smokkel.

Net als de handelsprijzen verschillen ook de consumentenprijzen voor heroïne in Europa enorm (www.emcdda.europa.eu). De consumentenprijzen zijn de afgelopen jaren in de verschillende landen stabiel gebleven, maar wel lager dan in de jaren daarvoor (EMCDDA, 2020a).⁷⁰ Het EMCDDA (2021a) stelt dat de zuiverheid van de heroïne in de EU hoger is dan enkele jaren geleden. Tussen 2009 en 2019 zou de gemiddelde zuiverheid zijn gestegen met 23 procent, terwijl de prijzen in dezelfde periode zijn gedaald met 17 procent (EMCDDA, 2021a). De consument krijgt meer heroïne voor zijn geld. Cocaïne heeft eenzelfde ontwikkeling ondergaan. Gezien de toegenomen zuiverheid en de daling van de prijzen, kan overigens ook worden verondersteld dat er (meer dan) voldoende heroïne beschikbaar is en er misschien eerder sprake is van een aanbodgedreven dan van een vraaggestuurde markt.

Betalingen

Het credo in de heroïnehandel lijkt: eerst betalen, daarna (laten) ophalen. Er wordt in de heroïnehandel veelal in contanten betaald (politie-informatie), maar ook in natura. Dan krijgt iemand voor zijn werkzaamheden, bijvoorbeeld het regelen van het transport, een deel van de lading (I-71). Dit lijkt een redelijk vaak voorkomende manier van uitbetalen, met name binnen de Europese Unie, omdat daar de afzetmarkten zijn. Maar het komt ook voor in Oekraïne. Dat land heeft eveneens een gebruikersmarkt en er kan worden betaald met een deel van de lading (I-73). Kleinere spelers of subjecten die net komen kijken, worden meestal niet meteen uitbetaald. Hen wordt dan aangeboden dat ze een volgende keer mogen meeliften op een transport (I-71).

Daarnaast kan sprake zijn van ruilhandel, veelal van drugs. Heroïne kan worden geruild tegen cocaïne, hasj en verschillende soorten synthetische drugs. Maar er wordt ook betaald of geruild met dure horloges (politie-informatie).

Om aanbetalingen te kunnen doen voor bijvoorbeeld de aankoop van een nieuwe partij kan sprake zijn van ondergronds bankieren. In onderzoek O-71 werd via juweliers op deze manier geld overgemaakt naar Turkije. Ook vlogen mede-kompanen met contanten naar transitlanden om douaneformaliteiten te betalen (O-71). Ondergronds bankieren is ook een witwasmethode, zie hoofdstuk 10.

⁷⁰ In Nederland kost heroïnebase tussen de 20 en 40 euro per gram; 90 procent van de heroïnegebruikers in Nederland gebruikt heroïnebase (www.jellinek.nl).

Ook kan sprake zijn van geldwisselaars. Zo zorgde in onderzoek O-73 een geldwisselaar in het Verenigd Koninkrijk ervoor dat de verdiende ponden werden omgezet in euro's voordat het geld werd opgehaald en naar Nederland gebracht (O-73).

Daar waar in de cocaïnehandel ook betaald wordt met cryptovaluta, lijkt zich dat in de heroïnehandel niet voor te doen (I-71; politie-informatie).

Verdiensten

Er is niet of nauwelijks zicht op wat er met de heroïnehandel wordt verdiend. Zoals aangegeven zijn de marges groot, maar aan elke schakel hangt een prijskaartje.

Evenmin is er weinig zicht op wat er met het verdiende geld wordt gedaan (I-71). De hoofdverdachte in onderzoek O-71 leek het geld vooral te herinvesteren in nieuwe partijen en/of om mislukte deals af te betalen (I-71). Zo bleek hij nog een schuld van ruim 1 miljoen euro te hebben bij een van de verdachten uit onderzoek O-72.

Heroïnehandel kan als opstap dienen voor handel in cocaïne. Het verdiende geld wordt als investering gebruikt om te beginnen met het invoeren van cocaïne (I-73).

Eerder onderzoek naar de heroïnehandel via Nederland in het kader van het Nationaal Dreigingsbeeld 2017 stelt dat groothandelaren veel kunnen verdienen. Geld zou worden geïnvesteerd in grond en vastgoed in Nederland en in Turkije alsook in vastgoed (projecten) elders in Europa (Boerman, 2016).

Financiering en banden met terrorismegerelateerde organisaties

De Koerdische *Partiya Karkerên Kurdistanê* (PKK) die strijdt voor een eigen Koerdische staat, wordt soms gelinkt aan de heroïnehandel vanuit Afghanistan via Iran en Turkije naar Europa. Dit omdat leden van deze organisatie zelf betrokken zouden zijn bij de smokkel in en via deze landen of omdat heroïnehandelaren de PKK zouden moeten betalen om van deze smokkelroute gebruik te mogen maken. Voor wat betreft eventuele banden van de PKK bij de drugshandel in de Europese Unie zijn op basis van open bronnen weinig indicaties (Basra, 2019). Zoals Europol schrijft: *In the EU, there is little evidence of systematic cooperation between criminals and terrorists* (Europol, 2021a, p. 25).

Wel zijn er aanwijzingen dat een of meer personen die in Nederland met de PKK in verband zijn gebracht ook betrokken zijn (geweest) bij heroïnehandel (I-75). Nederlandse subjecten die actief zijn in de heroïnehandel kunnen het gedachtegoed van de PKK aanhangen en wellicht ook geld doneren. Op basis van de voor ons beschikbare bronnen kan niet worden vastgesteld of bepaalde criminele activiteiten speciaal worden verricht om een organisatie als de PKK te kunnen financieren.

Subjecten met een Koerdische achtergrond, Turkse (migratie)achtergrond en/of Turks-Koerdische achtergrond werken met elkaar samen, ook binnen dezelfde criminele samenwerkingsverbanden. Leidend hierin zijn heroïnehandel en daarmee geld verdienen (I-71; I-73). Wel lijken Nederlandse subjecten in de transit- en bronlanden zaken te doen met aan de PKK en/of Grijze Wolven (een extreemrechtse Turkse organisatie) gelieerde personen (politie-informatie).

Kwaliteit

Net als bij cocaïne, synthetische drugs en cannabis is de kwaliteit van heroïne een belangrijk aspect van de handel. Ervaren handelaren laten zich dan ook niet zozeer leiden door de kleur van de heroïne - donker of licht zou in principe niet uit moeten maken - maar door de kwaliteit of sterkte. Maar sommige afnemers vinden het uiterlijk van de heroïne belangrijker dan de kwaliteit en geven dan ook de voorkeur aan bijvoorbeeld donkere heroïne. Hoewel handel in principe handel is, kunnen deals afketsen als een leverancier vindt dat een potentiële afnemer te weinig verstand heeft van heroïne. Voor goede kwaliteit is men bereid meer te betalen dan voor een mindere kwaliteit. Om te kunnen bepalen of sprake is van goede kwaliteit willen handelaren vaak eerst foto's zien en een monster ontvangen. Soms laten zij dat dan testen door een junk (politie-informatie). Om een partij heroïne van mindere kwaliteit toch te kunnen verkopen, wordt deze soms gemengd met een betere kwaliteit (I-71). Kwaliteit lijkt

een belangrijk en onderscheidend kenmerk op basis waarvan buitenlandse handelaren heroïne van Nederlandse subjecten willen afnemen (politie-informatie).

Geweld

Europol (2021a) stelt dat bij de handel in heroïne sprake kan zijn van geweld tussen rivaliserende groepen (Europol, 2021a). Volgens de geïnterviewden van I-71 lijkt het erop dat in de heroïnegroothandel via Nederland waarbij sprake is van handelaren met een Turkse migratieachtergrond, minder excessief geweld wordt gebruikt dan in de cocaïnehandel. De heroïnehandelaren zouden zich meer als ondernemers gedragen, zij het als ondernemers met illegale handel. Ze kunnen verantwoordelijk worden gehouden als het fout gaat en dan kan fysiek geweld voorkomen. Er is sprake van een mishandeling en eventueel een ontvoering om anderen onder druk te zetten. Liquidaties hebben de geïnterviewden niet gezien (I-71). In de periode 2016 tot en met 2019 zijn vijf liquidatiezaken in Nederland bekend die een mogelijke link zouden kunnen hebben met gecombineerde heroïne- en cocaïnehandel, maar geen liquidaties die alleen betrekking hebben op heroïnehandel. Voor zover bekend, zijn ook in 2020 en de eerste helft van 2021 in Nederland geen liquidatiezaken geweest met een link naar heroïnehandel.⁷¹

Uit onderzoek O-73 blijkt dat iemand die een partij drugs van de groep probeerde te stelen, werd mishandeld (O-73).

7.2.3.7 Conclusie

Heroïneproductie ten behoeve van de Europese markt vindt hoofdzakelijk plaats in Iran, Pakistan, Afghanistan en deels in Oost-Turkije. Nederlandse subjecten leveren hiervoor de essentiële chemicaliën en kunnen zelfs betrokken zijn bij het laten produceren van heroïne in de bronlanden. Productie van heroïne vindt een enkele keer ook plaats in de EU, waaronder in Nederland. Via verschillende smokkelroutes vinden grote partijen heroïne hun weg vanuit Zuidwest-Azië naar de Europese Unie. De belangrijkste routes zijn sinds jaar en dag de Balkanroute, de Kaukasusroute, de noordelijke route en de zuidelijke route. Nederlandse netwerken lijken veelal de noordelijke route via onder meer Kazachstan en Kirgizië en/of de Kaukasusroute te gebruiken en kunnen tientallen tot honderden kilo's per keer invoeren. Transporten gaan over land, over zee en in kleinere hoeveelheden via de lucht.

Nederland is een belangrijke transithub voor heroïne binnen Europa. Subjecten in of uit Nederland zijn betrokken bij zowel de grootschalige invoer van heroïne als de doorvoer ervan naar andere, vooral Europese landen. Ook kunnen zij ogenschijnlijk net zo eenvoudig cocaïne invoeren uit Zuid-Amerika als heroïne uit Iran. Doorvoer van heroïne naar het buitenland is vaak onderdeel van polydrugshandel. Distributie vindt ook in Nederland zelf plaats, hoewel Nederland geen grote consumentenmarkt kent.

Invoer, tussenhandel en detailhandel zijn niet altijd even duidelijk van elkaar te scheiden, zeker als Nederlandse criminele subjecten betrokken zijn bij meerdere segmenten van de heroïnemarkt en ook actief zijn op andere illegale markten.

Het maken van heroïneversnijdingsmengsel ten behoeve van de Europese heroïnemarkt lijkt een echte Nederlandse aangelegenheid en daarmee vervult ons land ook op dit aspect van de heroïnehandel een belangrijke rol.

Vergelijkbaar met de andere Nederlandse drugsmarkten wordt er alles aan gedaan om de handel te verhullen: bv naar bv-constructies, dekmantelbedrijfjes, switchen van lading of transportmiddel et cetera. Het verplaatsen van geld gaat onder meer via ondergronds bankieren.

De heroïnehandel is een voorbeeld van een marktgeoriënteerd verdienmodel: er wordt ingespeeld op de vraag naar heroïne, en er wordt winst gemaakt op basis van het verschil tussen de aankoopprijs en de verkoopprijs. Handel via Nederland kan leiden tot een vertienvoudiging van de aankoopprijs

71 Databestand moord/doodslag in Nederland 2016 – 2021, Afdeling A&O, DLIO, Landelijke Eenheid. Geraadpleegd 4 oktober 2021.

en soms is dezelfde kilo vijftien keer zoveel waard geworden als deze eenmaal de eindbestemming heeft bereikt. Waarbij natuurlijk moet worden opgemerkt dat het hier niet enkel om winst gaat: er zijn immers kosten aan het realiseren van de smokkel verbonden.

Omdat op de Europese consumentenmarkten de zuiverheid van heroïne is toegenomen en de prijzen zijn gedaald, kan worden verondersteld dat er (meer dan) voldoende heroïne beschikbaar is. Daarmee is de heroïnemarkt wellicht meer aanbodgedreven dan vraaggestuurd.

Ten tijde van de COVID-19-pandemie is de handel gewoon doorgegaan onder meer via andere routes. Wel is het aanbod van heroïne tijdelijk schaarser geweest, waardoor de prijzen per kilo stegen. Kwaliteit lijkt een belangrijk en onderscheidend kenmerk op basis waarvan buitenlandse handelaren heroïne van Nederlandse subjecten en uit Nederland willen afnemen. Kwaliteit zou een reden kunnen zijn waarom partijen door Nederlandse netwerken via Nederland worden verhandeld, ook al zijn die partijen in een eerder stadium door een land gesmokkeld waar deze uiteindelijk ook weer worden afgezet.

7.2.4 Criminele netwerken en subjecten

Meerdere spelers zijn actief om ervoor te zorgen dat de in Zuidwest-Azië geproduceerde heroïne terecht komt op de afzetmarkten in Europa. In deze paragraaf wordt dieper ingegaan op de criminele netwerken en subjecten die binnen deze heroïnemarkt opereren. Eerst worden de criminele netwerken en subjecten in Europa beschreven en vervolgens de (internationale) netwerken en subjecten in Nederland. Daarbij is ook aandacht voor de belangrijkste rollen zoals die binnen de verschillende fasen van het crime script heroïne zijn beschreven.

7.2.4.1 Criminele netwerken en subjecten in Europa

De criminele netwerken die betrokken zijn bij heroïnehandel naar de Europese Unie kunnen uit leden met verschillende nationaliteiten bestaan, zowel uit de EU als daarbuiten (EMCDDA & Europol, 2019; Europol 2021a). De invoer van heroïne naar de EU lijkt hoofdzakelijk in handen van criminele netwerken met een Koerdische en/of Turkse (migratie)achtergrond. Zij kopen de heroïne aan in onder meer Iran en Pakistan (I-73). Verschillende netwerken in Europa kunnen rechtstreeks zaken doen met dezelfde leveranciers (I-71). Deze afnemers of groothandelaren zijn actief in Nederland, België en Duitsland en kennen elkaar al jaren. Ze zijn geen concurrenten van elkaar, maar bedienen verschillende markten (I-73).

Europol (2021a) stelt dat etnische banden een rol kunnen spelen: “For instance, suspects involved in the trafficking of heroin to the EU often have a Kurdish ethnic background, but may variably hold Turkish, Iraqi or Iranian nationality as well as EU citizenship.” Het is daarom lastig om op basis van nationaliteit netwerken van elkaar te onderscheiden (Europol, 2021a, p. 51).

Heroïnehandelaren met een Koerdische achtergrond kunnen communiceren met de leveranciers in de bronlanden. Het spreken van dezelfde taal lijkt belangrijker in de samenwerking dan bijvoorbeeld familiebanden. Zo wordt in de heroïnehandel in Iran hoofdzakelijk in het Koerdisch gecommuniceerd (I-73).

In de verdere doorvoer van de heroïne richting Europa wordt hoofdzakelijk in het Turks gecommuniceerd. Subjecten met een Koerdische achtergrond kunnen vaak zowel in het Koerdisch als Turks communiceren (I-73). Criminele netwerken met een Turkse (migratie)achtergrond zijn verantwoordelijk voor het merendeel van de invoer, doorvoer en distributie. Bepaalde werkzaamheden kunnen zij uitbesteden aan andere netwerken (EMCDDA & Europol, 2019).

De invoer van heroïne naar de EU wordt gefaciliteerd in landen als Belarus, Oekraïne, Georgië en Moldavië. De criminele heroïnenetwerken maken in die landen gebruik van bonafide opslag- en overslaglocaties, zoals loodsen en (parkeer)garages die over het algemeen in handen zijn van personen met een Koerdische en/of Turkse (migratie)achtergrond. Doordat dezelfde taal wordt gesproken (Turks) kan relatief eenvoudig contact worden gelegd en gebruik gemaakt van de

genoemde faciliteiten. Het gaat om zakelijke contacten. Er is geen sprake van een eventuele familie- of vriendschapsband en de eigenaren en medewerkers zijn niet betrokken bij de heroïnehandel (I-73). Naast heroïne zijn deze subjecten zich ook meer gaan toeleggen op de handel in cocaïne en synthetische drugs. Netwerken die betrokken zijn bij de invoer van heroïne, kunnen – soms al jaren – betrokken zijn bij de invoer van cocaïne (I-71; I-73).

Volgens het EMCDDA en Europol (2019) zijn Albaneessprekende criminele netwerken ook betrokken bij de invoer van heroïne naar en de doorvoer binnen Europa. Zij zouden delen van de Balkanroute in handen hebben en de laatste jaren hun activiteiten hebben uitgebreid naar de distributie van heroïne in met name het Verenigd Koninkrijk. Ook zouden zij een deel van de groothandel van de criminele netwerken met een Turkse (migratie)achtergrond hebben overgenomen. Netwerken met een Britse en/of Pakistaanse (migratie)achtergrond zijn verantwoordelijk voor de invoer van heroïne naar het Verenigd Koninkrijk. Ook netwerken met een West-Afrikaanse (migratie)achtergrond zouden een rol spelen in de heroïnehandel. Tot slot benoemen het EMCDDA en Europol (2019) de positie van Nederland als heroïnedistributiehubs in Europa. Nederlandse criminele netwerken werken nauw samen met andere criminele netwerken (EMCDDA & Europol, 2019).

Criminele netwerken kunnen zowel betrokken zijn bij de invoer van heroïne als de invoer van hasj en/of cocaïne. Ook zijn al jaren dezelfde netwerken betrokken bij de uitvoer van azijnzuuranhydride en de invoer van heroïne (I-73).

De tussenhandel en verdere doorvoer van heroïne richting de detailhandel in de verschillende EU-landen betreft hoofdzakelijk polydrugshandel. Deze criminele netwerken hebben misschien nog wel leden met een Koerdische en/of Turkse (migratie)achtergrond, maar bestaan hoofdzakelijk uit leden met verschillende nationaliteiten en/of achtergronden, mede afhankelijk vanwaar de heroïne wordt doorgevoerd. In de tussenhandel zijn ook Albaneessprekende criminele netwerken actief (I-73). Criminele netwerken met een Servische of Bulgaarse achtergrond nemen – net als Albaneessprekende netwerken – vaak heroïne af van criminele netwerken met een Turkse (migratie)achtergrond (EMCDDA & Europol, 2019).

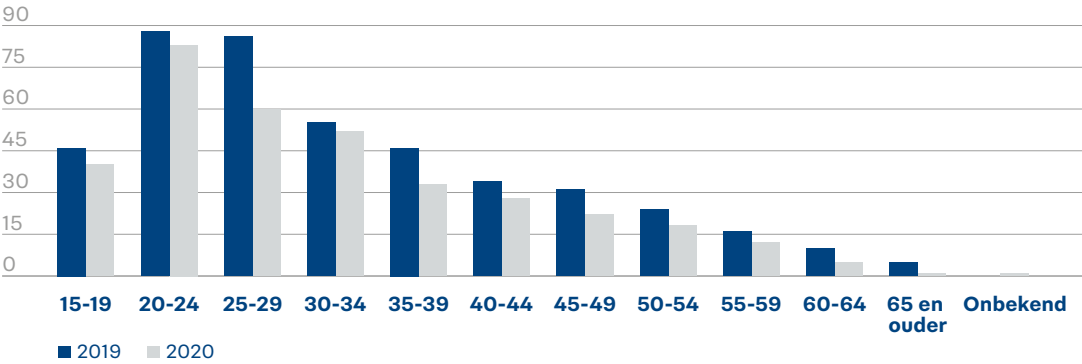
7.2.4.2 Criminele netwerken en subjecten in Nederland

Om te bezien in hoeverre de door EMCDDA en Europol (2019) genoemde netwerken en subjecten die in Europa actief zijn ook in Nederland in beeld komen, is gebruikgemaakt van het bestand van Summ-IT met heroïnegelerateerde opsporingsonderzoeken uit de jaren 2019 en 2020 en de daarbinnen geregistreerde verdachten. In beide jaren had ongeveer 15 procent van de verdachten een Turkse (migratie)achtergrond. Het merendeel daarvan had zowel de Nederlandse als Turkse nationaliteit. Een enkele keer kwamen verdachten met een West-Afrikaanse (migratie)achtergrond in Nederland in beeld voor heroïnehandel (door middel van koeriers). Er is in een enkel geval sprake van verdachten met een Balkanachtergrond. Albaneessprekende criminele verdachten zijn in Nederland in de context van heroïnehandel daarbij nauwelijks geregistreerd (Summ-IT). Wel doen Nederlandse heroïnehandelaren soms zaken met Albaneessprekende afnemers, maar dat doen zij ook met afnemers uit andere Europese landen (politie-informatie).

Er zijn in 2019 en 2020 ook verdachten met andere nationaliteiten geregistreerd, maar hiervoor geldt eveneens dat het om enkele gevallen gaat. In 2019 zijn wel wat meer verdachten met de Poolse nationaliteit geregistreerd. Het merendeel daarvan was verdachte in opsporingsonderzoek O-73. Ruim 80 procent van de verdachten had in 2019 de Nederlandse nationaliteit, in 2020 was dat bijna 90 procent.

In 2019 zijn in totaal 441 verdachten in Summ-IT geregistreerd met betrekking tot heroïnegelerateerde criminaliteit. In 2020 waren dat er 354. Het merendeel is man: in 2019 90 procent en in 2020 93,5 procent.

Figuur 7.17. Leeftijden heroïnegerelateerde verdachten

Bron: Summ-IT.

Figuur 7.17 laat zien dat het merendeel van de verdachten tussen de 20 en 30 jaar oud is. De verdachten zijn hoofdzakelijk betrokken bij polydrugszaken. Dit varieert van groothandel tot straathandel. Zie tabel 7.18.

Tabel 7.18. Totaal aantal heroïnegerelateerde verdachten

	Heroïne en andere drugs	Alleen heroïne	Totaal heroïnegerelateerd
2019	386	55	441
2020	292	62	354

Bron: Summ-IT.

In 2019 is maar liefst 87,5 procent van het totaal aantal heroïnegerelateerde verdachten betrokken bij polydrugs en in 2020 82,5 procent. Deze verdachten komen deels terug in de overzichten met verdachten in de hoofdstukken 4, 5 en 6.

De heroïnehandel (en de handel in azijnzuuranhydride) via Nederland vormt een onderdeel van de mondiale drugsmarkt waarin Nederlandse subjecten en netwerken niet alleen binnen Nederland actief zijn, maar ook transnationaal opereren en/of vanuit het buitenland. Daarnaast kunnen internationale netwerken gebruikmaken van Nederland als drugstransithub. Voor de Nederlandse subjecten en netwerken geldt het credo ‘handel is handel’. Naast heroïne verhandelen zij veelal ook andere drugs. Als er gehandeld kan worden in sigaretten of wapens dan doen zij dat eveneens. Er kan sprake zijn van ruilhandel waarbij heroïne bijvoorbeeld wordt geruild tegen cocaïne. Naast heroïnehandel kunnen Nederlandse subjecten en netwerken ook betrokken zijn bij heroïneproductie in Nederland of in de bronlanden. Ook kunnen zij op zowel groothandelniveau als op tussenhandelniveau actief zijn (I-72; O-71; O-72; O-73; O-75; politie-informatie). Als gevolg hiervan kunnen verschillende crime scripts voor drugsmarkten elkaar overlappen en is lang niet altijd sprake van een duidelijke rolverdeling. Een importeur van heroïne kan tegelijkertijd een tussenhandelaar zijn en een opdrachtgever voor heroïneproductie. Een exporteur van azijnzuuranhydride kan eveneens een heroïne-importeur zijn. Een heroïne-importeur kan ook een importeur van cocaïne uit Zuid-Amerika zijn et cetera. Overigens kunnen ook handelgerelateerde rollen

en faciliterende rollen binnen één crimineel netwerk zijn georganiseerd, zoals die van opdrachtgever, logistiek dienstverlener en transporteur (O-73).

Er is op de heroïenemarkt dan ook sprake van een verscheidenheid in producten en rollen.

Criminele subjecten en netwerken handelen in verschillende soorten drugs en andere illegale producten. En zij vervullen verschillende rollen binnen dezelfde markt en/of binnen verschillende markten, al dan niet binnen één netwerk.

Deze generalistische heroïenegerelateerde netwerken en subjecten maken bij de handel in heroïne en azijnzuuranhydride gebruik van specialisten om bepaalde zaken voor hen te regelen. Het gaat om facilitators zoals corrupte contacten bij grenspassages, logistiek dienstverleners, (vrachtwagen) chauffeurs, administrateurs en om financiële facilitators die zorgdragen voor het (ondergronds) overmaken van geld en het wisselen van contanten. Heroïneproducenten in Nederland zullen ook over een bepaalde mate van specialisme moeten beschikken om morfine in heroïne om te zetten.

Niet alleen is sprake van een hoge mate van verwevenheid van subjecten die betrokken zijn bij de groot- en tussenhandel in heroïne (politie-informatie), ook zijn er banden met subjecten die betrokken zijn bij de handel in andere drugs, als zij zelf al niet van verschillende markten thuis zijn (politie-informatie). Zo had een subject betrokken bij onder meer de illegale handel in azijnzuuranhydride en BMK (O-72) banden met de hoofdverdachte van onderzoek O-71, die betrokken was bij de grootschalige invoer van heroïne en cocaïne. Sterker nog, hij had nog een bedrag van een miljoen euro van hem tegoed.

Verschiedende criminele netwerken werken samen met dezelfde facilitators. Zo is door een van de subjecten uit onderzoek O-74 naar de invoer van ruim 1200 kilo heroïne in zeecontainers gebruikgemaakt van een administratiekantoor waar meerdere malafide bedrijven en subjecten die betrokken waren bij de grootschalige invoer van cocaïne, gebruik van maakten. Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat de chauffeur die de lading heroïne in de haven van Antwerpen had moeten ophalen, ook transporteur was voor het ophalen van partijen cocaïne uit deze haven (O-74).

De mate van verwevenheid en verbondenheid is van dien aard dat voor heroïnehandelaren vooral lijkt te gelden dat het zelfstandige ondernemers zijn die dan weer met die en dan weer met die samenwerken, hoewel soms ook al jaren met dezelfde personen wordt samengewerkt (I-71; politie-informatie). Er kan dan ook sprake zijn van persisterende daders en persisterende netwerken (cf. Kruisbergen et al., 2019).

In de groothandel, zowel bij de invoer van heroïne als de uitvoer van azijnzuuranhydride, zijn regelmatig Nederlandse subjecten met een Turkse (migratie)achtergrond betrokken (I-71; I-73; politie-informatie; Summ-IT). Bij het zaken doen in Turkije, kunnen familiebanden een rol spelen. Ook kunnen er sociale relaties zijn met personen in Iran (politie-informatie). Dergelijke relaties kunnen de toegang vormen tot een belangrijk doorvoerland als Turkije of een productieland als Iran (cf. Kleemans et al., 1998). Taal speelt hierbij ook een belangrijke rol. Personen die dezelfde taal spreken, doen makkelijker zaken (Vermeulen et al., 2018). Zo kon de hoofdverdachte in onderzoek O-71 veel regelen via personen met een Turkse (migratie)achtergrond in de bronlanden en in de transitlanden. Dit betrof de heroïne-invoer over land en over zee. Ook criminele diensten in Nederland zoals ondergronds bankieren (via juweliers) en transport besteedde hij uit aan personen met een Turkse (migratie)achtergrond (I-71; O-71).

Het leveren van het versnijdingsmengsel cafeïne – paracetamol om heroïne mee te kunnen versnijden (productie en handel), lijkt eveneens een aangelegenheid waar vaak subjecten met een Turkse (migratie)achtergrond bij betrokken zijn (I-73).

Hoewel in de groothandel Nederlandse heroïenenetwerken leden met een Turkse (migratie)achtergrond kennen, wordt in verschillende (internationale) samenstellingen samengewerkt. De netwerken zijn

zeer fluïde. Nederlandse subjecten met verschillende achtergronden werken onderling samen en ook met buitenlandse subjecten. Daarbij wordt gebruikgemaakt van elkaars contacten. Zo regelde de hoofdverdachte uit onderzoek O-71 ook heroïne-transporten voor derden (I-71; O-71; politie-informatie). Heroïnehandel en/of de uitvoer van azijnzuuranhydride kunnen belangrijke criminele activiteiten zijn, maar die vormen niet per se de *core business* van Nederlandse subjecten. Zij kunnen bijvoorbeeld ook betrokken zijn bij de invoer van cocaïne (O-71; O-74; politie-informatie) of de handel in synthetische drugs (O-72). Zo waren de subjecten uit onderzoek O-72 naast de handel in azijnzuuranhydride en synthetische drugs ook betrokken bij de productie van heroïne en PMK. Nederlandse subjecten kunnen zich zowel bezighouden met groothandel als tussenhandel, waaronder de doorvoer naar het buitenland.

Net als bij de groothandel bestaan ook in de tussenhandel Nederlandse drugsnetwerken zelden uit gesloten, homogene groepen met één specifieke achtergrond. Distributeurs en afnemers weten elkaar onder meer te vinden via betrouwbare contacten, cryptocommunicatienetwerken, ontmoetingsplaatsen (zoals koffiehuisen), sociale lijnen en/of via hun beroepsgroep (I-71; politie-informatie; Vermeulen et al., 2018; Vermeulen, 2019). Verschillende nationaliteiten werken met elkaar samen of vormen gezamenlijke netwerken. In onderzoek O-74 vlogen de Duitse piloot en copiloot vanuit Duitsland naar vliegveld Teuge om daar koffers met heroïne van hun Nederlandse opdrachtgever op te pikken (O-74).

Nederlandse subjecten doen zaken met afnemers in onder meer Spanje, het Verenigd Koninkrijk, Scandinavië, Ierland en Duitsland (politie-informatie).

Ook kunnen internationale netwerken op Nederlands grondgebied acteren. Zo heeft een netwerk dat hoofdzakelijk bestond uit subjecten met de Poolse nationaliteit en werd aangestuurd door een subject met de Iraanse nationaliteit, via Nederland heroïne, cocaïne, hasj en hennep doorgevoerd naar Scandinavië en het Verenigd Koninkrijk. Het netwerk hield zich niet alleen bezig met tussenhandel, maar ook met de invoer van cocaïne uit Zuid-Amerika over zee. Twee Nederlandse netwerkleden huurden opslaglocaties voor de drugs en regelden de huisvesting voor de Poolse leden van het netwerk (O-73).

Ook in de doorvoer van heroïne van Nederland naar het buitenland zijn de Nederlandse subjecten van meerdere markten thuis. Enerzijds omdat zij zich vaak richten op meerdere markten. Dan voert een tussenhandelaar heroïne bijvoorbeeld uit naar Denemarken, Schotland en Frankrijk (politie-informatie). Anderzijds omdat Nederlandse tussenhandelaren die internationaal opereren, naast heroïne vaak ook andere soorten drugs doorvoeren. Een enkele keer verhandelen zij ook synthetische opioïden onder meer naar Canada (politie-informatie). Tussenhandelaren kunnen overigens ook importeurs van bijvoorbeeld ketamine uit India zijn (politie-informatie).

7.2.4.3 Conclusie

De heroïnehandel en de handel in azijnzuuranhydride via Nederland zijn onderdeel van de mondiale drugsmarkt waarin Nederlandse subjecten en netwerken niet alleen binnen Nederland actief zijn, maar ook transnationaal opereren en/of vanuit het buitenland. Daarnaast maken internationale netwerken gebruik van Nederland als heroïne-transithub. Voor Nederlandse subjecten en netwerken geldt het credo 'handel is handel'. Naast heroïne, handelen zij veelal ook in andere drugs of andere illegale producten. Ook kunnen Nederlandse subjecten en netwerken betrokken zijn bij heroïneproductie in Nederland of in de bronlanden en kunnen zij op zowel groothandelsniveau als op tussenhandelsniveau actief zijn.

De heroïne-gerelateerde netwerken en subjecten maken bij de handel in heroïne en azijnzuuranhydride gebruik van specialisten om bepaalde zaken voor hen te regelen. Soms maken deze generalisten gebruik van dezelfde facilitators.

Hoewel op groothandelsniveau de Nederlandse heroïne-netwerken veelal uit leden met een Turkse (migratie)achtergrond bestaan, wordt in verschillende (internationale) samenstellingen samengewerkt.

De netwerken zijn zeer fluïde. Net als bij de groothandel geldt dat ook in de tussenhandel Nederlandse drugsnetwerken zelden uit gesloten, homogene groepen met één specifieke achtergrond bestaan. Er is sprake van een hoge mate van verwevenheid en verbondenheid.

7.3 Illegale synthetische opioïden

Heroïne en synthetische opioïden hebben een vergelijkbare en verslavende werking. Synthetische opioïden kunnen geproduceerd zijn door de legale farmaceutische industrie, maar kunnen ook uit een illegaal circuit afkomstig zijn. Enerzijds kan het daarbij gaan om de illegale handel van gestolen en/of omgeleide (bewerkte) varianten van synthetische opioïden. Anderzijds kan het gaan om illegaal geproduceerde synthetische opioïden, oftewel synthetische drugs. Deze vallen onder de nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) (Visser, 2020; Van Laar et al., 2021). Zoals in de inleiding van dit hoofdstuk valt te lezen, zijn synthetische opioïden in tegenstelling tot opiaten volledig chemische producten. Synthetische opioïden kunnen in drie categorieën worden ingedeeld: fentanyl, fentanyl-achtige synthetische opioïden (waaronder carfentanil) en niet-fentanyl-achtige synthetische opioïden (waaronder U-47700) (Van Laar et al., 2021). Oxycodon is vergelijkbaar met heroïne een semisynthetisch product (toxicologie.org). Omdat oxycodon net als fentanyl als pijnstiller gebruikt wordt en de grens tussen semisynthetische en volledig synthetische opioïden steeds meer vervaagt, wordt het in deze paragraaf als (illegale) synthetische opioïde meegenomen (Van Laar et al., 2021; toxicologie.org). Synthetische opioïden (en oxycodon) vallen onder de Opiumwet (Lijst I).⁷² Eerst wordt ingegaan op de belangrijkste afzetmarkten van via Nederland verhandelde illegale synthetische opioïden, te weten de gebruikersmarkten van Europa en Nederland. Vervolgens wordt stilgestaan bij de omvang en de aard van de markt voor illegale synthetische opioïden op mondiaal, Europees en nationaal niveau. Vanwege de nauwe verwantschap met de synthetischedrugsmarkt zoals beschreven in hoofdstuk 6 wordt in deze paragraaf volstaan met een algemene beschrijving en geen gebruik gemaakt van crime scripting. Precursoren en essentiële chemicaliën in relatie tot de productie van illegale synthetische opioïden worden eveneens in hoofdstuk 6 behandeld.

7.3.1 Omvang markt illegale synthetische opioïden

Ook voor de markt in illegale synthetische opioïden geldt dat sprake is van vraag en aanbod. In deze paragraaf wordt eerst ingegaan op de gebruikersmarkten (de vraag) en vervolgens op inbeslagnamecijfers, omdat deze een indicatie vormen van het aanbod.

7.3.1.1 Vraag – gebruikersmarkten

Het gebruik van synthetische opioïden kan een grote impact op de gezondheid hebben. Zeer kleine hoeveelheden kunnen al een (fatale) overdosis veroorzaken en de stoffen hebben veelal een sterker effect dan heroïne. Zo is fentanyl dertig tot vijftig maal zo sterk als heroïne. Daarnaast zijn ze zeer verslavend (Van Laar, 2021). Synthetische opioïden zijn vooral gewild bij personen met langdurig problematisch drugsgebruik en niet zozeer bij recreatieve drugsgebruikers (Van Laar et al., 2021).⁷³ Synthetische opioïden lijken vooral te worden gebruikt om fysieke, emotionele en sociale problemen draaglijker te maken (UNODC, 2021a3).

Een gebruikershoeveelheid is – samenhangend met de sterkte van het product – zeer klein en is ongeveer 1,7 tot 2 milligram. Illegale synthetische opioïden zijn er in poedervorm, in tabletten en capsules, in pleisters en in vloeibare vorm. Daarnaast worden ze geconsumeerd door roken en het slikken van ‘bommetjes’ (EMCDDA, 2020a). Bij bommetjes worden synthetische opioïden als poeder in een vloeitje gewikkeld (al dan niet afkomstig uit een pleister), vergelijkbaar met een consumptievorm van amfetamine (drugsforum.nl; Nabben & Benschop, 2020). Fentanyl wordt soms

72 Lichtere farmaceutische opioïden zoals Tramadol vallen niet onder de Opiumwet en worden in deze paragraaf niet meegenomen. Deze kunnen wel voor grote problemen zorgen. Zo is in Noord-, West- en Centraal-Afrika sprake van groeiend problematisch gebruik van Tramadol en daarmee samenhangend een illegale markt (UNODC, 2021a3).

73 Overigens geldt dit ook voor cannabinoïden – zie hoofdstuk 4.

vermengd met heroïne. Deze combinatie-drug wordt *China blue* genoemd (www.urbandictionary.org). Dit lijkt een relatief nieuw product (politie-informatie).

In 2019 lag het mondiale laatstejaargebruik van (niet medisch gebruik van) medische en/of illegale synthetische opioïden onder 15-64-jarigen op 0,6 procent (UNODC, 2021a2).

In de Verenigde Staten en Canada wordt in de context van het gebruik van (illegale) synthetische opioïden over een crisis gesproken (DEA, 2020; Van Laar et al., 2021). In eerste instantie verschoof de markt in de Verenigde Staten van heroïnegebruik naar synthetische opioïden. Inmiddels is sprake van een epidemie waarbij zowel heroïne als (illegale) synthetische opioïden (gecombineerd) worden gebruikt. Het laatstejaargebruik van (niet medisch gebruik van) medische en/of illegale synthetische opioïden onder 15-64-jarigen lag in de Verenigde Staten in 2019 op 3,6 procent (UNODC, 2021a3). Het aantal sterfgevallen als gevolg van een overdosis is er in de periode 2012 – 2018 ruim vertienvoudigd. Van 2628 sterfgevallen in 2012 tot 31.335 in 2018 (DEA, 2020). Ook in Australië was sprake van een toenemend gebruik van legale en illegale (niet medische) opioïden. Sinds eind 2018 is echter een neerwaartse trend te zien (ACIC, 2021).

Zoals in paragraaf 7.2.2.1 is te lezen, houdt het EMCDDA gecombineerde data bij van opiaten en opioïdengebruik in de Europese Unie. In 2019 lag het probleemgebruik van opiaten en opioïden in de EU onder 15-64-jarigen op 0,35 procent. Het gebruik van (illegale) synthetische opioïden is in de EU relatief zeldzaam (EMCDDA, 2021a). Uitzondering hierop vormt Estland waar illegale synthetische opioïden de drugsgebruikersmarkt al jaren domineren (Van Laar et al., 2021).

In sommige lidstaten is te zien dat heroïnegebruik deels wordt vervangen door het gebruik van synthetische opioïden, vanwege de sterkere werking en omdat het goedkoper is (Europol, 2021a). In Finland en Estland lijken synthetische opioïden het gebruik van heroïne zelfs volledig te hebben vervangen (UNODC 2021a3).

Weinig mensen laten zich in de Europese Unie behandelen voor problematisch NPS-gebruik, waaronder synthetische opioïden. In 2018 betrof de behandeling van problematisch gebruik van synthetische opioïden daarbij wel 16 procent van alle opioïden/opiatengerelateerde gevallen (Van Laar et al., 2021).

Het EMCDDA (2021a) veronderstelt dat de registratie van sterfgevallen ten gevolge van fentanyl of fentanyl-achtige synthetische opioïden in de EU niet optimaal is waardoor mogelijk sprake kan zijn van een onderschatting van het aantal aan deze stoffen gerelateerde sterfgevallen. Wel constateren zij dat het aantal sterfgevallen in Estland, Zweden en Duitsland tussen 2017 en 2018 is afgenomen. Finland kende een toename maar het gaat om kleine aantallen (vier in 2017 en elf in 2018) (EMCDDA, 2021a).

Daar waar het gebruik van (illegale) synthetische opioïden in de EU al relatief zeldzaam is, worden in Nederland nog minder illegale synthetische opioïden aangetroffen. Het Drugs Informatie en Monitoring Systeem (DIMS) heeft in 2019 geen U-47700, fentanyl of fentanyl-achtige stoffen aangetroffen. Hoewel op basis van het DIMS geen volledig beeld is te genereren, veronderstelt het Trimbos-instituut dat er geen sprake is van toenemend recreatief gebruik van synthetische opioïden in Nederland (Van Laar et al., 2021).⁷⁴

Het Trimbos-instituut heeft geen cijfers van laatstejaar-, ooitgebruik en/of probleemgebruik van (illegale) synthetische opioïden onder 15-64-jarigen.

Wel is in de periode 2003 tot en met 2018 het aantal patiënten dat in Nederland medicinale (synthetische) opioïden heeft voorgeschreven gekregen behoorlijk toegenomen. Een wijziging in 2013 van de richtlijn voor het behandelen van postoperatieve pijn zou hier debet aan zijn. In 2019 is deze stijgende trend doorbroken door het terugdringen van het onverantwoord voorschrijven van

⁷⁴ Het beeld van het DIMS is gebaseerd op recreatieve gebruikers die hun drugs laten testen. Probleemgebruikers zullen hierbij niet in beeld komen.

deze medicatie. Dit naar aanleiding van een door het Ministere van Volksgezondheid, Welzijn en Sport geïnitieerde aanpak ter voorkoming van misbruik van medicinale opioïden (Van Laar et al., 2021).

7.3.1.2 Aanbod - inbeslagnamecijfers

Het is lastig om mondiale inbeslagnamecijfers van illegale synthetische opioïden te geven. De UNODC rapporteert deze onder de inbeslagname van farmaceutische opioïden die niet voor medische doeleinden worden gebruikt. Daar vallen echter ook andere stoffen onder, waaronder Tramadol dat niet onder de Nederlandse Opiumwet valt en daarom ook geen onderwerp van deze paragraaf vormt. De UNODC (2021a3) stelt dat van het totaal aantal farmaceutische opioïden dat in 2019 in beslag is genomen, 2 procent fentanyl en fentanyl-achtige synthetische opioïden betroffen. De inbeslagnamecijfers van niet-fentanyl-achtige synthetische opioïden en oxycodon kunnen op basis van de UNODC-rapportage niet inzichtelijk worden gemaakt. Dit zou betekenen dat van de 228.000 kilo farmaceutische opioïden die in 2019 in beslag is genomen, 4560 kilo daarvan fentanyl en fentanyl-achtige synthetische opioïden betrof.⁷⁵ In tabel 7.19 staat een indicatie van de hoeveelheden inbeslaggenomen fentanyl en fentanyl-achtige synthetische opioïden in de jaren 2017 tot en met 2019. De cijfers van 2020 zijn op het moment van schrijven nog niet bekend. Het merendeel van de inbeslagnames in de periode 2015 tot en met 2019 vond plaats in de Verenigde Staten: maar liefst 98 procent (UNODC, 2021a3).

Tabel 7.19. Inbeslaggenomen fentanyl en fentanyl-achtige synthetische opioïden mondiaal in kilo's
fentanyl en fentanyl-achtige synthetische opioïden

2017	2192
2018	2850
2019	4560

Bron: UNODC, 2021a3.

Volgens de UNODC bedroeg in de periode 2015 tot en met 2019 het gemiddeld aantal inbeslagnames in Europa (en dan met name in Oost-Europa) 1,3 procent van het mondiale totaal. Voor wat betreft de inbeslagnames van fentanyl en fentanyl-achtige synthetische opioïden in de Europese Unie houdt het EMCDDA cijfers bij. Voor de jaren 2017 en 2018 zijn daarbij de cijfers van verschillende maten en vormen bekend, voor 2019 alleen de inbeslaggenomen hoeveelheden in kilo's. Ook voor de cijfers van het EMCDDA geldt dat deze op het moment van schrijven voor 2020 nog niet bekend zijn. Zie tabel 7.20.

Tabel 7.20. Inbeslaggenomen fentanyl en fentanyl-achtige synthetische opioïden in de EU
fentanyl en fentanyl-achtige synthetische opioïden

	Kilo	Liter	Tabletten	Pleisters
--	------	-------	-----------	-----------

2017	14,3	1,9	10.551	2291
2018	6,2	0,1	19.800	587
2019	15	-	-	-

Bron: EMCDDA, 2021a; EMCDDA, 2020; EMCDDA 2019.

75 Daarmee liggen de mondiale inbeslagnamecijfers van farmaceutische opioïden (228.000 kilo) in 2019 vele malen hoger dan die van heroïne (96.000 kilo).

Inbeslagnamecijfers Nederland

De vraag naar inbeslagnamecijfers over de periode 2017 tot en met 2020 aan de KMar en de Douane omvatte onder meer fentanyl en oxycodon. Inbeslagnamecijfers van de KMar met betrekking tot synthetische opioïden over die periode zijn er niet. Dit zou kunnen komen omdat synthetische opioïden onder de door de KMar gehanteerde categorieën ‘opiaten overig/onbekend’ en/of ‘synthetische drugs overig/onbekend’ zouden kunnen vallen. Voor wat betreft de categorie ‘opiaten overig/onbekend’ heeft de KMar in 2018 1 kilo codeïne geregistreerd. Voor de jaren 2017 tot en met 2020 is in totaal aan ‘synthetische drugs overig/onbekend’ 20,15 kilo geregistreerd met als nadere toelichting ‘polymix’. Inbeslagnames van fentanyl en/of oxycodon kwamen niet voor. Ook de data van de Douane omvatten geen inbeslagnames van fentanyl en/of oxycodon.

De politie heeft in 2020 1,28 kilo fentanyl in beslag genomen (bij één inbeslagname). Het NFI heeft berekend dat dit 720.000 (niet medische) gebruikershoeveelheden zouden zijn geweest (Summ-IT). Er is dan ook maar relatief een kleine hoeveelheid nodig om een grote afzet te kunnen genereren.

Opsporingsonderzoeken politie in Summ-IT

In 2019 zijn in totaal 1086 opsporingsonderzoeken in relatie tot drugscriminaliteit geweest en in 2020 968. Hiervan waren in 2019 vijf onderzoeken (0,55% van het totaal) gerelateerd aan fentanyl en/of oxycodon. Slechts in één geval ging het alleen om fentanyl. Bij de overige onderzoeken was ook sprake van andere drugs. Het betrof tussenhandel en/of online handel.

In 2020 zijn er twee opsporingsonderzoeken geweest die mogelijk fentanylgerelateerde stoffen betroffen (0,2% van het totaal); in beide gevallen was echter niet duidelijk of het om fentanyl- of om (meth)amfetaminegerelateerde stoffen ging. De meest opvallende zaak in 2020 betrof de inbeslagname van 1,28 kilo fentanyl. Daarbij werd ook een grote hoeveelheid van een precursor aangetroffen. Zie tabel 7.21.

Tabel 7.21. Aantal opsporingsonderzoeken fentanyl/oxycodon

	Totaal	Fentanyl / oxycodon	Polydrugs
2019	1071	5	4
2020	985	1	1

Bron: Summ-IT.

7.3.2 Aard markt illegale synthetische opioïden

Illegale synthetische opioïden vallen onder de nieuwe psychoactieve stoffen (NPS). In 2019 zijn op de Europese drugsmarkt ruim vierhonderd nieuwe NPS aangetroffen, waaronder verschillende synthetische cannabinoïden en acht varianten van synthetische opioïden. Zo is het sterke isotonitazene – een niet-fentanyl-achtige synthetische opioïde – dat jaar voor het eerst in de EU waargenomen. Naast het feit dat er regelmatig nieuwe varianten verschijnen waardoor het een complex fenomeen betreft, brengen deze stoffen door hun sterke werking maatschappelijke en gezondheidsrisico’s met zich mee. Wel lijkt de komst van nieuwe NPS de afgelopen jaren wat te zijn afgevlakt (Europol, 2021a; EMCDDA, 2020a).

Zoals eerder aangegeven kunnen illegale synthetische opioïden een legale herkomst hebben. Het gaat dan om de illegale handel van gestolen en/of omgeleide varianten van synthetische opioïden. Daarnaast worden synthetische opioïden ook illegaal geproduceerd: synthetische drugs (Visser, 2020).

Daar waar opiaten (hoofdzakelijk heroïne) voor de Europese markten voornamelijk uit Zuidwest-Azië afkomstig zijn, kunnen synthetische opioïden feitelijk overal geproduceerd worden en dus ook overal vandaan komen. Ze worden echter hoofdzakelijk in Zuidoost- en Oost-Azië geproduceerd.

De illegale handel vindt in toenemende mate online plaats. Vervolgens worden de synthetische opioïden per post onder meer vanuit India en China verstuurd (UNODC, 2021a3). Illegaal in Rusland geproduceerde fentanyl en fentanyl-achtige synthetische opioïden zijn een aantal jaar richting de Baltische Staten gesmokkeld. In 2018 en 2019 zijn er echter geen partijen meer aangetroffen. Daarmee samenhangend is door de afgenomen beschikbaarheid het aantal fentanylgerelateerde sterfgevallen in Estland drastisch gedaald (UNODC, 2021a3).

Fentanyl en fentanyl-achtige synthetische opioïden in de EU zijn veelal afkomstig uit China en worden online verhandeld, onder meer via het dark web. Daarnaast zijn de afgelopen jaren enkele productielocaties in Estland, Litouwen, Frankrijk en de Oekraïne aangetroffen (UNODC, 2021a3). In Nederland zijn in de periode 2017 tot en met de eerste helft van 2021 geen productielocaties van illegale synthetische opioïden aangetroffen. Wel zijn er in die periode precursoren en essentiële chemicaliën die gebruikt worden bij de productie van synthetische opioïden in beslag genomen (voor meer informatie zie hoofdstuk 6). De 1,28 kilo fentanyl die in 2020 in ons land in beslag is genomen, was zeer waarschijnlijk afkomstig van illegale productie. Onbekend is echter waar deze partij is geproduceerd (Summ-IT).

7.3.3 Criminele netwerken en subjecten

In de Verenigde Staten zijn de gebruikersmarkten van heroïne en synthetische opioïden met elkaar verweven en te zien is dat dezelfde criminele netwerken in beide typen drugs handelen. Ook dezelfde Mexicaanse criminele netwerken voeren zowel heroïne als fentanyl en fentanyl-achtige synthetische opioïden naar de Verenigde Staten uit. Volgens de UNODC (2021a3) zijn de gebruikersmarkten in Europa meer gescheiden en daardoor ook de netwerken die in heroïne of synthetische opioïden handelen. De UNODC (2021a3) veronderstelt echter ook dat in Finland en Estland synthetische opioïden het gebruik van heroïne volledig hebben vervangen (UNODC, 2021a3). In andere lidstaten is eveneens te zien dat heroïnegebruik deels wordt vervangen door het gebruik van synthetische opioïden (Europol, 2021a). Dat zou kunnen impliceren dat dezelfde criminele netwerken ook in Europa zowel in heroïne als synthetische opioïden zouden handelen, of wellicht overstappen van de ene drugs naar de andere drugs.

Voor Nederlandse subjecten geldt dat zij soms in zowel heroïne als in illegale synthetische opioïden handelen. De handel in illegale synthetische opioïden waaronder fentanyl en oxycodon door Nederlandse subjecten lijkt daarbij wel een niche in de drugsmarkt. Fentanyl is soms uit China of India afkomstig en een enkele keer uit een EU-land. Een enkele grote handelaar kan naast fentanyl uit China, ook bijvoorbeeld ketamine uit India en heroïne uit Iran invoeren. Nederlandse tussenhandelaren die internationaal opereren, verhandelen naast heroïne ook andere soorten drugs. Daarbij worden een enkele keer ook synthetische opioïden verhandeld, onder meer naar Canada. Dezelfde subjecten voeren daarbij ook precursoren voor synthetische opioïden uit richting Canada. De handel in illegale synthetische opioïden wordt soms gecombineerd met de handel in illegale medicijnen. Nederlandse subjecten handelen af en toe in de combinatie drug China blue (fentanyl en heroïne) (politie-informatie).

De opsporingsonderzoeken in Summ-IT (2019) met een link naar fentanyl en/of oxycodon betroffen tussenhandel. In drie gevallen ging het daarbij om handel via het dark web. Gezien de omvang van de partij inbeslaggenomen fentanyl in 2020 (1,28 kilo) kan dit zowel groothandel als tussenhandel betreffen.

Het lijkt erop dat Nederlandse subjecten en netwerken die in illegale synthetische opioïden handelen hoofdzakelijk polydrugshandelaren zijn. Vanwege de ook bij Nederlandse criminele subjecten bekende gevaren bij het gebruik van illegale synthetische opioïden, zijn er ook drugshandelaren die er niet in willen handelen (politie-informatie). Voor de periode 2019 en 2020 zijn er in Summ-IT in totaal zes verdachten geregistreerd die in oxycodon- of fentanylgerelateerde opsporingsonderzoeken in beeld zijn gekomen. Alle zes zijn man. Drie van de verdachten waren

tussen de 40 en 44 jaar oud en één tussen de 45 en 49. Hoewel op basis van het beperkt aantal gegevens geen duidelijk beeld is te schetsen, lijkt het merendeel van de verdachten wel wat ouder vergeleken met de heroïnegerelateerde verdachten.

7.3.4 Conclusie

Synthetische opioïden kunnen in drie categorieën worden ingedeeld: fentanyl, fentanyl-achtige synthetische opioïden en niet-fentanyl-achtige synthetische opioïden. Het semisynthetische product oxycodon is in deze paragraaf als (illegale) synthetische opioïde meegenomen. Het gebruik van synthetische opioïden kan een grote impact op de gezondheid hebben. Zeer kleine hoeveelheden kunnen een (fatale) overdosis veroorzaken en de stoffen hebben veelal een sterker effect dan heroïne. Daarnaast kunnen ze zeer verslavend zijn. Synthetische opioïden zijn vooral gewild bij personen met langdurig problematisch drugsgebruik en niet zozeer bij recreatieve drugsgebruikers.

Mondiaal gezien is in de periode 2017 tot en met 2019 het aantal inbeslaggenomen kilo's fentanyl en fentanyl-achtige synthetische opioïden ruim verdubbeld. Het merendeel van de inbeslagnames vond plaats in Noord-Amerika (Verenigde Staten en Canada), samenhangend met de grote gebruikersmarkten aldaar. De vraag naar en het aanbod van illegale synthetische opioïden is in de Europese Unie van een totaal andere orde van grootte: het gebruik van illegale synthetische opioïden is in de EU en zeker in Nederland relatief zeldzaam. In de periode 2017 tot en met 2020 is in Nederland één keer een partij fentanyl in beslag genomen. Deze partij van 1,28 kilo was overigens wel goed geweest voor 720.000 (niet medische) gebruikershoeveelheden.

In de Verenigde Staten overlappen de gebruikersmarkten van heroïne en illegale synthetische opioïden elkaar, en dezelfde criminele netwerken handelen in beide typen drugs. In sommige lidstaten van de Europese Unie wordt heroïnegebruik deels vervangen door het gebruik van synthetische opioïden. In Finland en Estland lijkt het gebruik ervan zelfs volledig het gebruik van heroïne te hebben overgenomen. Dit zou kunnen impliceren dat dezelfde criminele netwerken in Europa – vergelijkbaar met de situatie in de Verenigde Staten - zowel in heroïne als in synthetische opioïden zouden (gaan) handelen, of wellicht zullen overstappen van de handel in heroïne naar de handel in illegale synthetische opioïden.

Voor Nederlandse subjecten geldt dat zij soms zowel in heroïne als in illegale synthetische opioïden handelen. Degenen die in illegale synthetische opioïden handelen, lijken hoofdzakelijk polydrugshandelaren. De handel in illegale synthetische opioïden waaronder oxycodon lijkt daarbij een niche vergeleken met de handel in andere drugs.

De illegale productie van synthetische opioïden is in de afgelopen jaren in Nederland niet waargenomen. Wel zijn er precursoren en essentiële chemicaliën die gebruikt worden bij de productie van synthetische opioïden in beslag genomen wat erop zou kunnen duiden dat er wel sprake is van illegale productie. En er hoeft maar weinig te worden geproduceerd om een grote afzet te kunnen genereren.

Overige drugs

8. Overige drugs

Dienst Landelijke Informatie Organisatie, Informatieknooppunt Nationaal

8.1 Inleiding

De meest omvangrijke drugsmarkten in Nederland zijn die van cannabis, cocaïne, synthetische drugs en heroïne. Maar dit zijn niet de enige drugs die in of via Nederland worden verhandeld. In dit hoofdstuk beschrijven we twee typen drugs waar (criminogene) consequenties aan verbonden kunnen zijn voor de openbare orde en veiligheid in Nederland: lachgas en qat. Bij lachgas is een stijging in het gebruik, maar ook in de hoeveelheden tijdens het gebruik geconstateerd. Dit brengt risico's met zich mee. Ook nam het aantal lachgasincidenten de afgelopen jaren sterk toe. Over qat is er minder informatie beschikbaar over het gebruik, maar er is vanaf 2020 wel een stijging te zien in de hoeveelheid inbeslagnames.

8.2 Lachgas

Lachgas is een kleurloos, zoetgeurend en -smakend gas met de werkzame stof distikstofmonoxide. Lachgas heeft verschillende toepassingen. Het middel wordt al sinds de 18^e eeuw in de medische wereld gebruikt als narcosemiddel of als kortwerkende pijnstillers. Naast een medische toepassing kent lachgas ook een technische, gastronomische en recreatieve toepassing.

Sinds 2016, toen lachgas ten gevolge van Europese wetgeving onder de Warenwet werd geplaatst, is het recreatieve gebruik van lachgas toegenomen. Mensen die het middel recreatief gebruiken, doen dit meestal via een ballon. Het gas wordt met een slagroomsput of een tank in de ballon gespoten en daarna geïnhaleerd. Het inhaleren van lachgas geeft een korte, sterke roes die één tot vijf minuten duurt. Het effect treedt vrijwel meteen op. De gebruiker ervaart tijdens de roes ontspanning van de spieren en minder pijn. Lachgas zorgt voor een bewustzijnsdaling en verandert de waarneming: beeld en geluid komen anders binnen. Het gebruik van lachgas en het steeds high willen worden kan een verslavend effect hebben.

Veel voorkomende ongewenste effecten die tijdens of kort na lachgasgebruik optreden, zijn duizeligheid en evenwichtsstoornissen, verwardheid, hoofdpijn, misselijkheid en flauwvallen. Deze klachten hangen mogelijk samen met zuurstoftekort in de hersenen. Chronisch gebruik van lachgas kan zorgen voor een vitamine B-12 tekort. Op langere termijn kan het gebruik van lachgas zorgen voor neurologische schade, waaronder verlamningsverschijnselen (Van Goor, 2020).

8.2.1 Ontwikkelingen in gebruik

In 2020 had 7,4 procent van de Nederlanders van 18 jaar en ouder ooit lachgas gebruikt (Van Goor, 2020). Lachgas wordt voornamelijk gebruikt door (uitgaande) jongeren en jongvolwassenen in de leeftijd van 16 tot en met 29 jaar. Volgens het Groot Uitgaansonderzoek 2020 van het Trimbos-instituut heeft meer dan de helft van het uitgaanspubliek ervaring met lachgas. Sinds 2015 steeg het percentage van het aantal studenten van het mbo en hbo dat ooit lachgas heeft gebruikt van 20 naar 30 procent in 2019. Van de scholieren tussen de 12 en 16 jaar heeft 10 procent in 2019 weleens lachgas geprobeerd. In 2015 was dat nog 7,8 procent (Monshouwer et al., 2021).

De opkomst van het gebruik uit lachgastanks (in plaats van losse patronen) zorgt ervoor dat er per keer meer lachgas kan worden gebruikt. Dit geeft een groter risico op bijwerkingen of problematisch gebruik. Het aantal meldingen van gezondheidsklachten geregistreerd door het Nationaal Vergiftigingen Informatiecentrum over 'niet-medisch gebruik' van lachgas nam in 2020 opnieuw fors toe. In 2020 werden in totaal 144 blootstellingen gerapporteerd. Het ging vooral om jongvolwassenen tot 30 jaar.

Opvallend is de toename van het aantal meldingen over regelmatig gebruik van lachgas of het gebruik van grote hoeveelheden (50 ballonnen of meer tijdens één sessie). In 2015 waren dit 13 meldingen, in 2018 54. In 2019 was dit meer dan verdubbeld. Bij de helft van het aantal meldingen ging het om het gebruik van lachgas in extreme hoeveelheden, maar ook bij kleinere hoeveelheden kunnen al klachten ontstaan (NVIC, 2021). Het gebruik van lachgas beïnvloedt de rijvaardigheid, dit veroorzaakt dan ook regelmatig problemen in het verkeer. De afgelopen jaren heeft lachgasgebruik geleid tot tientallen dodelijke ongevallen (<https://nos.nl>).

8.2.2 Omvang - quickscan basisvoorziening handhaving

Om inzicht te krijgen in het aantal incidenten met lachgas is een quickscan uitgevoerd op basis van de basisvoorziening handhaving (BVH) van de politie. Het gaat om een selectie van een aantal maatschappelijke klassen, namelijk overlast / onwel wordingen, overlast jeugd, vernieling en verkeerszaken. Daarmee zijn niet alle incidenten in BVH onderzocht. Lachgasincidenten met betrekking tot overlast of onwel wordingen kwamen het meeste voor (IAT, 2021).

Sinds 2017 is het aantal incidenten sterk toegenomen. Ondanks de coronamaatregelen is in 2020 het aantal incidenten ten opzichte van 2019 meer dan verdubbeld. Ten opzichte van 2017 is in 2020 het aantal incidenten dertien maal zo groot geworden. Zie tabel 8.1.

Tabel 8.1. Incidenten lachgas

Aantal incidenten lachgas in Nederland

2017	2528
2018	4844
2019	14.287
2020	33.134

Bron: BVH.

8.2.3 Beleidsontwikkelingen

Er is op het moment van schrijven nog geen landelijk verbod op het gebruik van lachgas. Wel zijn er diverse gemeenten die met de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) het gebruik van lachgas op een openbare plaats verbieden. In afwachting van het landelijke verbod handhaaft de politie volgens het handelingskader alleen op basis van de APV wanneer er sprake is van overlast. Er wordt niet gehandhaafd bij enkel het bezit of gebruik van lachgas. Aangetroffen lachgas wordt in principe niet in beslag genomen. Naast handhaving op basis van de APV kan de politie op basis van de huidige wet- en regelgeving optreden tegen gebruik van lachgas in het verkeer op basis van artikel 5 en 8 van de Wegenverkeerswet 1994. Het directe effect van lachgas is van zeer korte duur en het gebruik ervan is in de regel niet aantoonbaar in bloed, urine, adem of speeksel bij de bestuurder. Dit maakt het bewijs in de praktijk lastig (www.officielebekendmakingen.nl).

In december 2019 bracht het Coördinatiepunt Assessment en Monitoring nieuwe drugs (CAM) een risicobeoordeling uit over lachgas in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. In dit rapport staat dat het recreatief gebruik van lachgas als verdovend middel een aanzienlijk risico kan vormen voor de individuele gezondheid en de volksgezondheid (CAM, 2019).

Op advies van het CAM kondigde het kabinet eind 2019 aan van plan te zijn om lachgas als verboden stof op lijst II van de Opiumwet te plaatsen. Dit betekent dat onder meer de invoer, uitvoer, handel en het bezit van lachgas strafbaar worden. Hierop gelden drie uitzonderingen. Handelingen met lachgas zijn niet strafbaar als deze een medisch, technisch of gastronomisch doel dienen. Deze uitzonderingen zullen worden opgenomen in het Opiumwetbesluit. Het doel van het verbod is om de brede beschikbaarheid van lachgas voor recreatief gebruik terug te dringen en daarmee het aanbod van lachgas voor recreatief gebruik te beperken (www.officielebekendmakingen.nl).

Het lachgasverbod zou begin 2021 gaan gelden, maar op 31 maart 2021 hebben de minister van Justitie en Veiligheid en de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de Tweede Kamer laten weten dat een besluit over het voorgenomen lachgasverbod vanwege de demissionaire status van het kabinet wordt overgelaten aan een nieuw kabinet. Dit omdat de handhaving van het lachgasverbod dusdanige structurele lasten met zich meebrengt die momenteel niet binnen de huidige begroting van het ministerie van Justitie en Veiligheid gedekt kunnen worden (www.officielebekendmakingen.nl). Met Prinsjesdag 2021 zijn voor de handhaving gelden ter beschikking gesteld. Het wetgevingstraject is hierop hervat. Het streven is om de lachgas wetgeving medio 2022 in te laten gaan.

8.3 Qat

Qat is een plant met een stimulerende en opwekkende werking. Qat komt onder andere voor in Kenia, Jemen, Somalië en Djibouti. Het gebruik van qat is in deze landen onderdeel van de cultuur. Qat wordt gebruikt door op het blad te kauwen. De gebruiker slikt het sap dat vrijkomt uit de bladeren door. De effecten treden na een uur op en kunnen uren aanhouden. Gebruikers worden actief. Moeheid en honger verdwijnen en ze praten makkelijker. Lichamelijk is qat nauwelijks verslavend. Bij langdurig gebruik in grote hoeveelheden kan qat wel geestelijk verslavend worden (www.jellinek.nl).

8.3.1 Ontwikkelingen in gebruik

Sinds 5 januari 2013 staat de plant qat op lijst II van de Opiumwet. In Nederland wordt qat grotendeels gebruikt door mensen met een achtergrond uit de streken waar de plant van nature voorkomt. Het middel vervult een sociale functie en wordt gebruikt om de sociale contacten te verstevigen. Het wordt dus vaak in gezelschap gebruikt (www.jellinek.nl). Het Trimbos-instituut houdt geen statistieken bij over het gebruik van qat in Nederland. Vandaar dat er geen informatie beschikbaar is over het ooitgebruik of het laatstejaargebruik.

8.3.2 Omvang - inbeslagnamecijfers

Een belangrijke indicatie voor de omvang van illegale handel, in dit geval de illegale handel in qat, vormen inbeslagnamecijfers. Inbeslagnamecijfers kunnen als ondergrens worden beschouwd van wat er daadwerkelijk aan illegale handel plaatsvindt. Voor de inbeslagnamecijfers van qat in Nederland baseren we ons op de cijfers van de Douane en de Koninklijke Marechaussee (KMar) over de periode 2017 tot en met 2020.

In de periode 2017 tot en met 2019 is het aantal kilo's qat dat door de Douane in beslag is genomen gedaald. Van 6371 kilo in 2017 tot 2080 kilo in 2019. In 2020 was echter sprake van een explosieve stijging en werd maar liefst 9137 kilo qat in beslag genomen. Deze toename deed zich vooral voor in de tweede helft van 2020 en betrof zowel een toename in het aantal inbeslagnames van qat als in het aantal kilo's (Douane, 2021). Door de KMar is een soortgelijke trend waargenomen. In 2017 werd door de KMar in totaal 3626 kilo qat in beslag genomen, in 2019 was dit gedaald naar 1255 kilo. Ook de KMar zag in 2020 een enorme stijging van de hoeveelheden inbeslaggenomen qat. In dat jaar werd in totaal 8.474 kilo in beslag genomen. Zie tabel 8.2.

Tabel 8.2. Inbeslaggenomen qat in kilo's

	Douane	KMar
2017	6371	3626
2018	3331	2029
2019	2080	1255
2020	9137	8474

Bron: Douane, KMar.

De smokkel van qat via en naar Nederland lijkt hoofdzakelijk plaats te vinden met behulp van luchtvaart, waarbij luchtvrachtzendingen (veelal postpakketten) frequenter worden onderkend dan smokkel via koeriers in de passagierslijn. In de passagierslijn gaat het veelal om grotere hoeveelheden die in de koffer worden gesmokkeld (Douane, 2021; KMar, 2021).

Voor de luchtvrachtzendingen waren in 2018 Kenia, Angola en India de belangrijkste herkomstlanden. In 2019 waren dat Ethiopië, Kenia en Nigeria. In 2020 was Nigeria het belangrijkste herkomstland en speelden andere landen een ondergeschikte rol (Douane, 2021). Een enkele keer wordt qat aangetroffen op vluchten afkomstig uit andere landen, onder meer uit Israël (KMar, 2021). Daar waar in 2018 en 2019 de meeste inbeslaggenomen zendingen bestemd waren voor Nederland, ging het in 2020 voornamelijk om doorvoorzendingen. In de eerste helft van 2020 waren deze grotendeels bestemd voor het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk, en in de tweede helft van dat jaar voor de Verenigde Staten. Het lijkt waarschijnlijk dat de goede en tijdens COVID-19-pandemie intact gebleven vliegverbindingen van de Nederlandse luchtvaartmaatschappijen, via Afrika, debet zijn geweest aan een toename van het aantal (beoogde) doorvoorzendingen van qat via Schiphol en daarmee samenhangend de toename in de hoeveelheden inbeslaggenomen qat in dat jaar (mail Douane, 7 september 2021). De Douane heeft deze trend ook geconstateerd bij de doorvoer van heroïne (zie hoofdstuk 7).

Als qat in de passagierslijn wordt aangetroffen, handelt de KMar dit meestal incidentmatig af. Dit geldt ook voor het aantreffen van qat in de vrachtlijn. Qat wordt daarbij voornamelijk aangetroffen in poststukken. Daar komen geen subjecten bij in beeld (mail KMar, 23 juli 2021).

8.4 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn lachgas en qat aan bod gekomen. Sinds 2017 is het aantal incidenten met lachgas enorm toegenomen. Om de brede beschikbaarheid van lachgas voor recreatief gebruik terug te dringen en daarmee het aanbod van lachgas voor recreatief gebruik te beperken, ligt er op het moment van schrijven een voorstel om lachgas als verboden stof op lijst II van de Opiumwet te plaatsen. Dit betekent dat onder meer de invoer, uitvoer, handel en het bezit van lachgas strafbaar worden. Hierop gelden drie uitzonderingen. Handelingen met lachgas zijn niet strafbaar als deze een medisch, technisch of gastronomisch doel dienen.

De inbeslagnames van qat in Nederland zijn in de periode 2017 tot en met 2019 drastisch gedaald. In 2020 zijn deze echter explosief gestegen. Het lijkt waarschijnlijk dat de tijdens de COVID-19-pandemie intact gebleven goede vliegverbindingen van de Nederlandse luchtvaartmaatschappijen via Afrika debet zijn geweest aan een toename van het aantal (beoogde) doorvoorzendingen van qat via Schiphol en daarmee samenhangend de toename in de hoeveelheden inbeslaggenomen qat in dat jaar.

Drugshandel via dark web

9. Drugshandel via dark web

Rutger de Waardt

9.1 Inleiding

Vandaag de dag heeft de meerderheid van de wereldbevolking toegang tot het internet. Als gevolg heeft men meer dan ooit tevoren toegang tot enorme hoeveelheden informatie en verbondenheid. Dit gaat gepaard met een toename van de kansen die men in het leven heeft. Maar deze kansen zijn niet altijd legaal. Het internet heeft het mogelijk gemaakt om vanuit de eigen woning met drugs te adverteren en die te verkopen. Voor 2011 vond dit misschien nog kleinschalig plaats, via niche discussieforums of sociale media (NADIC NY/NJ, 2009; Wax, 2002). Tegenwoordig gebeurt dit, na het succes van de marktplaats *Silk Road* tussen 2011 en 2013, op een veel grotere schaal en op een meer professionele manier via het *dark web* (Soska & Christin, 2015; Van Buskirk, et al., 2017).

9.2 Dark web

Het begrip *dark web* is lastig uit te leggen zonder achtergrondinformatie over de opbouw van het internet zelf. Ten eerste bestaat er het *clear web*: elke webpagina of webapplicatie die vrij toegankelijk is voor iedereen. Ten tweede is er het *deep web*. Dit zijn pagina's en applicaties waarvoor inloggegevens nodig zijn, zoals e-mail. Ten derde is er het *dark web*, hieronder vallen webpagina's en applicaties die alleen met speciale software benaderd kunnen worden. Deze software is over het algemeen zo ingericht dat de identificerende gegevens van gebruikers worden afgeschermd. Er bestaan verschillende van zulke softwareprogramma's, maar in dit hoofdstuk richten we ons op TOR en de mogelijkheid die het biedt om hidden services op te zetten.

9.3 TOR

TOR is een internetcommunicatieprotocol en staat voor *The Onion Routing*. De naam heeft betrekking op het anonimiseringsprotocol dat door de applicatie wordt gebruikt om het IP-adres van de gebruiker af te schermen. Een verbinding van bron naar bestemming wordt eerst over een aantal punten omgeleid (*routing*). Elk van deze punten ontsluit een encryptielaag, als een soort uienschil. Na het ontsluiten van de laatste encryptielaag wordt pas de verbinding naar de bestemming gelegd. Alle communicatie tussen bron en bestemming verloopt nu over dit omleidingspad. Dit heeft als effect dat bij de bron alleen communicatie naar het eerste omleidpunt zichtbaar is en bij de bestemming alleen het IP-adres van het laatste omleidpunt. Op het moment dat een bestemming alleen te benaderen is via TOR-routing noemt men dit een *Hidden Service*. Het voordeel voor een bestemming is dat hierbij het IP-adres waarop de applicatie draait, afgeschermd wordt voor gebruikers, maar toch vrij te benaderen is (TorProject, 2021).

Door de routing is TOR een effectieve methode om staatscensuur te omzeilen. TOR speelt dan ook een belangrijke rol in persvrijheid en het uiting kunnen geven aan fundamentele mensenrechten in onderdrukkende regimes. Helaas heeft niet iedere gebruiker van het protocol even nobele intenties. Omdat *Hidden Services* het mogelijk maken afgeschermd diensten aan te bieden, is het ook mogelijk om hierop strafbare gedragingen, zoals verkoop van verboden of gecontroleerde goederen, mogelijk te maken. Dit soort diensten worden vaak aangeduid als darkwebmarktplaatsen.

9.4 Darkwebmarktplaatsen

Op markten op het dark web wordt een breed scala aan producten aangeboden, van gestolen creditcardinformatie tot vuurwapens. Maar het overgrote deel van wat er op de platformen verhandeld wordt, heeft betrekking op drugs. Een bestelling wordt door de verkoper naar de koper verzonden met de reguliere poststroom en betalingen worden via virtuele valuta gedaan. Zo blijft de verkoper in ieder geval volledig anoniem voor de koper. De koper daarentegen zal een afleveradres voor de goederen moeten geven (Baravalle, Lopez, & Lee, 2016; Broséus, Rhumorbarbe, Morelato, Staehli, & Rossy, 2017; Dolliver, Ericson, & Love, 2016; Soska & Christin, 2015; Van Buskirk, et al., 2017). Om te voorkomen dat de politie direct inzicht krijgt in de gegevens van de koper - mocht zij de markt in beslag nemen - wordt standaard PGP-encryptie gebruikt (Soska & Christin, 2015). Deze opeenstapeling van afscherming zorgt ervoor dat het opsporen van drugsverkopers op dark web veel inzet vereist.

Daarnaast is ook het verkrijgen van strategisch inzicht in de omvang van deze vorm van criminaliteit niet eenvoudig (Broséus, Rhumorbarbe, Morelato, Staehli, & Rossy, 2017; Décary-Héту, Paquet-Clouston, & Aldridge, 2016). Zo is het zeer ongebruikelijk dat een markt open is over hoeveel handel er exact wordt bedreven. Ook is de duur van het bestaan van een markt zeer verschillend. Sommige bestaan enkele maanden tot een jaar, andere meerdere jaren.

9.5 Strategisch inzicht

De afgelopen tien jaar heeft de politie enkele darkwebmarkten in beslag genomen. Een analyse van die gegevens zou een inzicht kunnen geven in deze vorm van criminaliteit. Maar dit zou beperkt zijn, want het marktaandeel van deze inbeslaggenomen markten vormt slechts een deel van een groter geheel. Deze gegevens zouden wel gebruikt kunnen worden om een percentuele schaalverdeling van het Nederlandse aandeel per drugstype op dit soort markten op te stellen. Deze schaalverdeling zou dan weer gelegd kunnen worden op een schatting van de totale darkwebdrugsmarkt.

Helaas zijn er juridische restricties verbonden aan het gebruik van de datasets van de voor de Nederlandse opsporingsinstanties toegankelijke markten en mogen deze niet gebruikt worden. Wetenschappelijke onderzoeken die geprobeerd hebben hetzelfde inzicht te verkrijgen via het openbare gedeelte van darkwebmarktplaatsen, kunnen wel gebruikt worden.

Christin & Thomas (2019) hebben dit in opdracht van het EMCDDA gedaan. Kort na de afronding van *Operation Bayonet*⁷⁶ in juni 2017, hebben zij een jaar lang informatie verzameld over activiteiten op de toen grootste markten *Dream Market*, *Traderoute*, *Valhalla Market* en *Berlusconi Market*. Op basis van cijfers uit hun onderzoek kan een inzicht verkregen worden in het aandeel van de vanuit Nederland verzonden drugs⁷⁷.

Met het onderzoek hebben zij over de periode van ongeveer een jaar een overzicht gekregen van de hoeveelheden verkochte drugs, de typen drugs, en vanuit welke landen en via welke platformen deze zijn verstuurd. Zodoende hebben ze kunnen afleiden dat 80 procent van de verkopen op deze markten drugsgelateerd waren en dat ongeveer 6,58 procent van deze verkochte drugs vanuit Nederland was verzonden. In tabel 9.1 de verdeling in drugtypes die zij hierbij geobserveerd hebben:

76 Operation Bayonet betrof een gezamenlijk actie van de FBI en de Nederlandse politie waarbij gelijktijdig twee darkwebmarktplaatsen (*Hansa Market* en *Alphabay Market*) uit de lucht werden gehaald (Algemeen Dagblad, 2017).

77 Daar waar geen exacte cijfers in het artikel stonden, heeft het EMCDDA deze afzonderlijk toegelicht.

Tabel 9.1. Verdeling van vanuit Nederland verzonden drugstype in percentages

Drugtypen	Percentage
Stimulerende middelen (anders dan cocaïne) ⁷⁸	41,81
Cocaïne	26,85
Dissociatieve middelen ⁷⁹	11,08
Cannabis gerelateerde producten	6,42
Hallucinogenen ⁸⁰	6,06
Opiaten ⁸¹	5,31
NPS	2,48

Uit opsporingsonderzoeken zoals geregistreerd in Summ-IT blijkt dat de Nederlandse drugsvendors veelal verschillende soorten drugs (polydrugs) aanbieden en verhandelen.

Op basis van deze verhoudingen kan gesteld worden dat de Nederlandse darkwebdrugshandel, in ieder geval voor de jaren 2018-2019, voornamelijk gericht was op de handel in cocaïne en andere stimulerende middelen, zoals MDMA en amfetamines.

9.6 Financiële transacties

Om inzicht te krijgen in de omvang van de hele darkwebdrugshandel, kan gekeken worden naar de virtuele valuta waarmee betaald wordt. Omdat veel van deze valuta te traceren zijn, kan per markt een overzicht van transacties worden verkregen. Dit geeft een inkijk in de frequentie en grootte van aan darkwebmarktplaatsen gerelateerde transacties. Dit principe heeft het virtuele valuta traceerbedrijf *Chainalysis* gebruikt in hun *The 2021 Crypto Crime Rapport*. Daarin heeft *Chainalysis* de transacties met *Bitcoin*, *Bitcoin Cash*, *Litecoin* en *Tether* van 2015 tot en met 2020, die aan dark web markten zijn te relateren, omgevormd tot de waarde in fiat valuta (fiduciair geld).⁸² Fiat valuta is geld dat door de overheid is uitgegeven.

De cijfers van *Chainalysis* zijn opgesplitst in een totaaloverzicht en een overzicht exclusief *Hydra Market*. Deze splitsing is gemaakt omdat *Hydra Market* zich uitsluitend richt op de Oost-Europese/ Slavische drugsmarkt. Als deze markt wel zou meetellen in het totaal van de darkwebhandel, zou een extrapolatie aan de hand van de EMCDDA-cijfers niet meer valide zijn. Het totaal zou namelijk veel hoger uitvallen, omdat een marktdeel waar Nederland geen deel van uitmaakt, zou worden meegenomen in het totaal. Voor de verdere extrapolatie zullen dan ook alleen de totaalcijfers van *Chainalysis* gebruikt worden, exclusief *Hydra Market*. Zie tabel 9.2.

Chainalysis veronderstelt dat in de jaren 2015 tot en met 2020 op darkwebmarktplaatsen (met uitzondering van *Hydra Market*) een omzet is gedraaid zoals weergegeven in de tweede kolom van tabel 9.2. Met behulp van de uitkomsten van het onderzoek van de EMCDDA, kan gesteld worden dat 80 procent van die totalen aan drugsverkoop te relateren is. Dit drugsdeel is in de derde kolom weergegeven.

78 Zoals (meth)amfetamine en MDMA.

79 Zoals ketamine en GHB.

80 Zoals LSD.

81 Zoals heroïne, opium en farmaceutische pijnstillers.

82 De exacte hoeveelheden noemt *Chainalysis* niet in het verslag, maar hebben zij afzonderlijk nagezonden.

Tabel 9.2. Omzet Chainanalysis in euro's met uitzondering van Hydra Market

	Omzet	Drugsomzet
2015	388.073.744,05	310.277.688,72
2016	596.759.308,90	477.128.643,52
2017	565.107.353,53	451.821.866,90
2018	194.369.108,33	155.404.478,18
2019	351.839.091,52	281.306.895,38
2020	325.446.316,14	260.205.005,68

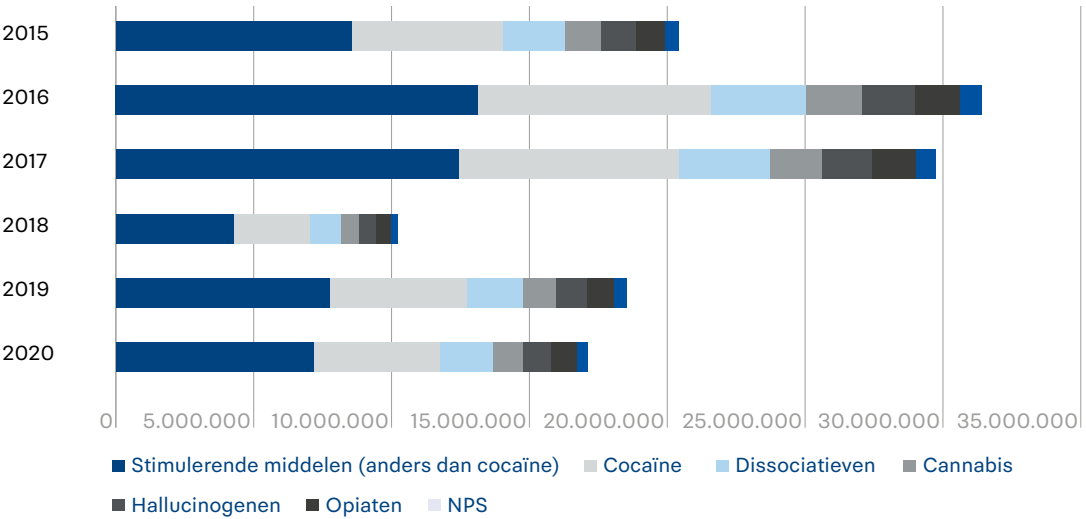
Op basis van de cijfers van de EMCDDA kan verder gesteld worden dat 6,58 procent van die drugsomzet vanuit Nederland verstuurd zou zijn. Dit zou betekenen dat de omzet van via darkweb verkochte en vanuit Nederland verzonden drugs er per jaar uitziet zoals in tabel 9.3:

Tabel 9.3. Nederlandse drugsomzet in euro's

	Nederlandse drugsomzet
2015	20.425.276,53
2016	31.408.911,55
2017	29.742.991,22
2018	10.230.124,68
2019	18.518.157,56
2020	17.129.040,81

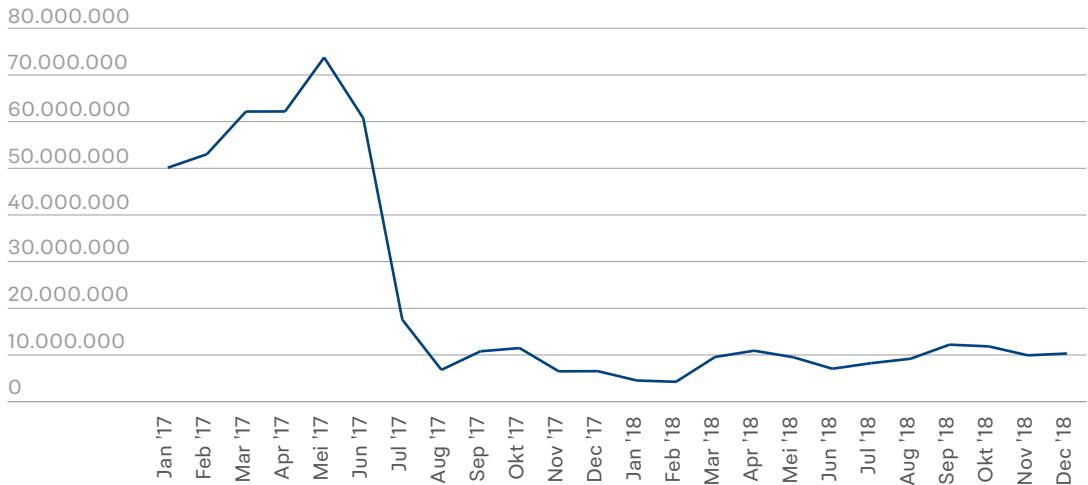
Deze omzet kan door het toepassen van de verhoudingen per drugstype uit het EMCDDA-rapport worden omgezet naar een schatting per drugstype, zie figuur 9.4.

Figuur 9.4. Nederlandse drugsomzet in euro's per drugstype

Zeer opvallend is de enorme dip tussen 2017 en 2018. Deze wordt veroorzaakt door een enorme daling in de wereldomzet van het dark web. Figuur 9.5 geeft meer inzicht in deze neerwaartse trend en laat zien dat dit plaatsvond in een periode van drie maanden.

Figuur 9.5. Mondiale drugsomzet in euro's

Een potentiële verklaring voor deze dip kan gezocht worden in het effect van *Operation Bayonet*. Het is mogelijk dat een aanzienlijk deel van de darkwebverkopers en -kopers is gestopt na die interventie. Deze veronderstelling is gebaseerd op het feit dat zelfs jaren later de totaalcijfers nog ver onder die van voor de interventie blijven.

Jammer genoeg lijkt voor wat betreft het voortduren van de dip een andere, minder gunstige interpretatie realistischer, namelijk dat het uitblijven van het herstel een gevolg is van defragmentatie en/ of een bredere adoptie van *privacy coins*.

9.6.1 Defragmentatie

Defragmentatie wil zeggen: het inwisselen van grote verkoopportalen door kleinere persoonlijke verkoopportalen. Een voorbeeld van dit soort kleinere verkoopportalen zijn *single vendor shops*. Als een verkoper genoeg gehandeld heeft op markten om er een reputatie mee op te bouwen, kan hij ervoor kiezen zijn eigen *hidden service* op te zetten. Zo is de verkoper niet meer afhankelijk van de infrastructuur van een markt en is hij ook niet meer verplicht tot het afdragen van commissie aan die markt.

Een andere variant van een kleiner verkoopportaal was *Televend*, dat inmiddels niet meer actief is. *Televend* was een geautomatiseerd Telegram Messenger-programma. Via het programma kon een drugsverkoper zijn eigen portaal inrichten. De afnemer kon in Telegram zelf aangegeven hoeveel hij/zij van welk product wilde hebben. *Televend* handelde de betaling met de klant af en stuurde het bedrag minus commissie naar de verkoper. De bestelling zelf werd voor de verkoper klaargezet in een door *Televend* aangeboden dashboardpanel.

Als deze defragmentatie doorzet, zou dit betekenen dat er geen grote verkooppunten meer zijn waar de opsporing op gericht kan worden, terwijl de inzet die nodig is om een verkooppunt te stoppen, niet afneemt. Er zou dus een situatie kunnen ontstaan waarin het marktaandeel van individuele portalen

zo klein wordt, dat steeds afgewogen moet worden of het effect van het doen stoppen van het marktportaal de inzet van mensen en middelen rechtvaardigt.

Om dit voor te zijn, zou een innovatie in de aanpakmethode wenselijk zijn. Door middel van het slimmer inrichten en breder inzetten van de beschikbare interventiemogelijkheden, zou een groter net uitgezet kunnen worden, terwijl dit niet meer dan de huidige middelen vereist.

9.6.2 Privacy coins

Daarnaast zou een bredere adoptie van *privacy coins* een net zo reële verklaring van de dip in de wereldomzet kunnen zijn. Een *privacy coin* is een term voor virtuele valuta die zo geprogrammeerd is dat het traceren van gedane transacties wordt gefrustreerd, of zelfs onmogelijk wordt gemaakt. Dit heeft tot gevolg dat bedrijven als *Chainalysis* transacties met virtuele valuta niet meer aan darkwebmarktplaatsen kunnen verbinden, en dus niet meegenomen worden in de schatting van de totale darkweb marktplaats grootte. Tegenwoordig zijn er meer darkwebmarkten die deze *privacy coins* als betaalmiddel accepteren, of soms zelf alleen maar dergelijke valuta accepteren.

Een van de gevolgen van een grootschalige overstap op *privacy coins* zou zijn dat een belangrijk tactisch middel, het traceren van de virtuele valuta, wegvalt. Een ander gevolg is dat het eenvoudiger wordt de wederrechtelijk verkregen winsten wit te wassen via legitieme bedrijven.

Omdat de transacties afgeschermd zijn, kan ook een exchangekantoor de herkomst van *privacy coins* niet meer zien en is deze vleugellam in hun ken-uw-klant-verplichting. Het exchangekantoor kan namelijk de door een klant aangegeven herkomst van de *privacy coins* niet controleren. Dit heeft als gevolg dat niets de klant in de weg staat om de *privacy coins* om te zetten naar fiat valuta, zoals de euro, en dit op de eigen bankrekening te laten storten.

Een eenvoudige oplossing voor dit probleem is er niet, en zal waarschijnlijk gezocht moeten worden in een verdere regulering van de handel in virtuele valuta in Nederland en in de wereld.

9.7 Nederlandse criminele netwerken en subjecten

In 2018 is onderzoek gedaan naar 43 Nederlandse verdachten van online drugshandel. Daaruit bleek dat er opvallend weinig nieuwkomers zijn onder Nederlandse online drugshandelaren.

De meeste onlinehandelaren hebben antecedenten in de offline drugshandel. De bestudeerde handelaren waren op tien verschillende cryptomarkten actief. Een aantal van hen verstuurde drugs naar vooral Europese landen, maar ook naar Australië, Nieuw-Zeeland, Zuid-Afrika, Canada en Brazilië werden drugs verstuurd. Op basis van de verzamelde gegevens konden geen criminele samenwerkingsverbanden worden geïdentificeerd. De handel op het darkweb werd gepleegd zowel door meerdere personen samen als door individuen, zonder anderen (Rouwenhorst, 2018).

9.8 Conclusie

In dit hoofdstuk is getracht om inzicht te krijgen in de omvang van de via dark web verkochte en vanuit Nederland verzonden drugs. Door het over elkaar heen leggen van verschillende databronnen, is gekomen tot een wetenschappelijk verantwoorde schatting van de omvang van deze drugshandel. Interessant aan de uitkomsten is dat de verhouding tussen typen drugs die via het dark web verkocht worden, een afspiegeling lijkt van de reguliere drugshandel. Wat verder opvalt, is een enorme dip in de mondiale cijfers van darkwebdrugshandel medio 2017. Gezien het feit dat deze dip exact samenvalt met *operation Bayonet*, kan redelijkerwijs aangenomen worden dat deze operatie de oorzaak is van de dip. Het effect van de operatie lijkt op het eerste gezicht zo sterk, dat deze ruim drie jaar erna nog steeds waarneembaar is. De jaaromzet van het dark web bedraagt na die dip nog slechts maximaal de helft van die van de jaren ervoor.

Hoewel de relatie tussen de operatie en de oorzaak van de dip goed te beargumenteren is, kan hetzelfde niet gezegd worden voor het zo lang doorwerken van het effect. Want het is niet realistisch om ervan uit te gaan dat een enkele interventie leidt tot een dergelijke gigantische duurzame afname.

Realistischer is dat de oorzaak voor het aanhouden van dit effect ligt bij veranderingen in het darkwebhandelsmilieu. Deze veranderingen zouden kunnen inhouden dat de in dit hoofdstuk gebruikte onderzoeksmethode na een periode niet meer valide is.

Een van deze veranderingen zou de defragmentatie van de markt kunnen zijn. Hierin wordt afgestapt van de klassieke opzet, waarbij een beperkt aantal centrale platformen de markt voorziet. In plaats daarvan zijn er nu vele verschillende kleinere platformen.

Een andere verklaring is dat er een bredere adoptie van *privacy coins* heeft plaatsgevonden.

Deze beide veranderingen zorgen voor een frustratie bij het toepassen van de momenteel gebruikelijke opsporingsmethodieken. Zo leidt defragmentatie ertoe dat interventies op verkoopportalen een veel kleiner effect zullen hebben op de markt als geheel, terwijl ze nog steeds evenveel inzet en opsporingscapaciteit vereisen en heeft de bredere adoptie van *privacy coins* als effect dat een belangrijke opsporingsmethodiek, het traceren van virtuele valuta, buitenspel wordt gezet.

Met het oog op het effectief blijven bestrijden van de drugshandel via het dark web is het raadzaam, dan wel vereist, dat er zowel op het gebied van de opsporing als op technisch en bestuurlijk niveau ontwikkelingen plaatsvinden. Zo zou op bestuurlijk niveau een verkenning van verdere regulering van de markt voor virtuele valuta een mogelijkheid zijn en dan specifiek voor de *privacy coins*. Op het gebied van opsporing zal ingezet moeten worden op de ontwikkeling van nieuwe aanpakken, zodat huidige methodieken grootschaliger en breder ingezet kunnen worden.

10

**Financieel-
economisch
perspectief**

10. Financieel-economisch perspectief

Melvin Soudijn

10.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de drugshandel vanuit financieel-economisch perspectief bekeken. Hierbij ligt de focus op witwassen. De (internationale) drugshandel is per slot van rekening een commerciële activiteit die hoofdzakelijk gericht is op het behalen van winst.

Illegale winsten weliswaar, maar deze winsten worden daarna deels in de legale economie witgewassen. Daarmee doelen we niet op kleine handelaren die met de verkoop van gebruikershoeveelheden hun eigen verslaving financieren, maar op de tussen- of groothandelaren die met hun netto opbrengsten in de bovenwereld actief zijn. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag: in hoeverre en op welke manieren komen drugswinsten in de legale Nederlandse economie terecht?

In de volgende paragrafen wordt eerst weergegeven wat op basis van de literatuur bekend is over de financiële omvang van de drugshandel in Nederland en het deel dat wordt witgewassen. Vervolgens wordt gekeken naar kenmerken en methoden van witwassen. Er is voor gekozen om geen uitgebreid literatuuroverzicht te geven omdat niet duidelijk is in hoeverre vormen van witwassen die in het buitenland worden beschreven, of zuiver theoretisch zijn, zich ook daadwerkelijk in Nederland voordoen. In plaats daarvan worden empirische gegevens gebruikt van vooral de Financial Intelligence Unit (FIU), maar ook data van het Openbaar Ministerie (OM), opsporingsonderzoeken van de politie en politie-informatie.

10.2 Omvang

Om met de deur in huis te vallen, het is onduidelijk hoeveel geld er in de totale drugseconomie omgaat. Dat komt simpelweg omdat het verborgen activiteiten betreft. Daardoor ontbreekt het aan concrete, eenduidige cijfers. Zo is het onbekend hoeveel drugs er in Nederland worden geproduceerd en verhandeld, hoeveel drugs er naar het buitenland worden verhandeld en hoeveel drugs er vanuit het buitenland Nederland instromen. Maar zelfs al zouden we dit weten, dan staan we voor het volgende probleem. Wat is namelijk de winst op de totale omzet? Daarvoor zijn verkoopprijzen minus kosten nodig, bedragen die slechts sporadisch voorhanden zijn.

Een ander probleem is de vraag welk deel wordt witgewassen. Voor alle duidelijkheid, met witwassen wordt in dit hoofdstuk bedoeld: het (doen) verrichten van handelingen waardoor de criminele herkomst van het geld ogenschijnlijk een legale oorsprong krijgt.⁸³ Door zwart geld wit te wassen, kan het in principe makkelijker in de legale economie worden uitgegeven.

Een complicerende factor bij het bepalen van de omvang van witwassen is dat een deel in Nederland wordt verdiend en in Nederland wordt witgewassen, maar een deel van het geld ook naar het buitenland wordt vervoerd en aldaar witgewassen. Blijft het geld vervolgens daar hangen, of komt het deels weer langs legale weg terug? We weten het niet. Overigens zouden we ook rekening moeten houden met criminelen die drugs in het buitenland produceren, aldaar verhandelen maar

⁸³ Dit is dus een financieel-economische benadering van witwassen, geen juridische (420bis WvSr.). Een juridische definitie is namelijk veel breder van opzet en kan ook op activiteiten betrekking hebben die volledig buiten de legale economie plaatsvinden.

(een deel van) de opbrengsten in Nederland witwassen. Waarbij ook nog eens de kans bestaat dat het geld direct nadat het in Nederland een legale status heeft verkregen, weer terug naar het buitenland wordt verplaatst.

Het bepalen van de financiële omvang van de drugshandel in Nederland, met name het deel dat wordt witgewassen, is dus werken met meerdere *dark numbers* die op *dark numbers* zijn gestapeld die weer door *dark numbers* worden gestut. Desondanks zijn er diverse pogingen gedaan om een indicatie van de omvang van witwassen in relatie tot drugsgelden te geven, al was het maar om beleidsmakers enige indicatie te geven. In de volgende paragrafen passeren een aantal schattingen de revue, te beginnen met de macro-economische ramingen die door de Utrecht University School of Economics en het CBS zijn opgesteld. Vervolgens worden cijfers gepresenteerd op basis van transacties die door FIU-Nederland verdacht zijn verklaard, om te eindigen met data die afkomstig zijn uit verschillende rapportages.⁸⁴

10.2.1 Macro-economisch

Het eerste macro-economische onderzoek naar de omvang van witwassen in Nederland stamt uit 2006. Dat jaar komen onderzoekers van de Utrechtse University School of Economics volgens het zogeheten *gravity*-model uit op een drugsomzet van 1,96 miljard euro in Nederland (Unger et al., 2006). Daarvan zou 80 procent worden witgewassen (1,568 miljard).

Deze cijfers grijpen echter terug op gegevens van rond de eeuwwisseling. In 2018 is daarom een update gemaakt (Unger et al., 2018). In deze geactualiseerde versie werd per drugsmisdrijf uitgegaan van een gemiddelde witwasbehoefte van 180.385 euro.⁸⁵ Aangezien er in 2014 volgens het CBS in Nederland 15.742 drugs misdrijven zijn gepleegd, zou het dus in totaal om een witwasbehoefte van 2,84 miljard euro gaan (Unger et al., 2018).

Er zijn echter veel vraagtekens te stellen bij de gevolgde methodiek van het *gravity*-model (Van Duyne, 2006; Van Duyne et al., 2018; Kruisbergen, 2021; Soudijn & Akse 2012). Een belangrijk punt van kritiek is dat het model zwaar leunt op aannames die de Australische onderzoeker Walker (1995; 1998) in zijn berekeningen meenam. Zo baseerde Walker op grond van de mening van slechts enkele respondenten de aanname dat 80 procent van drugsgeld zou worden witgewassen. Harde cijfers hebben echter de neiging een eigen leven te gaan leiden. Het UNODC (2011) geeft in de studie naar *illicit financial flows* op basis van drugshandel bijvoorbeeld aan dat Unger (2007) heeft *berekend* dat 80 procent wordt witgewassen. Voor de duidelijkheid, dat is niet het geval. Zij is uitgegaan van de *veronderstelling* dat 80 procent zou worden witgewassen.

Een ander belangrijk punt van kritiek is dat het economisch model grotendeels is gebaseerd op economisch rationeel gedrag. Of dat ook voor witwassen opgaat, is allerm minst zeker. Zo is het behalen van zoveel mogelijk rendement zeer waarschijnlijk ondergeschikt aan het uit het zicht blijven van de opsporingsautoriteiten. Uit politie-informatie kan regelmatig worden opgetekend dat geld moet rollen, dat je best 'mooie spullen' voor jezelf mag kopen en vooral dat 'je in een doods kist niets mee kan nemen'. Dat klinkt niet als een fiscaal stabiele langetermijnstrategie.

10.2.2 Centraal Bureau voor de Statistiek

Nederland is, net als andere EU-lidstaten, verplicht om verschillende illegale activiteiten mee te nemen in de berekening van het bruto nationaal inkomen. Op deze manier kunnen de deelstaten onderling worden vergeleken opdat de verplichte afdracht per lidstaat nauwkeuriger kan worden berekend. In de nationale rekeningen maakt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) daarom ook een raming van de financiële omvang van de drugshandel.

84 Een andere potentiële bron van informatie zijn de gegevens omtrent witwasverdenkingen, beslagcijfers of opgelegde ontnemingen die door de Fact Factory van het Parket-Generaal worden bijgehouden. Deze gegevens konden door de Fact Factory echter niet binnen de termijnen van de onderzoeksperiode worden aangeleverd en zijn daarom buiten beschouwing gelaten.

85 Daarbij werd overigens opgemerkt dat de gemiddelde witwasbehoefte per geval sterk uiteen zal lopen. Oftewel, in het ene geval haalt een drugshandelaar bij lange na niet een omzet van € 180.000,-, terwijl een ander misschien maandelijks voor miljoenen euro's aan drugs verscheept.

Voor de berekeningen van de illegale omvang van drugshandel gaat het CBS uit van het kosten-baten principe. Zo heeft het op basis van cijfers van het toenmalige Korps landelijke politiediensten de productiecapaciteit van illegale wietkwekerijen berekend aan de hand van de capaciteit van opgerolde kwekerijen en een aanname over het opsporingspercentage. Daarbij wordt de capaciteit geschat met behulp van gegevens over aantallen inbeslaggenomen planten, de opbrengst per plant en het aantal oogsten per jaar. Deze en soortgelijke aannames resulteerden in 2014 in de volgende cijfers, zie tabel 10.1 (NOS, 2018):

Tabel 10.1. CBS-schattingen illegale omvang drugshandel in euro's
Illegale omvang drugshandel

Productie, handel en verkoop van cannabis	2,9 miljard
Productie, handel en verkoop van heroïne en cocaïne	460 miljoen
Productie, handel en verkoop van xtc	160 miljoen

Bron: CBS.

Volgens de cijfers van het CBS steekt de handel in cannabis ver boven heroïne, cocaïne en xtc uit. Voor het jaar 2015 werden de schattingen voor cannabis bovendien met bijna 1,5 miljard euro naar boven toe bijgesteld (CBS, 2018). De reden tot deze bijstelling is dat de pakkans voor het kweken van cannabis lager moest worden ingeschat, en het aantal oogsten en opbrengsten per jaar moest worden verhoogd.

Hoeveel euro er per drugssoort wordt witgewassen, wordt in de CBS-schattingen niet vermeld. Het is ook onduidelijk hoe deze bedragen zich in 2021 hebben ontwikkeld, omdat de financiële omvang van de drugshandel nog niet opnieuw is berekend.

10.2.3 Financial Intelligence Unit-Nederland

Een andere bron van financiële gegevens die relevant kan zijn voor een indicatie van de financiële drugseconomie, zijn gegevens van de Financial Intelligence Unit-Nederland (FIU). FIU-Nederland beschikt over meldingen van ongebruikelijke transacties (OTs) die door meldingsplichtige instellingen worden gedaan op basis van objectieve en subjectieve indicatoren, zoals beschreven in het Uitvoeringsbesluit Wwft 2018.⁸⁶ Na beoordeling van FIU-Nederland worden deze OTs al dan niet verdacht verklaard. De zogeheten verdachte transacties (VTs) staan daarmee ter beschikking aan de opsporingsinstanties. Zij dienen bijvoorbeeld als startinformatie voor een opsporingsonderzoek, (in) direct bewijs voor een strafzaak of kunnen worden ingezet voor analysedoeleinden.⁸⁷

Ten behoeve van het fenomeenbeeld drugs is een bestand samengesteld van alle drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken van de politie en de daaraan gekoppelde verdachten in de periode 2017 tot en met 2020 zoals geregistreerd in Summ-IT. Als we de (eventuele) VTs opvragen van de 13.827 personen die in de periode 2017-2020 bij de politie voor drugsdelicten zijn verdacht, ontstaat het volgende beeld.⁸⁸

In de onderzoeksperiode zijn 15.828 transacties verdacht verklaard. Deze transacties hebben gezamenlijk betrekking op 7913 natuurlijke personen en 1374 bedrijven of instellingen met een registratie bij de Kamer van Koophandel (KvK). Het totaalbedrag dat hiermee gemoeid is, bedraagt 1.647.178.042 euro.

⁸⁶ Wwft staat voor Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme.

⁸⁷ Ongebruikelijke transacties zijn staatsgeheim en mogen daarom niet met derden worden gedeeld. Zie voor meer toepassingen van verdachte transacties ook: https://www.fiu-nederland.nl/sites/www.fiu-nederland.nl/files/documenten/5169-fiu_jaaroverzicht_2020nl_web.pdf.

⁸⁸ Voor meer informatie over dit bestand zie hoofdstuk 2.

Kunnen we dus concluderen dat er voor 1,65 miljard euro drugsgeld wordt witgewassen? Nee, want deze cijfers bevatten ook *voorgenomen* transacties. Sommige van die voorgenomen transacties zijn ronduit absurd te noemen. Zo meldt een financiële instelling op één specifieke klant een voorgenomen transactie van 1 miljard euro. De klant had namelijk aangegeven dat hij een commerciële rekening wilde openen omdat hij dacht met zijn nieuwe eenmanszaak in korte tijd 1 miljard omzet te kunnen gaan halen. Dit bleek echter een irreëel bedrag afgemeten aan zijn marktpositie en financiële voorgeschiedenis. Toch is het bedrag van 1 miljard in de melding opgenomen.

Om dergelijke vertekeningen te vermijden, is het daarom beter om alleen te kijken naar de daadwerkelijk uitgevoerde transacties. Het blijkt dan dat in de onderzoeksperiode 14.780 uitgevoerde transacties zijn gemeld. Deze hebben gezamenlijk betrekking op 7710 natuurlijke personen en 1290 bedrijven of instellingen met een KvK-registratie. Het totaalbedrag aan daadwerkelijk uitgevoerde transacties komt daarmee op 467.759.526 euro. Zoals tabel 10.2 laat zien, fluctueert dit bedrag sterk in de afgelopen vier jaar.

Tabel 10.2. Totaalbedrag verdachte transacties in euro's

Verdachte transacties in euro's

2017	95.013.911
2018	168.903.468
2019	82.084.648
2020	121.757.499
Eindtotaal	467.759.526

Bron: FIU-Nederland.

De reden achter deze fluctuaties heeft onder andere met het meldgedrag te maken en zegt op zich niets over de aard en omvang van witwassen in Nederland. Zo wordt in 2017 van één bepaalde bank 5 miljoen euro als VT bestempeld, verachtvoudigt dit bedrag in 2018 tot 40 miljoen om vervolgens in 2019 weer af te nemen naar 3 miljoen euro en in 2020 te eindigen op 10 miljoen. Ook enkele andere melders laten een heel wisselend patroon zien, met periodiek enorme uitschieters. Wat de reden voor het wisselende meldgedrag is, is uit deze cijfers niet af te leiden. In jaarrapporten van FIU-Nederland wordt vermeld dat een stijging soms te wijten is aan namelingen van eerdere jaren, specifiek beleid of een interne doorontwikkeling van semi-automatische dossiervorming (FIU, 2018; FIU, 2019; FIU, 2020; FIU, 2021). Een specifiek sterke daling was in het verleden bijvoorbeeld het gevolg van een grote financiële instantie die stopte met het aanbieden van een bepaald type transactie (FIU, 2016).

Betekenen de gegevens van FIU-Nederland dat er bijna een half miljard aan drugsgeld wordt witgewassen? Dat is op basis van deze gegevens niet te zeggen. Wel zijn er drie kanttekeningen te plaatsen die een dergelijke veronderstelling onaannemelijk maken.

Ten eerste gaat het om VTs, oftewel transacties die slechts *verdacht* zijn verklaard. Zonder vervolgonderzoek is het onduidelijk of a) er onrechtmatige handelingen zijn verricht, en b) of het om drugsgeld gaat. De oorspronkelijke melder heeft alleen de financiële transactie als ongebruikelijk aangemerkt maar weet de achtergrond niet. Dat is aan de autoriteiten om verder uit te zoeken. Maar dit gebeurt lang niet standaard gezien het grote aantal meldingen in combinatie met vaak ook summier vastgelegde gegevens.⁸⁹ Bovendien is bekend dat melders 'defensief' kunnen melden. Dat betekent dat ook al is er vermoedelijk niks aan de hand, de transactie toch wordt doorgegeven vanwege angst voor boetes. VTs zijn dus alleen een indicatie dat er 'iets' mogelijk niet in de

89 De Algemene Rekenkamer merkt daarbij op dat hierdoor de effectiviteit van de meldingen onbekend is (AR 2008; 2014).

financiële haak is. Daar komt bij dat veel OTs automatisch een VT worden omdat FIU-Nederland de OTs matcht met de Verwijzingsindex Recherche Onderzoeken en Subjecten (VROS). Dit is geen onbelangrijk gegeven. Iedere OT van een persoon die in VROS voorkomt, wordt zonder verdere analyse automatisch een VT. In 2020 bleek dat 41 procent van alle VTs op deze manier tot stand kwam (FIU, 2021, p.34).

Een tweede kanttekening is dat het totaalbedrag van ruim een half miljard euro niet alleen bestaat uit transacties die door de drugsverdachten *zelf* werden verricht. De transacties hebben soms ook betrekking op personen die niet op de originele lijst van drugsverdachten staan. Derden kunnen bijvoorbeeld geld overmaken naar een drugsverdachte, waarbij de drugsverdachte de begunstigde is. Op dezelfde manier is er sprake van leningverstrekkers en -ontvangers, hypotheekverstrekkers en -ontvangers, verkopers en kopers, schuldenaars en schuldeisers.

Een derde kanttekening is dat er mogelijk ook sprake is van dubbeltellingen. Bijvoorbeeld wanneer iemand geld bij de bank opneemt, om hier vervolgens contant een dure auto mee aan te schaffen. Als zowel de bank als de autodealer een melding doen, betreft dit in feite hetzelfde bedrag.

10.2.4 Rapportages

Voor het doen van omvangsschattingen is ook een bottom-upbenadering mogelijk. Daarmee wordt bedoeld dat data of omzetberekeningen uit individuele politieonderzoeken worden geëxtrapoleerd. Zo is bijvoorbeeld door Tops et al. (2018) een model opgesteld waarmee becijferd kon worden hoe groot de binnen- en buitenlandse omzet was van de handel in synthetische drugs. Voor Nederland bleek dat voor xtc ruim 680 miljoen euro te zijn, gerekend naar een straatwaarde van 3,50 euro per pil. De afzet in het buitenland zou daar nog eens 8,7 miljard euro aan toevoegen. Voor amfetamine waren de cijfers respectievelijk 636 miljoen en 8,8 miljard euro. De (straat)opbrengsten uit alleen al deze twee synthetische drugs zouden (wereldwijd) gezamenlijk dus 18,9 miljard euro betekenen. Als hierbij, net als Unger et al. (2006; 2018), een witwasbehoefte van 80 procent wordt gehanteerd, zou dit betekenen dat alleen al voor de Nederlandse productie van xtc en amfetamine er 15,12 miljard euro moet worden witgewassen. Of laat het alleen het aandeel in Nederland zijn, dan spreken we hier nog steeds over 1,14 miljard euro. In 2021 stellen Valkenhoef & Tops (2021) zelfs dat de productie en de omzet waarschijnlijk nog veel hoger ligt aangezien zij in hun model conservatieve schattingen en ondergrenzen hanteerden. In de originele berekening gingen zij er namelijk van uit dat 20 procent van de productie in beslag werd genomen. Als het echter 10 procent zou zijn, dan zou de omzet 41,3 miljard euro zijn geweest (Van Valkenhoef & Tops, 2021). Een verschuiving van enkele procenten in het model leidt zodoende tot honderden of zelfs miljarden euro's meer of minder omzet.

De cijfers van Tops et al. (2018) betreffen slechts twee vormen van synthetische drugshandel (xtc en amfetamine). De totale drugseconomie behelst natuurlijk meer. Te denken valt aan andere vormen van synthetische drugshandel (bijvoorbeeld metamfetamine, GHB/GBL, 4-MMC, crystal meth en ketamine), de handel in cocaïne, heroïne, cannabis of hasj. Ook de handel in precursoren zou kunnen worden meegerekend. Voor al deze verschillende drugsmarkten zijn nog geen afzonderlijke modellen opgesteld om de omzet en winst te berekenen.

Een andere, verkennende studie is *De achterkant van Amsterdam* (Tops & Tromp, 2019). Hierin stellen Tops en Tromp op basis van diverse interviews met overheidsambtenaren dat er alleen al in Amsterdam miljarden aan drugsgeld zouden omgaan. "Hoeveel miljarden precies weten we niet en dient onderwerp van nader onderzoek te zijn" (Tops & Tromp 2019, p. 56). Volgens de auteurs zouden personen afkomstig uit Amsterdamse en Utrechtse criminele cocaïnenetwerken inmiddels vermogens hebben opgebouwd van honderden miljoenen. Sterker nog, er zouden zelfs enkele miljardairs rondlopen. Een nadere onderbouwing ontbreekt echter. Dergelijke uitspraken blijken volledig te zijn gebaseerd op een onbekend aantal anonieme interviews binnen de politie. Deze uitspraken lijken verder ook niet te zijn gevalideerd (Kruisbergen, 2020). Ook is onduidelijk hoe drugsopbrengsten worden witgewassen.

Dat er daadwerkelijk grote bedragen in de drugshandel omgaan, is echter één ding dat zeker is. In een al wat ouder artikel werd geconstateerd, op basis van zes financiële registraties die bij

criminelen in beslag waren genomen, dat in een periode van 45 maanden, meer dan 277 miljoen euro aan cocaïneopbrengsten fysiek naar Zuid-Amerika was gesmokkeld (Soudijn & Reuter, 2016). De hoogte van dit bedrag kan met grote zekerheid voor waar worden aangenomen omdat enkele onderscheppingen van koeriers door de Douane correspondeerden met ‘verliesposten’ in de criminele boekhoudingen. Nochtans ging het hier iedere keer slechts om het smokkelen van geld, wat strikt formeel niet aan de in dit hoofdstuk gehanteerde definitie van witwassen voldoet. Tot slot werd op basis van de getuigenissen van een spijtoptant, die aanvankelijk in een geheim politierapport (RIEC Zuidwest, 2013)⁹⁰ werden opgetekend, alleen al de cannabishandel in de omgeving van Tilburg rond de 800 miljoen geschat (Tops & Van der Torre, 2014). Andere onderzoekers zetten echter vraagtekens bij de betrouwbaarheid van deze getuige en de data (Argos, 2018). Verder wordt in het RIEC rapport niet veel over witwassen vermeld. Er wordt gesteld dat: “De bedreigde getuige kon niet veel informatie verschaffen over de vraag hoe de echt grote bedragen, in de orde van honderdduizenden of zelfs miljoenen euro’s, worden witgewassen” (RIEC, 2013, p.9). Dit doet Bureau Jansen & Jansen verzuchten: “De verdachte Alain S. zegt bedrijfsleider te zijn geweest, kennis te hebben van de Tilburgse wietindustrie, organisatie, werkgelegenheid, alles, maar weet niets over de gigantische witwasoperatie die bij de industrie hoort” (Bureau Jansen & Janssen, 2021). De spijtoptant meldt alleen dat cannabiscriminelen met een migratieachtergrond grote bedragen (hoe groot is onbekend) naar hun thuisland smokkelen om daar te investeren, vermoedelijk in hotels of windmolenparken. Verder zouden hennep telers in Nederland hulp krijgen van faciliteerders uit bijvoorbeeld de makelaardij, de autobranche en de advocatuur. Hoe concreet raadslieden betrokken zijn, is niet duidelijk. In het rapport wordt opgemerkt dat zij evenzogoed legitiem advies kunnen hebben verstrekt (RIEC, 2013, p.10).

10.3 Kenmerken van witwassen

In deze paragraaf wordt gekeken naar enkele kenmerken van het witwassen van drugsopbrengsten, zoals deze zich in Nederland voordoen. Het gaat om kenmerken als betrokken landen, soort transacties en vormen van witwassen. Per deelonderwerp zal eerst worden gekeken wat de gegevens van FIU-Nederland hierover zeggen, eventueel aangevuld met informatie uit OM-data en politiedossiers. De reden dat de informatie van FIU-Nederland leidend is, is ondanks de genoemde kanttekeningen, bovenal de grote kwantiteit aan gegevens. Verder bevatten de VTs een korte omschrijving *waarom* er een melding is gedaan en allerlei extra informatie, zoals de meldende instantie en de plaats van handeling. Summ-IT daarentegen, is niet geschikt om een query op financieel vlak te maken. Relevante financiële gegevens die met witwassen verband kunnen houden, zijn namelijk niet eenduidig geregistreerd.

10.3.1 Landen

In de tabellen 10.3 en 10.4 (zie 10.6 bijlagen) worden op basis van de FIU-gegevens van de 13.827 verdachten van drugsdelicten die tussen 2017 en 2020 in Summ-IT zijn geregistreerd, overzichten gegeven van VTs in relatie tot de landen waar het geld naartoe dan wel uit ontvangen werd. Zoals uit de tabellen 10.3 en 10.4 duidelijk is op te maken, vond het overgrote deel van de transacties in Nederland plaats. Dat is op zich niet verwonderlijk, want het gaat hoofdzakelijk ook om verdachten die in Nederland woonachtig zijn. Opvallend is dat VTs naar een bekend cocaïneproducerend land als Colombia slechts 0,34% van het totaal uit maken, nog niet eens een miljoen euro in vier jaar tijd. Daarbij hebben bestemmingslanden als Duitsland, Slowakije, Luxemburg, Turkije, Spanje, Polen en Ecuador een hoger totaalbedrag aan VTs.

Het lage percentage van Colombia doet vermoeden dat Colombia in financieel opzicht voor drugsverdachten een land van weinig betekenis is. Dit is echter een foutieve gevolgtrekking. Er moet bij tabel 10.3 met drie mogelijke vertekeningen rekening worden gehouden.

90 Na een WOB-procedure, is het rapport inmiddels vrijgegeven en te downloaden op: <https://repubca.home.xs4all.nl/pdf/Integral Appel Een confronterend straatbeeld van criminele ondermijning van de samenleving.pdf>.

Ten eerste is bij ruim 225 miljoen euro geen bestemmingsland opgenomen. Het is dus mogelijk dat er wel degelijk tientallen miljoenen naar Colombia zijn overgemaakt, zonder dat dit adequaat is vastgelegd.

Ten tweede gaat het om VTs, oftewel transacties die door een meldende instantie als ongebruikelijk werden bestempeld en vervolgens door FIU-Nederland verdacht werden verklaard. Het is echter mogelijk dat drugscriminelen of hun witwassers een onbekend aantal foutieve transacties zo goed hebben verhuld, dat deze transacties niet opvallen en geen melding opleveren.

Ten derde is het goed mogelijk dat juist de financiële sector zijn zaken zo goed voor elkaar heeft, dat drugscriminelen of hun financieel adviseurs het risico op een melding willen omzeilen door geen gebruik van officiële kanalen te maken. Dit is verre van een theoretische mogelijkheid. Eerder onderzoek op basis van inbeslaggenomen criminele boekhoudingen heeft laten zien dat er maandelijks miljoenen euro's contant geld fysiek naar Colombia werden gesmokkeld zonder van legitieme financiële kanalen gebruik te maken (Soudijn & Reuter, 2016). Uit politie-informatie blijkt dat contant geld nog steeds in grote mate fysiek wordt gesmokkeld, in cryptovaluta wordt omgezet of virtueel door hawala-bankiers buiten het financiële stelsel om wordt verplaatst.

Deze drie kanttekeningen gelden ook bij het interpreteren van de cijfers van de andere landen. Zo is het bijvoorbeeld opvallend dat bekende belastingparadijzen als Luxemburg en Monaco er niet uitspringen. Sterker nog, in verband met Malta wordt slechts 10 euro gemeld. Ook naar een land als Albanië, dat in de literatuur met drugsmafia in verband wordt gebracht, wordt slechts 640.000 euro gestuurd. Verder wordt in vier jaar tijd amper 2 miljoen euro naar Mexico, Ecuador en de Dominicaanse Republiek als VT aangemerkt, landen die elk sterk met de cocaïnehandel in verband worden gebracht. Het is ook opvallend dat slechts 272.706 euro naar de Verenigde Arabische Emiraten, inclusief Dubai, toegaat. Dit is moeilijk te rijmen met het feit dat Dubai bekend staat als een geliefde uitwijkplaats voor criminelen en in diverse opsporingsonderzoeken met ondergronds bankieren naar voren komt. Ook Hong Kong, een andere bekende uitwijkplaats van Nederlandse drugscriminelen om met crimineel vermogen een bedrijf op te zetten, haalt nog niets eens de 3000 euro. Kortom, VTs lijken voor het detecteren van transnationale criminele geldstromen weinig betrouwbaar.

10.3.2 Soort melder

In totaal zijn er 211 partijen die één of meer meldingen doen. Als naar de sector wordt gekeken waarin deze partijen actief zijn, dan is de banksector goed voor ruim 86 procent van het totaal aantal verdacht verklaarde bedragen. In de financiële sector zijn verder geldtransactiekantoren (1,2 procent) terug te vinden, Payment Service Providers (1 procent) en bitcoinhandelaren (0,6 procent). Het gaat daarbij steeds om slechts enkele melders.

Andere sectoren kennen een grotere diversiteit aan melders, maar scoren percentueel niet hoog op het totaalbedrag aan VTs. De grootste groep betreft autohandelaren. In totaal hebben 46 verschillende autohandelaren een melding gedaan voor (een relatief laag) totaalbedrag van 0,8 procent. De volgende categorie zijn 43 notarissen of notariaten (1,65%), gevolgd door dertig bedrijven die zich administratiekantoor dan wel accountant noemen (1,3%). Verder vallen zeven juweliers op die gezamenlijk in totaal voor 0,16 procent hebben gemeld. Het aantal soorten meldende partijen neemt daarna snel af, en de bedragen waar zij voor melden ook.

10.3.3 Bedragen

In paragraaf 10.2 Omvang is aangegeven hoeveel euro FIU-Nederland jaarlijks verdacht verklaart. De bedragen blijken per jaar sterk te schommelen. De individuele bedragen per melding zijn echter ook erg divers. Gemiddeld wordt 31.648 euro gemeld. Daarbij is het hoogste bedrag ruim 13 miljoen euro, terwijl het laagste bedrag nul cent is. In het laatste geval werd bijvoorbeeld een rekening gesloten omdat de klant geen vragen van de bank wenste te beantwoorden. Beter is het dan ook naar de mediaan te kijken. Deze blijkt op 1200 euro te liggen.

Hoge bedragen (in 101 gevallen werd boven 1 miljoen euro gemeld) komen vaak doordat meerdere transacties van een bepaalde cliënt worden gebundeld en het totaal vervolgens wordt gemeld. Zo stuurt één bank een melding van meer dan 4 miljoen euro in. Dat bedrag is ontstaan omdat één particuliere klant in vier jaar tijd 150 keer contant geld opnam van zijn rekeningen.

10.3.4 Soort transactie

De VTs bevatten ook informatie gerangschikt naar soort transactie, alsmede een korte beschrijving van de transactie zelf, eventueel aangevuld met wat extra achtergrondinformatie die de melder zelf heeft toegevoegd. Daardoor is het soms ook mogelijk iets te zeggen over potentiële vormen van witwassen die door de financiële instellingen worden gemeld. Laten we eerst beginnen met de soort transacties. Dat levert in tabel 10.5 (zie 10.6 Bijlagen) het volgende beeld op.

Uit tabel 10.5 valt op te maken dat girale overboekingen percentueel het grootste bedrag aan VTs scoren (53,4%). We praten hierbij over meer dan 249 miljoen euro in vier jaar tijd dat om een of andere reden door de melders als ongebruikelijk en vervolgens door de FIU-Nederland als verdacht werd bestempeld. Het gaat hier dus om geld dat al in het financiële systeem is geplaatst. Waarom de transactie opviel of waaraan de transactie is gerelateerd, is niet op te maken uit de tabel.

Hoewel giraal dus een grote rol speelt, moet de rol van contant geld niet over het hoofd worden gezien. Dat blijkt bijvoorbeeld uit opsporingsonderzoeken van de politie en politie-informatie, waar straat-, tussen- en groothandel vrijwel altijd in contanten worden afgerekend. De uitzondering is de online handel via het *dark web*, waarbij met cryptovaluta wordt betaald. Die overigens daarna vaak in contant geld wordt omgezet.

In politieonderzoeken wordt verder gezien dat verdachten zoveel mogelijk contant proberen te betalen, variërend van de aanschaf van merkkleding, horloges, de huur van auto's of huizen, uitgaan, vakantiereizen, et cetera. Hoewel de contante betalingen op het eerste gezicht per individu niet om schokkende bedragen gaan, kan het contante uitgavenpatroon maandelijks oplopen tot tienduizenden euro's. Het is dan ook niet vreemd dat maar liefst 36,6 procent van het totaal gemelde bedrag bij FIU-Nederland te maken heeft met contant geld. Het gaat hier onder andere om het opnemen of afstorten van contant geld aan een bankbalie of geldautomaat, contante betalingen in een winkel, *money transfers* bij geldtransactiekantoren of het wisselen van vreemde valuta. De grote rol voor contant geld past ook in het beeld dat Europol (2015) enkele jaren geleden schetste in haar rapportage met de titel: *Why is cash still king?*

Uit politie-informatie is bekend dat subjecten weten dat er risico's zitten aan het afstorten van contant geld, zeker als het om grote bedragen in hoge coupures gaat. Toch moeten zij soms de kans op een melding van een ongebruikelijke transactie voor lief nemen, vooral wanneer zij op korte termijn geen andere mogelijkheid hebben om het geld wit te wassen. Bovendien leert de ervaring ook dat een melding nog niet bij voorbaat tot een opsporingsonderzoek leidt, alhoewel het vaak wel problemen met de bank geeft. De bank stelt dan moeilijke vragen over de herkomst van het geld of is zelfs van zins de rekening op te zeggen. Of transacties met chartaal geld daadwerkelijk witwassen betreffen, is uit tabel 10.5 niet op te maken. Iemand die contant geld van zijn rekening opneemt om het onder zijn bed te bewaren, is niet bezig met economisch witwassen. Sterker nog, hij of zij onttrekt in feite geld uit het economisch verkeer. Dat contanten in het criminele milieu een grote rol spelen, is echter een ding dat zeker is.

De overige meldingen die niet met girale overboekingen of contant geld te maken hebben, stellen percentueel vrij weinig voor. De grootste categorie is aankoop/verkoop onroerende zaak, maar beslaat met 15.181.110 euro slechts 3,3 procent van het totaalbedrag. Het gaat om 35 transacties. Het nalezen van de transactiemelding leert dat het doorgaans gaat om de overdracht van een huis onder schijnbaar ongebruikelijke omstandigheden. Zo wordt bijvoorbeeld een woonhuis contant betaald (waarmee het dus ook in de categorie contant geld had kunnen belanden). Ook opvallende waardsprongen worden gemeld, of overboekingen vanuit het buitenland. Een andere meldcategorie die op vastgoed betrekking heeft, zijn vijf transacties van de aankoop of verkoop van een appartement.

De aankoop of verkoop van een onderneming heeft in 29 gevallen een VT opgeleverd. Uit de omschrijving is op te maken dat het vaak de verkoop van een onderneming tegen een onredelijke prijs betrof, maar ook kopers die schijnbaar als katvanger naar voren waren geschoven, personen die slechts de onderneming overnamen om aan een Nederlandse bankrekening te komen of personen die een nieuwe onderneming wilden oprichten maar op geen enkele manier konden duidelijk maken wat het doel van hun onderneming was.

Tot slot zijn in het laatste jaar (2020) een vijftal soort meldingen met cryptovaluta gemeld.⁹¹ Het gaat hier om 'verkoop crypto aan klant', 'aankoop crypto door klant', 'crypto naar crypto', 'opname van crypto account' en 'storting op crypto account'. In totaal gaat het om 2.633.534 euro (0,56%). In de volgende paragraaf gaan we dieper in op mogelijke witwasvormen die met de soort transacties te maken hebben.

10.4 Witwasvormen

Door de soort transactie te combineren met achtergrondinformatie van de meldende instantie, is het mogelijk om dieper in te gaan op diverse mogelijke vormen van witwassen zoals deze bij FIU-Nederland zijn gemeld. Om hier enige structuur in aan te brengen, is gebruikgemaakt van de vijftien witwasvormen die in de National Risk Assessment (NRA) Witwassen (Van der Veen et al., 2020) als een risico voor Nederland zijn omschreven.⁹² Deze lijst is samengesteld op basis van literatuurstudie, een enquête, een expertmeeting waaraan vertegenwoordigers van achttien organisaties deelnamen, en interviews met 39 betrokkenen. Al deze input werd uiteindelijk in een tweede expertmeeting definitief gewogen. Daaruit kwamen de volgende vijftien vormen van witwassen:

1. Witwassen via girale transacties bij vergunde banken
2. Witwassen via constructies bij trustkantoren
3. Witwassen via offshore vennootschappen
4. Witwassen via rechtsvormen
5. Witwassen via diensten/goederen van (grootwaarde)handelaren
6. Witwassen via handelsconstructies met diensten
7. Witwassen via inzet van tussenpersonen
8. Witwassen via beleggingsinstellingen/-ondernemingen
9. Witwassen via handelsconstructies met goederen
10. Witwassen via ABC-transacties
11. Witwassen via loan back constructies
12. Witwassen via fingeren van bedrijfsomzet
13. Witwassen via virtuele valuta's
14. Witwassen via ondergronds bankieren incl. onvergunde betaaldienstverleners
15. Witwassen via het fysiek verplaatsen van contant geld

Bron: NRA witwassen (Van der Veen et al., 2020, p. 11).

In de volgende paragrafen wordt gekeken in welke mate de als grootste risico's omschreven witwasvormen ook in de meldingen van FIU-Nederland voorkomen.

91 In 2020 zijn beroeps- of bedrijfsmatige aanbieders van diensten voor het wisselen tussen virtuele valuta en fiduciaire valuta meldplichtig geworden.

92 Er zijn meerdere (internationale) studies die overzichten van vormen van witwassen geven (vgl. Soudijn & Akse 2012, Soudijn, 2018; UNODC, 2017; Teichmann, 2019). Echter, de NRA Witwassen is het meest recent en richt zich specifiek op Nederland.

1 Witwassen via girale transacties bij vergunde banken

Deze methode van witwassen is in de NRA 2020 niet helder gedefinieerd. Er wordt gesteld dat criminelen onder andere misbruik maken van de diensten van vergunde banken om zo hun geld in het financiële stelsel terecht te laten komen. Hoe dit misbruik precies in zijn werk gaat, wordt echter niet uitgelegd. Als crimineel geld eenmaal giraal is gemaakt, kan het verder worden witgewassen door het via een bankrekening over te maken om bijvoorbeeld onroerend goed aan te schaffen, een bedrijf of stichting op te richten of facturen te betalen. Eventueel worden daarbij andere beroepsgroepen ingeschakeld zoals notarissen, makelaars, accountants, advocaten, belastingadviseurs, trustkantoren en verzekeraars. Of zoals in de NRA wordt opgemerkt: “Witwassen via girale transacties via vergunde banken is dan ook vaak een onderdeel van de andere witwasmethoden” (Van der Veen et al., 2020, p. 50).

Maar hoe kan het ook anders? Het is in het Nederlandse betalingsverkeer vaste gewoonte om gebruik te maken van girale overboekingen bij vergunde banken. De NRA wijst er dan ook op dat als de bank zijn antiwitwasbeleid, *Know Your Customer* (KYC) of *Customer Due Diligence* (CDD) niet op orde heeft, hij een verhoogd risico loopt om misbruikt te worden. Wat op zijn beurt weer kan resulteren in een boete of een schikking wegens overtreding van de antiwitwasregelgeving, nog afgezien van de negatieve publiciteit. Te denken valt bijvoorbeeld aan de boete van 775 miljoen euro die de ING in 2018 door het OM kreeg opgelegd wegens jarenlange en structurele overtreding van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft).

Op basis van de vele meldingen die door de bancaire sector bij FIU-Nederland zijn gedaan, is niet op te maken of er sprake is van een zwak antiwitwasbeleid. Wel maken de meldingen duidelijk dat er zeer vaak gepoogd wordt wit te wassen via girale transacties.

2 Witwassen via constructies bij trustkantoren

In de NRA worden trustkantoren gedefinieerd aan de hand van de Wet toezicht trustkantoren (2018). Oftewel, een trustkantoor is een rechtspersoon, vennootschap of natuurlijk persoon die beroeps- of bedrijfsmatig één of meer trustdiensten verleent, al dan niet met andere (rechts)personen of vennootschappen. De dienstverlening van een trustkantoor kan onder meer bestaan uit het optreden als bestuurder van een rechtspersoon of vennootschap, het leveren van een postadres, het verlenen van administratieve diensten en het aanbieden van een doorstroom-vennootschap. Trustkantoren en de diensten die zij verlenen zijn legaal. Dat neemt niet weg dat er ook een risico op misbruik is. De NRA benadrukt dat uit interviews blijkt dat daarbij vooral ook een risico ligt bij onvergunde trustkantoren.

Het zoeken op trefwoorden met ‘trustkantoor’ of ‘trust’ leverde in de FIU-data slechts vier relevante VTs op.⁹³ De eerste betreft een buitenlandse onderneming die in elf transacties ruim 600.000 euro overmaakt naar een Nederlands bedrijf. Het Nederlandse bedrijf laat echter geen duidelijke handelsactiviteiten zien, en op het vestigingsadres van de buitenlandse onderneming staan ook diverse bedrijven die diensten verlenen op het gebied van trusts. De melder vermoedt dat de overboekingen verband houden met frauduleus handelen. Twee andere VTs hebben ook betrekking op het overboeken van vermogen uit het buitenland (in totaal meer dan 2 miljoen euro). Het adres in Nederland leidt echter tot een VT, omdat hier volgens de melder veel brievenbusfirma’s en een illegaal (!) trustkantoor zijn gehuisvest. In de vierde VT melding is de relatie met een trustkantoor niet nader genoeg gespecificeerd om hier uitspraken over te doen.

Kortom, uit de VT meldingen blijkt dat er niet vaak wordt gemeld dat legale trustkantoren betrokken zijn bij het witwassen via het opzetten van constructies.

93 Een treffer als in: “de klant vertoont verontrustend uitgavepatroon” wordt natuurlijk buiten beschouwing gelaten.

3 Witwassen via offshore vennootschappen

Uit de NRA is af te leiden dat het gaat om offshore vennootschappen buiten Nederland. Het gaat dan om een privaatrechtelijk kapitaalvennootschap die naar buitenlands recht is opgericht en aldaar rechtspersoonlijkheid bezit. Het mag in het rechtsgebied van oprichting en/of statutaire vestiging geen economische bedrijvigheid ontplooien. De werkelijke gerechtigde woont in een ander land dan waar de vennootschap is gevestigd. Vaak heeft de offshore vennootschap geen eigen fysiek kantoor of personeel in dienst. Het wordt dan beheerd en bestuurd door een medewerker van een lokaal trust- of advocatenkantoor. De offshore vennootschap zorgt er ook voor dat de anonimiteit van de werkelijke eigenaar wordt vergroot, doordat bijvoorbeeld in het land van oprichting het slechts verplicht is tot een minimum aan deponeringsverplichtingen in een openbaar register.

In de VTs is een tiental transacties gemeld dat betrekking heeft op een offshore constructie. Soms lijkt duidelijk sprake van een vorm van *loanback* (zie ook witwasvorm 11). Er wordt dan vanuit de rekening van het offshore bedrijf een bedrag naar een privérekening overgeboekt onder de omschrijving 'lening'. In andere gevallen is een combinatie van factoren in het spel. Deels gaat het om het verhullen van de eigenaar, deels om betaling van goederen (zie ook witwasvorm 5), deels om het ontlopen van belastingen oftewel btw-fraude. Landen die daarbij genoemd worden zijn Suriname, Hong Kong, Isle of Man, Jersey, Belize, Panama en de Britse Maagdeneilanden.

4 Witwassen via rechtsvormen

Deze methode wordt in de NRA als volgt uitgelegd: "Naast offshore vennootschappen en constructies bij trustkantoren kunnen criminelen geld proberen wit te wassen door gebruik te maken van allerlei andere soorten rechtsvormen" (Van der Veen et al., 2020, p. 60). De NRA wijst daarbij op het verschil dat de Kamer van Koophandel in rechtsvormen mét en zónder rechtspersoonlijkheid maakt. In het eerste geval gaat het om besloten vennootschappen (bv's) en stichtingen, in het tweede geval om eenmanszaken en commanditaire vennootschappen (cv's). Afhankelijk van de gebruikte rechtsvorm spelen andere kapitaalvereisten of administratieve verplichtingen. Verder meldt de NRA dat bij het misbruik van rechtsvormen gebruik kan worden gemaakt van tussenpersonen. Zo'n tussenpersoon of katvanger zorgt ervoor dat de *Ultimate Beneficial Owner* (UBO), oftewel de uiteindelijk belanghebbende (de crimineel zelf) van de desbetreffende rechtspersoon, wordt verhuuld. Hoe meer rechtspersonen, hoe complexer de witwasoperatie. Het gebruik van rechtspersonen komt veelvuldig in de VTs voor. Het gaat om honderden meldingen waarbij misbruik wordt vermoed. Zo merken bankmedewerkers bijvoorbeeld op dat zij vermoeden dat op papier een andere UBO de boel beheert. Bij vermoedens van misbruik wordt met enige regelmaat door de bank afscheid van hun klant genomen. Niet altijd wordt de volledige rechtsvorm weergegeven, maar het gaat in ieder geval om eenmanszaken, besloten vennootschappen (bv's), naamloze vennootschappen (nv's), handelsmaatschappijen, stichtingen, vennootschappen onder firma (vof's) en eenmalig een commanditair vennootschap (cv). De branches waarin deze rechtsvormen opereren zijn zeer divers, evenals de bedragen die hiermee zijn gemoeid.

5 Witwassen via diensten/goederen van (grootwaarde)handelaren

Volgens de NRA gaat het hier om een crimineel (of zijn tussenpersoon) die met contant geld grootwaardeproducten als auto's, edelmetalen, juwelen of kunst aanschafft. Daarmee zou het criminele geld volgens de NRA in het financiële systeem worden geïntegreerd.⁹⁴ Er kan als extra witwasmaatregel sprake zijn van 'smurfen' – het opsplitsen in kleinere bedragen – om niet boven de meldgrenzen uit te komen.

De groothandelaar hoeft in deze witwasvorm niets te verwijten te vallen. Vooral als de groothandelaar daarna een OT doet. Dit wordt meermaals in de VTs gezien. Personen worden

⁹⁴ In feite is dit incorrect. Als een crimineel met contant geld bijvoorbeeld juwelen aanschafft, is er niet op voorhand sprake van verhulling. Tevens maken de aangeschafte juwelen geen onderdeel uit van het financiële systeem. Pas als de crimineel zijn juwelen weer verkoopt, en de opbrengsten giraal weet te maken, is het witwassen in economische zin gelukt.

gemeld omdat zij bijvoorbeeld een duur horloge of auto contant afrekenden. Als witwasmethode is de aanschaf van dure spullen met contant geld dus vrij doorzichtig.

Een variant volgens de NRA is een grootwaardehandelaar die bewust meewerkt door bijvoorbeeld sieraden hoger te taxeren dan zij in werkelijkheid waard zijn. Via de fictieve waarde van de sieraden kan de crimineel dan crimineel geld legitimeren. Dit is lastig uit de VTs te distilleren. Uit politiedossiers is echter gebleken dat enkele auto- en horlogehandelaren, maar ook bijvoorbeeld keukenleveranciers welbewust crimineel geld contant aannamen zonder melding te doen. Het is overigens ook mogelijk om wit te wassen met goederen of diensten zonder tussenkomst van (grootwaarde)handelaren. De NRA noemt deze methode niet, maar in de VTs wordt bijvoorbeeld gezien dat twee klanten onderling een transactie van 90.000 euro aangaan met betrekking tot de verkoop van een aantal kunstobjecten. Deze transactie blijkt bij doorvragen door de bank niet afdoende onderbouwd te kunnen worden, temeer daar de objecten niet eens van eigenaar blijken te wisselen. Het gevolg is dan ook een OT melding richting FIU-Nederland.

6 Witwassen via handelsconstructies met diensten

De NRA wijst hiermee op een vorm van *trade based money laundering* (TBML). Als uitleg wordt gegeven dat het bij deze methode gaat om handelsconstructies waarbij criminelen via internationale of nationale dienstverlening crimineel geld witwassen. Te denken valt bijvoorbeeld aan adviezen die niet of onvolledig zijn verstrekt, diensten waarvoor geen geadministreerde werkzaamheden zijn verricht, of diensten waarvoor de werkzaamheden door andere personen zijn verricht dan is geadministreerd.

In de VTs zijn geen zaken opgevallen waarbij TBML op het gebied van dienstverlening naar voren komt. Wel is er sprake van TBML met betrekking tot de handel in goederen (zie ook witwasvorm 9).

7 Witwassen via inzet van tussenpersonen

Met tussenpersonen worden in de NRA katvangers of stromannen bedoeld. Op zich is de inzet van zulke tussenpersonen geen specifiek onderscheidende witwasmethode maar slechts een onderdeel hiervan. Door de inzet van tussenpersonen schermt de crimineel zichzelf af en creëert hij enige afstand. Als voorbeeld worden geldkoeriers (*money mules*) genoemd om contant geld naar het buitenland te verplaatsen, personen die op naam dure goederen voor anderen aanschaffen of personen die de zeggenschap van een bedrijf op zich nemen om de werkelijke eigenaar uit de wind te houden (katvangers).

In de VTs worden diverse situaties opgemerkt waarin het gebruik van katvangers aan de orde is. Zo worden bijvoorbeeld jonge bestuurders opgevoerd die vervolgens worden gelinkt aan een crimineel. Of iemand die een rekening komt openen zonder te weten waar deze voor bestemd is. Soms doorziet het bankpersoneel dat een klant zich probeert af te schermen door een zwakbegaafd persoon tot eigenaar van zijn bedrijf te maken. In enkele gevallen leek het er ook op dat de crimineel zijn vriendin, vrouw of moeder naar voren schoof om zelf uit het zicht te blijven.

Wie in de NRA *niet* als tussenpersonen worden genoemd, maar toch zeker ook vermeld moeten worden vanwege hun rol, zijn de zogeheten financieel facilitators (zie ook FATF, 2018). Zij 'faciliteren' als het ware een oplossing voor witwasproblemen waar een drugscrimineel tegenaan kan lopen. Door hun specifiek financiële kennis zijn dergelijke facilitators moeilijker te vervangen dan gewone geldkoeriers of katvangers.

In de VTs wordt een aantal keer vermoed dat iemand als facilitator voor het witwassen van gelden is opgetreden door bijvoorbeeld een offshore constructie op te richten of een huurder af te schermen. De FATF (2018) merkt verder op dat financieel facilitators samen kunnen werken om witwastrajecten uit te voeren. Er is dan sprake van 'professional money laundering networks' (FATF, 2018). Netwerken van financieel facilitators zijn ook in Nederland aangetroffen (Kramer et al., 2020). Deze facilitators kunnen bedrijfsmatig handelen, afgaande op het feit dat zij meerdere criminele klanten bleken te bedienen.

8 Witwassen via beleggingsinstellingen/-ondernemingen

Eigenlijk is deze witwasdreiging (Van der Veen & Heuts, 2020) een vreemde eend in de NRA-bijt. Het risico wordt een 'toekomstig' karakter toegekend, aangezien de deelnemers niet kunnen aangeven op welke schaal of wijze het probleem zich nu voordoet. Toch is deze witwasvorm in de NRA opgenomen omdat het potentiële risico als zeer hoog werd ingeschat.

Met beleggingsinstellingen (BI's) en beleggingsondernemingen (BO's) wordt in de NRA het volgende bedoeld.⁹⁵ BI's (ook wel beleggingsmaatschappijen of -fondsen genoemd) trekken gelden aan van het publiek door middel van het uitgeven van participaties (aandelen of rechten van deelnemingen). Het geld wordt vervolgens namens alle investeerders collectief belegd in financiële en niet-financiële activa. Te denken valt aan aandelen-, obligatie-, hedge- en vastgoedfondsen. BO's verlenen beleggingsdiensten zoals vermogensbeheer. BO's kunnen dus ook aan particuliere klanten hun diensten verlenen. Zowel BI's als BO's hebben van de Autoriteit Financiële Markten (AFM) een vergunning nodig en vallen volgens de Wwft daarmee ook formeel onder het toezicht van de AFM. Door in de VTs te zoeken op trefwoorden met 'belegging', komen in de gegevens van de FIU-Nederland diverse treffers naar voren. Hiervan blijken er in totaal zeventien betrekking op een BOBI te hebben. Het blijkt dat de gemelde bedragen relatief laag zijn, variërend van een paar duizend euro tot nog geen 200.000 euro. In zes gevallen bleek dat de melding werd getriggerd doordat de cliënt negatief in het nieuws was gekomen. Bijvoorbeeld omdat er bij hem thuis een drugslab was gevonden, of omdat hij veroordeeld was geweest wegens fraude. Andere redenen van melding waren het rondpompen van geld of het gevolg van onduidelijke bedrijfsvoering, zoals bijvoorbeeld het bij de Kamer van Koophandel ingeschreven staan als een combinatie van een beleggingsinstelling die tevens tuinonderhoud verzorgt.⁹⁶ Ter controle zijn de namen van de BOBI's die in de VTs voorkomen vergeleken met de namen die door De Nederlandsche Bank (DNB) officieel als BOBI staan geregistreerd. Zij bleken niet voor te komen. Dat komt omdat zij weliswaar de naam van beleggingsinstelling of -onderneming voerden, maar hier geen officiële vergunning voor hadden. Kortom, de officiële, vergunde BOBI sector komt in de VTs niet voor.

9 Witwassen via handelsconstructies met goederen

Dit is wederom een vorm van *trade based money laundering* (zie ook witwasvorm 6). In plaats van de handelsconstructies waarbij criminelen via internationale of nationale diensten crimineel geld witwassen, gaat het nu om de handel in goederen. Of, zoals in de Financial Action Task Force (FATF) wordt aangehaald, het proces van het verhullen van de opbrengsten van criminaliteit en waardevermeerdering door het gebruik van handelstransacties om zo de illegale herkomst ervan te legitimeren. Die waardevermeerdering is vaak een onjuiste weergave van de werkelijke prijs, hoeveelheid of kwaliteit van de goederen. Daarbij wordt doorgaans gebruik gemaakt van over- en onderfactureren.

In de VTs komen zes casussen voor waarin de melder vermoedt dat de klant mogelijk betrokken is bij TBML met goederen. Het gaat hier om de handel in voertuigen, textiel en fruit. Het gaat per melding om enkele tienduizenden euro's. Ook in opsporingsonderzoeken is TBML met handelsgoederen gezien met betrekking tot landbouwproducten en voertuigen.

10 Witwassen via ABC-transacties

ABC-transactie in de vastgoedsector zijn niet inherent crimineel. Het kan als een normaal instrument worden ingezet om een vastgoedobject in korte tijd tussen drie partijen (de A, B en C) door te verkopen. Het middel kan echter ook worden misbruikt. Daarbij gaat iedere handelstransactie doorgaans gepaard met een prijsstijging. De waardevermeerdering creëert voor de partijen legaal inkomen, hoewel die vermeerdering (en soms een vermindering) niet reëel hoeft te zijn. Zo kan er

95 In de compliance sector wordt in de regel gesproken over BOBI's (beleggingsondernemingen en beleggingsinstellingen).

96 Dit is een fictief voorbeeld om eventuele herkenbaarheid te vermijden.

bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden van een valse taxatie waarmee het vastgoedobject vervolgens boven de feitelijke marktwaarde wordt doorverkocht.

Deze methode wordt een enkele maal ook gezien in de VTs bij het cohort drugsverdachten. Zo wordt een pand op één dag met een waardestijging van 120.000 euro doorverkocht. De bank vertrouwt het een en ander niet, en doet daarop een melding. In een ander voorbeeld werd de transactie tussen de A en de B als veel te laag beoordeeld.

11 Witwassen via loan back constructies

De NRA omschrijft witwassen via een *loan back* constructie als volgt. Een crimineel leent zijn eigen crimineel verkregen geld aan zichzelf, waarbij hij de schijn ophoudt dat het geld aan iemand anders toebehoort. Op die manier lijkt het alsof er sprake is van een legitieme leningsovereenkomst tussen twee partijen, terwijl het in feite om een en dezelfde partij gaat. Of althans, een tweede partij die via een familielid onder zijn controle staat. Hoe groter het bedrag, hoe ingewikkelder de constructie kan worden. Daarbij kunnen financiële instellingen, bedrijven, trustkantoren en buitenlandse offshore vennootschappen worden betrokken.

In de VTs zijn staan verschillende vermoedens van *loan back* constructies. Het gaat doorgaans om overboekingen of contante afstorting onder het mom van 'lening' of 'terugbetaling lening'. Een navraag door de bank leert vervolgens dat het niet zichtbaar is dat er ooit geld is uitgeleend, de cliënt kan de desbetreffende stukken niet overleggen, of de besteding van het geleende bedrag is opmerkelijk. De meeste meldingen hebben betrekking op eenvoudige vormen van *loan back*. Zo kreeg iemand een overboeking met als omschrijving 'lening'. Toen de bank navraag deed, werd verklaard dat het geld bedoeld was om een bedrijf op te starten. Het bedrag werd echter direct weer doorgeboekt voor iets anders. Het zal niet verbazen dat dit bedrijf ook nooit van de grond is gekomen. In een ander voorbeeld ontving iemand een lening van 20.000 euro. De cliënt deelde de bank mee dat de lening diende om een auto te kopen. Het vreemde was echter dat het bedrag vervolgens aan alles behalve een auto werd besteed. Of iemand leende 10.000 euro uit, terwijl hij net een dag eerder hetzelfde bedrag contant had afgestort zonder een verklaring voor de herkomst van dit bedrag te kunnen geven. Weer een andere persoon kreeg ruim een ton als lening van een bedrijf overgeboekt, om dit bedrag vervolgens door te storten naar het ministerie van Justitie en Veiligheid met de omschrijving 'ontnemingsvordering'.

Ook uit politiedossiers en politie-informatie blijkt dat de *loan back* constructie onder subjecten heel bekend is. Een voorbeeld. Het blijkt dat een drugs crimineel zijn criminele vriend adviseert om geld naar Dubai te laten smokkelen. Hij legt uit dat de vriend het aldaar op de rekening van een bedrijf uit Dubai moet zetten. Dat bedrijf maakt weer geld over naar een offshore bedrijf op de Kaaimaneilanden. Dat laatste bedrijf verstrekt vervolgens een hypotheek aan die vriend, die daarmee een woning kan kopen. Dit voorbeeld laat goed zien dat een dergelijk traject dat tot voor enkele jaren terug nog als vrij ingewikkeld te boek stond, nu algemene kennis is geworden.

12 Witwassen via fingeren van bedrijfsomzet

Volgens de omschrijving van de NRA gaat het hierbij om kleine ondernemingen waar veel contant geld in omgaat. Het criminele geld wordt vermengd met de legale dagomzet waarna over het totaal keurig belasting wordt afgedragen. Daarmee is het witgewassen. Ook kunnen bedrijfsinvesteringen (grotendeels) met crimineel geld worden gefinancierd. Als voorbeelden worden nagelstudio's, kappers, ijssalons maar ook de autohandel genoemd.⁹⁷ De onderneming is ofwel in het directe bezit van de crimineel, of hij voert hier via een stroman (witwasvorm 7) de controle over uit.

97 In *Een Pact voor de Rechtsstaat* wordt aangegeven dat crimineel geld onder andere wordt geïnvesteerd in de groot- en detailhandel (bijvoorbeeld bedrijven die importeren en exporteren en kledingwinkels), autobedrijven, coffeshops, hotels, cafés, restaurants, transportbedrijven, bordelen, financiële dienstverleners, koeriersbedrijven, zorgaanbieders, uitzendbureaus, rij-scholen, money-transfers, belwinkels, taxibedrijven, juweliers, bruidsmodezaken, metaalbedrijven en schoonmaakbedrijven (Noordanus, 2020).

In de VTs staan diverse meldingen waarbij vermoedelijk sprake is van een gefingeerde bedrijfsomzet. Het merendeel van die meldingen heeft betrekking op personen die aan de handel in cannabis worden gelinkt, maar ook aan de cocaïnehandel. Het valt de melders dan op dat er ongebruikelijk veel contant geld wordt gestort (doorgaans 90 procent van de bedrijfsomzet) waarbij het vermoeden wordt geuit dat die afstorting niets te maken hebben met de zakelijke activiteiten van het bedrijf. De door de NRA genoemde soort bedrijven komen in de VTs niet opvallend vaak naar voren. Het blijkt dat een veel breder scala aan bedrijven en handelsactiviteiten kan worden gebruikt. Te denken valt aan cafetaria's, snackbars, vishandel, metaalhandel, aannemers, marketingbureaus, kledingwinkels, renovatiebedrijven, handel in sport- en voedingssupplementen, handel in emballage, koffiehandel, rijsthandel of groothandel in restpartijen. Soms is er een logisch verband met het gronddelict. Als we coffeeshops en growshops buiten beschouwing laten, zijn de bedrijven die in het geval van cannabis worden genoemd doorgaans actief als specialist in verlichting en kweekbenodigdheden, tuinwebwinkels of groothandelsbedrijven in bloem- en tuinproducten. In het geval van de cocaïnehandel gaat het specifiek om import-exportbedrijven in de groente- en fruithandel.

13 Witwassen via virtuele valuta's

Het witwassen via virtuele valuta's (zoals bitcoin, monero, ethereum) wordt in de NRA als een relatief nieuwe methode gezien. Het zijn de geijkte betaalmiddelen op het dark web. Gekoppeld aan virtuele valuta zijn er dienstverleners die virtuele valuta zodanig kunnen mixen dat de herkomst of bestemming wordt verhuld.

Zoals te zien in tabel 10.5 (zie 10.6 Bijlagen), worden pas in 2020 voor het eerst VTs met cryptovaluta gemeld.⁹⁸ De orde van grootte valt mee, rond de 2,5 miljoen euro. Echter, bij het nalezen van andere posten blijkt dat dit bedrag een onderrapportage is. Meldingen die bijvoorbeeld van doen hebben met girale overboekingen, blijken gedeeltelijk opgebouwd of getriggerd te zijn door de ver- of aankoop van cryptovaluta.

Uit opsporingsonderzoeken van de politie en politie-informatie blijken cryptovaluta als belegging een grote aantrekkingskracht op criminelen te hebben. Dat is op zich niet vreemd. In de onderzoeksperiode verschenen er voortdurende berichten in de media over de stijgende koersen en de enorme winsten die beleggen in cryptovaluta kunnen opleveren. Diverse subjecten hebben elkaar hierop gewezen. Omdat cryptovaluta op anonieme accounts kunnen worden aangehouden en de overheid hier geen mogelijkheid tot inzage heeft, wordt het als een ideaal middel gezien om crimineel geld uit het zicht van de opsporing of de belastingdienst te houden en tegelijkertijd te laten renderen. Het aankopen van cryptovaluta met crimineel geld bleek bovendien niet moeilijk. Uit politieonderzoek is naar voren gekomen dat diverse handelaren in cryptovaluta bij de contante aankoop van cryptomunten het niet zo nauw nemen met compliance.

14 Witwassen via ondergronds bankieren incl. onvergunde betaaldienstverleners

De NRA geeft aan dat deze vorm van financiële dienstverlening feitelijk buiten het legale financiële stelsel wordt aangeboden. Daarbij wordt hoofdzakelijk contant geld naar het buitenland overgeboekt. Dat overboeken gebeurt door onderlinge verrekening tussen een wereldwijd netwerk van ondergrondse bankiers zodat slechts incidenteel contant geld hoeft te worden verplaatst.⁹⁹ Bekende vormen zijn hawala bankieren met wortels in het Midden-Oosten en India, maar ook ondergrondse bankiers uit Pakistan en China worden genoemd. In de NRA wordt begrip getoond voor deze systemen. Voor bepaalde groepen migranten zouden informele kanalen namelijk de enige manier zijn om geld naar familieleden in het land van herkomst over te maken.¹⁰⁰ Vooral als het om

98 Althans, in deze dataset van drugsverdachten. De FIU-Nederland kreeg in 2017 al meldingen van ongebruikelijke transacties met cryptovaluta binnen.

99 Zie ook de witwasvorm 15, fysiek verplaatsen van contant geld.

100 Welke migrantengroepen dat zijn, wordt niet vermeld. Voor de legale Chinese migrantengemeenschap is er bijvoorbeeld geen noodzaak tot het gebruik van dergelijke informele kanalen.

strijdgebieden zou gaan. Desalniettemin is het ook een kanaal dat criminelen gebruiken om buiten het zicht van de overheid geld te verplaatsen.

De NRA rekent *onvergonde* betaaldienstverleners ook tot een vorm van ondergronds bankieren. Het gaat hier om niet-bancaire partijen die zonder een verplichte vergunning van De Nederlandsche Bank hun bedrijf maken van het verlenen van betaaldiensten aan eindgebruikers. Die betaaldiensten bestaan onder meer uit het ondersteunen en verwerken van pintransacties, het faciliteren van online betaaltransacties, het uitgeven en accepteren van betaalkaarten, zoals creditcards en het aanbieden van internationale money transfers. Geldtransactiekantoren zijn ook betaaldienstverleners omdat zij allerlei werkzaamheden op het gebied van geldtransacties verrichten.

Uit de FIU-meldingen zijn geen duidelijke signalen over ondergronds bankieren te halen. Dat is ook niet vreemd, omdat ondergronds bankieren zich juist hoofdzakelijk *buiten* het financiële stelsel om afspeelt. In de politiedossiers is daarentegen veel informatie over ondergronds bankieren in relatie tot drugshandel te vinden. Daaruit blijkt het volgende.

De ondergrondse bankiers die de afgelopen vier jaar in beeld zijn gekomen, houden zich voornamelijk met een vorm van hawala-bankieren bezig. Dat wil zeggen dat zij hoofdzakelijk geld virtueel verplaatsen in plaats van het fysiek te smokkelen. De kosten zijn doorgaans enkele procenten van het te verplaatsen bedrag. Vaak wordt daarbij met codes, zogeheten *tokens* gewerkt. Dat kan bijvoorbeeld het serienummer zijn van een 5 eurobiljet. Hiermee heeft de klant een bewijs dat hij geld heeft afgegeven of het recht heeft het geld uit te laten betalen. Grofweg zijn er twee soorten geldstromen aan te wijzen. De eerste heeft te maken met drugs die vanuit Nederland naar bijvoorbeeld Engeland of Australië waren verscheept en verkocht. De opbrengsten werden daarna terug naar Nederland gebracht. De tweede soort geldstroom heeft te maken met drugs die vanuit het buitenland, met name cocaïne uit Zuid-Amerika, naar Nederland waren verscheept. Als de cocaïne in Nederland wordt verkocht, vloeien de opbrengsten uiteindelijk terug naar Zuid-Amerika. Die geldstromen hoeven niet rechtstreeks met de drugsroute te corresponderen. Zo wordt het geld vaak eerst naar Dubai getransporteerd, aldaar in het financiële systeem gebracht om er vervolgens legale goederen in China mee te bestellen die voor de Zuid-Amerikaanse markt bestemd zijn. Tegen die tijd vormt drugsgeld dus weer een vorm van TBML (zie witwasvorm 9).

15 Witwassen via het fysiek verplaatsen van contant geld

De NRA geeft aan dat het hier om een variant van ondergronds bankieren gaat. In plaats van het gehele contante geldbedrag virtueel te verplaatsen, wordt het fysiek de landsgrenzen over gesmokkeld. Vervolgens kan het in het buitenland in het financiële stelsel worden gebracht. Een reden om het naar het buitenland te verplaatsen kan zijn dat lokale financiële instellingen, in vergelijking met Nederland, minder (of geen) diepgravend cliëntenonderzoek doen of transacties monitoren. Het fysiek verplaatsen van contant geld kan overigens ook op kleine schaal plaatsvinden, bijvoorbeeld via de post of verstopt tussen legitieme handelsgoederen. Aan de andere kant van het spectrum is het bank-to-bank vervoerssysteem, waarbij (groot)banken hun fysieke cash voorraden via koeriersdiensten als cargo laten vervoeren.

Fysiek geldvervoer is uitvoerig in de politiedossiers terug te vinden. Daarbij kan nog worden opgemerkt dat, evenals ondergronds bankieren, de geldstromen doorgaans tegengesteld zijn aan de routes die de drugs afleggen.

Overig

De vijftien witwasvormen die hierboven zijn behandeld, zijn uiteraard niet alle vormen waarmee crimineel drugsgeld wordt witgewassen. De reden dat deze vijftien zijn besproken, is dat uit expertmeetings bleek dat deze witwasvormen de grootste dreiging voor Nederland vormen. Het witwassen door middel van kansspelen is bijvoorbeeld door de NRA als te licht bevonden en daarom niet meegenomen. Dat wil echter niet zeggen dat deze methode niet voorkomt. Zo wordt deze methode zeer herkenbaar in de VT-meldingen aangetroffen. Er wordt dan bijvoorbeeld in het

casino met crimineel geld fiches gekocht, die na korte tijd weer als ‘speelwinst’ bij het loket worden ingeleverd. Er wordt dan gevraagd om het geld naar een bankrekening over te maken, of althans een reçu te ontvangen waarmee de ‘legitieme’ herkomst (namelijk de gefingeerde speelwinst) kan worden aangetoond. In tabel 10.5 (zie 10.6 Bijlagen) is te zien dat het totaalbedrag aan VTs die met kansspelen te maken hebben in vier jaar tijd 1,9 miljoen euro bedraagt. Het gaat om ongeveer honderd verdachten, dus op de totale onderzoekspopulatie is de methode relatief klein (of onopgemerkt).

Andere witwasvormen worden door de NRA niet benoemd omdat zij niet in de expertmeetings naar voren kwamen. Dat betekent bij voorbaat dat het hier dan om relatief geringe risico’s zou gaan. We noemen er hier twee, binnenlandse money transfers en valse werknemersconstructies, omdat deze wel in opsporingsdossiers worden aangetroffen.

In politieonderzoeken is namelijk gezien dat binnenlandse money transfers in Nederland soms verband kunnen houden met witwassen. Een money transfer binnen Nederland uitvoeren is namelijk vaak economisch gezien nadelig. Vergeleken met het overmaken via bankrekeningen zijn er relatief hoge kosten aan verbonden. Toch worden deze hoge kosten soms voor lief genomen vanwege problemen met een lopende rekening en de noodzaak tot een snelle betaling. Of om contant geld in het financiële systeem te krijgen. Hoe het ook zij, in vier jaar tijd betreft het nog geen 600.000 euro aan VTs, dus als witwasmethode valt deze verder niet bijzonder op.

Uit opsporingsonderzoeken en politie-informatie is ook naar voren komen dat iemand contant drugsgeld aan een ondernemer geeft, die in ruil daarvoor deze persoon op de loonlijst zet. De drugshandelaar krijgt vervolgens iedere maand zijn eigen geld via banktransacties als maandloon uitgekeerd, minus een bepaalde commissie.

10.5 Conclusie

Een macro-economische benadering van de drugshandel in Nederland is door de vele schattingen die hiermee gepaard gaan van twijfelachtige waarde. We bevinden ons dan al gauw in het land van de *guessonomics*. Maar ook een micro-economische benadering kent beperkingen. Hierbij wordt vanuit individuele drugshandelaren of opsporingsonderzoeken financiële data geëxtrapoleerd naar algemene uitspraken over de drugseconomie. Het is echter niet duidelijk hoe representatief eventueel gevonden waarden zijn. Waarbij ook nog de vraag gesteld kan worden of in elk financieel onderzoek daadwerkelijk de onderste criminele euro naar boven kan worden gehaald.

Om kenmerken van witwassen te beschrijven, is gebruik gemaakt van gegevens van FIU-Nederland die betrekking hebben op 13.827 verdachten die in de periode 2017 tot en met 2020 bij drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken van de politie in beeld zijn gekomen. FIU-Nederland heeft van ruim de helft van deze personen in de onderzoeksperiode een transactie verdacht verklaard. In totaal gaat het om 14.780 uitgevoerde transacties met een totaalwaarde van 467.759.526 euro. De kwantiteit aan gegevens plus de omschrijving waarom er een melding is gedaan, maakte het mogelijk om na te gaan of diverse witwasvormen die door de NRA als potentiële witwasdreiging waren aangemerkt ook bij drugsverdachten daadwerkelijk optreden. Het blijkt dat alle vijftien witwasvormen daadwerkelijk worden aangetroffen, al is de financiële omvang van het fenomeen vaak slechts zeer beperkt.

Er moet echter wel rekening worden gehouden met diverse mitsen en maren. Voor wat betreft de gegevens van FIU-Nederland moet rekening worden gehouden dat 1) VTs geen volledige inblik in iemands financiële leven geven, 2) het vaak een momentopname betreft, een eenmalige situatie, of enkele situaties met terugwerkende kracht, die een financiële instelling (of andere meldplichtige) heeft doen besluiten om een OT te rapporteren, en 3) het om *verdenkingen* gaat. Het is dus lang niet zeker, laat staan dat er bewijs is van witwassen. Het is dan ook opvallend dat in de FIU-tabellen de financiële omvang en het aantal meldingen dat te maken heeft met vastgoed relatief gering is, terwijl uit de literatuur bekend is dat vastgoed een geliefd witwasobject is (Kruisbergen, Kleemans & Kouwenberg, 2015).

Het is mogelijk dat vastgoedbezit verhuuld blijft door het gebruik van katvangers of facilitators, maar dat is op basis van de VTs niet te zeggen.

Ook uit politieonderzoeken en politie-informatie komt vastgoed naar voren als een methode waarbij veel geld wordt witgewassen, in zowel binnen- als buitenland. Het opsporingssysteem voor de recherche en intelligence van de politie (Summ-IT) is echter niet geschikt om op financieel vlak query's te maken, zodat het bij 'anekdotisch' bewijs blijft.

Voor wat betreft de NRA moet verder bedacht worden dat er weliswaar vijftien witwasvormen als grootste dreiging zijn benoemd, maar dat dit niet wil zeggen dat andere vormen van witwassen voor drugscriminelen irrelevant zijn. Uit de VTs is bijvoorbeeld op te maken dat ook wordt gepoogd via casino's geld wit te wassen. Het totaalbedrag dat hiermee gemoeid is, is echter relatief laag. Om deze reden heeft de NRA gefingeerde speelwinst bewust niet als witwasrisico voor Nederland opgenomen.

10.6 Bijlagen

Tabel 10.3. Verdachte transacties in euro's bestemmingslanden

Bestemmingslanden	2017	2018	2019	2020	Eindtotaal
(leeg)	42.198.545	69.738.361	49.381.500	60.096.452	221.414.859
Nederland	44.414.923	83.579.089	28.374.017	58.263.942	214.631.972
Duitsland	61.409	6.313.050	566.723	724.762	7.665.944
ONBEKEND	361.360	2.012.612	1.212.168	1.210.242	4.796.382
Slowakije	4.377.890	200	1.616	1.312	4.381.018
Luxemburg		3.000.500			3.000.500
Turkije	662.646	319.145	247.122	433.303	1.662.216
Spanje	98.857	680.798	63.827	117.455	960.936
Polen	29.478	815.314	34.961	53.843	933.596
Ecuador	7.599	83.395	775.776	7.605	874.374
Colombia	379.827	146.164	279.010	13.575	818.576
Albanië	17.574	605.988	4.839	12.300	640.701
Suriname	463.275	48.495	56.926	12.494	581.190
Marokko	243.465	105.678	97.020	53.538	499.702
Groot Brittannië	56.363	300.563	70.421	44.347	471.694
Verenigde Staten	334.670	14.952	9.855	5.279	364.756
Hongarije	162.184	198.889	239		361.312
België	10.143	76.575	113.300	86.689	286.707
Costa Rica	839	28.698	63.751	186.401	279.689
Verenigde Arabische Emiraten	231.090	30.574	9.451	1.591	272.706
Servië	12.116	10.433	159.470		182.019
Frankrijk	27.545	5.445	80.567	66.985	180.542
Tsjaad		175.000			175.000
Bulgarije	67.258	39.275	41.590	15.434	163.557
Ierland			6.055	146.188	152.243
Ghana	47.378	76.719	12.650	10	136.757
Panama	57.328	47.580	1.151		106.059
Zwitserland	2.997	200	100.000		103.197
Dominicaanse Republiek	37.949	35.349	12.181	14.264	99.743
China	65.098	25.967	8.185		99.250
Brazilië	12.424	47.936	34.775	3.285	98.420
Thailand	29.566	12.732	24.801	23.135	90.234

Bestemmingslanden	2017	2018	2019	2020	Eindtotaal
Curaçao	57.516	13.786	13.887		85.189
Oekraïne	15.662	5.820	24.508	34.668	80.658
Roemenië	44.872	8.595	14.280	5.989	73.736
Peru	6.525	64.271	1.220		72.016
Litouwen	10.518	3.300	4.000	51.770	69.588
Mexico	16.550	23.177	9.745		49.472
Montenegro	33.069	4.049			37.118
Nederlandse Antillen	34.532	2.016			36.548
Armenië	19.000		15.345	2.000	36.345
Portugal	8.016	14.170	9.345	2.150	33.681
Liberia	31.907				31.907
Italië	10.496	2.421	14.108	1.255	28.280
Griekenland	800	20.463	2.500	3.000	26.763
Togo	367	500	13.458	10.000	24.325
Vietnam	19.215	4.200			23.415
Nigeria	6.773	3.938	5.749	6.684	23.144
Indonesië	3.931	16.783	1.077	241	22.032
Bosnië en Herzegovina	10.937	2.890	6.761	185	20.773
Aruba	9.206	9.454		2.100	20.760
Gambia		3.745	11.940	4.925	20.610
Slovenië	20.000				20.000
Myanmar	2.000	8.000	6.000	2.000	18.000
Afghanistan	4.000		10.940	3.027	17.967
Singapore	6.200	10.619			16.819
Moldavië	400	8.235	4.196	3.545	16.376
Rusland	3.455	8.924	3.055		15.434
Letland	15.058				15.058
Pakistan	5.105	2.990	5.855	870	14.820
Canada	6.909	5.881	1.938		14.728
Guinee	5.331	9.094			14.425
Ivoorkust	2.050	8.001		4.372	14.423
Cyprus	7.850	1.979	4.570		14.399
Koeweit	13.800				13.800
Israël	6.750		2.000	4.839	13.589
Wit-Rusland	2.300		11.202		13.502
Bolivia	12.816				12.816
Kosovo	250	12.431			12.681
Tunesië	6.933	3.437	1.309	300	11.979
Filipijnen	5.200	3.940	1.890	887	11.917
Congo-Brazzaville	9.523	650	270		10.443
Egypte	5.056	3.032		2.000	10.088
Senegal	341	4.459	5.058		9.858
Noord-Macedonië	950	2.070	4.300	2.427	9.747
Laos	9.500				9.500
Sri Lanka	4.400	2.171	714	2.000	9.285
Kroatië	6.300	2.360			8.660
Benin	7.909				7.909
Maleisië	4.200	3.000			7.200
Kyrgyzstan		850	5.243		6.093

Bestemmingslanden	2017	2018	2019	2020	Eindtotaal
Tsjechië	500	2.300	2.400	867	6.067
Oezbekistan		4.000	2.000		6.000
Paraguay			6.000		6.000
Australië	616	4.818			5.434
Oeganda		1.008	1.928	1.970	4.906
Kameroen	4.400	483			4.883
Kenya	1.245			3.000	4.245
India	1.450		100	2.650	4.200
Oostenrijk	4.000				4.000
Argentinië	2.700	1.078	100		3.878
Jamaica	3.265				3.265
Nicaragua			3.236		3.236
Kaapverdië		1.000	2.010		3.010
Soedan	1.945	1.037			2.982
Hongkong	500			2.455	2.955
Noorwegen	2.783				2.783
Libanon		1.500	1.035		2.535
Irak			1.800	500	2.300
Cuba			2.000		2.000
Guyana		1.498	262	100	1.860
Trinidad en Tobago		1.548			1.548
Monaco	1.355				1.355
Azerbeidzjan	1.104				1.104
Finland		1.045			1.045
Syrië	150	100	200	281	731
Oman	700				700
Honduras			475		475
Denemarken		400			400
Estland	350				350
Chili	123		218		341
Tadzikistan			287		287
Ethiopië		277			277
Saoedi Arabië	250				250
Sint Maarten (Nederlands Deel)	200				200
Congo-Kinshasa			138		138
Mali			50		50
Malta				10	10
Eindtotaal	95.013.911	168.903.468	82.084.648	121.757.499	467.759.526

Bron: FIU-Nederland.

Tabel 10.4. Verdachte transacties in euro's herkomstlanden

Herkomstlanden	2017	2018	2019	2020	Eindtotaal
(leeg)	42.198.545	69.738.361	49.381.500	60.096.452	221.414.859
Nederland	41.408.888	74.259.969	25.940.176	43.487.407	185.096.440
Duitsland	1.521.489	4.762.119	1.206.878	7.100.208	14.590.694
België	3.699.869	1.748.089	350.926	2.281.037	8.079.921
Polen	606.417	5.108.962	98.511	657.026	6.470.915
Spanje	189.320	4.784.900	148.822	331.975	5.455.017
Roemenië		45.499	1.200	4.575.165	4.621.864
ONBEKEND	35.029	1.225.637	1.353.344	984.809	3.598.819
Turkije	108.817	1.065.489	1.686.483	79.400	2.940.189
Groot Brittannië	1.362.783	232.381	122.497	101.249	1.818.910
Frankrijk	43.907	487.996	6.378	1.142.366	1.680.647
Ghana		599.430	800.750		1.400.180
Albanië	129.107	639.465	387.562	138.940	1.295.074
Oekraïne		1.114.560	2.189		1.116.749
Hongkong	761.881	39.605	54.645		856.132
Luxemburg	30.200	724.729			754.929
Griekenland	632.335	350	2.000	54.150	688.835
Cyprus	629.850			1.540	631.390
Servië	4.100	603.279	5.000		612.379
Hongarije	555.444	2.000	17.129	8.994	583.567
Litouwen	4.000	205.214	10.012	271.146	490.372
Estland	9.254	355.975	28.189	14.211	407.628
Zwitserland	308.562	32.346		20.850	361.758
Niger		342.277	12.115		354.392
Verenigde Arabische Emiraten	126.627	163.798	1.182		291.607
Finland	7.748	31.000	24.500	158.729	221.977
Rusland	2.500	209.084	1.509		213.093
Letland	172.147	2.000			174.147
Bulgarijë	52.708		8.000	70.000	130.708
Zuid Afrika	99.290	2.000			101.290
Gabon			96.970		96.970
Bosnië en Herzegovina	950	79.930		15.000	95.880
Denemarken	1.709	5.030	77.382	3.306	87.427
Nigeria		59.624	21.000	2.351	82.975
Pakistan	18.872		15.000	40.900	74.772
Singapore	34.280		34.775		69.055
Oostenrijk	20.925	1.059	23.100	21.330	66.414
Gibraltar	65.000				65.000
Colombia	4.238	41.327	15.716		61.281
Slovenië	500	40.000	12.973		53.473
Saoedi Arabië	1.000		197	47.950	49.147

Herkomstlanden	2017	2018	2019	2020	Eindtotaal
Portugal	3.300	24.717	13.796	2.000	43.813
Verenigde Staten	8.545	30.275	2.421	2.000	43.240
Suriname	18.388	16.467	3.601	1.060	39.516
Jordanië		600	36.475		37.075
Marokko			34.000		34.000
Italië	19.516	2.444	1.345	4.368	27.673
Argentinië	12.340	4.144	8.063		24.546
Ierland	9.056	10.906	2.829		22.791
Egypte	22.000				22.000
Kroatië	1.000			21.000	22.000
Zweden	3.560	10.700		4.559	18.819
Thailand	1.332	13.095			14.427
Nederlandse Antillen	14.278				14.278
Sierra Leone				14.021	14.021
Noord-Macedonië	6.940	3.500	2.000		12.440
Liechtenstein	12.000				12.000
Slowakije	2.575		9.000		11.575
Liberia			10.400		10.400
Irak	4.266	4.432			8.698
Canada	3.600	2.728			6.328
IJsland		5.617			5.617
Libanon	5.577				5.577
China	2.103	3.000			5.103
Kosovo	1.000	4.000			5.000
Burkina Faso		4.301			4.301
Tsjechië		1.000	2.500		3.500
Filipijnen		400	3.050		3.450
Israël		1.908	1.527		3.435
Ecuador	1.040	1.990			3.030
Qatar	2.600				2.600
Brazilië			2.530		2.530
Dominicaanse Republiek	350	1.157	1.000		2.507
Togo	2.286				2.286
Centraal-Afrikaanse Republiek	2.157				2.157
Chili	1.000	950			1.950
Indonesië	378	1.062			1.440
Kazachstan	895		430		1.325
Bolivia	1.300				1.300
Trinidad en Tobago				1.000	1.000
Peru				1.000	1.000
Curaçao	805	91			896
Senegal	798				798

Herkomstlanden	2017	2018	2019	2020	Eindtotaal
Syrië			786		786
Honduras	636				636
Benin		500			500
Kameroen			285		285
Eindtotaal	95.013.911	168.903.468	82.084.648	121.757.499	467.759.526

Bron: FIU-Nederland.

Tabel 10.5. Soort transactie in euro's

Soort transactie	2017	2018	2019	2020	Eindtotaal
Girale overboeking	53.184.188	103.805.581	31.437.766	61.182.447	249.609.982
Storting op rekening	17.700.847	28.576.725	29.501.909	20.967.959	96.747.441
Opname van rekening	6.758.422	8.319.963	6.040.447	8.818.319	29.937.151
Geldautomaatopname	1.271.083	4.371.030	2.014.030	8.715.491	16.371.634
Aankoop/verkoop onroerende zaak	1.030.569	2.206.777	2.639.535	9.304.229	15.181.110
Geldautomaatstorting	2.102.350	404.430	5.776.834	5.033.965	13.317.579
Aankoop/verkoop onderneming	1.448.000	10.819.135	72.650	716.451	13.056.236
Overige	5.227.082	4.869.783	162.806	745.117	11.004.788
Contante betaling bij aankoop door klant	2.477.387	1.385.775	1.356.181	420.516	5.639.859
Money transfer vanuit Nederland	1.548.434	1.024.563	706.523	373.541	3.653.060
Speelpenningenaankoop door klant	468.180	380.890	397.146	629.622	1.875.838
Aankoop/verkoop appartement		225.000	87.642	955.000	1.267.642
Debitcardbetaling met Nederlandse kaart	21.500	999.844	13.710	34.923	1.069.976
Verkoop crypto door klant				1.041.133	1.041.133
Money transfer naar Nederland	436.087	278.935	210.027	90.193	1.015.242
Aankoop crypto door klant				852.819	852.819
Crypto naar crypto (van A naar B)				703.582	703.582
Money transfer binnen Nederland	197.041	192.556	96.844	73.341	559.782
Contante uitvoer Nederland	258.644	68.155	148.366	57.050	532.215
Credit-/prepaidcardbetaling met Nederlandse kaart	16.367	106.022	303.618	91.332	517.340
Afsluiten leningsovereenkomst		430.000			430.000
Contante invoer Nederland	98.175		257.115	40.900	396.190
Aanhouden hoog kassaldo of veel liquide middelen	165.000	100.000	90.000		355.000
Depotstorting			299.540	40.000	339.540
Vermoeden van fiscale fraude	172.430	73.900	66.550	0	312.880
Afsluiten pandovereenkomst		16.116	6.944	234.002	257.062
Aankoop/verkoop overig registergoed		15.000		181.500	196.500
Contante betaling bij dienstverlening	36.004	148.298			184.302

Soort transactie	2017	2018	2019	2020	Eindtotaal
VV-aankoop door melder ¹⁰¹	50.036	15.052	113.339	3.503	181.930
Storting prepaidcard	81.906	55.640	17.056		154.602
Betaling facturen door derden				138.250	138.250
Betalingen zonder factuur	68.200			50.077	118.277
Beheer van vennootschap/ rechtspersoon		100	0	110.000	110.100
Tekortkomingen in de administratie			105.322		105.322
Beëindiging cliëntrelatie	0	5	33.285	56.475	89.765
Gebruik van vermoedelijk valse facturen	83.594	466			84.060
Contante betaling bij verkoop door klant			53.000		53.000
VV-verkoop door melder	29.910	6.254	12.616	4.001	52.781
Credit-/prepaidcardbetaling met buitenlandse kaart				39.847	39.847
Speelpenningenverkoop door klant		3.800	23.420		27.220
Oprichten vennootschap/ rechtspersoon	20.000	800	0	101	20.901
Wissel van kleine naar grote coupures	13.400	1.440	2.100	3.400	20.340
Opname van cryptoaccount				20.000	20.000
Negatieve kas			10.000	9.689	19.689
Contante betaling via bank	19.000				19.000
Kasstorting bij een reeds administratief hoog kassaldo			17.826		17.826
Storting op cryptoaccount				16.000	16.000
Contante doorvoer Nederland	14.408				14.408
Effectenverkoop door klant	11.891				11.891
Onbekend	1.222	0	10.000	2	11.224
Opname prepaidcard	2.555	433			2.988
Money transfer refund				2.120	2.120
Creditcardopname van rekening		1.000		600	1.600
Wissel grote coupures naar kleine coupures			500		500
Opening nieuwe rekening	1	1		2	4
Eindotaal	95.013.911	168.903.468	82.084.648	121.757.499	467.759.526

Bron: FIU-Nederland.

101 Vreemde valuta.

Bronnen

Literatuur

Abraham, M., B. van Dijk, D. Hofstra & A. Spapens (2021). *Aanpak georganiseerde drugsriminaliteit: Een terugblik op 25 jaar beleid en uitvoering*. Amsterdam & Tilburg: DSP-Groep & Tilburg University.

ACIC (2021). Australian Criminal Intelligence Commission. *Annual report 2019-2020*. S.I.: Commonwealth of Australia.

Algemene Rekenkamer (2008). *Bestrijden witwassen en terrorismefinanciering*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 477, nrs. 1–2. Den Haag.

Algemene Rekenkamer (2014). *Bestrijden witwassen: stand van zaken 2013*. Den Haag.

Baravalle, A., M.S., Lopez & S.W. Lee (2016). Mining the dark Web: Drugs and fake Ids. Data Mining Workshops (ICDMW), 2016 IEEE 16th International Conference, 350-356.

Basra, R. (2019). *Terrorism and drugs in Europe. Background paper commissioned by the EMCDDA for the EU Drug Markets Report 2019*. International Centre for the Study of Radicalisation, Department of War Studies, King's College London. S.I.: EMCDDA.

Bervoets, E., K. van den Akker, A. Verweij & A. van Wijk (2021). 'Iedereen doet het toch?' *Drugsgebruik onder schoolgaande jeugd in Gouda*. S.I.: Bureau Bervoets.

Blok, G. (2016). 'Heroïne is een vloek!' Hoe de opiaat-'epidemie' in Nederland werd bedwongen. *Het Tijdschrift voor de Politie*, 78(1), 6-9.

Boerman, F. (2016). *Handel in en smokkel van heroïne. Nationaal dreigingsbeeld 2017*. Politie intern [niet uitgegeven].

Boerman, F., M. Grapendaal, F. Nieuwenhuis & E. Stoffers (2017). *Nationaal dreigingsbeeld 2017. Georganiseerde criminaliteit*. Driebergen: Landelijke Eenheid, Dienst Landelijke Informatieorganisatie.

Borgatti, S.P. & V. Lopez-Kidwell (2014). Network theory. In J. Scott & P.J. Carrington (eds.), *The Sage Handbook of Social Network Analysis* (pp. 40-54). London: SAGE.

Burt, R.S. (1992). *Structural Holes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Broséus, J., D. Rhumorbarbe, M. Morelato, L. Staehli & Q. Rossy (2017). A geographical analysis of trafficking on a popular darknet market. *Forensic science international*, 277, 88-102.

Bunt, H.G. van de & E.R. Kleemans (2007). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland: Derde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Bureau Jansen & Janssen (2021, 23 februari). *Integraal Appel, Nepwetenschap van Tilburg University*. Ontleend aan <https://justitieenveiligheid.nl/integraal-appel-nepwetenschap-van-tilburg-university>.

CAM (2019). Coördinatiepunt Assessment en Monitoring nieuwe drugs. *Risicobeoordeling lachgas*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

CBS (2018). Centraal Bureau voor de Statistiek. *Nationale rekeningen. Revisie 2015*. Den Haag.

Chalmers, J., D. Bradford & C. Jones (2010). The effect of methamphetamine and heroin price on polydrug use: A behavioural economics analysis in Sydney, Australia. *International Journal of Drug Policy*. 21, 381-389.

Christin, N., & J. Thomas (2019). *Analysis of the supply of drugs and new psychoactive substances by Europe-based vendors via darknet markets in 2017-18*. Background paper commissioned by the EMCDDA. United States: Hikari Labs.

Colman, C. (2018). Naar een geïntegreerde aanpak van de invoer en doorvoer van cocaïne via de haven via Antwerpen. *Panopticon*, 39(2), 130-140.

Colman, C, F. De Middeleer, A. Spapens, S. Van Nimwegen, R. Ceulen, S. Gerbrands, L. Paoli, & E. Roevens (2018). *De grens voorbij – Belgische en Nederlandse drugsmarkten in beweging*. Den Haag: Boom Criminologie.

Cornish, D. (1994). *The procedural analysis of offending and its relevance for situational prevention*. Crime prevention studies. (3), 151-196.

Daniel, M.R. (2021, 28 juni). *Interne memo handelingskader lachgas en APV*. Politie [niet uitgegeven].

DEA (2020). Drug Enforcement Administration. *2020 National Drug Threat Assessment*. S.l.: US Department of Justice.

Décary-Hétu, D., M. Paquet-Clouston & J. Aldridge (2016). Going International? Risk Taking by Cryptomarket Drug Vendors. *International Journal of Drug Policy*. 35, 69-76.

Dierick, M., M. Ansseau, H. D'Haenen, J. Peuskens & P. Linkowski (red.) (2003). *Handboek psychofarmacotherapie*. Gent: Academia Press.

Dolliver, S. D., S. P. Ericson & K. L. Love (2016). A geographic analysis of drug trafficking patterns on the tor network. *Geographical Review*, 108(1), 45-68.

Douane (2017). Een scherpe kijk op scan en detectie. *Douane in zicht* (3). Ontleend aan <https://douane-inzicht.nl/article/313408034>

Douane (2021). *Douane Nederland in 2020*, ontleend aan <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/jaarverslagen/2021/07/08/douane-nederland-in-2020>.

Duijn, P.A.C., V. Kashirin & P.M.A. Sloot (2014). The relative ineffectiveness of criminal network disruption. *Scientific Reports*, 4(4238), 1-15.

Duijn, P.A.C. (2016). *Detecting and disrupting criminal networks: A data driven approach (Proefschrift Universiteit van Amsterdam)*. Geraadpleegd op <http://dare.uva.nl>.

Duyne, P.C., van (2006). Witwasonderzoek, luchtspiegelingen en de menselijke maat. *Justitiële Verkenningen*, 32(2), 34-40.

Duyne, P.C., van, J.H. Harvey & L.Y. Gelemerova (2018). *The Critical Handbook of Money Laundering Policy, Analysis and Myths*. London: Palgrave Macmillan.

EMCDDA (2017). Perspectives on drugs: Changes on Europe's cannabis resin market. Ontleend aan <https://emcdda.europa.eu/topics/pods/cannabis-resin-market-europe>.

EMCDDA (2019a). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *European drug report 2019: Trends and developments*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EMCDDA (2019b). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *Drug precursor developments in the European Union*. EMCDDA Papers. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EMCDDA (2019c). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *Developments in the European cannabis market*. EMCDDA Papers. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EMCDDA (2020a). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *European drug report 2020: Trends and developments*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EMCDDA (2020b). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *Emerging evidence of Afghanistan's role as a producer and supplier of ephedrine and methamphetamine*. EU4MD Special Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EMCDDA (2020c). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *EU drug markets report. Impact of COVID-19 2020*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EMCDDA (2021a). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *European drug report 2021: Trends and developments*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EMCDDA (2021b). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *Drug-related deaths and mortality in Europe: update from the EMCDDA expert network*, Technical report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EMCDDA (2021c). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *Impact of Covid-19 on drug markets, use, harms and drugs services in the community and prisons: results from a EMCDDA trendspotter study*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EMCDDA & Europol (2012). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction & Europol. *EU drug markets report 2012*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EMCDDA & Europol (2019). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction & Europol. *EU drug markets report 2019*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Europol. (2015). *Why is cash still king? A strategic report on the use of cash by criminal groups as a facilitator for money laundering*. The Hague: Europol.

Europol (2018). *Operational updates from O21 – AP Heroin illegal heroin production and trafficking*. Drug supply reduction 7th Programme Board Meeting. Den Haag, 2018, 15 november. [niet uitgegeven].

Europol (2021a). *European Union serious and organised crime threat assessment, A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime (EU SOCTA 2021)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Europol (2021b). *Afghanistan. The impact of the Afghan situation on terrorism and organised crime in the EU* [niet uitgegeven].

Faber, K., T. Gedden, P. Jansen, & I. Schepens (2015). *Nieuwe Psychoactieve Stoffen: Een inzicht in de bedrijfsstructuur van NPS-bedrijven binnen Nederland op basis van een Sociale Netwerk Analyse*. Apeldoorn: Politieacademie.

FATF (2018). *Financial Action Taskforce. Professional Money Laundering*. Paris: FATF. Ontleend aan www.fatfgafi.org/publications/methodandtrends/documents/professional-moneylaundering.html.

FGP Antwerpen (2019). *Federale Gerechtelijke Politie. Analyse voor Nationaal Politieeel Veiligheidsbeeld* [niet uitgegeven]

FGP Antwerpen (2020). *Federale Gerechtelijke Politie Antwerpen. Overzicht 2020*. S.l. Ontleend aan <https://www.politie.be/5998/sites/5998/files/attachments/JaarverslagFGPAntwerpen2020.pdf>.

FIU-Nederland (2016). *Financial Intelligence Unit. Jaaroverzicht 2016*. Zoetermeer: FIU-Nederland.

FIU-Nederland (2018). *Financial Intelligence Unit. Jaaroverzicht 2017*. Zoetermeer: FIU-Nederland.

FIU-Nederland (2019). *Financial Intelligence Unit. Jaaroverzicht 2018*. Zoetermeer: FIU-Nederland.

FIU-Nederland (2020). *Financial Intelligence Unit. Jaaroverzicht 2019*. Zoetermeer: FIU-Nederland.

FIU-Nederland (2021). *Financial Intelligence Unit. Jaaroverzicht 2020*. Zoetermeer: FIU-Nederland.

Giessen, M., D.E.G. Moolenaar, D.E.G. & M.M.J. van Ooyen-Houben (2014). *De export van in Nederland geteelde cannabis. Een schatting van de omvang en een bespreking van de mogelijkheden en beperkingen van het onderzoek*. Cahier 2014-19. Den Haag: WODC.

Goor, M. van (2020). *Factsheet lachgas*. Utrecht: Trimbos Instituut.

Gruter, P., & D. van de Mheen (2005). *Cocaïnehandel in Nederland. Impressies van deelnemers aan drugsdistributienetwerken*. Rotterdam: IVO.

Hendriks, H. (2017). *Kennisdocument azijnzuuranhydride*. Belastingdienst / FIOD [niet uitgegeven].

IAT (2020). Informatie Analyse Team, Staf Korpsleiding. *Analyse lachgas incidenten*. Politie [niet uitgegeven].

INCB (2021a). International Narcotics Control Board. *Precursors and chemicals frequently used in the illicit manufacture of narcotic drugs and psychotropic substances 2020*. S.I.: United Nations publication.

INCB (2021b). International Narcotics Control Board. *Report of the International Narcotics Control Board for 2020*. S.I.: United Nations publication.

InSight Crime (2021). *Latin America Organized Crime Study for the Kingdom of the Netherlands*. Geraadpleegd op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/02/26/latin-america-organized-crime-study-for-the-kingdom-of-the-netherlands>

Jansen, F. (2012). *Georganiseerde hennepcult. Criminaliteitsbeeldanalyse 2012*. Driebergen: KLPD, Dienst Nationale Recherche.

Kleemans, E.R., E.A.I.M. van den Berg & H.G. van de Bunt (1998). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Rapportage op basis van de WODC Monitor*. Den Haag: WODC.

Kleemans, E.R., M.E.I. Brienens, & H.G. van de Bunt (2002). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland: tweede rapportage op basis van de WODC-monitor*. Den Haag: WODC.

KLPD, Dienst Nationale Recherche (2012). *Synthetische drugs en precursoren. Criminaliteitsbeeldanalyse 2012*. Driebergen: KLPD, Dienst Nationale Recherche.

KMar (2021). Koninklijke Marechaussee, Afdeling Intelligence, sectie Analyse en Onderzoek. *Hoofdpijnen verdovende middelen luchthavens t.b.v. fenomeenbeeld verdovende middelen Nationale Politie* [niet uitgegeven].

Kramer, J.A., A. A. J. Blokland & M. R. J. Soudijn (2020). Witwassen als bedrijfsmatige activiteit: de verborgen netwerken van witwassers. *Tijdschrift voor Criminologie* 62(4), 365-382.

Krekel, A. (2019). *Crime script cocaïne* (Scriptie recherchekunde, afstudeerrichting criminaliteitsanalyse). Apeldoorn: Politieacademie.

Kruisbergen, E. (2021). Het witwassen van criminele winsten. Over feiten, fabels en vragen die je eigenlijk (nog) niet zou moeten stellen. *Justitiele Verkenningen*, 4, 47-68.

Kruisbergen, E.W., H.G. van de Bunt & E.R. Kleemans (2012). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Vierde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Den Haag: Boom Lemma.

Kruisbergen, E. W., E.R. Kleemans & R.F. Kouwenberg (2015). Profitability, power, or proximity? Organized crime offenders investing their money in legal economy. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 21(2), 237-256.

Kruisbergen, E.W., E.R. Leukfeldt, E.R. Kleemans & R.A. Roks (2018). *Georganiseerde criminaliteit en ICT. Rapportage in het kader van de vijfde ronde van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Den Haag: WODC.

Kruisbergen, E.W., R.A. Roks & E.R. Kleemans (2019). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland: daders, verwevenheid en opsporing. Rapportage in het kader van de vijfde ronde van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Den Haag: WODC.

Kruisbergen, E. (2020). *Een pamflet is geen onderzoek* Tops en Tromp stellen in "De achterkant van Amsterdam" veel, maar onderbouwen bitter weinig. CIROC. Ontleend aan https://www.ciroc.nl/uploads/ciroc/ciroc_nieuwsbrief_pdf/nl/2020_ciroc_nieuwsbrief_januari.pdf.

Laar, M.W. van, A.A.N. Cruts & C.J.A. van Miltenburg (red.) (2020). *Nationale Drug Monitor. Jaarbericht 2019*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Laar, M.W. van, E.M.T. Beenackers, A.A.N. Cruts, A.P.M. Ketelaars, M.C. Kuin, R.F. Meijer, C.J.A. van Miltenburg, A. Mujcic & L. Strada (red.) (2021). *Nationale Drug Monitor. Jaarbericht 2020*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Mayntz, R. (2004). *Organizational forms of terrorism. Hierarchy, network, or a type sui generis?* (MPIfG Discussion Paper 04/4). Köln: Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung.

McDermott, J., J. Bargent, D. den Held, M. Fernanda Ramírez (2021). The cocaine pipeline to Europe. Global Initiative Against Transnational Organized Crime & InSight Crime. Ontleend aan <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/02/The-cocaine-pipeline-to-Europe-GI-TOCInsightCrime.pdf>.

Mennes, R., Pieper, I., Schoonbeek & B. Bieleman (2021), *Coffeeshops in Nederland 2020. Aantallen coffeeshops en gemeentelijk beleid 1999-2020*. Den Haag: WODC.

Middeleer, F. de, & B. De Ruyver (2017). De verschuiving van illegale drugsmarkten van Nederland naar België. Perceptie of realiteit?. *Justitiële Verkenningen*, 43(2), pp. 103-119.

Middeleer, F. de, S. van Nimwegen, R. Ceulen, S. Gerbrands & E. Roevens (2018). *Illegale drugsmarkten in België en Nederland: Communicerende vaten?* S.l.: Belgian Science Policy Office (BELSPO).

Ministerie van Justitie & Veiligheid (2020, 22 mei). *Financieringsregeling drugsafvaldumpingen*. (Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, kenmerk 2903470).

Monshouwer, K., C. van Miltenburg, R. van Beek, W. den Hollander, F. Schouten, M. van Goor, M. Blankers & M. van Laar (2021). *Groot Uitgaansonderzoek 2020*. Utrecht: Trimbos Instituut.

Morselli, C. (2009). *Inside criminal networks*. New York: Springer.

Morselli, C. & J. Roy (2008). Brokerage Qualifications in Ringing Operations. *Criminology*. 46(1): 71-97.

Nabben, T. & A. Benschop (2020). *Antenne 2019: Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

NADIC NY/NJ. (2009). *Drug Market Analysis 2009*.

Niesink, R. & M. van Laar, (2012). *THC, CBD en gezondheidseffecten van wiet en hasj: recente inzichten*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Noordanus, P.G.A. (2020). *Een Pact voor de Rechtsstaat: Een sterke terugdringing van drugscriminaliteit in tien jaar*. Den Haag: Strategisch Beraad Ondernijning.

NVIC (2021). Nationaal Vergiftigingen Informatie Centrum. *Acute vergiftigingen bij mens en dier. Jaaroverzicht 2020*. Utrecht: Universitair Medisch Centrum Utrecht.

Olde Kalter, J. (2021). De cocaïne-economie. *Quote*, 8, 62-71.

Onderzoeksraad voor Veiligheid (2018). *Omgevingsveiligheid hennepkwekerijen. Onderzoek naar de fysieke veiligheidsrisico's voor omwonenden van bedrijfsmatig opgezette hennepkwekerijen*. Den Haag: Onderzoeksraad voor Veiligheid.

Pardal, M, C. Colman & T. Surmont (2021). Synthetic Drug Production in Belgium – Environmental Harms as Collateral Damage? *Journal of Illicit Economies and Development*, 3(1): pp. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.31389/jied.84>

Politie (2021a). ERISSP Landelijk overzicht Synthetische Drugs 2020.

Politie (2021b). *Drugs Prijzen Overzicht 2020 NL* [niet uitgegeven].

RIEC Zuidwest, Integraal Afpakteam & Tilburg University (2013). *Integraal Appèl*. Oosterhout/Breda/Tilburg.

Rigter, S., M. van Laar & M. Bossong (2019). *Aanbod en gebruik van cannabisproducten in de coffeeshop*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Rijksoverheid (2020). Brochure Experiment Gesloten coffeeshopketen. Ontleend aan <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2020/11/26/brochure-experiment-gesloten-coffeeshopketen>

Roks, R., & J. Hendriksen (2021). Laat je niet misleiden door afwijkende prijzen. *Tijdschrift voor Criminologie*, 63(2), 212-235.

Rouwenhorst, A. (2018). *Drugs- en wapenhandel op het darkweb. Een verkennend onderzoek naar de modus operandi en persoonskenmerken van personen die drugs- en/of wapendelicten plegen op het darkweb*. Master Criminologie Vrije Universiteit Amsterdam.

Saggers, T. (2019). *An assessment of the extent of Albanian(-speaking) organised crime groups involved in drug supply in the European Union: characteristics, role and the level of influence*, United Kingdom: StraTac Logical Limited.

Sampó, C. (2019). Cocaine Trafficking between Latin America and West Africa. *URVIO Revista Latinoamericana de Estudios de Seguridad*, (24), 187-203.

Soska, K., & N. Christin (2015). *Measuring the Longitudinal Evolution of the Online Anonymous Marketplace Ecosystem*. USENIX Security Symposium, 33-48.

Soudijn, M.R.J. (2018). Using police reports to monitor money laundering developments. Continuity and change in 12 years of Dutch money laundering crime pattern analyses. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 25(1), 83-97.

Soudijn, M. & T. Akse (2012). *Witwassen: Criminaliteitsbeeldanalyse 2012*. Driebergen: Korps landelijke politiediensten, Dienst Nationale Recherche.

Soudijn, M. R. J. & P. Reuter (2016). Cash and carry: the high cost of currency smuggling in the drug trade. *Crime, Law & Social Change*, 66(3), 271-290.

Spapens, A.C.M. (2012). *Netwerken op niveau: criminele micro-, meso- en macronetwerken* (Inaugurele rede Tilburg University). Tilburg: Prisma Print.

Spapens, T., E. Kolthoff & W. Stol (2016). Georganiseerde misdaad in de 21ste eeuw. *Tijdschrift voor criminologie*, 58(2), 3, pp. 3-18.

Zeehavenpolitie (2021). Specialisten opsporing. *Sfeer proces-verbaal uithalers*. Rotterdam: zeehavenpolitie.

Staring, R., L. Bisschop, R. Roks, E. Brein & H. van de Bunt (2019). *Drugscriminaliteit in de Rotterdamse haven: aard en aanpak van het fenomeen*, Erasmus Universiteit Rotterdam, Erasmus School of Law.

Stevanović, K. (2020). Social ties between criminal networks in cocaine trafficking in Europe. *CRIMEN (XI)* 3/2020, 325-345.

Teichmann, F. (2019). Recent trends in money laundering. *Crime, Law & Social Change*, 73(2), 237-247.

Tops, P.W. & E. van der Torre (2014). *Wijkenaanpak en ondermijnende criminaliteit*. Den Haag: Boom-Lemma uitgevers.

Tops, P., J. van Valkenhoef, E. van der Torre & L. van Spijk (2018). *Waar een klein land groot in kan zijn. Nederland en synthetische drugs in de afgelopen 50 jaar*. Den Haag: Boom criminologie.

Tops, P. & J. Tromp (m.m.v. N. Rombouts & J. van Valkenhoef) (2019). *De achterkant van Amsterdam: Een verkenning van drugsgerelateerde criminaliteit*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.

TorProject. (2021, 11 29). *Tor Browser User Manual*. Opgehaald van TorProject: [tb-manual.torproject.org/about/](https://www.torproject.org/about/)

UNCTAD (2021), United Nations Conference on Trade and Development. *COVID-19 and Maritime Transport Impact and Responses. Transport and Trade Facilitation. Series No 15*. Geneva: United Nations. Ontleend aan https://unctad.org/system/files/official-document/dtl1b2021d1_en.pdf.

United Nations (1961). *Single Convention on Narcotic drugs, 1961*. S.l.: United Nations publication Geraadpleegd op https://www.unodc.org/pdf/convention_1961_en.pdf

United Nations (1988) *Convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances 1988*. New York: United Nations.

UNODC (2010). United Nations Office on Drugs and Crime. *World Drug Report 2010. Vol.1: Transnational drug market analysis*. S.l.: United Nations publication.

- UNODC (2011). *Estimating illicit financial flows resulting from drug trafficking and other transnational organized crimes*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.
- UNODC (2017). United Nations Office on Drugs and Crime. *World Drug Report 2017*. Vol. 5: *The drug problem and organized crime, illicit financial flows, corruption and terrorism* S.I.: United Nations publication.
- UNODC (2018). United Nations Office on Drugs and Crime. *World Drug Report 2018*. Vol. 3: *Analysis of drug markets. Opiates, cocaine, cannabis, synthetic drugs*. S.I.: United Nations publication.
- UNODC (2019a4). United Nations Office on Drugs and Crime. *World Drug Report 2019*. Vol. 4: *Stimulants*. S.I.: United Nations publication.
- UNODC (2019a5). United Nations Office on Drugs and Crime. *World Drug Report 2019*. Vol. 5: *Cannabis and Hallucinogens*. S.I.: United Nations publication.
- UNODC (2020a3). United Nations Office on Drugs and Crime. *World Drug Report 2020*. Vol. 3: *Drug supply*. S.I.: United Nations publication.
- UNODC (2020b). United Nations Office on Drugs and Crime. *Global Synthetic Drug Assessment 2020*. Vienna: United Nations.
- UNODC (2021a2). United Nations Office on Drugs and Crime. *World Drug Report 2021*. Vol. 2: *Global overview: Drug demand drug supply*. S.I.: United Nations publication.
- UNODC (2021a3). United Nations Office on Drugs and Crime. *World Drug Report 2021*. Vol. 3: *Drug market trends: cannabis opioids*. S.I.: United Nations publication.
- UNODC (2021a4). United Nations Office on Drugs and Crime. *World Drug Report 2021*. Vol. 4: *Drug market trends: cocaine amphetamine-type stimulants*. S.I.: United Nations publication.
- UNODC (2021b). United Nations Office on Drugs and Crime. *UNODC Drugs Monitoring Platform Brief: Possible impact of the COVID-19 pandemic on trafficking in opiates and methamphetamine originating in Afghanistan*. S.I.: UNODC.
- UNODC & EUROPOL (2021), *The illicit trade of cocaine from Latin America to Europe – from oligopolies to free-for-all?*, *Cocaine Insights 1*, UNODC, Vienna, September 2021.
- Unger, B., G. Rawlings, M. Siegel, J. Ferwerda, W. de Kruijf, M. Busuioic, & K. Wokke (2006). *The amounts and effects of money laundering (Report for the Ministry of Finance)*. Utrecht: Utrecht School of Economics, Australian National University.
- Unger, B., J. Ferwerda, I. Koetsier, B. Gjoleka, A. van Saase, B. Slot & L. de Swart (2018). *Aard en omvang van criminele bestedingen: Eindrapportage*. Utrecht/Rotterdam: Universiteit Utrecht, Ecorys, Vrije Universiteit Amsterdam.
- Valkenhoef, J. van & P. Tops (2021). Fear of drowning by numbers? Omzetberekeningen van synthetische-drugsproductie in Nederland. *Tijdschrift voor Criminologie*. (63)2, 236-252.

Van Buskirk, J., R. Bruno, T. Dobbins, C. Breen, L. Burns, S. Naicker & A. Roxburgh (2017). The recovery of online drug markets following law enforcement and other disruptions. *Drug and alcohol dependence* 173, 159-162.

Veen, H.C.J. van der & L.F. Heuts (m.m.v. E.C. Leertouwer) (2020). *National Risk Assessment Witwassen 2019* (Cahier 2020-11). Den Haag: WODC.

Vermeulen, I., W. van der Leest & V. Dirksen (2018). *De doorvoer van cocaïne via Nederland. Distributielijnen en doorvoermethoden*. Driebergen: Dienst Landelijke Informatieorganisatie.

Vermeulen, I. (2019). *De malafide logistiek dienstverlener. Sleutelfiguur in de doorvoer van verdovende middelen van Nederland naar het buitenland*. Driebergen: Dienst Landelijke Informatieorganisatie.

Vermeulen, I., M. Soudijn & W. van der Leest (2021). Open heimelijke netwerken in de Nederlandstalige georganiseerde synthetische drugscriminaliteit. *Tijdschrift voor Criminologie*, 63(2), 187-211.

Visser, I. (2020). *De illegale fentanyl markt*. Politie [niet uitgegeven].

Vries, Joost de (2020, 1 juli). *Volkskrant*. Krijgen Mexicaanse drugskartels voet aan de grond in Nederland? Ontleend aan <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/krijgen-mexicaanse-drugskartels-voet-aan-de-grond-in-nederland~b6fbc344/>

Wax, P. M. (2002). Just a Click Away: Recreational Drug Web Sites on the Internet. *PEDIATRICS* 109(6):e96.

Wijk, A. van, E. van der Torre, G. van Barneveld & J. Wolsink, (2020). *Ondermijning op en rond luchthaven Schiphol*. Arnhem: Bureau Beke.

Zhilla, F., & B. Lamallari (2016). *Evolution of the Albanian organized crime groups*. Tirana: Open Society Foundation Albania, Tirana. Ontleend aan http://www.osfa.al/sites/default/files/evolution_of_the_albanian_organized_crime_groups.pdf.

Nieuwsberichten

1Limburg (2019, 6 mei), Tientallen zakken met hennepafval gedumpt in berm. (Deborah Parren). Ontleend aan <https://www.1limburg.nl/tientallen-zakken-met-hennepafval-gedumpt-berm>

Algemeen Dagblad (2017, 28 augustus). Politie deelt flinke klappen uit op darkweb met Operation Bayonet (Simone van Zwienen). Ontleend aan <https://www.ad.nl/binnenland/politie-deelt-flinke-klappen-uit-op-darkweb-met-operation-bayonet~a817ff06/>

Algemeen Dagblad (2020, 2 januari). Justitie: deelnemer ayahuasca-healing kwam mogelijk door geweld om het leven. (S. van Mersbergen). Ontleend aan <https://www.ad.nl/binnenland/justitie-deelnemer-ayahuasca-healing-kwam-mogelijk-door-geweld-om-het-leven~a74bc655/>

Algemeen Dagblad (2020, 9 september). Grote hoeveelheid hennepafval gedumpt in bos bij Bergen op Zoom. (Ties Cleven). Ontleend aan <https://www.ad.nl/bergen-op-zoom/grote-hoeveelheid-hennepafval-gedumpt-in-bos-bij-bergen-op-zoom~a30a3b4b/>

Algemeen Dagblad (2021, 17 september). Bizarre aanhouding in Rotterdamse haven: 14-jarige verdacht van zoeken naar partij drugs (Eric Oosterom). Ontleend aan <https://www.ad.nl/rotterdam/bizarre-aanhouding-in-rotterdamse-haven-14-jarige-verdacht-van-zoeken-naar-partij-drugs~af9741c2/>

Argos (2018, 6 oktober). Belangrijk rapport over wietteelt gebaseerd op dubieuze bron. Ontleend aan <https://www.vpro.nl/argos/lees/nieuws/2018/Belangrijk-rapport-over-wietteelt-gebaseerd-op-dubieuze-bron-.html>

BN De Stem (2019, 10 januari). Brabantse onderwereld bedreigt politiemedewerker met de dood. (S. van Mersbergen). Ontleend aan <https://www.bndestem.nl/breda/brabantse-onderwereld-br-bedreigt-politiemedewerker-met-de-dood~a327ecc3/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.omroepzeeland.nl%2F>

BN DeStem (2019, 1 februari). Tientallen potten met hennepafval aan de rand van het bos: 'Bizar dat ze dit zo makkelijk kunnen dumpen' (E. Luiten). Ontleend aan <https://www.bndestem.nl/bergen-op-zoom/tientallen-potten-met-hennepafval-aan-de-rand-van-het-bos-bizar-dat-ze-dit-zo-makkelijk-kunnen-dumpen~a4604bd1/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Crimesite (2021, 14 januari). Uithalers van cocaïne Rotterdamse haven zwaarder bestraffen. Ontleend aan <https://www.crimesite.nl/uithalers-van-cocaine-rotterdamse-haven-zwaarder-bestrafen/>

De Gelderlander (2019, 27 juni). Grootste hoeveelheid drugsafval ooit gevonden in loods Voorthuizen. Ontleend aan <https://www.gelderlander.nl/de-vallei/grootste-hoeveelheid-drugsafval-ooit-gevonden-in-loods-voorthuizen~a47eef0a/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2F>

De Telegraaf (2021, 15 september). Politie en OM wachten met smart op nieuwe wet. Nog slechts 16 van 110 opgepakte coke uithalers zitten vast (Mick van Wely). Ontleend aan <https://www.telegraaf.nl/nieuws/766564166/nog-slechts-16-van-110-opgepakte-coke-uithalers-zitten-vast>

De Volkskrant (2020, 10 oktober). De burgemeester van Antwerpen denkt aan legalisering cocaïne, ontleend aan <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/de-burgemeester-van-antwerpen-denkt-aan-legalisering-cocaine~b235d8cd/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2F>

Diario Sur (2021, 5 januari). Cae una banda en Fuengirola tras interceptar un tráiler con destino Holanda con 66 kilos de marihuana y otros cinco de hachís. Ontleend aan <https://www.diariosur.es/sucesos/interceptan-trailer-destino-20210105164212-nt.html>

Douanes (2021). *740 kg de résine de cannabis saisis par les douaniers du Perthus*. Ontleend aan <https://www.douane.gouv.fr/sites/default/files/2021-07/09/CP-740-kg-de-cannabis-saisis-par-les-douaniers-du-Perthus-09-07-2021.pdf>

Een Vandaag (2021, 21 augustus). Mee met de douane in de haven van Antwerpen op jacht naar cocaïne in zeecontainers: een kat-en-muisspel, ontleend aan <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/mee-met-de-douane-in-de-haven-van-antwerpen-op-jacht-naar-cocaine-in-zeecontainers-een-kat-en-muisspel/>

Eindhoven Dagblad (2018, 8 oktober). Twaalf appartementen ontruimd na brand in vrachtwagen vol drugsafval. (C. Beenen, J. Krekels, W. van Arensbergen & I. Cup), Ontleend aan <https://www.ed.nl/eindhoven/twaalf-appartementen-ontruimd-na-brand-in-vrachtwagen-vol-drugsafval-in-woonwijk-eindhoven-dit-is-gestoord~a13afe18/>

Europol (2020, 1 oktober). Joint investigation team leads to dismantling of one of Europe's most active Albanian-speaking networks trafficking cocaine into Europe. Ontleend aan <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/joint-investigation-team-leads-to-dismantling-of-one-of-europe%E2%80%99s-most-active-albanian-speaking-networks-trafficking-cocaine>

Guardia Civil (2021, 1 juni). *Incautado un pesquero en alta mar al este de Canarias con 15 toneladas de hachís a bordo*. Ontleend aan <https://www.guardiacivil.es/es/prensa/noticias/7856.html>

HLN (2018, 24 mei). Dokwerker ongedeerd na ongeval met straddler. Ontleend aan <https://www.hln.be/antwerpen/dokwerker-ongedeerd-na-ongeval-met-straddler~a10f7ad9/>

HLN (2019, 27 november). Europese douanedienssten steken in Antwerpen koppen bij elkaar over internationale drugshandel. Ontleend aan <https://www.hln.be/antwerpen/europese-douanedienssten-steken-in-antwerpen-koppen-bij-elkaar-over-internationale-drugshandel~ab485675/>

InSight Crime (2020a, 19 maart). Honduras Goes From Transit Nation to Cocaine Producer. (Hector Silva Avalos). Ontleend aan <https://insightcrime.org/news/analysis/honduras-transit-nation-cocaine-producer/>

InSight Crime (2020b, 28 Mei). Cocaine Seizures Expose Flaws at Guatemala, Honduras Ports (Alex Papadovassilakis). Ontleend aan <https://insightcrime.org/news/analysis/cocaine-central-america-caribbean-ports/>

La Vanguardia (2019, 12 januari). 25 detenidos con casi 3 toneladas de marihuana en Catalunya, el mayor alijo intervenido en España. Ontleend aan <https://www.lavanguardia.com/sucesos/20190111/454072293658/mayor-alijo-marihuana-catalunya.html>

Louisville Courier Journal (2021, 28 oktober). Narco-submarines' play a growing role in ferrying drugs bound for the United States and elsewhere. (Karol Suárez). Ontleend aan <https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2021/10/28/narco-submarines-ferry-cocaine-other-drugs-across-ocean-waters/8581150002/>

Netbeheer Nederland (2021, 11 maart). In 2020 voor 110 miljoen kWh energiediefstal door hennepkwekerijen opgespoord. Ontleend aan <https://www.netbeheernederland.nl/nieuws/in-2020-voor-110-miljoen-kwh-energie-diefstal-door-hennepkwekerijen-opgespoord-1439>

NRC (2020, 3 mei). Heroïnegebruikers wenden zich vaker tot methadon (M. Kuiper). Ontleend aan <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/05/03/heroinegebruikers-wenden-zich-vaker-tot-methadon-a3998636>

NOS (2017, 20 januari). Waterzuivering Baarle-Nassau ontregeld door drugsafval. Ontleend aan <https://nos.nl/artikel/2153965-waterzuivering-baarle-nassau-ontregeld-door-drugsafval>

NOS (2018, 24 mei). Hoe schat je de waarde van illegale economie (B. Kamphuis). Ontleend aan <https://nos.nl/artikel/2233362-hoe-schat-je-de-waarde-van-illegale-economie>

NOS (2021, 16 september). Recordaantal drugsuithalers in Rotterdamse haven, OM wil snel nieuwe wet. Ontleend aan <https://nos.nl/artikel/2398008-recordaantal-drugsuithalers-in-rotterdamse-haven-om-wil-snel-nieuwe-wet>.

NOS (2021, 2 december). Lachgas afgelopen jaren gevonden bij 1800 ongelukken met tientallen doden. Ontleend aan <https://nos.nl/artikel/2407852-lachgas-afgelopen-jaren-gevonden-bij-1800-ongelukken-met-tientallen-doden>.

Omroep Brabant (2019, 25 april). Politie stopt omstreden healingssessie na overlijden man. Ontleend aan <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/2988202/politie-stopt-omstreden-healingssessie-na-overlijden-man-31>

Omroep Brabant (2020, 14 juli). Steeds meer cocaïne onderschept in haven van Antwerpen, ontleend aan <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/3229468/steeds-meer-cocaine-onderschept-in-haven-van-antwerpen>

Omroep Brabant (2020, 4 november). Bospad waar vrachtwagen met drugsafval uitbrandde in Deurne volledig afgegraven. Ontleend aan <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/3285878/bospad-waar-vrachtwagen-met-drugsafval-uitbrandde-in-deurne-is-volledig-afgegraven>

Omroep Zeeland (2020, 29 april). Douane onderschept 4500 kilo cocaïne in Vlissingse haven. Ontleend aan <https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/12543718/douane-onderschept-4500-kilo-cocaine-in-vlissingse-haven>

Openbaar Ministerie (2018, 16 januari). OM eist 5 jaar gevangenisstraf tegen politiemol Mark M. Ontleend aan <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2018/01/16/om-eist-5-jaar-gevangenisstraf-tegen-politiemol-mark-m>

Openbaar Ministerie (2020, 2 juli). Aardschok voor georganiseerde misdaad. Ontleend aan <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2020/07/02/aardschok-voor-georganiseerde-misdaad>

Openbaar Ministerie (2021, 23 februari). Informatie National Crime Agency leidt tot enorme heroïne vondst. Ontleend aan <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2021/02/23/informatie-national-crime-agency-leidt-tot-enorme-heroinevondst>

Openbaar Ministerie (2022, 3 januari). Twee uithalers aangehouden op Rotterdamse haven. Ontleend aan <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2022/01/03/twee-uithalers-aangehouden-op-rotterdamse-haven>

Oxford Analytica Daily Brief (2021, 11 oktober). Afghan drug production could boom. Oxford Analytica, Daily Brief. Ontleend aan <https://dailybrief.oxan.com/Analysis/DB264651/Afghan-drug-production-could-boom>

Politie (2021, 24 februari). 11 recordvangsten 23 ton cocaïne onderschept. Ontleend aan <https://www.politie.nl/nieuws/2021/februari/24/11-recordvangsten-23-ton-cocaine-onderschept.html>

Politie (2021, 22 april). Aantal ontmantelde hennepkwekerijen blijft dalen. Ontleend aan <https://www.politie.nl/nieuws/2021/april/22/aantal-ontmantelde-hennepkwekerijen-blijft-dalen.html>

PZC (2020, 8 oktober). Met dossier 'Makreel' komt Antwerpens grootste drugsbende vandaag voor rechter; twee verdachten vermoord, één advocaat in de cel. Ontleend aan <https://www.pzc.nl/antwerpen/met-dossier-makreel-komt-antwerpens-grootste-drugsbende-vandaag-voor-rechter-twee-verdachten-vermoord-een-advocaat-in-de-cel~a319f955/>

PZC (2021, 25 februari). Octopusbende vergat diepvries aan te zetten tijdens creatieve drugstrafiek: "Cocaïne verstoppt in rotte inktvis". Ontleend aan <https://www.pzc.nl/antwerpen/octopusbende-vergat-diepvries-aan-te-zetten-tijdens-creatieve-drugstrafiek-cocaine-verstoppt-in-rotte-inktvis~a42c7f8b/>

RTL Nieuws (2021, 6 mei). Politie Amsterdam vindt tientallen kilo's witte heroïne, man (46) aangehouden. RTL Nieuws. Ontleend aan <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5229352/politie-vindt-grote-hoeveelheid-witte-heroïne-46-jarige-man>

RTL Nieuws (2021, 14 september). Uithalers teisteren Rotterdamse haven om drugs uit containers te halen. Ontleend aan <https://www.rtlnieuws.nl/editie/nl/artikel/5254261/rotterdamse-haven-containers-cocaine-drugs-uithalers>

RTV Oost (2021, 6 september). Vijftig zakken met hennepafval gedumpt in Enschede. Ontleend aan <https://www.rtvoost.nl/nieuws/2004153/Vijftig-zakken-met-hennepafval-gedumpt-in-Enschede>

The Brussels Times (2020, 5 november). Belgian police seize 11.5 tons of cocaine in shipment from Guyana. Ontleend aan <https://newsroom.gy/2020/11/05/belgian-police-seize-11-5-tons-of-cocaine-in-shipment-from-guyana/>

The Guardian (2019, 13 januari). Kings of cocaine: how the Albanian mafia seized control of the UK drugs trade (Mark Townsend), ontleend aan <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/13/kings-of-cocaine-albanian-mafia-uk-drugs-crime>

Trimbos Instituut (2018, 11 december). Cijfers over GHB: gebruikers en incidenten. Ontleend aan <https://www.trimbos.nl/actueel/nieuws/bericht/cijfers-over-ghb-gebruikers-en-incidenten>

Trimbos Instituut (2020, 16 november). THC-gehaltes cannabis coffeeshops stabiel. Ontleend aan <https://www.trimbos.nl/actueel/nieuws/bericht/thc-gehaltes-cannabis-coffeeshops-stabiel>

Trouw (2019, 22 november). In Schotland zijn de jaren 80 springlevend: drugs en hiv (R. Abels). <https://www.trouw.nl/buitenland/alsof-de-jaren-80-er-springlevend-zijn-in-schotland-vallen-elke-dag-drie-drugsdoden~bef8593a/>

Trouw (2021, 1 februari). Hardnekkig probleem in de Rotterdamse haven: de smokkelaars die drugs uit containers veiligstellen (Isabel Baneke). Ontleend aan <https://www.trouw.nl/binnenland/hardnekkig-probleem-in-de-rotterdamse-haven-de-smokkelaars-die-drugs-uit-containers-veiligstellen~b5994a50/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2F>

VRT (2021, 27 juli). Politie waarschuwt voor gevaarlijke drug: "Hasj gemengd met heroïne maakt je sneller verslaafd". Geraadpleegd via <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/07/27/drugs-hasselt/>

Websites

<https://baggage.nl/koerier-informatie/>, geraadpleegd op 8-2-2022.

[https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/nl/douane_voor_bedrijven/content/wat-is-een-eori-nummer,geraadpleegd op 7-2-2022.](https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/nl/douane_voor_bedrijven/content/wat-is-een-eori-nummer,geraadpleegd%20op%207-2-2022)

<https://www.bol.com/nl/nl/p/smartmix-100-gram/9200000085974764/>, geraadpleegd op 12-08-2021.

<https://www.bsf.nl/fcl-lcl>, geraadpleegd op 10-06-2021.

<https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/81947NED>, geraadpleegd op 13-08-2021.

<http://dataunodc.un.org/data/drugs/Wholesale%20drug%20price>, geraadpleegd op 15-07-2021.

<https://www.definitions.net/definition/STRADDLE+CARRIER>, geraadpleegd op 14-08-2021.

https://diplomatie.belgium.be/nl/Diensten/Op_reis_in_het_buitenland/reisadviezen/brazilie, geraadpleegd op 12-08-2021.

<https://www.drugabuse.gov/drug-topics/trends-statistics/overdose-death-rates>, geraadpleegd op 23-11-2021.

<https://drugsforum.nl/threads/nederland-heroine-en-fentanyl>; geraadpleegd 30-08-2021.

<https://drugsforum.nl/threads/oxys-of-pentanyl-pleisterspleisters>; geraadpleegd 12-10-2021.

<https://www.drugskompas.nl/drugs-abc/heroine>; geraadpleegd 03-03-2021.

<https://www.emcdda.europa.eu/data/stats2021>; geraadpleegd 29-06-2021.

<https://www.emcdda.europa.eu/stats07/PDU/methods>; geraadpleegd 19-10-2021.

<https://www.encyclo.nl/begrip/srv>, geraadpleegd op 22-09-2021.

<https://www.ensie.nl/piet-van-der-ploeg/metaboliet>, geraadpleegd op 20-09-2021.

<https://www.exchangerates.org.uk/USD-EUR-spot-exchange-rates-history-2019.html#:~:text=Average%20exchange%20rate%20in%202019%3A%200.8931%20EUR>, geraadpleegd op 23-09-2021.

<https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/drug-trafficking/cocaine-and-heroin>, geraadpleegd op 01-09-2021.

<https://www.ggd.amsterdam.nl/geintegreerde-voorzieningen/medische-heroine>; geraadpleegd 18-10-2021.

<https://www.jellinek.nl/informatie-over-alcohol-drugs/drugs/heroine/algemeen>; geraadpleegd 03-03-2021.

<https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/neemt-het-aantal-coffeeshops-af/>, geraadpleegd op 26-04-2021

<https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/wat-is-de-geschiedenis-van-heroine>; geraadpleegd 14-05-2021.

<https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/waarmee-wordt-cocaine-versneden-wat-is-het-risico/>, geraadpleegd op 14-06-2021.

<https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/wat-is-spice/>, geraadpleegd op 07-07-2021

<https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/wat-is-cbd/>, geraadpleegd op 07-07-2021

<https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/wat-is-qat-of-khat>; geraadpleegd 07-09-2021.

<https://www.jellinek.nl/informatie-over-alcohol-drugs/drugs/heroine/algemeen>; geraadpleegd 08-11-2021.

<https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/hoe-wordt-cocaine-gemaakt/>, geraadpleegd op 23-11-2021.

<https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/hoe-wordt-cocaine-gemaakt/>, geraadpleegd op 23-11-2021.

<https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/wat-zijn-de-risicos-van-spacecake/>, geraadpleegd op 07-02-2022.

<https://maxius.nl/wetboek-van-strafrecht/artikel461>, geraadpleegd op 04-10-2021.

<https://www.rechtspraak.nl>; geraadpleegd op verschillende data in de periode juli t/m september 2021.

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/01/10/coalitieakkoord-omzien-naar-elkaar-vooruitkijken-naar-de-toekomst>, geraadpleegd op 03-02-2022.

<https://toxicologie.org/opioiden>; geraadpleegd 03-03-2021 en 28-09-2021.

<https://www.trimbos.nl/kennis/corona/drugs-en-corona/drugsmarkt-en-corona>; geraadpleegd 18-05-2021.

<https://www.trimbos.nl/kennis/cijfers/cijfers-drugs>; geraadpleegd 7-09-2021.

<https://www.trimbos.nl/kennis/feiten-cijfers-drugs-alcohol-roken/rioolwateronderzoek>, geraadpleegd op 25-11-2021.

<https://www.trimbos.nl/kennis/feiten-cijfers-drugshandel-drugsincidenten/monitoring-drugsincidenten/>, geraadpleegd op 29-11-2021.

<https://www.urbandictionary.com>; geraadpleegd 04-10-2021.

<https://waarzitwatin.nl/stoffen/natriumhypochloriet>, geraadpleegd op 21-10-2021.

<https://www.waypointports.com/covid-19/>, geraadpleegd op 10-11-2021.

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-24077-452.html>; geraadpleegd op 15-09-2021.

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-24077-471.html>; geraadpleegd op 15-09-2021.

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2021-544.html>; geraadpleegd op 08-02-2021.

Opsporingsonderzoeken politie en interviews

In totaal zijn 72 opsporingsonderzoeken van de politie uit de periode 2017 tot en met 2020 bestudeerd. Informatie uit deze opsporingsonderzoeken is gebruikt in verschillende hoofdstukken. De codering daarvan is als volgt:

Informatie uit opsporingsonderzoeken

	Cannabis	Cocaïne	Synthetische drugs	Heroïne
Codering	O-41 t/m O-46	O-51 t/m O-57	O-601 t/m O-654	O-71 t/m-O-75
Totaal	6	7	54	5

Er zijn 11 semigestructureerde interviews gehouden met medewerkers van verschillende eenheden van de politie, de FIOD, Europol, de UNODC en het EMCDDA. De codering van de interviews zoals terug te vinden in de hoofdstukken is als volgt:

Interviews

Interview	Functie(s)	Organisatie	Opsp. onderzoek	Datum
I-41	Operationeel Specialist A	Dienst Regionale Intelligence Organisatie,	-	31-08-2021
	Senior Intelligence	Eenheid Zeeland-West-Brabant		
I-42	Senior Intelligence	Dienst Regionale Intelligence Organisatie,	-	01-09-2021
		Eenheid Den Haag		
I-43	Operationeel Expert	Generieke Opsporing, DRR,	-	
		Eenheid Midden-Nederland		
I-61	Operationeel Specialist B	Team Expertise en Wetenschap -	-	12-01-2022
		Afdeling Opsporingsondersteuning, DLR,		
	Operationeel Specialist C	Landelijke Eenheid		
I-62	Specialist Drugs and Crime	UNODC	-	19-05-2021
		(Interpol meeting meth from Afghanistan)		
I-63	Head of Sector markets, crime and supply reduction.	Risks to public safety and security unit, EMCDDA	-	19-05-2021
		(Interpol meeting meth from Afghanistan)		
I-71	Operationeel Specialist A	Generieke Opsporing -	O-71	26-08-2021
	Operationeel Specialist B	DLR, Landelijke Eenheid (Zwolle)		
	Operationeel Expert			

Interview	Functie(s)	Organisatie	Opsp. onderzoek	Datum
I-72	Senior adviseur	Centraal Punt Precursoren -Belastingdienst / FIOD (Eindhoven)	-	07-09-2021
I-73	Operationeel Specialist A Specialist	Team Dutch Desk - LIRC, DLIO, Landelijke Eenheid Analysis Project Heroin, O2-12 Drugs, Europol	-	13-09-2021
I-74	Operationeel Specialist C Operationeel Specialist B Operationeel Specialist C	Team Ondersteuningsdesk Team Expertise en Wetenschap - Afdeling Opsporingsondersteuning, DLR, Landelijke Eenheid Landelijke Faciliteit Ondersteunen Ontmantelen - Landelijk Forensisch Service Centrum, DSO, Landelijke Eenheid	-	24-09-2021
I-75	Senior Intelligence	Intelcel CTER, IK DLR, DLIO, Landelijke Eenheid	-	05-10-2021

Kwantitatieve data

Er is gebruikgemaakt van kwantitatieve data afkomstig van de politie, KMar, Douane, FIOD, de FGP Antwerpen en Europol. In onderstaande tabel een overzicht en toelichting van de daarvoor gebruikte politiesystemen en data.

Toelichting datasets politie

Summ-IT	<p>Summ-IT is het opsporingssysteem voor de recherche en intelligence. Uit dit systeem is een dataset geaggregeerd van drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken en de daarbinnen geregistreerde personen en rechtspersonen, die binnen deze onderzoeken als verdachten zijn aangemerkt. Het betreft opsporingsonderzoeken die door de politie in de periode 2017 tot en met 2020 zijn uitgevoerd.</p> <p>Hierbij is geen informatie van team criminele inlichtingen (TCI) en/of embargo-onderzoeken meegenomen. Eveneens heeft geen bewerking op de gegevens plaatsgevonden om eventuele drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken die niet waren voorzien van de juiste criminele activiteit (CA) codering te kunnen achterhalen.</p> <p>Op basis van de query hadden in totaal 4089 opsporingsonderzoeken betrekking op de volgende drugsoorten:</p> <p>Cocaïne, hennep, hasj, heroïne, amfetamine, MDMA, methamfetamine, GHB, NPS, ketamine, fentanyl, oxycodon, buprenorfine en (pre)precursoren.</p> <p>Het totaal aantal drugsgerelateerde verdachten bedroeg 13.827, het totaal aantal verdachte rechtspersonen 219.</p> <p>Gebleken is dat in Summ-IT de CA codering voor de verschillende typen drugs lang niet altijd volledig of correct wordt aangemaakt. Dit heeft ertoe geleid dat we de jaren 2019 en 2020 handmatig hebben geschoond om deze voor de thematische hoofdstukken te kunnen gebruiken. Voor de jaren 2017 en 2018 hebben we alleen algemene uitspraken kunnen doen.</p>
---------	--

Toelichting datasets politie

BVH

De basisvoorziening handhaving (BVH) is een applicatie die door de politie wordt gebruikt voor de basispolitiezorg.

Uit BVH is over de periode 2017 tot en met 2020 een dataset geaggregeerd van productielocaties van heroïne en cocaïne. Deze is aangevuld met informatie van de Landelijke Faciliteit Ontmantelen (LFO) van de Dienst Landelijke Operationele Samenwerking (DLOS) van de Landelijke Eenheid. Hiermee is een bestand tot stand gekomen van zowel productie- als opslaglocaties van chemicaliën noodzakelijk voor de productie van heroïne of cocaïne, in totaal 20 heroïnegerelateerde productie- of opslaglocaties en in totaal 77 cocaïnegerelateerde productie- of opslaglocaties (waarbij overigens van gecombineerde productie- of opslaglocaties sprake kan zijn).

Incidenten van geruimde hennepkwekerijen worden geregistreerd in BVH. Cijfers hiervan zijn afkomstig van de verschillende politie-eenheden en worden verzameld vanuit de portefeuille drugs. In de periode 2017 tot en met de eerste helft van 2021 zijn in totaal 16.289 incidentregistraties met betrekking tot hennepkwekerijen gemaakt.

Data voor wat betreft productie-, opslag- en dumplocaties van synthetische drugs, precursoren en NPS zijn verkregen uit de Nederlandse rapportage ten behoeve van de *European Reporting on Illicit Synthetic Substance Production* (ERISSP). Deze rapportage wordt opgesteld door de Intel- en Expertise Cel van het Cluster Synthetische Drugs van de Landelijke Eenheid. Deze rapportage wordt opgesteld op basis van de Cognos rapportage vervaardigen (hard)drugs, de Cognos rapportage dumpingen, meldingen en aanvullingen ontvangen van de Eenheden en meldingen ontvangen via LFO. Het betreft informatie afkomstig uit BVH en Summ-IT.

In de periode 2017 tot en met 2020 zijn er 362 productielocaties van synthetische drugs aangetroffen, 339 opslaglocaties van chemicaliën en hardware, en is 1.181.691 liter/kilogram synthetisch drugs afval aangetroffen.

Ter voorkoming van dubbelingen met Summ-IT en omdat de focus van het onderzoek op georganiseerde criminaliteit lag, heeft geen aggregatie van drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken en drugsgerelateerde verdachten die zijn geregistreerd in BVH plaatsgevonden.

De registratie van inbeslagnames in BVH was van dien aard dat we deze slechts in zeer beperkte zin hebben kunnen gebruiken. Dit omdat hoeveelheden niet eenduidig worden geregistreerd. Er worden verschillende maten gehanteerd zoals grammen, liters, stuks, zakjes et cetera. Daarnaast bleek voor een groot deel de inbeslaggenomen hoeveelheden onbekend en was bij een groot deel onbekend welk type drugs het betrof. Ook bleken de inbeslagnamecijfers van het Informatie Knooppunt Nationaal (IKN) van de DLIO zoals ingewonnen bij de verschillende politie-eenheden geen volledig beeld te kunnen geven. Hetzelfde geldt voor data afkomstig van het Beslagportaal, het systeem waarin het ketenbeslaghuis en het Openbaar Ministerie de status van inbeslaggenomen goederen registreert en volgt. Hierin worden de hoeveelheden niet apart bijgehouden. Vandaar dat wij ons voor wat betreft Nederlandse inbeslagnamecijfers vooral hebben moeten baseren op de data van de Douane en de KMar.

Toelichting datasets politie

LURIS	<p>In het landelijk uniform registratiesysteem internationale rechtshulp (LURIS) worden alle inkomende en uitgaande internationale rechtshulpverzoeken geregistreerd. Het beheer van LURIS is belegd bij het Openbaar Ministerie.</p> <p>In de jaren 2017 tot en met 2020 zijn er 103.482 rechtshulpverzoeken geregistreerd. Hiervan was 15.447 drugsgerelateerd, dit is ongeveer 15% van het totaal aantal rechtshulpverzoeken. Dit percentage oogt laag, maar hierbij moet wel worden opgemerkt dat er een grote diversiteit is aan soorten rechtshulpverzoeken. Daarbij betreft een groot deel ook verkeersovertredingen. Ook moet worden opgemerkt dat een registratienummer met betrekking tot bijvoorbeeld een verkeersboete maar één of twee bericht bevat, waar het bij registratienummer met betrekking tot drugs vaker het geval is dat er meerdere berichten onder één registratienummer vallen.</p> <p>De onderverdeling van rechtshulpverzoeken drugs zoals gehanteerd binnen LURIS is als volgt: Cannabis, soft drugs, cocaïne, synthetische drugs, heroïne en verdovende middelen algemeen. De categorie <i>verdovende middelen algemeen</i> bleek het grootst – 12.260 rechtshulpverzoeken. Daarmee was 79,4 procent van alle drugsgerelateerde rechtshulpverzoeken als zodanig gelabeld. Hierdoor vormen rechtshulpverzoeken die wel als cannabis, cocaïne, synthetische drugs of heroïne zijn gelabeld slechts een indicatie van het daadwerkelijke rechtshulpverkeer op deze thema's.</p>
-------	--

De Douane, KMar, FIOD, FGP Antwerpen en Europol hebben inbeslagnamecijfers verstrekt. Voor de Douane en KMar betreft het overzichten van de door hen in Nederland inbeslaggenomen drugs en chemicaliën in de periode 2017 tot en met 2020, weergegeven in kilo's. Van de volgende hoofdcategorieën zijn cijfers verkregen: cocaïne, opiaten, cannabis, synthetische drugs, chemicaliën en qat. Per hoofdcategorie is daarbij een onderverdeling gemaakt in subcategorieën van aangetroffen drugs of chemicaliën.

De FIOD heeft een overzicht van inbeslagnamecijfers van chemicaliën en precursoren verstrekt uit de periode 2017 tot en met de eerste helft 2021, weergegeven in kilo's of liters. Het betreft een bestand van verschillende door Nederlandse opsporingsinstanties inbeslaggenomen chemicaliën en precursoren in genoemde periode.

Door de FGP Antwerpen is een bestand verstrekt met de Belgische inbeslagnamecijfers cocaïne in de periode 2017 tot en met 2020, weergegeven in kilo's.

Europol (*Analysis Project Heroin*) heeft een overzicht verstrekt van de bij hen bekende (buitenlandse) inbeslagnames van heroïne uit de periode 2019 tot en met de eerste helft 2021 (in kilo's) waarbij sprake was van betrokkenheid van Nederlandse criminele netwerken.

Bijlage

Vragenlijst fenomeenbeeld drugs

Vragenlijst zoals opgesteld naar aanleiding van de intake met de portefeuillehouder drugs, 10 november 2021.

De onderwerpen die in het fenomeenbeeld drugs aan bod zullen komen, zijn:

A. Cocaïne

B. Cannabis

Hennep, hasj.

C. Synthetische drugs

Synthetische drugs: ecstasy, methamfetamine / crystal meth, amfetamine / speed, GHB, LSD, NPS / designerdrugs, MDMA/MDA/MDEA, DMT.

Synthetische drugs (geneesmiddelen): ketamine, captagon.

Precursoren /: BMK, PMK, apaan, apaa, mapa, eapa,

Chemicaliën: zoutzuur, wijnsteenzuur, caustic soda, mierenzuur (*nog niet definitief*)

D. Heroïne en synthetische opioïden

Heroïne, opium, morfine.

Synthetische opioïden (geneesmiddelen): fentanyl, oxycodon.

E. Overig

Qat

Lachgas

Versnijdingsmiddelen - manitol, cafeïne, levamisol, lidocaïne, overig.

F. Overkoepelend

Voor de onderwerpen A t/m D geldt dat deze worden belicht vanuit het perspectief van georganiseerde criminaliteit. Voor onderwerp E geldt dat dit hoofdzakelijk zal worden belicht vanuit het perspectief trends en ontwikkelingen in het gebruik van die middelen in Nederland en de mogelijke (criminogene) consequenties daarvan voor het werk van de politie. Informatie over versnijdingsmiddelen zal worden verwerkt in de thematische hoofdstukken (A t/m D). Elk onderwerp kent een onderverdeling in deelvragen die voor wat betreft A t/m D zoveel mogelijk hetzelfde zijn.

Per drugstype (de onderwerpen A t/m E)

Afbakening:

Nederlands grondgebied, en/of betrokkenheid Nederlandse criminele netwerken en/of Nederlandse subjecten. Voor onderwerp E gelden alleen de deelvragen 1 en 2; voor de onderwerpen A t/m D zijn de antwoorden op de vragen 2 t/m 5 identiek.

Definities:

1. Wat wordt verstaan onder cocaïne / cannabis / etc.?
2. Wat wordt verstaan onder Nederlands grondgebied? (*nb: inclusief internationale criminele netwerken die gebruik maken van Nederland*)
3. Wat wordt verstaan onder georganiseerde criminaliteit in relatie tot cocaïne / cannabis / etc.?
4. Wat wordt verstaan onder criminele netwerken?
5. Wat wordt verstaan onder subject?

Omvang: ontwikkelingen omvang periode 2017 t/m 2020 (A t/m E)

1. Hoeveel cocaïne / cannabis / etc. is er wereldwijd geproduceerd en verhandeld in de jaren 2017, 2018, 2019 en 2020?
2. Welke trends en ontwikkelingen (omvang) doen zich wereldwijd voor op het gebied van productie, handel en afzet voor wat betreft cocaïne / cannabis / etc. in de periode 2017-2020? V.w.b. overige drugs – alleen overige drugs die uit de query naar voren komen, worden in het mondiale beeld beschreven.
3. Hoeveel cocaïne / cannabis / etc. is er in Nederland in de jaren 2017, 2018, 2019 en 2020 in beslag genomen?
Cocaïne, cannabis, opiaten (heroïne) – 1 kilo of meer
Synthetische drugs: 50 gram of meer
Synthetische drugs / geneesmiddelen: alle meldingen
Synthetische opioïden / geneesmiddelen: alle meldingen
Precursoren / chemicaliën: 1 kilo / 1 liter of meer
Versnijdingsmiddelen: 1 kilo / 1 liter of meer
Overige drugs – alle meldingen
4. Wat was de herkomst van de ibn partijen (per type drugs en polydrugs)?
5. Wat waren de beoogde bestemmingen van de ibn partijen (per type drugs en polydrugs)?
6. Hoeveel van de ibn partijen betrof polydrugs partijen?
7. Welke combinaties van drugs komen voor, en welke combinaties komen relatief gezien het meeste voor?
8. Hoeveel opsporingsonderzoeken hebben er op het gebied van georganiseerde criminaliteit i.r.t. cocaïne / cannabis / etc. (A t/m D) **en polydrugsproductie en/of -handel** in de jaren 2017, 2018, 2019 en 2020 in Nederland gedraaid?
9. In geval van polydrugsproductie en/of handel: welke combinatie van drugs worden aangetroffen en welke combinaties komen relatief gezien het meeste voor).
10. Welke trends en ontwikkelingen (**omvang**) doen zich in relatie tot Nederland voor op het gebied van productie, handel en afzet voor wat betreft cocaïne / cannabis etc. (A t/m D) en polydrugsproductie en/of -handel?
(is er sprake van een toename of afname in ibn, zijn in de COVID-19-periode geen / kleinere / grotere partijen ibn, ...)

Aard: (ontwikkeling van de) organisatie en uitvoering periode 2017-2020 (A t/m D)

NB: Nederlands grondgebied (*inclusief internationale criminele netwerken die gebruik maken van Nederland*), en/of betrokkenheid Nederlandse criminele netwerken en/of Nederlandse subjecten

1. Wat is de aard van de organisatie en uitvoering (varianten van organisatie en uitvoering) van de georganiseerde criminaliteit in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. (A t/m D) en polydrugsproductie en/of -handel in de periode 2017-2020?
2. Welke trends en ontwikkelingen doen zich voor in de organisatie en uitvoering van de georganiseerde criminaliteit in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. (A t/m D) en polydrugsproductie en/of -handel?

Voor de vragen 1 en 2 gelden dat we de crime scripts als invalshoek gebruiken, waarbij ook wordt bekeken in hoeverre organisatie en uitvoering wel/niet overeenkomen met de crime scripts.

3. a. Welke landen of regio's zijn in de context van herkomst, transit en bestemming (smokkelroutes) het belangrijkste voor georganiseerde criminaliteit in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. (A t/m D) en polydrugsproductie en/of -handel in de periode 2017-2020?

(NB: overzicht van het aantal rechtshulpverzoeken (inkomend en uitgaand) i.r.t. georganiseerde criminaliteit m.b.t. cocaïne / cannabis / etc. (A t/m D) periode 2017-2020 per land (herkomst, transit en bestemming)

- b. Welke trends en ontwikkelingen doen zich voor in de context van herkomst, transit en bestemming (smokkelroutes) m.b.t. georganiseerde criminaliteit in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. (A t/m D) en polydrugsproductie en/of -handel?
4. a. Welke smokkelmethodes hebben zich in de periode 2017-2020 in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. (A t/m D) en polydrugsproductie en/of -handel voorgedaan?
- b. Welke trends en ontwikkelingen doen zich voor in de context van smokkelmethodes in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. (A t/m D) en polydrugsproductie en/of -handel?
5. a. Welke productiemethodes hebben zich in de periode 2017-2020 in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. (A t/m D) voorgedaan?
 - hoeveel productielocaties en type productielocatie (wasserij, plantage etc.) zijn er in de jaren 2017-2020 in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. (A t/m D) in Nederland aangetroffen?
 - Indien gecombineerde productielocaties, welke combinaties betrof dat (jaren 2017-2020)?
- b. Welke trends en ontwikkelingen doen zich voor m.b.t. productiemethodes in relatie tot cocaïne / cannabis / etc.?
6. In welke mate en hoe hebben onderstaande werkwijzen zich in de periode 2017-2020 voorgedaan in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. (A t/m D) en polydrugsproductie en/of -handel:
 - mate van geweld
 - corruptie
 - misbruik rechtspersonen
 - contrastrategieën (w.o. gebruik cryptocommunicatie)
7. Welke trends en ontwikkelingen doen zich voor m.b.t. onderstaande werkwijzen in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. (A t/m D) en polydrugsproductie en/of -handel:
 - mate van geweld
 - corruptie
 - misbruik rechtspersonen
 - contrastrategieën (w.o. gebruik cryptocommunicatie)

Financiële geldstromen & witwassen

Nederlands grondgebied (*inclusief internationale criminele netwerken die gebruik maken van Nederland*), en/of betrokkenheid Nederlandse criminele netwerken en/of Nederlandse subjecten.

1. Hoeveel ongebruikelijke transacties zijn er bij de FIU NL in 2017, 2018, 2019 en 2020 geweest in relatie tot cocaïne / cannabis etc.?
2. Om welke bedragen ging het daarbij?
3. Hoe worden import en doorvoer van cocaïne / cannabis / etc. gefinancierd?
4. Hoe worden productie en/of verwerking van cocaïne / cannabis / etc. gefinancierd?
5. Hoe verlopen betalingen / geldtransporten (MO en routes in relatie tot cocaïne / cannabis / etc.?)
6. Hoe worden de opbrengsten in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. witgewassen? (witwasconstructies)
7. Via welke landen worden de opbrengsten in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. witgewassen?
8. Waaraan en waar worden de opbrengsten in relatie tot cocaïne / cannabis / etc. besteed?
9. In de context van de crime scripts: wat kan er worden aangegeven per scene en/of rol ten aanzien van de kosten en de opbrengsten?
10. Hoe worden financiële facilitators betaald? (contant / percentage van de handel / etc.)?
11. Wie draaien op voor de kosten als een partij in beslag wordt genomen?

(Ontwikkeling van de) omvang & aard van de betrokkenen: criminele netwerken en subjecten Nederlandse criminele netwerken en/of Nederlandse subjecten, en/of internationale criminele netwerken en/of buitenlandse subjecten die gebruik maken van Nederland.

Omvang:

1. Aantal, aangehouden ja/nee, geslacht, leeftijd(scategorieën), nationaliteiten en geboorteplaats + -land o.b.v. BVH incidentcodes verdachten in relatie tot cocaïne, cannabis / etc. (A t/m E) in 2017, 2018, 2019 en 2020 per eenheid (artikel 2 en 3 OW)?
2. Aantal, geslacht, leeftijd(scategorieën), nationaliteiten en geboorteplaats + -land o.b.v. Summ-IT verdachten (georganiseerde criminaliteit) in relatie tot cocaïne, cannabis / etc. (A t/m D) in 2017, 2018, 2019 en 2020 per eenheid?
3. Hoeveel (indicatie) nationale en internationale criminele netwerken zijn actief geweest in Nederland in relatie tot cocaïne, cannabis / etc. (A t/m D) in 2017, 2018, 2019 en 2020 in Nederland?
4. Indicatie omvang criminele netwerken en hoeveelheid subjecten in relatie tot cocaïne, cannabis / etc.(A t/m D) en polydrugshandel en/of productie o.b.v. PGP data.

Aard:

5. Welke typen criminele netwerken hebben zich voorgedaan in de periode 2017 t/m 2020 in relatie tot cocaïne, cannabis / etc. (A t/m D) en polydrugshandel en/of – productie? (scenes en rollen crime scripts als leidraad: netwerken van uithalers, logistieke dienstverleners, producenten, gecombineerde netwerken etc.)
6. Welke andere vormen van georganiseerde criminaliteit plegen zij? (polycriminaliteit)
7. Wat is de mate van verbondenheid van de criminele netwerken op nationaal niveau? (wijze en mate van samenwerken; persisterende structuren, gelegenheidsstructuren)
8. Wat is de mate van verbondenheid van de criminele netwerken op internationaal niveau? (wijze en mate van samenwerken; persisterende structuren, gelegenheidsstructuren)
9. Wat zijn en hoe verlopen de criminele relaties tussen Nederland en het buitenland in relatie tot cocaïne, cannabis / etc. (A t/m D) en polydrugshandel en/of – productie (herkomstlanden, transitlanden en bestemmingslanden)?
10. Wat is bekend over Nederlandse opdrachtgevers in het buitenland in relatie tot cocaïne, cannabis / etc. (A t/m D) en polydrugshandel en/of – productie? (wat, waar, hoe?)
11. Welke trends en ontwikkelingen doen zich voor relatie tot de criminele netwerken actief in cocaïne, cannabis / etc. (A t/m D) en polydrugshandel en/of – productie? (verschuivingen bv?)
12. PGP:
 - a. Wat is de mate van verwevenheid tussen cocaïne, cannabis / etc. (polydrugshandel en/of – productie)?
 - b. Welke (type) centrale actoren in relatie tot cocaïne, cannabis / etc. (A t/m D) zijn o.b.v. PGP data te destilleren?
 - c. In hoeverre is sprake van overlap / polydrugshandel en/of – productie bij centrale actoren?

Overkoepelend

Criminaliteitsrelevante factoren (SEPTED)

Periode 2017 t/m 2020 en een doorkijk naar de toekomst.

1. Wat zijn de ontwikkelingen op het gebied van (nieuw) drugsgebruik in NL? (denk aan bv mogelijke invloed COVID-19-pandemie)
2. Wat zijn de ontwikkelingen op het gebied van het gebruik van drugs in de ons omringende landen / onze (mogelijke) afzetmarkten? (denk aan bv mogelijke invloed van de COVID-19-pandemie)
3. Wat is de politieke en veiligheidscontext in Nederland i.r.t. drugs en de mogelijke effecten daarvan op de drugshandel en/of productie? (denk: verandering in wetgeving, politiek klimaat, sluiten grenzen t.g.v. Covid)

4. Wat is de politieke en veiligheidscontext in de landen/regio's en de regionale relaties en geopolitieke verhoudingen v.w.b. bronlanden, transitlanden en bestemmingslanden? (denk: verandering in wetgeving, politiek klimaat, sluiten grenzen t.g.v. Covid)
5. Welke economische ontwikkelingen hebben zich in Nederland voorgedaan die mogelijk van invloed zijn op de productie in en handel van drugs via Nederland? (ook hier kan Covid een rol spelen)
6. Welke economische ontwikkelingen hebben zich in bronlanden, transitlanden en bestemmingslanden voorgedaan die mogelijk van invloed zijn op de productie in en handel van drugs via Nederland? (ook hier kan Covid een rol spelen)
7. Welke huidige samenwerkingsverbanden kent de politie met bronlanden, transitlanden en bestemmingslanden?

Online / darkweb

Nederlands grondgebied, en/of betrokkenheid Nederlandse criminele netwerken en/of Nederlandse subjecten.

Nader te bepalen of dit een apart hoofdstuk wordt of opgenomen in de thematische hoofdstukken.

1. Wat is de omvang van online handel in cocaïne / cannabis / etc. in de jaren 2017, 2018, 2019 en 2020 via Nederland?
2. Welke trends en ontwikkelingen doen zich voor in de omvang van online handel in cocaïne / cannabis / etc. via Nederland?
3. Wat is de aard van de online handel in cocaïne / cannabis / etc. in de jaren 2017, 2018, 2019 en 2020 via Nederland en/of betrokkenheid Nederlandse criminele netwerken en/of Nederlandse subjecten?
4. Welke trends en ontwikkelingen doen zich voor in de aard van online handel in cocaïne / cannabis / etc. via Nederland en/of betrokkenheid Nederlandse criminele netwerken en/of Nederlandse subjecten?
5. Wat zijn de belangrijkste bestemmingslanden van via Nederland / door Nederlandse criminele netwerken en/of subjecten online verhandelde cocaïne / cannabis / etc. in de periode 2017-2020?
6. Welke trends en ontwikkelingen doen zich voor in relatie tot bestemmingslanden van online verhandelde cocaïne / cannabis / etc.?
7. Hoe zien de financiële geldstromen en witwassen er in relatie tot online verhandelde cocaïne / cannabis / etc. uit? (waaronder cryptogeld)
8. Wat is de aard van de betrokken subjecten / criminele netwerken in relatie tot online verhandelde cocaïne / cannabis / etc.?

Belangrijkste punten op basis van eerdere hoofdstukken

1. Welke belangrijke rode draden zijn te destilleren op basis van de uitkomsten van het onderzoek?
2. Wat zijn de verwachtingen voor de toekomst op basis van de uitkomsten van het onderzoek?
3. Welke adviezen zouden op basis van de uitkomsten van het onderzoek aan de pfh kunnen worden meegegeven?

